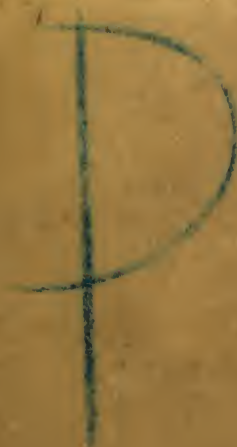
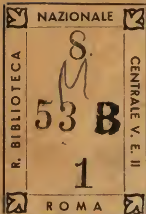
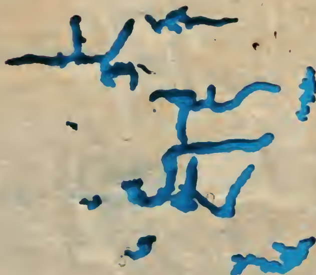

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
ROMA
8.
M
53 B
1

Bon

ANGELI POLITIANI OPERA.

Quorum Primus hic tomus complectitur

Epiſtolarum libros XII.

Miſcellaneorum Centuriam I.

Omnia iam recens à mendis repurgata.

n.

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM, 1536.

INDEX EORVM, quæ in epistolis, & Miscellaneis Ang. Pol. continentur.

A

Deci

Gellij

I

L

Pyriaterium

T literam

T

Valens

FINIS.

CATALOGVS
corũ, qui in hoc opere scribunt epistolas.

IN PRIMO EPISTOLARUM LIBRO,
Angelus Politianus.
Ioannes Picus Mirandula.
Hermolaus Barbarus.
Pomponius Lætus.
Baptista Guarinus.

IN SECVNDO *libro,*
Angelus Politianus.
Philippus Beroaldus.
Nicolaus Leonicenus.
Hieronymus Donatus.

IN TERTIO *libro,*
Angelus Politianus.
Callimachus.
Lodouicus Odaxius.
M. Antonius Sabellicus.
Lucius Phosphorus, Pontifex Signinus.
Iacobus Antiquarius.

IN QVARTO *libro,*
Iacobus Antiquarius.
Angelus Politianus.
Cæsar Carmentus.

IN QVINTO *libro,*
Angelus Politianus.
Barptolemæus Scala.
Antonius Codrus Vrceus.

IN SEXTO LIBRO,
Angelus Politianus.
Philippus Beroaldus.
Franciscus Puccius.
Augustinus Mapheus,
Ioannes Franciscus Benedictus.
Iacobus Antiquarius.
Marsilius Ficinus.

IN SEPTIMO *libro,*
Macarius Mutius eques.
Angelus Politianus.
Tydeus Acciarinus,
Baccius Vgolinus.
Aldus Manutius Romanus.

Matthæus

FINIS.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM

Liber Primus.

ANGELVS POLITIANVS Petro Medici suo S. D.

GISTI mecum sæpenumero magnanime Petre Medices, ut colligerē meas epistolas, & in uolumen redactas publicarem. Collegi, ne non in omnibus obsequerer tibi, quo sunt in uno spes omnes, opesq; meæ sitæ. Neq; collegi tamen uniuersas: id enim laboriosius, quàm Sibyllæ folia. Non scripserā uidelicet ad hoc, ut in unum corpus referrentur, sed ad usum præsentem duntaxat, oblatis argumentis, non quæsitis. Ita nec exempla mihi retinui, nisi quarūdam, puto minus felicium, quæ diu iam cum blattis & tineis rixabantur. Veruntamen ut instar uoluminis efficerem, nonnullas etiam missas ad me, sed à doctis duntaxat, inserui, quæ marcētem quasi stomachum lectoris excitarent. Est autem omnino stylus epistolarum mearum ipse sibi dispar: quo nomine multum quoque scio reprehendar. Nam nec eadem mihi semper uoluntas, nec idem cuiq; uel personæ, uel materiæ cōgruebat. Non deerunt ergo qui dicant, ubi tam uarias epistolas legerint (si qui modo legerint) iterum me Miscellanea, non epistolas composuisse. Sed inter diuersas opiniones & præci

Epistolarum stylus.

pientium de epistolis, & epistolas scribentiũ, speraui fore profectò necubi mihi patrociniũ deesset. Occurret aliquis forsan, qui Ciceronianas esse neget: huic ego dicam (nec sine autore tamẽ) in epistolari stylo silendũ prorsus esse de Cicerone. Rursus alius hoc ipsum culpabit, quòd æmuler Ciceronẽ: sed respondebo, nihil mihi esse magis in uotis, quàm ut uel umbrã Ciceronis assequar. Optaret alius ut oratorẽ Plinium saperem, quòd huius & maturitas, et disciplina laudatur: ego contrà totũ illud aspernari me dicam Plinij seculum. Sed & si Pliniũ cuiquã redolebo, tuebor ita me, quòd Sidonius Apollinaris, nõ omnino pessimus autor, palmam Plinio tribuit in epistolis. Symmachũ si cui referre uidebor, nõ pudebit, ut cuius & breuitas celebretur, & rotunditas. Abesse rursus à Symmacho si cui credar, negabo mihi siccitatẽ placere. Longiores quædam dicẽtur epistolæ: tales Plato scripsit, Aristoteles, Thucydides, Cicero. Dicentur aliæ contrà nimis breues: obijciam tunc ego Dionem, Brutum, Apollonium, Marcum, Philostratũ, Alciphronem, Iulianum, Lybaniũ, Symmachum, sed & Lucianũ, quem falsò Phalarim uulgò putãt. Dãnabit alius me quòd argumẽta non sint hìc epistolaria: damnari me patiar, sed cum Seneca. Nolet aliquis in epistolis sententias: prouocabo rursus ad Senecam. Poscet alius rursum sentẽtias: huic ergo pro me Dionysius resistet, ac pertinere sententias ad epistolam negabit. Stylus esse nimiũ dicetur apertus: hunc tamen laudat Philostratus. Dicetur obscurus: at est ad Atticum talis M. Tullij. Neglegẽs erit: at epistolis neglegẽtia est ipsa pro cultu. Rursus erit idem diligens; cõuenit maxime, quoniam pro munere mittũtur

Lucianus Phalaris.

epistolæ. Si cōcinnitas ibi sit, asseretur à Dionysio: si desit, ab Artemone. Tum quoniã Romani quoq; sunt Atticismi quidã, si nō erit Attica, decebit hoc ipsum: nam quo alio damnatur Herodes, quàm quòd Atticus homo nimis aticisset? Sin contrà nimis Attica: Thophrastus hîc proferetur, in hoc notatus ab anicula, licet homo nō Atticus. Nō erit festiua: me uerò seueritas delectat. Nō erit seuera: sed ego delicijs capior. Figuras habebit: hos ergo ipsos quasi gestus amat epistola sermoni propior. Carebit figuris: at hoc ipsum carere figuris figurat epistolam. Promet indolem scribentis: id quoq; præcipitur. Non promet: nō scilicet quæsiuit, ut quæ carere ambitione debet. Circulo claudetur: hoc & Græci faciunt. Aberit circulus: nec hoc Philostratus improbat. Soluta erit, & incōposita: nō displicet Aquilæ. Pedes habebit, & iuncturam: non displicet Quintiliano. Non aget: non est enim dialogus. Aget: est affinis dialogo. Communiter dicis, inquit alius, quæ cōmunia, nouè, quæ noua: cum stylo res igitur cōgruit. Imò autẽ communiter noua dicis, nouè communia: nempe quoniam memor sum præcepti ueteris τὰ μὲν κοινὰ καινῶς, τὰ δὲ καινὰ κοινῶς. Ad hunc igitur modum posse usquequaque spero tergiuersari. Sed tamen ipsi uiderint. Tibi uerò mi Petre suauissime, certò satisfaciam uel in epistolis, si bonæ fuerint, uel in obsequio, si non bonæ. Vale.

Cōmunia quidem nouè, noua uerò communiter.

ANGELVS POLITIANVS
Petro Medici suo S. D.

CVm sæpe ex nobis audisses Florentiam, qua tu in urbe principem locũ, sicuti diu maiores tui, meritò tenes, aliam prorsus habuisse originem, quàm quæ ab histo-

De ciuitatis Florentinæ origine.

riæ nostræ scriptoribus prodatur: rogasti humanissimè, quod semper soles, ut quicquid ea de re comperti haberē, literis mandarem. Fore enim aiebas, ut mihi ciuitas omnis iure deberet, quòd parentes ei suos demōstrassem: præsertim qui tales extitissent, ut si sumendi ex quacunq; histo- ria fuissent, præstantiores omnino deligi non potuerint. Ego igitur mi Petre, *cùm ut ciuitati gratum faciā, quæ me benignè semper, humaneq; tractauit, tū ut tibi honesta postulanti, quo nihil mihi gratius in terris uiuit, obtemperē: breuiter hac epistola complectar, quid in literarū monimē tis de urbis huius autoribus inuenerim, tū de nomine ipso pauca subnectā.* Quoniamq; *satis cōstat etiam* Fæsulanos *in partem ciuitatis fuisse acceptos, unde appellatas quoq; crediderim* Fæsulas, *exponam.* Deduxere igitur Florentiā Coloniā Triumuiri, *Caius* Cæsar, *qui deinde* Augustus, Marcus Antonius, & Marcus Lepidus, *etiam* Pontifex Maximus. Coloni autē deducti Cæsariani *milites, quibus aßignata ducenta iugera per cardines, & decumanos.*

Iulius Frontinus. *Quod ego apud* Iuliū Frontinū *reperio celeberrimū scriptorem, qui* Neruæ *ætate floruit, in libro de agrorū mensuris, quem tu librū domi habes* Petre Medices *uetistißimū.* Ita, *quod nulli unquā cōtigit, à tribus imperatoribus, quorū unus omniū summus, alter etiā* Pōtifex Maximus, *orta est* Florētia. Ciues *autem primi* Florētini *uiri illi fuerunt, quorum uirtuti nulla nec arma, nec munimenta, nec robora restiterūt.*

Florentia unde dicta. Romæ triplex nomen. Explorata *origine, causam quoq; nominis indagemus.* Triplex Romæ *urbi fuisse nomē proditur: unum hoc, quod diximus, peruulgatū: alterum, quod arcanum fuit, unde* Amaryllida *suā, quæ amorē propriè significat,*

ficat, in Bucolicon carmen poëta detorsit: tertium sacrificijs debitum, de quo uocabulũ Floralibus impositũ, quod Anthusam Graecè Philadelphus interpretatur, homo doctus, à quo haec accepimus. Hoc tu Latinè uel Florentẽ uertas, uel aptius Floram fortasse, aut Florentiã. Scimus autẽ populi Romani Colonias quasi effigies paruas eius, & simulachra fuisse. Constat etiam Florentiam conditam ad Romae imaginem, quod (ut alia praeteream) nomẽ quoq; adhuc Capitolij, & regionum quarundam testificatur. Idem autem fuisse Anthusae uocabulum Constantini urbi positũ, quae noua Roma diceretur, tã Philadelphus idem, quàm etiam doctißimus Eustathius tradiderunt. Inde igitur productum nomen, unde urbs quoque ipsa producta. Nam apud Plinium uel corrupta uoce Fluẽtinos legi, pro Florentinis: uel ita ueteres olim populos, qui profluentis Arni ripas incolerent, appellatos crediderim, qui tamen deinde in Florẽtinos cõdita urbe, deductaq; Colonia commigrauerint, ut edictum quoq; Desiderij Longobardorũ regis Fluentinos appellantis, ad utramuis redigi causam facilè poßit. Ptolemaeus certè (ut quidam uetusti fatentur codices) Florẽtiam dixit. Idemq; libro historiae naturalis quartodecimo Plinius, quanquàm uulgatis codicibus mendosißimus omnino sit locus. Meminit & Paulinus Ambrosij discipulus Florentiae, qui nostro etiam praesuli Zenobio locupletißimum sanctitatis testimonium perhibet. Indicat & Procopius quàm etiam tum ualida haec urbs, & praepotens fuerit, quae tentata saepius à Gotthis, expugnari non potuit. Vnum antiquitatis in ea uestigium pulcherrimũ extat adhuc, templũ hoc mirifica structura olim

Anthusa. Fluentini. Zenobius praesul Florentiae.

Martis, nunc Præcursoris titulum gerens. Etenim Martem Romani originis autorem, Martem Cæsariani potissimum colebant milites, orbis terrarū uictores, Martem præcipuus uestræ urbis conditor Augustus, ut cui Romæ quoq; medio foro cognomēto Vltori posuit templū. Quò minus mirandum Florentinam iuuentutem, quāuis patrio more abstineat armis, ludicris tamen adhuc certaminibus, etiam inter milites exercitatißimos, excellere. Nam de te, Petre, nihil hoc loco mihi dicendū, qui tot palmas nuper paucis diebus toties uictor abstuleris: ne fortè nostra hac epistola tui laudandi captasse occasionē cuiquam uidear. Fæsulæ restant, quas ab Atlante illo cœlifero conditas, & uetus fama fert, & homo, ut illis temporibus, doctißimus Ioannes Boccatius confirmat: quæ ne diutius tamen uacillet autoritas, Hesiodum citare poßum uetustißimum poëtam, qui Fæsulam fuisse unam, sed & primam Nympharum declarat, à quibus Hyadum, seu Latinè Sucularum sidus exprimitur, quarum scilicet positum luna repræsentat, quod adhuc insigne Fæsulanis est: nisi potius ob id lunam gestant, quòd ultima erraticarum uerticem ipsum Atlantis cœlum fulcientis potißimū premit. Sed audi iam uersus Hesiodios, quos ex libro ipsius, cui titulus Astræa partim grauis autor Theon, partim Zezes ille grammaticus repetit in epistolarum suarum commentarijs, incomparabilis memoriæ uir, atq; infinitæ penè lectionis.

Mars.

Fæsulæ à quo conditæ.

Zezes.

Νύμφαι Χαρίτεσσιν ὁμοῖαι
Φαισύλη, ἠδ᾽ ἐ Κορωνὶς, εὐστέφανός τε Κλέεια,
Φαιώ θ᾽ ἱμερόεσσα καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος.
Νύμφαι, ὑάδας καλέουσι φῦλ᾽ ἀνθρώπων.

Nymphæ

Nymphæ Gratijs similes,
Fæsula,& coronis,bene coronataq́ Cleia,
Pheoq́ suauis,& Eudore habens longum peplum,
Nymphæ quas Hyadas uocant genera hominum.

Vides ut Fæsulam nominat Hesiodus inter Hyadas potis-simam,quod apud Eustathium quoque reperias,quamuis in eo mendosis codicibus Aesula sit. Sed & Ammonius grammaticus Fæsulæ meminit, ut unius è Bacchi nutrici-bus. Hyadas autem fuisse Atlantis filias,& easdem Bac-chi nutrices,nullus credo paulò humanior ignorat. In ea uerò ciuitate fulminum claros interpretes uetere Hetru-sca disciplina fuisse, docet ita Silius : Affuit & sacris in-terpres fulminis alis Fæsula. Cui quoniam semper ego ne scio quo pacto plus cæteris faui,tacere illud non possum, totius etiam Italiæ salutem referri acceptam Fæsulanis oportere, uidelicet in quorum iugo Radagasius olim Gotthorum rex immanißimus, cum ducentis hominum milibus orbem terrarum uastantibus diuinitus conclusus, exceptus,trucidatusq́; fuerit. Hæc sunt,mi Petre, quæ de Florentia,& Fæsulis intacta nostris annalibus, apud re-conditos quidem, sed idoneos tamen autores inuenerim: quæ,nisi fallor, ciuibus nostris, tibiq́; gratißima esse de-bent. Ego certè nihil hoc maius homo studijs deditus li-terarum præstare uobis potui, qui me in ciuitatem asciue ritis, quàm ut labore,industriaq́; mea parentes aliquan-do uestros,tam multis adhuc seculis ignoratos, celebres, illustresq́; uiros agnosceretis. Vale.

Radagasius Gotthorum rex.

IOANNES PICVS MIRANDVLA
Angelo Politiano S. D.

Musæ Pici Mirandulæ.

CVm Musas tenues meas, quibus dũ per ætatẽ licuit de amoribus meis iocatus sum, in libellos quinq; digesserim, mitto ad te illorum primum, missurus & alios, si in hoc uno amicum experiar te, nõ assentatorẽ: ea enim lege ad te ueniunt, ut castigẽtur, ut uapulent, ut erratorũ pœnas & ungue, & obeliscis luant. Adhibe igitur te illis æquum iudicem, non iniquũ, hoc est seuerũ, non indulgentem. Nam quæ maior iniquitas, quàm amicum fallere de te sibi omnia promittentẽ? Nõ eò usq; ingenio delicato sum, ut amici hominis lituras fastidiam. Quin forte nec tu, nec quispiã crederet, quàm hæc mea mihi nõ satisfaciãt, quàm in his etiam, quæ magis placent, metuam tamen ne sim, ut inquit ille, Suffenus. Quare operam tuam quæso in re honesta, & liberali, amicißimo homini ne deneges. Vale.

ANGELVS POLITIANVS

Ioanni Pico Miran. S D.

NAe tu homo es lepidus, qui me cum tuis amoribus committere tentes, quiq; adeò seuerè, & tetricè à me homine haud sanè rugosæ frõtis, tam bellos accipi pueros postules. Amor. *Vnus (aiunt) Amor Pana deũ palæstra prouocatum supplantauit. Tu me concertare cum toto Veneris grege, quî putas posse? sed tamen hoc tu exigis: tu inquã Pice, cui denegari quicquàm sit planè nefas. Quare aliquot exoraui ex ijs, ut se à nobis uexari paulum paterentur. Neque ego iudicis (ita me semper ames) sed* Momus. *Momi personam indui, quem ferunt sandalium Veneris tandem culpasse, cùm Venerẽ non posset. Confòdi igitur uersiculos aliquos, non quòd eos improbarem, sed quòd tanquàm equestris ordinis, cedere reliquis, ueluti senato-*

ribus

ribus uidebantur, atque patricijs. Plebeium nihil offendi, *sed & in his non tam iudicium tibi, quàm uoluntatem de-fuisse certò scio, quando &* Nasoni *tuo decentior (ut aiunt) facies uidebatur, in qua neuus esset.* Remitto ad te *eos, atq; addo* Stoicum *comitem, quem utinam talione tan tũ referiant ipsi, ac non planè habeant ludibrio.* Vtcunq; *erit, habet* Senecio *hic superciliosus ubi patientiam suam exerceat.* Nõ *erit iam quod clamet,* ὦ ζεῦ βρέξον τὰς πέρας. Non Bithius & Bacchius *melius compositi.* Reli*qui, quos petis, negant ferre lucem.* Tu *me ama, id quod mutuò facies.* Vale.

O Iupiter pluc calamitates.

IOANNES PICVS ANGELO Politiano S. D.

NEc *urbanius unquàm, nec hilarius acceptos se amo res mei prædicãt, quàm his proximis diebus apud te, et quòd amicè quidem confossi sunt cũ sibi gratulãtur maxime, tum tibi plurimũ debẽt.* Quis *enim nolit ab isto ense mori?* Dolent *tamen indulgentius id factũ esse, quàm oportebat: atq; in eo sunt, ut dubitent amore ipso in amo res te cæcutientẽ factũ meos, ac ita demũ dubitant, ut iudi cio tuo, alioqui grauissimo, in sua causa nõ satis cõfidant.* Confidunt *tamen, & iam sese uinculis asserunt, domi esse nesciunt, libertatem, & publicum securè postulant.* Sed *quid de* Epicteti *tui festiuitate dicam?* O *rem iocosam, & risu dignam* Catoniano, *uix erat in limine, cùm pandens sinus en, inquit, obelos, en sagittas, si nescitis* Græcè. En *me, si ex uestris quisquam audax fuerit, paratum referire.* Quis *cachinnis tẽperasset, cùm* Stoicus *homo tam lepidè iocaretur?* Abstinuimus *profectò telis, & quòd intermi-*

Risus Catonianus.

natus erat repositurum sese iniuriam, & quòd ita cutis occalluerat, ut tam leues ictus nõ admitteret. Qua igitur ueneratione debuimus, senẽ excepimus: qui ut demũ apud nos cõsedit, philosophari cœpit de moribus, & id quidẽ Latinè, nõ tam ob id, quòd apud Latinos erat, nã et erãt in eo cõsessu, qui Græca nouerãt, quàm quòd Latinè ipse beneficio tuo luculẽtius saperet. Sed nec operã perdidit, quandoquidẽ nõ prius loqui desijt, quàm nos ex peripateticis Stoicos fecerit, et apathiã illã omnes approbaueri mus: ut iam uidere sit paulò antè delicatos homines, iam factos omniũ tolerantissimos: qui lacessiri quidẽ possimus ab alijs, lædi à nobis tantũ: qui fato reluctemur nunquàm, & quæ nostra nõ sunt, sic fieri demum uelimus, ut dij uo lunt, & eos nec culpemus unquàm, nec accusemus: nihil doleamus, nihil expostulemus: seruire, uinci nesciamus: re, non oratione philosophemur: et qui nouitij sumus, nos ipsos ut aduersarios obseruemus: aliorum de nobis opinionẽ, atq; id genus alia, quæ externa sũt, negligamus potius, quàm reijciamus: ad diẽ curemus, ut hospitiũ uiatores: habeamus ea deniq;, nõ habeamur: silentium amemus, ne quicquam euomatur nõ concoctum: & nobis alij rarò, & nos alijs nunquàm risum pariamus: & ut uno Epictetũ totum uerbo cõplectar, & sustinere aduersa, et abstinere uoluptatibus abũdè didicerimus. Vide quàm sigillatim ad Epictetũ tuũ effinxerimus uitam nostrã: uide quàm & citò, ne hac quoq; parte Stoici nõ essemus, qui nos admonitos uolũt, tãdiu deficere hominẽ, quandiu non proficit. Id quod quanquàm in cæteris admiratus sum, in me tamen uno uel maxime, qui cũ semper in Lycio, uel

Apathia. Stoicorum dogmata.

Sustine, & abstine.

Acade

Academia, nũquàm in porticu ſim uerſatus, ita uictus ſum oratione ſenis, ut in eius ſententiam non pedibus modò, ſed manibus quoq;, & toto corpore diſceſſerim. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOAN. Pico Miran. S. D.

TAnti mihi ſunt literæ tuæ mi Pice, ut nullo pacto credã poſſe me illis reſcribẽdo ſatisfacere. Tãta rurſus tua eſt humanitas, ut te boni cõſulturũ quicquid à nobis proficiſcatur, exiſtimem. Si uerba ſuppeterent animo, laudare pro merito ingenium, literas, eloquentiam tuam conarer. Sed uereor ne laudes cogar tantas, ut Flaccus inquit, culpa deterere ingenij. Quare imitabor Timantem, quodq́; exprimere penicillo non poßum, uelo contegam. Quòd ſi mihi hortandus eſt, qui ipſe omnibus exẽplo ſit, ita ego meum Picum, ut ille Mycenæus Teucrũ, hortabor βάλλ' οὕτως. Tibi autem debere me multis nominibus intellego, quæ ſingula enumerare non eſt conſiliũ, ſed acceßit meritis erga me tuis Manuelis noſtri uiri docti elegans epiſtola, Hymettio illo, unde ſcilicet eam lẽgit, melle, atq; omni nectare dulcior. Eum nos planè Glauculum reddidimus, χάλκεα χρυσείων cõmutantes. Quis enim neſcit quàm illi ἐπιχώριοι τοῖς Ἕλλησιν ἀττικισμοὶ degenerent citra mare? Sed tamen hoc ipſo minus eius obelos metuimus, quòd in Latio nati ſumus. Sicut Latina cum ſcribimus perperã, hoc nos tuemur, quòd Græciſſare putamur: atque ut ueſpertiliones, dum neq; mures planè, neque aues ſumus, utriſq; tamen nos probare tentamus. Vale.

Timantes. Iace ſic. Aerea aureis. Vernaculi Græcis atticiſmi. Veſpertiliones.

ANGELVS POLITIANVS IOAN. Pico Miran. ſuo S. D.

AVdio te uersiculos amatorios, quos olim scripseras, combußisse: ueritum fortasse, ne uel tuo iam nomini, uel aliorũ moribus officerent. Non enim puto, quoniam *minus exierint aptè, sicuti* Plato *suos dicitur.* Nã *quantũ repeto memoria, nihil illis tersius, dulcius, ornatius.* Quos *quia uocabas amores tuos, placuit mihi nuper, uelut in amores ipsos abs te crematos, ita ludere Græcis uersibus.*

Πολλάκι τοξευθεὶς, φλεχθεὶς θ' ὑπὸ Πῖκος ἐρώτων
Οὐκ ἔτλη προτέρω, πάντα δ' ἀφείλετ' ὅπλα
Τόξα, βέλη, φαρέτρας, καὶ νηήσας τά γε πάντα
Ἧψεν ὁμοῦ σωρὸν λαμπάσι ληϊδίοις.
Σαὺ δ' αὐτοὺς μάρψας, ἀμφὶ ἰνὰ χερύδρια δῆσεν
Τοὺς νευροῦς, μέσσῃ δ' ἔμβαλε πυρκαϊῇ,
Καὶ πυρὶ φλέξε τὸ πῦρ. Τί δ' ὦ ἄφρονες αὐτὸν ἔρωτες
Τὸν Πῖκον, μουσῶν εἰσεποτᾶσθε πρόμον;

Sæpe sagittatus, incensusq́ Picus ab amoribus,
Non tolerauit ultrà, omnia uero abstulit arma,
Arcus, sagittas, pharetras, & congregans hæc sanè omnia,
Accendit simul aceruum flammis edacibus,
Ipsos uerò corripiens debiles manulas ligauit
Funiculis, in medium uerò iniecit ignem:
Et igne combussit ignem. Quid uero ô insipientes ipsum amores
Ad Picum Musarum uolastis principem?

IOANNES PICVS MIRANDVLA
Angelo Politiano S. D.

QVòd proximis literis tuis me tantopere laudaris, debeo tibi tantũ, quantũ ab eo absum, ut meritò lauder. Id enim debetur cuiq;, quod gratis dat, nõ quod persoluit. Quare *et ipse id totũ tibi debeo, qđ de me scribis, cũ in me tale sit nihil: cũ id mihi ipse nullo pacto deberes, id totũ tuæ fuit humanitatis, & singularis in me beneuolentiæ.*

lentiæ. De cætero si me examinaris, nihil inuenies nisi te nue, humile, angustũ. Nouitij sumus, atq; tyrũculi, qui ex inscitiæ tenebris pedem modò mouimus, promouimus ferè nihil. Benignè nobiscũ agitur, si inter studiosorũ ordines referamur. Habet docti nomẽ quiddã aliud, quod sit tibi, & tui similibus peculiare: mihi tã grandia nõ cõueniunt, cùm eorũ, quæ in literarũ studijs sint præcipua, nihil non solũ exploratũ habeam, sed nec adhuc etiam nisi per trã sennam uiderim. Conabor quidẽ, id quod nunc ago, talis esse aliquãdo, qualem nunc me prædicas, & esse aut iudi cas, aut certè uelles. Interea imitabor te Angele, qui te Græcis excusas quòd sis Latinus: Latinis, quòd Græcisses. Simili & ego utar perfugio, ut poëtis, rhetoribusq; me approbem, propterea quòd philosophari dicar: philoso= phis, quòd rhetorissem, & musas colam. Quãquàm mihi longe aliter accidit, atq; tibi. Quippe ego dũ geminis sel lis (ut aiũt) sedere uolo, utraq; excludor, fitq; demũ (ut di cã paucis) ut nec poëta, nec rhetor sim, neq; philosophus. Tu ita utrunq; imples, ut utrum magis, haud satis cõstet, qui & Græcam, & nostram Mineruam ita pulchrè am= plectaris, quasi Cinnus utriusque linguæ, ut quæ insititia sit, quæ genuina, nõ facilè discerni poßit. Nam ut de La tinis taceam (de his enim cui è primo loco cesseris?) quis credat, ut de Hadriano ille, Romanũ hominem tam Grecè loqui? Iurabat Emanuel noster, dum tuas legeret, nõ esse tam Atticas Athenas ipsas. Is es mi Angele (facessat adu= latio) cui ex nostris unus, aut alter, ne dicam nemo, confe rendus sit. Quòd si plures essent tales, non haberent hæc secula cur inuiderent antiquitati. Incumbe quæso, & li= teras

plurib. comitijs

teras quantum potes à situ recipe, ne nitor ille Romanæ linguæ iniuria temporum penitus obsolescat. Excude semper aliquid nouum, quod rem Latinam adiuuet, & illustret. Et quæ domi habes, fac tandem exeant in communem studiosorum utilitatem. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS ANGElo Politiano suo S. D.

POst discessum tuum Venetijs ad te scripsi nunquã, de te sæpe: nec scripsi modò sæpe, sed etiã loquutus sum de te quoties incidebat, incidebat autem cũ uolebã, uolebã semper. Omnino mihi multus in ore Politianus est, eritq; dum uixero. Nam quantũ ipse de te cõceperim, cũ primùm te cognoui, quantũ porrò de doctrina tua literæ sibi sperẽt & spondeant, facilius cogitare poßum animo, quàm dicere. Postulo autem à te quasi meo iure duo. Primũ, uti uiuere diu studeas, nõ tibi, sed & tibi sanè, dũ literis primũ, & bonis artibus, quibus hercule succurrendũ est ruinosis, & nutantibus, breuiq; casuris, nisi per solertißimos homines ope summa prospiciatur. Alterum uti aut tu me socium in hæc adhibeas, aut à me adhibitus æquo animo patiare. Sin grauaris, in famulatu ero tibi cùm iusseris. Vltro nomen do, profiteor inuocatus, & maxime uoluntarius. Ardeo cupiditate iuuandi recta studia. Nullus est tam magnus labor, nullũ munus in literis tam sordidum, quod defugiam: quanquàm omnis ferè functio, quæ pertinet ad literas, non potest esse non honesta, non splendida, non magnifica. Vale.

ANGELVS POLITIANVS HERMOlao Barbaro suo S. D.

TV uerò Hermolaë ita mihi oĩa, uel præsenti prius, uel deinde absenti præstitisti, ut (si officia duntaxat, nõ autem animũ, atq; uoluntatem remetiamur) ingratus proculdubio sim moriturus. Et quidẽ ea causa est, cur tibi nec agã gratias, nec egerim hactenus, quòd intellego non orationem modò nostrã, sed planè facultatem omnem in= parẽ esse tuis erga me meritis. Nam quòd mihi in tua epi stola tantum tribuis, quantũ ego nec agnosco, nec fateor, uel ob id certè mihi gratũ est, quòd amicius, quàm uerius sentiens, magis fortasse nos diligis. Verba porrò quibus uelut me militem bonus imperator hortaris, ut rectis stu= dijs utroq; quasi cornu laborantibus succurrã, eò minus mouerũt, quòd sanè quàm paucos tui similes uideo, quos duces sequar. Vt enim nõ dubitat Agamẽnon, quin sit bre ui Troiã capturus, si decem dentur συμφράδμονες Nesto ris similes: Ita si Hermolai mihi dentur decem, sub quibus mereã, facile sperẽ literas cũ Græcas, tum Latinas, è bar baria media receptũ iri. Te tamẽ & laudo, & admiror, qui adeò accisis rebus, atq; afflictis spem tibi aliquã fece= ris adhuc reliquam. Quapropter mihi etiã, uel ob id au= dentem, extrema cupido est certa sequi. Vale. Consiliarij.

ANGELVS POLITIANVS HERMO- lao Barbaro suo S. D.

QVòd ad te iãdiu nihil Hermolaë dederim literarũ, nõ tã meis uelim, quàm tuis occupationibus adscri bas. Occupationes autẽ nõ minus equidẽ studia ipsa litera rũ, & sapientiæ, quibus usquequaq; inuigilas, quàm istos accipio discursus obeundæ legationis, & rei gerendæ pu= blicæ. Quid igitur uel ineptius, uel inhumanius, quàm aut

Musarum

Musarũ sacris operãti obstrepere, aut agẽti rẽ seriam tri chas ueluti intẽpestiuas obijcere? Neq; uerò causa fuit cur timuerim, ne (quod est apud Aristotelem tuum) nostram quoq; amicitiã silentiũ dirimeret. Non enim sic in amore mutuo languemus, ut simus inter nos machinis retinẽdi. Sed nec silentiũ quispiã interpretetur, ubi neuter cessat ho norificè de altero & loqui, & scribere. Caue enim putes Hermolaë, nõ diem dixerim, sed horã penè ullam præteri re, in qua nõ ego de ingenio, de literis, de prudentia, de cõ silio, de humanitate, de cãdore, de studijs deniq; tuis, pro= pè declamitatẽ. Testis Medices Laurẽtius meus, testis hic itẽ Mirandula Picus, heroës (arbitror) duo, non uiri, quos aut auditores habeo laudũ tuarũ attentißimos, aut bene= uolentißimos prædicatores. Iam apud eruditã iuuentutẽ, & familiariũ cohortem, tantum de te loquendo profeci= mus, ut unus utique habeare, non solũ doctißimus, sed & humanißimus, & prudẽtißimus. Porrò autẽ ut epistolas, ut orationes omiserim, in queis de te semper à nobis illu= stris mẽtio facta, uel hæc ipsa, quæ mox edentur, Miscella nea nostra, cũ quidam (ut Horatius inquit) dignus uindi ce nodus incidisset, te scilicet unà cũ Laurentio, Picoq; iu dicẽ sibi contra rudem inscitiam nuncupauerunt. Neq; ue rò tu quoque otiosus, aut occasionibus imparatus in me semper etiã, ultrà fortasse quàm patior ornando, extollen doq;, sic ut temet pulcherrime, ab hoc epistolarum silẽtio, crebris de me sermonibus redemeris. Non igitur amicitiã nostrã blandimentis istis & assentationibus indecoris, & ineptis, atq; optimo cuiq; maxime suspectis, addo etiã uul garibus, fouemus. Nõ tamẽ ullo loco, uel studio desumus al ter alteri,

Silentium cum amicitia.

Laurentius Medices.

Picus Mirandula.

Miscellanea Politiani.

ter alteri uel officio. Speciosa ista, & popularia beneuolẽtiæ ostẽtamenta, quasiq; fucũ, & præstigias, neq; tu arbitror desyderas, & ego abominor. Vino, aiũt, uendibili suspensa hedera nil opus. Et nos ergo faciẽ, strepitumq; omnẽ (sic doctos decet) aspernemur, atq; amicitiæ (qđ dicitur) personam detrahamus. Cæterum ut eò tandem deueniã, qua gratia tibi hanc epistolã scribere institueram, cùm Franciscus Gaddius Florentinus, qui paulò antè lagatus istic agebat, uir utriq; nostrũ cõiunctißimus, fortè (ut fit) in sermone apud Laurentiũ Medicẽ nuper iniecisset desyderare te uolumen, si quod hic emendatũ Dioscoridis haberemus, statim nobis Laurentius (ut est homo tui studiosißimus) pro more autoritateq; mandauit, ut eam rem quàm primùm q̃ diligẽtißime curaremus. En tibi igitur librũ mi Barbare, satis emendatũ (ni fallor) certè ueterẽ. Tu cũ fueris usus, ad me remittes, nõ tam (quæ tua est diligẽtia) incolumẽ, quàm doctißima ista notatũ manu, quò preciũ uolumini aliquod ex te, atq; autoritas accedat. Vale. Adagium. Franciscus Gaddius.

HERMOLAVS BARBARVS ANgelo Politiano suo S. D.

SI *surdis etiam, brutisq; rebus amicitiæ, & inimicitiæ suæ non aliunde quàm à cœlo constant, quo & affectus cæcos, & quæ Græci* ἀναλόγητα *uocant, referimus accepta, quid ni sentiat hanc uim & homo? quanquàm interest, quòd stolida illa, & muta semper inter se pro natura queq; sua dißident, aut concordant unius cœli merito, sed hominem homini plerunque mores, & iudicia conciliãt, nec minore glutino, quàm istæc syderum defluuia ferruminant: huiusq; generis est amor, qui nos inui-* Innocuas, & simplices locutiones. Hominẽ homini quid cõciliet.

cem innexuit, & Herculeo nodo iunxit. Nihil mirum si nec spacio temporis excutitur, nec locorũ intercapedine conuellitur, nec officiorũ silentio polluitur, nec alia quauis negligẽtiæ rubigine decoloratur. Certa opinione uirtutis, & doctrinæ tuæ natus, eadem opinione cõseruatur, alitur, augetur: te uolẽte, nolẽteq; perennat. Tandiu herculę futurus, non dico me quãdiu ames, sed quãdiu amare cogas, et iste ingenij, & eruditionis tuæ fulgor obuersetur oculis. Tunc amare potero desinere, cùm tu rem Latinam deserere. Sed de hoc satis. Dioscoridem accepi, gratias & tibi, & Gaddio nostro tam multas ago, ut quas Laurentio meo agam homini clarißimo, humanißimo, doctißimo non habeam, habeam quas non ago: atq; utinã quandoq; poßim referre. Multis nos magnus ille uir indies & studijs accumulat, & officijs adobruit. Ego contrà diu, noctuq; retracto, ac recogito, non quemadmodũ rationẽ cum eo parem faciam (quis enim posset hoc, nisi alter Hercules, aut certè alter Laurẽtius?) sed quemadmodũ planè intelligat, me apud eum eo loco esse cupere, quo qui magnitudinẽ æris alieni & profeßione nominis, & magnæ fidei compensatione redimunt. Vale.

ANGELVS POLITIANVS HERMOlao Barbaro suo S. D.

Hermolaus Barbarus patriarcha Aquileiensis.

EXplicare non possem literis Hermolaẽ, quanta mihi lætitia prandenti nuper secum Laurentius Medices te Patriarcham factũ esse Aquileiensem nũciauerit. Ego uerò tãto sum ex ea re gaudio, tãtaq; uoluptate perfusus, ut in ipso quoq; discubitu (quid enim manifesta negẽ?) gestierim, exilierim, lætum, felicemq; nunciũ, uix ipse me.

capiens

capiẽs proclamauerim. Et *nũc gratulor tibi, gratulor doctis omnibus, gratulor seculo Hermolaë: Tibi, quòd hoc etiam tuarũ uirtutũ præmium dixerim, an testimonium, publicè acceperis.* Nam *quamuis antea quoq; multis, magnificisq; fueris ornamẽtis affectus, tamẽ hoc unum procul excellit, atq; eminet, nõ modò quia maius, aut quia genere diuersum, sed quòd per eum quasi gradũ breui putaris altius ascensurus.* Doctis *uerò, quòd is uir ad maximas proueheris dignitates, cui semper hoc hominũ genus, atq; hæc secta uitæ plurimũ placuit.* Etenim *summo loco natus, amplis opibus innutritus, egregijs honoribus perfunctus, & fastigium disciplinarũ propè omnium tenes, & professores, ac studiosos artium bonarũ (quamuis humili fortuna pleriq; sumus) ita cõplecteris, & amas, ut æquè cunctis tuæ quasi maiestatis fasces, ac uexilla submittas.* Seculo *autẽ, quòd insigne aliquod habet, quo iam stare audacter aduersus & uetustatem possit, & posteritatẽ: scilicet quia ueluti recuperasse nũc oculos cæca prius fortuna uideri potest, dum cumulare honoribus eũ gestit, in quo uirtutum penè omniũ quasi quidam cõcentus exauditur.* Tu *igitur etsi uirtute ipsa clarior es, atq; (ut puto) lætior, quàm uirtutis præmio, debes tamẽ hanc & tẽporibus, & literis diligentiã, ne fortunæ desis, neu uota nostra destituas, sed incumbas, instesq; fauori quantũ potes, non quidem ambitu infami, qui philosophũ dedecet, sed his potius artibus, quæ te charũ bonis, admirabilem propè uniuersis reddiderũt.* Equidem, *quod ad me attinet, quãdo aliter suffragari non licet, illud usquequaq; præstabo, ne quam occasionem uel tui celebrandi nominis, uel cõciliandæ tibi,*

colligendæq; beneuolentiæ prætermittam Vale.

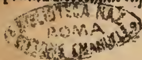
HERMOLAVS BARBARVS ANGElo Politiano *suo* S. D.

QVód *ex secundis rebus meis lætitiam incredibilem cõceperis, neq; nouã rem fecisti, nec mihi non præuisam, imaginationeq́; præsumptã.* Noui *quãta propẽsione, atq; adeò inductiõe animi prouinciã durã, & inexplicabilẽ susceperis ornandi, & tollẽdi nominis mei: quàm constãs, pertinax, & addictus in eo fueris: quàm rem tuã uidearis agere, cùm meam agis.* Itaq; *nihil sum miratus quòd rationibus tuis cõsultũ putaueris, cùm meis est prouisum.* Habeo *tibi, & semper habebo gratias, nõ solũ ut amico, & beneuolo, sed ut* Politiano, *id est, ut homini doctißimo.* Plus *enim est à* Politiano, *quàm ab amico laudari.* Testimoniũ, *& iudicium amici fallitur,* Politiani *etiã amãtis nõ fallitur.* Laurẽtio *nõ minus principi tuo, quàm meo indies plura, & maiora debeo.* Testis *est ipse.* In *magno uersor periculo, ne in tãto meritorum eius erga me cumulo, & ingratus, & barbarus esse uidear.* Vale.

POMPONIVS LAETVS ANGElo Politiano *suo* S. D.

SErius *quàm opinabaris ab amicißimo fieri, distuli ad te mittere, quod summopere legere optabas.* Causa *fuit nescio quis, qui se intra paucos dies daturum* Quintilem, & Sextilem *mihi pollicitus est: remq́; is longius opinione mea traxit.* Ipse *tandem ut creditori, qui uel præcipuus es, satisfacerem, quæ apud me erant, diligentißime exscripsi.* À Venusia Apulorũ *adlata sunt marmorea in tabula: obscuro loco ibi latebant fragmenta aliarum tabularum,*

larum,ubi annus integer erat,cõiungi nequiuerũt, quòd multa deerant, illinc translata Arianũ:summa cura, quæ superest tabula,seruatur. Mitto & quædam monimenta rerum eodem in loco reperta, & placitura tibi (ut existimo) amatori uetustatis. Romæ ferè idem, sed multò antè,uerùm fine caret: si habere cupis, rescribe: quanquàm quid hoc dixerim? cùm facile intelligam te plurimũ id quærere: sed uidebatur optabilius, si poposceris. Scias omnia,quæ apud me sunt,tua esse. Duo à te sum petiturus,alterum studio,alterum autoritate conficies. Illud est apud Valeriũ Flaccum in quinto libro, cùm loquitur de Chalybibus populis,apud quos ferrum repertũ est: quid sibi uelit,indigena. Quod sequitur corruptum est:& statim duo carmina,quæ sequuntur,fabulam habẽt mihi incognitam. Fortè Apollonius aliquid de ea re scribit. Tuũ limatißimum iudicium expecto, quod,mea sentẽtia,quicunque profitemur literas, ueneremur necesse est. Sed de ingenio scio quid scripturus sum. Illud alterũ erat,ut unicus literarũ fautoribus Laurentio,ac filio me commendes. Ab Laurẽtio tua opera obsecro,impetres literas non uulgares,siue ad Ioannem Tornabonũ,siue ad oratorẽ Florentinorũ,in commendationẽ Fabritij cõturbernalis mei, qui,ut prædicat,notißimus est Laurentio,aliasq; Florentiæ negotia Reguli Fauẽtini egit. In præsentia cũ sit expediturus quædã honestißima in curia Romana,autoritatem Laurentij (quæ plurima est) uehemẽter accedere cupit. Effice tu homo nõ minus literatißimus,quàm integerrimus,ut uoto fruamur. Bene ualeas. Romæ:decimosexto Calendas Aprilis. M.cccclxxxviij.

ANGELVS POLITIANVS POMponio Læto S. D.

QVas à te nuper accepi literas, ita gratas habui mi Pomponi, ut me ab ijs putem immortalitate donatum. Sed & semenstre Calendariũ mirè fuit gratum, & quam ais tabulam bello Marsico factam: quæ si eadem est, quã Romæ obiter legerim, uereor ut satis ex fide sit exscripta. Siquidem Aimilius non Aemilius erat in saxo. Quam eandẽ diphthongũ etiam super ipsa Panthei testudine adnotaueram. Quòd uerò etiam (si dijs placet) de obscuris poëtarum me consulis, homo omnis literaturæ consultißimus, atque id mihi ex amore tribuis, quod tibi ex uero debetur: intellego quàm tibi debeam, quàm mihi faueas, quantum oneris sustineam. Dicam tamen quod sentio, tibiq́; si non rem ipsam, studium certè meum, uoluntatemq́; probabo. Versiculi ipsi, quos uerè mendosos putas, hi sunt uidelicet:

Locus Valerij Flacci, libro quinto.

Indigena æterni rupem Iouis, hinc tibi Mauors
Dant uirides post terga lacus, ubi deside mitra
Fœta legat, partuq́; uirum fouet ipsa soluto.

Hos equidem ita legendos arbitror:

Inde Genetæi rupem Iouis, hinc Tibarenûm
Dant uirides post terga lacus, ubi deside mitra
Fœta ligat, partuq́; uirum fouet ipsa soluto.

Vt sit sensus: post Chalybas promontoriũ Genetæi Iouis, dant post terga, hoc est, præternauigãt. Tum uirides lacus Tibarenorũ: uirides, scilicet, quoniam pecore abundãt, atq; ob id pascuis, quibus scilicet Tibarenis mos est, uti à parturiẽtibus, iamq́; etiam partu liberatis uxoribus,

Tibarenorum mos.

uiri in lecto mitrati collocnetur, & ipsi uice puerperarũ foueantur, curenturq;: quod ex Apollonio mira breuitate tralatum, cuius in libro secundo sunt hi uersus:

Τοὺς δὲ μετ' αὐτίκ' ἔπειτα Γενηταίου Διὸς ἄκρην
Γνάμψαντες, σοβέοντο παρὲξ Τιβαρηνίδα γαῖαν.
Ἔνθ' ἐπεὶ ἦρχε τέκωνται ὑπ' ἀνδράσι τέκνα γυναῖκες,
Αὐτοὶ μὲν στενάχουσιν ἐνὶ λεχέεσσι πεσόντες,
Κράατα δησάμενοι ταὶ δ' αὖ κομέουσιν ἐδωδῇ
Ἀνέρας, ἠδὲ λοετρὰ λεχώϊα τοῖσι πόνονται.
Post hos autem quàm primùm, deinde Genetæi Iouis arcem
Flectentes, acti sunt præter Tibarenida terram.
Vbi postquàm utique sustulerunt ex uiris filios uxores,
Ipsi quidem suspirant, lectis decumbentes,
Capita reuincti, illæ autem rursus nutriunt epulis
Viros: & lauacra partualia his laboriosè ministrant.

Addunt interpretes Apollonij, scriptum id etiam à Nymphodoro in Tisinomis, tum Genetæum promontorium à Genete fluuio uocatum, in quo templum sit hospitalis Iouis, quem Xenion appellant. Idem eodem libro sic scribit Apollonius: Genetæũ promontorium. Iupiter ξένιος.

Ἄγχι δὲ ναιετάουσι πολύῤῥηνες Τιβαρηνοὶ
Ζηνὸς εὐξαίνοιο Γενηταίην ὑπὲρ ἄκρην
Propè uerò habitant affluentes agnis Tibareni
Iouis hospitalis Genetæam super arcem.

Quo loco πολύῤῥηνες ab agnorum copia dicti. Vnde uirides lacus eruditè dixit Valerius, ob pascua, ut arbitror. De Tibarenis etiã Orpheus in Argonauticis post Chalybas meminit statim: & eosdem Strabo libro duodecimo Tibarnos apellat. Quod autem de Eribote quæsieras: fuit is filius Teleontis, de quo sic idem scribit Apollonius libro primo: Tibarni Straboni. Eribotes.

Ἕιπετο δὲ Εὐρυτίων τε καὶ ἀλκήεις Ἐριβώτης
Ἦες δ᾽, μὲν Τελέοντος, ὁ δ᾽ Ἴρου Ἀκτορίδαο.
Ἤτοι ὁ μὲν Τελέοντος εὐκλήεις Ἐριβώτης,
Ἴρου δ᾽ Εὐρυτίων, σὺν καὶ τρίτος ἦεν Ὀϊλεύς.

Dicebatur autem Eurytionq; & robustus Eribotes
Filij, hic quidem Teleontis, ille uerò Iri Actoridæ.
Nempe hic quidem Teleontis inclytus Eribotes:
Iri autem Eurytion, simul & tertius erat Oileus.

Literas contubernali tuo commẽdatitias ad Oratorẽ *Florentinũ, paulo negotio impetrabimus à Laurentio Medice: qui si mihi quasi uni è minutioribus literatis, nihil non indulget, cur quicquam tibi literarũ principi deneget? Vale, & si quid te dignum ex antiquitate habes, participa quæso nobis, tui cupidißimis. Et Vasinio dic salutem meis uerbis. Florentiæ.* IIII. *Cal. Mart. M.ccccl*xxx*viij.*

POMPONIVS LAETVS ANGElo Politiano S. D.

IAm tempus appetit eruditißime, & cãdidißime Italorum, ut Lucretij libros remittas, ut uir integer fidem soluas. Dabis ferẽdos ad urbem Petreio homini fidei sum mæ, qui celebritatẽ tui nominis cum cæteris nostri ordinis amat, colit, ueneratur. Nam quisquis est, qui de se bene senserit, gratulari plurimũ debet seculo nostro, cùm tales habeat uiros, quales maiores nostri in summa gloria habuisse duxissent. Data opera Florentiã se confert, ut te sæpius uisat, & ut totus ex lima tua pendeat: utinã & mihi liceret. Cùm de altitudine tui ingenij cogito, non possum Graculatim & sturnatim. *non admirari, cur nostri graculatim & sturnatim (ut ita loquar) ad te non aduolent. Legi opus tuum, in quo apertißime doctrina quadam singulari ueteres ab inferis reuo-*

casse uideris. Sed parcius in præsentia, prædicatione mea non indiges, satis enim tuo labore clarus es. Verum quoties de aliquo sublimi interpretatio est, unus Politianus occurris. Ego quid de perspicacissimo ingenio tuo sentiã, una epistola, & longa quidẽ explicui, quanquàm in ea re quid longum esse potest? Credo distulisti carmina Lucretij remittere, propter uariarũ disciplinarũ occupationẽ. Opsecro, atq; optestor, effice ut ad suum Quirinum redeant. Habeo quædã uetustissima monimenta, quæ cũ uideris opstypesces, admiraberisq;, quòd nuper effossa, erutaq;, & inuenta, in illa tua obseruatione reperiãtur. Qua de re diuinitatem quãdam in te esse intellego, ut uerè animus tuus sit de cœlo sumptus ignis. Dij te seruent. Commenda me Medicibus, patri, & liberis literarum patronis. Deinde plurima salute Demetrium impertias. Vale. Romæ. ante v. Calendas Iunij.

ANGELVS POLITIANVS
Pomponio suo S. D.

LVcretium Petreio dedi, quẽ tibi iam redderet. Vah tam serò inquis. Fateor: sed nõ plus negligẽtia mea, quam tuæ humanitatis fiducia: dum alia ex alijs, in quibus opera ponatur, occurrunt, dilatus hic in quadriẽnium liber est, qui uel triduo poterat absolui. Cæterũ ego Pomponij mei memor, qui quidem nescit offendi, à Politiano præsertim, prætuli audacter officio commodum. Petreio nondũ frui licuit, ut optabã, probo, & antiquis moribus homine. Iam tum peregre aberam, cum ille Florentiam, statimq; peregrinationem meam rusticatio excepit. Spero tamen dierum paucorum iacturam, ut in urbem reuer

terimus,inrupta(quod aiunt)copula sarciet. Quas in me laudes confers,quanquàm agnoscere salua fronte nõ ausim,tamen ob id gratißimas habui,quoniam cùm nec irrisio in istos mores,nec adulatio cadat,necesse est laudatio hæc aut ex amore in me nimio,aut ex uero proficiscatur. Quorum cùm sit utrunq; mihi gloriosum,alterum diu in uotis,alterum etiam supra uota est. Monimenta illa,quæ narras,antiquitatis iamiam tractare, complecti, adorare gestio:per fortunas imperti,si quid habes quod excellat. Medices nostri unicè tibi fauent. Demetrius autem salutem sibi à te dictam totidem uerbis remuneratur. Vale. In Fæsulano sexto Idus Augusti.M.ccccxcj.

BAPTISTA GVARINVS IOANNI
Pico Mirandulæ S. D.

NOndum concedo secũdum te litem dari oportere: nam facile poßum tuas istas captiones in te ἀντιστρέφειν. Si tibi præceptor sum, cur mihi non obsequeris? Si nõ sum,cur me præceptorem appellas? Neq; ideo nomen hoc recuso,quòd te discipulum spernam, quem mihi præceptorẽ assero,sed quòd tuã doctrinam & ueneror, & prædico,in qua te neq; unguium meorum nota, neq; transuersi calami signo,neq; miniata cerula, neque obelisco deniq;,aut asterisco tantum promouisse mihi conscius sum. Sed in nouum quoddam uindiciarum genus (ut uideo)incidimus,dum tu mihi eam poßeßionem asserere cõtendis,qua ego cedere conor. Quæ unquam rhetorum causa huius generis actorem,aut reum habuit? Ego,mi Pice, nunquam in hac pugna tibi herbam porrigam, nisi prius bona cum gratia composuerimus(ut quando aliter

Retorquere.

non

non succumbis) uterque nostrum alteri præceptor pariter, & discipulus iudicetur. Sed omissis iocis seria agamus, & Heptaplus *tua, & tuipse tibi meritò placere potes, cùm omnia doctorũ hominũ pũcta ita sis assecutus, ut ne in tabellæ quidẽ latebra liuor ullus appareat. Idẽ in reliquis scriptis facilius tibi datũ iri sperandũ est, cùm usus etiã accesserit, qui solet in scribendo magister haberi optimus. Quod ad me atinet, gaudeo uehementer laudato uiro, & ab omnibus, ac ubiq; laudãdo* Laurentio *me in ore esse, addito præsertim* Politiani *calculo: cuius ego copiosam, & arcanam multiplicis disciplinæ lectionem ita complector, ut admirer, ita admuror, ut cõmendare non desinam. Quo fit ut extra doctrinæ aleam me ab illo poni, triumphi instar existimẽ. Quòd librorum meorũ indicem petis, id mihi & laboriosum est, & inutile. Satis erit si pro tempore postulatis meis inseruies. Nunc* Martianũ Capellam, & Senecæ *quæstiones naturales opto, si modò emaculati sint codices. Nam qui apud nos sunt, opera* Sibyllæ *indigent. Eos si impressos emere possim, gratius mihi erit: sin minus, non longo postliminio tui ad te redibunt.* Vale *specimẽ bonarũ disciplinarum, meq; amare perge.* Ferrariæ, Non. Decemb. M.cccclxxxix. Vsus in scribendo magister.

ANGELVS POLITIANVS BAPTIstæ *Guarino suo* S. D.

OStendit *epistolam mihi nuper ad se tuam* Ioãnes Picus Mirandula, *princeps omni laude cumulatissimus: in ea cùm tu mihi multũ tribueres ex recenti* Miscellaneorũ *fœtura, tum uerò seorsum in scheda syllabas notasti aliquas, in quibus meã nõnihil diligentiam requirebas.*

bas. Sed hoc posterius tamen ita cunctanter, ita suspiciosè fecisti, quasi deniq; metuisses, ne me lædi grauius putarē, sicubi abs te non doctißimo solùm uiro, sed optimo quoq; redarguerer. Ego *igitur quāquàm dißimulare nō poßū, laudationē mihi tuam fuisse pro eo ac debuit omnino gratißimā, tamen ut eam quoq; plausibilius exciperem, causa fuit in primis, quòd abundè fidē blanditijs illis tuis comes addita libertas, ne dixerim castigatio faciebat.* Etenim *nō ego auidius refellam, quàm refelli me patiar, & opinionū fallacijs, quasi morbis animi præcipuis, multò etiam libentius ipse caream, quàm cæteros liberem.* Tuum *uerò mihi* Lapis Lydius. *oīno, quasi pro lapide* Lydio, *iudiciū debet esse.* Nam *ut illo purum dinoscitur aurum ab adulterino, sic apud me de tua facile sententia uerum uidetur posse, falsumq; discerni.* Nec *est in quo tam bene de proprijs mihi studijs spondeam, quàm quòd ita disputare soleo de ambiguis, ut plus inuento uero gaudeā, quàm uictoria.* Quanquàm *autem abs te tantæ autoritatis homine prouocatio non est, tamē pro tua singulari humanitate quæso benignè audias quid ad ista respondeam.* Negas *probare te quòd imolare prima breui, quòd item matutinus prioribus correptis syllabis enuntiauerim.* Ego *uerò tametsi rudis in primis, non adeò tamen obtusi sum pectoris, in uersibus maxime faciundis, ut spatia ista, morasq; non sentiam.* Verùm *cùm mihi de* Græco *penè ad uerbum forent antiquißima interpretanda carmina, fateor affectaui equidem, ut in uerbis obsoletam uetustatem, sic in mensura ipsa, & numero gratam quandam, ut speraui, nouitatem.* Nec *autem putabam fore, ut cùm* Vergilius, *acerrimi uir iudicij, uersus*

ſus aliquoties Homeri *uatis exemplo caudam trahentes effinxerit,non etiam mihi tale quippiam præſertim Græca uertenti concederetur.* Quocirca *uerſiculos feci de induſtria prominuli quaſi uentris, qui medij pedē quaterna tempora ſuperantem caperent, ex argumento* προκοιλίους *appellatos,* Qualis *apud* Homerum *puta ſit ille:* Πατρόκλου ποθέων ἀνδρότητα καὶ μένος ἠΰ. Sed *quoniam quod ego ſtudio nouitatis quæſiueram, ſyllabarum ſcilicet ignorationi pleriq; tribuebant, mandaui ſtatim quibus maxime potui amicis,ad quos ulla modò exemplaria perueniſſent,ut uerſiculos eos uelut in quadrā redigerēt, ad hoc exemplum:*Luce *feri,nam lux ſuperis gratiſsima diuis.* Et *item:O pueræ,emicuit rubor haud mora, matutina.* Quem *roſa,&c.* Cuius *enim ſtultitiæ,uel cuius potius improbitatis fuiſſet agere diutius, etiam bonamfabulam, quā continuò populus exſibilaret?* Itaq; *magnopere à te peto, cures mihi primo quôq; tempore nō auſim dicere tua,ſed ſcholaſtici alicuius manu,locum ſic utrunq; in omnibus quotquot iſtic erunt exēplaribus emendandum.* Nam *ut tibi poteſtas uenalium quoque fiat, ipſi cōtinuò per literas cauebimus.* Iam *uerò quòd liquentibus prima correpta dici uix permittis,equidem in eo* Vergiliū *ſequebar, cuius illa certè ſunt notiſsima:* Principio *cœlum, ac terras, camposq; liquentes. &,* Ignemq;, *horribilemq; feram,fluuiumq; liquentem.* Nec *me fallunt autem,liquentia mella,ſic apud eundem poſita, ut quantum ſcilicet in tempore,tantum ſit in intellectu diſcriminis.* Sed *& orichalcum breui ſecunda dictum reprehēdis,quæ tamē ſyllaba diphthongo notatur.* Ad *hæc illo ipſo quem tum locū interpre*

Ventricoſos.

Patrocli deſiderās uirilitatē,& robur bonum.

Liquere prima breui.

Orichalcum ſecunda breui.

Callimachus. *interpretabar, οὐδ᾽ἐς ὀρείχαλκον dixerat Callimachus, unus mihi tum quidem præ cæteris sequẽdus, quanquàm aliàs*
Statius. *quŏque grauißimus autor. Nam quòd Statius aliter usurpat iure suo, uidelicet una diphthongũ litera defraudat, quod & in Pliadum uocabulo non reformidat. Postremò*
Bœotia. *quæris idẽ, ut cur & Bœotia scribam: sed enim quæ-*
Boentia. *rere ego quŏque uicißim poteram, cur tu Boẽtia potius, nullo scilicet in has uocales Græcarum transitu, quẽ modò uel præcepta tradiderint, uel rationes persuaserint, uel*
Vulgus. *autoritas comprobauerit: nisi fortè uulgus imperitum respicimus, nullo prorsus habẽdum numero apud eruditos, quorum te principem semper existimauimus. Adde quòd hanc nostram uocis istius scripturam, sicut è Græco primum demigrauit, intemeratam seruant exemplaria quæcunque adhuc incorruptæ uetustatis indole cẽsentur. Hæc igitur habui nunc quidem, quæ pro mea causa dicerem. Verùm quando tu unus omnium ætatis nostræ professorum celeberrimus aliter sentis, nihil iam credo mihi, sed*
Pyrrhonij qui, uide apud Aul. Gel. li. xj. ca. 5. *ad Pyrrhonios planè deficio: nec esse prorsus aut affirmo posthac, aut nego quicquam, sicuti nobis uel à sensibus ipsis, uel ab animo denique repræsentatur. Cupio tamen & de cæteris quid sentias audire, tanto maiorem tibi habiturus cottidie gratiam, quanto ab erroribus me, uel sæpius, uel liberius, uel postremò etiam seuerius uindicaueris. Vale.*

BAPTISTA GVARINVS ANGELO Politiano suo S. D.

GAudeo mirificè interprete Pico nostro Palladio magis, quàm Martio, datam esse nobis occasiunculam ut de

ut de cõmunibus studijs aliquid per literas colloquamur. Sic enim fore spero, ut amor in doctrinam tuam meus, amicitiam inter nos cõstet. Quòd autẽ ita cunctanter, & meticulosè ad Picũ ipsum nonnulla de aureolo Miscellaneorum tuorũ libro scripsi, id neutiquã mirari debes: ita sunt horum temporũ mores, ut siquis liberius quid proferat, bellicũ cecinisse uideatur. In me Angele mi suauißime, ut nullus est loliginis succus, ita est candida, & sine labe simplicitas. Doctos omnes amo, coloq́;, et nouos nescio quomodo magis etiã, quàm ueteres admiror. Quippe cùm hoc tempore & librorũ iactura, & morum aliquorum ignoratio, & multarum rerũ desuetudo anxiam, laboriosamq́; pariat emergendi difficultatem: quare ignosces mihi, si ex alijs animũ spectaui tuum. Quia tamen te maxime diligebam, ut hominẽ eruditißimũ, cupiebamq́; sine exceptione ab omnibus posse laudari, ideo quæ sentiebã à liuidulis ferrasse notatũ iri, ea tibi clandestina aliqua uia nota fieri desideraui. Delectatus sum uehemẽter tua ista probitate, qua neq; tulisti ægrè te commoneri, & rogasti, ut de cæteris idem facerem: quia eis te gratiã habere profitearis, qui ab erroribus te uindicauerint. Non ego tantũ mihi arrogo, ut quod tu ignoraueris, ego id me scire credam. Sed scribentibus omnibus id usu uenire solet, ut in scriptis suis (dum noua sunt) relegẽdis, uel obaudiant, uel cõniueant, ut taceã opiniones nõnullas, quarũ inuentionibus applaudunt. Quòd ni ita esset, non in præceptis haberemus: Nonumq́; prematur in annũ. Siquid autem à me bene dictũ uideatur, Terentianum illud, non tamen assentatoriè respõdebo: Ridiculũ, nõ enim cogitaras. Cæterũ idem isthuc

tute

tute melius quanto inueniſſes? Vt aliquando ad rem ueniam, dabo operam, ut qui reſidui ſunt apud mercatorem libri tui, nõ niſi ex tua ſententia exeãt. Ego *ſumptu meo habueram librum ipſum apud me hoſpitem: poſteaquàm tamen etiam gratis alterũ fratrem in contubernio eſſe uoluiſti, uſus ſum tua liberalitate, ut ego munificus eſſe poſſim, & ut tibi plus debeam.* Leoniceno & Pictorio *munus tuum tradam, cùm abs te reſponſum accepero.* Ma*gnificis* Laurentio, & Pico *me commendes, rogo.* Vale. *Ferrariæ, quarto* Calen. Ian. M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS BAPtiſtæ Guarino ſuo S. D.

BEne habet. *Amicos undiq; Miſcellanea nobis aut cõparant, aut excitãt. Vndiq; epiſtolæ ad nos, uel de nobis excellentiũ uirorũ plenæ ſtudij, plenæ laudum. Vel proximæ duæ abs te, quàm ingenuæ, bone deus, quàm ſimplices, quàm liberales, quãtis poſtremò, & qbus aſperſæ amoris notis, mitto enim quàm elegãtes, & doctæ. Proprium uidelicet hoc eius domus, in qua duntaxat etiã ipſa bonarum artium ſunt incunabula. Quos igitur mihi tanta iſta ſeu iudicia, ſeu ſtudia ueſtra admouere aculeos, imò uerò quos ad ſcribendum ſubdere ſtimulos debent? Iam facile contemno, quas & contempſi tamẽ ſemper, ineptias maleuolorum, & nugas uerè dixerim abortiuas (prius enim penè emortuæ quàm editæ) tuis mihi ſuffragãtibus epiſtolis, etiam Phœnice uiuacioribus. Ego uerò alacer iam doctorum clamoribus adiutus ad huius calcem curriculi propero. Quin (ſi modò tu non aſpernaris) curabo extet ad poſteros in reliquis meis ſcriptis perpetuum,*

non

non dixerim doctrinæ tuæ, quo quidē minus eges, sed cer
te beneuoli inter nos animi testimoniū. Vale: Pictoriūq;
nostrum candidißimū hominē saluere iube meis, & Pici
uerbis. Florentiæ, quinto Idus Ianuar. M.cccclxxxix.

BAPTISTA GVARINVS
Angelo Politiano S. D.

Nolim existimes maxima esse tuarum laudum præconia, quæ ad te in epistolis perscribuntur. Multò enim maiora sunt, quæ studiosi humanitatis in animis suis ex libro tuo taciti concipiunt, aut cùm in cœtu sunt, de te colloquuntur: uno ore omnes omnia bona dicūt, doctrinam tuam prædicāt, extollunt, admirantur. Nemo est qui pretio deterreatur, quò minus Miscellanea domi habeat, unde discat. Hæc sunt uera eruditiōis testimonia, in quibus nulla est placēdi, adulandi'ue suspicio. Quò magis miror dubitari à te, an cupiā scriptis tuis famam meā immortalē fieri, quasi cornea mihi sit fibra: nō id ego quoque expetam, in quod fertur humanæ naturæ procliuitas. Illud tamē monuisse, aut saltē rogasse uelim, ut & morsibus uiuentiū, & laudationibus (non enim adulationes appellauerim) quàm minime in scribēdo utaris. Nā præterquàm ꝙ ea res dignitati scribentis officit, multi sunt ꝗ magis affectionibus animi id scribēdi genus, quàm uero iudicio acceptū referant. Non temere hoc dici putes: tudio enim persæpe quæ de reliquis circunferātur, & ta nen liberum tibi in hisce rebus examen relinquo, quem tiam plus uidere arbitror. Salutem tibi Pictorij nostri rbis dico: tu uero magnificis Laurentio, & Pico me nendabis. Vale. Ferr. XVI. Cal. Ian. M.cccexc.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM
Liber Secundus.

ANGELVS POLITIANVS Philippo Beroaldo suo S. D.

EGIT *epistolam mihi nuper ad se tuam Picus hic Mirandula noster, planè flos illibatus ingeniorũ, cuius in extrema clausula nostri quoque sic honorificam mentionem faciebas, ut in quodam ueluti literatorum consessu, proximos uidelicet ab illo mihi gradus aßignaueris.* Hanc igitur ego tuã (*si modò ita uocetur*) *sententiam, quamuis audire citra ruborẽ, gnarus inscitiæ meæ, non poteram, tamen quòd ab insigni quadam beneuolentia proficiscebatur, ita gratanter accepi, ut uix tantundem fuerim uoluptatis habiturus, si mihi esse illa, quæ de me pronũciabas, uera persuasissem.* Nam *quamuis testimonio conscientia repugnet, lætor tamen alicui talem me uideri posse, qualem tua me fingit, hoc est hominis eruditißimi, prædicatio.* Quare *statim dictaui hanc tibi epistolam* Beroalde, *quà ducerem quantopere mihi tuum tale laudationis officium blandiatur, simulq́; darem fidem nulli me prorsus occasioni defuturum, rerumq́; posthac, & temporum planè omneis articulos excussurum, donec tibi pro studio erga me tali, & animo tandem quoquomodo referam gratiam.* Vale. Florentiæ, XVII. Calend. Febr. M.cccclxxxix.

Philippus

PHILIPPVS BEROALDVS
Angelo Politiano suo S. D.

Perlegi oppidò quàm libens literas illas, quas ad me nuperrime dedisti, & quia tuae sunt, & quia literatae. Miscellanea tua doctissimū te esse testantur, epistolae humanissimū. Turpe est uinci eruditione, humanitate uero turpissimum. Inde fit, ut mihi nō minutula labecula inspergatur, sed maxima labes, & ea quidē ineluibilis infigatur, cū abs te uincar in utroq;. Assurgebat iā primùm literatio nostra tuae politissimae literaturae, neq; id dissimulāter, iā uerò & illa quoq;, quae in me alioqui nō improbari solet humanitas, tuae cedit humanitati, adeò ut tibi cōparatus possim meritò inhumanus iudicari. In aliena tibi epistola salutem transeunter adscripseram, tu (quae tua dexteritas est) è uestigio me per epistolam resalutasti, quae sua planè politura Politianū ostentat artificem, totaq; est officij, beneuolentiaeq; refertissima. Cui ut breuiter respondeam: Nòn opus est, mi Politiane, ut mihi gratias agas ob meū de singulari tua uirtute uel testimonium, uel iudiciū. Etenim si nolo uideri mendax, & uanus, id faciā, quod facio, necesse est. Praeterea persuasissimum habe, me in primore fronte animū gestare, nec à labijs dissentire praecordia: concordat in me scriptio cum mente, lingua cum pectore, & de prōptuario nostro syncera promuntur citra omnem fucatam simulationē. Eruditio tua illa interior, atq; politior à nemine nō paulò humaniore suspicitur, à me & suspicitur, & amatur. Hoc in praesentia fit, hoc idem fiet in posterū. Sum, & ero tuarū laudū, si non idoneus, saltem beneuolus buccinator. Olim

istic iecimus amicitiæ inter nos mutuæ fundamenta: quæ cùm id temporis à nobis glutino literario fuerint ferruminata, superest ut eodem deinceps ferrumine immisso ad fastigium extollãtur. Quod ad amußim fiet, & libellam, si epistolæ inter nos ultro, citroq; discurrerint, si fuerit inter nos, si non quotidiana, saltem hebdomadica literarum reciprocatio. Quæ in fulturis amicitiæ stabiliendis laterculorum, aut calcis haud dubiè uicem repræsentant. Patefactæ sunt amicitiarum fores, quarum me futurum subinde hospitem polliceor. Vale decus literarum, & quod Pico Polyhistori meo nomine debes, eidem meo nomine resoluito. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS
Angelo Politiano suo S. D.

MVnus Miscellaneorum tuorum, quæ tuo nomine Baptista Guarinus nuper mihi tradidit, ingẽti me uoluptate affecit. Nam etsi à politioris humanitatis studijs iampridem feriatus sim, gaudeo tamen à doctißimis, atq; amicißimis hominibus mihi aliquando occasionem præstari ad ea studia redeũdi, quæ me in adolescẽtia maxime delectarunt. Quanquã (ut uerum fatear) postquàm opus id perlẽgi, uisus sum non in alienis agris cum dispendio, sed in proprio solo magna cum utilitate uersari. Inuẽni in eo non modò quæ ad literaturã, ac poëtarum, & oratorum cognitionem plurimùm conferunt, sed & medicorum, & philosophorum sententias doctè, atq; eleganter abs te explicatas, & in ueriorem lucem eductas, quàm in aliorũ libris perlegantur. Quæ res non mediocrem mihi spem affert, fore ut aliquãdo philosophia uniuersa,

uersa, quæ iampridem apud barbaros barbara facta est, Angeli Politiani opera Latinè loqui incipiat. Habuisti (ut scribis) à teneris annis præceptores præstantissimos, sub quibus & Platonicam, & Aristotelicam disciplinã imbibere potuisti: nunc uerò, ut ex tuis scriptis accepi, frueris cõsuetudine Pici nostri, principis nunquam satis laudati, cuius doctrinæ imitatione summum sapiẽtiæ culmen, quemadmodum iam in oratoria, ac poëtica facultate emunentissimum obtines locum, breui attingere poteris. Nisi utrunque amarem, utrique plurimum deberem, inuiderem fœlicitati uestræ, quibus in præclarissima Italiæ ciuitate, sub Laurẽtio Medice, ac Petro filio, eximijs ætate nostra uirtutis, atque ingeniorum patronis, per summum otium ingenuè philosophari cõtingit. Vtinam ego is essem, quem uos tertium socium tantis rebus adiungere nõ indignum iudicaretis. Si facultas daretur, uobiscum uiuere, uobiscum emori uellem. Nam quid suauius, quid conducibilius esse in uita potest, quàm cũ amicissimis, iisdemq; & integerrimis, & undecunq; doctissimis, quales uos estis, uiuere? Sed erit (ut spero) ut reliquum iam ingrauescentis ætatis meæ uobiscum traducam, non modò propter consuetudinis suauitatem, sed etiam ut cõmentemur quonam modo pereunti doctrinæ, ac uitæ hominũ potius, quos multorum inscitia ἄϊδι προϊάπτει, consulamus. Vale. Magnifico Petro tuo, in cuius olim pueri, dũ Florentiæ essem, me gratiam insinuasti, nunc iam iuueni, atq; unà cum ætate uirtutibus, ac dignitate, ut audio, aucto, si tibi uidetur, me plurimùm cõmendabis. Ex Ferraria. v. Calend. Februarij.

Præmittit in orcum.

ANGELVS POLITIANVS
Nicolao Leoniceno suo s. d.

NOn tu munus accepisti, quinimo dedisti potius, ut qui dignũ me habueris, cuius etiã nugas lectitares. Nisi *magis iniuria sit hæc, florales agentem spectari à* Catone. *Feriatum diu te dicis à literis politioribus: at ego, si talem scribere epistolam qui feriatur, potest, qualem tu misisti nuper omnium elegantißimam, censeo esse mihi quoque quacunque occasione feriandum.* Sed *ita est profectò, bonæ istæ artes, literæ, philosophiæq́; uestræ non prius tenentur singulæ, quàm simul omnes.* Omneis *uerò ætate nostra, tu, si non solus, certè cum paucis, hoc est cum uno, aut altero ad summũ tenes. Sed de reliquis aliâs.* Galeni *uero commentarios uidi nuper, quos tu planè* Latinos *fecisti. Auguror, nec me puto fallit auguriũ, plurimùm posteritati collaturos.* Nam *seculo etiam huic nostro nondum audeo sperare, quoniam praua consuetudine sic penè quidam homines obbrutuerũt, ut glandem adhuc defendant repertis frugibus.* Similesq́; *mihi* Gryllo *uidentur illi, qui cum* Vlysse *disputat apud* Plutarchum, *nec ullis adduci rationibus potest, ut è sue rursus in hominem redire uelit, quem prius ex homine* Circe *mutauerat in suem.* Gratulatio *tua quòd philosophiæ me totũ dederim, mirum, quantum mihi bonæ spei addidit.* Perseuerabimus *igitur, præsertim cùm bene cesserit adhuc quod hactenus publicè specimen dedimus, nõ modò docẽdo, sed etiã disputando.* Facit *animos credo* Picus *hic noster, qui cùm diu comparem sibi non inueniat in arena, certanti mihi, laborantiq́; tamen unicè fauet.* Isq́; *cùm mihi tale*

quiddam

quiddam forte, quale Glauco illi Caryſtio pater acclama
uit τὴν ἀπ' ὀρότρου, terrā mediusfidius ipſam ſubijcere ui= Vulnus ab ara
detur Antæi pedibus. Atq; utinam tu quoq; nobiſcū ui= tro.
ueres eodem contubernio, crederem fore, ut & Muſæ
huc omnes (ſi modo ullæ uſquam ſunt Muſæ) cum ſuis Muſæ.
& nemoribus, & fontibus, ne dixerim cū ſua modò ſu=
pellectile, commigrarent, & indoctorum, barbarorumq;
phalanges, quæ totum ferè orbem ſignis poſitis exultan=
tes tenent, facile te & Pico ducibus fugarentur. Lauren
tius, Petrusq; Medices, hoc eſt, cum filio ſuauiſsimo pa=
ter humaniſsimus certatim te diligunt, occaſionemq; ſibi
dari uolunt, qua beneuolentiæ ipſorum aliquando erga
te uberiorem fructum, plenioremq; percipias. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS
Angelo Politiano ſuo S. D.

QVemadmodum non multum dolenter fero ab homi
nibus illaudatis uituperari, ita plurimū gaudeo à
uiris nunquam ſatis laudatis commendari. Nam etſi illi
aut odio, aut inuidiæ liuore obcæcati omnibus detrahūt,
hi uero plura quandoq; amori, ac beneuolētiæ tribuunt,
quàm ueritati, non parum tamen intereſſe cenſeo, hoc'ne
an illo affectu quicquā agatur. Quis enim Therſiti ma=
ledicenti, ac nemini parcenti credat, Neſtori uero, à cu=
ius ore melle dulcior diſtillat oratio, nō aſſentiatur? Ego
ſanè etſi nihil me eſſe ſciam, tuæ tamē orationis perſua=
ſione, ac lepòre ductus, aliquod iā nomen ac decus cēſeo
poſsidere. Neq; in animum inducere poſsum, quin tuū de
me iudicium nonnulli ſint approbaturi. Si nō illi, qui (ut
n tua elegātiſs ima epiſtola ſcribis) iam obbrutuerūt, &

à glande nesciunt desuescere, saltem ij, quos recta studia delectant, exigui sanè numero, sed bello uiuida uirtus. Horum armis, atq; auxilijs fretus, barbarorum phalanges, atq; eorum, qui à nobis ad illos defecerunt, impetus, insolentiasq; contemnam. Tu modò mi Politiane, eum te mihi exhibe, qui semper fuisti erga me, hoc est, mei honoris, ac dignitatis acerrimum defensorem. Laurentium uerò ac Petrum Medices, hoc est, cum patre filium humanißimũ in me dilectione certantes, quandoquidem tu ille fuisti, qui mihi quodcũq; hoc regni, qui sceptra, Iouemq́; tua apud illos autoritate, ac gratia conciliasti, studeas in eodem erga me amore conseruare. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Nicolao Leoniceno suo S. D.

Auicenna. *Dictata illa tua Nicolaë, quibus Auicennæ refellis inscitiam, docesq́; medicos iuniores quanta in caligine rerum uersentur, nescio plus'ne mihi uoluptatis, an doloris attulerint. Nam & gauisus mirificè sum res eas, quibus hominum uita, salusq́; continetur, ab eo potißimũ uiro editas esse in lucem, quem quidem ego semper ingenij, disciplinarumq́; merito plurimi fecerim: & indolui rursus generis humani uicẽ, quòd in se grassari tam diu impune tristem hanc inscitiam patiatur, atque ab ijs interdũ uitæ spem pretio emat, unde mors certißima pro-*

In medicos imperitos. *ficiscatur. Quis enim nõ uideat plus esse à medico, quàm à morbo periculi, siquidem & morbus alius pro alio curetur, & alia pro alijs remedia afferantur? Quòd si te prisca illa Nicolaë tulisset ætas, in qua pro meritis præmia reddebãtur, ne deorum quidem honoribus caruisses:*

nisi

nisi forte maius esse credimus, unũ aut alterũ (quod Aesculapius fecit) à morte, q̃ omneis pariter homines (quod ipse facis) à mortis etiam periculo eripere. Quare perge obsecro qua instituisti uia, scilicet ut una opa & immortalẽ tibi gloriã parias, & omnibus uerè hactenus mortalibus ægris uitã, salutemq́; concilies. Quòd autẽ Plinium quoq; redarguis nostrũ, quasi cisthon pro hedera acceperit, in hoc ego, ut liberè agã, & amicè, lõgè à te dissentio. Nec autẽ uerebor eius uiri patrociniũ suscipere audacter, q fuerit de uita, & literis tã præclarè meritus, præsertim aduersus te, hoc est, aduersus eminentem philosophũ, cui nihil ueritate ipsa debeat esse antiquius. De ueteris enim illa sunt scholis: amicus Socrates, amicior ueritas: & itẽ, amici ambo, plus tamẽ habendũ honoris ueritati est. Plinius igitur, ut quidẽ tu ais, perinde atq; Auicẽna cisthon ab hedera nõ distinguit, errore (si quidẽ ita sit) maximo, quãdo cisthos ab hedera plurimũ & figura, & colore, & uiribus differat. Addisq; mirandũ de Plinio magis, q̃ de Auicenna, quoniã Græcæ linguæ peritus secernere à cisso, hoc est ab hedera, cisthon debuerat. Argumentum affers quamobrem alterũ ab altero nõ separet, quòd in libro naturalis historiæ decimosexto hederam diuidat in marẽ, ac fœminam, floremq́; utriusq; similẽ dicat esse rosæ syluestri. Tum idẽ lib. IIII. & XX. cisthon quoq; illã, sub qua nascitur hypocisthis, in marẽ diuidat & fœminã, mariq́; rosaceũ, fœminæ album tribuat florẽ. Postremò, quòd etiam cisthi huius fecisse inter hederas mentionẽ se dicat. Quocirca sic uideris posse colligere: cùm Plinius lib. IIII. & XX. mentionẽ se de cistho inter

Aesculapius.

Plinius.

Veritas.

Plinij & Auicẽnæ error circa cisthon & hederam.

hederas fecisse doceat, cuius tamen uocabulum nusquã superius inter hederas citetur, facilis cõiectura est, cisthon ab eo hederæ nomine cõprehensam, præsertim qui sic hederam, quẽadmodum & cisthon in marem, fœminamq́; partiatur, & in hederis florẽ describat cisthi. Iam quoniam quid tibi uideatur exposui, quid ego cõtrà opiner edisserã. Nego usquam à Plinio inter hederas cisthi mentionẽ factã, præterquàm lib. IIII. & XX. ubi illam præclarè distinxit ab hedera. Nam quod tibi sumis quasi Plinij testimoniũ, alibi eum de cistho inter hederas locutũ, hoc ego neutiquam concedo. Mihi enim ubi hoc ait, in quarto & uigesimo scilicet libro, disserere de cistho adusq; illã tantũ clausulam uidetur, quæ sic est apud ipsum: Sub his nascitur hypocisthis. Post id autẽ statim interpũgitur, ac de integro sic uerba incipiunt: Quã inter hederas diximus cissos erythranos, ab hisdẽ appellatur similis hederæ. Nec autẽ uereor (quæ tua est in literis elegãtia) quin figurã agnoscas, cuiusmodi apud Ouidiũ est: Quã legis à rapta Briseide littera uenit. Et iterũ: Quã, nisi tu dederis caritura est ipsa, salutẽ Mittit Amazonio Cressa puella uiro. Quòd si illud, quã, referre ad id malis, quod antegreditur, cogeris ad hypocisthida potius (hæc enim statim prior) quàm ad cisthon referre. Deq́; hypocisthide tacet omnino superius, hoc est, libro decimosexto inter hederas, cùm de erythrano tamẽ loquatur. Quid? quod nec cisthon alibi usquã nominat inter hederas, nec maris, fœminæq́; discrimen tam cisthi proprium, quàm omniũ planè arborũ, uirgultorumq́; uidetur, quod nec idẽ Plinius dissimulat. Quid? quòd flos quoq; diuersus perhibetur, in

Defendit Plinium.

hedera

hedera quidē maris & fœminæ cōcolor, in cistho autem planè discolor. Nam quòd hederaceū syluestri rosæ comparat, non tam colorem insinuari, quàm lanuginē puto, qualis intra rosas est. Vnde etiam hederæ florem Χνοῶδη *Theophrastus appellauerit. Satis igitur (ut arbitror) apparet, nihil esse quod nos fateri cogat Plinium lib.* XVI. *cisthon inter hederas retulisse, qui tamen idem lib.* IIII. *&* XX *sic hederæ cisthon, quemadmodum & chamecisson adnexuit: non quia cisthon hederamq; esse idem crediderit, sed quòd eam Græci uicino (sic enim inquit) uocabulo appellent. Quare ne quenquam similitudo uocabuli falleret, ibi potißimum distinctiones adhibuit, ubi confusionis occasio nascebatur: nec eo contentus, etiam cisthi proprietates prorsus ab hedera diuersas adiecit. Nusquam enim hederam sic antè descripserat, ut aut maiorē thymo, aut ocymi folijs, aut postremò albo esse flore docuerit. Quamobrem quis iam dubitet secundū Plinium pronūciari oportere, quem ne suspicio quidem ulla istius erroris attingat? Illud obiter mirari me fateor, quid ita tibi in mentē uenerit, ledon herbam, seu tu ladam mauis,* **Ledon. Lada.** *unde & ladanum uocetur, Latinam uocē arbitrari pror*- **Ladanum.** *sus, quasi nō & Dioscorides, & alij ueteres Græci passim ut patria, uernaculaq; utātur, tam hercules quàm & ladano. Hæc habui mi Nicolaë, quæ tibi pro Plinio (uera'ne an falsa nescio, sed mihi tamen uerisimilia) obijcerē. Quæ si tibi doctißimo homini probabūtur, lætabor equidem Latinū autorem non in eadē esse alea, qua barbari. Sin minus, expecto iam quid ad hæc nostra qualiacunq; respōdeas: etenim cùm grauißima sit apud eruditißimum*

quenq;

quenq; Plinij autoritas, aut nõ tẽtanda fuit, aut aliquãto fortius, quàm certè adhuc fecisse uideris, cõuellẽda. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS
Angelo Politiano suo S. D.

Gaudeo plurimũ Angele uir doctißime, studiũ meum in refellenda inscitia barbarorum, qui de medicina scripserũt, abs te nunquã satis laudato uiro probari. Nõ enim ego id de te sentio, quod forte pleriq;, q in ea hæresi sunt, homunẽ eloquentẽ non posse de alijs disciplinis iudicare: quasi earũ peritia carere sit necessarium ei, qui bonarũ literarũ, ac politioris humanitatis studijs fuerit imbutus. Noui ego tuum perspicacißimũ ingenium, noui feruens iam inde à pueritia studiũ, nõ minus ad philosophiæ doctrinam, quàm ad oratoriã, atq; poëticam capessendam: in quibus omnibus tantũ profecisti, ut tua te patria inclyta Florentia omniũ liberaliũ artiũ utatur præceptore. Nec sanè mirandum te unũ esse perpaucorum, qui ætate nostra eloquentiam cum sapientia iunxerunt, cùm in eiusdem sapientiæ studio habeas ducem, ac comitẽ diuino uirum ingenio, Ioannem Picum Mirandulam nostrum, cum quo dies ac noctes in omni doctrinarum meditatiõe uersaris: ac præterea tibi omnia ad ingenuè philosophandũ adiumenta suppeditet fauor, ac gratia Laurentij Medicis, maximi hac tempestate studiorũ patroni, Bibliotheca Laurentij Medicis. *qui mißis per uniuersum terrarũ orbem nuncijs, in omni disciplinarum genere libros summa ope conquirit, nulli sumptui parcit, quò tibi, ac reliquis præclaris ingenijs bonarũ artiũ studia æmulantibus, instrumẽta abũdantissima paret. Audiui, te referente, uocem illã præclaram ex*

Laurētij ore prodijsse, optare tāta sibi abs te, ac Pico nostro ad libros emendos præstari incitamēta, ut tandē deficientibus sumptibus, totā supellectilē oppignerare cogatur. Cùm igitur omnia & animi, & fortunæ bona in te cumulatissima sint, nihil est quod Angelo Politiano pro me cōtra barbaros pronunciante, quēpiam deinceps timere debeā, qui illorū patrociniū sit suscepturus. Quòd autem ut iure à me barbaros reprehendi iudicasti, ita nō approbas quòd Plinium de uita, ac literis optime meritum, intra eandem cum barbaris aleam posuerim: cuius tanta sit apud peritissimum quenq; autoritas, ut aut eam tentare non debuerim, aut si omnino cōuellendam duxeram, fortius id à me fieri, quàm adhuc fecisse uidear, oportuerit. Si me forte hisce uerbis (ut qui mecū amicè omnia potes) temeritatis, atque impudentiæ tacitè accusas, qui tantæ existimationis uirum per calumniam quodammodo deprehendere quæsiuerim, habeo iam excusationem mihi ex tua epistola paratam. Fateris enim uera esse, quæ in scholis nostris lectitantur: amicus Plato, magis amica ueritas, sed cùm ambo sint amici, pium esse ueritatem in honore præferre. Cùm igitur ego ita sentirem, Pliniū nō minus, quàm cæteros in hederæ descriptione, alterius plantæ, quæ apud Græcos κιθὸς appellatur, nominis uicinitate deceptum, quoniam hedera à Græcis κιττὸς dicatur, indicia nō sine errore miscuisse, nolui, quantū in me erat, pati ueritatem ipsam in obscuro iacere. Quòd autē fortius, atq; euidentius hunc à me errorem indicari oportuisse censes, scito nō fuisse tunc animi mei propositū Plinij autoritatē pessundare. Nam cùm illa dictabam, præcipua

Amicus Plato, amica ueritas.

κιθὸς.

κιττὸς.

pua erat mihi contentio cũ barbaris. Atq; *ideo cũ de hedera sermo haberetur, cuius naturã nõ satis Auicẽnæ cognitam fuisse probare cõtendebã, obiter, ac ueluti quodã in transcursu* Pliniũ *quoq; in aliorũ mẽtione nominaui.* Quem *tamẽ nõ dixi unà cũ* Auicẽna, *ac reliquis errasse, sed uideri in eodẽ cũ alijs errore uersari.* Vide *quàm modestius de* Plinio, *q̃ de alijs tũc sim locutus, quos non uideri eodẽ errore deuiare, sed planè aberrare asseueraui.* Quòd *si is mihi animus tũc fuisset, aut nũc etiã esset,* Plinij *errata in lucẽ patefacere potuissem & tunc, & nunc quòq; possem integrũ de eisdem implere uolumen.* Pauca *tamẽ è multis hoc in loco cẽsui aperiẽda, ut intellegas me nõ temerario iudicio, sed certißimis rationibus adductũ, ut existimarẽ* Pliniũ *in hederæ descriptione, quemadmodum in multis alijs ad medicinã pertinẽtibus, aberrasse.* Illud *uerò mihi primùm tecũ cõueniat, tã apud* Græcos, *quàm apud* Latinos, *atq; etiã barbaros,* Dioscoridẽ *esse summum autorẽ, atq; præcipuũ, cui in herbarũ, ac fruticum descriptionibus fides sit adhibenda.* Nam & Plinius *ipse nõ minus hũc, quàm* Theophrastũ *in hac parte secutus uidetur, ut qui utranq; linguã, &* Græcã, & Latinã *nouerit, sentẽtias integras* Dioscoridis, *quasi uerbum ex uerbo, à* Plinio *translatas agnoscat.* Galenus *præterea, homo cùm in omnium liberalium artiũ, tum in medicinæ præsertim disciplina præcipuus, in suo de simplicibus medicamẽtis libro, se à describendis herbarũ imaginibus supersedisse fatetur, quoniã abũdè in hoc studio fuerat à* Dioscoride *satisfactũ.* Nec Serapio Arabs *herbas describere aggressus, alijs eas notis indicauit, q̃* Dioscorides: *quamuis*

Dioscorides. Galenus. Serapio.

quãuis & ipse, non rectè in omnibus imitando Dioscoridē, libros suos innumeris impleuit erroribus. Quos nisi sperarem aliquando in lucem fore detegendos studio, ac diligētia inclyti præsulis Hermolai Barbari patriarchæ Aquileiensis, uiri omnium disciplinarũ peritissimi, libentius sanè aliquando notarē, quàm hosce Plinij in præsentia sim recitaturus, tum quia magis me iuuat cõtra homines barbaros, quàm Latinos agere, tũ quia maius humano generi ex Serapionis inscitia q̃ ex Plinio periculũ imminet. Siquidē ætate nostra omnes ferè medici in simplicium medicaminũ cognitione Serapionē sequuntur, Plinium autē nec legendum quidē existimant, quòd eum in numero grammaticorũ, uel oratorum, non autē philosophorum, aut medicorum habendũ iudicēt. Ego uerò etsi non inficias eo Plinium omniũ doctrinarũ studia excoluisse, multa tamē, de quibus in suis de naturali historia libris conscripsit, nõ satis illi cõperta, atq; explorata fuisse crediderim. Ex quo illud secutũ est, ut cùm nõ ea scriberet, quæ ipse nouisset, sed quæ potius à diuersis autoribus uariè scripta collegisset, sæpius diuersa pro eisdem, atq; eadē pro diuersis retulisse uideatur. Quã quidē rem me tibi homini doctissimo facile probaturũ spero, si paululum seposito affectu, nõ tanquã Plinij patronus, sed potius iudex, hæc quæ in Plinio notaturi sumus errata, diligentius perpendere, atq; examinare uolueris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Iouiniano Pontano S. D.

ETsi magnũ te dolorē Ferdinandi regis interitu cepisse non dubito, propterea q; in illo & autoritas, & sapien

& sapientia tanta fuit, quãtam uix in rege unquam alio meminimus: tamẽ cùm mecum ipse considero quis ei regi rex succedat, penè esse nephas arbitror, uel te, uel quenq̃ ex ijs, q̃ rebus uestris fauent, quorũ de numero nos quòq; sumus, maiore aliquo in luctu, mœstitiaq; uersari. Nam cùm uobis regni hæres (quod felix, faustumq; sit) Alfonsus alter maximus natu filius obtigerit, cuius excellẽs ingeniũ, singularis uirtus, incredibilis sapiẽtia bello, & pace claruit, ingrati profecto fuerimus, si nõ quãtũ relictũ, sed quãtũ sit ademptũ respexerimus, præsertim cùm subsidijs tot, tãtisq; regnũ fulciatur. Dux enim suffectus Calabris Ferdinandus alter Alfonsi filius, quẽ & ipsum nobis fama refert omnibus corporis, animiq; dotibus excellere, sic ut multis, magnisq; rebus non dubiũ iam regiæ cuiusdam indolis specimẽ dederit. Accedit eò Federicus magna prudẽtia, magna dexteritate, magno usu rerũ, sed maiore in regem fratrẽ beneuolentia, fide, pietate. Mitto necessitudines alias, opes, exercitus, duces, socios, studia, popula riũ præsidia, munimenta, propugnacula, quæ nullis penè humanis uiribus labefactari posse uideantur. Opem uerò diuinã quis rogo uel sperare, uel polliceri sibi magis potest, quàm qui Turcas impios ferro, igniq; sequens, non tam ab oppido Hydrunte, quàm (ut mihi uidetur) ab Roma ipsa, quã primùm petebãt, atq; adeò à sanctißimis illis altaribus expulerit. Quapropter tametsi magna omnino facta est iactura Ferdinãdi obitu, tamẽ quoniã uigiliã quasi suã filio tradidit, regemq; pro se quẽ potißimũ uoluit, reliquit in omni genere laudis excellentẽ, nõ debetis ullo pacto mi Põtane, quicũq; inter officia regis estis,

mœrori

mœrori uos dedere, sed animo præsenti, quod equidem te facere arbitror, præsto esse, diligentiamq; omnẽ uestram uidelicet ad eum (quantũ quidẽ fieri potest) cura, labore, molestiaq; leuandũ conferre. Te uerò etiam seorsum gratias agere deo maximo conuenit, quòd eum, quẽ in hanc spem à tenero educasti, quem disciplinis ornasti, quẽ præceptis instituisti, regem iam uides: atq; ita regem, non modò ut regno pulcherrimo isto quidem, atq; opulentißimo, sed ut etiam orbis terrarũ imperio dignißimus habeatur. Hæc ego ut ad te scriberem, præcipuus quidã meus erga te, principesq; tuos amor impulit. Sed & multùm quoq; adhortatus est alumnus hic meus, idemq; patronus, nostræq; rei publicæ columen Petrus Medices, excellenti iuuenis et animo, & ingenio, quo nihil fieri potest, mi Pontane, tui amantius: nam regi ipsi tuo, quàm sese idẽ totũ, penitusq; tradiderit, nihil attinet scribere, præsertim ad te, cui nota sunt omnia. Sed tamẽ ita de illo semper et honorificè loquitur, & amãter, ut cæteris penè reliqui nihil faciat. Atq; hæc hactenus. Quòd autem superioribus diebus excusasti diligẽter occupationes tuas, propterea quòd epistolæ cuidã nostræ non respõderas, nimis officiosus homo es (ut uideo) nimis humanus. Me enim, quamuis omnino equidẽ literas tuas gratißimas haberẽ, nihil delectare potest, quod cum tua ulla molestia tribuatur. Tantum illud ignoscas uelim, quòd dum studio in te meo, et amori obsequor, nõ sum ueritus semel, iterumq; tuis occupationibus obstrepere. Licet autẽ per me tibi (dummodò amare non desinas) non solum non respõdere ad literas meas, sed ne legere eas quidem, si ita sit commodum. Vale.

HIERONYMVS DONATVS IOANni Pico Mirandulæ S. D.

QVæ meæ partes eſſe debuerant, eas omnes tibi ſum pſiſti Pice doctiſsime, teipſum apud me neglegētiæ inſimulans, & in eo crimine, cuius ego apud te maxime reus ſum, excuſationem quærēs. Parum tibi uidetur alios ingenio, & eruditione præcellere, niſi modeſtia quoq;, et humanitate uincas non ſolum alios, ſed teipſum. At uerò obſecro, harum uirtutum munera ita amplectaris, ut nobis quoq; aliquam obeundi officij noſtri occaſionem relinquas: ne dum harum omnes tibi partes uendicas, nos inhumani, atq; inciuiles habeamur: qua ego in re (quæ mea eſt impudentia) iam nō excuſo neglegentiā meā, ſed accuſo humanitatē tuam. Quòd ſcribis te non temporariā mecū, ſed perpetuam amicitiam ſtatuiſſe, nō ſolùm ea cauſa tibi me plurimū debere intellego, uerùm etiam rectè mihi amicitiā definiſſe uideris: quæ temporaria cùm ſit, iam amicitia eſſe non poteſt. Illud ſcito, me eam in meorū ornamentorum delectu ſepoſuiſſe. Quid enim mihi accidere poteſt præclarius, quàm à tanto uiro non laudari ſolùm, ſed etiā amari? Hermolaus noſter incredibilem doctrinarū trāquillitatem, & ſtudiorum φιλοπονίαν curat maxima utilitate eruditorum: uideo eſſe ſummum, ac rarum quiddam, quod ſperare poſſunt literæ, eo incolumi. Eius ego conſuetudinē, quam mihi tantopere inuides, eadem penu ſeruo, qua & amicitiam tuam. Nihil prætereà adeò θαυμαστὸν cenſeo, quod aſſequi ingenio, & eruditione non poſsis, præſertim quia audio te τῆς ἑλληνικῆς παιδείας χάριν iſtuc demigraſſe. Quod ego conſilium ita laudo, ut magis laudare

Charum laborem,

Admirandum.

Græcanicæ doctrinæ gratia.

non

non poßim. Nam οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι. Ego Po-*litianum tibi inuideo hominem fertilißimi, & facundißi-mi ingenij, cuius* Rusticum *nuper legi: uisus est mihi splen-dor ætatis nostræ, &* πᾶν ἐπ' ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος. *Cui ea de me polliceri te meis uerbis postulo, quæ ab homine amicißimo expectare potest. Vtor autem te internuntio, in auspicãda mihi cum eo beneuolentia, cùm fretus humanitate tua, tum quod* τῶν μουσῶν καπορῷ στό-ματι *per te, qui eruditißimus es, me conciliari conuenit.* Vale, *& puta nihil mihi tuis literis esse iucundius.* Plura *laxiore otio ad te scribam.* Venetijs x v i i. Calend. Ia-*nuar.* M. cccclxxxiiij.

Nihil dulcius, quàm omnia scire.

Totus in ueritate effigiatus ex Ioue ramus.

Musarum spirante & negeto ore.

ANGELVS POLITIANVS HIERO-
nymo Donato suo S. D.

IN *epistola quadã tua ad* Picum *nostrũ, cũ me pleraq; delectassent, tum ut ad te scriberem subinuitauit iudi-cium, quod affers de* Rustico *nostra: utinã quidem tam ue rum, quàm honorificũ.* Quod *ego tamẽ non iudiciũ adeò de me, sed studium potius in me, ac beneficiũ interpretor.* Neque *enim ita mihi sum inexploratus, ut tibi amicißimo homini, atq; ob id minus integro iudici, plus de me credẽ dum statuã, quàm ipse mihi: nisi forte ita me ludit illa poẽ tarũ (quod* Horatius *inquit) amabilis insania, ut nunquã congrediar mecum, nunquã de tergo in pectus manticam reuocem.* Quòd *si poëticen sequitur, uelut umbra corpus, cæcus ille amor sui, qui* φιλαυτία *dicitur, quæq; plerosq; infatuat, & tollẽs uacuum plus nimio gloria uerticem: fa-teor iam nunc piget me candidatum poëtices haberi tam ingrata uice, tam tristi, ac pœnitenda mercede. Alioqui ne*

Iudiciũ amici.

Φιλαυτία.

Aurea æreis. Centum bobus taxata, scilicet arma Glauci Lycij: nouẽ bobus taxatis, scilicet armis Diomedis. Homerus Iliad. 6.

Lycius quidem ille me stultior χρύσεα χαλκείων demutauerit ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων. Cæterùm nihil minus debemus tibi, uel sentienti de nobis, uel sentiri ab alijs postulanti, quæ nec agnoscat conscientia nostra, nec ferat pudor. Siue enim ut cæteros fallas, ne tua quidẽ ornamẽta, hoc est laudũ tuarũ supellectilẽ mihi inuides: siue ipse falleris potius, meáq; te uel uitia delectant: utrunque amoris est, & quidem non uulgaris: siquidem Achilles quoq; Patroclo sua arma induit, & Alcæum uatem næuus etiã in articulo pueri delectabat. Quare si me amas, id quod scio, iam scilicet dubitare non potes, quin ego te redamem. Siquidem aiũt amorẽ nullo magis emi, quàm seipso. Neq; tamẽ, sicut amantẽ mutuò amo, ita laudantẽ uicißim te laudo. Quippe in reponendis beneficijs lex est illa Hesiodi custodiẽda, ut eâdem mensura reddas, aut etiã cumulatiore, si poßis. Sed cùm tu, quas habes orationis diuitias, cùm tu, inquã, isto ingenio uir, istáq; doctrina, in me unum è medio homunculũ laudes tantas ipso (quod aiunt) horreo congesseris, quî poßum ego de reditu maligni, incultiq; soli, saltem alterũ tantũ tibi, nedum plus aliquid remetiri? nisi tamen uelut Echo illa tuas tibi uoces regerã, atq; refundã. Sed uereor ne si quæcũq; dederis, resignauero, tibiq; laudes tuas, quas precariò poßideam, remisero, nudũ ipse me statuã, & ut illa Aesopi cornicula, plumis ablatis, moueã risum. Atqui tamen nec illud saltem me potes ingrati reũ peragere, cùm uicariã pro me solutionẽ sponte suscipiat, ac meas parteis subleuet sacer hic Picus dicã, an phœnix? cuius tu semper in ore illo es Musarũ, Gratiarũq; pleno. Quo scilicet inspirãte nos quoq; impellimur ad te, suprà etiam

Lex Hesiodi in beneficijs reponendis.

etiã quàm ualemus, ſed tamẽ adhuc infrà quàm cupimus, efferendum. Nam par quidem tanto perferendo oneri ipſe eſt ſolus. Nos autẽ de eo ſic pendemus, ut de magnete Platonis anuli ferrei. Ipſeq́; in nos uim quandã arcanam depluit, quaſiq́; ἐνθουσιασμόν, qui plus etiã poſſe nos cogit, quàm ſponte poſſumus. Ipſe quaſi Pauſarius modos, & incitamenta dat nobis laudandi tui, laudandi unà tecum Hermolai Barbari hominis, ut mihi quidem uidetur, unius ex reliquijs aurei ſeculi, quamuis ipſe longè doctior, & non illi ſanctiores. Sed ingreſſos plerunq; nos ſuper uobis aliquid ῥαψῳδεῖν tam multa in cœlum aura leuat, ut Icarium quandoq; caſum formidemus. Vides autem nunc quoq; me quaſi νυμφόληπτον etiam in epiſtola neſcio quid exhibere διθυραμβικώτερον. Quid tu igitur frontem obducis? An ſcilicet te fugit indulgendũ hoc mihi, quicquid eſt furoris? uel quòd omnis paulò humaniores iuxtà adamo, ac ſum (quod dicitur) amuſsis alba: uel quòd tibi quoque nõ abhorrens uideor à Muſis, Picoq́; item ipſi, & fortaſſe Hermolao, triumuiris ſcilicet literarijs: qui ſi me uel tantillum probatis, iam nunc mediũ oſtendo digitum non popello tantùm, & literatoribus, ſed philoſophis adeò ipſis, ne excepto quidem Platone, ſed Florentino. Vale.

Afflationẽ diuini numinis, aut diuinæ ſubſtantiæ.

Decantare.

Lymphatum, furore percitum. Furioſius.

HIERONYMVS DONATVS ANGElo Politiano ſuo S. D.

EGo uerò Politiane doctiſsime, tui erga me amoris fructus gratiſsimos, & iucundiſsimos cepiſſe me ſentio, neq; aliunde uberiores, honorificẽtioresq́; prouentus expecto. Nam & in amicitia reſpondiſſe te uideo, αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, & te, id quod nunquam dubitaui, non

Ad ipſam menſurã, & melius.

Ciuilissimum. Politianum modò, uerùm & πολιτικώτατον esse percipio, sociata tam rara, exactáq; eloquentia infinitæ propè humanitati, atq; modestiæ. Quòd si rationes negotiorum meorum excussero, atque inuicem retulero, nihil me ab eo die, quo ad Picum nouißime scripsi, præstantius lucrifecisse comperiā tua hac epistola, dij boni quantum Attica, erecta, exculta, quātum deniq; amabili, ut in ea summus amor, summáq; eruditio contēdere uideantur: neq; facilè utrum excellat dignosci poßit, utriusq; rei euidentißimas causas cōiectari facillimū est. Eruditio enim diuino ingenio, studio infatigabili tota ex te ipso summa est: beneuolentia uerò non ingentißima esse non potest, qua me Pico autore cōplexus es. Ego tamen iam antea amare te cœperam, sed defuit illa, εἰς ταυτὸν συνάγουσα ὁμιλία, qua tamē in posterum beneficio literarū non indigebimus. Attamē meminisse te suspicor, ferè enim quinquēnium agitur, cū apud nos uersabaris, te Hermolao, ac mihi tunc parentis & patrui morte squalido, ac pullato carmen illud aureum de sacrilega, ac sanguinaria Iuliani cæde recitasse. Ex quo nunquam apud me eruditorum hominum mentio facta est, quin mihi ex omnibus primus occurreres. mox in tua illa Rustico elegantißima (magnus à me semper habitus) maior inuentus es. Quamobrem id tibi persuasum uelim, ea te mecum amoris, & officij fundamenta iecisse, ùt nullo casu ruere, nulla ui cōuelli poßint. Cuius fructus candidißimos, & mihi omniū longè gratißimos, hoc est, literas tuas expecto. Neq; solū literas, sed interdū quoq; amœnißimas Musas: quæ cùm ad me uenerint, tunc maxime Theocriti carmen illud suauißimum cantabo:

In unū cogens conuersatio.

Decæde Iuliani.

Τᾶς

Τᾶς μοὶ πᾶς εἴη πλῆος δόμος, οὔτε γὰρ ὕπνος,
Οὔτ' ἔαρ ἐξ ἀπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
Ἄνθεα ὅσσον ἐμοὶ μῶσαι Πωλιτιανοῦ φίλαι.
Quo mihi tota sit plena domus, neq; enim somnus,
Neque uer derepente dulcius, neq; apibus
Flores, quantum mihi Musæ Politiani gratæ.

Vale, & me ama, à quo amaris plurimùm. Venet. V I. *Idus Iunij* M. X I I D.

HIERONYMVS DONATVS ANGElo Politiano suo S. D.

Salue Politiane mi. Tādiu humanißimis literis tuis respondere distuli, ut putē me nūc potius ad te scribere, quàm rescribere. Imputabis siue occupationes publicas, siue priuatā desidiā, modò abdices omnē aut obliuionis, aut arrogantiæ suspitionē. Equidem Politiane mi, nullum ego thesaurū comparari posse censeo amico, qui & probus, & doctus sit, nec aliunde homini locupletior fœlicitatis prouentus accedit, quàm ex uera, incorruptaq; amicitia, quā uirtus, probitasq; cōciliat. Quo fit, ut ego sæpißime uestram istam sub parente patriæ Laurentio academiam absens mirari, & amare maxime soleam. In qua præclara simul optimarum artium, morumq; pretia contra pertinacißimas animi sordes, uitium, atque inscitiam conspirauerunt. Quorsum hæc? ut facilè tibi persuadeas me, quanquàm tardius rescripserim, summopere tamē delectatum esse humanißimis, & eruditißimis literis tuis. In ijs præclarum istud uestrum otium intueri licet, & doctrinarum quietem uobis inuidere. Nam nos & publica, & priuata distringunt, & nostra ferè sunt temporis furta, non studia. Gratulor uobis amœnißimas Musas, Amicitia.

 litera

literatißimũ otium, quibus absens impensè faueo, subscribo, & bene opto, cùm uestra, tum bonarũ artium causa. Sed hæc satis. Scio istic apud uos esse complura Alexãdri Aphrodisei uolumina in uarijs generibus doctrinarum, præcipuè uerò in philosophia naturali. Sunt itẽ apud me hîc nõnulla illius opera mirè erudita, & grauia. In his habentur duo uolumina περὶ ψυχῆς, *quæ per hos dies perlegi. Alterũ ex his uoluminibus principiũ habet eiusmodi,* περὶ ψυχῆς, τί τ' ἐστὶ, καὶ τίς αὐτῆς ἡ οὐσία. *Is libellus apud me ferè post principium mutilus est. Cupio me certiorem reddas, nunquid apud uos in delectißima ista Medicum bibliotheca totus, atq; incolumis sit. Quòd si (ut spero) illæsus, & integer, mihi gratißimũ facies, si primum eius libri caput transcribi feceris, & ad me mitti curaueris: si negotium librario commiseris, neque præceleri, uix horam absumet. Vale. Picum meum saluere iube. Cùm dico Picum, doctos etiam omnes intellego. iterum uale. Mediolani, pridie Calend. Aprilis. M.cccclxxxx.*

De anima, & quid sit, & quæ eius essentia.

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO Donato suo S. D.

ET si literarũ tuarum semper incredibili desiderio teneor, propterea quòd mihi ex eruditione fructus, ex elegãtia uoluptas, ex autoritate summus honos conciliatur: facile tamen id ego differri nonnunquã patior, uel ne te à studijs auocem potioribus, uel certè ut exemplũ mihi tuum sexcẽtas iam debenti epistolas patrocinetur. Roges causas tanti debiti. Non inficior desidiam esse primã, quæ mihi semper, nescio quo pacto, fuit in delitijs. Sed tamẽ & occupatiunculæ, uel trichæ potius ineptæ quædam, molestæq;

stæq; nimis, otium omne meum penè inter se scrypulatim partiuntur. Nam si quis breue dictum, quod in gladij capulo, uel in anuli legatur emblemate, si quis uersum lecto, aut cubiculo, si quis insigne aliquod nõ argento dixerim, sed fictilibus omnino suis desiderat, ilico ad Politianũ cursitat, omnesq́; iã parietes à me, quasi à limace uideas oblitos argumentis uarijs, & titulis. Ecce alius Bacchanalibus Fescenninorum argutias, alius conciliabulis sanctas sermocinationes, alius citharæ miserabiles nænias, alius peruigilio licentiosas cantilenas efflagitat. Ille mihi proprios amores stultus stultiori narrat. Ille symbolum poscit, quod suæ tantum pateat, cæterorum frustra coniecturas exerceat. Mitto scholasticorũ garritus intẽpestiuos, uersificatorum nugas, seq́;, & sua de more admirantium, quæ quotidie cũcta demißis auriculis perpetior. Quid plebeculã dicam, uel urbanam, uel agrestẽ, quæ me tota urbe ad suum negotium, quasi naso bubalũ trahit? Ergo dum proteruè instantibus negare nihil audeo, cogor & amicos uexare cæteros, & (quod molestißimum est) ipsius in primis Laurẽtij mei Medicis abuti facilitate. Quare adeò mihi nullus inter hæc scribendi restat, aut cõmentandi locus, ut ipsum quoq; horarium sacerdotis officium penè (quod uix expiabile credo) minutatim concidatur. Postremò cùm nihil faciam, nunquam sum tamẽ otiosus, imò dũ cuiusuis esse compellor, nec meus esse planè, nec cuiusquã poßum. Proinde sicubi distulero posthac, aut omisero ad te responsum, scito me statim sicuti soleam, nugas agendo fuisse occupatum. Laurentius Medices noster uel ex epistolis tuis, quas ei semper honoris mei causa recito, uel

Horarium officium.

ex huius magni Pici testimonio, qui tibi plurimùm tribuere solet, ita te iam diligit, ut nobiscũ ferè cõtendat. Hermolaum uerò ipsum Romæ, hoc est quàm oculatißimo loco, legatum fore, mirè grauisus est, etiam studiorũ nomine. Quem sic expectamus auidè, ut spe iam totum penè contriuerimus. Quòd si semel in itinere exceptus abire à nobis properabit, iam nunc dico, atque edico, uæ hominis togæ, uæ lacinijs. Alexandri uerò quos ais de anima libros, nullos ipsi prorsus hîc habemus, sed nec extare quidem suspicamur, quod ex indice quoque ipso, quem Seraticus ad te misit, animaduertes. Quin rogamus ego & Picus, ut cùm Venetias (quod propediem fore nuntiant) remeaueris, eius describendi copiam Laurentij Medicis librario facias. Equidem nonnullas Alexandri huius peracutas in philosophia quæstiones, anno iam tum superiore Latinas feci. Sed & te quæpiam scriptoris eiusdem narrat Seraticus interpretari. Tum Grimanus proxima æstate missurum se mihi exemplar alterum, quod tibi pridem commodauerat, ultro est pollicitus. Qua de re coniecturam facio potuisse illud accidere, ut eundem uterque forte fortuna librum conuerterimus. Hoc si non falsò ratiocinor, iam scilicet spongiam cogito, rogoq́; mihi de eo quàm primùm significes, ut ipsum saltem limæ laborem lucrifaciam. Vale, meq́; Iacobis duobus, Volaterrano, & Antiquario, hoc est humanitatis, ac probitatis geminis exemplaribus commẽda. Florentiæ x. Calen. Maias. M.cccclxxxx.

HIERONYMVS DONATVS ANGElo Politiano suo S. D.

Accepi

Accepi Miscellanea, percurri: iucundißima lectio, in qua delectari, & iuuari uel doctißimus quisque posſit. At, inquies, præceps iudicium est, quod obiter fertur. Sed cùm de re literaria agitur, iudicare de te poßumus abdicatis iuris solennibus, etiam stantes, adeò cuique securum est de eruditionum controuersijs cum Politiano in tenebris quoque dimicare. Mihi autem in eo opere tantum tribuis, quantum nec agnosco, nec postulo. Perge (quod facis) iuuare bonas artes, neq; formides blateratorum, & sciolorum aculeos: nunquam caruere inuidia egregij, fortesq; conatus, ἀλλ᾽ ὅμως (κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος) μὴ παρίει καλά. νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ Latinas literas. Fortaſſe enim hi maxime ex eo opere profecturi sunt, quibus id magis sordescere uidebitur. Vale. Mediolani x i. Calend. Nouemb. M.cccclxxxix.

Verũtamẽ, melior enim miserationibus inuidia, ne dimitte honesta. rege iusto temone.

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO *Donato suo* S. D.

Non est is autoritatis meæ rigor, ut inuidentium flatus quasi uentorum tutò poßit excipere, ni uestris paucorũ testimonijs, uelut adminiculis, ipsa per se decidua fulciatur. Equidẽ multorum accepi literas, ex quo Miscellanea publicaui, laudantiũ scilicet (ut fit) et gratulãtium. Sed nescio quo pacto, de tuo, de Barbari, de Pici, de istiusmodi perpaucorũ iudicio, sic ipse me censeo, ut tũ deniq; stare uidear, cùm puncta omnia tulerim suffragij uestri. Quãquàm etiam istinc reddita mihi nuper epistola est Iacobi Antiquarij mirè grauis, & erudita: quem mihi uirũ minime alioqui facie notũ, sæpenumero tamen Laurẽtius

Medices

Medices meus à literis, à moribus, à prudẽtia cõmendauerat. In ea profectò epistola nec honestam indolẽ, nec expressam quandam uetustatis imaginẽ, nec textũ illud operosius, quale uestrum est, nec ullum deniq; styli cultioris ornamentũ requisiueris, ut admitti (ni fallor) in istã quasi prærogatiuam tribum iure debeat. Sed de hoc ipsi uideritis. Epistolam uerò ad me tuam lẽgit idem Laurẽtius, & quidẽ nõ incuriosè, lectamq; uerbis exquisitißimis laudauit, sic ut mihi quoq; apud illum magna accesserit de tuo fęlici calamo commendatio. Nam quanquàm mihi ille uir plus meritis semper tribuit, tamẽ ut tuas lẽgit literas, uisus est nescio quo pacto fauere propensius iudicio de me suo, & pluris aliquanto me post eam diem facere, quàm antea consueuisset. Iam´ne igitur sentis quantopere isto literarum nomine debeam tibi, per quem factum sit, ut sibi iam Laurentius ipse placeat, quòd ego non displiceam? Quare te rogo, cùm tibi à rep. otium fuerit, scribas aliquando ad Politianum tuum, putesq; te non epistolas ad ipsum, sed stipendia mittere, sed sacerdotia, sed honoris titulos, omniaq; deniq; uitæ humanæ commoda. Quorum cùm semper autor ei Laurentius unus extiterit, tanto subinde potiora collaturus uidetur, quanto eundem gratiorem uobis, hoc est religiosißimis artium bonarum censoribus intellexerit. Ioannes Picus Mirandula, lux omniũ doctrinarum, salutem tibi adscribit, & ut item Merulæ Puteolanoq; nunties, uterq; rogamus. Vale. Florentiæ, Calen. Decemb. M.cccclxxxix.

Epistolarum libri Secundi Finis.

Ange

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM Liber Tertius.

ANGELVS POLITIANVS Callimacho suo S. D.

ETSI uideo quæ tu de me sentias, prædicesq́;, amicius multò, quàm uerius, & sentiri, & prædicari, tamen gaudeo ea mihi tribui abs te, quæ ipse in memet neutiquam agnoscã. Quid enim nõ gaudeã, me etiam præstigia quadã sensum istũ, prædicationemq́; tuam lucrifacere? Nam haud dubiũ mihi quidem est, quin tu tibi quæ scribis, etiã uera esse persuaseris, quãdo neq; tu ex ea nota es hominum, quos Homerus ille heros tantopere se perosum cõfirmat, aliud in lingua promptũ, aliud clusum habentes in pectore: neq; ulla est causa, cur Politiano Callimachus palpum obtrudere postulet. Non fallis itaq; me, sed ipse abs te magis falleris: atq; adeò non falleris, uera sentis, uera de me prædicas. Gratulare igitur iudicio de nobis tuo, atq; isthanc opinionẽ perpetuò obtine, dum amorem, dum beneuolentiam obtineas: quin lauda me quoq; ut cœpisti, ut ego ille laudatus uir, laudari me cum Næuiano Hectore gaudeam. Fiam autem te laudatore uendibilis potius, quàm uenalis. Neque enim sum unquam dominũ mutaturus, quare quicquid mihi astruxeris, tibi accreuerit. Sum quippe in tuo ære, unde & forsitan locellos istinc usq; ad me misisti, gratiq́; sunt, scilicet quia festiui, quia tui. Sed gratias nõ ago, tute enim benefi- Vendibilis. Venalis.

cium

ciũ dando accepisti, nõ quia digno, sed quia tuo, imò tibi (amicus enim alter ipse est) atque ob id digno, hoc est Callimacho ipsi dedisti. Vale.

CALLIMACHVS ANG. POLIT. S. D.

EA quæ mihi obijcis in pincipio literarum tuarum, adeò subinde argutè purgas, & eleganter, ut respõdendi facultatem simul & causam mihi interceperis, planeq; indicaueris id, quod prioribus literis meis asseueraui, diuinũ ingenium tuum omnia posse. Itaq; omißis illis, quæ neq; melius, neq; subtilius dici pro me possunt, quàm dicta sint à te, afirmo amicè, sed & uerè (neq; enim illud, nisi & hoc) quòd nisi iampridẽ mihi propè unicus uisus esses, cuius carmẽ utile dulci commisceat, nunc certè uolẽtẽ adduxisset me in eam sententiã Rusticus tuus sanè urbanißimus, doctrinaq;, & elegãtia plenus, et qui uerè ex fumo clarißimã lucem efferat, atque ob id eo titulo indignißimus. Vidi, & legenti placuere multa scriptorũ nostri temporis, sed Rusticum hunc non satis est uidisse semel, iuuat usq; morari, & conferre pedẽ: nihilq; in eo nõ summè placet, nisi quod desinit, cùm tamen desit nihil, ut tam multa nemo alter, quàm tu, afferre potuerit pro materia. Habeo itaq; tibi gratias, quòd locellos meos tanti duxeris, non poterant uendi carius, cũ donare instituissem: uoluisti, ut in cæteris omnibus, etiam liberalitate me superare, in qua hoc genere compensandi uinci & cupio, & patior. Vale literarum decus, & doctrinæ. Leopoli III. Cal. Octob. M. X V D.

LODOVICVS ODAXIVS ANGElo Politiano suo S. D.

Nisi

NIſi mihi de liberaliſsimis moribus,& humaniſsimo ingenio tuo conſtaret,hanc nuper ad te ſcribendi prouinciā non deſumeré,potiusq; in antiquo ſilētio perſiſterem. Mirum enim tibi fortaſſe uidebitur,cur ego tecū exigua admodū,& quatuor horarum ſpatio cōtracta familiaritate deuinctus, qui plurimas tribus abhinc annis ad te ſcribēdi occaſiones omiſerim,quas undequaq; aucupari debueram,nunc ad te potiſsimum ſcribere uoluerim: meamq; (ut opinor) temeritatem incuſabis, quòd nunc ſcribam,uel negligentiam,quòd antehac non ſcripſerim. Cæterùm quia nō tam ex aliorum ſermone,quàm ex mea opinione mihi perſuaſi,te eum eſſe qui omnes tibi,ac uirtuti tuæ deditos nullo unquam tempore reijceres, eapropter has nunc ad te literulas amoris duntaxat, atq; obſeruantiæ in te meæ teſtes eſſe uolui, quas ob ſubitam opportunitatem cuiuſdam iſtuc proficiſcentis exaraui. Quanquàm igitur me prorſus ab omni uel ignauia, uel ruſticitate præteriti ſilentij non excuſo,ſpero tamen fore,ut reliquum meum erga te ſtudium boni conſulas. Nam præter hanc ſcribēdi diligentiam,qua ego iampridem initam Patauij familiaritatē confirmare debui,nullum à me cùm beneuoli,tum obſeruantis amici officium prætermiſſum puto. Siquidem à ſuperioribus annis, quo primùm tempore tua mihi uel doctrina,uel humanitas innotuit,fui ſemper honorum, ac dignitatis tuæ ſtudioſiſsimus, ac ſæpiſsime cùm apud alios eruditiſsimos uiros Venetijs, & Patauij, tum hîc apud principes meos de te ſum honorificentiſsime locutus,effeciq; (ut opinor) præconio meo,ut claritati tuæ maius quippiam ſplendoris adderetur. Quo fit, ut

non

non dubitem me abs te in eorũ amicorũ numero colloca ri posse, qui (ut Isocrates tuus asserit) non tam præsentes amicos uenerantur, quàm absentes etiam amplectuntur. Principes sanè mei, quibus cũ de te frequẽtissimũ sermonem habui, de moribus, atq; eruditione tua optime, ac magnificè sentiũt. Quid ita? quia ego in eam opinionẽ adductus sum, ut existimem eum te fore, qui literarum studiosis emolumentũ, tibi uerò gloriam immortalem sis allaturus. Cuius rei periculũ fecisses, si unà cum præstantissimo discipulo tuo Roma discedens superioribus diebus, Vrbinũ ex condicto uenisses: expectatus enim, & plusquàm dici possit, desideratus uenisses. Quòd si me nudiustertius audire potuisses de te uerba facientem unà cum Nino Bononiensi sedecimuiro, homine mea quidẽ opinione plurimi faciendo, si nobilitatem, si diuitias, si liberalitatem morum, si literaturã inspicias, profectò intellexisses ea præterquàm ab amantissimo homine dici, aut excogitari non potuisse. In eam enim confabulationẽ ueneramus, ut de uiris hoc tẽpore doctissimis loqueremur. In quibus facilè tu principatum obtinere uisus es. Nec me amor, aut adulãdi studiũ fallit, à quo semper tanquam intestino morbo abhorrui. Sed quorsum hæc tã multa de officio erga te meo? Nempe ut intelligas me tibi esse, ac fore deditissimũ, & si magno montiũ, ac regionum iteruallo secludamur, teq; habere neminem, à quo maiori uel beneuolẽtia, uel obseruãtia fouearis. Quòd si ulla unquam mihi occasio euenerit, ut quapiam in re tibi morem gerere possim, id uerò in primis mihi iucundissimũ erit. Quam quidem occasionem abs te actutũ præueniri cupio, ne me in pollicendo, quàm

in

in præstando liberaliorẽ autumes. Demetrium *uerò uirũ eruditißimum,* Petrumq; *in primis discipulũ tuũ elegantißimæ,atq; amplißimæ spei adulescentẽ nomine meo saluos facito:cui librum ex* Plutarcho *traductũ,unũ ex multis ineptiarũ mearum monumentis, dedicaui multos iam menses:misissemq; hactenus,si dignũ putassem,qui in manus uestras eruditißimas perueniret,mittetur tamẽ clemẽtia uestra potius allectus,quàm iudicio deterritus.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Lodouico Odaxio *suo* S. D.

D*Eprehenderunt me in actu literæ tuæ,ideoq; lectas paulùm in præsens seposui,diligẽtius dein per otiũ recogniturus,ad easq;(ut par erat) cùm primùm possem responsurus.* Id *si serius,q̃ aut tu pateris, aut ego uoluissem, cõtingit:est tamẽ humanitatis tuæ quicquid hoc est, quod facimus,boni cõsulere.* Neq; *enim tam opellam aliquam alter ab altero,quàm ipsum animum requirimus.* Neq; *enim cõtinuò parũ amat, qui parum officiosus est.* Quare *ne illud quidem in epistola tua ualde probo,q, te tã scrupulosè excusas, cur aut antea nihil ad me scripseris,aut nũc demum scripseris. Si enim amamus ex animo inter nos,sicuti certè amamus,quicquid alteri cõmodat, profectò utriq; cõmodat.* Quare *neq; dissoluere,sed nec lassare uoluntates nostras,quasi nodo* Herculaneo *cohærenteis,aut silentiũ poßit,aut ulla officij, præsertim non necessarij intermißio.* Quò *autẽ amicis ista literarũ uicissitudo?cùm ad absenteis tantũ mißitẽtur:amor autẽ uerus etiã absenteis præsenteis faciat,nisi si uel ipsis testãtur, uel alijs ostẽtant mutuã uoluntatẽ.Sed neq; testibus eget*

amor syncerus, quippe oculeus totus, ac lynceus, & qui Momi quoq; iudiciū de positu humani corculi despuat, neque se populo iactat, cùm sint amici κατ' Ἐπίκουρον satis magnum theatrum alter alteri. Quin istam quoq; penè dicam superstitiosam probationem amoris in me tui totam tibi remitto. Est enim mihi, est, est ad manum semper amicitiæ examen. Est & Hecatonis amatorium, quo te uel ingratis ad amandū compellam. Sed nec te monebo, ut principibus me tuis insinues, neq; inuicem moneri me patiar, ut patronis te meis adiungā. Quoquò enim tu irrepseris, ego sequar: ubiubi ego me adglutinauero, inde scilicet tu pendebis. Vt enim militem, custodemq; eadem catena, ita par legitimum amicorū una tenet copula. Plutarchum Latinè iam per te loquentē ego, atq; adulescēs meus auidi expectamus, minime quidem dubitantes, quin sit absolutißimus futurus, uel ob id certè, ut alicui ex ueteribus Græcis τὰ δίδακτρα referas, quando ita Græcè ab eis didicisti, ut nouos docere iam omneis poßis, & quod dicitur ἀντιπελαργεῖν. Vale.

Secundum Epicurum.

Docendi præmia.

Mutuam officij uicem rependere, ciconiarū instar.

LODOVICVS ODAXIVS

Angelo Politiano suo S. D.

PLutarchi libellus ad te uenit, qui si ullam potius elegantiā, quàm beneuolentiam profiteretur, erubescere profectò, nec ad exactißimæ eruditionis officinā sese, nisi uerecundè, conferret. Nunc autem lætus, & securus accedit, humanitate tua magis, quàm ullo ornamento suo fretus. Proinde meretur, ut eum ad te proficiscentem benignè suscipias, illiq; primariā amoris operam sedulò impertiaris. Siquidē ego illū, quem alioqui friuolū, abie-

ctum,

ctum,& uile munus existimarē,nō indignū tamen putaui,qui ad exhibēdū studij,atq; obseruātiæ in uos meæ pignus adueniret:utcūq; erit,& quāticūq; erit,in bonam accipias partem rogamus, obsecramusq;. Nudiustertius ab Hermolao Barbaro,& Petro Contareno,qui duo uel nobilißimi,uel ornatißimi,uel eruditißimi uiri sunt, Venetijs mihi literæ uenerūt,in quibus admoneor,ut si unquam ad te scripturus sum,eorum te nomine saluum esse iubeam. Memini me autumno superiore, cùm Venetijs essem unà cū his,de te perinde ac doctißimo homine sermonem habuisse.Illi autem se familiaritatem tuam inijsse asserebant, cùm triennio, aut quadriennio proximo uisendæ ciuitatis gratia eò cōceßisses.Digni homines sunt, qui à te quoq; diligātur. Vale igitur,& me ama. Igubij v. Calen.Iulias.M.cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS
Lodouico Odaxio suo S. D.

PLutarchi lepidū nouū libellum,quē tu scilicet Latinè interpretatus adolescēti meo nūcupasti, uidi,cepi,legi,& quidē simul omnia adeò cupidè, ut prius penè ad calcem præ studio peruenisse,q̄ ex carceribus promouisse me senserim. Illex mihi fuit statim suauis odor quidā uerborū tuorū planè ambrosius:tum sententiarū ueluti sapor quidā austerus,& dulcis,nō secus illecebris orationis tuæ, quàm myrothecij cōdimentis imbutus,ita (quod dicitur)palatū irritauit,ut quasi helluo aliqs, uix cōmāsas epulas has tam lautas,tā opiparas deuorauerim. Et sum profectò miratus sic Latinè Plutarchū loqui didicisse iam mortuū,cui uiuēti quondam (sic enim scribit

 ipse)

ipſe) adeò ſermo Romanus repugnabat. Videri enim po teſt non tam obiiſſe, quo die obijt, quàm ſeceßiſſe ad ſtudium Romanæ linguæ, ut qui Græcorũ, Latinorumq; ui tas illuſtrium hominum inter ſe contulerit, cum quo ipſe ſe cõferat, nõ inueniat. Nam ſeſe conferre ſibi in utriuſq; orationis facultate certè non auſit, quia ſcilicet in noſtra præponderat. Quòd autem princeps iſte tuus, atq; adeò noſter (noſter enim eſt profectò, qui literarum ſtudioſus eſt) quòd, inquam, bonas artes complectitur, atque ad omneis parteis bene audiendi ſe comparat, parentiſq; ſui abſolutißimi hominis ueſtigijs inſiſtit, dici non poteſt ut gaudeam, ut exultem, atq; triumphem, ut tibi quoq; gratuler mi Lodouice. Duos mihi uiros tuliſſe ætas noſtra ui debatur, qui rem literariam, non quidẽ cunctando, ut ille
Fabius Max. *uerrucoſus, ſed multa agendo potius reſtituerẽt, Federicum Vrbinatem principem olim tuũ, & Laurentiũ Medicem patronum ſemper meum, utinamq; ſemper. Hi duo (ni fallor) auſi in tantis ſeculi huius tenebris lucem ſpera re, quaſiq; cõtra torrentem peßimorum morum brachia dirigere: ergo & librorum pulcherrimam ſupellectilem ſibi compararunt, & doctos iuuerunt, & ipſi ſtudia tra ctarũt. Nam ut de principe tuo taceam, de quo longiore*
Lau. Medicem laudat. *ſubſellio agendum puto, dicam autem de Laurẽtio meo, caue putes quenquam eſſe ex noſtro (ut ſic dixerim) ſeminio, hoc eſt ex ijs qui omnẽ ætatẽ in literis conſumpſe runt, cui cedat hic uel acumine in diſputando, uel prudẽtia in iudicãdo, uel in explicãdo quæ ſentiat, facilitate, co pia, uarietate, gratia. Acer illi ſermo, & grauis, &, cùm*
Sales Venerei. *res poſtulat, ſalibus ſcatens, ſed ex illo mari collectis, in*
quo

quo Venus est orta:exempla,& historiã ueterẽ sic habet ad manũ,ut eis perinde uti semper atq; suis stipatoribus uideatur: sic ut ingenium habere in numerato, & esse quasi promũ,cõdũ(ut Plautino *utar uerbo) totius antiquitatis facilè credas.*Extincto *igitur duce illo tuo,cũ uiderẽ nostras iam artes unica spe niti,fateor,uereri cœpi, unius ut hominis uires tanto perferendo oneri pares esse possent.* Quare *cùm ostendis recidiuã illam uirtutẽ* Federici *resurgere in filio,hisdemq; adulescentẽ artibus, quibus olim clarissimũ patrẽ,delectari,reddidisti mihi quidẽ animũ,atq; aquã(quod dicitur) aspersisti.*Quare *gaude tuo tanto bono,gaude tuo labore,& diligẽtia,&(quod facis) perge protinus exercere principẽ nostrũ in stadio* Musarũ.*Assuescat iam nũc à tenero amare literas, fouere literatos,complecti,& colere.Scis autem messem plerunque respondere sementi, tibiq; potissimum primitias frugũ deberi ab hoc agro:quippe (ut ille inquit)* Morũ *quos fecit præmia doctor habet.Sed &* Petrus *nunc studijs acriter incumbit,& humanitati.*Habet *indolem paternã,habet ingenium,ludit & ipse nũc uersiculis,nunc soluta oratione,& libera.*Græcis *plurimũ delectatur.* In *summa, dignus qui sit principi tuo charus, quia similis.* Similis *autẽ,qua ratione parua magnis componũtur.* Is *nunc scribente hanc epistolã me,alterã seorsum commentatur epistolam.* Quæ *cuicuimodi erit,etiã si minus aptè exierit,mittetur tamen ad te, ut ipsius ingenioli degustationẽ uelut aliquam accipias.*Amat *autẽ plurimùm te de munere hoc, & cupit sanè occasionẽ sibi aliquam dari, qua gratiam reponat.*Si *ad* Hermolaũ,Petrumq; Conta=

renum Venetos rescripseris, uelim utriq; agas meo nomine gratias, utrique me commendes non uulgariter. Ad superiores tuas literas nescio an responsum acceperis nostrum, cupio significes, ut in oratione lati, atque accepti poßim tecum paria facere. Vale.

MARCVS ANTONIVS SABELLICVS
Angelo Politiano suo s. d.

ERam ego aliunde nostram auspicaturus amicitiã, ni subitus Atlantis conterranei tui hinc digressus nostrum in ea re consiliũ præuertisset. Fuit is annũ, & amplius Venetijs, ac quandiu fuit, & domi, & foris etiã frequens mecum esse perseuerauit. Nullius unquã consuetudine sum magis delectatus. Siquidẽ præter morũ elegantiã, singularemq; modestiam, patrio sermone, Thuscáq; illa sua urbanitate breui consecutus est, ut eo uno nemo esset mihi iucundior, nemo in hac urbe gratior. Omnia, præter tẽpus, secũda habui in illius amicitia fruenda. Etenim tũc potißimũ ei uisum est hinc abire, cùm maxime in sui erexisset admirationẽ. Sed in eo uisus est mihi omne uetustum amicitiæ exemplũ æquare, q in tam tumultuario digressu, sine meis ad te literis uenire identidẽ recusauit, ratus certißimum se nostræ futuræ amicitiæ pignus secũ in patriã deferre, si apud te uirũ clarißimum, cui q̃ charißimus esse cupit, ipsius mores, & studia commẽdarentur: quasi ita uelit euenire, ut cùm uterq; nostrũ de ipsius moribus idem sentire cœperit, non infirmus ad amicitiã gradus (ut Crispo placet) factus uideatur: sed rectè ille. Nos uerò scribendi consuetudinem, maioribusq; officijs illam ijs modicis principijs ortam, locupletiorem (ut spè

(ut ſpero) indies faciemus. Nunc Atlantem ipſum tuæ dignitatis ſtudioſiſſimũ, maiorem in modum cõmendarem, niſi urbaniſſimus poëta moneret peccare eum, qui ſuos putet cuiquam cõmendandos. Gratulor igitur (quod ſupereſt) tibi lepidiſſimi adoleſcentis reſtitutam cõſuetudinem, quam tantiſper etiã inuidere pergã, donec in utriuſque complexus uenero. Vale Thuſci nominis decus, & Marcum Antonium iam hinc amare incipe, qui te ob tuas ampliſſimas uirtutes amat, colit, obſeruat. Venetijs, Idibus Iulijs. M.cccclxxxviij.

ANGELVS POLITIANVS
Marco Antonio Sabellico S. P. D.

Solebat Atlas quondam ſuo mihi nomine redire tam gratus, ut recepto contentus amico nullũ ultrà officium deſyderarem. Nunc autẽ tuarũ nomine literarum, quas fideliter reddidit, tam mihi iucundus redijt, ut eius penè præſentiam nõ requirerẽ, atq; haberet Atlas quippiam ſecũ, quod planè plus à me, quàm Atlas expeteretur. Nunc idem iſtuc reuertitur cũ literis meis, quas tibi arbitror fore gratas, nõ tam ſuo, q̃ tabellarij nomine. Noram equidem antea quoq; quantum ingenio, & literatura, quantum etiam ſtylo, facundiaq; polleres. De humanitate nihil ſanè adhuc inaudieram, ſed eam tua mihi nunc epiſtola deliniauit, Atlas uero penicillo, & coloribus expreſſit. Aucupabar ſanè iampridẽ occaſionẽ quãpiã ineũdæ abs te gratiæ, cùm tu ſcilicet hoc agẽtẽ præueniſti, non ob id humanior modò quòd prior, ſed quòd minore quoq; propoſito præmio. Quare dãda mihi opera eſt, ut quemadmodũ ineunda tecũ amicitia poſterioris

tuli,sic eadẽ tuenda, colendaq; prioris feram. Vale. VI. Calend. Septemb. M.ccccxcviij.

ANGELUS POLITIANUS IOANNI Laurentio Veneto suo S. D.

EN ad te reuertitur Phædrus, utriusq; nostrũ homo studiosissimus:cui tu scilicet aliquot abhinc mẽses literas ad me dedisti,plenas amoris erga me,rectas,elegan teis,qualesq́; deniq; à te uno poterãt proficisci. Respon debo ad eas q̃ breuissime. Laudas me Ioãnes quasi unum ex numero eruditissimorũ,& tui similiũ. Laudas,inquã, tu me unus omniũ quos uiderim,quos audierim lõgè eru ditissimus. Ego igitur, etsi memet haud ignoro, tamen fero æquissime,te aut ipsum decipi amore in nos nimio, aut alios itẽ uelle deceptos. Nõ est autẽ qđ paria coner referre. Nã cùm tu mihi uix leuẽ umbrã assequẽti doctri næ,humanitatisq; tuæ,tantũ tamen tribueris laudũ, quan tæ demũ tibi iure debeãtur, si coner ipse inuicem laudes regerere,restituẽda erunt,& resignãda tibi illa ipsa uer ba, quæ abs te acceperã, usuraria ut iure rideatur ege= statis nostræ sinistra quædã ambitio,illi ipsi diuitias ostẽ tans,unde scilicet emendicauerit. Libellos tuos, atq; item quos ex bibliotheca ista codices habemus, remittemus cùm primùm istuc orator noster Florẽtinus se cõtulerit. Pausaniã uero expectamus, cùm tibi erit cõmodũ. Vale. Fæsulis,Idibus Octobribus. M.ccccxcvj.

LUCIUS PHOSPHORUS PONTIFEX Signinus Alexandro Cortesio S. D.

De Angelo Politiano iudiciũ.

POlitianas epistolas legi Alexander accuratissime, summaq́; cum uoluptate,quorũ utrunq; propè ne= cessarium

cessarium fuit, & quòd ad hominẽ amicißimũ, & quòd ab homine eruditißimo erant scriptæ. Video os probum, iam interpellas, & obstrepis: apage tu, uis scire quid sen tiam? uide q̃d agas, an ego iudicare poßim? ne ultra crepidas sutor, ut in Græco adagio est. Pergis urgere? respõ debo, ne superbus uidear. Memento tamen me cũ homine familiari tanquã mecũ loqui: scio inuidiosam rem esse hu iusmodi iudicia, etiã recta, nedum mea, qualiacunq; sunt. Accipe igitur in aurẽ uelut μυστήρια, caue enuncies. Ego Politianũ nostrũ, mi Alexãder, summopere amo, & admi ror, atq; ei omnia summa tribuo. Et ut liberè quod sen tio dicã, non magis istũ damnandũ censeo, q̃ illos laudan dos, qui quadringẽtis abhinc annis papyros, & chartas, uelut maculis prætextas, & encausticas tabellas inusse runt potius, quàm ulla egregia forma, atq; imagine illustrarunt, præter unũ aut alterum Laurentiũ Vallam, me puero, & nuper Domitiũ Calderinum: quos quidẽ non laudare, ac admirari nefas, & planè impium duco. Cæte ros autẽ (ut apud Ciceronẽ inq̃t uel Antonius, uel Crassus) non dubitabo inertiæ, & prorsus inscitiæ cõdemnare: tametsi illos quoq; excusatos habeo. Sum enim æquus iudex, siquidẽ id, quod poterant, præstiterũt. Neq; enim omnes Catones, aut Scipiones, aut Lælij (ut ait Marcus Tullius) possumus esse: quamuis nõnulli (ut ait idem) siue felicitate quadã, siue bonitate naturæ, rectã uitæ secuti sunt uiam: præclarè tamen actum cum eis existimo, qui id quoquomodo tentauerunt, etiamsi non sunt cõsecuti. Adde quòd nõ tam ipsis, quàm temporibus acceptum est referendum, bonarum literarum, & magistrorum penuria,

Arcana. Laur. Valla. Domitius Calderinus.

ria. Quis enim ignorat, iã inde ab diruta urbe, amisso imperio, Italia à barbaris occupata, Romanã eloquentiã, atq; adeò omnem literaturam, & omnes artes perijsse? Sic Cæsari tuo placuit, qui hæc omnia pessum, & planè perditum ijt. Sed emersit tandem aliquando ingeniũ, & uelut ex cineribus, ac carbonibus rediuiuus ignis effulsit, unde hi tanquã lumina nobis illuxerũt. Quod cùm ita sit, dulcissime Alexãder, gratulemur seculo nostro, & eò Αἴνιγμα. *magis, quod iam istud par, impar factũ est.* αἴνιγμα *tibi propono, ego istos pares, impares reddo. Non intelligis? quin Apollinem, quin uatem Cumæam, quin Ammonem, quin Hetruscos tuos, quin quicquid est ariolorum cõsulis? At non est opus. Ecce tibi solutũ ænigma, Laurentio Vallæ, Domitio Calderino, Angelũ Politianũ adijcio, & quasi triumuiratum creo. Ego sic sentio, sic censeo, sic iudico, in aurem tuam insusurrãs. Sed libet exclamare, sic inquã pro tribunali sentẽtiam fero, & omnibus bonis doctisq; uiris, atq; adeò toto orbe terrarum audiente proclamo: Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni possum ostendere literas, uenite, ut ait lepidissimus poëta. Habes meũ, Alexander, de Politiano iudicium: neq; hoc adulationi datũ quẽpiã arbitrari uelim, quippe qui alteros iã mortuos, & sensibus orbatos conciliare mihi nequeo: alterũ nondum noui uiuũ, quãquàm fateor me id uehemẽter optare, & talia iacere fundamẽta amicitiæ, ut ea nulla unquã temporũ iniuria possit abolere. Quod ut facias, ô noster Alexander, maiorẽ in modum à te peto, ut insinuatione tua me uoti compotem facias, & principi literarum me cõcilies, ac planè dedas. Ipsum uero Politianũ (audin' tu*

uir

uir doctißime? tecum mihi res est) oratum uelim, ut quod ab alijs beneficij loco accipit, à me rogatus non aspernetur, ut in amore, ac beneuolentia respondeat, simul ut uiro clarißimo, & ciui primario Laurentio Medici me cõmendatum reddat. Aliquot enim agũtur anni, ex quo tam magno amico & præpotenti me dicare summopere cupio, & in clientelam, ac uoluntariam tradere seruitutem. Vale. III. Idus Mart. M.cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO
Phosphoro pontifici Signino S. D.

Misit ad me Alexander Cortesius, homo utriq; nostrum amicißimus, epistolã quandã tuã ad ipsum scriptam. In qua tu mihi multa tribuẽs, cupere postremò affirmas per eum ipsum nobis, per me autem Laurentio Medici conciliari. Eam epistolã cùm legerem, dici nõ potest quantopere sim delectatus. Nã ita & uerbis, & sententijs, & cõcinnitate erat absoluta, ut planè appareret Musis eam dictantibus fuisse exceptam. Cogita igitur tu quàm mihi nunc placeã, quamq; ipse me mirer, qui sim Musarum κατηγρῷ στόματι laudatus. Sed tamen uereor, ne ita me tuæ istæ puellæ ornãdum susceperint, ut Isocrates Busirin, Thersiten Libanius, Muscam Lucianus, Fauorinus etiam quartanam febrim, ad ingenij modò periclitandas uires, artemq; ostentandã laudauerunt. Sunt enim in fabulis totæ, sunt in mendacijs, atq; præstigijs, mihi tamẽ libet hoc loco uerũ locutas. Quis enim damnet sua uota libenter? Quòd si in hoc erro, libẽter (ut Cicero inquit) erro. Est enim idipsum lucro apponendũ, q decipimur. Quippe uoluptatẽ certè aliquã falsa quoq; opinio nobis conciliat.

Anhelante ore.

Stratocles. *conciliat. Scis Stratoclem illum oratorẽ deuictis prælio Athenienſibus, ſuamq́; fortunam ignorãtibus, uictoriam nunciaſſe, re autem poſtmodũ ſic ut erat intellecta, ita indignantibus popularibus reſpõdiſſe:* Quì *uobis ciues mei (inquit) iniurius fui, ſi bidui triſtitiam me autore lucrifeciſtis? quare ego quidẽ falli me ſinam, & quod eſſe uerũ maxime cupio, uerũ eſſe facillime patiar.* De *te autem (amoto ioco) ſic ſentio mi* Phoſphore *(malo enim te* Phoſphorũ *homo in literis agens, quàm ut uulgus reuerendũ patrem appellare: hoc enim literarũ, atq; humanitatis, illud nomẽ dignitatis eſt: nos autẽ ex literis te, & humanitate, ſi pateris, magis q̃ ex dignitate pendimus) ſed ita*

Humanitas. φιλανθρωπία. παιδεία. *mi* Phoſphore *ſentio, te eſſe hominẽ plenũ humanitatis.* Humanitatẽ *cùm dico, nõ magis* φιλανθρωπίαν, *quàm etiã* παιδείαν *intellego, utrunq; enim* Latinè *quidem ſcientibus ſignificat.* Itaq; *ne cornu quidẽ copiæ, aut uirgulam diuinam pluris, quàm tuam amicitiã fecerim.* Es *q́; tu iam nunc meo infixus cordi, & quidem trabali clauo: daboq́; operã, quãtũ quidẽ præſtare potero, ne tu auidius, quàm prudentius me tibi aſciuiſſe amicum uideare: & quando longius abs te agitare cõtingit, quàm ut ſubſeruire uſibus tuis queã, fauebo certè laudibus, omniq́; (ut aiunt) pede in te boneſtando conſiſtam.* Epiſtolã *certè ipſam tuã, non tam epiſtolã, quàm* Venerиũ *illud cingulũ amoribus medicatũ, nunquam à me amittam, quin potius quaſi imaginem animi tui identidẽ contemplans, ita meum deſyderium conſolabor.* Cæterùm *nunc demum intellego quantũ iacturæ fecerim, quòd te prius haud cognouerim, cùm tanta mihi te cognito uoluptas arriſerit.* Nos *ad* Lauren

tium

tium Medicen, qui nunc balneis dat operam, exemplum epistolæ tuæ mittemus, simul ut animum erga se tuũ ex ea perpendat, simul ut nos ex tuo testimonio pluris aliquantò faciat, quàm fortasse facit, quamuis multò etiam pluris faciat, quàm digni ipsi nobis uidemur. Vale.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX
Signinus Angelo Politiano suo S. D.

OFficiosè quidem, & amicè fecit Alexander, qui nescio quas literulas meas ad te misit. Sed hominẽ certè nimium amantem mei fefellit id, quod amatores fallit. Solent enim aliq̃ præ nimio amore zelotypia laborare: Zelotypia. sic enim appellant quandã nimij amoris siue sedulitatẽ, siue suspicionẽ. Quod ideo accidit, quoniã ea, quæ sibi ipsis tantopere placent, eadem omnibus placere credũt, ac uix tutũ hominum intuitũ arbitrantur. Simile aliquid Alexander noster fecit, qui dum mea extollit, prædicat, amat, admiratur, eadem alij placere putat. Quod fortasse cũ Tarentinis, & Consentinis, aut cũ Lælio Decimo (ut ille inquit) optime factum esset: sed cum Persio omniũ doctißimo, hoc est cũ Politiano, uereor ne imprudẽs fuerit, & inconsyderatũ: feliciter tamẽ cecidit, quando illæ meæ (ut scribis) puellæ pro uno amatore duos sortitæ sunt, & ego ex usura (inquit Plinius) fortẽ feci. Vellem illas easdem non quidem fucatas, aut unguentis delibutas tanquam ad mœchos, sed quasi ornatas matronas cũ muliebri mundo, & dote ad uiros iuisse. Nã quis aut repudiũ, aut certè repulsam nõ formidaret? Sed mehercule extra iocum, nec μετάφρενχος Politiane nõ minus horrui, quàm lætatus sum, cùm illas literas ad manus tuas peruenisse audiui.

audiui. Me potius recta oratione, ac præparata, & com perēdinata, ad te scripsisse oportuit, ac decuit, & ita ami citiā petere. Sed illas literas ad Alexandrū dedi, ut eo ue= luti delegato, & caduceatore uterer, cū quo tibi ueterē amicitiā intercedere sciebā, & hospitalitatē. Tu pro tua sapiētia, ac facilitate, si quid illic obiurgandū, & parum aut te, aut me dignū offendisti, cōdonabis amori nostro, & nimiæ familiaritati. Est enim Alexander planè alter ego, & ego alter Alexāder. Quòd si tu cōditionē nō reij cis, tertius accedes, & ne unquā à triuuiratus magistra= tu discedas, quando proximis comitijs te triumuirū lite= rarū creauimus, comitijs futuris te triumuirū amicitiarū creabimus. Sustulisti digitū, bene habet, non perhorrescā posthac. Nūc uolo te aliquātulū uellicare. Cur tandiu no bis ignotus fuisti? Parū piè mi Politiane, & planè crude liter fecisti. Nunc demū post tot annos ad nos uenis? Me miserū, tam lōgo tēpore Politiano caruisse? sine eius lite ris egisse? nō scripsisse? nō legisse? nō recitasse? præsertim quādo & Romæ fuisti, & ad multos istinc sæpe scripsi= sti. Sed quid ago? quasi uero ego quoq; nō eandē nauim cōscenderim, & in eādē culpa sim, q̄ de te nō sciscitarim. Hernicis meis refero acceptum. Nam postquàm ijs sacris initiatus fui, in illa saxa me cōieci, ubi ne nomē quidem clarorū uirorū audiebam, sed nec literis uacabā, cū peco ribus, & glebis res gerebatur, tāta erat satietas, uel po= tius fastidiū curiæ, & fori. Rursus nunc mutata uolūtate, consiliū nostrum totū est Ciceronianum, qui ad Ruffum scribens, Vrbē, inquit, mi Ruffe cole. & ex Sicilia reuer sus statuit ab oculis ciuiū nō discedere. Sed q̄d dico Cice= ronianum?

ronianum? imò Alexandrinũ. Alexãder enim est, qui me retinere nunquã desistit. Hîc fiunt homines, & ut est in quadã eius, Hîc caput, hîc sedes, hîc fortunarũ alea. Quid quæris? uehemẽter his uerbis sum incẽsus, & planè cõfirmatus. Quare, iucũdissime Politiane, demus operã, ut tam diuturni temporis iacturam resarciamus, & tantò impensius recentem amicitiã colamus, quantò serius est cœpta. Ego tuas expecto singulis hebdomadibus p tabellarios, qui trapezitis Medicibus tuis rationes afferũt. Genus literarũ erit nõ de republica, quæ nulla est, nõ de imperio, qđ iãdiu amisimus, quo dolore maxime crucior infelix, sed de philosophia, de bene, beateq; uiuẽdi ratione, de studijs, artibusq; nostris præclarissimis, & de illorũ felicissimorũ temporũ contẽplatione. Nam in ijs nihil est, quod p magnitudine animi nostri spectare possimus, nisi forte te Samarobrinæ, & Batavi delectãt. En quò discordia ciues perduxit miseros. An hoc ita fato datũ erat, & de nihilo nihilũ? nollem potius unquam factum: quamuis tanta nobis monumenta reliquerint illi uiri, literarũ, rei militaris, artificiorum, ædificiorum, uirtutum deniq; omnium, tamen nescio quomodo desyderium illud ferre non possumus, & fuisse felicem miserius est, quàm semper infelicẽ, & nunquã patrem, quàm orbum esse, & mori, quàm nõ nasci. De ijs igitur uelim ad me scribas accuratè, ut soles, ac elegãtissime. Cum Laurentio naua mihi operam, per fortunas, Politiane, admiror istum principẽ ciuitatis, & amo planè, ut cũ sæpe cũ Magno Pompeio cõparare sim solitus, etsi feliciorem exitum & opto, & spero. Vale. Romæ, XII. Calen. Maias. M.CCCCLXXXV.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS LVCIO
Phoſphoro pontifici Signino ſuó S. D.

Nihil peccauit Alexander meus, qui mihi epiſtolam miſerit, quæ mihi debebatur. Peccaſſet magis nulla expiandus uictima, ſi meas mihi laudes inuidiſſet, quanquàm nõ meæ illæ, ſed tuæ potius laudes ſunt, atq; ob id etiã meæ, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων, ſed tu perſonã ex nobis mutuatus teipſum ſcilicet in ſcenam detuliſti. Nã ut ego libenter hunc amicorũ, ita tu iure illum literatorũ expleueris triumuiratum. Quòd autẽ conquereris parũ ſcriptas diligenter eas fuiſſe literas, aut me ludis, aut omniũ es homo feliciſſimus, q promas de ſummo, quod uix quiſpiam de imo pectore. Nõ eſt autem quòd aut ruri urbẽ, aut rus in urbe deſyderes, ſi ipſe habitas tecũ, ſi quocũq; is, te ſequeris, magnum tibi in quauis ſolitudine theatrũ, magnam ſolitudinẽ in quouis theatro facturus. Officium porrò epiſtolarũ, quod requiris, hac lege polliceor, ut tu inuicem pollicearis, illo etiã (cùm res tulerit) intermiſſo, nullam tamẽ amoris inter nos iacturam factũ iri. Ita enim ſum aliquãdo diſtrictus, & occupatus, ut nõ liceat: ita triſtis, & nauſeabundus, ut nõ libeat ſcribere. Tu igitur (ut uetus eſt dictum) amici uitia noueris, non oderis. Vale.

Cõmunia enim amicorum.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX
Signinus Angelo Politiano ſuo S. D.

Vbi ſunt iſti, qui obloquuntur, & allatrant? en quò redacti ſumus ô Politiane, ut imperiti iudicẽt. Mihi Miſcellanea tua, atq; adeò quæcunq; ſcribis, magnopere placent, garriant iſti quid uelint, quòd portenta uerborũ loquaris, ego te planè Latinũ eſſe iudico. Nam illud ne

inimici

inimici quidẽ negant te suprà quàm dici poßit curiosißimum, ac diligentißimũ esse, & omnes forulos excußisse: teq́; doctrinæ quidem singularis hominem fatentur, eloquentiæ uerò nullius, quasi poßit aliquis eloquẽs esse, nisi idem sit doctus. Ridiculi æstimatores, & critici nostrorũ temporum. Quid quòd & de Pico tuo, uel nostro potius, tot laudes, quot scribis, cùm audiunt, stomachantur, & (si dijs placet) faceti esse uolunt, afferentes illud Aesopeum, nihil reliqui alijs esse: quibus quid potest esse uerius? Is enim unus est, in quo natura omnia bona congeßisse, & ubi omnes suas uires exercuisse uidetur. Sed tu ridere debes. Volo tibi narrare quo erga illos adagio utor. Videte, inquam, quid agatis boni uiri, nam iste piscis paucorum hominũ est, ut ille Scipioni dixisse fertur. Quod ita transfero. Politianus paucorum, id est doctißimorum est, non turbæ literatulorum, ac pædagogorum, & uulgi. Ergo omnes docti te unũ admirantur, & fatentur te omnes, qui sexcentis abhinc annis scripserũt, facilè superare, hoc est, te illos, non illos te, ne quis me reciprocis argumẽtis uti, aut amphibologicè loqui credat, & doctrinam, & eloquentiam in te esse coniunctas. Non enim quis non eloquens dici debet, si suo quodãmodo utitur stylo, cùm com plura, & uaria sint genera dicendi. Sed epistolam plicabo, quoniam festinat tabellarius: mox plura audies. Hæc scripsi tumultuariè, cùm in Pauli Cortesij domum diuertissem, qui est planè tuus, & omnem impetum aduersariorum sustinet. Tuum erit scuto, & parma tela suscipere, & in eosdem retorquere, nisi mauis, ut suprà dixi, ridere. Vale. Pridie Idus Februarias.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSphoro pontifici Signino S. D.

IRasceris obtrectatoribus nostris, eruditißime Phosphore, quòd in Miscellaneis portenta me loqui uerborum dicant, & ut hominē (quod ais) doctum fateātur, ita negent eloquentem. Tum quòd illud etiam criminētur, tantas me in unum Picum laudes contulisse, ut alijs omnino nullas fecerim reliquas. Me uerò ista, Phosphore, nihil mouent: neq; enim ulla sermonum talium noua mi facies, inopina'ue surgit. Omnia præcepi, atque animo mecum antè peregi. quin ad ea ne responderē quidem, nisi te ita uelle sentirem, cui negare nihil poßum. Portēta igitur uerborū quæ uocent isti, fateor ignoro: nisi si portenta credunt, quæ ipsi noua nunc primū uocabula uel audiunt, uel intellegunt. Nam ego nec uerba ulla peperi cinctutis non exaudita Cethegis, nec ullos habeo, nisi receptißimos autores. Non tamē ex eorum sum numero, qui cessare Latinā linguā magna ex parte patiuntur, dum quisque illa reformidat, quæ uulgò hactenus ignorata sunt. Siquidē eò res rediјt, ut ne magnorū quidem autorū lingua tutò loquamur, quoniā uulgo minus innotuerit. Itaq; barbaris uti malumus, quàm Romanis uocibus: et cùm siligineus domi sit panis, emendicato furfure magis uescimur. Quòd autē mihi eloquentiā sic adimunt, ut doctrinam cōcedant, non modò equidem non succenseo, sed & gratias ago. Noli quæso amori erga me tuo nimis indulgere Phosphore, nec parū laudari putes, si Marci Varronis exemplo lauder, Marcus Varro quem et ipsum ueteres scientiæ multæ, nullius eloquentiæ esse crediderunt. Ego sanè, mi Phosphore, nec eloquentiā mihi

mihi uindico, nec doctrinam agnosco. Si cui tamen in Miscellaneis etiam citra eloquentiam sciolus uideor, bene habet, uici, nam istuc ipsum quærebam. Quò enim eloquentia mihi in hoc opere non ad persuadendũ, sed ad docendum parato? Quod autem de stylo scribis, utique uerum puto, non continuò peius esse, quòd uariet, cùm sit ipsius eloquentiæ non uultus, non color unus. Quapropter nec adhuc quisquam suffragijs est omnibus habitus eloquens, siue quòd sibi quisque præ cæteris placet, siue quòd alios alia dicẽdi forma plus capit. Demosthenẽ cogita, & Ciceronẽ, illius quibusdã sicca oratio, Demadi lucernã olere, Aeschini etiã (si dijs placet) barbara uidebatur: hunc Caluus exanguem, & tritum, Brutus fractum, & elumbem, quidam ieiunũ, atq; aridum: contrà alij tumentẽ, & inflatum, nec satis preßum, exultãtemq́; supra modũ, et superfluentẽ: alij frigidum in iocis, alij parum antiquũ, quidam etiã in dicẽdo uiro molliorẽ, superstitiosumq́;, et peregrinis quasi legibus nimis addictũ putauerũt. Neq; uerò hæc ideo refero, quò me putem cum talibus conferendum: non enim sic insanio Phosphore, sed utendũ magis nominibus fuit, ut stomacho isti tuo potius occurrerem. Nam quid ego de Pico Mirandula dicam? Hi sunt inuidiæ nimirũ, Phosphore, mores. Sed uiuat ille, uiuat modò, nec eat alio deinceps, quàm quo pede iam cœpit, etiam liuor ipse fatebitur non modò eum non supra modum, sed longè etiam infra modum fuisse à nobis laudatum. Cuius tamen præconium nõ uideo quid aliorũ titulis offecerit, quos in hoc ipso Miscellaneorum libro concelebramus. Reliquũ est ut tibi agam, Phosphore, gratias, qui me hominẽ tenuißimæ

Demosthenes. Cicero.

fortunæ, neq; multæ admodum literaturæ, ne uisum quidem tibi adhuc, ita diligas ipse et pōtifex, & doctißimus, ut etiā contentiones honoris, dignitatisq; meæ causa susci pias. Sed & Picus debere se tibi plurimū sentit, salutemq; tibi, & Cortesio suo nomine iußit adscribi. Laurentius quoq; Medices noster uisus est epistola tua magnopere delectari, quem scito esse hominem tui studiosißimū: quod esse uerum tum deniq; agnosces, cùm periculum feceris. Vale. Florentiæ, pridie Calend. Martias. M.cccclxxxxj.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSphoro pontifici Signino S. D.

ACcepta epistola tua, statim ad Laurentium cucurri. Exposui quid optares, grata uolūtas, gratus illi tuus animus. Deniq; pro munere accepit, quod pro munere poscis. Quam ad eum dedisti epistolam, nondū mihi quidē legendam dedit: sed tamen ut & doctam laudauit, & amoris erga se plenißimam, ac si per occupationes liceat, responsurum se tibi uel hodie promisit. Vale. Florentiæ, pridie Idus Maias. M.cccclxxxxj.

ANGELVS POLITIANVS CASSANDRAE fideli Venetæ puellæ doctißimæ S. D.

O Decus Italiæ uirgo, quas dicere grates, quas'ue referre parem, quòd etiā honore me tuarum literarū non dedignaris? mira profectò fides, tales proficisci à fœmina (quid autem à fœmina dico?) imò uerò à puella, & uirgine potuisse. Non igitur iam Musas, nō Sibyllas, non Pythias obijciāt uetusta nobis secula, non suas Pythagorei philosophantes fœminas, non Diotimā Socratici, nec Aspasiam, sed nec poëtrias illas Græca iactent monimēta,

Tele

Telesillã, Corinnam, Sappho, Anyten, Erinnen, Praxillam, Cleobulinã, & cæteras: credamusq; facilè Romanis iam Lælij, & Hortensij filias, & Cornelia Gracchorum matrem fuisse matronas quãtumlibet eloquẽtissimas. Scimus hoc profectò, scimus, nec cum sexum fuisse à natura tarditatis, aut hebetudinis damnatũ. Sed enim ueterum seculorũ talis ista penè publica laus fiat, ut in quibus etiam uilissimos seruos ad extremũ peruenisse quondam uel literarũ, uel philosophiæ fastigiũ reperiamus. At uerò ætate nostra, qua pauci quoq; uirorum caput altius in literis extulerũt, unicam te tamẽ existere puellam, quæ pro lana librum, pro fuso calamũ, stylum pro acu tractes, & quæ non cutem cerussa, sed atramento papyrum linas. Id uerò non magis usitatum, nec minus rarum, aut nouum, quàm si de glacie media nascãtur uiolæ, si de niuibus rosæ, si de pruinis lilia. Quòd si conatus ipse pro miraculo iam cernitur, quid de profectu studiorum tanto dicemus? Scribis epistolas Cassandra subtiles, acutas, elegãteis, Latinas, & quanquàm puellari quadam gratia, uirginali quadã simplicitate dulcissimas, tamẽ etiã mirè graueis, & cordatas. Orationẽ quoq; tuã legimus, eruditam, locupletem, sonoram, illustrẽ, plenamq; lætæ indolis. Sed nec extemporalẽ tibi deesse facultatem accepimus, quæ magnos etiã oratores aliquãdo destituit. Iã uerò in dialecticis implicare nodos inenodabiles, explicare ab alijs nunquã solutos, nunquam soluendos diceris. Philosophiã uerò sic tenes, ut & defendas acriter quæstiones propositas, & impugnes uehementer, audesq; uiris cõcurrere uirgo, sic scilicet in doctrinarũ stadio pulcherrimo, ut non sexus animo, non ani

Mulieres literis pollentes.

mus pudori, non ingenio pudor officiat. Et cũ te laudibus nemo non attollat, summittis ipsam te tamẽ, & temperas, nec minus ad humũ modestè cũctorũ de te opinionẽ, quàm uerecũdè uirgineos oculos, reuerẽterq; deijcis. O` qui me igitur statim sistat istic, ut faciem uirgo tuam castißimam contempler, ut habitũ, cultum, gestumq; mirer, ut dictata, instillataq; tibi à Musis tuis uerba quasi sitientibus auribus perbibam, deniq; ut afflatu, instinctuq; tuo cõsummatißimus repente poëta euadã, nec me carminibus uincant aut Thracius Orpheus, aut Linus: huic mater quãuis, atq; huic pater adsit, Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo. Mirari equidem antehac Ioannem Picum Mirandulã solebam, quo nec pulchrior alter mortaliũ, nec in omnibus (arbitror) doctrinis excellẽtior. Ecce nunc etiã te Cassandra post illum protinus cœpi, fortasse iam cum illo quoq;, uenerari. Tibi uerò tãta incepta deus Optimus Maximus secundet: & cùm recesseris à parentibus, is autor contingat, & consors, qui sit ista uirtute non indignus: ut quæ nũc propemodũ sua sponte naturalis ingenij flamma semel emicuit, ita crebris deinceps aut adiuta flatibus, aut enutrita fomitibus effulgeat, ut à nostrorum hominũ præcordijs, animoq; nox omnis, geluq; penitus & languoris in literis, & inscitiæ discutiatur. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGElo Politiano S. D.

PErgens nuper ex uitæ instituto ad scribarũ Mediolanensium decuriã, complureis adolescentes, qui ibi uersantur, remisso aliquãtisper principis negotio, certatim intentos offendi ad legendũ dispertitum, quem in manibus

nibus habebant inter se librum.Roganti quidnam operis noui emersisset, Miscellanea,inquiunt,Politiani. Conscē do,ac inter eos sedeo,tum unà incipio auidißime legere. Quippe delector ingenijs ætatis nostræ, quæ non solum manca nō sit,sed iam planè in Romanæ antiquitatis uestigia abeat. Verùm cùm parū temporis impendere liceret, ex bibliopolæ taberna codicem requiro. Affertur à puero meo statim cùm domi essem,eū intentius euoluo in primis uerbis,imò in ipsa inscriptione,quòd in Laurētij Medicis nomine liber apparuerit,animus ualde cœpit delectari. Tū ipsa præfatio multam literis spem ostendere, specimenq́; quoddam pulcherrimū præ se ferre uisa est. Capita subinde libri excurro,ubiq; summa eruditio, ubiq; fastidij expultrix blanditur uarietas. Et (quod plurimum ingenij ac laboris postulauit) tot, tantorumq́; autorum testimonio res agitur,ut quicūq; sugillare aliquid ex istis lucubrationibus tuis tentauerit,canis latrator haberi poßit,non demorsor. Nollem cum Domitio tanquàm cum larua (quando olim inter mortales desijt esse) pedem te sæpius conferre. Iuuit enim,quantū potuit,rem literariam,inter primos situ,& puluerē ueteribus excutere studuit:politiora indies Politiani æmulatione,uel exēplo præstiturus,si uixisset. Non tamen aliter eum abs te peti arbitror, quàm primi pili hominem. Mors illum (ut scis) immatura præripuit,emendaturū fortasse, si quid incōsyderatius exciderat. Satius est (ut tu inquis) cādidatum,ut autem ego,philosophiæ uirum consularem aliorum errata notatis locis coarguere,nomini autem parcere. Verùm in hanc ipsam sententiam ambiguus tendo,quia pugnis aërem creditur

uerberare, aut cōmentitia nugamenta sectari, extantē qui nullum habet, in quem suscepta uideatur oratio. In hac tamen opinionis ambiguitate uacillantē, certum in ea parte me esse sentio, qui prodesse uoluerunt, diem capitis illis dicendum non esse. Fuit inter nos Domitius, & monimenta reliquit famæ nō pœnitendæ. Te æternitas manet, si incipitio capillo eam prehendisti. Cupio, & pro humano iure abs te peto, ut cùm in ijs Miscellaneis, quæ edidisti, centurionē te esse uolueris, iam in reliquo opere, quod inter manus (ut arbitror) multiplex, & eruditum est, tribunum, aut planè positis castris legatū te facias, & imperatorē. Nam quibus centū capita placuerint, ij longè maiore numero delectabuntur. Idibus Nouemb. M.cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS IACObo Antiquario suo S. D.

VTinam quas in me cōfers epistola tua laudes, ita ueras esse, nec ab humanitate magis, quàm à iudicio profectas, alijs, mihiq; persuaderes, ut ego statim de hac ipsa epistola tua, iudicium semper grauißimum Laurentij Medicis agnoui. Nam cùm tibi ille summus hominum in omni usu, plurimùm sermonibus tuis deferat, tum se uidere ait neminem, cui tu literis, probitate, prudentiaq; cōcedas. Crederem uerò facilè, quæ sic ex animo, quasiq; dicam uero uultu de me scribis, ac proprijs omnino laudibus fauerem, nisi testimonio isti, præter conscientiam meam, fama quoque ipsa publicè in omnes tuæ humanitatis obstreperet. Quare totam equidem sic accipio laudationem, non ut illam meis meritis, sed ut tuis moribus aßignem, tantò plus tibi me debere sentiens, quantò ipse

minus

minus mihi debebam. Quod autẽ ad Miſcellanea noſtra attinet, aut ego fallor, aut nihil in eis æquè fructuoſum, quàm libertas illa, & ſimplicitas incauta fortaſſe, ſed & ingenua tamen, ac ſi minus à prudentia, certè à charitate profecta communium ſtudiorum, quæ prima uidelicet in huius ſeculi ſcriptoribus deſideratur. Nam quòd me pedem cõferre cum Domitio nolles, equidẽ quid ſpectes intellego, nec ego nõ aliquid iſtiuſmodi iam tum uidebam, cùm perſonã mihi illam cenſoris odioſiſsimã imponebã, diligentiamq; penè improbam, iactationi uerborum, cãti lenæq; cuilibet expoſitam, neglectis cautionibus affectãs, ad ſarcienda literarũ damna, ſolertiam omnem pro uirili parte dirigebam. Semper autem ſum ueritus, quam deniq; in partem meum tale conſilium, non dico ab obtrectatoribus raperetur, ſed à prudẽtiſsimis etiã hominibus, iiſdemq; cautiſsimis acciperetur. Quanquàm autem omnino ut cõuenire mihi tecum, id eſt, cum uiro amiciſsimo, doctiſsimoq; neceſſe eſt, tamẽ quia ſuo cuiq; corde quædam peruidentur, dicam ad ea nonnihil, quæ mihi in hac epiſtolæ tuæ parte ſapienter obijcis, & amicè. Cum mortuo negas, quaſi cum larua, decertandum. Mihi uerò contrà uideri ſolet: etenim quod aduerſus mortuos pronuntiamus, pro uero accipi tam ſolet, quàm debet: ut itẽ quod aduerſus uiuenteis plerunque odij, uel inuidiæ ſuſpitione laborat. At iuuit ille rem literariam. quis neget? An non iſto nomine ſic à me laudatur, ut à nemine magis, & quidem in eadem ipſa pagina, qua & reprehenditur? Sed erat, inquies, emendaturus ea, ſi diutius uixiſſet. Quî ſciam uerò iſtuc? An uſquequaq; de ingeniorum profectu bene

Cum mortuis an decertandũ.

In Domitium Calderinum.

sperare est? aut non huius ipsius postrema quæq; mendo siora? Quid? quòd futurus in dies ambitu honorum minus otiosus, opinione quoq; sui magis inflatus? Sed fac emẽdaturum fuisse. Num igitur ob id inter scriptores omneis, unus à censoria uirgula Domitius asseretur? unus erit iste (si dijs placet) gallinæ filius albæ? Iam cur dißimulari quoq; nomẽ oporteat, cuius in autoritate uenenũ, si quod est ipsius commentariorum, uelut anguis in herba delitescat? Ego uerò sic Domitium studiosis, quasi foueam uiatoribus ostendo. Nec autẽ obliuisci uideor humanitatis, quin potius (ut iam non sperare modò, sed etiã exploratè uideor iudicare posse) melius aliquanto de uita merebor cẽsura ista mea, quàm forsan alius indulgẽtia. Adde quòd illustribus factum id quoq; exemplis, nisi cui tamẽ leuis est

Horatius in ueteres poëtas.

autor Horatius, Ennium, Plautum, Lucilium, Dossenniũ totamq; illam cohortem poëtarum ueterum semel iugulans, & quidẽ reclamãte populo. Quid? non in Senecam quoq; Aulus Gellius magna libertate uerborum incurrit? Non eundẽ Quintilianus atro notat calculo? Non Marino Ptolemæus diem dicit? Eratosthenі Strabo? Thessalo Galenus? Hermagoræ Cicero? Non omnes deniq; philosophorum scholæ maxime cum prioribus digladiãtur? Nec cuiusquam sanè parcitur nomini, dum pro se quisq; certat publico bono. Sed ista, inquies, grauiora. Fateor, at idem cur nõ liceat ĩ leuioribus? Certè Plato Philosophorũ princeps, etiã sine præfatione honoris nugari dicit Aeschylum, tragœdiæ summũ (si quidẽ Aristophani credamus) autorẽ, quòd in leuicula re dissenserit ab Homero. Nec ego tamẽ causam Domitij dãnaui totã, sed ut iam decuria

tus

tus hominem, sic ipsum neutiquã neglegenter expendi critica lance, dissimulaturus in plenũ, si nõ aliquo certè habendum numero credidissem. Et *uidebatur ita mihi rectũ sanè tum, cùm illa meditabatur. Qui tamẽ idem facilè iam, libenterq; muto factum, te dissentiente, cuius mihi protinus ut debet, etiam pro magnis rationibus est autoritas. Cæterùm quoniam de eo nobis integrũ non est, ubiq; diuulgatis exemplaribus, & quidem pluribus, quàm ut ullo modo retexi queant, uelim tu tibi de cætero, secundum reliquum candorem tuum, cõtrarias parteis in mei gratiam sumas, & ut homo doctus homini non indoctissimo fauens, eloquentiæ tuæ blanditijs impetres, ut hanc aduersus* Domitiũ *(quando ita uis) pugnam tam cæteris uideat non ab insectandi studio proteruiter, aut maleuolè, quàm me scio à certo sensu, & uero simpliciter, & sedulò suscepisse. Quod si feceris, maximo mihi fueris inuitamento ad cætera quoq; edenda, quæ domi cottidie, nec (ut quidem spero) minus elaborata proximis, excuduntur. Vale.* Ioannes Picus Mirandula *nullius homo magis, quàm sui simillimus salutem tibi à me, suo quoq; nomine iußit adscribi.* Florentiæ, *pridie* Calend. Decemb. M.cccclxxxix.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGE-
lo Politiano suo S. D.

S*Cripsi ad te optima fide, sciẽs fore, ut literæ meæ pari candore animi acciperentur. Quod factũ non muto, & ita contigisse sicut optabam, ualde lætor.* Superua*cua est in* Domitium *excusatio, in quem omnes (sic enim dixerim) uebellas utilitate publica discentium, à te susceptas fuisse arbitror.* Neque *eas à me uel minimo uerbo*

repunctas

repunctas esse uelim, uel notatas contraria censura. Sed optassem, quod amplius opere edito liberum nō est, temperatum esse frequentius à persona, dum rem incesseres. Vtcunq; tamen id studiū susceperis, more optimi agricolæ quicquid sentiū occurrebat, sulcis tuis penitus cum radicibus extirpatū iri te uoluisse nō dubito. Nec uetus adhiberi exemplū oportuit, ubi negotiū præsens nō caret laude. Equidē scriptis tuis deesse id tantū sentio, quòd priscā ætatē non uixeris, cum qua memoriam omnium seculorū consecutus esse uideris, industriæ, ac laboris similitudine. Hoc testimonium qui non dederint, infelici nati sunt Musarū partu, & adulterino. Noli igitur lōgi incubatus fœtura nos in expectatione macerare, sed accepto etiam in tui nominis securitatem sponsore Pico, cuius tota uita gloriarum plena est, à quo in amicorū gregem per te receptum iri omnibus uotis expeto, cuius uestigia semper adoro, quicquid ex altilium cohorte domi nascitur, spectandū, legendum, ediscēdum emittas, detenturus eos omneis in fidibus tuis, qui aliquo uirtutū simulachro, aut harmonia ducūtur. Vale. Chalcus tibi salutem dicit, tuus est, & Antiquarius tuus est, uterq; uelut dexteræ tuæ digitus haberi cupit. Mediolani, v. Idus Decemb. M. cccclxxxix.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGElo Politiano suo S. D.

PVdorē nuper mihi fecit Hieronymus Donatus, qui receptā à republica personā magno apud hunc principem æstimatu agēs, officium meum singulari humanitate præuertit. Sed tu quoq; in causa. Nam ad eū, simul & ad me scribens, ita inter sese utrāq; epistolam commisisti, ut ma

ut maiorem meritis de me opinionem tuam apud illũ testatus, plus pignoris (quod aiũt) deposueris, quàm mea pecunia poßit redimi. Vnde statim legendũ misit, quod (pace tua) falsò prædicabas. In mea itidem epistola demõstrasti illum esse dignum, quem ueneremur, cumulata optimarũ artium laude. Equidẽ institueram ad eum quod scripseras deferre, sed mei ingenij remissa natura, quasi perendinãdi ius usurpans, spatiũ dedi homini præstãtißimo, ut istiusmo di uerecundia me cõspergeret: quam longè tamẽ æquiore animo fero, quàm testimoniũ tuũ, quod magnis uerbis, nullo alioqui ad ueritatẽ cõfinio pertinentibus, ita confercis, ut nihil potius agere coneris, quàm ut inter dulcè resonãtes tibias carmẽ aliquod demeruisse uidear. Equidẽ prolotos digitos me habere non sentio, quibus mysteriũ Philosophiæ ab istis sanctißimè, ac penitus tractatum contingere liceat: profanus sum, & procul limen adoro. Satis est tale arcanum inter eorũ manus uersari, quos idoneos perspeximus ad restituenda humana, & diuina animorũ exercitamenta: quæ paulò antè ex disciplinis displicinæ censebantur, congesta barbaricè terra in oculos miseræ, & toto orbe in unam sepulturam redactæ Philosophiæ. Mihi certè in partem felicitatis tribuo, quòd hoc seculo nasci contigit, in quo uelut è cœlo delapsi homines expultricem immunditiarum curam literis adhibentes effecerunt, ut ubi Picus, Phœnix, & id auium genus auspicatißimum est, obstrepere anser amplius non debeat. Licuit Hermolaum de facie cognoscere, licuit eum differentem audire de fato, de fortuna, de casu. Quæ res ut populari captu difficilis est, & in primis à Peripateticis operosè tractata,

Hermolaus Barbarus laudatur.

tractata, ita ab eo reddebatur perspicua, ut omnem illam cœlestium causarũ seriem, ueluti catenam quandam ante oculos ponere uideretur. Sæpe ad pacẽ, sæpe ad gratiam, in quæ templa uterq; nostrũ diuinæ rei causa pergebat, conuenimus. Mira in eo comitas, lepor multus, totam mentem ad afflatum diuinum refert, cuidam terrestri numini similis. Cum Hieronymo nondum frequens congressus, quoniam & si cultra literarum in eo eminentium plurimùm inuitat, ut ei fiam quàm familiarißimus: quod tam facilè futurũ perspicio, quàm cum uiro in officium semper exposito, et obuio: negotij tamẽ publici ratio, quæ nusquã suspitione uacauit, me deterret, et ab eius honestißima ac frugifera consuetudine retrahit. Vnde dolor, ira, & indignatio frequẽter macerãt animũ meũ, ut in singulari, ac diu alioqui, multisq; rebus perspecta fide alienã delationẽ cauere oporteat, iucũdißima in uita fructus amißione, atq; iactura. Verùm propius eum intueor, quoties in regiam uenit, delectorq; amœnitatibus ingenij, quas prudentia, & grauitate cõdiuit: qualẽ in amplißima Rep. opportuna ad honores subsellia sortitũ esse decet. Sed solicitudine quadã pungor (id scilicet curat homũcio) ne per quos linguæ Latinæ ornamẽta restituũtur, per eosdẽ aliquando Italicũ imperiũ in unam remp. cedat. Veneti enim in omni tempestate sapiẽtes uiri, quòd superbiã suam nimis infensam omnibus esse intelligerẽt (ampullosa nãq; quorundã imperitia, & ostentatione id accidebat) nouato nuper in melius more, eos legatos circũmittunt, qui & molliãt animos, quibus cum agunt, & familiarius cõmercia misceãt, atq; patefacto, quod prius senioribus tantũ licebat, etiam

iuuentuti,

iuuētuti,& gliſcēti Philoſophiæ aditu honoribus,& præmijs ornant. Incredibile eſt,quantum iſti proficiant. Sed quoniā imperium nō niſi fato dari cernimus,quid ſit euē turū,alij uiderint. Nos intereà cōmunibus ſtudijs gratulamur, quæ aſſertores uos habent maximos, & primæ claſsis uiros. Bene profectò nobiſcū agitur,quòd lucernā à uobis anteferri cōtigit,cottidie aliquid excuditur poſteri tate dignū. Id magnopere ad mei animi lætitias pertinet. Illud tantū mea intereſſe ut putes,uelim,quòd quā operā præſtare nequeo,in aliorū induſtria libēter intuear:ultrà onerari non patior,quàm hominem poſtremæ tribus,ſine prærogatiua ferentis ſuffragia. Vale,& Pico omnium, qui uiuunt,laudem ſupergreſſo,me ſæpius,& iterū commenda. Mediolani x v i. Calen. Ianuar. M.cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS IACObo Antiquario ſuo S. D.

ARguis mendacē,quòd in epiſtola mea proxima ſtylum,literasq; tuas apud eruditiſsimum uirum quaſi plus nimio laudauerim. Sed hoc ita doctè facis tamē,ut quibus me uerbis accuſas,iiſdē prorſus abſoluas. Quo fit,ut non alio magis iudicij mei ratio mihi conſtet,quàm quòd ab te ſic reprehēditur eloquenter. Niſi forte parū uerus ob id ego teſtis(teſtis enim planè,nō laudator)quòd attigi teſtimonium de te,nec impleui:uerùm cogita quàm ſit arduū uerbis exæquare laudes,quæ fidem ſic excedant,ut eis nec tu quidē protinus aſſentias, qui iampridē ſatisfeceris. Quòd autē me Ioanni Pico Mirādulæ,Hieronymoq; Donato,et Hermolao Barbaro,tantis in omni literatura uiris,quantos olim non meminimus,adnumeras,equidem irrideri

irrideri me putarem, nisi persuasissimum haberem, falli te dũtaxat amore nimio, quem solere ait Plato in iudicijs cæcutire. Cæterũ ego tam me scio cum talibus nec ingenio, nec doctrina, quàm nec natalibus, nec fortuna debere conferri. De imperio uerò, quod ais, fors ipsa uiderit, aut si quis est in magnis rebus meæ quoq; preci, et uoto locus, utinã deniq; apud eos resideat, qui sint illo quàm dignissimi. Picus noster unicè te diligit, nec autem plus de meis uerbis, quàm de tuis epistolis: quin eas nũc me tibi dictante cùm maximè legit, curatq; describẽdas: sed et mirè gaudet quòd Hieronymũ Donatum iuxtà secum probes: tum quòd inter uos cohæseritis tu & Barbarus, nõ inuicẽ modò, sed & in commune consultum putat. Idem penè me quoq; prouocat in te redamando, nulli scilicet hominum concedentẽ. Quare uelim mihi pro meo in te studio Chalcũ perpetuò uel patronũ si patitur, uel si hoc mauult, amicũ magnum, quibus potes machinis retineas. Vale. Florentiæ, quarto Calend. Ianuar. M. cccclxxxix.

Amantium iudicia.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGElo Politiano suo S. D.

PErferũtur cottidie ad te manipulatim ex toto doctissimorum hominũ cœtu literæ, quæ tuæ laudi multùm uidẽtur afferre, qua eas frõte accipias ignoro, opinor tamen indissimulata, et familiari. Quod uerò scribũt, seculo gratulantur, & tibi. Intereà Pomponij epistola plurimũ me delectauit, quã mihi legẽdam nuper tradidit Bernardus noster, adulescẽs in tua schola tornatim expolitus. Cupio tamẽ ex te scire, an tibi ex tam referta multorum laudatione quicquam uindices. Nam sapiẽtes uiri, in quorũ

ſententia te eſſe arbitror, quicquid inſpexerint in ſe boni, non ſua opera id partum, paratum'ue, ſed naturæ, & dei beneficio tributum eſſe credũt. At uerò qui illud ſibi acceptũ referunt, hi proculdubio lenæ purpuriſſatæ comparandi ſunt, aut Poggianæ fabulæ: Et nos poma natamus. Sæpe eas cogitationes immigrare in te (ſic enim puto) quæ ad alicuius rei ueſtigium iam tenendum ſpectẽt, ſed extrarias, & tuæ menti quaſi quibuſdam igniculis collucentes haud dubiè ſentis. Itaq; cùm te alicuius humani decoris conſcium cernis eſſe, ſupra hominem te, ne uno quidem digito, efferre debes. Ego enim is ſum, qui te amem, atq; etiam colam uirtutem tuam: ſed rurſus qui donum cœlitus datum in te agnoſcam, quo & uetera illuſtres longæuitate rubiginata, & ſurgenti, atq; ad æmulationem laudis adnitenti ſeculo manum porrigas. Vale. Mediolani Calend. Septemb. M.VIIIID.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario ſuo S. D.

QVæris ex me per epiſtolam, qua tandem fronte doctiſſimorũ hominũ tam crebras literas, meis refertas laudibus accipiam: & an quippiam mihi ex illorum teſtimonio plus uindicem. Prudenterq́; me admones, & beneuolè, ne meum eſſe putem quod diuini beneficij ſit, ne'ue ſupra hominem efferar. Deniq; ſic epiſtolam claudis, ut eſſe in magna ſpe, uel expectatione potius ſtudiorum, literarumq́; noſtrarum uidearis. Equidem (ut planiſſime dicam) ſentio me tibi in ſuſpicionẽ ueniſſe, quaſi plus nimio ſim gloriæ auidus, quòd ut quas à doctis hominibus proximis aliquot menſibus acceperim literas,

earum exemplum statim istuc Bernardo Riccio miserim, quò tibi protinus ostenderentur. Vt autem sic ineptirē: non mea me uoluntas, uerū ipsius Bernardi, optimi quidem iuuenis, sed mei nimium amantis, aßiduæ propè obsecrationes impulerūt: præsertim qui te quoq; ipsum magnopere id uelle, atq; etiam contendere assereret. Non igitur ut auras quasi captarē, quod à meis moribus procul abest, sed ut amicis obsequerer, quorū me semper iudicio permiserim crebras istuc epistolas illas mißitabam: quas tamen propè memineram non iuratorum testium, sed blandientium esse amicorum. Quòd igitur rogas, qua eas denique fronte suscipiam, planè fateor læta: sic enim soleo quæcunq; à uiris & amicis, & doctis proficiscuntur: cæterùm sic ipsemet mecum cogitare soleo. Si fallitur qui me laudat, danda mihi opera est, ne iterum fallatur, atque interim habenda gratia: sin autem minime fallitur, aut idem nec etiam fallit, atq; ita maior sum, quàm mihi fortasse uideor: aut si fallit, animandi mei, uel conciliandi, uel irridendi gratia fallit: quorum primum mihi expedit, alterum non displicet, tertium cadere in amicum non solet. Itaq; ratiocinationem sic colligo, ut aut ego ne doctus quidem sim, quod isti uel opinantur, uel dictitant, aut sim certè, qualem prædicant. Sed quoniam uir esse nemo doctus potest, quin sibi ipse quoque uideatur: prima enim docti hominis conditio est, ut ipse se norit: ego uerò mihi doctus non uideor, sequitur omnino ne sim doctus. Sed hoc ipsum tamen non falli me in eo, quo plerique opinor falluntur, nisi diuini esse muneris intellegerē, etiam plus cæteris fallerer. Ibi uerò, fateor, risi mediocriter,

diocriter, cùm me admones ne supra hominem efferar, scilicet periculum est hoc in me, qui quidem adhuc in primis literulis hæsitem, quasdam uero arteis ex ijs ne attigerim quidem, quæ Philosophiæ studio simulantur: cùm sit eorum quoque qui disciplinas omneis, omnemq; sapientiam prohibuissent, celebris illa sententia, sic ad ea, quæ natura in promptu haberet, nostræ mentis aciem, sicut ad solem noctuæ oculos caligare. Procul hæc à nobis insania sit, ut quantum absimus adhuc, non dico à summis, sed uel à mediocribus uiris, ignoremus. Assentatiunculis autem quorundam, aut item obtrectatiunculis & ineptis, & leuibus, non magis equidem aut attollor, aut deprimor, quàm umbra ipsa mei corporis. Nō enim quia longior illa, & extensior manè, ac uesperi sit, meridie uerò breuior, & contractior, ob id ego quoque statim maior, proceriorq; mihi manè, ac uesperi, quàm meridie ipso uideri debeo. Quòd autem fore suspicaris, opera, studio, industriaq; mea ut & uetustati squalor abstergatur, & ad frugem iuniores perueniant, uide quæso ne tibi uerba det amor erga me nimius. Ego certè (nescio autem uitio'ne mentis captus, an consilio magis adductus) magnum quiddam omnino molior, facturusq; operæpretium uideor, modò uires animum subsequantur. Vale. Fæsulæ, ante VII. Calendas Septemb. M. cccxcj.

Vmbra corporis.

Epistolarum libri tertij finis.

g 2

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM Liber Quartus.

IACOBVS ANTIQVARIVS Angelo Politiano suo S. D.

D quintum Idus Aprilis ſeceſſerã Ticinum. Poſtridie eius diei, cùm officij cauſa præfectum arcis, humaniſsimũ uirum Iacobum Puſterlam cõueniſſem, perbenignè me exoſculatus, ſecũda inquit nocti uigilia de Laurentij Medicis obitu præuolans tabellarius ad principẽ cõtendit. Hoc nũcio attonitus, oculos cùm in terrã defixiſſem, eſt'ne, inquã, nobis iratus deus, ut in illo omniũ ſapiẽtiſsimo uiro, tot ſpes, tot uirtutum imagines, & ſigna, tanquã ad uaſa cõclamãs ſuſtulerit? ſed de Italiæ calamitatibus mox. Quæ enim ab eminẽtiſsimis locis mala ingruũt, niuibus, cùm in montiũ cacuminibus liqueſcẽtes ingẽtia efficiũt flumina, ſimillima eſſe ſolent. Biduo pòſt Mediolanũ regreſſus offendi ſermonẽ uariũ: ea nanq; de mœſtiſsima re iam populus erat certior. Alij de cœlo ædẽ Liberatæ paulò antè, q̃ Laurẽtius decederet, tactam: alij deſperata eiuſdẽ ſalute, Petrũ Leonẽ medicũ, qui ægrotanti aſſederat, ſeſe in puteũ præcipitaſſe affirmabãt. Dedi compluſculos dies dolori meo: neq; poſſum, mi Politiane, magnopere nõ torqueri: & ut meipſum aſsiduè magis urgeã, tum mea, tum aliorum cauſa facit. Scis qua illũ ueneratiõe proſequebar, quo'ue quaſi reſti

Laurentij Medicis mors.

restituta uice, me ipse complectebatur animo nõ ignoras: qui unus omniũ uitæ meæ præsidiũ in pleraq; fortuna à me cẽseretur constantißimũ. Sed in cõmuni rerũ aceruo plura sunt. Sæpe enim inter Scyllã & Charybdim positus, Italiã nõ minus temperabat, q̃ Isthmus ille, qui inter Ionium, & Aegæum, ne inter se cõcurrentia maria confundantur, natura cõstitutus esse uidetur. Scio in clarißimo iuuene Petro Medice ab uniuersa ciuitate, quod nostrũ dolorẽ plurimum extenuat, patris autoritatẽ prorsus cõfirmatã esse: idq; decretum publicũ, quoniam in unius familiæ incolumitate totius Reip. salus uersatur, perpetuò mansurũ & speramus, & cupimus. Laurẽtij tamen desyderiũ lenire nequeo: & quod recenti uulneri accidere solet, quò magis frigescit, eò grauius dolet, in me sentio. In ista uero tua ingenti studiorũ calamitate, atq; iactura, qd abs te optẽ uideo, quid impetrare poßim ambigo. Faciã tamẽ quod in cõmuni luctu assolet: ac per ipsius Laurẽtij felicẽ memoriã, ut abstersis aliquãtisper lachrymis, quo ille emigrauerit animi terrore, quid'ue antea ad suos sit præfatus, in utriusq; nostrũ cõsolatione̅ (totam illius uitã splendoris, & laudis plenã, tuis aliquando lucubrationibus ad posteritatem peruenturam nõ dubito) quibus honoribus sit elatus, cui quoq; monumento, & quibus eulogijs intulerint, perscribas, & rogo, & obsecro. Vale. Mediolani XVIII. Calen. Aprilis. M.cccexcij. Petrus Medices.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario suo S.

VVlgare est, ut qui serius paulò ad amicorum literas respõdeãt, nimias occupationes suas excusent. Ego

uerò quò minus maturè ad te rescripserim, nõ tam culpã confero in occupationes, quanquàm ne ipsæ quidẽ defue runt, quàm in acerbißimum potius hunc dolorem, quem mihi eius uiri obitus attulit, cuius patrocinio nuper unus ex omnibus literarũ professoribus, & eram fortunatißimus, & habebar. Illo *igitur nũc extincto, qui fuerat unicus autor eruditi laboris uidelicet, ardor etiã scribẽdi noster extinctus est, omnisq́; propè ueterum studiorum alacritas elanguit. Sed si tantus amor casus cognoscere nostros, & qualẽ se ille uir in extremo quasi uitæ actu gesserit audire, quãquàm & fletu impedior, & à recordatione ipsa, quasiq́; retractatione doloris abhorret animus, ac resilit, obtẽperabo tamẽ tuæ tãtæ, ac tam honestæ uoluntati, cui deesse pro instituta inter nos amicitia neq; uolo, neq; possum.* Nam *profectò ipsemet mihi nimiũ & inciuilis uiderer, & inhumanus, si tibi & tali uiro, & mei tam studioso rẽ ausim prorsus ullam denegare. Cæterùm quoniã de quo tibi à nobis scribi postulas, id eiusmodi est, ut facilius sensu quodã animi tacito, & cogitatione comprehendatur, q̃ aut uerbis, aut literis exprimi poßit: hac lege tibi iam nunc obsequium nostrũ astringimus, ut neq; id polliceamur, quod implere nõ poßimus, tua certè causa nõ recusemus.* Laborauerat *igitur circiter menses*

Laurentij Medicis obitus.

duos Laurẽtius Medices *è doloribus ijs, qui quoniã uiscerum cartilagini inhæreant, ex argumẽto* Hypochondrij *appellantur.* Hi *tametsi neminẽ sua quidem ui iugulant, quoniã tamẽ acutißimi sunt, etiam iure molestißimi perhibẽtur. Sed enim in* Laurẽtio *fato'ne dixerim, an inscitia, incuriaq́; medentiũ id euenit, ut dũ curatio doloribus*

bus

bus adhibetur, febris una omniũ insidiosißima contracta sit, quæ sensim illapsa, non quidẽ in arterias, aut uenas, sicuti cæteræ solent, sed in artus, in uiscera, in neruos, in ossa quoq;, & medullas incubuerit. Ea uero quòd subtiliter, ac latẽter, quasiq; lenibus uestigijs irrepserat, parũ primò animaduersa: dein uerò cùm satis magnam sui significationẽ dedisset, nõ tamẽ pro eo ac debuit diligẽter curata, sic hominẽ debilitauerat prorsus, atq; afflixerat, ut nõ uiribus modò, sed corpore etiã penè omni amisso, & cõsumpto distabesceret. Quare pridie q̃ naturæ satisfaceret, cùm quidem in uilla Caregia cubaret æger, ita repẽte cõcidit totus, nullam ut iam suæ salutis spem reliquã ostẽderet. Quod homo, ut semper cautißimus, intellegens, nihil prius habuit, q̃ ut animæ medicũ accerseret, cui de cõtractis tota uita noxijs Christiano ritu confiteretur. Quẽ ego hominẽ posteà mirabundũ sic propè audiui narrantẽ, nihil sibi unquã neq; maius, neq; incredibilius uisum, quàm quomodo Laurẽtius cõstans, paratusq; aduersus mortem, atq; imperterritus, & præteritorum meminisset, & præsentia dispensasset, & de futuris item religiosißime, prudẽtißimeq; cauisset. Nocte dein media quiescenti, meditantiq; sacerdos adesse cũ sacramẽto nunciatur: ibi uerò excussus, procul, inquit, à me hoc absit, patiar ut IESVM meũ, qui me finxit, qui me redemit, adusq; cubiculum hoc uenire: tollite hinc obsecro me quàm primùm, tollite, ut domino occurram. Et cum dicto sublevans ipse se quantum poterat, atque animo corporis imbecillitatem sustentas, inter familiariũ manus obuiam seniori ad aulam usq; procedit: cuius ad genua prorepens,

supplexq́; ac lachrymās: Tu'ne, inquit, mitißime IESV, *tu nequißimū hunc seruū tuū dignaris inuisere? At quid dixi seruum? imò uerò hostem potius, & quidē ingratissimū, qui tantis abs te cumulatus beneficijs, nec tibi dicto unquā audiens fuerim, & tuam toties maiestatē læserim. Quod ego te per illā, qua genus omne hominū cōplecteris, charitatē, quæq́; te cœlitus ad nos in terram deduxit, nostræq́; humanitatis induit inuolucris, quæ famem, quæ sitim, quæ frigus, æstū, labores, irrisus, cōtumelias, flagella, & uerbera, quæ postremò etiā mortē, crucemq́; subire te compulit: per hanc ego te salutifer* IESV *quæso, obtestorq́; auertas faciē à peccatis meis: ut cùm ante tribunal tuum cōstitero, quo me iandudum citari planè sentio, nō mea fraus, nō culpa plectatur, sed tuæ crucis meritis condonetur. Valeat, ualeat in causa mea sanguis ille tuus* IESV *preciosißimus, quē pro asserēdis in libertatē hominibus, in ara illa sublimi nostræ redēptiōis effudisti. Hæc atq; alia cùm diceret lachrymās ipse, lachrymantibusq́; qui aderāt, uniuersis, iubet eū tandē sacerdos attolli, atq; in lectulum suū, quo sacramentū cōmodius administraretur, referri. Quod ille cùm aliquādiu facturum negasset, tamē ne seniori suo foret minus obsequēs, exorari se passus, iteratis eiusdē fermè sententiæ uerbis, corpus ac sanguinē dominicū plenus iam sanctitatis, & diuina quadā maiestate uerēdus accepit. Tum cōsolari Petrum filium (nā reliqui aberāt) exorsus, ferret æquo animo uim necessitatis admonebat, non defuturū cœlitus patrocinium, quod ne sibi quidē unquā in tantis rerum, fortunæq́; uarietatibus defuisset, uirtutē modò, & bonā mentē coleret,*

bene

bene consulta bonos euentus paritura. Post illa contẽpla bundus aliquãdiu quieuit: exclusis dein cæteris, eundẽ ad se natũ uocat, multa monet, multa præcipit, multa edocet, quæ nondũ foras emanarũt, plena omnia tamẽ (sicuti au diuimus) & sapiẽtiæ singularis, & sanctimoniæ: quorũ tamen unũ, quod nobis scire quidẽ licuerit, adscribã. Ciues, inquit, mi Petre successorẽ te meũ haud dubiè agnoscent. Nec autẽ uereor, ne nõ eadẽ futurus autoritate in hac Rep. sis, qua nos ipsi ad hãc diẽ fuerimus. Sed quoniam ciuitas omnis corpus est (quod aiunt) multorũ capitum, neq; mos geri singulis potest, memento in eiusmodi uarietatibus id consiliũ sequi semper, quod esse quàm honestißimum intelleges, magisq; uniuersitatis, quàm seorsum cuiusq; rationem habeto. Mandauit & de funere, ut scilicet aui Cosmi exemplo, iusta sibi fierent, intra modũ uidelicet eũ, qui priuato cõueniat. Venit dein Ticino Lazarus uester, medicus (ut quidem uisum est) experiẽtißimus: qui tamẽ serò aduocatus, ne quid inexpertum relinqueret, pretiosißima quædã gẽmis omne genus, margaritisq; conterendis medicamenta tentabat. Quærit ibi tum ex familiaribus Laurẽtius (iam enim admißi aliquot fueramus) quid ille agitaret medicus, q͞d moliretur. Cui cùm ego respõdissem, epithema eũ cõcinnare, quo præcordia fouerẽtur: agnita ille statim uoce, ac me hilarè intuẽs (ut semp̃ solitus) heus inquit, heus Angele: simul brachia iã exhausta uiribus ægrè attollens, manus ambas arctißime prehẽdit. Me uerò singultus, lachrymæq; cùm occupauissent, quas celare tamẽ reiecta ceruice conabar, nihilò ille cõmotior, etiã atq; etiã manus retentabat. Vbi autẽ per-

sensit fletu adhuc præpediri me, quò minus ei operã darem, sensim scilicet eas, quasiq; dißimulãter omisit. Ego *me autẽ cõtinuò in penetrale thalami cõijcio flentẽ, atq; habenas (ut ita dicã) dolori, & lachrymis laxo.* Mox *tamẽ reuertor eôdẽ, siccatis, quantũ licebat, oculis.* Ille *ubi me uidit, uidit autẽ statim, uocat ad se rursum, quæritq; perblãdè qd* Picus Mirandula *suus ageret.* Respõdeo *manere eum in urbe, q̃ uereatur ne, illò si ueniat, molestior sit.* At *ego, inquit, uicißim ni uerear ne molestũ sit ei hoc iter, uidere, atq; alloqui extremùm exoptem prius, quàm planè à uobis emigro.* Vin' *tu, inquam, accersatur?* Ego *uerò, ait ille, q̃ primùm.* Ita *sanè facio, uenerat iam, assederat, atq; ego quoq; iuxtà genibus incubueram, quò loquentem patronum facilius, utpote defecta iam uocula, exaudirẽ.* Bone *deus, qua ille hũc hominem comitate, qua humanitate, qbus etiã quasi blanditijs excepit?* Rogauit *primò ignosceret q̃ ei laborem hunc iniunxißet, amori hoc tamen, & beneuolentiæ in illũ suæ adscriberet, libentius sese animam editurũ, si prius amicißimi hominis aspectu moriẽtes oculos satiasset.* Tũ *sermones iniecit urbanos, ut solebat, & familiares.* Nonnihil *etiam tũc quoq; iocatus nobiscum, quin utrosq; intuens nos, uellem, ait, distulisset me saltem mors hæc ad eum diem, quò uestram planè bibliothecam absoluissem.* Ne *multis.* Abierat *uixdum* Picus, *cùm* Ferrariẽsis Hieronymus, *insignis & doctrina, & sanctimonia uir, cœlestisq; doctrinæ prædicator egregius, cubiculũ ingreditur, hortatur ut fidem teneat, ille uerò tenere se ait inconcussam: ut quàm emendatißime posthac uiuere destinet, scilicet facturũ obnixè respon*

Picus Mirandula.

Hieronymus Ferrariensis.

*respondit:ut mortē deniq;,si necesse sit,æquo animo toleret,nihil uerò,inquit ille,iucūdius, si quidē ita deo decretū sit.*Recedebat homo iam,cùm Laurentius,heus inquit,*benedictionem pater prius, q̃ à nobis proficisceris. Simul demisso capite,uultuq;,& in omnē piæ religionis imaginē formatus,subinde ad uerba illius,& preces,rite ac memoriter respōsitabat, ne tantillum quidē familiariū luctu aperto iam, neq; se ulterius dißimulante,cōmotus.* Diceres *indictam cæteris, uno excepto* Laurētio,*mortē.* Sic *scilicet unus ex omnibus ipse nullā doloris,nullā perturbationis,nullā tristitiæ significationē dabat:cōsuetūq; animi rigorē,constantiā,æquabilitatē,magnitudinem,ad extremū usq; spiritū producebat.* Instabāt *medici adhuc tamen,& ne nihil agere uiderētur,officiosißime hominē uexabant,nihil ille tamen aspernari,nihil auersari, quod illi modò obtulissent:non quidē quoniā spe uitæ blādientis illiceretur,sed nequē fortè moriēs,uel leuißime pstringeret.*Adeoq; *fortis ad extremū perstitit,ut de sua quoq; ipsius morte nōnihil cauillaretur:sicuti cū porrigēti cuidā cibū,rogantiq; mox q̃ placuisset,respondit:quàm solet moriēti.* Post *id blandè singulos amplexatus, petitaq; suppliciter uenia,si cui grauior forte, si molestior morbi uitio fuisset,totū se post illa punctioni summæ,demigrātisq; animæ cōmēdationi dedidit.*Recitari *dein euāgelica historia cœpta est, qua scilicet irrogati* CHRISTO *cruciatus explicātur,cuius ille agnoscere se uerba,& sententias,ppè omneis,modò labra tacitus mouēs,modò lāguēteis oculos erigens, interdū etiā digitorū gestu significabat.*Postremò *sigillū crucifixi argēteū margaritis,gemmisq;*

Laurentij laus. *misq; magnificè adornatũ defixis usquequaq; oculis intuẽs, idẽtidemq; deosculãs expirauit. Vir ad omnia summa natus, & qui flantẽ, reflantẽq; toties fortunã usqueadeo sit alterna uelificatione moderatus, ut nescias utrũ secundis rebus cõstantior, an aduersis æquior, ac tẽperantior apparuerit. Ingenio uerò tanto, ac tã facili, & pspicaci, ut quibus in singulis excedere alij magnũ putãt, ille uniuersis pariter emineret. Nam probitatẽ, iustitiã, fidẽ, nemo, arbitror, nescit ita sibi Laurentij Medicis pectus, atq; animũ quasi gratißimũ aliquod domiciliũ, tẽplumq; delegisse. Iam comitas, humanitas, affabilitas quanta fuerit, eximia quadam in eũ totius populi, atq; omniũ planè ordinũ beneuolẽtia declaratur. Sed enim inter hæc omnia liberalitas tamẽ, & magnificẽtia explẽdescebat, quæ illũ penè immortali quadã gloria ad deos usq; prouexerat: cum interim nihil ille famæ dũtaxat causa, & nominis, omnia uero uirtutis amore persequebatur. Quanto autem literatos homines studio complectebatur, quantũ honoris, quantum etiam reuerentiæ omnibus exhibebat, quantũ deniq; operæ, industriæq; suæ conquirendis toto orbe terrarũ, coëmendisq; linguæ utriusq; uoluminibus posuit, quantosq; in ea re, q̃ immanes sumptus fecit, ut non ætas modò hæc, aut hoc seculũ, sed posteritas etiam ipsa maximam in huius hominis interitu iacturã fecerit. Cæterùm consolantur nos maximo in luctu liberi eius, tanto patre dignißimi. Quorum, qui maximus natu, Pe-*

Petrus Medices. *trus, uixdum primũ, & uigesimum ingressus annũ, tanta iam & grauitate, & prudẽtia, & autoritate molẽ totius Reip. sustẽtat, ut in eo statim reuixisse genitor Laurẽtius*

existime

*existimetur. Alter annorũ duodeuiginti Ioannes, & Car*dinalis amplissimus (quod nunquã cuiquã id ætatis conti*gerit) & idẽ pontifici maximo, nõ in ecclesiæ patrimonio dũtaxat, sed in patriæ quoq; suæ ditione legatus talẽ, tantumq; se iam tam arduis negotijs gerit, & præstat, ut omniũ in se mortaliũ oculos cõuerterit, atq; incredibilem quandam, cui respõsurus planissime est, expectationẽ cõcitauerit. Tertius porrò Iulianus impubes adhuc, pudore tamẽ, ac uenustate, neq; nõ probitatis, & ingenij mirifica quadã, suauissimaq; indole totius sibi iã ciuitatis animos deuinxit. Verùm ut de alijs in præsenti taceã, de Petro certè ipso cohibere me nõ possum, quin recẽti re testimoniũ hoc loco paternũ adscribã. Duobus circiter ante obitum mẽsibus, cùm in suo cubiculo sedẽs (ut solebat) Laurẽtius de Philosophia, & literis nobiscũ fabularetur, ac se destinasse diceret reliquã ætatẽ in ijs studijs mecũ, & cũ Ficino, Picoq; ipso Mirãdula cõsumere, procul scilicet ab urbe, & strepitu: negabã equidẽ hoc ei p suos ciues licere, q qdẽ in dies uiderẽtur magis, magisq; ipsius & cõsiliũ, & autoritatẽ desyderaturi. Tũ subridẽs ille, atqui iã, inquit, uices nostras alũno tuo delegabimus, atq; in eũ sarcinã hãc, & onus omne reclinabimus. Cumq; ego rogassem an adhuc in adulescẽte tantũ uirium deprehendisset, ut eis bona fide incũbere iam possemus. Ego uerò, ait ille, quanta eius, & quàm solida uideo esse fundamẽta, laturũ spero haud dubiè qcqd inædificauero. Caue igitur putes Angele, quẽquã adhuc ex nostris indole fuisse tanta, quãtam iam Petrus ostendit, ut sperẽ fore, atq; adcò augurer (nisi me ipsius ingenij aliquot iã experimẽta fefellerint) ne cui*

Ioan. Medices, post Leo. x. pont. max.

Iulianus Medices.

Patris de filio testimonium.

ne cui sit maiorum suorum cōcessurus. Atq; huius quidē iudicij, præsagijq; paterni magnū profectò, & clarū specimen hoc nuper dedit, q, ægrotanti præsto fuit semper, omniaq; p se penè etiā sordida ministeria obiuit, uigiliarū patiētißimus, & inediæ: nunquamq; à lectulo ipso patris, nisi cùm maxime Resp. urgeret, auelli passus. Et cùm mirifica pietas extaret in uultu, tamē ne morbū, aut solicitudinē paternā mœrore suo adaugeret, gemitus omneis, & lachrymas incredibili uirtute quasi deuorabat. Porrò autem, quod unū tristißima in re pulcherrimum, ceu spectaculum uidebamus, inuicē pater quoq; ipse, ne tristiorē filium tristitia sua redderet, frontē sibi ex tempore uelut aliam fingebat, ac fluentes oculos in illius gratiā cōtinebat, nunquam aut cōsternatus animo, aut fractus, donec ante ora natus obuersaretur. Ita uterq; certatim uim facere affectibus suis, ac dißimulare pietatē pietatis studio nitebatur. Vt autē Laurētius è uita decessit, dici uix potest quāta & humanitate, & grauitate ciues omneis suos Petrus noster, ad se domū confluentes, exceperit, quàm & appositè, & uariè, & blandè etiam dolentibus, cōsolantibusq; pro tempore, suamq; operā pollicentibus responderit. Quantam deinde, & quàm solertem rei cōstituendæ familiari curā impenderit, ut neceßitudines suas omneis grauißimo casu pculsas subleuarit, ut uel minutißimū queq; ex familiaribus deiectū, diffidētemq; sibi aduersis rebus collegerit, erexerit, animauerit, ut in obeunda quoq; Repub. nulli unquā aut loco, aut tempori, aut muneri, aut homini defuerit, nulla deniq; in parte cessauerit. Sic ut eam planè instituisse iam uiā, atq; ita pleno gradu

iter ingressus uideatur, breui ut putetur parentem quoq; ipsum uestigijs consecuturus. De funere autem nihil est, quod dicã. Tantũ ad aui exemplũ ex præscripto celebratum est, quẽadmodum ipse, ut dixi, moriens mandauerat. Tam magno autem omnis generis mortalium concursu, quàm magnũ nunquã antè meminerimus. Prodigia uero mortem fermè hæc antecesserunt, quanquàm alia quoq; uulgò feruntur. Nonis Aprilibus, hora fermè diei tertia, triduo antè, quàm animã edidit Laurẽtius, mulier nescio quæ, dum in æde sacra Mariæ nouellæ, quæ dicitur, declamitanti è pulpito dat operam, repente inter cõfertam populi multitudinem expauefacta, consternataq; cõsurgit, lymphatoq; cursu, & terrificis clamoribus Heus heus, inquit, ciues, an hunc non cernitis ferocientẽ taurum, qui templũ hoc ingẽs flammatis cornibus ad terram deijcit? Prima porrò uigilia, cùm cœlũ nubibus de improuiso fœdaretur, cõtinuò Basilicæ ipsius maximæ fastigium, quod opere miro singularẽ toto terrarũ orbe testudinem supereminet, tactũ de cœlo est, ita ut uastæ quæpiam deijcerentur moles, atq; in eam potißimũ partẽ, qua Medicæ cõuisuntur ædes, ui quadã horrenda, & impetu marmora immania torquerentur. In quo illud etiã præscito nõ caruit, quòd inaurata una pila, quales aliæq; in eodẽ fastigio conspiciuntur, excussa fulmine est, ne non ex ipso quõq; insigni propriũ eius familiæ detrimentum portenderetur. Sed & illud memorabile, quòd ut primùm detonuit, statim quõq; serenitas reddita. Qua autem nocte obijt Laurẽtius, stella solito clarior, ac grandior suburbano imminens, in quo is animã agebat, illo ipso temporis

Prodigia.

articulo

articulo decidere, extinguiq́; uisa, quo compertū deinde est eū uita demigrasse. Quin excurrisse etiam faces trino-ctio perpetuo de Fæsulanis montibus, supraq́; id tēplum, quo reliquiæ cōdūtur Medicæ gētis, scintillasse nōnihil, moxq́; euanuisse ferūtur. Quid? q, & leonum quoq; no-bilißimū par, in ipsa qua publicè cōtinentur cauea, sic in pugnā ferociter cōcurrerit, ut alter peßime acceptus, al-ter etiā leto sit datus. Arreti quoq; supra arcē ipsam ge-minæ pdiu arsisse flāmæ, quasi Castores ferūtur, ac lupa idētidē sub mœnibus ululatus terrificos edidisse. Quidam illud etiā (ut sunt ingenia) pro mōstro interpretantur, q excellētißimus (ita enim habebatur) huius ætatis medicus, quādo ars eū, præscitaq́; fefellerant, animū despōderit, pu teoq́; se spōte demerserit, ac principi ipsi Medicæ (si uo cabulum spectes) familiæ sua nece parētauerit. Sed uideo me, cùm quidem multa, & magna reticuerim, ne forte in speciē adulationis inciderē, longius tamē prouectum, q̄ à principio institueram. Quod ut facerē, partim cupiditas ipsa obsequēdi, obtemperandiq́; tibi optimo, doctißimo, prudētißimoq́; homini, mihiq́; amicißimo, cuius quidē stu dio satisfacere breuitas ipsa in trāscursu nō poterat: par-tim etiam amara quædā dulcedo, quasiq́; titillatio impu-lit recolendæ, frequentandæq́; eius uiri memoriæ. Cui si parem, similemq́; nostra ætas unum forte atq; alterū tu-lit, poteſt audacter iam de splendore nominis, & gloria, cum uetustate quoq; ipsa contendere. Vale. xv. Calen. Iunias. M.ccccxcij. in Fæsulano rusculo.

CAESAR CARMENTVS

Angelo Politiano suo S. D.

Politias

Politias tuas, hoc est Miscellaneorum librũ ostendit nuper mihi Iacobus Rufinus, amœnissimi homo ingenij, tibiq; amicissimi. Nihil mehercules illis mũdius, nihil acutius, nihil doctius, ista una cẽturia (ut equidẽ sẽtio) nõ modò Gelliũ, & id genus alios æmularis, sed lõgè superas. Fama quanquàm magnus es, scriptis certè maior: quare ætati huic nostræ gratulor. Est enim præsenti in seculo, quod admirari possimus, ne semper ueterũ ingenia suspiciamus. Ego per te cũ multa didicerim, tibi me debere fateor, cunctaq; mea polliceor. Amicos habes supremæ fortunæ uiros, nos humili de plebe sumus, qui quasi fores amicitiæ tuæ pulsamus. Quid? tu tenuis hominẽ sortis despicies? Inter ganeatas dapes uilis quãdoq; iuuat, atq; appetitur oliua. Porrò quòd & ipse literas istas profitear, nihil uelim charũ me tibi reddat, nã professio adeò ieiuna est: in hoc laude dignus, quòd ad studia ista anhelem, non quòd profitear. Quali enim simus doctrina, ipsi probè scimus, iter in dẽsis tẽtamus tenebris, lucella sectamur, quãdiu tantũ congesserimus, quantùm sit satis pro uictu annorũ aliquot, mox Athenas, id est Florentiam ad capiendum abs te cultum ingenij proficiscemur: absentem quæso, & incognitum, si potes, dilige intereà, & Vale.

ANGELVS POLITIANVS CAEsari Carmento suo S. D.

Ignosce occupationibus Cæsar, neq; me uel superbum crede, uel inofficiosum, quòd ad tuas hactenus literas nõ rescripserim. Melior diei pars lectionibus uarijs mihi teritur, reliqua datur amicis opera. Noctẽ sibi quies, & somnus cũ precibus, horario, & stylo diuidũt. Ac (ne ma

nifesta dissimulem) recrastinator quoq; natura sum maxi mus, nec ad diē facilè soluo, quãquàm omnino aliquãdo soluo quod debui: quorum alterũ dum redditur (ut uerum fatear) nonnihil dolet ob ignauiam: alterũ me, quoniam redditum nõ est, semper excruciat. Venio nunc ad episto las tuas, quas equidem, quoniã sunt elegãtissimæ, plenæq́; mearum laudum, cupiebã sic inuicē ferre laudibus, ut par pari relatũ cognosceres. At enim si fecero, credet aliquis me forsitan huius deniq; spe mercedis, abs te antea fuisse laudatum. Quare malo equidē tibi hoc officium debere, quàm meas laudes adducere in suspicionem, præsertim sic abs te rhetoricè dictas, ut ob eas ipse quoq; mihi placeã, qui scio ueras nõ esse. Sine igitur, quæ de me scripsisti, mo ra aliqua tēporis roborari, talionemq́; tum deniq; à nobis expecta. Nunc usuram laudationis tuæ gratuitam quæso permitte dies aliquot, nequis argutulus dicat, nos inter nos (ut illi apud Terentium faciunt) tradere operas mu tuas. Vale. Florentiæ, Idibus Ianuarijs. M.cccclxxxviij.

ANGELVS POLITIANVS TRI- stano Chalco suo S. D.

SIgnificas mihi literis tuis decuriam scribarum totam sic delectari Miscellaneis nostris, ut inde me quoq; ui delicet autorem, quãto uix credibile sit amore prosequa tur. Equidem habeo gratiã studijs meis, & uigilijs, in qui bus acriter ab ineunte ætate, si minus cũ dispendio bonæ ualetudinis, certè sim periculo maximo uersatus. Etenim quãuis ipsa sibi literarum tractatio satis grãde præmium sit, adeò scilicet suauis, & iucũda, tamē istiusmodi fit ac cessionibus, ut nullum uitæ genus esse putem cum literati

hominis

hominis otio, dummodo non sterili, conferendum. Nec enim plures Iasoni, & Cadmo satu dentium nati sunt hostes, quàm mihi satu Miscellaneorum nati amici. De Tertulliano, quod requiris, Quintus Septimius Florens Tertullianus appellatur, eiusq; legi libros, præter Apologeticum, de pallio, de carnis resurrectione, de corona militis ad martyria, de uirginibus uelandis, de habitu mulierum, de cultu fœminarũ ad uxorem, ad Scapulam, de persecutione ad Fabiũ, de exhortatione castitatis, de patientia, de monogamia, de præscriptionibus hæreticorũ contra Hermogenem, aduersus Praxeam, Valentianos, Marcionem, Iudæos, hæreticos omneis. Ipse quorundam, præter hos, librorum meminit à se compositorũ, qui nec extant. Lactantius, ut in omnibus eruditum doctrinis, ita in eloquendo duriorem perhibet. Augustinus lapsum quibusdam locis miratur, quamuis hominẽ doctißimum. Cyprianus sua frequenter scripta de illius fontibus irrigauit. Reliqua super eo libellus Hieronymi uirorum illustrium suppeditabit. Ex apologetico uerò nimium tibi deerat, quod & huic epistolæ totum subnexui. Tu cæteros tamen eius libros caue putes cum apologetico conferẽdos: tum illud scito, uolumen esse, quod desyderas, propè immensum. Nam quòd ad operam scilicet attinet meam, libẽter equidem de illa tibi uerbis eisdem spondeo, quibus Publio Septimio de ciuium fortunis Antonius. Quid cõcupiscas, tu uideris. Quod concupiueris, certè habebis. Vale. Florentiæ, pridie Idus Ianuar. M.cccclxxxix. Tertulliani lib.

ANGELVS POLITIANVS TRIstano Chalco suo S. D.

Marianus Genazauensis theologus.

SCribis Marianum Genazanẽsem Theologiæ consultum, qui sacras istic ad populũ conciones habet, tanta esse omnium admiratione apud uos, ut eorũ facilè fidem, quæ de ipso in Miscellaneis prædicauimus, absoluerit: Iri ad hunc plenis undiq; uijs, allici lepôre uerborũ, suspẽdi sententiarũ grauitate, flecti omneis orationis impetu, & uiribus. Fatebor quid mihi usu uenerit, cũ primũ hîc apud nos cõcionari cœpit. Accessi ut audirẽ, sic quomodo alios consueuerã, explorabundus, & penè (ut uerum dicã) contemptim. Sed ut habitũ uidi hominis, & statũ, quasiq; indolem quandã in oculis, & uultu minime uulgarem, cœpi aliquid expectare iam quod essem probaturus. Ecce tibi igitur, præfari incipit. Arrigo iam tũ aures, canora uox, uerba electa, grãdes sententiæ. Deniq; agnosco incisa, uideo mẽbra, sentio circunductũ, capior numero: tum partiri pergit, attendo: nihil impeditum, nihil inane, nihil ibi quod caudã traheret. Texit deinde argumentorũ nexus, illaqueor: retexit, expedior: inserit alicubi narratiũculas, ducor: modulatur carmẽ, teneor: iocatur nonnihil, rideo: premit, urgetq; ueris, do manus: tentat affectus mitiores, statim mihi per os lachrymæ: clamat iratus, terreor, ac uenisse iam nollẽ. Deniq; pro re ipsa, quã tractat, & figuras uariat, & uocis flexus, et ubiq; actionẽ gestu cõmendat. Mihi uerò etiã (ut fatear) crescere in ipso pulpito, nec supra sui modò, sed omnino supra hominis mensuram sæpe est uisus. Ac dũ sic omnia, quasi singula contẽplor, cessit miraculo iudiciũ. Putabã fore tamẽ, ut consumpta postmodùm nouitate, minus indies me caperet. Cæterũ cõtrà accidit, idẽ enim postridie, quasi alius audiebatur, sed illo ipso melior,

melior, qui pridie uisus optimus. Nec tu illud corpusculũ contempseris, inuictũ, infatigabile est: ut nõ aliũde magis reparare uires, q̃ de laboribus ipsis uideatur. Quis inde autem tantum uocis, tantũ spiritus, tantum uirium, ac late rum speraret? Adde quòd & rusticatus quandoq; sum, domiq; cum ipso familiarius egi: & quidẽ nihil uidi placi dius, nihil tamẽ etiã cautius. Nõ eius absterret seueritas, non itẽ corrũpit facilitas. Alij cũ se magistros ecclesiarũ profitentur, credũt sibi ius esse in homines uitæ, & necis: itaq; sic intemperanter potestate abutũtur, ut nunquã su perciliũ, nunquã pædagogi uultũ, et uerba illa tetrica de ponant. Hic autẽ noster sic modũ tenere didicit, ut in ipso tantũ pulpito censurã exerceat: cũ descẽdit, inuicẽ ciuili tas excipiat. Quare sic à me, sic à Pico itẽ Mirãdula meo (bone deus, quo uiro?) frequẽter aditur, ut nullo magis q̃ sermone illius, & consuetudine tristitiam literati laboris discutiamus. Nam Laurẽtius ipse Medices elegans inge niorum spectator, quantũ homini tribuat non modò sub structo protinus insigni cœnobio ostendit, sed multò etiã magis aßiduitate quadã, cultuq;: sic ut unam cũ illo ambu latiunculã omnibus fermè uitæ urbanæ discursibus ante ponat. Itaq; te quoq; hortor, inspicias hominẽ (si potes) & explores, etiam de proximo, laudabis & hic Politiani tui iudiciũ. Nec illi molestus unquã uenies, nescit offendi. Non enim is est, qui lucẽ refugiat, & oculos: puto, quia bona consciẽtia testibus omnino gaudet, quamuis utique non desyderet. Vale. VI. Calend. April. M.cccclxxxix.

Ecclesiarũ magistri supercilioſi.

ANGELVS POLITIANVS AN- *tonio Pizamano* S. D.

QVid esse hoc dicã uir doctißime, quòd illo ipso tempore, quo uos Ioanni Pico Mirandulæ, me præsente, tu Grimanusq;, nõ iam tuus potius, quàm meus, quanquàm mẽtito nomine, quanquàm dißimulata patria, quãquàm sub mille inuolucris exhibuistis, non aliũ prius, aut libentius sermonẽ, quàm de uobisipsis, licet alio reuocantibus, ac propemodùm resistentibus iniecimus? An nõ, obsecro, uos surda, & ignara quædam naturæ consentientis ratio nõ modò personã detrahere illam uobis intempestiuam, sed & exprobrare fucum falsarum illiusmodi apud amicos imaginũ uidebatur? adeon' autẽ uos tũ fuisse ferreos? adeon' quæso in illo malè mehercules lepido proposito pertinaces, ut cùm de utroq; uestrũ, tam ardenter uterq; nostrũ sic à uobis, quasi certè nõ à uobis, quærebamus, et cũ apud uos de uobisipsis, ut apud alios, tã ex animo, tamq; amanter loquebamur, duritiem tamẽ, aut obstinationem potius latendi, fallendiq; nos eandẽ semper retinueritis? O` (si non ita induxissetis animum) qui complexus, & quanta illa nostra extitissent gaudia. Quem diem nobis inciuili illo, ne dixerim crudeli commento, quẽ fortasse etiam uobis inuidistis. Etenim ego, ne posteà quidẽ lætitiam indicij toto persensi pectore, cùm sub articulo uno temporis mihi uos penè prius abstulistis, quàm obtuleratis. Nam etsi animus omnino inclinabat eòdem, uix tamen credere audebam uos eos esse bona fide, qui uideli cet eratis: nec enim uel ab eis me antea potuisse, uel tum quoq; nõ iterũ posse falli existimabã, qui se nuper fefellisse confitebãtur: ut ne illud quidẽ tantillum uoluptatis, liberum, synceramq; mihi, & ab omni uacuũ suspicione reli-

quceritis

queritis. Vt enim pisces, atq; aues decepti semel cæteros etiam cibos, illi hamatos, hæ uiscatos credunt: sic ab impostura nuper uestra, quod etiã merũ, syncerumq; fuit, esse id omne tamen dilutum mihi, atq; incrustatũ penitus uidebatur. Fecit istuc ipsum olim in me Picus, uerũ longè ille mitius. Nam cũ me rusticantem temporarius uersipellis adiuisset, ac sibi ludos paulisper de amico cepisset, & de se quid sentirẽ callidè, quasi alienus explorasset: mox tamen ubi lusit satis, ultro se mihi ridens patefecit, ut omni prorsus erepta nube frui iam liberrimè suauißimi iuuenis præsentia, dulcißimoq; colloquio licuerit, & ueras audire, & reddere uoces. Vos contrà immodici, nisi me fortuna reuertẽtem uestra ipsorum causa rure in urbem, penè dixerim fugientibus in ipso limine obiecisset, taciti (quod adhuc abominor) taciti ambo, & ignorati mihi, tũ pro Venetis Vicentini, pro Pizamanis, & Grimanis, nescio qui Porticẽses discesseratis. Sed enim querelæ conticescant, seræ iam & nihil profuturæ, licitumq; amicis fuerit ludere aliquando ex suo commodo amicos, sicuti charißimos homines etiam interdum numina solent, quod uiri quidam sapientißimi prodiderunt. Venio nunc ad epistolas tuas elegantißimas, quas mihi, & Pico Lactantius noster diligentißimus reddidit, hoc est utranq; utrique. Nam quod in hoc genere alteri datur, utriq; profectò datur. Et quidẽ uideris in eis mihi uel ob hoc ipsum neruos omneis tuæ contẽdisse humanitatis, ut quod peccaueras, antea te nobis coràm diffingens, nunc absens eundẽ refingens pulcherrima uicißitudine redimeres. Etenim sic in literis ipsis amor, humanitasq; tua, & suauitas ingenij na-

tiua quædam uiuit,spirat,exhibetq; se,ut non (quod soli tum est) in atramēto,sed in penitissimis præcordijs intin xisse nobis scriptorium calamum uidearis. Ita quod ait Syracusius poëta, si quid nos antea momordisti,nūc innoxium repetita etiam utilitate reddidisti. Nam quòd breuiores fuerint epistolæ dolemus quidem,sed eas arte longißimas,hoc est à capite crebrò repetentes,facere didicimus. Sunt autem adhuc apud me literæ quoq; aliæ tuæ, neque non simul & Grimani,quas ab hinc annos fermè decem dedisti ad me. Nec illæ profectò indignæ,quæ tanquam semina iacerent adulescentes,qui quidem forent ad hanc uberrimam frugem peruenturi. Nempe igitur sicuti amatores munuscula suæ quisque Veneris diligenter seruant, anellum puta,catellam,sudariolum,uiolam quoq;, nonnunquam rosam,flosculum:sic ego tuas illas, & item Grimani literas amoris ueri gratißima pignora,non modò paulò incuriosius non habeo, sed & sub oculos crebrò reuoco,nunc mihi ipse,nunc amicis recitans, atq; ita memoriam redintegrans,ita affectus renouans,ita consuetudinem mihi uestrā quàm sæpißime asciscens. Quare abs te iure quodam meo postulo,ne istud ad me scribendi officium omitas,cuius fructū tanti faciam. Sed cùm tibi à studijs grauioribus otium suppetit,otium illud in me potißimum transferas,operamq; mihi aliquam saltem uacui temporis impertias. Debes hoc amori meo,debes certè humanitati tuæ. Dominicum uerò Grimanum lætor equidem legationis honorificentißimæ perfungi munere : cupio tamen eum saluum quàm primùm recipias,ne diutius à Musis feriet ur,& ut aucto multis pro merito laudibus ob rempubli

rempublicā bene gestam, nō tuo modò, sed meo quoq; nomine gratuleris, salutes, amplectarisq; reducē: tū qua poteris significatione, unum me quoq; illi inter longa prosequentiū officia repræsentes. De codice autē nihil te equidem hortabor. *Errarem potius, si causam tibi meam commendandā putarē.* Tantū dixerim *uehementer me illū desiderare, qui lectus à me libēter, custoditus diligēter, etiā deinde fideliter remittetur.* Ioānes Picus Mirādula, *quasi* Roscius *quidam literarij theatri, respōdebit arbitror & ipse ad tuas literas, quas uidelicet gratanter accepit.* Te *cordi, &* Grimanū, *mecū simul infixos habet, & quidem trabali clauo: laudat utrunq; ubiq;, quacunq; occasione, nec occasio illi tamen unquā deest.* Sed & Laurētio Medici *tuas ego ad me literas recitaui, fabulamq; ille simulati nominis ridenti narraui totam.* Castigauit *tamē ille me uerbis, quòd cognitos deinde, nō etiā iuuitos in ædes suas adduxeram, ut ueteris cælaturæ uasa, gemmasq;, quando id uos cupere dixeratis, pro arbitrio spectaretis.* Negaui *me parem duobus.* Nam ne Hercules *quidem cōtra duos, quod est in prouerbio.* Verū *amat ille uos, fauet proposito, doctrinæq; isti uir unus ad omnia magna, & honesta natus, educatus, exercitatus, nec minore à uobis (ni fallor) studio uisendus, quàm illa ipsa cælamina, quæ prius appetita, dein tamen oblata continuò refugistis.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS FRANCI-
sco Casæ suo S. D.

ACcepi *epistolā tuā, qua mihi significas allatum istuc esse de machinula* Automato, *quæ sit nuper à* Laurētio *quodam* Florentino *constructa, in qua syderū cursus,* αὐτόματον.

cum cœli ratione congruens explicetur. Aisq; te cupere, ut quoniam famæ fides derogetur, ego ad te de ea scribã, si quid comperti habeam. Geram tibi morem. Et quamuis longo interuallo id opus ruri agens, haud aspexi: tamen eius uel quæ forma sit, uel ratio, uel usus, quantum consequi memoria potero, breuiter exponã. Quæ si tibi explicatio paulo uideatur obscurior, non nostræ omnino orationi, sed ipsius etiam rei, qua de agitur, subtilitati, atque adeò nouitati uelim attribuas. Columnella est quadrata, quæ pyramidos modo in acutũ desinẽs fastigiatur, altitudinis ferè triũ cubitûm. Supra eã pro capitello planus orbis est aheneus auro, & coloribus distinctus, & in cuius altera parte omnis syderum errantiũ cursus explicetur, cuius est dimensio cubitali breuior, rotulisq; intrinsecus denticulatis agitur, circulo immobili summũ complectẽte marginẽ, quatuor & uiginti horarum spatijs distincto. Intraq; eũ in summo uersatili orbe, signa duodecim suis discernuntur gradibus. Interius orbiculi octo pari fermè inter se magnitudine uisuntur. Ex ijs duo mediũ obtinẽt punctũ, alter scilicet alteri infixus, sic ut inferior maiusculus solem, superior lunam repræsentet: à sole radius ad circulum pertingẽs, in ipso quidẽ horas, in signifero uerò menseis, dies, graduumq; numerum, uerumq; & medium (quod aiunt) solis motũ pariter indicet. À luna itẽ stylus prodit, ipsius horarũ index, quæ scilicet inferius in limbo ipso maioris orbiculi designãtur, perq; lunaris epicyclij transiens centrũ, signiferumq; contingens, mediũ sui syderis declarat motum. Alter item indidẽ exoriens, lunarisq; centrum corporis, hoc est epicyclij oram secans, uerum

Astronomici instrumenti descriptio.

rum eius locum manifestat. Quo fit ut & tarditas, celeritasq́;, & motus, cursusq; omnis, et coitus itē, pleniluniaq; uisantur. Circū hos orbiculi sex, quorum unus, quem Draconis caput, caudamq́; uocant, solis pariter lunæq; defectus insinuat. Reliqui planetis attributi. Quorū a singulis binæ eminēt cuspides motuū indices, perinde atq; in luna ostēdimus. Sed hi retro quoq; gradiūtur, quod nequaquam in luna usuuenit, utpote cuius in contrariū feratur epicyclios. Ita & coniunctionū, & recessuū, & latitudinum ratio in singulis manifesta. Est præterea limbus alius signiferi instar, sex illos, quos dixi, planetarū orbiculos superne secans, unde & orientiū gradus signorū, & dierū spatia, hoc est quota sol hora exoriatur, apparet. A quibus singuli planetæ orbiculis deferūtur, et uicißim interdiu quidē ad orientem, noctu uerò ad occasum cōmeant. Contrà orbis ipse amplißimus noctu ad orientē, interdiu ad occidentē, quatuor & uiginti horarū spatio planetas torquet. Quæ scilicet omnia cum cœlo cōgruere ipso & ratio conuincit, & peritißimus quisq; consentit. Nec est quòd mireris incredibilia hæc uideri permultis. Quippe (ut est apud quendā) Tarda solet magnis rebus inesse fides. Vix ipsi, inquā, oculis credimus, cū hæc quotidie intueamur. Atq; adeò cū legerem aliquando tale quiddam fabricatum Archimedē Syracusanū, uacillabat etiam in tanto autore fides, quam planè hic noster absoluit. Et ipso quidem opere laus omnis inferior est: neq; enim aliter laudari pro dignitate potest, nisi ut omnem illi laudem esse imparem fateamur. Ipsum certè artificem dubium est morum'ne, & probitatis, cādorisq́;, & sanctitatis, an ingenij

magis causa admiremur, sic ut & coelitus demißum, & in coelo ipso coelum didicisse existimemus. Vale. Faesulis VI. Idus Augustas. M.cccclxxxiiij.

ANGELVS POLITIANVS PHIlippo Posco S. D.

GRatum fecisti quòd epistolam, quòd uersiculos misisti. Quaeris quid sentiã, breue faciam. Recti sunt, festiui, arguti, pleni sensibus, & aculeis. Dicerem consummatos, nisi non cum seculo hoc illos, sed cũ uetustate committerem. Quòd autem rogas, cur ego has particulas, quodquod, & adq;, per, d, potius quàm per t, literas notem, facile responsum. Ac ne te aut circunduci, aut etiam falli putes, pauculos testes, neq; eos tibi non domesticos citabo. Est in atrio capitolino ad sinistram opinor aenei Herculis, haud ita pridem inuenti, marmor quoddam uetustis, ac iam penè exoletis incisum uersiculis, quorũ initium est: Hercules inuicte. In eo hoc quoq; legitur Administrandum quodannis. Adstipulatur etiam huic scripturae ille codex antiquißimus Vergilianus, qui istic in intima Palatina bibliotheca adseruatur, maiusculis characteribus exaratus, de quo paucula mecũ recognoscas, licet ex Bucolicis modò, & Georgicis, ne totum tibi sit uolumen explicandum. Pocula, inquit, bina nouo spumãtia lacte quodãnis. Et paulo pòst: Vt Baccho, Cererìq; tibi, sic uota quodannis. Et rursum: Degenerare tamen ni uis humana quodannis. Item: Nanq; omne quodãnis Terq;, quaterq; solũ scindendũ. Sed & illud, adq;, pari ratione notatur. Neq; te moueat quòd in põte illo Anienis à Narse constructo deprehendas aliter: atq; interruptum conti-

Quodannis.

Adque.

nuatur

nuatur iter. nisi si illi inerudito seculo stãdũ putas. Ego Quintilianũ sequi malim, qui in primo de oratoria institutione libro, uelut frigidã eludit, quæ sit à multis seruata differentia, ut ad cùm esset præpositio, d, literã, cùm autem coniunctio, t, acciperet. Itaq; ueteris adhuc scripturæ uestigia in eodẽ inuenias Vergilio: ut, Adq; humiles habitare casas. Ad mihi sese offert ultro. Adq; iterum ad Troiã. Adq; ære Menalcha. Adq; solo proceras erigit alnos. Adq; utinã ex uobis unus. Adq; aduersos detinet hostis. Et mille alia, ut minore etiã, quàm sum pollicitus, me pomœrio circunscribã. Quærit insuper de nobis Lollius noster, cur idẽ in uerbo adgredior seruemus. Ducitq; eũ (ni fallor) cùm consuetudinis uis, tum Prisciani autoritas. Sed ego à cõsuetudine hac praua ad rectam uetustatẽ prouoco. Inspice (si est otium) librũ eundem, ita opinor inuenerís: Adgredere ò magnos, aderit iam tempus, honores. Et item: Adgreßi, nam sæpe senex spe carminis ambos Lusserat. Neq; mihi sanè hoc quidẽ loco nõ imbecilla etiã (adsit uenia dicto) ac uacillans Prisciani uideatur autoritas: quippe qui etiam censeat, errore magis scriptorum, quàm ratione factũ, ut adsitur, adludo, adrideo, adnitor, adsumo, d, retineãt. Quis enim putet etiã in numismatis ipsis Cæsaribus cõsecratis, id mendũ admißum? in quibus cùm alia ad eundẽ modum, tum certè adlocutio, d, litera notatur, nunquam l. Sed uos nimiũ belli homines, ac faceti, planè me luditis, qui domi Pomponium habeatis hominẽ totius antiquitatis, omnisq; adeò literaturæ cõsultißimum. Itaq; ego ineptus etiam Athenas noctuam. Sed iam uale, nostrasq; Lollio occupationes excusa, ad quem scilicet

Ad, & At.

Adgredior.

Numismatum fides.

Adlocutio.

Pomponius Lætus.

nullas

nullas huic quidem tabellario literas dederim. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI Gottio Ragusino S. D.

Politianus ecclesiastes.

CVm per hos quadragesimæ proximos dies enarrãdis populo sacris literis essem occupatus, perlegi tamen libros carminum tuorum, quos mihi tu pro singulari humanitate tua, mutuoq; inter nos amore dedicaueras. Hi me scilicet cùm uoluptate maxima, tũ maiore prorsus admiratione affecerunt. Nam quẽ non, obsecro, suauitas illa tanta, lepor, elegantiaq; uersiculorũ, tot aculei, sales, argutiæ, tanta eruditio, tanta uarietas, tantæ ubiq; Veneres, Gratiæq; delectent? Quis non attonitus audiat hominem ab Illyrio, mercimonijs (ut inquit Plautus) emundis, uendundisq; occupatum, florentibus adhuc annis, tantos in omni poëtice fecisse progressus, ut non solùm cum suæ ætatis hominibus, sed cum ipsa planè antiquitate conferri posit? Persequerer nimirũ singula mi Ioannes, quæ ego in tuis poëmatis audacter contra ueteres statura deprehenderim, ni metuã, ne aut plus paulò indulgere amori, aut assentatiuncula aliqua uidear te uelle demereri. Sed planè ita sentio, esse hos libellos ita examußim perfectos, atq; ad summũ absolutos, ut ne ab liuore quidẽ iure ualeant reprehendi. Debet autẽ tibi hoc nostrum (qualecunq; est) seculum, quòd tu uidelicet par ueteribus in hoc saltem laudis genere reddidisti. Equidem gratias tibi ago immortaleis, utpote quem tuis illustrando carminibus immortalitate donaueris. Ita enim mihi persuadeo, tam lepida ista poëmata, tam uenusta, tamq; ornata, & pulchra, omnem esse iniuriam temporum superatura. Vale.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS ROBERto Saluiato suo S. D.

BEatus es gratiæ mi Roberte, quẽ sic docti certatim laudant, ut tũ deniq; docti credantur, cũ te maxime laudauerint. Prodigiosus honor, sed tuis meritis nõ indebitus. Facit enim sedulitas erga hunc ordinẽ tua nõ ut ineptus, aut adulator, qui laudet, sed ut impius, aut ingratus habeatur, qui nõ laudet. Adeò quippe doctorum studioso faueтur, ut in ipsũ nec inuido quicquã liceat. Quare ne, quæso, morum talium pœniteat, quibus ad splendorẽ nominis plus multò proficitur, quàm triumphis. Nunquàm enim uestigia gloriæ obliterantur ab hominum doctorũ impressa, non ingenio dixerim, sed animo. Vale.

Studiosos doctorũ ab omnibus laudari.

ANGELVS POLITIANVS ANDREAE Magnanimo suo Bononiensi S. D.

NEq; desidiæ meæ, neq; occupationũ culpa omnino est, licet harum quoq; nonnulla sit, quòd ad epistolam superiorẽ non rescripsi hactenus, sed tuæ potius facilitatis, notæ iam sic omnibus, ut ob eã protinus & ego licere in te mihi omnia existimauerim. Qui si nomẽ hoc humani retinere studes, quod usu penè iam fecisti tuum, nec irasci silentio nostro potes ullo pacto, nec debes. Quòd Miscellaneis nostris ita faues, ut Atticis quoq; Noctibus eas cõpares: equidem uellẽ minus uulgò humanus haberêris, ut nõ ex ingenio tuo semper ad officiũ parato scribi talia, sed ex operis ipsius merito crederetur. Tu perge nihilominus ornare isto pacto me uel immerentem. Non minus enim plerũq; delectat falsa, quàm uera laus: sicuti gratius accidit ferè quod dono datur, quàm quod ex debito. Vale.

Vale. Florentiæ XVII. Calend. Febr. M.ccccLxxxix.

ANGELVS POLITIANVS Andreæ Magnanimo suo S. D.

EFflagitari scribis istic ab ijs, qui libros excudunt formis, Herodianum meum. Meum enim iure appello, quem quasi Latinitate donauerim. Tum rogas codicẽ tibi ipsum tuum remittam aliquãdo, nostra (quod illos cupere ais) manu emendatum. Remitto, sed (ut uerum fatear) leniter potius, quàm seuerè castigatũ: sic autẽ ut nostra errata plura in eo, quàm librarij deprehendas. Crediderim tamen stylo ipsi certè meo, hoc est interpretis, plus aliquantò ueniæ deberi, quàm autoris: quoniam meliusculè respõdẽt ferè, quæ scribas, ubi sit liber quasi cursus, quàm quæ uertas, ubi nihil extra præscriptũ. Accedit & illud, quòd hoc mihi munus interpretãdi quasi leuioris operæ fuit, ut pote qui diebus pauculis dictauerim sic deambulãs. Itaq; tantùm abest ut mihi inde laudem petam, ut etiam abundè pulchrũ fore putem, si uitauero grauiorem culpã. Quare cùm amicis reliquis, tũ tibi in primis omnẽ huius operis defensionẽ non remitto solùm, sed etiã propè interdico, uosq; integros ad alia reseruo, quæ pòst edentur. Sed quãquàm plurimi sunt apud uos, qui mihi etiã plus nimio fauent, unus tamẽ es tu Andrea Magnanime, cognomẽto isto tuo gentilitio dignißime, quẽ equidem faciã plurimi, cũ quòd ex bonis ortus, et opibus flores, & honoribus, tũ uel maxime quòd ingenio es elegãtißimo, moribus suauißimus, gratia penè quadã, quicquid ais, quidquid loqueris, imò etiã si nihil agis, nihilq; loqueris, singulari, ac uultu deniq; ipso (quod dicitur) homines deuincis. Itaq; nihil quenquam

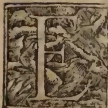
Interpreti ueniã deberi.

quenquã metuo, ubi tu mihi studeas. Nunquã enim malè de Politiano sentiet, qui placere cũ Magnanimo intelleget. Vnum tantũ est, quod a te nunc cõtendo. Cures pro reliqua in nostris rebus diligẽtia, ut quàm minimũ quasi degenerent ab origine, quæ mox uolumina formabũtur: utq; ne illæ ipsæ qdẽ adnotatiũculæ omittãtur, quas marginibus adscripsimus. Inter eas uerò etiã locos puto treis, quatuor'ue ad summũ reperies, ubi fuit excusatiõe utẽdũ corrupti apud Græcos exẽplaris. Ad hæc uerò facilè procurãda, obeundaq; magis idoneũ habere, magisq; ex usu tuo nemunẽ possis, q̃ Alexandrũ Sartiũ, ciuẽ tuũ literatũ hominẽ, nostriq; studiosum, tũ (qd'ego in hac re primùm puto) neutiquã in amici negotio dormitantẽ. Vale. In rusculo Fæsulano, pridie Nonas Maias. M.cccc xciij.

Epistolarum libri quarti finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM Liber Quintus.

ANGELVS POLITIANVS Barptolemæo Scalæ S. D.

ET tu mihi superioribus diebus apertè dixisti, & abs te auditũ multi retulerũt, non placere genus scribendi meũ, propterea quòd ascita nimiũ uerba, & remota cõsectur. Me quoq; esse quendam (sic enim soletis dicere) ferruminatorem. Vox enim hæc apud te significare iandiu cœpit eũ, qui uerbis istis paulò Ferruminator.

 minus

minus uulgatis uteretur. Nam Hermolaũ Barbarũ, *quasi per iocum uocare ferruminatorem soles (ut audio) quia uerbum fortasse istud aliquoties ille usurpauisset. Sed ego mi Scala, quemadmodũ tibi facilè cõcedo uocẽ infrequentem non temere recipiendã: sic ediuerso cõtenderim, non debere esse cuiquam fraudi* ꝗ, *Latinas, & apud idoneos autores repertas in usum reuocet, ac uetustis dare nouitatem studeat, nec uacare omnino patiatur, quæ temporũ culpa prorsus in desuetudinẽ abierũt. Etenim si quæ cuique obuia sint, ea tantũ noster sermo recipiat, nulla magis, q̃ tabellionũ lingua utemur. Ad Ciceronẽ uerò quòd me reuocas, autorẽ quidem Latinæ linguæ summum, nec tamẽ solũ, quæro quid alijs facias, quorũ testimonia uim sententiæ semper apud eruditißimum quenq; habuerũt?*

Varro. *Quæro item, quid uni saltẽ Varroni respõdeas, qui quidem sicuti Ciceroni palmã cõcedit orandi causas, ita Latinè loquẽdi sibi retinet? Quæro etiã, an quasi barbaros quosdam reijcias Liuium, Sallustiũ, Quintilianum, Senecam, Pliniũ quoq; utrũq;, multos alios præterea tot seculorũ suffragijs cõprobatos? præsertim cùm diuersißimè iam quidã dubiã fecerint palmã : uelut apud Græcos Herodotus in historia, & Thucydides, apud nos autẽ Liuius, & Sallustius. Quid quòd & Cicero dißimillimus*

Demosthenes. Cicero. *Demosthenis? Nihil enim adijci alteri, nihil alteri detrahi potest: uidelicet orationis ille succus alteri quidẽ penè deest, alteri uero quasi supfluit. Cæterùm cur hoc ipsum*

Ferrumino. *uerbũ Ferrumino tanto cum risu profertur? cùm sit proprium, simplex, nõ male sonans, non obsoletum, quo nec Plinius ipse proprietatis adamator, nec iuriscõsulti abstineant,*

neant,qui uocabulorũ ſibi uim iure quodam ſuo præ cæteris uindicãt. Eo'ne igitur, *quoniam ſemel aut iterũ ſit uſus* Hermolaus, *meritò aut contemnitur, aut irridetur? Multa tu quidem credo ſcripſiſti, non multa adeò tamen edidiſti, quæ uulgò ferantur. Sed hiſtoriã certè componis, longũ opinor opus, & arduum.* Quod *ergo in te ſtatuis exemplũ, ſi ne bonorũ quidem autorum uocibus utemur tutò?* Fateor *tamen rationẽ habendam uel materiæ, quã ſcribas, uel perſonæ, ad quã ſcribas, uel temporis, in quo ſcribas.* Nõ *enim idẽ* Ciceronis *actiones, &* Apuleij *Mileſias fabellas decuerit.* Alia *enim quaſi lingua, qua ludimus, alia, qua ſeria peragimus.* Nec *eodẽ ſermone puerũ, quo doctum hominẽ alloquaris.* Nec *rurſus eodem modo ad amicos, quo ad ignotos, nec eodẽ ad principes, quo ad priuatos ſcribas.* Quare *Cicero quoq; tuus, fortaſſe autẽ & meus, ita ſibi diſsimilis aliquãdo deprehenditur, ut nõ omnia perinde quæ ſcribit, eiuſdem prorſus eſſe autoris uideãtur. Sed te cenſorẽ Scala facilè ferimus, hominẽ tot annos in literis non ſine gloria uerſantem.* Malè *doctos quoſdã ferre itẽ nõ poſſumus, qui tamẽ ipſi quoq; omnia exigũt ad Ciceronis guſtũ. Sæpe enim hoc uſuuenit, & quidẽ cum magno meo interdũ uel riſu, uel ſtomacho, ut illa ipſa in noſtris ſcriptis potiſsimũ reprehẽderẽt, quæ in bonis emẽdatiſq; Ciceronis exemplaribus reperirentur, cùm tamẽ ipſi uoces omnino barbaras pro Ciceronianis uſurparent, quas uidelicet excuſores iſti nouorũ librorũ* Teutones *peruerſiſsime aliquãdo effinxiſſent.* Iam *præceptũ illud Cæſaris, quod obijci protinus ſolet, ut tanquam ſcopulũ refugiamus infrequens uerbũ, magis fortaſſe illo* Teutones nouorum librorũ excuſores.

ſeculo ualuerit, quo Latinè adhuc omnes loquebantur, quàm noſtro. Iure enim tum poterat argui, qui parũ cõtentus foret ætatis ſuæ uocabulis. Nunc autẽ nulgò Latinus ſermo neſcitur, nec à nutricibus iam, ſed à magiſtris diſcitur. Apud quos certè nulla magis haberi uerba & uſitata debẽt, & recepta, quàm quæ de ueteribus illis magnorũ autorũ theſauris proferantur. Hæc ego ad te liberè quidẽ, ſed & amicè ſcripſi mi Scala, nõ tam meipſum uidelicet aſſerens à riſu tuo, quo equidem non offendor, quàm Hermolaũ ipſum Barbarũ leuiter defendens, hominẽ ſeculi noſtri eruditiſſimũ, deq́; literis, & philoſophia, dum uixit, optime meritũ. Liceat autẽ mihi per te (ut opinor) quæ tua eſt in rebus omnibus æquanimitas, ſentire aliud omnino in literis, quàm tu ſentias, dummodo nulla inter nos amoris, hoc nomine, beneuolẽtiæq́; mutuæ iactura fiat. Vale. VIII. Cal. Ianua. M.cccc xciij.

BARPTOLEMAEVS SCALA
Angelo Politiano ſuo S. D.

COnuenerãt in coronæ modũ quidã docti uidelicet, & literati homines, ac cùm de ſtudijs (ut ferè fit) ſermo incidiſſet, de diuo Hieronymo frequentior oratio fuit, ut ne uerbera quidẽ ante æterni iudicis tribunal, q Ciceronianus, nõ autẽ Chriſtianus eſſet, tacerẽtur. Theodorus Gaza, q & ipſe fortè aderat, uir profectò, quantũ poſſum ego iudicare de literis, præclara eloquẽtia, ridẽs facetè admodũ queſtus dicitur iniuriam uiro ſanctiſſimo immeritiſſime illatã. Ita cũ riſu ſoluta cõcio eſt. Sed quorſum fabella, inqes mi Politiane, delitiæ urbis huius, quoniam & mihi quoq́; nũc Theodoro aliquo opus eſt, qui me

me eximat de Ciceronianorũ grege. Nam quis est tandẽ, qui me usquã huiusmodi notauerit: q ne inter mediocriter qdẽ eruditos cõnumerari iure queã. Sũ enim quispiã de populo (si nosse me uis) eloquentiæ Latinæ studiosus, assectatorq;, atq; admirator bonarũ artiũ, ipse tamẽ triuialẽ uix aliquã eloquentiã, doctrinamq; consecutus. Nã testes profectò, q id ad te mẽdacij detulerũt, falsum te nimirũ habuere, ne me indicta causa cõdẽnes. An ego Sallustiũ, an Liuiũ despexerim? quorũ altero nihil in scribẽdo ingeniosius, aut exactius crediderim: alterius grauitatem orationis, atq; maiestatẽ admirari satis pro meritis nemo potest. Nam quod de Quintiliano addis, & Seneca, & Plinijs ambobus, diuersa ratio est, ualde quidẽ tum rebus ipsis, tum elocutiõis genere disparibus. Sed quãdo ad has me modò disceptationes elegãti epistola tua reuocauisti, agam ego tecũ iam amicius, ut uoluisti, & liberius. Non enim stylũ ego dũtaxat nõ probaui tuũ aliquãdo, qa nimis affectata uideretur oratio, sed & alia fuerũt, in qbus à tuis ego opinionibus facilè dissentirẽ. Neq; unquã satis dignã putaui causam, quæ tantas turbas cieret, ut Vergilius scriberetur pro Virgilio, siue à uerendo, ut uideri uelle uis, qa & Parthenius dictus sit: siue à uirendo, qđ multò magis placet. Quid tandẽ flagitij est si hoc, uel illo potius modo pronuncies? Minutior (mihi crede) res est, quàm quæ bona diutius ingenia distorqueat. Idẽ de duobus quoq; aduerbijs dixerim, totiẽs, & quotiens. Placet tibi ea scribi absq; n litera, & arbitror autorẽ habere te, ac causam cur ita placeat. At uidebatur aliter Prisciano nobili Grãmatico, idq; usus comprobauerat. Num capi

Vergilius an Virgilius.

Totiens. Quotiens.

Intellego. *tale fuerit, si quid peccaris tale? Nam intellego quod dici cõtendis oportere, ab frequẽtiore scribendi usu reuocauisti, ut isto iam exemplo, & compremo, & redemo, ut*
Compremo. *alia multa prætermittã, nõ comprimo, & redimo dicendum sit.*
Redemo. *Et quidem ista fortasse melius. At indigna certè tot iam, tantisq́; studiosorum hominum digladiationibus.*
Adulescens. *Adulescentẽ quoq; dicere te pro adolescente aiunt. Quã ego opinionẽ tantũ abest ut probem, ut tetrasticho etiã olim, cum ex alijs quoq; idẽ audiuissem, sim prosecutus. Neq; alienũ mihi nũc uidetur, si hoc id loco apposuero.*

A cauda. *Nunquid adulescens* ἀπὸ τῆς οὐρᾶς *ut adulor*
Fiet? & à cauda nomine, nomen erit?
Turpe hoc est. Αἰσχρὸν τοῦτ' ἐστιν *nomen: tolle ergo pudendum*
Censeo, quodq́; adolet Papiriane uoca.

Plura sunt huius generis, quæ præterire nunc necesse est, ne fiat fortasse fastidium hinc lectoribus. Ferruminator tamen, de quo tu tam multa, dicendus est prius: quod uerbum sicuti asperum natura pronũciatu est, ita minus usu emollitum arbitror: nisi eo propriè utaris, & necessitate significãdi quadã, ut illi ipsi, quorũ affers testimonia, factitasse mihi uidentur, fugiendum est. Ad alias enim rerũ notas duriter trãsfertur. Et r quidẽ litera natura aspera
Asperitate autẽ offendit R. *est.* τραχύνει δὲ τὴν ἀκοὴν τὸ ρ, *ait Dionysius. Poëtæ quoque & ipsi, atque oratores, siquando in res inciderint paulò crudiores, ut eas exprimant accommodatius, asperentq́; uerbis, crebrius inserũt eas dictiones, quæ eius soni plus habent. Si enim geminaueris, multò rugire uidetur asperior, uti in terra accidere uidemus, & serra. Cuius ne ferre quidẽ stridorẽ aures quorundam possunt. Quid*

curro?

curro? non'ne strepitum etiã præ se uidetur ferre curren tium? Quid autem carri?num canthorum quasi fragore quodam pertundunt auditi? Ex eodem uidentur genere error, marræ, susurri, barrhi, horror, ferrum, terror, & huiusmodi sexcẽta, quæ enumerasse ab re est. Adde quòd adeò absoletũ puto, ut uix è plurimis unum inuenias, qui ferruminandi uim, naturamq; nũc planè teneat, aut unde sit dictũ. Nam si Liuius ferrumen posuit pro bitumine, aut bitumen est ferrumen, aut aliud quiddam, quod ego ignorare me fateor, neque inueni adhuc, etsi multum, diuq; quæsiuerim, qui scire id se profiteretur. Nouisse arbitror te tamen, atq; Hermolaũ, uirũ certè in literis ijs nostris minime cõtemnẽdũ, qui ita & utamini liberè, atq; insolentiã uerbi defendatis. Hermolaum enim etiam sum ob uirtutis excellentiã admiratus, nedum ferruminatorẽ nõ riserim. Nanq; inter eos qui hac tempestate bonis ar tibus excelluerunt, libenter cõnumerem. Verùm ut quod sentio fatear, è nostris temporibus plus spei mihi uidẽtur illa præstare, quàm rei. Ac soleo id sæpe cũ Landino no= stro, quicum propter cõmune literarũ scribẽdi publica= rum munus cõgredior frequẽtius, neq; est de quo collo= quamur, quam de ista uestra humanitate auidius. Soleo, inquã, præ antiquis nos appellare homullulos, qui etsi ipse quoq; multa scripserit appositè, atq; eleganter, edi= ditq;, ut inde subtimere scriptis suis poßit, si uetustatis candidißimum illum splendorem non attigerint: nihilo= minus tamen, quæ uiri modestia est, haudquaquàm repu gnat obstinatius. Plusculum uerò nescio quid quàm ego, uidetur huic ætati tribuere. At ipse cùm rem militarem,

Ferrumen.

cùm literas, cùm philosophiã, cùm picturas, sculpturasq́; nostras, reliquaq́; ætatum ornamenta considero, & confero cũ uetustioribus, quid putas? cadunt animi, pudereq́; incipit nostrorũ studiorum, nisi astrologia forsitan redimat, & solatium afferat prostratis. Quæ ad id iam insaniæ redegit nõnullos rerum profitenteis futurarũ scientiam, ut ne uespertilionum quidem, aut papilionũ, & cicindelarũ motus ullos fieri sine fato putent. Verũenimuero non frustra erit, opinor, ad nepotes, & posteritatẽ prouocatio: & profectò tua maxime opera, qui meliorẽ nobis legẽdo, & docendo Florentinam reddidisti iuuentutẽ. Multa iam, & magna uidẽtur iacta esse fundamẽta gloriæ literarũ: sed nondũ ad frugem, quod dicitur, peruentum, nisi me aut iudiciũ animi mei, aut desideriũ consequẽdæ tantæ dignitatis fallit: at in desiderio quidẽ, antiquo prouerbio, uel celeritas mora est. Nũc uenio ad eũ locum, qui est in tuis literis de scriptis meis, ut hac quoq; de re, quod est, non differar. Quæ scripsi ego quidẽ, parũ multa sunt: edita uero nulla, nisi quæ aut imprudentiore in ætate pueriliter penè exciderunt, aut extorsit necessitas. Nõ enim digna mihi uisa sunt, quæ in manus eruditorũ emitterẽtur: ut autẽ legerẽtur ab indoctis, nõ fuit desideriũ: quid enim nisi uanum inde, atq; infructuosum expectandum fuit? Contra illorum opinionẽ, qui prius etiã quàm atramentũ (quod aiũt) exaruerit, informatores habent librorum paratos, & multa millia eiusdem scripti exempla per Italiam, orbemq́; terrarum legenda dissemi nant: ut quasi latioribus ex campis uberiores famæ suæ fructus percipiant: ingenti profectò de se potius, deq́; uiribus

ribus scribendi suis, quàm de aliena uirtute proferre sen tentiã uidētur. Id tamē inest in re periculi (nisi fallor) ꝙ quæ ita ediderıs, nō in nonũ pressa annum (quod Flacco placet) si qd humano more aberrauerıs, ad limã uix redire possunt sine dedecore: quod etiã quibusdã, qui festinãtius sua impressere, accidisse certũ est: sed detur ista uenia doctioribus. Quonam pacto feremus eos, qui rerum ignari cunctarũ, blaterant tamē & ipsi multa, atq; obliniunt, necdũ finita informãt, unde sunt Nymphales, quos uocant, unde Morgantes, Dryadesq́;, & infinita penè monstra, quæ uulgò decantantur: ut uel hinc facta nota aliqua uideatur informaturæ arti, quæ istã occasionem præbuerit indoctis, doctısq́; ita insaniendi, ut sit uerum illud, quod dicitur, Nihil beatum esse ab omni parte. Sed certe sum longior, amorıs uinculo extractus, quo te com plector, coloq́;, atq; admiror. Quæ restant, restant autem plurima, agemus coram melius cùm uoles, uel domi ociosius, si fortè plebeias spectatorũ turbas uereamur. Vale. Donu, pridie Calen. Ianua. M.cccclxxxxiij.

ANGELVS POLITIANVS
Barptolemæo Scalæ suo S. D.

ITa respōdebo ad epistolam tuã Scala doctißime, qua mihi multa, sed leuicula obijcis, ut iocer interdũ tecum liberius, & cauiller: quod quoniam & liberale est, & ad imitationem tui susceptum à nobis, credo nō succensebis. Ac primò quidē quòd uererıs ne te inter Ciceronianos numeremus, suspitione ista falsa te libero. Nec est cur Theodorum desideres ob id aliquē: tale nihil de te (crede mihi) homines existimãt. Nec uerò ego id unquã dixi: nō

ſum tam temerarius,nec audax, nec mēdacia qui loquar libenter. Nam *quòd* Liuium *modò, & Salluſtiū probas, Quintilianū,Senecā,*Plinios *ambos reijcis,cauſa eſt,opinor,quòd otium tibi nondum fuit hiſtoriam ſcriptitanti, etiam horum uirtutes inſpicere.*Sed *& affectatum uideri tibi orationem meā facilè patior, quoniam dictandis epiſtolis ſcriba publicus aſſuetus probare eū ſtylū maxime debes,qui à uulgari conſuetudine minus abhorreat.* Nec *in eo tu reprehēdendus tamen, quoniā plerūq; ad indoctos epiſtolæ iſtæ ueſtræ mitti ſolēt:nos contrà,qui iuuētuti ueterū ſcripta prælegimus,delectū habere uerborum, ſentētiarumq; didicimus.* Nec *ipſi nobis,ut auribus indoctorū ſeruiremus,eloquētiæ meliorē partem ſponte abſcidimus.* Hoc *uos affectatum fortè putatis, quo maieſtas*
Salluſtius. *quædā potius linguæ cōtinetur,& ſanctitas.*Ex *quo* Sal*luſtiū quoq; ipſum,quē iure mecū probaſti, quidā tamen ut affectata ſcribentē notiſſimo epigrāmate inceſſerunt.* Iam *quòd minuta quæpiā,quæ ad orthographiā potiſſimū pertinent,adeò improbas,ut penè tragœdias excites, rogo te mi* Scala,*ne mihi inuidiam iſtam facias,nec ob id turbas cieri,aut ſtudioſorū digladiationes miſceri,aut diſtorqueri bona ingenia clamites,propterea quòd* Vergi*lium ſcribere malo,quàm* Virgilium.Non *enim,puto,ad pileum ſeruos ideo uoco,nō aduerſus optimates armatā multitudinem concito:quin deierare tibi perſanctè poſſum, nunquā me ob eam cauſam nec cum quopiā uerba cōmutaſſe, nec in eo mihi aliquem repugnaſſe præter te unum.*Diu *uerò iſta,qualiacūq; ſint,non iuuentus modò noſtra , ſed & doctores pleriq; pronis auribus acceperunt,*

runt,ut nec Landinus ipse præceptor olim meus. nũc autem utriusq; nostrũ collega,magnæ uir in literis & autoritatis,& celebritatis,aliter iam pronũtiet,quàm Vergilium. Quòd si tu Virgiliũ mauis,nõ equidem clamo flagitium te facere. Quid enim mea id refert? Non te scilicet docendum suscepi,sed Florentinam iuuentutẽ. Cæterùm de isto quidem,quæ dicenda uidebantur, abundè in Miscellaneis exposui:simul ijs respõdi obiter, qui modũ statuere nostræ industriæ conabantur,ac me in crimẽ uocabant,quòd ad hæc minuta,& uilia nõ cõniuerẽ, quasi uerò ista me uel à linguæ utriusq;, uel ab ipsius denique philosophiæ, cæterarumq; artium bonarum professione auocauerint. In quibus iam multos annos magno quidẽ cum labore, nescio uerò an & cum laude adhuc aliqua uersor. Nam quòd me credidisti Vergilium putasse à uerendo deduci,risi,fateor,non mediocriter. Quis enim ad te ista detulit,quæ ne cogitaui qdẽ? Sed audi ad cætera, de quibus adhuc nihil quicquã mãdaui literis,ne me nugis dũtaxat istis cẽseri putes. Totiẽs & quotiens defendis autore Prisciano, ceu uerò nõ & ipse hoc semp affirmauerim,analogiã quidẽ postulare quoties,toties,sicuti decies, & millies: Prisciano autẽ autore etiã n literã in his duobus,ut in illo,multotiẽs,interponi. Nec uerò negat Priscianus & sine litera n utrunq; usurpari, sed & n ait interponi: quoniam,credo, quibusdam rectius ita tum uidebatur. Esse autem hoc uitium seræ iam,& affectæ Latinitatis aduerbiũ quoq; illud multotiens testatur, quod arbitror apud idoneos nõ reperies. Illa uerò ætas, & item paulò superior centiens quõq;,& milliens,item uicensimus,

Landinus. Vergilius. Totiens & Quotiens. Multotiens. Centiens. Milliens.

Vicensimus. *uicensimus, tricensimus, interposita n litera usurpabat, quod in Pandectis ipsis archetypis Iustiniani principis, ut erratũ librarij semper inducitur.* Intellego sicut Pellego &c. *Iam intellego ut dicã potius, q̃ intelligo, uetustis exemplaribus adducor, præsertim si nec grãmaticorũ repugnet autoritas, nec analogia.* Interlego. *Sic enim intellego uidetur, ut pellego. Tum ab interlego formari ait hoc uerbũ Priscianus, r litera in l conuersa: sicut à perlego illud pellego. Rursusq; idem quo loco e uerti ait in i, à lego affert diligo. De hoc autẽ intelligo penitus tacet. Postremò alibi quoq; & intellego, inquit, intellexi: q̃ antiqui dicebãt interlego interlexi. Vides igitur ut interlego apud antiquos fuit, de quo uersa r litera in l, postmodò intellego sit factũ.* Adulescens. *In adulescentẽ uerò tetrasticho etiã lusisti, uerba scilicet Græca Latinis admiscẽs: ne perdidisse operam te credamus, quòd homo senex in Græca schola sedere cœperis sub magistro, Catonem puto illũ Censoriũ æmulatus. Et sunt quidam tui familiares, qui latere cauillum nescio quod in calce dicãt istius epigrãmatis, quod equidẽ nec agnosco, nec credo. Nam & tu homo prudens nõ temere ieceris in alterum, quod in te facilè reijciatur. Et me adeò morum non pœnitet, ut si turpiculè, aut neq̃ter quippiã dixeris, pertinere id ad me ideo credã. Verùm ut iocos tuos omittã, si modò ibi iocus est ullus, rogo te, unde expiscatus adulandi uerbũ Græco intellectu deduci à cauda, nulla penè inter se similitudine, cùm trãspositis potius literis credatur ab adludẽdo? Sed adulescentẽ scribi negas oportere u litera, cùm adoleo dicamus. Quæro autẽ ego nunc abs te, cur non inde adoltus potius quàm adultus? uidelicet*

nescis

nescit quãta sit harũ cognatio inter se literarũ, nec apud Latinos modò, sed & apud Græcos. Aut te illud saltẽ fu git, nouitiã fuisse o literã, qua etiã aliquæ Italiæ ciuitates caruerint, & eius loco u posuerint, ut Thusci nostri, & Vmbri. Quo nomine in uetustis adhuc urbis monumẽtis, & sacerdus pro sacerdos, & epistulis pro epistolis, & nungento pro nongento, multaq; itẽ ad id exemplũ con spiciũtur. Quæ tamen ego nõ omnino sequor: sed & cur non sequar, certa ratio est. At enim adulescens nõ modò in ueteribus libris cum litera u, plerunq; reperitur, sed & tertiam quoq; à fine producit syllabã, contra origi nis naturam, quod ille indicat uersus: At leuis ille deus, cui semper adulescentem. Sicuti apud Maronem, Vpilio, sicuti fortè apud antiquos omneis, iucundus. Nec pro his tamẽ ego, ut pro aris, & focis pugno. Tantũ admoneo le uiter studiosos, quid obseruem. Sæpe item (quod Cicero ait) scientiam mihi reseruo, usum loquendi populo conce do. Ceterùm quòd multa præterire te dicis in hoc gene re, ne lectoribus fastidiũ parias, quæ sunt quæso ista, quæ præteris? An Carthaginiensis, quod ego dicere malo, q̃ quod uulgò soletis Carthaginensis? Quid autẽ habetis, præter inueteratũ diu errorẽ, quod hic obijciatis? Princi pio ille ipse Priscianus, quẽ tu nobilẽ grãmaticũ uocas, Carthaginiẽsem dici regula præcipit: post hoc illius auto ritati plurimùm uidelicet addit Ennianus uersus, quem Tullius citat: Hostẽ qui feriet, mihi erit Carthaginiensis. Si enim Carthaginẽsis legatur, metrũ (sicuti uides) clau dicauerit. Postremò libros quoq; proferre possum, quan do uoles, cõplureis uetustißimos: possum & epigramma citare,

O litera noui-tia.

Sacerdus.

Epistula.

Vpilio.

Iucundus.

Carthaginien-sis.

citare, quod in antiquo marmore incisum Romæ adhuc in Trãſtyberina regione ſpectatur, quæ noſtræ obſerua-

Ferruminator. tioni ſubſcribãt. Sed uenio iam ad Ferruminatorẽ, quem tu uitas (ut utar Flacci uerbis) cane peius, & angue. Quo ſi utendũ nõ eſt propterea ꝙ literam habeat r geminatam, profectò iſto exemplo mi Scala, nec tu ferrum militiam, nec agricolæ terram ſuã relinques, imò nec marrã.

Errata uerba. Nam tot errata illa tua uerba (ſic enim iocari libet) hoc eſt quæ habeant r literam geminatam, nõ minus utiq; in uſu ſunt, quàm quæ mollia putas. Ac ſi audiendus mi Scala ſis, cogemur omnes iam lallare pueriliter, & quod ridendum ſit, ad Alcibiadis labdaciſmum confugere. At ſi propriè utare, inquis, fortaſſe nõ pecces, ſed tantũ ſi trãſferas. Quaſi uerò aut hoc tralationi repugnet, aut nõ ferè ſæpius apud bonos quoq; autores, uerbum hoc de ſuo in alienũ domiciliũ immigrauerit. Nam quòd ais neſcire te, quid nomine ferruminis uſurpetur, equidem ignoſco. Non enim fortaſſis euoluere grammaticos noſtros Græcis occupato licuit, à quibus enarratur. Pro bitumine autem cur accipias non uideo, tum profiteor indicaturum quid apud Liuiũ ualeat, modò tu locum oſtẽdas, ubi Liuius utatur. De Hermolao tu quidẽ prudẽter quòd excuſas, inuidiã credo metuens. Sed redi quæſo mecũ in memoriam, quàm & tu eũ ardẽter ſuperioribus diebus accuſaueris, & ego conſtanter defenderim. Nec enim ob aliud infamaſtis hoc ferruminãdi uerbum, quàm ꝙ illo eſt uſus Hermolaus. Nam in meis certè adhuc ſcriptis nõ reperitur. Eſt & aliud quiddã, quod me fateor in epiſtola tua ualde mirari: qui enim derogas plurimum ſeculo huic, in

quo

quo uiuimus, parumq; putas eruditũ, si cũ ueteribus cõferatur, idem tamen seculi eiusdem tantũ autoritatibus mecum pugnas. Sed & arrogãtes, temerariosq; iudicas, qui sua scripta publicent, ac propagari formis patiantur: quasi uerò qui rectè scribant, non eo pacto pluribus etiã prosint. Isto utantur cõsilio tuo, qui miseras chartas oblinũt, ut eas uidelicet perpetuis tenebris sepeliãt. Me uerò nec pudeat emẽdare sequentibus scriptis, si quid in prioribus quãdoq; deliquerim: quò uidelicet (ut quidã inqt) & scribendo proficiã, & proficiendo scribam. Nec enim minor eo nomine uel Hippocratis, uel Augustini, uel Ciceronis est gloria, quòd publicata diu à se quædam nouis subinde editionibus damnauerunt. Sed uideo me longius prouectũ, dum pluribus epistolæ tuæ quasi capitibus respondeo. Dabis ueniã (quæ tua est humanitas) nõ loquacitati modò, sed libertati quoq; meæ: quorum alteri occasionẽ tua dedit epistola, ad alterã me inuitauit exemplũ. Videtur autẽ nescio quo pacto decere amicos, ut in sermonibus, ita etiã in epistolis quædã inter se quasi uelitatio, qua solitos uti plurimùm Socraticos illos emũctæ naris homines accepimus: ut uidelicet in dicẽdo eruditionẽ, in audiendo patientiã experirentur. Vale. Florentiæ.

BARPTOLEMAEVS SCALA
Angelo Politiano S. D.

DIxin' tibi edentulum esse me? Sum antè protestatus cum sene tibi ætate iam confecto, atq; effœto uiribus rẽ fore: sum uerus. Iubeo receptui canant signa. Non cõmiserim mi Politiane, ut his cõditionibus isto me ludo includã. An ego inermis, imbellis, ignauus, tremulus miles

les descendam in puluerem, & in campũ ad insulsam, ac ridiculã uelitationem? Nam cum Hercule cõgressus, quẽ tot, tantaq; euicta monstra transferunt in cœlum, herbam do iã iã, manusq;, & serues uictũ precor. Ne sæui, triũphi die ductus inter captiuos addere ad pompã potero, atq; ad numerũ. Nam certè agere potes (iam mihi uidetur) non de literis modò nostris, sed & de literis quoq; ipsis triũphũ. Quòd me ita dignũ putaueris, cui adeò accuratè responderes: quodq; tantũ scribẽdo honestaueris, atq; extuleris etiã supra modũ, etsi is semper mos fuit tuus, tamẽ hac quoq; noua in me nũc humanitate, debere tibi multũ fateor. Admirabilis est profectò ornatus epistolæ tuæ, doctrina noua planè, atque incredibilis, inusitata, incõparabilisq; facundia. En habes quid sentiam de scriptis tuis, etiã chirographo cõfirmatum, si quid maleuoli obloquerentur. Ipse cũ his uulgatioribus epistolis, ut feci hactenus, me oblectabo, contentus hac obscuriore sorte, quando præclariora uos nati annis (ut ferũt) melioribus occupauistis. Tu certè, præter cæteros, mi Politiane, naturæ multum debes. Illa tibi ingeniũ istud, quo agere tam multa, atq; memoriam, qua omnium ferè rerum reminisci potes, dedit: ut corporis modò prætermittam dotes, quæ nõnihil & ipsæ habere à quibusdã putãtur momẽti, ad felicitatẽ, & fortunæ cõmoda: quæ profectò iuuare natiuã uirtutem, nisi ipsa sese deserat, uehemẽter solẽt. Cæcus sit funditus, qui hæc nõ uiderit. Cæterùm sine epistola, nam melius id fieri coràm puto, cùm opportunè agi res possit, omnibus de rebus, de qbus scribis (est enim quod dici cõtrà possit) trãsigemus. Vale. Florentiæ. M.cccclxxxxiij.

ANGELVS POLITIANVS BAR-
ptolemæo Scalæ suo S. D.

SI tu edentulus, mi Scala, tua tamen fuerat dentata epistola: sensi equidē. Nam penè morsu me fregit, & pepercit illa tamen nōnihil, atq; ita mecum lusit, ut ursa interdum cum catello solet. Stultus ego, qui nō statim ueterano toties coronato cessi, uidelicet tyrūculus adhuc, ense leuis nudo, parmaq; inglorius alba. Tu tamen magnificè hoc, sicut alia, qui ne dignum quidem me putes ira. Nam Hercules. quòd Hercules abs te uocor, non mihi ob id placeo: sic enim pigris canibus (ut inquit ille) nomen erit Tigris, Pardus, Leo. Vincere autē non magis te potui, quàm Herculem ridiculi apud Philostratū Pigmæi, quos ille omneis Pygmæi. correptos leonis pelle inuoluit. Cæterùm triūphare de literis non est meum. Quando enim mihi illæ hostes? Gothorum laus ista, & Hunnorū, non mea est. Sed & occupare præstantiora quî potui quæso? qui quidem te cōcionante forsan adhuc in cunis uagiebā. Postremò si quem tibi honorē habui, mi Scala, merito tuo me fateor habuisse. Si quid rursus te pupugi per iocū, iam nunc equidē muto factum. Quòd uerò laudes in me tantas ore pleno congeras, amor in causa. Sed tamen hoc ita interpretor, unam mihi laudem hanc esse laudū omniū maximam, quòd abs te merui laudari etiam falsò. Si quid est quod agere præterea coràm uelis, nulla mora in Politiano tuo. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGE-
lo Politiano S. D.

TAnquam qui asperiora prægustauerūt, si deinde in mitiora inciderint, sapere uidentur dulcius, ita sum

ipse modò isto saccaro tuo, istoq; nectare epistolæ recrea tus: atq; ut quod est fatear, nescio quomodo acciderit, quæ scribũtur à te cuncta, tuum sapiunt salem, ac te referunt. Hoc quod postremò ad me misisti muneris, magis tuũ est, scilicet concitaui ego te, ut uideo plusculũ, & in causa fui ipsemet mihi cõmutati styli. Ego floribus Austrũ perditus & liquidis immisi fontibus apros, Virgiliano prouerbio: & oleum immiscui liquidæ lixiuiæ nostrum. Sed redij in uiam, &, mihi crede, quæ minus habent concitationis, atq; animorũ, grauiora sunt: quod tamen forsitan poëtæ nega uerint, quorũ buccina sæpe inflatior melius cõplet aures. Dedisti iam errori ueniam, quod te dignũ fuit, sic Heroës quondã magnanimos factitasse accepimus. Ac tibi quoq; illud apud Maronẽ dicitur: At tu Romane memẽto &c. Nosti carmen. Generosa profecto mens, quæ aut nõ com mouetur iniurijs, aut acceptarum uel inulta obliuiscitur. Quod dixi te de literis triumphaturum, non eum sensum habet, ut ego te literarũ dicere hostem uoluerim, quarum professoribus nihil est aut tua domo, aut teipso hospita- lius: sed sunt illæ loco positæ excelso, atq; aspero, & Qui cupit optatam cursu cõtingere metam, Multa tulit, fecitq; puer, sudauit, & alsit. Te nihil deterruit, nihil reuocauit, nõ anni domuere decẽ, non mille carinæ. Tulisti de literis triumphũ, id est, eas habuisti in potestate, quæ immortali te admodũ gloria decorarent. Neq; Gotthi mihi trium- phasse de literis, aut omnes illæ Barbaræ gentes uideri so lent: quippe quæ eas ne norint quidẽ, neq; nomen audie- rint, nedũ adierint armis, atq; expugnauerint. Nec solent illæ quidem machinas uereri præliares, & tormenta, stu- dio,

dio,atq; officio leniũtur,ut noster de literis apologus for tasse nõ usquequaq; insulsus nititur ostendere. Nec quod de occupatis à uobis locis scripsi, penitus absurdum est. Nam & posteriores in euãgelio operarij,non minus mer cedis retulerũt. Fortunatiora certè sunt ista tẽpora(quis negauerit?)nostris temporibus, quantũ ad literas saltem pertinet. Voco autẽ nostra,uagitus illius tui tempora, in quibus & librorum,& præceptorũ,ex quibus quasi fon= te quodam certo literæ hauriuntur, penuria permagna fuit,suo quisque Marte quid possent uires experiebatur, unde multa uitia inhæserũt mentibus. Ego certè,qui illius ætatis imbibi aquulam,uix ad uestrum hunc modum depu rare turbidam poßum, & ad liquidum istud tempestatis huius reuocare. Hos ego uocaui annos meliores,nisi tu aliter sentias. Vale. M.ccccxciij. Florentiæ.

ANGELVS POLITIANVS ANTONIO Vrceo Codro suo S. D.

COmposui propemodũ libellum Græcorum epigram matõn,quẽ sæpe ut edam familiares mei me rogant, & pertinere dicũt(ita enim mihi palpantur)non ad Lati norum modò,sed omnino ad seculi gloriam,si Latinus ho mo tam diu iam dormienteis excitem Græcas musas. Non enim poëma reperitur ullum citra sexcẽtos annos à Græ cis conditum,quod patiẽter legas. Sunt hodie tamen unus & alter,qui nonnihil dicuntur conari,quanquàm adhuc non appareat. Vt igitur hos ipsos uel euocẽ,uel irritem, cogitabam libellum qualemcũq; hunc nostrum publicare, modò tu non dissentias. Etenim in ea re tuum consilium sartũ tectum habere placet. Aut igitur libellus hic proba

bitur ab ijs quoq; ipsis, qui componere putantur, atq; ob id magna mihi omnino gloria tribuetur: aut improbabitur, & meliora ipsi fortasse scribent. Itaque rursus hoc ipso nomine bene audiam. Mitto interim quædam tibi ex ipsis non delecta, sed fortuita: mētior, imò delecta potius, siquidē illa potissimū, quibus cum ueteribus Græcis (nisi tamen hoc nimis improbum) certaui. Tu confer tamen, & utcunq; displicuero prærepta crede, quibus poteram placere. Lege uerò primum, quod in Apelleam Venerē post tot antiquorū composui. Quam Plinius etiā noster Anadyomenē uocat, & uictam Græcis uersibus ait: à quibus tamen sit illustrata, quæ laus ad me non attinet, illo qui nondum tempore factus eram.

Εἰς Ἀφροδίτην τὴν ἀναδυομένην.

Dorice. Κύπριν Ἀπελλείας ἔργον χερὸς, ὡς ἴδον, ἔσταν
　Δαρὸν θαμβάλεος, τὴν ἀναδυομέναν.
Τᾶς ἅτε παρθενικᾶς, ἅτε καὶ φιλοπαίσμονος, ἀδῶς
　Τὰν ὄψιν μίγδαν εἴλαχεν, ἠδὲ γέλως.
Καὶ τᾷ μὲν ῥαθάμιγγας ἁλιβρέκτοιο καράνου
　Δεξιτερᾷ θλίβεν. καί κελάρυζεν ἀφρός.
Ἦν δ' ἄρα τᾶς νοτίδος τις ἐμοὶ φόβος. ἀλλέγε λαιᾷ
　Ἔσκεπε τὰν ἄβαν τὰν ἔθ' ὑποβρύχιον.
Καὶ γὰρ ἴσως λαγόνων ὕφαλος πέλε. καὶ τις ἔτι φρίξ.
　Ματρὸς ἀπ' ὠδίνων ὄμφακα μαστὸν ἔχεν.
Εἰ τοίαν ποκ' Ἄρης εἶχε δέσμιον, οὐκ ἀπολῦσαι
　Οὐδ' ἀφαιστείας ἤθελ' ἄλυκτα πέδας.

In Venerem emergentem.

Venerem Apelleæ opus manus ut uidi, steti
　Diu attonitus, Venerem, inquam, Anadyomenan,
Nunc uirginis, nunc etiam iocis indulgentis, pudor

Ipsam

Ipsam faciem sortitus est, & risus.
Et manu quidem guttas salo perfusi capitis
Dextra stringebat, & strepitabat spuma.
Erat uerò utiq; humoris quidam mihi horror. at sinistra quidem
Tegebat pubem adhuc demersam.
Etenim laterum tenus in mari erat, & quidam adhuc horror
Matris ex partus doloribus acerbum uber habebat.
Si talem olim Mars habuisset uinctus, non exui
Ne Vulcanias quidem uoluisset pedicas.

Sed & in armatam Venerem tamdiu post alios ita lusi.

Εἰς Ἀφροδίτην, ὡπλισμένην.

Εἰς τί σάκος κρατέεις Παφία, λόγχαν δὲ τινάσσεις, Dorice.
Καὶ θώρακ' ἐνέδυς, καὶ κόρυν ἀμφίφαλον;
Μέμνας ὅτι οὐ σοὶ δέδοται πολεμήϊα ἔργα
Τᾷ τρυφερᾷ, βλέπεις δ' ἱμερόεντα γάμον.
Ἀλλ' οὐκ ἐς δᾶριν θωρήσσομαι, ὅπλα δ' Ἄρηος
Ἐνδύομ' ὡς κ' Ἄρης ἐκλελάθοιτο μάχας.
Ἐν γὰρ ἐμοὶ μώνᾳ καὶ τεύχεα καὶ Κύπριν εὑρὼν,
Οὔποτ' ἐμῶν λεχέων ἔσσετ' ἀπουλόσιος.

In Venerem armatam.

Ad quid scutum tenes Paphia, hastam uerò quatis,
Et loricam induta es, & galeam cristatam?
Memento quòd non tibi data sunt bellica opera
Delicatæ, curam uerò habes dulcium nuptiarum.
At non ad pugnam armor, arma autem Martis
Induor, ut Mars obliuiscatur pugnæ.
In enim me sola & arma, & Venerem nactus,
Nunquam à meis cubilibus secubabit.

In matrem quoq; Lacænam, trito Græcis argumento ad hunc modum,

Εἰς λάκαιναν.

Ἐκπροφυγόντα μάχας τὸν ἑὸν παῖδ' ὡς ἐνόησε
Σπαρτιᾶτις μάτηρ, φασγάνῳ ἀντίασεν.
Καὶ κτάνε τὸν δύστανον. ὃν ἔτραφεν, ὃν τέκεν αὐτά,
Ταῦτα δ' ἐκβροτόμενον λέξ' ἐπιδερκομένα.

Εἰ τοῖόν σ' ἐλόχευσα, οὐκ ἂν τέκον, ἔρρε λακαίνας
  Ὡς παῖς, οὐκ ἐθέλων ὡς λακεδαιμόνιος.

In Lacænam.

Effugientem prælium suum filium ut cognouit
  Spartana mater, ense occurrit,
Et interfecit miserum, quem nutrierat, quem perpeperat ipsa.
  Huiusmodi autem conuitijs insectata est toruè intuens:
Si talem te putassem, non peperissem. peri Lacçnæ
  Vt filius, non uolens ut Lacedæmonius.

Nec reueritus Iulianū principem sum, cuius heroicis uersibus de Organo musico meos Elegos, & quidē pauciores opposui: quos & ipsos adscribam.

Εἰς τὸ ὄργανον.

Χάλκεον δονάκων ὁρόω στίχον, ἀλλὰ τίς αὐτῷ
  Τεχνᾶται κρύβδην τὸν πολύθρουν κέλαδον;
Οὗτος ὁ τοῖς τροχαλοῖς ἑτερότροπα δάκτυλα παλμοῖς
  Δινεύων, τρομεράς τ' ἀμφισοβῶν σελίδας.
Ἀλλὰ πολυσπερέων, πόθεν οἱ τόσος ἐσμὸς ἀητῶν;
  Οὐκ ἀθρεῖς ἀσκοὺς διχθαδίους ὄπιθεν;

In organum.

Aereum fistularum conspicio ordinem: sed quis in ipso
  Efficit occultè multisonum strepitum?
Is, qui citis uicissim motos digitos moribus
  Versat, tremulasq́ue utrinq; agitat tabellas.
Sed disperso rum unde ipsum tantum agmen flatuum?
  Non uides folles geminos retrorsum?

Extant etiam nobilißima duo epigrammata in puerū super Hebri glacie ludentem, sicuti Latinum quoq; non inuenustius, quod Augusto tribuitur: sed cum Græcis illis ita quidem Græcè contendimus.

Εἰς παῖδα.

Παῖς Ἕβρῳ ἐπέθρωσκε πεπηγότι τουθὸς ἀθύρων.
  Κρυστάλλου δὲ ἐάγη μαρμαρόεν δάπεδον.

Χ' ὧ μὲν ὀλισθαίνων πέσεν εἰς βυθὸν, ἀλλ' ἀδίαστον
Κρατὸς ἔκοψε σέρνην ὀστρακόεις παγετός,
Σκῆνος ἄρ' ἐνδόμυχον ῥοθίων ταχὺς ἔσπασεν ὁλκὸς
Τῷ πυρὶ δ' ἡ μήτηρ μοῦνον ἔδωκε κάρη.
Εἶπε δ', ἐπιστονάχουσα, τί δύσμορος υἱὸν ἔτεξα;
Ἆρ' ὡς στοιχείοιν βρῶμα γένοιτο δυοῖν.

In puerum.

Puer Hebro insiluit concreto paruulus ludens,
Glaciei uerò fractum est marmoreum solum.
Et sic quidem labens cecidit in profundum, ast immadefactum
Capitis abscidit collum testacea glacies.
Corpus utiq; abditum fluctuum præceps traxit uorago,
Igni autem mater solum dedit caput.
Dixit uerò ingemiscens, quid infelix filium peperi?
Vtique ut elementorum cibus fieret duorum.

Hoc autem, quod sequitur, non cũ Græcis iam, sed cũ Latino commusimus. Vertimus enim uetustum poëtæ Pulicis in hermaphroditum, quod uulgus Antonio Panormitano falsò adiudicat: in quo laboriosissimũ fuit reddere totidẽ uersibus, ac penè uerbis, imò uel syllabis eandem gracilitatem. Latinum Pulicis hoc est.

Cùm mea me genitrix grauida gestaret in aluo,
Quid pareret, fertur consuluisse deos.
Mas est Phœbus ait, Mars fœmina, Iunoq; neutrum,
Cumq; forem natus, hermaphroditus eram.
Quærenti letum, Iuno sic ait, occidet armis,
Mars cruce, Phœbus aquis, sors rata quæq; fuit.
Arbor obumbrat aquas, ascendo, decidit ensis
Quem tuleram casu, labor & ipse super.
Pes hæsit ramis, caput incidit amne, tuliq;
Fœmina, uir, neutrum, flumina, tela, crucem.
Nunc audi nostrum Græcum, si placet.

Ἔγκυος οὖσα γυνὴ, τέκεος πέρι, φοῖβον, ἄρηα,
Ἥρην, τοὺς ἅμα τρεῖς ἐξερέεινε θεούς.
Ἄρσενα φοῖβος, ἄρης θῆλυν φάτο, κ' οὐδέτερον σὺ
Ἥρη. πάνθ' ὑγιῶς, ἀνδρόγυνος γὰρ ἔφυ.
Εἰρομένῃ δὲ μόρον, μόρος οἱ ξίφος ἔλλακεν Ἥρη,
Σταυρὸς Ἄρης, φοῖβος κύματα, πάντ' ἀπέβη.
Δένδρῳ ἐφεστήκει, πέσε δ' οἱ ξίφος, αὐτὸς ἐπ' αὐτῷ
Ἤριπεν εἰς ποταμὸν κύμβαχος, ἐκ δὲ ποσδῖν
Ἤρθη ἀπ' ἀκρεμόνων, θάνε γοῦν θῆλύς τε, καὶ ἄρρην,
Κ' οὐδέτερον, σταυρῷ, κύμασι, καὶ ξίφει.

Grauida quum esset mulier, de fœtu Phœbum, Martem,
Iunonem simul tres interrogauit deos.
Marem Phœbus, Mars fœminam, & neutrum tu
Iuno. omnia sanè, Androgynus enim natus est.
Quærenti uerò mortem, mors ei ensis dixit Iuno,
Crux Mars, Phœbus fluctus: omnia contigerunt.
Arbori institit, lapsus est autem ei ensis, ipse super ipsum
Cecidit in fluuium supinus: ex uerò pedibus
Sublatus est à ramis. perijt igitur fœminaque, & mas,
Et neutrum, cruce, fluctibus, & ense.

Sed nimis tibi sum fortasse molestus, itaque iam desinam. Prius tamen illud testabor, me non ideo certasse cum tam præclaris ingenijs, quæ diu comprobauit antiquitas, præsertim in arena ipsorum, quòd inde mihi uictoriam uel sperarem, uel quærerem: sed quòd hoc magis uidebar illa cogniturus, quò minus in experiundo consequerer. Tu tamen qualiacunque sint ludicra hæc mea, uelim diligenter explores, agniturus & in cæteris eiusdem generis, quæ uel iam scripsi, uel adhuc scripturio, prorsus eundem gustum. Vale.

ANTONIVS CODRVS VRCEVS Angelo Politiano S. D.

In ma

IN magnis Iulij caloribus redditæ fuerunt mihi literæ tuæ Angele doctißime, quibus non grauatus es ad me mittere pauca quædā Græca ex multis, quæ composueras epigrāmata, cū Græcis & Latinis certantia. Ego quibus uerbis isti tā prompto, ac tā liberali in me animo gratias agam, non reperio. Dedisti enim mihi senescenti quid cō parare, & quid cōparando discere possem. Et certè mihi uisus es & Latinus uir tersißimus, & Græcus facūdißimus. Quòd autē scripsisti te cogitasse libellū ipsum epigrāmatū publicare, modò nō dissentirē: quid est quod fieri, aut dici, aut cogitari à Politiano poßit, in quo dißētiat Codrus? Equidem non sum tam socors, nec tam mihi placeo, ut uerbis tuis uel elicitus prodeā, aut tanquā cristatus gallus cātaturus exultem. Ego'ne paucis admodū literis, & mediocri ingenio dotatus, tibi uiro in omni doctrinæ genere peritißimo consilium dabo? μὴ γένοιτο. Et certè miratus sum non parum, quæ te ratio ad hoc scribendū exhortata fuerit, nisi fortè meus erga te singularis amor, & uitæ meæ plusculi anni cōmouerūt. Quod si ita est, scribā libēs quod sentio: ea tamē lege, ut si quid incōditū, aut insuaue hîc tuas aures mordaci aceto lotas offenderit, non me, sed teipsum accuses, qui tacentē, ac penè sopitum excitaueris. Contuli igitur, ut iußisti, epigrāmata tua cum Græcis: & tantū abest ut Græca uituperare uelim, ut illa plurimū cō probē. Verùm in tuis uersiculis nescio quid plus gratiæ, & dulcedinis mihi esse uidetur, quod magis sentiri, quàm mōstrari potest. Præterea nō eo inficias uersus hexametros ex paucis quidē, sed longioribus particulis cōpositos, suā in tēpore seruare autoritatem, qualis est apud Hesiodum,

Ne fiat, siue, Absit.

Pleiadibus ab Atlante genitis exorientibus.

Πληιάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων. Et apud Vergilium: Pastorum musam Damonis & Alphesiboei. Et alij cius modi plures, tam apud Græcos, quàm apud nostros poëtas. Sed uersiculi sanè ex pluribus dictionibus compacti, scatentibus dactylis elegantiores, rotundiores, ac leniter magis currentes, iudicio meo, existimandi sunt: ut,

Virũ mihi dic Musa perquam exercitatũ, qui ualde multa.

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά. Et: Si quis in hoc artem populo non nouit amandi, Me legat, & lecto carmine doctus amet. Et hoc præcipuè in elegis, seu eprigrammatis apparet. In pentametris uerò longas dictiones libenter audio, ut τὴν ἀναδυομένην, & ὡς Λακεδαιμόνιος.

Anadyomenẽ, & ut Lacedæmonius.

Habent enim nescio quem Græciensis consuetudinis modum. Postremò quantum decoris, ac gratiæ uersibus præbeant epitheta nõ tantũ perpetua, sed & nouè excogitata, & argutæ sententiæ, nemo non eruditus intelligit. In tuis uersibus, ut ad te redeã, hæc omnia inueniuntur. Nam ipsi & partibus multis aptè cohærentibus, & dactylis frequentibus leguntur, ac scanduntur, & sententijs fortasse argutioribus, quàm Græci uersus concluduntur. Quanti me putas fecisse epitheton illud,

Acerbũ uber.

ὄμφακα μαστὸν? Et illam uariatam similitudinem μόρον μόρος?

Mortem mors.

& alia id genus multa, quæ multiplicem in se habent doctrinam, & uoluptatem. Sed quibus uerbis laudabo illam sententiam, qua in fine Veneris Anadyomenes usus es, ubi scripsisti: si Mars ligatus talem habuisset Venerem, noluisset unquã uinculis Vulcanijs dissolui? Angele mi obseruãde, nõ tibi blandior, sed ex animo loquor: in alijs quidẽ non es Græcis inferior, in hoc uerò etiã es (ut sentio) superior. Quare non te tantũ hortor ut edas, quæ

scripsisti,

ſcripſiſti,ſed rogo,& obteſtor.Ede,ede quã celerrime,ut & tu gloria,& literarum ſtudioſi doctrina tua frui poſ ſint.Nã uel euoces,uel irrites ad ſcribendũ eos,quos noſti,uel nõ bene audies omnino,et ſummopere laudaberis. Sed tecũ in hoc ſtadio currẽtibus licebit(mihi crede) potius terga tua,quàm pectus uidere. Et ſi nulla alia te ad hãc editionem cauſa moueret,uel hæc te impellere debet, rumpantur ut ilia,non dico Codro,qui tuus eſt, ſed illis, quos ego ſanè nõ uideo,ſed tu fortaſſe cognoſcis tibi eſſe non amicos:ut intelligãt te,quod iam Latinè feciſti, Græcè non minus poſſe,& indoctis prodeſſe,& doctos ſummopere delectare.Et tandẽ ſi non uis alijs prodere,prode mihi,qui rerũ tuarũ,ut ſum,ſic ſemper ero lector ſedulus, ac amplificator. Sed hæc ſatis ſint in ijs præcipuè caloribus,qui neſcio quomodo uobiſcum,certè nobiſcũ grauiter agunt. ἐπεὶ κεφαλὴν, καὶ γούνατα Σείριος ἄζει. ut ſcribit Heſiodus. Vale, & memẽto nos Epigrãmaton Græcorũ uolumẽ intergrum expectare. Tibi me commendo, & ſi Picus princeps noſter iſtic eſt, me illi ſeruum ſuum eſſe inſinuato.Bononiæ,quinta luce Iulij. M.ccccxciiij.

Quoniã caput & genua Sirius deſiccat.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO Modeſto Pratenſi ſuo S. D.

Rogaſti me ſæpius,ut tibi nomina colligerẽ ueterum iuris conditorũ,nõ qui citentur ab alijs, ſed quorũ ſint ipſorũ uerba pro legibus in Iuſtiniani principis digeſtis,quas & Pandectas appellamus. Ego uerò quoniã te lõgius diſtuli,quàm fortaſſe ſingularis amor erga me tuus merebatur,ne ſine fœnuſculo mora iſta fuerit, etiam titulos,numerumq; librorũ tibi perſcribã,de quibus quinquaginta

Pandectæ.

gnita digestorũ uolumina consarcinãtur. Volo enim tibi hoc quoq; apponere quasi cõdimentum studiorũ tuorũ: in quibus te multã ponere operam, multumq; proficere, quod mihi sæpe tui præceptores narrant, unicè gaudeo. Nam cũ tu nostris laribus à puero fueris innutritus, probauerimq; semper ingenium, mores, animũ, fidelitatemq; tuam, nihil abs te mihi penè seiunctũ puto, laudesq; tuas perinde amplector, ut meas. Sed ut ad rem redeã, septem omnino & triginta fuere cõditores iuris, quorum de uerbis digestorum leges, uelut centrones quidam consuũtur. Et quorundam ex his mentio est in titulo de origine iuris, quem tibi non damus in solutũ, propterea quòd est in ære tuo. Vetustißimus autẽ omnium, sicuti mihi uidetur, Q. Mutius Scæuola est. P. F. Põtifex maximus. Cuius apud Ciceronem quoq; plurima mentio. Huius huc accersitur unus tantum liber definitionum. Gallus deinde Aquilius, qui Ciceronem orantem iudex audiuit, & quem familiarem suum Cicero idem in Topicis appellat. Huius tãtum responsis irrigantur digesta. Labeonis uerò eodem asciscuntur libri octo pithanon, id est credibilium, seu uerisimilium, & item posteriorum decem. Fuit autem Labeo, quem uocat Horatius insanum, de cuius ingenio, natura, studijs, ac doctrina multa scribit Gellius in Atti. nocti. Saluij quoq; Iuliani digestorum nonaginta libri, de ambiguitatibus unus, ad Minutium sex, ad Vrseium quatuor. Floruit hic Hadriani tẽporibus, & iudicãti fuit in consilio, magnæ uir autoritatis, auũculus etiam Didij Iuliani, deinde principis. Aduocantur & Neratij Prisci regularum quindecim, menbranarum septem, responsionũ tres.

Conditores iuris quot.

Q. Mutius Scęuola.

Gallus Aquilius.

πιθανῶν. Labeo.

Saluius Iulianus.

Neratius Priscus.

Hunc

Hunc sibi putatur Traianus amicorum consensu successorem destinaſſe, sic ut ei dixerit aliquando: Commẽdo tibi prouincias, si quid mihi fatale contigerit: eundemq́; mox Hadrianus imperator habuit in consilio. Volusius quoq; Mætianus iurisconsultus est habitus celeber, quo multum est usus Hadrianus idem: quiq́; docuit M. Antoniũ principem, cognomẽto Philosophum. Veniũt huc igitur illius quoq; libri fideicommiſſorum sedecim, publicorum quatuordecim: sed Mætiani nomen in Marcianum deprauatur à librarijs. Fuit enim Marcianus ipse quoq; iuris autor, à Didio Iuliano principe iuſſus occidi: qui libros huc contulit institutorum sedecim, regularum quinq;, de appellationibus duos, publicorum duos. Item singulares, quos Græci monobiblus, his titulis: de delatoribus: hypothecariæ: ad. s. c. Turpilianum. Iulius quoq; Celsus Hadriano fuit in consilio, qui Digestorũ libros undequadraginta composuit. Sed & Valens, qui fideicõmiſſorum septem. Marcellus quoq;, qui digestorum scripsit unum & triginta, responsorũ unum, sex ad leges. Item Iabolenus, cuius acciti huc libri sunt. Ex Caßio quinq;, epistolarum quatuordecim, ad Plautiũ quinq;. Claruit his temporibus etiã Serbidius Scæuola, cui M. Antonius philosophus operam dedit, ac deinde factus imperator, multũ illo est usus. Hic & Seuerum docuit illum, qui sibi post Pertinacẽ magna uirtute imperiũ parauit. Docuit & Papinianum, de quo mox dicemus. Sed Scæuolæ huius libri deducuntur in Iustiniani Pandectas, Digestorũ quadraginta, quæstionũ uiginti, respõsorũ sex, regularũ quatuor, de quæstione familiæ unus, quæstionũ publicè tractatarũ unus. Huius auditor

Volusius Mætianus.

Marcianus.

μονοβίβλυς.

Iulius Celsus.

Valens.

Marcellus.

Iabolenus

Serbidius Scæuola.

Papinianus. ditor (ut diximus) Papinianus libros ad Pandectas affert, quæstionum trigintaseptem, responsionum undeuiginti, definitionũ duos, de adulterijs unum, ædilitiũ unum. Hic habitus omniũ est acutissimus, eumq; uocãt historiæ iuris asylum, doctrinæ legalis thesaurum, sic ut ab illo studiosi Papinianistæ. legum, qui profecissent, appellati Papinianistæ quandoq; fuerint: amicus & Seuero principi, sed à condiscipulatu, neq; non affinis per secundam uxorem, successor eidem quoq; in administratione fisci. Deniq; moriẽs Seuerus filios suos nõ alij magis, quàm Papiniano cõmẽdauit. Erat autem præfectus urbi Papinianus, ac plus potens in aula quàm uolebat. Itaq; sæpe deponere nocituram potentiam frustra conatus, tandẽ ab Antonio Caracalla Seueri filio militũ gladijs obiectus, & securi percussus est, quòd excusare parricidium noluisset. Huius assessores in præfectura Iul. Paulus. Iulius Paulus, & Domitius Vlpianus, quos quidã ex ue- Domitius Vlpianus. stris Græco uocabulo Coryphæus appellant, quoniam quasi uerticẽ legitimæ disciplinæ cũ Papiniano tenuerũt. Feruntur & Vlpiani libri ad edictum tres & octoginta, ad Sabinũ uerò unus & quinquaginta, ad leges uiginti, pro tribunali decem, de officio procõsulis decẽ, regularũ septem, fideicõmissorum sex, opinionũ sex, de adulterijs quinq;, de appellationibus quatuor, de officio cõsulis tres institutorũ duo, de censibus sex, responsorum duo. Tum singulares hi. Regularum rursus de sponsalibus, de officio præfecti urbi, de officio præfecti uigilum, de officio curatoris reipublicæ, de officio prætoris tutelaris, de officio πολυγραφώτερος, qui plura scripsit. quæstoris. Sed quãuis tam multa scripserit Vlpianus, tamẽ Paulus aliquãto est (ut Græcè dicam) polygraphoteros:

eius enim numerãtur hi libri: Ad *edictum octoginta, quæstionũ uigintisex, responsorũ uigintitres, breuium uiginti tres, ad* Plautiũ *duodeuiginti, ad* Sabinũ *sedecim, ad leges decẽ, regularum septem, sententiarũ uel factorũ sex, sententiarũ iterũ quinq;, ad* Vitellium *quatuor, ad* Neratium *quatuor, fideicommissorum tres, decretorũ tres, de adulterijs tres, manualium tres, institutorum duo, de officio proconsulis duo, ad legem* Iuliam, *uel, ut aliter lego, ad legem* Aeliam *duo: itẽ ad legem* Aeliam Sentiam *tres, de iure fisci duo.* Monobibli *autem, regularum rursus, regularum tertiò, de pœnis paganorum, de pœnis militũ, de pœnis omnium legum, de usuris, de gradibus & affinibus, de iure codicillorum, de excusationibus tutelarũ, ad regulam* Catonianam, *ad.* s.c.Orficianum, *ad.* s.c.Tertyllianum, *ad.* s.c.Syllanianum, *ad.* s.c.Belleianum, *ad* s.c.Libonianum, *seu* Claudianum, *de officio præfecti uigilum, de officio præfecti urbi, de officio prætoris tutelaris, de extraordinarijs criminibus, hypothecaria, ad municipalem, de publicis iudicijs, de inofficioso testamẽto, de septemuiralibus iudicijs, de iure singulari, de secundis tabulis.* Ad *orationem diui* Seueri, *ad orationem diui* Marci, *ad legem* Velleam, *ad legem* Cinciam, *ad legem* Falcidiam, *de tacito fideicõmisso, de portionibus, quæ liberis dãnatorum conceduntur, de iuris & facti ignorantia, de adulterijs, de instructo & instrumento, de appellationibus, de iure libellorũ, de testamẽtis, de iure patronatus, de iure patronatus qđ ex lege* Iulia & Papia *uenit, de actionibus, de cõcurrẽtibus actionibus, de intercessionibus fœminarũ, de donationibus inter uirũ & uxorẽ, de legibus, de legi*

Id est singulares libri.

de legitimus hæreditatibus, de libertatibus dandis, de senatuscõsultis. Fuere autem Paulus, & Vlpianus præfecti ambo, sed quidã factos ab Alexandro dicunt, quidã uerò ab Heliogabalo, qui tamẽ Vlpianũ remouit ut uirũ bonum. Cæterùm Alexander utrũq; magno in honore habuit, maxime autẽ Vlpianũ, qui cõsiliarius ei quoq; fuit, et scrinij magister. Nec unquã ad eũ solus admissus quisquam est, nisi præfectus, atque Vlpianus. Tum siquando alter adhibitus, semper tamen Vlpianus rogari iubebatur. Sabinus autẽ ille, ad quem libros Vlpianus scripsit, puto etiam ad quẽ Paulus, & Pomponius, uir fuit insignis, & cõsularis, ab Heliogabalo iussus occidi, cuius filius etiam Fabius Sabinus Alexãdro fuit gratissimus, & Cato sui tẽporis dictus est. Nescio autem an hic filius idẽ sit Sabinus, qui consularis, ac præfectus urbi per tumultum fusti percussus in populo, & occisus, atq; in publico derelictus fuerit. De illo quoq; ambigitur uter'ne de iure scripserit, filius an pater. Scripsit uerò iuris ciuilis tres, ex Proculi singularem, sed & epistolarum libros octo. Pomponij quoq; collati sunt eodem libri, scilicet ad Quintum Mutium, lectionum undequadraginta, ad Sabinum quinq; & triginta, epistolarum uiginti, uariarum lectionum quindecim, ad Plautiũ septem, fideicõmissorum quinq;, senatuscõsultorũ quinq;, regularũ unus, enchiridij duo. Caium uerò citat & Boëthius in Ciceronis Topicõn cõmentarijs. Huius huc adhibiti sunt ad edictum prouinciale libri duo & triginta, ad leges quindecim, ad edictum publicũ quindecim, qui soli tum reperti fuerunt, Aureorum septem, dodecadelti, hoc est duodecim tabularum sex, institutionum tres, de manumissio

Sabinus. *Fab. Sabinus.* *Pomponius.* *Caius.* *δωδεκάδελτ.*

manumißionibus tres, fideicommissorum duo, de casibus unus, regularum unus, dotalitiorum unus, hypothecariæ unus. Sumpserunt haustus, qui Tribunianũ iuuerunt, ex Venulei quoq; stipulationũ libris undeuiginti, Actionũ decem, de officio procõsulis quatuor, de pœnis paganorum uno, publicorum tribus, de interdictis sex. Item ex Mauriciani ad leges sex, ex Terentij Clemẽtis ad leges uiginti, ex Africani quæstionũ nouẽ, ex Florentini institutorum duodecim, ex Tertylliani de castrensi peculio uno, ex Iusti cõstitutionũ uiginti, ex Triphoniani disputationũ libris uno & uiginti, ex Callistrati de cognitionibus sex, edictorũ monitoriorum sex, de iure fisci quatuor, institutorũ tribus, quæstionum tribus, ex Menandri militarium quatuor, ex Modestini responsorũ undeuiginti, Pandectæ duodecim, regularũ decem, differẽtiarum nouem, excusationũ sex, de pœnis quatuor. Item ex eiusdem Monobiblis, de præscriptionibus, de inofficioso testamento, de manumißionibus, de legatis & fideicommißis, de testamẽtis, de eurematicis, de enucleatis casibus, de differentia dotis, de ritu nuptiarũ. Ex Tarruntij Paterni militarium quatuor, ex Macri militariũ duobus, publicorum duobus, de officio præsidis duobus, Icoston, seu uerius Icaston duobus, de appellationibus duobus. Ex Arcadij de testibus uno, ex Rufini regularum duodecim, ex Anthi, siue Publij Furij Anthiani patris edicti quinq; libris, ex Maximi ad legẽ Falcidiam, ex Hermogeniani epitomatum sex libris. Hæc est deniq; tam iuris conditorum, qui symbolam dederunt, quàm librorum quoq;, & titulorum, quibus uestræ Pandectæ se debent, exactior

Venuleius. Maurícianus. Terentius Clemens. Africanus. Florentinus. Tertyllianus. Iustus. Triphonianus. Callistratus. Menander. Modestinus. Tarrũtius Paternus. Macer. Arcadius. Rufinus. Anthus. Publius Furius. Maximus. Hermogenianus.

nomenclatura. Nam *cæteri non intexuntur, sed tantū citantur: quidam tamen in codicibus deprauatis, quāuis omnino immunes, munificibus tamē adnumerātur.* Tituli *præterea nōnulli, sicuti de excusationibus, penè integri Græcè sunt editi, quos indoctus aliqs (ut apparet) in* La*tinum transtulit. Sed & hæc (ut opinor) & alia pleraq; nostras aliquādo uigilias desyderāt, quas utiq; nos (modò uita suppetat, ac modò paululum quid ocij contingat) nimiū quàm libenter tribuemus, sed prius tamē philosophiæ satisfaciendū, cui nunc totos (ut scis) penitusq; nos tradidimus*. Erit *opus omnino* Barptolemæi Sozini *Senēsis doctoris excellētis, imò uerò planè singularis, opera nobis, & cōsilio.* Quem *equidem* Papinianū *alterum uideor audacter posse appellare seculo nostro.* Vale.

Titulus de excusationibus Græce scriptus.

Barptolemæus Sozinus.

Epistolarum libri quinti finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM
Liber Sextus.

ANGELVS POLITIANVS
Philippo *Beroaldo suo* S. D.

ERTIOREM *me per literas iandiu multi fecerunt, uenisse istuc ad uos quendā, qui nostras adnotationes uēditet in* Statij *syluulas, easq; se iactet ex nostris autographis descripsisse.* Puto *esse autem non quas, me prælegente, studiosi exceperūt, sed quas ego adulescens uiuēte adhuc* Domitio, *marginibus*

bus domestici codicis adscripserã: uidelicet offensus iam tum, quòd multa ille parũ perspectè prodidisset, quæ ferè omnes tamẽ quasi cœlitus demissa mirabantur. Quare uisum est adnotationes istas, qualescunq; sint, his ad te literis, quasi quibusdã characteribus insignire, ne uel aliena fortè mihi tribuãtur, uel propria subripiãtur. Scribere autẽ ad te potissimũ libuit, ut maior in teste foret autoritas: præsertim quoniã uulgari ista primum Bononiæ cœpta sunt, qua tu in ciuitate iure diu principem locum tenes inter nostri ordinis professores. Ergo in epistola prima negamus à Vergilio Culicis pastoris defleri mortem, quod Domitius credidit. Nec probamus, quod ille de hymnis Homericis dubitauit. In equo maximo, Dacũ attonitum, & iturum castris Catonem, secus atq; idem accipimus. Pelleasq; ceras legimus, non Appelleas, quas & Lysippo tribuimus. Noctem designari dicimus per tempus, quo superis terrena placent. Nec mitis apud nos Tonans, imò Taras, quo Neptuni statua innuitur, cuius apud Nonium Lucilius, cuius (ut omittam Græcos) etiã Plinius meminit. Lætus quoq; huic dono, non lætius, ipsi legimus. At in Violentilla, uocalis umbra ritum spectare illum nobis nuptiarũ uidetur, de quo in problematis Plutarchus. Sed & quæ dulcis imago prosiluit, ad speculum potius pertinet. Nec illud, Tam Thybridis, sed magis, iam Thybridis arces admittimus, ut & falsus huic pinnas, nõ autẽ falsas. Nã Minoa corona, quæ sit alia quàm Ariadnes? Tum nec apud Statiũ Chirõ (quanq̃ hoc tamẽ alicubi legitur) pater Thetidis est accipiendus. In Thyburtina quoq; uilla, pulchrè de Leone dictum illud aspexit,

Adnotationes Politiani in Statij syluas.

xit, quòd torua belluæ frons, torui oculi, nec talis hyems tectis, Epiphonema. Nec ubi de Chalcidos fluctibus mentio fit, res mirandæ in comparationem, sed fretorũ angustiæ uocantur. Reprehendimus & illud ut admodùm frigidum, quod de amne ridẽte, deq; nymphis existimat anhelãtibus, nec probamus Aniene in fonte, sed Anien & fonte. Proq; Tiburno Tiberinũ recipimus, explosis locorũ genijs. Tum ꝗ ille sibi algẽtia uindicat, ipsi publicum diu probamus. Conquerimur & quòd apud eundẽ, pro Lucrinis domibus, Laciniæ sint, nullo idoneo sensu, cõtra exemplariũ fidem, reclamantibus & syllabis duabus. Sed nec maiorẽ lyrã trahi per uim patimur ad Vergiliũ. Dissentimus & Gallici soterijs, ut in illo: Licet enthea uatis. Itẽ in illo: Hinc alti gaudens. Nec uerò Galiciæ syllabam reformidamus, Phœbum tamen affirmamus loqui, nõ Aesculapium. Sed in Hetrusci balneo, primum illud ita legimus: Tu quoq; muta, feræ, uolucer Tegeæe sonore. quo Mercurius, testudoq; monstratur. Nec auertite, pro exuite, sed aduertite uolumus, & quod ibidẽ maxime deprauatum, nos ita corrigimus: Vix locus Eurotæ uiridis cũ regula lõgo, Sinada distinctu uariat. Huc illud etiã pertinet. Nõ lumina cessant. quo excitari oculos colorum uarietatibus ostenditur. Nec pro uasis labra, sed pro summis accipimus aut uasorum partibus, aut fistularũ. In Calendis Decembribus, latere palmã putamus, præ magnitudine ipsa dactylorũ. Deridemus & Hæmum, & Spaßionẽ, quod tamen & Merula refellit. In Gaucia, lectionẽ pluribus locis improbamus, ut: Atq; ipsos reuocabat ad oscula postes. &, turba catastæ. sed & illud, At legisse

gisse iuuat. Deniq; parabolen quoq; succisi papaueris, nō à Vergilio tantū, sed ab Homero usq; repetimus. In Pollij uilla, miramur planè tantū de prætorijs esse silentium. Sed & per Epexegesin legimus illud: Aspicit & Phœbi tenerum iubar. In arbore Attedij, credimus est Cacozelon, ut æstuare ad fulmen redigatur. In Psittacho querulæ iam sponte fores uidentur, quoniā quidem querulæ antea quoq;, sed nō sponte, quia brutorum uoces etiā interdum querelæ dicantur. Nec uerò agnoscimus illam de Blesci pueri obitu consolationē. Sed & in Leone Mansueto, nouum pudorem, non ut Domitius interpretamur, imò autē nec omnino fleuisse Cæsarē suspicamur. In Lucani genethliaco, duos ita uersiculos corruptos integramus: Et siquà patet, aut diē recepit, sertis mollibus expleatur umbra. Nec aliā præter Argo ariolamur puppem temerariam Mineruæ. De Nerone quoq;, de Orpheo, de urbis incēdio, de Pollæ laudibus diuersa sentimus ab ipso. Nec penetrasti legimus in epistola ad Pollium, sed penetrali. Porrò in Hercule Surrentino falsò ludi Actiaci pro Pythijs accipiūtur. Falsò itē illud de Parthenope ridēte, Parua suæ simulachra coronæ. Verbū quoq; degenerauit, in suū locū restituimus, in quē scilicet illud subierat, dedignatur. Etenim in Propemptico, pro Thebaide posuit Domitius Achilleida. Sed & in Hetrusci lachrymis malè illud: Aeternasq; ultro sacrauimus umbras. Et item illud, Præcipuos sed enim meritò surrexit in arcus. In Earini coma, Puer Sāgarius, nobis haud dubiè Ganymedes est. Nec cōcussum uulnere torpens, ipsi legimus, imò corpus, sicuti crinis apud nos, q̄ est apud illū uertex. In

Ecloga ad uxorē, leuicula mutatio hæc. Etenim tua, pro illo est, mens tua, totū penè poëtæ cōfundit intellectum. Non approbo Lechias, neq; enim syllabæ ferunt, in uia Domitiana, nec item cœnū populeum. Versiculum quoq; illū, Sed grates ago strictus, atq; tanti est, sic equidem in exēplaribus inuenio, Sed grates ago, seruitusq; tanti est. Damno & lutras, in lyrico ad Septimiū. Nec qui Libyā doceāt, sed qui deceāt, defendo. In Epitrapezio, nos hoc spatiū, quod ille, an spatio. Nos, infra stet mensura pedē, quod ille pedū. Nā illud, Aut eleæ lucis, ipso refellitur syllabarum uitio. Sed & Torani alumnū cōfinxit ipse sibi, pro Timaui. Recusat & in Saturnalibus ad Grippū, Cereos arentes, hendecasyllabi ratio. Versiculus quoq; ille sic domi nostræ, Nil mutas, sed idē mihi repēdis. Iā genitrix Sipileia, in Abascātio, nō Domuti fuit emēdatio, sed publica omniū diu lectio. Quod tamē attulit ipse, Iam laceras, & quæ sequūtur: quodq; Meropen uocauit eam, quæ sit Aerope, proprium fuit ipsius. Sicuti humeri iubati, pro fortibus, nō qđ uerius, pro puerilibus. Illud quoq; sic ipse restituo: Quod cupis ipse iuberi, Da capitolinis, & cætera. In protreptico ad Crispinum, Respuo Nemeam, respuo Nubigenas illos cōmentitios clypeos, cū tyronibus: & quo loco tributa ibi sunt, ego Thoraca repono. Multa in epicedio quoq; patris, aliter apud nos, ut uatē, & nil dulce sonantē, ut Phrygius silex, qui mihi Niobam significat, nō Hecubam, ut quod mensis uocabulum putat ipse, nos participiū. Legit ibidem, qualis & ille dies: at ego, quàm tuus ille dies. Nec umbram philaceida, Protesilaū, sed Alcestim credere malo. Certè in carmine

mine ad somnum, non ab Aethonte, sed ab Oeta deduco Oeteos. Multa in Epicedio quoq; pueri uel notaui, uel emẽdaui. Puta illud, Quis error? quẽ luimus tãtis mœroribus ecce lacertis. Et illud. Nimirũ cum uestra domus, & quæ multa parũ cohærenter intercisa supplet, & ipsum simij uocabulum, qđ ibi nusquã. Præterea, nitãtes, nihili uocẽ. Sed nec à Iuuenale Statiũ taxari, quasi circulatorẽ crediderim. Ferè autẽ sunt hactenus, quæ notauimus adulescẽtes in libri nostri margine, qbus iste nos homo nimiũ familiaris circũduxit. Sed his tamẽ (ut arbitror) lõgè sunt & plura, & meliora, quæ quartodecimo ferè abhinc anno nobis easdem publicè syluulas enarrantibus excepta sunt. In quæ se diu iã casu incidisse, uir admodũ literatus Tydeus Acciarinus, quo Cõsentiæ tẽpore profitebatur, elegãti nobis epistola significauit. Nactus autẽ fuerat, ut mihi posteà renũciatũ est, quæ Frãciscus Puccius Florẽtinus collegisset, auditor ille qđẽ noster olim, dein uero in eadẽ schola etiã professor, q Neapoli nũc agitat magna cũ laude, doctus utraq; lingua iuuenis, nec absurdo ingenio, siue tu prosam cõdere, siue carmen iubeas. Itaq; nihil institor iste uester, aut magnũ circunfert, aut nouum. Sed uides, ut notaui locos, nõ explicaui. Sanè quoniã cõmentarios nõ faciebã, sed epistolã, quæ meo quasi pecori notas inureret: mox (ut spero) cõmentarios quoq; in easdem syluas publicaturus, breuissimos illos quidẽ, sed tamẽ prorsus (ut Plautinũ uerbum penè amissum reuocetur) amusitatos. Tu interim (quæ tua erga me beneuolentia est) ubi res tulerit, imponas (quæso) plagiarijs pudorem. Vale. Florentiæ, Calend. April. M.cccclxxxxiiij.

Francisc. Puccius.

Amusitati.

PHILIPPVS BEROALDVS Angelo Politiano suo S. D.

Vide mi Politiane in studijs nostris politißime, quãti te, & quidẽ meritißimo faciam. Quicquid ex officina istac tua luculenta depromitur, id omne probũ, excoctum, ac emaculatum esse habeo persuasißimum. Imò (quæ tua est in literis curiositas, & excellentia) siquid tibi adhuc adulescenti parum elimatũ per incuriam elapsum foret, id tamen apud me, & reliquos, qui bene sentiunt, fieret perfectißimum, uel ob idipsum, quòd à Politiano proueniret. Tanta enim tua iampridẽ claritudo, & æstimatio, ut poßis uel obsoletis nitorẽ dare, fastiditis gratiam, nouis autoritatem. Et ut semel finiam, hæc apud me tuorũ studiorum reuerentia est, hunc tibi honorem deferre soleo, quem diuus Augustinus scriptoribus canonicis autumat sese retulisse, ut te nusquiam errori confinẽ esse credere ausim. Non ex amore iudicium hoc est, sed ex iudicio amor. Testes sunt scholactici sexcenti, testis est pulpitum illud, ex quo cottidie profitemur, me identidem esse præconem, & buccinatorem tuæ singularis eruditionis. Quid multa? publicè, priuatim, domi, foris, in gymnasio literario, extra gymnasium, ubiq; locorum, ubiq; gentium, ubiq; temporum Politianus à Beroaldo extollitur, celebraturq; meritißimo præconio. Tibi me uirtus tua fecit amicum. Perlegi libẽter, quæ ad me peramanter, & officiose scripsisti: perlegi libentius, quæ in Merulam eloquenter, & cordatè exarasti. Qui instar Zoili iam sibi cognomentũ Homeromastigis adoptauerat: qui in cunctos seculi nostri literatos, nõ dentes,

Merula Homeromastix.

tes, cùm edentulus foret, acuebat, sed linguam uibrabat uirulentam: qui pati æquo animo non poterat uirtutem in iuuenibus sobolescentẽ. Qui ad maledicendum fabérrime formatus ingemiscebat, imò (ut uerius loquar) disrumpebatur orientem solem à plerisq; omnibus iampridem adorari, quàm occidentẽ. Mors hominis declarauit, quàm gratus foret omnibus. Videtur enim Merula ex gaudio esse procreatus, ita cuncti mortales ex illius obitu gaudent. Quod ad me attinet, uellem uiueret, uellem peperisset criminosissima adnotamẽta, quæ in me fertur diu parturisse, ut ita inter ueteranum & tyronem pugna foret conspicabilis. Forsan forsan didicisset se cornutam bestiam irritasse, & momordisse remorsurum, & quòd nostro sequitur de uulnere sanguis. Nanq; nobis neq; machæra hebes est, neq; stylus retusus. Quòd si mortui in nos scripta publicabuntur, cogemur aduersus mortuum suscipere certamen, & uicem talionis implodere: quanquàm nõ me fugit, quàm parum plausibilis futura sit ista contentio, & quòd cum mortuis non nisi laruæ luctantur. Gratias tibi uberes ago, & habeo pro honorifica illa nominis mei mentione, quam amanter nimis inseruisti epistolæ in Merulam graphicè, luculenterq; conscriptæ. Quæ enim mihi uberior laus, & uerior contingere potest, quàm laudari à laudatissimo nostri temporis, eruditissimoq;? Quòd scribis nescio quẽ perinde ac fugitiuum istinc huc migrasse, tuasq; uel potius sub nomine tuo ad notationes in syluulas Statij uenditare: quis hic sit haud equidem noui, neq; quispiam est hac nota notabilis: nemo prorsus apud nos uisitur, qui aliqd inuulget, aut nomini

tuo obscurum, aut eruditioni derogaturum. Adnotatiunculæ autem illæ tuæ breues, & concisæ, quas ad me dedisti, quibus subnotantur magis, quàm explicentur loca recõditiora syluularum aduersus Domitij *interpretamẽta, effecerunt, ut syluulas ueluti in transcursu relegerem.* Iamq; *& ipse in sententiam tuam non tam pedibus eo, quàm assensu literario.* Nihil *potest esse uerius, nihil pensitatius.* Vale *decus literarũ, & me (quod facis) ama mutuiter.* Si *rarenter ad te scribo, causa est aceruus occupationum, quibus iugiter distineor.* Verum, *ut inquit ille, & non officiosus amo.* Iterum *salue.* Vale. Ex Bono. *pridie* Idus *Apriles.* M.*cccclxxxiiij.*

ANGELVS POLITIANVS
Philippo Beroaldo *suo* S. D.

ADeò *testibus nõ indiget amor erga me tuus, & studiorum similitudine conciliatus, & multis roboratus officijs, ut* q Bononia Florentiã *ueniunt, statim quasi solenniter, quò mihi se magis approbent, in tua cohorte se numerent.* Vellẽ *tamen ut laudare me tam uerè posses, quàm plenè soles: quanquàm hoc ipsum laudari abs te, laus est (ut mihi quidem uidetur) nõ ampla modò, sed & uera.* Lætor *autem placuisse tibi, quæ ad* Merulam *scripserim, qui utinam nobis ereptus tam subitò non fuisset,*
Obrusa. *exegissemus ad obrusam quicquid ille unquã literis mandauerat.* Ac *puto (quod cum modestia dictũ sit) perierat* Merula, *nisi perijsset.* Nunc *cineres, & ossa persequi nõ libet, ne si liceat quidem.* Nec *est quod ulla expectemus illius scripta quasi posthuma, coruos delusit hianteis.* Nã *nec* Centuriæ *usquam, nec* Plautinæ *quæstiones comparent.*

rent. Ita lepidus homo posteris imposuit. Dignus omnino tamen, quẽ professores non contemneremus, nisi professores ipse omneis contempsisset. Quod porrò ad notas attinet, quas nobis necessitas quædam penè retentantibus extorsit, satis mecũ præclarè agetur, si pueritiam sapere, non etiam puerilitatem uidebuntur. Vale. Florentiæ. IX. Calen. Maias. M.ccccLxxxxiiij. Pueritia. Puerilitas.

FRANCISCVS PVCCIVS
Angelo Politiano suo S. D.

ME uerò ipsum recẽs ista Miscellaneorũ editio, ut delectauit sanè plurimũ ob eximiam laudem, atq; adeò immortalem, quã tibi pulcherrimo hoc opere partam cãdidè sum pro amicitia nostra gratulatus: sic certè in eo commouit, atq; pupugit non parum, quòd arcana illa, & uerè dixerim mysteria literarum, quæ diu nos ac singulatim ab oris tui oraculo exceperamus, ut his quasi pro iure nostro placeri nobis, & gloriari possemus, peruulgatis nunc his libris, non magis nostra, id est sectatorum tuorum, quàm populi, atque adeò scholasticorum omniũ erunt. Et de Aristotele quidẽ præceptore suo conquestum esse per epistolã Alexandrũ regem Gellius scribit, quòd is scriptis, ac publicatis philosophiæ secretioribus operibus, priuatũ illũ disciplinæ profectum auditoribus suis inuidisse uideretur. Et ita tamen legendos dedit libros illos Aristoteles, ut ab his tantũ intelligi possent, qui eũ prælegentẽ audiuissent. Rescribẽs enim regi affirmat τοὺς λόγους καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους, ut iam nostra multò æqor expostulatio uideri debeat, quòd Miscellanea tua sic dilucidè, ac distinctè cõscripta sunt, ut hos libros A. Gellius lib. 20. cap. 4. Libros & editos & non editos.

Viuam uocem. *bros qui legunt, os autoris, & , ut aiunt, ζῶσαν φωνὴν non multùm, aut certè nihil desyderēt.* Hos tu igitur *thesauros, has margaritas nō porcis quidem, ut dicitur, sed populo, aut quod sit etiā indignius, grāmaticorum ferulæ exposuisti.* Nam *per deos immortales, quid ego primū in hoc opere admirer? recōditissimos'ne locos, & quasi sanctius illud ærarium literarū, unde nihil cōmuni percussum moneta, nihil publici iuris effertur?* An *doctrinarum*

Cyclicæ doctrinæ. *uarietatem, & illius ἐγκυκλοπαιδείας uersicolorem, & undequaq; fulgentissimam uestem?* An *uerò testiū, quos citas, & autorum dignitatem, simul ac numerum? quorum sanè plerosq; hi quoq;, qui sibi docti uidētur, ne de nomine quidē ipso notos antè habebant.* Nā *de ornatu illo, ac lepôre nitidissimæ orationis qd dicā? quæ uario quodam, & propè uermiculato intertextu lasciuiēs, omnesq; uerborū flosculos captās, candorē tamē ubiq;* Latini*tatis, & quasi pudicitiam præfert, ut illa ipsa purpura, & muliebri mundo q̄ honestissimo indefessum lectorem uno propè decursu, à præfatione ad extremā illā coronidem traducat.* Habemus *in manus quotidie ego &* Vgolinus *tuus hūc librū, legimus, decātamus, ediscimus, ac nulla iā pagella est, quam nō decies reuoluerimus: nec tamen adhuc caput ullū sic attentè, aut diligēter perlegere potuimus, quin resumētibus illud idē in manus arridere magis nobis, atq;, ut* Aphrica *illa, afferre noui subinde aliquid uideatur.* Ac *cū illo recognoscere iuuat, quæ pridem, cùm istic eramus, te prælegēte didicimus: tū uerò pleraq; alia de liberalitate tua addita, quasi auctariū quoddā auida, ac pendenti aure conbibimus: ut iam scilicet partitam cū*

alijs

alijs auditionis nostræ mercedẽ hoc ipso corollario non inuiti repẽdamus. Iam *uerò quanquã quicqd ipsi sumus, si quid sanè sumus, id totũ tuo beneficio sumus: quantum tamen ingenio meo applaudere, & gratulari me putas, ubi aliqd de penu tuo proferri uidemus, quod nos quoq; ipsi in re nostra nostro quæsitũ* Marte *haberemus.* Etenim *licet sanè perspiciã quantũ inter aquilã ac noctuam intersit, tamẽ uenire in idẽ, & cõsentire rationes nostras cum tuis, id uerò ipsum placere, me meipsum mihi uideri nunc demũ aliquid facit.* Omittam *alia quædam, fraterculus ille gigantis apud* Iuuenalẽ, *& terræ filius apud* M. Tulliũ, *quàm eruditè abs te, & appositè enarratus est.* In *eundem uerò sensum expositũ esse à nobis abhinc ferme biẽnio in publico, frequẽtiq; auditorio lectißimus iuuenis, & utriusq; nostrum amicißimus* Nicolaus Valorius, *qui tum forte aderat, nouit.* À *miniatula quoq; cera in epistolis* Ciceronis *nõ admodum diuersa nostra lectio fuit, qui nullum quidem emendatiorẽ codicem nacti (est enim bonorũ librorum in his locis mira penuria) sed tantum cõiecturis permoti, minio, ac cera tua ponẽdũ putaueramus.* Sed *& illud* Iuuenalis *cacoëthes appellari existimẽ iudicij tui causa explorandi, quod mihi quidẽ pro* Delphico *oraculo esse non reticuèro.* Nam *cùm legerim apud* Cornelium Celsum *cacoëthes speciem quandã carcinomatis esse, eam quidẽ molestißimã admodũ, & diuturniorem, inde per metaphoram quãdam à satyro aßiduam incessentem uomicam scribendorum carminũ, hoc signari nomine crediderim.* Idq; *cùm adiecta insanabile, & ægro in corde, & uerbum ipsum senescit, quod aptè* Cacoëthes

cadit

cadit in ulcus rediuiuum:tum uerò etiam tria illa Augusti carcinomata simili propè ratione sic dicta, quasi digito indicare uidentur. Huic tamen sententiæ meæ quãuis (ut mihi quidem uidetur) undequaq; in hũc locum quadranti, non prius calculum album adiecero, quàm cũ abs te quoq; doctißimo, atq; incõparabili uiro cõprobatum iri accepero. Nec uerò illud ueremur, ne forte me existimes ex ijs rebus uelle tecũ conferri. Præfati enim iam sumus intelligere nos quantum distet ab Aiace Thersites, & simul noui facilitatẽ tuã, qui in laudis tuæ participatum, cum omneis bonos, tum præsertim tui studiosos, & amatores non grauatè admittis. Sed redeo ad Miscellanea, in quæ mehercule Propertianum illud iam decantare poßimus: Cedite Romani scriptores, cedite Graij. Etenim siquid mihi de literis iudicij est, nõ iuniores modò omnes longo post te interuallo reliquisti, sed ueterũ etiã scriptorũ laudẽ in hoc qdẽ genere haud dubiè adæquasti. Nã de copiæ quidẽ cornu, quod nõnulli in te inuidi acuebãt, sentiãt alij quid uelint, mihi certè totũ inane, ac uile, nec redimitũ floribus, sed paleis occultatũ uidetur. Sũt enim meræ nugæ, & planè (ut ipse scripsisti) craßior inter uos, q̃ inter Pyrrhanũ & Thisben paries extat. Atq; ut intelligas quàm istius operis æternitatem exploratißimã habeã, haud parũ inuidere me fateor Michelotio, Vgolino, alijsq; cõpluribus æqualibus, & familiaribus nostris, ꝙ tam eximia in hoc libro præfatione citati cognoscẽtur à posteris, fientq; pariter tecum æterni, & illustres. Quòd si id antè mihi uenisset in mentẽ, uel gratia, uel precibus, aut precio etiã, atq; omni ambitus

tus genere cōtēdissem, ut nos quoq; honestissimæ isti centuriæ adscriberemur: & quoniam alios te subinde libros subcenturiaturū esse polliceris, iam nunc honorem istum quacunq; tecū mercede paciscor. De meo autem erga te singulari studio, & amore, etsi de eo te nō dubitare certò scio, tamē qa ita locus exposcere uidebatur, scripsissem in præsentia aliqd, ni ueritus essem, ne tam longa, ac uerbosa epistola stomachū iam tibi, & propè nauseam fecerit: cùm præsertim nihilo breuiorē elegiā, quasi coronidem quādam adiecerim, quam ijs Dominici natalis ferijs per otiū lusimus, admoniti patriæ, domestici laris, cuius iam non minus, quàm Homericus ille Vlysses ἵεμαι ϗ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι: & simul ut una opera ueteribus amicis, & tibi præcipuè duci, & præceptori meo pristinam obseruantiā, & amorem testarer. Eam tu cum uacabit, diligētius pelleges. Et si uidebitur istorum hominum nasum nō reformidare, ostendes cùm omnibus, tum etiam, si qua opportunitas affuerit, Laurētio Medici, uiro primario, & de me, & de omni ciuitate nostra bene meritissimo. Vale. Neapol. pridie Calend. Ianuar.

Cupio & fumũ exilientẽ nosse.

ANGELVS POLITIANVS
Francisco Puccio suo S. D.

INcredibili me uoluptate tuæ literæ affecerunt. Non tam, crede, quòd nostra Miscellanea laudant (quanquàm id etiam) quàm quòd apud me, qui tibi olim præceptor obtigerim, singularem quandam uel eruditionē, uel eloquentiam tuam profitentur. Vt enim agricola uehemēter exultat, ubi generosos fœtus ex arbore ipsa legit, quam suis quondā manibus cōseuerat, ac diu multa cura produxe

produxerat: ita nos magnopere delectatos illa epistola tua scias, quae mirificos istius ingenij nostra opera culti uobis fructus exhibuerit. Audieram quidem saepe antea quoq;, nec sine ingenti meo quidem gaudio, te Neapoli docere iuuentutẽ, magna celebritate, magna gloria. Sed haec tua nunc tamen epistola planè declarauit, nõ abesse à Neapolitanis, quibus ita placeas, iudiciũ illud antiquũ studiorũ, quae sibi olim sedem apud ipsos propriã, quasiq; certum domicilium delegissent. Est enim stylus eius epistolae cùm (quod ego in primis exigere soleo) Latinus, & castus, tum uerò elegantẽ quandam prae se indolem ferens, elaboratus, inlaboratoq; similis: hoc est ita latenter, ita dißimulanter cultus, ut in eo se forma, non cultus ostentet. Facilis idem, profluens, numerosus, non anxiè, non molestè diligẽs, magisq; similis neglegẽti, sed ita tamen ut plus eo quoq; pacto Veneris habeat, qualis Apelleis est color in tabulis. Quid igitur mirum, si meũ quoq; sicuti Latonae tacitũ pertentant gaudia pectus, cùm tales prodijsse discipulos è nostris umbraculis uideo, quales ego fortasse iam nec magistros asperner? Non enim propterea quòd tibi ego tũc magister, ideo nũc quoq; te doctior. Nã & qui me docuerunt, ipsi deinde aliquoties in nostra schola cũ caeteris discentibus desederunt. Vices ita rerũ sunt, & quidẽ pulcherrimae. Nec mihi certè qcquã gratius, quàm discipulos emittere me quoq; ipso doctiores, praesertim si grati, si memores, si nõ in praeceptorem quoq; ipsum, sicut in parentẽ equulei recalcitrẽt. Sed & de uersiculis, mi Pucci, tuis quid dicã? quàm noua ibi multa, quàm imò antiqua, quod filum, qui color, quì cultus,

quae

quæ illecebræ,quæ mollitia,quæ quaſi teneritudo, quàm ibi multas figuras,quàm multa lineamẽta Græci Callimachi,neſcio equidẽ an data opera,ſed expreßiſti.Nã quòd in ijs me quoque laudas,& triplici eloquio ſuccingis,ac ne liuori quidẽ ius eſſe in nos ullũ dicis,ſiue ita tu credas, ſiue tanquã poëta fingas,omnino tamẽ ago gratias,quoniam hoc ipſum cõtigiſſe mihi ut à docto homine,quãuis falſò,lauder,ingens profectò laus eſt,atq; ob id uera.Sed illud,opinor,tu quidẽ iocans,quòd quaſi magnã quandã expoſtulas iniuriam,quia quæ prius in ſchola docui,nũc & in Miſcellaneis peruulgaui.Quid autẽ hoc tua? Nunquid adhuc dictatis indiges, qui per te numeros implere omneis,ac iam præſcribere cæteris potes? Quin imitare tu quoq; leonũ catulos,quibus cũ ſatis dentes, unguesq; creuerũt,aſpernati matris ubera,prædam ſibijpſi procul in ſyluis captant.Sed uerſari cum Baccio Vgolino te dicis, eiq; librum noſtrum uoluptati fuiſſe. Cum Baccio tu igitur meo uerſaris Pucci? Cum Baccio iocos agitas,& ſeria?penè dixi(quod nefas) inuideo.Sed qs nõ tibi eius hominis inuideat conſuetudinem,quo nemo blandior,humanior,ſuauior? Deierẽ equidẽ nihil me illo uidiſſe amabilius,nihil etiam tamen amantius. Itaq; cõſecutus mihi, quod nemo ferè unquam,uidetur,ut ſit omnibus charus, omnibus iucũdus.Amatur à principibus, ſed ſine aulicorum obtrectatione.Celebratur à doctis,ſed ſine æmulorũ offenſione.Cum cæteris ita uiuit,ut omnium ex æquo beneuolentiam colligat, ordinum tamen diſcrimina nõ confundat.Quanta autẽ illi prudẽtia?quãta fides? quãta rebus maximis adminiſtrãdis animi altitudo? quæ uis,quæ Baccij laus

m facun

facundia? quæ acrimonia? quãtum deinde amoris, officij, sedulitatis, diligẽtiæ? quæ porrò in conuictu comitas, facilitas, simplicitas? quàm ubiq; candidus, facetus, ingeniosus? quàm etiã eruditus, ac literatus? quid postremò carminibus illis, siue quæ ad citharã canit ex tempore, siue quæ per otiũ componit, dulcius, mundius, limatius, uenustius? Sed quid ego longius euagor? Fruere tu, quantum potes, meam, tuamq; uicem Baccio meo: fruere Baccio, meis serijs, meisq; delitijs. Atque adeò non tantum meis, quàm omnium potius, quicunque salem modò habent aliquem. Date uerò operam (quò desyderium uestri leuius feram) crebris ut inter uos de me sermonibus sæpissime mihi (quod dici solet) aures circunsonent. De fraterculo gigantis quid mirũ, si tu eadem prodidisti fermè abhinc biennium, quæ nos abhinc fermè quadriẽnium? Non'ne etiam catuli sæpe duo lepöris eiusdẽ cubile deprehendũt, si forte ijsdẽ uterq; uestigijs institerunt? Cacoëthes uerò nõ ulcus modò, sed & lenta quædam febris est, in definitionibus apud Galenũ, quod & nos alibi retulimus in literas. Vtroque tamen apud Iuuenalem consuetudo mala significatur. Cæterũ quid hoc est, quòd tu tam timidè, & diffidẽter, tam lentè, tam suspitiosè, tam cautim, tam quasi pedetẽtim nos adis? An uereris ne me istis offendas? quasi uerò nõ laudes tuæ redundent in nos, sicut in te nostræ: quasiq; nescias me meorũ familiarium laudibus plus aliquanto fauere, quàm proprijs. Ego te profectò in cõsortium laudum mearum (si modò meæ sunt aliquæ laudes) adeò non grauatò admiserim, ut hanc potius mihi laudẽ unam putem laudum omnium maximam, quòd eas tu nõ asper

Cacoëthes non febris est apud Gal. sed ulcus malignũ & cõtumax. 4. Therap.

aspernaris. De copiæ cornu, Miscellaneisq; nostris (quan quàm amore labi tu quoque potes) à te tamen (ut uerum fatear) non magnopere dissentio. Veruntamen illud interim memini, simiam quoq; ipsam, quæ turpissima bestia uocatur ab Ennio*, credere tamen suos catulos esse omnium formosissimos.* Vale. Simia.

AVGVSTINVS MAFFEVS
Angelo Politiano suo S. D.

CVm esses Romæ *apud nos æstate superiore uir doctissime, ac nō multis ego antea diebus accepissem, te nō minore ingenio, & doctrina, quàm cura,* Herodiani *uiri sanè clarissimi historias è* Græco *in nostrū sermonē uertisse, ad cōmunē uidelicet studiosorū omnium gratiam & utilitatē: tanta sum equidem animi uoluptate affectus, ut nihil profectò auribus meis aut antiquius, aut optabilius afferri eo tēpore potuisse existimē.* Hinc *enim factum est, arbitror, ut ego recenti quodā desyderio eius uisendi operis commotus, atque erectus, paulò curiosius exemplar abs te petere nō dubitauerim.* Quod *mihi pro singulari tua erga omnes facilitate, non modò non negasti, sed & uerbis amplioribus spopondisti, id te quàm primùm* Florentia *usq; ad nos transmissurum, ne diutius scilicet tam floridæ, tamq; amœnæ lectionis fructu, ac uoluptate careremus.* Quem *librū cùm auidè per dies multos expectassem, neq; meū ingens illud desyderiū diutius sustinere possem (quippe iam dubia, & incerta spe quadā meus detineri animus uidebatur) omni studio, ac solicitudine, industriaq; elaboraui id efficere, quo minus tale opus esset mihi ulterius desyderandū.* Itaq; *inuento apud*

nescio quem dubiæ sanè fidei exemplari quodam, quàm primũ iußi uolumẽ ipsum, ut erat, exscribi, atq; exarari. Quod equidẽ arbitror partim scriptoris incuria, partim exemplaris uitio esse pluribus in locis corruptum, ac deprauatũ, nec planè suis omnibus integris membris consistere. Quam rẽ adnotasse haud improbè uidear, dũ proxime luculẽtam ipsam historiã non incuriosè, ac cõniuentibus oculis perlustrauerim: quæ adeò meas aures impleuit, ut in ea lectione meum omne studiũ, atq; otium per hos cõtinuos dies collocauerim. In qua præter elegãtiã, cõcinnitatemq; Romani sermonis, ac sentẽtiarum uarietatem, illud in primis non solùm præcipua laude, sed esse singulari admiratione dignißimum conspicatus sum, quod cõcionibus adeò crebris, adeò sublimibus abundat, ut in ea parte insignis ipse historiarum scriptor Herodianus Cornelio Tacito nostro, ne primo quidẽ loco ceßisse uideatur. In quo non minor profectò laus tua, & felicitas esse debet, cùm in eo uertẽdo opere illud planè fueris assecutus, ut seruata ubiq; ueræ historiæ maiestate, nihil quod ad candorem, ad sublimitatẽ, ad decus Romani sermonis, aut ad sententiarũ grauitatẽ, uel totius operis ipsius concinnitatem pertineat, aut requiri abs te, aut desyderari posse ullo modo uideatur. Qua ex re illud proculdubio futurũ de hac tua proxima fœtura ominamur, ut magnos scilicet, atque uberes fructus, nec minores uoluptates sit cunctis literarũ professoribus succisiuis paritura tẽporibus. Quæ licet hactenus nõ nisi ad paucorũ manus peruenerit, autori tamen iam suo æternã memoriam, & claram nominis perpetuitatẽ spondere affatim, ac polliceri uidetur.

uidetur. Nam mihi uerè persuadeo Græcũ uirum Herodianum, quem ipse nuper ciuitate Romana donasti, si in mille uolumina diligenter impressus, trãscriptusq; ad manus literatißimorũ hominum, semel reseratis carceribus peruenerit, de eo singulorum iudicio, expectationiq; satisfacturum, ut in eo libello nihil nisi candidum, nisi sublime, nisi luculentum, atq; omni ex parte perfectißimum, cõtineri omnes ingenuè fateantur. Quamobrẽ nihil est, uir literatißime, quòd singularem hanc gloriã, ueluti popularẽ quandam auram uel contemnas, uel in postrema parte felicitatis tuæ colloces. Quæ quidẽ cùm ex ingenij tui uiribus orta sit, ac solo uirtutis suffragio tanquam ex quodã legitimo certamine constet, in memoria profectò, ac recordatione sempiterna omnium mortalium euigilabit. Hanc ego mediusfidius futuram de te famam, hanc lucubrationum tuarum æternitatem, tanquam ex altißima quadã specula intueri iam planè uideor: nisi tamẽ (quod minime uereor) singularis meus erga te amor, & antiquæ ipsius historiæ maiestas, & reuerẽtia, quam Græcis iampridem commendatam, uel potius occupatam literis, postliminio tandem in patriam redire iußisti, me in hac parte cæco, & obscuro esse iudicio facit. Non potui tamẽ non molestißimo, & iniquo animo ferre, quòd cùm proxime (ut dixi) ex deprauato illo archetypo sumptũ, & emendatum nõ incuriosè, non surda aure, non illotis (ut aiunt) manibus retractauerim, quædã in eo adeò corrupta, adeò uaria, & præpostera adnotaui, ut nullo pacto sentẽtijs uerba congruere, aut satis competere uideãtur. Quibusdam tamẽ in locis tentaui deprauatas libelli par-

tes, ſiqua poſſem lima, uel ingenij ratione caſtigare. Quòd cùm minime aſſecutum me fuiſſe intelligam, cupiamq; noſtro huic uolumini ſuum ius, ſuamq; integritatem reſtitui, operæpretiū mehercle arbitratus ſum illud ad te qualecunq; tranſmittere, quod bene in primis abs te perluſtratum, atque omni ex parte diligenter repurgatum, ad ſuum quàm primùm dominum ſerena fronte, & cute candidula reuertatur. Quam curam ſi non moleſto animo pro amico ſumpſeris, habebis me profectò laudum in primis tuarum uocaliſsimum præconem, atq; omni tempore memoriæ tuæ clariſsimæ non ingratum, aut ſanè frigidum debitorem. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Auguſtino Maffeo ſuo S. D.

QVantò tu erga me liberalior, & humanior, tantò me abs te maiori affici iniuria puto, uidelicet quòd inhumanus habeor, cùm tecum conferor. Accepiſti me Romæ ſuperiori æſtate domi tuæ, mihiq; perbenignè libros ueteres, aliaq; monimenta, quibus tu abundas, ipſe delector, oſtendiſti. Rem tibi ego tamen puſillam, facilemq; roganti non tribui. Quis me ferat? omnes te docti colunt, hominem doctum, doctisq; fauentem: ſolus ego ſi non contempſi, certè ſuſpitionem dedi, quaſi contempſerim. Quid agam? culpam'ne conferam in occupationes? ſed quæ tantæ potuerunt occupationes efficere, ne codicem mitterem, quem domi habebam? Oblitum'ne me dicam? Sed obliuiſci nec potui, nec debui, quod tu tantopere à nobis homo tantæ dignitatis, tantæ autoritatis, & gratiæ, tam bene de nobis meritus petijſſes. Si factum ne-
glegen

glegentia dixero, erit hæc ipsa neglegẽtia uix expiabilis. Quid igitur? Nempe id quod res est, putabam quotidie cras missurum, cras tamen uidere adhuc non potui. Deniq; sic cogitabã: Sciet Augustinus eò plus esse apud me fiduciæ, quò sit minus officij. Plus amari porrò fiducia, quàm officium debet. Ergo quo plus cessabimus, plus ille nos amabit. Nec uerò ratiocinatio fefellit. Tantum enim abest, ut te offenderimus, ut honoris etiam nostri causa describi protinus egregijs & notis, & paginis Herodianũ curaueris, epistolamq; composueris ornatissimam, nostris refertam laudibus. Ac ne quid abesset, etiam grãmaticum uetustum, nec adhuc peruulgatum, quẽ commodari tantũ uolebam, dono dedisti. Sic ergo meum consilium, si non sapiens fuit, at certè fœlix. Sed cur non & sapiens, cùm bene cõiectauerim, prorsusq; diuinauerim? Quòd Herodianũ laudas, gratum: nec enim pluris apud me munera illa pontificia, quàm suffragium hoc tuum. Licet igitur hunc ego librum penè ex tempore Latinum fecerim, tamen quoniam tu neglegentiæ meæ subscribis, ego quoq; iam posthac ita illi fauebo, ceu si nihil industriæ defuerit. Exemplum certè quod misisti, libens emendabo, tum epistolam seruabo tuam diligenter, ut ex occasione contra obtrectatores proferatur. In qua cùm sint omnia laudanda, nisi quòd nimium me laudat: quid tamẽ ibi prius laudem, nõ inuenio. Fortasse uerò laus eius nulla prior, quàm quòd animata, & spirans, citra lectoris operam per se ipsa penè uidetur loqui. Vale.

IOANNES FRANCISCVS BENEdictus Angelo Politiano S. D.

Miraberis fortasse eruditißime Politiane, quòd ad te ignotus scripserim, & præsertim tanti nominis uirũ. Verũ si ad huius calcem perueneris, inuenies profectò si ignotum, saltem tui amãtißimum, & acerrimum tuarum laudum propugnatorẽ ad te scripsisse, si acerrimus propugnator is esse potest, qui nondum Velitis functus est officio. Agens enim hîc Venetus secretarius Miscellanea tua, opus sanè multijugũ, ac eruditũ perlegere decreui. Arbitrabar enim id, quod de te cõstantißime cõceperam, me nõ minus eorum doctißima lectione, quàm multiplici eruditione delectatũ iri. Verùm mehercule superauit (ut ille ait) præsentia famam. Inueni siquidem nõ sellulariam, ac triuialem in eis doctrinã, sed qualem Marci Catonis, illius'ue antiquitatis fuisse memorant. Quo factum est, ut si prius tuus fueram amicus, nũc deditißimus sim: publicoq; prædicabam ore Politianum nostra ætate eruditißimũ esse. Et ne fortaßis me hæc ad adulationẽ dixisse putares, Bernardus Riccius Florentinus secretarius, uir literatißimus, indubitans erit testis. Essent & alij, & præcipue Georgius Merula, si naturalis liuor permitteret: cũ quo tui causa pugnãdo, res mea ferè ad Triarios deuenerat, qui te furẽ, te Cæsariani præcepti immemorẽ appellabat, instabatq; acrius (prout eius est instituti) amplißimã uirtutum tuarũ famam deturpare, ac statim pòst compositam in te inuectiuam ostẽdit, qua conatur te manifesti furti deprehendere. Ego autem uirum admonere non cessabam, hortans, & enixè rogãs, ut ab huiusmodi inuidioso desisteret instituto. Affirmabam enim se nõ tantum Politianũ ueteranũ militem, sed Picum etiam, quem tu iure

Georgius Merula.

tu iure phœnicem appellas, in se concitaturũ: omnem deniq; doctißimorũ uirorum academiã: qui cũ bonarũ literarum studiosi sint, Politiani partes acerrime defendent. Verùm irrita, & uana nostra fuit omnis admonitio. Nã trãscripturus inuectiuã, quàm primùm in lucẽ dabit. Sed parturient montes, nascetur ridiculus mus. Fateor certè Georgium Merulam uirum doctum esse, uerùm Politianum doctiorẽ esse nunquã negabo. Et ne cogitares me in eum hæc odio dixisse, scias uelim meum fuisse præceptorẽ, cui (ut Fabius inquit) tanquã alteri debeo parẽti. Verùm amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica ueritas. Et de ijs satis. Tuam in Aristotelis libros prælectionẽ his proximis diebus uidi. quã adeò admiratus sum, ut stupore quodam altera dubitarem fieri Niobe. Prò Iupiter, sapit'ne hæc uulgatam aliorum lectionẽ? sapit'ne pædagogorum tritam enarrationẽ? Quicquid in uniuersali scientiarum machina cõtinetur, in quatuor, quinq;'ue schedas strictim à te repositum uideo. Faueant igitur alij cœptis, nã quemadmodum de Pico uerißime dici potest, solum in literis esse phœnicem, sic quoq; de te iam fatendum erit. Reliquum est, ut scias Ioannis Francisci operã ad nutum te habere. Teq; sacratißimo academicorũ uinculo obtestor, ut non minus me, & rebus utaris meis, quàm proprijs. Nec te pigeat Pico optimo, optimarum literarum principi me commendare. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Francisco Benedicto S. D.

NOn minus gratæ mihi tuæ literæ, q̃ si tu diu notus. Idem quippe in amicis, quod in pecunia: iucun-

dius multò parantur, quàm habētur. De *Miſcellaneis cre do equidē ita tibi uideri, ut ſcribis, fortaſſe aliter uidebitur, cùm in amoris locum cenſura ſubierit.* Hoc & *Merulæ fortaſſe uſuuenit. Olim nos cum primis amabat, nūc (ut ais) accuſationes quoq; parturit, nō liuore credo, ſed iudicio.* Cupio *quāprimùm clamet,* Iuno Lucina *fer opē. Ac ſi opus fuerit, egomet quoq; obſtetrix accurrā. Prælectionem uerò, qua diſciplinas omneis aut diuidimus, aut partimur admirari tum deſines, cùm te ad* Picum *conuer teris, cuius uno in pectore ſeſe diſciplinæ illæ omnes, tan tæ, tamq; multiplices explicarunt.* Nam *quòd utriuſque ambias amicitiam, cauſa non eſt, utpote iam nunc utriq; chariſsimus, utriq; intimus.* Nō *enim aliter amicos, quàm in commune paramus.* Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Marſilio Ficino S. D.

Libros *quos graueis, & copioſos de uita nuper dediſti, accepi.* Prima *eorū frons, & indiciū plurimū inuitarūt, ut capita decurrerem.* Immorari *in eorū lectione diutius non licuit, quoniam heri ſunt redditi inter cōclamādū ad uaſa, exeūte in uenationes principe.* Cras *uerò* Ticini *me eſſe oportet, in qua urbe (ut ſpero) abſumam duodecim dies.* Inde *regrediens ad* Ficinū, *id eſt ad uitā meam, regreſſum me eſſe arbitrabor: magno enim me ſtudio iam noſtratia hæc oblectant, qui uetera tantū ſectari ſoleo.* Nec *ab re, penè totas* Athenas *iſtuc conceſsiſſe uideo, ut* Latinas *habeamus.* Id *fieri nemo negarit, autore* Laurētio Medice, *uiro ex omni æuo incomparabili, qui ſignū quoddam omnibus bonis artibus, & diſciplinis, ad bene*

bene sperandum sustulisse uidetur: sed plura aliquãdo de illo, nec pauciora de libris tuis, quibus Plato planè sit noster. Intereà nec gratias tibi ago, quando maximarum debitor sum. Nec magis contendo ut me ames, qui te parentis loco esse uolui. Vale, & oculis nostri seculi Pico, & Politiano me commenda. Vale. Mediolani.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario suo S. D.

IN calce epistolæ cuiusdam, quam tu ad Marsiliũ nostrum Ficinum scribis, mei, Piciq; mentionem faciens, oculos nos huius seculi appellas. Gauisus, fateor, opinione tua sum, delectatus testimonio, propè etiam elatus laudatore Antiquario, præsertim apud Ficinum illum, mortui penè Platonis Aesculapium. Sed ut in me descendi, nihil omnino reperi, quod istis laudibus respõderet. Conuerti ergo ad Picum, partemq; illam meam laudationis tuæ transcripsi. Nam ut Solem unum mundus, ita unum habet hæc ætas oculum, non duos. Vale.

MARSILIVS FICINVS
Angelo Politiano suo S. D.

ACceperam calamum Angele, ut Homericã Musam tuam miris in cœlũ laudibus, quòd possem extollerẽ. Repente autẽ sic interpellauit me Cupido: Quid agis inepte Ficine? semper'ne in laudibus Musæ uersaberis? Me lauda philosophe, si uis absq; adulationis suspicione laudare. Si Musam celebras Politianã, Angelũ solũ celebras: si Cupidinẽ, Angelũ unà, atq; Marsiliũ. Ego enim cõmunis uestrum amor sum, utrunq; colo, ab utroq; color. Hæc, Angele, deus ille mihi. Sed ego illi inquã, Verax

est Musa

est Musa Politiana, nũquam mentiri me compulit, & tu periure amor me cogis mentiri quotidie. Ita heri delitias Politianas amabã, ut iurarẽ eas in posterum uehemẽtius amare nõ posse: sic hodie rursus amo, ut iurẽ me heri eas nõ satis amasse: utq; simul adfirmẽ, nõ posse cras ardentius amare, quàm hodie. Cras istud quotidie similiter me deludit, semper adultus est meus amor, quis credat? semper & adolescẽs. Adolescat tamẽ ut placet, modò nõ senescat. Sed audi Cupido, non Venus amoris huius mater est, sed Calliope. Fouet hũc Musa sedulò, crescit aßiduè: crescat hoc fomẽto iugiter, & periurus sit. Non est hoc uitiũ in amore. Sic igitur, Angele, cõmunem amorem nostrum, Musamq; tuam colere unà & debeo, & uolo. Tu Musam ipsam adora, amoris & gloriæ matrem. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Marsilio Ficino, Philosopho Platonico suo S. D.

QVid obsecro indignatur amor iste semper in nostræ Musæ laudibus te uersari? quasi uerò alius eã magis, quàm amor laudauerit, qui quoniã cæcutit, ut Plato inquit tuus, ideo nec fidẽ facit. Itaq; iure nostro ciuili ne postulare quidem cæco licet: sed quoniam laudari iam se quoq; uult, à quo tandem laudabitur? An à Musa? quando nec in Phædro sine Musis laudatus. Sed Musis non creditur, utpote dicentibus falsa (si credis Hesiodo) similia tamen ueris. Dicunt & uera quidẽ (sic enim est apud eundem) cùm uolũt: uolũt, opinor, apud Mineruam, cui noctua famulatur, quæ uel in tenebris cernit. Mineruæ porrò numen familiare tibi, sicuti Musarum mihi

mihi. Verè igitur apud nos amor noster laudabitur, licet ipse minus uerè Musam laudauerit. Solet autem (quod idem tuus autor Plato affirmat) etiam Iouis permissu peierare amor. Vale.

MARSILIVS FICINVS
Angelo Politiano suo S. D.

SI nunc Politiane dixero me literarũ tuarũ acumen, & eloquentiã nõ mediocriter admirari, aliquis fortè me nimis admirabundũ existimabit: quippe cùm nouitas tantum cæteris admirationem parere soleat, ego uerò etiã quæ mihi in Politiano iamdiu notissima sunt, uidear admirari. Sed re uera non antiqua nunc in te, sed noua demiror. Adeò enim feliciter Politianus meus breuissimo quodam tempore adoleuit, ut mutata forma alius mihi iam, nouusq; appareat. Ergo qui mihi puer non parum, qui multùm placuit adolescẽs, idem plurimùm perplacet adultus. Meritò crescente in dies forma, creuit & gratia: atq; id quidem ea etiam ratione placet factum, quia sæpe uaticinatus sum futurum. Perge igitur, fac obsecro, ut cœpisti, te diuinũ, ut simul me facias diuinantẽ. Quòd autem Marsiliana tantis ubiq; effers laudibus, nihil miror. Quis enim in proprijs laudibus canendis non uehemens sit? nõ accendatur? Quis adeò gustu caret, ut non sibi sua maxime placeãt? Retulit nobis Francus, quid cũ doctis omnibus, præsertim cum Hermolao Barbaro erga nos egeris. Quid petas ut agam? agam equidẽ libenter, utinam bellè. Bellè certè ago, atque bene, quicquid cum Bernardo Bembo meo ago. Landinus & Caualcantes innumeris te uicissim salutibus obruunt. Vale.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS
Marſilio Ficino ſuo S. D.

NOn tu noua deprehendis in me quotidie, quæ laudes, ſed noua potius in te, quibus me laudes. Suggerit hanc tibi copiam nimius amor, apud quem (ſicuti Propertius ait) Maxima de nihilo naſcitur hiſtoria. Diuinum uerò tu puto me facies, qui feciſti diuinantē, dum quotidie diuinum te prædico. Vale.

MARSILIVS FICINVS
Angelo Politiano ſuo S. D.

ALamannus Donatus noſter iampridem ore illo, Politiane, ſuo (noſti hominem) ore rotundo, altius hūc in modum noſtris auribus inſonat, Cōmenda, precor, per humanitatem, cōmenda, obſecro, per ſacrum iſtum amorē in me tuū, qua quidem obſecratione nulla ſacratior, commenda quàm primùm Alamannum tuū Politiano. Cùm uerò tam ardētis, tamq; pertinacis petitionis, ſiue flagitationis potius ab eo cauſas diligēter exquiro, ille ſimiliter rurſus ingeminat: Commenda Ficine modò, commenda quàm primùm. Cauſam autē tam exoptatæ cōmendationis adhuc explicat nullā. Ego igitur cauſam eius, qui nullam petitionis ſuæ cauſam affert, ſine cauſa ſimiliter tibi commendo. Sed caue, Politiane, putes præſentem cōmendationem ob hoc ipſum, quòd carere cauſa uideatur, eſſe leuiſsimam. Ego enim contrà, ob id potiſsimum tibi grauiſsimam uideri uolo. Nempe ſummū apud philoſophos in quolibet rerum genere illud habetur, quod in eo ipſo genere cauſam nullam habet, quaſi nō ab alio ullo, ſed à ſeipſo dependeat. Quamobrē cōmendatio præſens, cuius nulla

nulla præter ipsammet tibi adducitur causa, summa apud te cõmendationum omnium censeatur. Etsi *Alamannus ipse, sicuti plerũq; solent, qui ad quosuis cõcitatius efferuntur, clamitat solùm, eundemq; clamorẽ sæpius iam auribus nostris ingeminat, clamoris autẽ sui rationes ullas lingua sub rapidißimo cordis affectu hæsitãte planè explicare nõ potest: ego tamen indicijs certis adductus, opinor eũ insano quodam amore Musæ alicuius formosioris accensum ardere iam totum, atq; uehementer optare saltem gratiã* Politiani *Musarũ sacerdotis, amicitiamq́; inire: quo quidẽ cõciliatore, amata quandoq;* Musa *facilius potiatur,* Omnes *ut secum studijs pro talibus annos* Exigat, *& pulchra faciat se prole parentem.* Vale. *Sed antè, quàm epistolam obsignẽ, teste* Angelo *te, prædico huic* Alamanno, *siquando huic officio meo, minus officiosus, gratus'ue uidebitur (quod absit) ei me sic prorsus exprobraturum:* Ha *nimis ingrate, dicam, non'ne satis à me tibi factum quondam existimabas, si te non tam* Mu*sarum sacerdoti, quàm ipsis* Musis, *quod multo maius est, uideor commendasse?* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Marsilio Ficino *suo* S. D.

HErculem *me uocas in libro tuo de uita, quòd monstra domẽ, puto illa intuens monstra, quæ ueterum libros nimis obsident, in quibus ego purgandis diu, multumq́; laboro.* Magnifica *laus, præsertim à philosopho illo, qui sit princeps in secta principe.* Sed *ego tanti nominis pondus sustinere non queo, non magis quàm cœlum, quod ipse tamen* Hercules *sustinuit.* Iolaum *potius* Hercules Iolaus.

appellato

appellato me, si speciosis nominibus delectaris: q. penè oppressæ ab Hydra *uetustati, uelut* Herculi *clamâti sum præsto cum face*. Tu *tamen indulgens amori (quod & parentes alij facere solent) nomen imposuisti filio, non quod aptißimum, sed quod pulcherrimum.* Vale.

Epistolarum libri sexti finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM

Liber Septimus.

MACARIVS MVTIVS EQVES Angelo Politiano S. D.

PERVENIT *ad me nuper auspicio quidē tuo, sed ductu* Guarini Camertis Centuria *tua, uario splēdore, multiplicíq; apparatu: nihil sanè lætius, nihil felicius memoria nostra prodijt in lucē.* Præibat *enim* Centurio *non* Latiam, *sed* Hetruscā *uitem gerēs, omnis infantiæ, atq; inscitiæ acerrimus expugnator* M.T.Cicero *iam læto, hilariq; uultu, patrocinio tuo detersa macula grauioris censuræ* Argyropyli, *restitutoq; ordine literarum suarū, &* Philotheoron, *&* Sciamachiam *agnoscere lætabatur.* Proxime Catullus *reiectis* Cercopithis, *&* Caprotinis *longiore itinere* Carpatinas *crepidas resumpserat, ac subinde commodis, atq;* Hionijs Arrij *fluctibus ridēs aspirabat.* Hunc Oarion, *atq;* Harpocrates *iā noti, libera longo ignorātiæ situ facie seque bantur.* Horatius Chamelopardali, Lucretius *equo* Durateo.

rateo, Martialis compare mulo uehebatur, circum dulcissimi moduli poëticis concentibus respondebant. Genialia Ouidius naulia praeferebat. Martiali Graecula recãtabat Echo. Ornabãt Claudiano tempora purpureae rosae, colore Veneris coloratae. Delectauit mirificè me hoc spectaculum, in quo pulcherrimum planè erat aspicere, industria, atq; opera tua omnes ferè principes linguae Latinae, aliquid ornamenti ad suam pristinã dignitatẽ recepisse. Prae caeteris uerò Iuuenalis pulsis Domitij umbris purus nitebat, tandẽ Cotytto, & Cacoëthes approbabat. Fastidiebat pleraq;, in primis braßicas reponi. Inde Laconicũ petere uidebatur, quo sese agnito per te deniq; Pitylismate suo exerceret. Praeclara deinde cõtrouersia uisa est, dum quisq; magis se tibi debere contẽdit. Hinc Suetonius salutis augurium, Ascoperam, Tetraones, automaton, Naso Sibaritidos autorẽ, Aristidis libellos, Priapi carmẽ, Theuthrantiam turbã: inde Quintilianus ceratinas et crocodilitas, Propertius ocnũ, cum sparto, & asello: Valerius duriam noctem: Liuius causarios milites: Alij quoq; alia tibi accepta referebant. Postremo ferè ordine Iustinianus, qui pluribus cicatricibus deformis fuerat, clara frõte, rectoq; supercilio omnibus se paßim exhibebat. Tibi ciuicã parabat, te uindicem, te assertorem imperatoriae maiestatis ingenuè fatebatur. Verum extrema centuria subtristes quidam incedebant. Dolebat siquidẽ A. Gellius aenigma Varronis, quod ad exercenda ingenia inuolutũ reliquerat: et Ausonius legẽ puto Sphingis ueritus, scirpos, qui hactenus insolubiles habiti sunt, te omnibus explicuisse. Lõgè uerò ab his Domitius nubila fronte, ac deiectis ad terram ocu-

lis præterea cãdidus, & comptus uidebatur, ubi proxime accesſit, fucatus, accerſitis quoq; pigmentis ornatus, cõpoſitusq́; apparuit. Fœdißimæ tamẽ maculæ cenſura tua relictis tectorijs, qui de ſe quæ'ue hominis natura eſſet, facilè indicabant. Iamq; Attegias, in quibus hæſitauerat, quàm præclarißimas illas Medicæ familiæ ædes malebat, ubi præſtigioſis cõmentis fortaſſe locum inueniret: cùm iſtinc quæ corrupta, inuerſa, aut ſuppoſita olim Laurẽtio, ac Iuliano Medicibus perſuadere conatus eſt, deprehẽſa à Politiano, reiecta, atq; exploſa perſpiceret. Verùm dũ hæc, uel illam intentus ſpectarem, non potui ſub primum aſpectum ſingula colligere, quæ mediã Centuriam uario decore pulcherrime aſpergebant. Effugerant ſiquidem Pliniani Poppiſmi ad Fulgetras. Leo quoq; Nemeæus à Luna deſiliens, & canis Herculeus, qui purpuratis forte labris tyro delectabat. Multáq; præterea quæ ſupremũ ingeniũ, operoſam induſtriam, exactam atq; multiplicẽ doctrinã, purum, erectum, elegans, perpetuoq́; ſibi conſtans dicendi genus apprime commendarent: & quæ doctißimus quiſq;, & ſyncere ueritatis ſtudioſus, qui uel ipſos antiquorum codices archetypos cupiat ſine controuerſia, omni laude, ac fauore cumulabit. Equidem ſi citra inuidiã, & reprehenſionem, uel infimũ mihi in eo numero locum uindicem, non infimas tamen, aut uulgares tibi laudes debere ſum uiſus, nec officio deeſſe uolui. At ubi me collegi, Quid ego inquã? quid lucis, aut ſplendoris à me accipiet, qui clarißima quæq; Romanæ linguæ lumina quotidie ſuſcitat, & accendit? Abundè quidem & nitidus, & ſplendidus uideri debet, qui alios illuſtrat. Non uideo profectò

quid

quid unius aut alterius approbatione, ad consummatã lau dem tuam poßit accedere, cùm oratores, poëtæ, atque hi storici, eorumq; interpretes studium tuum, ac doctrinam singularem necessariò testentur. Hoc Cicero, hoc Quinti lianus, Catullus, Propertius, Plinius, Liuius, ac cæteri de= mum, qui Centuriã implent, uel inuiti præ se ferẽt. Nemo sanè leget illorum monumẽta, qui ubi eos locos attigerit, quos tu aut correxeris, aut restitueris, uel fidelius fueris interpetatus nominis tui poßit obliuisci. Viues igitur cũ illis, & perpetuò uiues, ut par est, quorum scripta ab in= iuria audacis inscitiæ, & ignauæ posteritatis uindicasti. Nam qui apud Latinos aliquandiu docti sunt habiti, dũ multa minus cognita, minus'ue inspecta temere transeunt, approbare sunt uisi. Inde frequẽtes maculas clarißimis au toribus inustas cernimus, quos modò Politianus si polit, si abstergit, si emendat, & ad propriam reducit dignita= tem, meritò sanè cum illis immortalitatẽ assequitur. Pro= deant ergo aliæ Centuriæ, & tota acie cum barbarie de= cernatur. Nam si una uertit in fugam, tota claßis, aut le= gio facilè triumphabit. Musset inuidia, uel liberius mur= muret, Hæc mea sunt, ego prior inueni, ita sensi, hæc ab= stulit, hæc surripuit, sibi illa supposuit Politianus, nugæ & rapinæ. Ego sanè, ut de me loquar, antè, quàm Vene= tias annauigares, Harpocratẽ ex Varrone, & Ouidio sa= tis nouerã. In aspiratione Arrij nunquam dubitaui. Ocnũ apud Propertium ex lectione Plinij iampridem emenda= ram. Aenigma Varronis pluribus solui, & ne quæ damno uitia subeam, pleraque alia noui, & docui. Cur autem non scripsi? cur non edidi? Mea est culpa, tua est laus,

tua est gloria, conueni tecum. Cui mirum? Communi literatorum iure hæc sunt communia, patent occupantibus. Verùm illis tantùm adscribuntur, è quorum sinu iam sua prius euolarunt. Gaudeant alij umbra, uel intra limen se contineant, ibi signum semper expectent, ibi obstrepant, ibi cõtendant. Tu uerò cum laude per stadium curras, tu coronatus incedas, qui rhinocerotes, aut mastiges nõ horruisti, nec liuidæ cẽsuræ aleam subire. Fruere igitur parta uictoria, & præclari certaminis, in quo nec laboribus, nec periculis cessisti. Consensum doctorũ nomini tuo ad æternitatẽ præmia repone. Tu quoq; felix Centuria, quãtũ præstantissimo duci debes, qui ad amussim omnis disciplinæ te instruxit? Abi uictrix, tutus est tibi congressus, nihil obstabit. Nam (ut uerbis Papinij te alloquar, quibus ille Thebaidẽ est affatus) iam fama benignũ Strauit iter, cœpitq; nouam monstrare futuris. Iam te magnanimus dignatur noscere Cæsar (Quo etenim Cæsare Laurentius tuus unicum literarũ præsidium habetur inferior?) Itala iam studio discit, memoratq; iuuentus. Nec meritis honoribus mors expectanda, sed autori uiuenti decus, atq; sentienti literarum studiosi iam meritò impendũt. Hæc ad te scripsi tumultuario stylo, ac licẽtiore epistola. Excusabis tantùm occupationes meas, quibus nimium distringor, & primum ingenij motum, quem celeritas maturare non potuit. Malui tamẽ hæc quæcũq; essent, ad te mittere, quàm diutius à me officium desiderari. Omnia enim tibi debere sum uisus, ex quo te semel Venetijs sum allocutus. Cepisti enim me nimirum aureis eloquentiæ tuæ hamis, & tenacioribus filis implicuisti, quibus nec uolui, nec potui unquam

quam explicari. Vtinam mihi par esset ingeniũ laudibus tuis, uel saltem, quod olim fuit, ut cupiditati meæ satisfacerẽ. Fuit, fuit, inquam, Macarius, nunc tantum reliquiæ sunt sæuissimæ apoplexiæ, quæ me nõ multò pòst, quàm à me discessisti, dum publicè Horatium profiterer, repentè corripuit. Nota est pestis. Inueniet nec hoc fidem (ut prætercam bienniũ, quo attonitus sinistra quoq; corporis parte penè syderatus per omnem difficultatem uitam traxi) me aliquandiu nullas literas tenuisse? Cognoscebam libros, literas ignorabam: qua parte nihil sæuius, nihil crudelius expertus sum. Tandem ad me redij, ac paulatim diuino auxilio, industria medicorum, & benignitate patrij cœli liberatus sum. Nondum tamen Macarium agnosco, reliquias uideo tantum, quas uiris doctis, & tibi in primis dedicaui. Neque quod morbus ille teterrimus reliquit, alia uis unquam Politiano meo eripiet. Vale. Camerini.

ANGELVS POLITIANVS MACARIO
Mutio equiti Camerti S. D.

ACcepi superioribus diebus elegantem abs te epistolam, doctam, copiosam, grauem, summo etiam artificio cõscriptam, summo ingenio, qua Centuriam nostram uelut in Circensi pompa uario tu quidẽ ornatu, uarijsq; insignibus ostentabas. In ea uerò mihi non magis oratorẽ facundũ, quàm poëtam diuinum uideris exhibuisse, qui sic excellenter pulcherrimas, atq; admirabiles uisiones non modò animo cõceperis, sed & oculis repræsentaueris. Viuunt imagines in tuis uerbis, & spirant. Vegetæ sunt, actuosæq;, nõ otiosæ, nõ lentæ, non cessantes: Hilaria sci

licet ipsa mediusfidius expreßisti. Sic ubiq; personata occurrit uarietas. Nec tam profectò apud me, quàm apud te culta Miscellanea mea sunt, ac plus fortasse iam tibi, quàm autori, parentiq; debent. Agnoui Macariũ prorsus illum, qui mecum Venetijs olim cõgressus, quodam penè facundiæ suæ torrente me rapuit: agnoui, nec ei quicquam morbus ille pestifer detraxerat, quod non etiam magno cum fœnore bona ualetudo restituerit. O' si mihi concederes usuram paulisper eloquentiæ tuæ, quàm penitus in eius epistolæ me laudes insinuarem. Quæ mihi pro clypeo, et muro contra liuoris impetus, imò quæ non epistola mihi, sed quædã propè immortalitas. At enim quoniam id rerũ natura non patitur, circunferam certè, dimittam, spargamq; eam per omniũ aures, uidelicet ut enixè laudetur semper ab omnibus, nec tamen unquã putetur laudata satis. Vale. Varinus ciuis tuus, auditor meus, ad summum linguæ utriusque fastigium pleno gradu contendit, sic ut inter doctos iam conspicuus digito monstretur.

TYDEVS ACCIARINVS ANGElo Politiano suo S. D.

INciderunt in manus nostras ueluti mutilata ramenta quædam interpretationũ tuarũ in Papinij syluas, quibus aut intacta à Domitio explicas, aut explicata ab eo meliora reddis, Angele uir eruditißime. Hæc ego diligẽtißime pensitata, non potui non uehementer probare, sumq; coactus & ingenium tuum suspicere, & doctrinã singularẽ tuã mirificis laudibus persequi. Tametsi sua luce clarißimi uiri alienis igniculis minus indigeant. Igitur etsi nõ sum de te benemeritus, nullaq; extẽt in te officia mea,

pecu

peculiari tamen humanitate tua, qua cæteris omnibus te præstare una, & constanti omniũ uoce audio, rogo, imò obsecro, et obtestor, ut tuis mihi literis significes an aliud uel in eundem Papiniũ, uel in alios Latinos autores edideris, quod à cæteris discrepet interpretibus. Ariolari enim licet multa & præclara, et cognitione digna abs te acris ingenij uiro collecta. Quibus si me impertire uolueris, non parũ me tibi debere profitebor. Non sum nescius tibi non deesse librarios, pecunias ego ad te per colybistas numerabo. Age igitur, & amicitiæ meæ auspicem uoluntatẽ ne contemne, ut apud me amicũ ineuntem autoritas imminuatur tua. Tu uerò siquid à me exigis, impera, polliceor imperata facturum. Sum ego ex agro Piceno oriũdus, sed fatis uolẽtibus, & nouercante fortuna in Brutijs Consentiæ profiteor. Et qui hactenus principũ familiaritate sum usus, nunc syderibus aduersantibus ludum aperui. Bene uale, & me ama, cùm te uenerer, & obseruem. Consentiæ IIII. Nonas Iunias.

ANGELVS POLITIANVS TYdeo Acciarino S. D.

NOn tam auersus equos nostra sol iũgit ab urbe, ut huc quoq; tui nominis fama nõ penetret. Illa te uindicat à fortunæ iniuria, nec patitur Cõsentiæ delitescere. Qua tamen in ciuitate si ludum aperuisses scribẽte adhuc Lucilio, Siculis tantũ profectò, non etiam Consentinis ille scripsisset. De interpretationibus nostris, quas ais in Papinij syluas casu quodã peruenisse ad te, sic habeto, neq; dictatas fuisse à nobis, neq; cõpositas. Studiosus forsitan eas aliquis, enarrãte me (quà licuit) orationis cursum calamo

gratiore affectu prosequatur, is ab omni humanitate discors, et à literatorũ cõsuetudine alienus proculdubio est habẽdus. Non *enim publicæ utilitati cõsuli à te amãtius, rectius, celerius'ue potuit.* Quare *hoc apprime tibi esse exploratũ uelim, haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi prouinciã, cùm inde & bonorũ gratiã, & non mediocrem gloriam sis consecutus.* Vale. Neapoli.

ANGELVS POLITIANVS BACcio Vgolino S. D.

L*Egit epistolã mihi nuper tuam* Robertus *noster* Sal*uiatus, in qua cum gratias ageres quòd eruditissimo te libro* Pici *nostri* Mirãdulæ *donauisset, mentionẽ quoq; obiter nostri facis.* Nec *autem me dubitas, ut amori nimiũ indulgẽs, appellare alterum nostræ ætatis miraculũ.* Negare *nõ possũ* Bacci, *quin tua mihi grata uoluntas omnino fuerit, gratus animus, utinamq; uerè addere possem, gratum testimonium.* Sed *nimis magna ista laus, nec nostræ mediocritatis est, qua non efferor, sed obruor.* Quis *enim uel illud saltem patiatur, me cum* Pico Mirandula *conferri, qui tam multis unus bonis abũdat, ut unus omnium laudes exhauriat?* Quare *te rogo, ne me illius posthac, sed meo modulo metiaris, cõtentus in me uulgatis istis laudatiunculis, quæ secundæ notæ hominibus competant.* Sed *heus tu, nimis bella profectò tua mihi illa epistola est uisa.* Nec *enim puto laudatio imposuit, quam nõ agnoui.* Latinè *scribis (ita me deus amet) & eleganter: nec quasi diuerteris in hæc studia, sed quasi migraueris* Vale.

ALDVS MANVTIVS ROMANVS Angelo Politiano S. D.

ANnum abhinc tertium, quo Veneti Ferrariam oppugnabant, me ut uel dei (ut aiunt) nedum hominũ bellum fugerem, ex urbe Ferraria Mirandulam cõtuli ad Ioannẽ Picum, principem ætatis nostræ doctißimũ, quòd & amaret literatos uiros, & faueret ingenijs. Ibi Emanuel Adramyttenus familiarißimus meus, tuã mihi Græcam, quã ad se dederas ostendit epistolã ornatè quidẽ, & doctè, atque copiosè scriptam: quæ non à Romano uiro, sed à mero Attico, qui Athenis semper fuisset, elucubrata uidebatur. Quamobrem cœpi, mi Angele, amare te uehementer, doctrinam tuam, atque ingeniũ non mediocriter admiratus. Deinde Emanuel suo cum principe Ticinum profectus est, ubi paucis antè mensibus, quàm ad te scriberem, excessit è uita. Cuius interitu ita quidem moueor, ut multis annis grauius nihil, & molestius tulerim. Erat enim homo & moribus apprime ornatus, & Græcis literis sanè quàm doctus, meiq; amantißimus. Non poßum igitur non mœrere tali amico orbatus, quãquàm meo magis ipsius incommodo, quàm illius. Nam illi ad superos facillimum fuisse cursum, quoniam & bene, & beatè semper uixit, nõ sum nescius. Quapropter malũ, si quod accidit, meũ est. Iuit, inquam, ille Ticinũ, ego uerò Mirãdula Carpum perrexi: quò cùm aliquot pòst mensibus uenisset et Picus noster, Rusticũ mihi ostẽdit tuam, quæ mihi Angele mirificè auxit amorẽ erga te meum. Ibi enim perspici facilè potest quantũ abundes ingenio, quanti homo sis studij, quanta tibi bonarum literarum sit copia. Nec uereor tibi me adulari ducas, εἰ σεαυτὸν γινώσκεις. Scis enim, quàm ipse scripserim, esse impendio plura. Taceo autẽ et

Si teipsum cognoscis.

quæ

quæ de te mihi dixit is ipse Picus, & dicit quoties in tui incidimus sermonẽ (nactus es enim dignũ præconẽ laudũ tuarũ) & quæ retulit mihi Alexander Sarcius Bononiensis, homo uerus, ac integer uitæ, scelerisq; purus, necnon quantùm ex ipsius sermone colligere potui, tui studiosissimus. Quid plura? Hisce tuis impulsus laudibus, nõ potui ad te nõ aliquid literarũ dare, ut facerẽ te certiorẽ me ita esse tuũ, ut posses omnia de me tibi cõstantißime polliceri. Incredibilis enim erga doctißimũ quẽq; meus est amor, qui me etiã coëgit, ut ad te scriberẽ, peteremq́;, ut me pro tua erga studiosos uiros humanitate, inter tuos mi Angele connumerares: quod ut facias, te quantũ possum rogare, rogo. Quod profectò feceris, si me utêris familiarißime, mihiq́; quoties usu uenerit, non secus iusseris, ac cuiuis ex domesticis tuis. Sic enim tua uirtus postulat, facitq́;, ut sim tuus quoad uiuam. Vale. Carpi. v. Calen. Nouemb.

ANGELVS POLITIANVS ALDO Manutio Romano suo S. D.

REdditæ mihi fuerũt literæ tuæ, quæ perspicuè declarant, non modò quàm sis homo doctus, uerumetiam quàm mei studiosus. Est enim scribendi genus illud tuũ minime triuiale, cultum quinimo, subactumq́; uelut exercitatione multa, sparsumq́; deniq; fruge bona ueterum lectionum. Tum epistolã sic laudas nostram Græcè scriptam, quippe ad Græcũ hominẽ, magis ut amorem uidearis habuisse in consilio, quàm iudicium. Sed tamen utcunq; sit, equidẽ tibi uel ob id placuisse eam lætor, quòd quãtò ego tibi fuero doctior, tantò minus fortasse pœnitebit amicitiã

te nostram tam cupidè, tam uehemẽter expetisse. Facit *au tem, ut in ea mihi epistola faueam, nõnihil* Emanuel *ipse* Adramyttenus, *qui respondẽs ita prorsus ultra modũ lau dauit, ut omnibus me suis Græcis, quicunq; aliquot antè seculis scripserũt hominem citra mare natum, non dubita uerit anteferre.* Iurare *illũ solitum quoq;* Picus *meus lite ris significat, dum legeret hanc epistolam, ne ipsas quidẽ tam esse* Athenas Atticas. *Quare placerem profectò mihi*

Cretenses mendaces.

Græci hominis testimonio, nisi Cretẽsis fuisset Emanuel. Etenim *hoc genus ut mendaces notauit* Epimenides*: qui tamen & ipse Cretensis, ut mentiri non minus potuerit: ideoq; nõ mendaces illi.* Sic *ergo uerus* Epimenides*, atq;*

Fallacem.

ita rursus illi mendaces. Vides *hunc dialecticorum* ψευδό-μενον. Mihi *tamen extra iocum ueros esse omnino Creten ses libet.* Iam *quoniã de epistola me amo, ne palpũ quidẽ reijciam, quod obtrudis* Rustici *nomine: monstrum enim prorsus, imò autẽ scelus inexpiabile, si laudatori suo poë ta nõ crederet. Sed cupio præsens te præsente frui aliquã do, siquidem absens ita delectas.* Accipio *uerò iam nũc in ter amicos, & quidẽ primi ordinis.* Nec *enim explorãdus ultrà, quẽ* Picus *noster receperit.* Ille *inquam* Picus, *cuius*

Alexander Sartius.

nunquã nec cessauit ingenium, nec errauit iudicium. Ale xandro Sartio *cottidie plus debeo, tibiq; esse eũ familiarẽ summopere gratulor.* Vir *est profectò syncerus, cãdidus, amœnus: idem fidus, acer, ingeniosus, experiẽs.* Hũc *uelim meo noĩe plurima salute impertias, quãdo me assiduè lau dat, estq; nõ inter postremos* Pici *nostri familiares.* Vale.

MATTHAEVS VERONENSIS CANONI-
cus regularis Roberto Saluiato S. D.

Vt *cæte*

VT cæteros soles, qui gratia tibi digni uidentur, ita me quoq; cùm ueneratione, tum meritis es prosecutus. Quin & quæ mea legisti, probata non modò tibi, acceptaq; fuere, uerũ etiã illa sparsisti cum laude, & longè splendidiore, quàm ea ipsa prædicari mereãtur. Tum mihi sæpe & amicè illud suasisti, ut nostra Salutaria gaudia imprimẽda proferrẽ. Quod et Ioannes Mirandula, et dulcis Politianus noster fecêre: quorũ alterum obstupescimus tanquam fulgorem seculi nostri, altero optimarũ etiam literarum magno, grauiq; magistro insignis, & læta est omnis Hetruria. Impressa itaq; sunt, et uno ueluti partu uolumina supra sexcẽta in lucem edita sunt: de quibus unum transmittimus tibi, ut nostrũ aliquid in manibus habeas: quod quoties legas (si non id antè fecisti) spreta terrenarum omnium rerum amara dulcedine, inani, falsaq; lætitia, felicitatem alto, atq; firmißimo animo quæras: & certum illum, directumq; callem mi Roberte sequare, qui te ducat ubi maxima bona, & sẽpiterna sunt gaudia. Quoniam uerò nullis ornamentis adiunctis, sed qualis duntaxat euasit ab arte purus, & nudus proficiscitur ad te libelus, illum tu Roberte & ornare minio, & amicire tegumento curabis, qui es liberalis, & diues. Vale.

ANGELVS POLITIANVS MATTHAEO Bosso Veronensi canonico regulari S. D.

HOnorifica mentio, quam tu fecisti de nobis in literis ad Robertum: magis ibi tamẽ amorem tuum, quàm meas agnosco laudes. Sed illud ex arte, quod falsò me laudaturus, à ueris Pici laudibus incepisti, uidelicet ut per illũ de me tibi credatur. Fortasse autẽ me talẽ credis etiam,

qualem

qualem prædicas, propterea quòd sic amor à Pico: sed nō ob ista me Picus, ob amorē potius amat, ob amorē, qui nō cæcutiat. Hoc est enim cur unus omniū penitus hūc amo, quod unus omnium penitus inspicio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANni Baptistæ Midæ S. D.

AGerem tibi gratias, quòd ubiq; me laudas, sed uereor ne laudes ipsæ, quibus me afficis, fidē perdant, si pro ijs tibi gratias agam, quasi debeam, quasiq; ueræ laudes non sint. Nam pro ueris, hoc est pro suis laudibus nemo cuiquam debet. Quis enim pro suo debeat? At ego tibi me debere tamē dicerem, nisi mihi nimis magnam faceres in hoc iniuriā, quòd es amicus. Ob id enim tibi nō creditur, cùm me laudas. Sed interim te quoq; furtim laudas. Nam si nō laudari ego meritò putor, haberis tu tamē ingeniosus: si meritò, bonus. Vt autem rectius egeno, quàm diuiti datur: ita rectius qui caret, quàm qui suis laudibus abūdat, laudatur. Mihi certè nō minus tuæ gratæ sunt laudes, hoc est alienæ, quàm si meæ laudes forent. Non enim minus prosunt. Vt ergo non minus aliquando bene pascimur alieno sumptu, quàm nostro: sic nō minus aliquādo decēter alienis ornamur laudibus, quàm nostris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS HIEronymo Porcario S. D.

ANtonius Zenus homo cùm cæteris in rebus, tū maxime in amicitia diligentißimus, multa mihi sæpe de ingenio, de literis, de moribus etiam tuis, præcipuè tamen de humanitate narrauit, et ut ad te scribā, uehemēter hortatus est. Ego uerò libēter obsequor cādidißimo uiro, suauißimo

uißimo amico. Tibiq; nunc has literas ob id ſcribo, quò certiorem te faciam, me quanquàm adhuc os tuum non ui di, tui tamen eſſe ſtudioſißimum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS cuidam S. D.

MVltò æquius fuerat denegare ſtatim, quod tam ue hementer rogauerã, quàm poſteà non perficere, quod tam liberaliter uir grauis promiſeras. Nõ enim tũc fuiſſet iniuria, quia nondum debebas: at nũc eſt, quia iam debes. Debes, quia promiſiſti. Non enim credo adhuc te quoq; eſſe ex illo hominum genere, quos promiſſa nõ alli gant. Crediturus idem nec'ne ſim, deinde tibi eſt in manu. Tantũ rogo, ſi beneficiũ tribuere mihi nõ uis, deſinas ta men eſſe iniurius. Deſines autẽ, ſi ſperare diutius fruſtra uetueris. Deniq; debebo tibi multum, ſi quod opto præſti teris: mirabor multum, ſi non præſtiteris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS ANTO- nio Zeno ſuo S. D.

AMorem fugitiuum, quem penè puer adhuc è Græco in Latinum cõuerti, non ſententijs modò, ſed nume ris etiam ſeruatis, ac liniamentis penè omnibus, cupienti, flagitantiq; diu tibi mitto tandẽ. Cauſa uerò cur tam ſerò miſerim fuit, quòd aliquandiu mecũ deliberaui prius, an mitterẽ. Multa enim longo pòſt interuallo retractanti di ſplicuerunt, quæ tunc fortaſſe, cũ ſcribebã, uiſa ſunt opti ma. Corrigere nimis durũ, quòd ita diu iã inueterauerat. Mitto elegiam quoq; de uiolis, alterum eius ætatis luſum. Nam et eam te nimis cupere ſignificaſti. Mihi certè nihil eſſe in ijs uidetur, qđ probes, præter indolẽ fortaſſe. Ro garem

garem uerò, ne cui nugas istas ostenderes, nisi me scirem prorsus frustra rogaturum. Non enim ob aliud puto nostra requiris, nisi ut quàm plurimis ostendas: quoniã (qui tuus est erga nos amor) placitura statim, quia nostra sunt omnino confidis. Epigrammata tibi non mitto, quòd ea simul cum Græcis publicare statim cogito. Vale.

Amor fugitiuus è Græco Moschi.

Cùm Venus intento natum clamore uocaret,
Si quisquam in triuijs errantem uidit amorem,
Hic fugitiuus, ait, meus est, pretium feret index
Basiolum Veneris: quòd si ad me duxeris illum,
Non tantùm dabo basiolum, plus hospes habebis.
Insignis puer est: en omnia percipe signa.
Non est candidulus: uerum ignem imitatur, ocelli
Acres, flammeoli, mala mens, suauissima uerba.
Quod loquitur, non sentit idem, uox mellea, sed cùm
Ira inflammatur, tum mens est aspera, fallax,
Fraudator, mendax, ludit crudele puellus,
Crispulus est olli uertex, faciesq; proterua,
Exiguæq; manus, procul autem spicula torquet,
Torquet in umbriferumq; Acheronta, & regna silentũ.
Membra quidem nudus, mentem uelatus, auisq;
More quatit pinnas, & nunc hos, nunc petit illos,
Sæpe uiri pressans præcordia, sæpe puellæ.
Arcum habet exiguum, sed & arcu imposta sagitta est.
Parua sagitta quidem, sed cœlum fertur adusq;.
Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo.
Sunt & amari intus calami, quibus ille proteruus
Me quoq; sæpe ferit matrem: sunt omnia sæua.

Omnia,

Omnia,seq; ipsum multo quoque sæuius angit.
Paruula fax olli,solem tamen urit & ipsum.
Verbere si prendes,age,ne miserare puellum.
Si flentem aspicias,mox ne fallare caueto.
Sin arridebit,magis attrahe:basia si fors
Ferre uolet,fuge tu,sunt noxia basia,in ipsis
Multa uenena labris:si fors ita dixerit,heus tu
Accipe,nempe tibi cuncta hæc mea largior arma:
Ne continge,caue,fallacia munera amoris.
Omnia quippe igni sunt infecta illius arma.

Elegia de uiolis.

Formosæ ô uiolæ Veneris munuscula nostræ,
Dulce quibus tanti pignus amoris inest,
Quæ uos,quæ genuit tellus?quo nectare odoras
Sparserunt Zephyri mollis & aura comas?
Vos'ne in Acidalijs aluit Venus aurea campis?
Vos'ne sub Idalio pauit amor nemore?
His ego crediderim citharas ornare corollis,
Permeßi in roseo margine Pieridas.
Hoc flore ambrosios incingitur ora capillos,
Hoc tegit indociles gratia blanda sinus.
Hoc aurora suæ nectit redimicula fronti,
Cùm roseum uerno pandit ab axe diem.
Talibus Hesperidum rutilant uiolaria gemmis,
Floribus his pictum poßidet aura nemus.
His distincta pij ludunt per gramina manes.
Hos fœtus uernæ Chloridos herba parit.
Felices nimium uiolæ,quas carpserit illa
Dextera,quæ miserum me mihi subripuit.

Quas roseis digitis formoso admouerit ori
Illi, unde in me spicula torquet amor.
Forsitan & uobis hæc illinc gratia uenit,
Tantus honor dominæ spirat ab ore meæ.
Aspice lacteolo blanditur ut illa colore,
Aspice purpureis ut rubet hæc folijs.
Hic color est dominæ, roseo cùm dulcè pudore
Pingit lacteolas purpura grata genas.
Quàm dulcem labris, quàm latè spirat odorem.
En uiolæ in uobis ille remansit odor.
O' fortunatæ uiolæ, mea uita, meumq;
Delitium, ô animi portus, & aura mei.
A' uobis saltem uiolæ grata oscula carpam,
Vos auida tangam terq;, quaterq; manu.
Vos lachrymis satiabo meis, quæ mœsta per ora,
Perq; sinum, uiui fluminis instar, eunt.
Combibite has lachrymas, quæ lentæ pabula flammæ
Sæuus amor nostris exprimit ex oculis.
Viuite perpetuùm uiolæ, nec solibus æstas,
Nec uos mordaci frigore carpat hyems.
Viuite perpetuùm miseri solamen amoris,
O' uiolæ, ô nostro grata quies animo.
Vos eritis mecum semper, uos semper amabo,
Torquebor pulchra dum miser à domina:
Dumq; Cupidineæ carpent mea pectora flammæ,
Dum mecum stabunt & lachrymæ, & gemitus.

ANGELVS POLITIANVS
Paulo Comparino suo S. D.

Rogasti

Rogasti me superioribus diebus, ut quoniā fabulam Plauti Menæchmos acturi essent auditores tui, prologū facerē genere illo uersiculorū, q sint comœdiæ familiares: simul ut obiter notarē quosdā nostræ ætatis, non quidē Plautos, sed tantū pistores, q comœdias absq; uersibus, nullo nec artificio, nec elegantia docent, & ut actæ primū sunt, tenebris ipsimet (in quo nimis eos laudo) perpetuis damnant. Quæ tamē ab imperitis aliquando nō improbentur, quoniā scommata sæpe isti quædam cōmiscent antiquorum, quæ tamen ipsa quoq; dum malè collocant, infamāt. Postremò ut & stylum Plauti laudarem, totumq; hoc agendi genus ab indoctis quibusdā, sed molestis prædicatoribus defenderē: qui moribus officere clamitent, quicquid usquam sit elegans, aut eruditū, contraq; studium, propositumq; hoc uestrum plebeculā concitent. Gessi tibi morem, nec minus libenter, quàm celeriter candido amico, deq; nobis benemerito, quanquàm (ut scis) otij non satis habebam, Romam tum maxime proficiscens, itineriq; iam paratus, atq; accinctus. Et eum quidem prologum, qualisqualis est, mitto ad te, cum gratia (si nihil aliud) celeritatis. Vale.

Prologus in Plauti Menæchmos.

Heus heus, tacete, fultis uos, ego ut loquar,
Nam nostra conducta est huc lingua, uestri oculi.
Vos spectare decet, nos loqui, & fabulam agere.
Alioqui capite ipsi hunc ornatum scenicum,
Atque exporgite lumbos, tum nos sessum ibimus,
Spectabimusq; uos taciti, aut ridebimus,
Aut si actio frigebit, dormitabimus.

Comœdiam Menæchmos acturi sumus
Lepidam,& iocosam,& elegantem,ut nil suprà:
Sed mendosam alicubi tamen,culpa temporum.
Inerunt in ea nonnulla,ne nobis quidem
Satis intellecta,sed hæc erunt pauca admodùm.
Quæ si minus placebunt,auribus expuite,
Aut deuorate,ceu soletis catapotia.
Romanus est hic sermo,Romani sales,
Nihil inuenustum est,aut ineptum,& græculum:
Quale solent nugari molitores cæteri,
Quorum nec ullis uersibus Comœdiæ,
Nec argumento constant perplexabili,
Nec quicquam habent Comœdiæ,præter titulos.
Non ipsæ secum congruunt,nec adest fides
Rebus agundis,ac nec personis indoles,
Tantumq; siquid furtiuum est,id eis placet,
Quippe alienis insidiantur laboribus.
Facient profectò maiora operæprecia nunc
Longè adulescentes isti,si quidem insueuerint
Puro sermoni Romæ urbis uernaculo,
Quàm si magistris freti triuialibus
Linguas tenellas polluant stribiligine.
Siquidem ita traditum est à laudatis uiris,
Latinè uellent etiam si Musæ loqui,
Nullis usuras,nisi Plautinis uocibus.
Quòd siqui clament nos facere histrionicam,
Atq; id reprehendant,minime diffitebimur,
Dum nos sciant disciplinam antiquam sequi.
Etenim formandos Comœdo ueteres dabant

Pueros

Pueros ingenuos, actionem ut discerent.
Sed qui nos damnant, histriones sunt maxumi.
Nam Curios simulant, uiuunt bacchanalia.
Hi sunt praecipuè quidam clamosi, leues, In Frãciscanos.
Cucullati, lignipedes, cincti funibus,
Superciliosum, incuruiceruicum pecus.
Qui quòd ab alijs habitu, & cultu dissentiunt,
Tristesq; uultu uendunt sanctimonias,
Censuram sibi quandam, & tyrannidem occupant.
Pauidamq; plebem territant minacijs.
Sed iam ualete spectatores, & gregi
Fauete nostro, uobis quod uortat bene.

ANGELVS POLITIANVS
Caesari Carmento suo S. D.

Contemni te putas, quòd non rescribo. Contemnerem, si rescriberem. Quos enim contemno, respondere his audeo uel occupatus, tibi nec otiosus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Modesto suo S. D.

Doles quòd non rescribam, dolere desine, iam rescribo. Vale.

ANG. POLIT. CVIDAM S. D.

Non praestas quae pollicitus. Conqueror si oblitus, magis etiã si nõ oblitus. Oblitum fuisse, uix amici est: non praestare cùm recorderis, prorsus inimici. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulae S. D.

Quae uellem corrigeres, tu laudas. Hoc uerò facilè facis, quod semper facis. Vale.

ANG. POLIT. AMICO S. D.

IRascerís quòd iste me Simius carpit. Non ideo me carpit, ut carpat: sed ut sibi uictum quærat homo famelicus apud quosdam, qui multùm gaudent assentatoribus, plus tamen detractoribus. Vale.

ANG. POLIT. AMICO S. D.

Amicus. Adulator.

SI te ob diuitias amare cœpissem, desissem tibi nunc esse amicus, cùm tu desisti esse diues. Verùm si nunc desissem, ne tum quidem cùm fuisti diues, fuissem tibi amicus, sed adulator: quod esse qui potest, is esse liber non potest. Vale.

ANG. POLIT. AMICIS S. D.

MVlti simul epistolas poscitis. Multis ecce mitto, sed unicam. Cōuenit unica multis, quos unicè diligo: quæ tamē erit ut multæ, quādo multi legetis. Valete.

ANGELVS POLIT. INVIDO.

INuides omnibus omnia, præter inuidiā. Sed & hanc inuides tuo compari, qui magis inuidus etiam, quàm tu. Sic inuidiam tibi non inuidet, quam tu illi tamen inuides. Ita rursus ille minus inuidus. Qui sitis non dicam, ne miseriores faciam, quàm nunc estis. Nam si nomen uestrum proferrem, nomen quoq; ipsum uobis inuideretis, nec uterq; utriq; modò, sed & uterq; sibi.

ANGELVS POLIT. MALEDICO.

Laudari ab improbo.

MAledicenti non remaledico, ne maledicere mihi tu forsitan, hoc est, ne laudare me desinas. Quis enim laudatur uerius, quàm cui maledicitur à malo uiro? Te uerò appellare malum uirum, tantum à maledicto abest, ut nihil dici poßit melius.

Angelus

ANG. POLIT. LAVR. MED. S. D.

CYcno poëta similis, uterq; candidus, uterque canorus, uterque fluuios amans, uterq; Phœbo gratus. Sed negatur canere cycnus, nisi cùm Zephyrus spirat. Quid igitur mirum, si taceo tandiu tuus poëta, cum tu tandiu non spires meus Zephyrus? Vale. Cycnus.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ S. D.

VIncebar abs te prius doctrina, uincebar ingenio, sed uinci tamen lætabar, atq; adeò lætor, quoniam te diligo: quin ob hoc ipsum diligo, quòd his uincor. At nunc & humanitate me uincis. Hoc equidem ferre nequeo, quoniam turpe, sed iam fero. Nihil enim turpe mihi, quod honestum tibi. Vale.

ANG. POLIT. AMICO S. D.

DOles quòd amicus in disputatione te uicerim: dolere non debes. Nam si sunt amicorũ cõmunia omnia, non magis quàm tu uictor ego: nec minus quàm tu uictus. Sed hoc tu fortasse doles, quòd hac amicorum lege nec ego planè sum uictor, qui te uici. Vale.

ANG. POLIT. AMICO S. D.

REprehendebã tacitus quòd te diutius oblectares in agro, cũ mihi redditus abs te calathus floribus plenus, & quidem rosidis adhuc multicoloribus, ac suaue olentibus. Inuidere (fateor) tibi agrum uolebam, qui flores tam pulchros educaret. Sed ut epistolam tuam deinde legi, floribus alijs multò pulchrioribus cumulatam, quàm calathus fuerat, inuidere potius agro cœpi, qui de tuis (ut mihi uidetur) epistolis floruisset. Vale.

ANG. POLIT. AMICO S. D.

DOlui uehementer, lætatus sum uehementer, quòd ægrotasti, quòd & conualuisti. Vale.

ANG. POLIT. CVIDAM S. D.

MItto lilia, non ut gratum faciam tibi, quanquàm tibi quoque, sed ut ipsis lilijs, hoc est ne marcescant. Vale.

ANGELVS POLITIANVS Puccio Florẽtino iuriscõsulto, & ad summum Pontificem legato S. D.

NOn desinã de te solicitus esse, quandiu Romæ fueris, ubi pestilentia laboretur. Etenim te periclitante maior, ac melior pars animæ meæ periclitatur. Quanquàm uerò tu legatione fungeris istic honestissima, partemq; magnã sustines tuæ reip. quæ difficillimis temporibus carere opera tua uix potest, tamen has noster amor cõsolationes non accipit, imò iam nec audit. Præcipit autem poëta Hesiodus mercatoribus, ut uilissima quæq; nauigijs imponant, uidelicet ut si iactus in mare fiat, saluis rebus tamẽ potioribus euadãt. Cæterùm Florentina ciuitas, quæ putatur in mercatura tenere principatum, nescio quo cõsilio te Romæ nunc talem ciuẽ quasi preciosissimam mercem, mari turbido commisit. An quia lucrum sæpe fit ibi maius, ubi maius est periculũ? Iam uerò illud quoq; mihi ualde auget metum, quòd ut nimium de tua rep. solicitus, ita nimiũ diceris esse de teipso securus. Est omnino familiare uestræ domui magna facere, magna pati pro rep. Sic uidelicet auus tuus homo prudens à factiosis ciuibus cum magno Cosmo relegatus est, dum patriæ

patriæ cõsulit, qui cum maiore deinde gloria cum eodem illo reuocatus à bonis. Sic pater in castris occidit, dum uictoriam uobis aduersus Ligurem procurat, nec labori parcẽs, nec periculũ fugitans, nec omnino ullam suæ senectutis rationẽ ducẽs. Cui quidem, si mos antiquus maneret honestandæ uirtutis, statuã sicuti Romani Seruio Sulpitio, foro medio posuissemus. Sed alia tamen patris tui ratio fuit, alia tua debet esse. Pater pro qua ciuitate tantum laboris longa ætate susceperat, eidem uitæ quoq; reliquias libens consecrauit. Tua uerò mi Pucci ætas uigens, & florẽs, ad multos usus deinceps, & ad alia reip. tempora seruari debet. Consule igitur in primis tuæ salũti, qui primus de iure cõsuleris: ac tibi tute caue, qui tam bene cæteris cauere soles. Nam salutem neglegere non potes, quin laudem quoq; tuam neglegas. Nõ enim (mihi crede) laudaberis, si talem ciuẽ periculis exposueris. Quòd si te ratio temporum cogit, & senatus autoritas, ut omnino istic agites, habe quæso semper de tua salute prudentes medicos in consilio: quando etiam Marcus Varro doctißimus ille Romanorum se, suamq; familiam ratione certa dicitur à pestilẽtia uindicasse. Sed in primis tamen exposce cottidie summi dei pacem per sacra, & aras: cui non dubito quin salus tua curæ futura sit, cùm fides cordi esse debeat ea, quã patriæ præstas. O quando igitur te reducem complectar mi Pucci? quando diem tecũ totum (quod soleo) noctisq; etiam partẽ iucundissimis & fabulis, & sermonibus consumam? Sed interim tamẽ fratre tuo Iannoctio perfruor, homine suauißimo, studiosißimoq; nostri, quem iure meus alumnus, publi-

cum patriæ præsidiũ, Petrus Medices unicè diligit amoris, ac prudentiæ merito. Quin idem quoq; de te sic honorificè quacunq; occasione loquitur, ut testimoniũ tibi reddat amplißimum perfectæ laudis. Tu me uelim diligenter Alexandro affini tuo, Cardinali Farnesio cõmendes, quem colo, & ueneror ob alia quoque, sed ob id in primis, quòd non minus honoris adijciunt ipsius dignitati literæ, quàm literis dignitas. Vale.

ANGELVS POLITIANVS.
Pandulfo Collenutio suo S. D.

GRatißimum fecisti quòd specimen herbarum Gnaphalij, Gallicæq; Nardi misisti mihi, quas nuper in Germania repereris: nec dubitari potest, q̃n sint (ut Plautus inquit) ipsißimæ. Nã & Nardus hæc ab Assyria, & Cilissa, neq; specie multum, neq; colore distat. Et in Gnaphalio signa cõgruunt, albedo, mollitiaq; foliorũ. Quam obrem pro Tomento ueteribus fuerit, quod & Artemidorus in quinto libro de somniorũ euentibus ostẽdit, scribens eum, qui sibi uisus est triticũ pro Gnaphalo habere in culcita marem filiũ suscepisse. Sed de hoc aliâs. Diligẽtiam uerò, solertiamq; istam tuam peruestigandis, agnoscendisq; rebus obliuijs, dici nõ potest quàm complectar, atq; exosculer: præsertim tamen hac parte, quòd ad eam plurimum scilicet medicina quoq; ipsa nostri tẽporis caligat. Miror autẽ persæpe quomodo tu tam multis queas unus, tamq; diuersis muneribus par esse. Res enim principis administras, ut uix quisquã circũspectius. Caues tuis consultoribus, ut pauci prudentius. Orationem scribis (quod Apuleius inqt) & prosam, & uorsam sic eleganter,

Artemidorus ὀνειροκριτικῶν.

ter, ut concedas ferè nemini. Sed & disciplinas attingis has interdũ remotiores, in quibus aliquid eruis cottidie uel ipsis professoribus ignoratum. Postremò curam tuã sic in diuersa feliciter spargis, tanquã si totam collegeris ad singula. Nec absunt domesticæ (sicuti Cicero inquit) trichæ, quæ multũ quoq; sibi uel cogitationum, uel operæ tuæ decerpunt, ut inuita prorsus, & indignante fortuna, fouere otium literarum uideri poßis. Quòd uerò scribis in exemplaribus Digestorũ iuris uestri ciuilis, desyderari uerbũ quod Græcè nominetur edulis uua, quã tu **Edulis uua.** *uocari cibariã dicis à Plinio: simulq; petis, ut scribã quo pacto denique res ea Græcè dicatur, ut restitui suo loco poßit. Scito nõ aliud esse omnino, quàm* τρώξιμον. *Quæ* **Τρώξιμος.** *uox incolumis adhuc in archetypis Iustiniani. Sed & apud Theocritũ primo Idyllio,* ἃ μ̃ ἀν' ὄρχως φοιτῶ, σινομένα τὰν τρώξιμον. *Consulis etiam num rectè, Latineq; dicamus, ab ima die, cũ significare diem uitæ supremũ uolumus.* **Hæc quidẽ per pergulas frequentat uastans uuam.** **Ab ima die.** *Nam te quidem dicis apud Scæuolam reperire, titulo Digestorũ de legatis tertio, Titia ima die disposuit.* **Locus digestorum emẽdatus.** *Sed uereri nonnihil, ut emendatè sit scriptum, propterea quòd idem alibi non reperias. Rectè uero mi Pandulfe suspicaris. Non enim uerba illa sunt in archetypo, sed pro his Græca magis, quorum exemplum ad te mitto.* Τιτία διεθέμην, καὶ βούλομαι δοθῆναι Καλλιμάχῳ μισθοῦ χάριν δηνάρια δύο. *Quod ita commodius ad Latinos transferas: Titia testamentum condidi, ac placet, ut Callimacho dentur mercedis nomine denarij duo. Nisi mauis tamen, ut ipse quoq; denaria dicam neutro genere: sicuti rudis iste quisquis omnino fuit interpres, qui pecunias quoq;*

fortasse

fortasse nerua esse belli,non neruos putauisset. Ago *etiam tibi gratias, quòd indicem misisti librorum ueterũ, quos in* Germania *reperisti.* Mallem *tamẽ orationem misisses tuam,quã diceris habuisse magno cõsessu principis tui legatus,ad imperatorem designatum* Maximilianum:*quæ tamen oratio penè dixerim , nobis ab ipsa usq;* Germania *exaudita est.Sed mitte tamen , nec te moueat quòd ei multum sit uirium,multumq; gratiæ decessurum,quoties alius ipsam quàm tu pronũciauerit.* Etenim *uidere mihi* Pandulfe *uideor linguæ istius fulmine* Germanos *attonitos pendère de uerbis quidem,sed oculos tamẽ oratoris* Itali,*uultumq;,& statum,& gestũ, defixos ac penè stupentes contẽplari:sicuti* Florẽtina *quondam ciuitas,cùm tu prætor urbanus pleno foro,me quoq; multũ mirante, grandes illos heroicos intonabàs pro rostris.* Verùm *(ut dixi)mitte omnino descriptã nobis.* Nam *quoniã uersatur adhuc ante oculos illa tua pronunciãtis carmen imago,sic uerba etiam soluta legemus,non quasi nos recitemus,sed quasi modò quoq; tute pronuncies.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Baptistæ Guarino *suo* S. D.

Ago *tibi gratias quòd librum misisti eum,quẽ* Picus *abs te noster meo nomine petierat.* Vtar *ad paucos tantũ dies,ac protinus remittam.*Retulit *idem quoq; mihi* Picus *cupere te admodùm,ut quæ de* Thymele, *ac* Latino *aduersus* Merulæ *sententiam breuiter attigi, magis tibi perspicua faciam.* Libẽter *obsequar tibi uiro & literis,& moribus præstantissimo, deq; nobis optime merito.*Fuisse *igitur* Thymelen Merula *prodit uxorem* Latini,

tini, quam sit etiã prostituere solitus, sic ut à mœchis (inquit) nonnunquã cederetur: adeoq; notũ foret Thymeles adulteriũ, & ipsius Latini opprobriũ, ut de illis noua induceretur persona à mimographis in scenam. Sed ego præfatus honorẽ docti alioqui uiri, quæcũq; hoc loco tradit, partim manifestò falsa deprehendi, partim nulla nec autoritate probari posse, nec ratione dico. Quanquã autẽ Merulæ magis incũbit ipsi probatio, uel si quis Merulã defensurus est, quàm mihi, proponã tamẽ quibus eũ credã suspicionibus adductũ fuisse, ut ista quasi cõminisceretur. Legebat uidelicet apud Iuuenalẽ, quẽ tũc enarrabat: Et à trepido Thymele summissa Latino. Quẽ locũ uulgò sic interpretantur, ut Thymele sit uxor, quam summiserit Latinus, hoc est (ut existimãt) lenocinio prostituerit. Cui fauere sentẽtiæ nõnihil & illos ad Domitianum Martialis uersiculos putauit, quos etiã citat: Qua Thymelen spectas, derisoremq; Latinũ, Illa fronte precor carmina nostra legas. Et rursus illud ex Iuuenale: Zelotypus Thymeles. Et item: Quem toties texit perituri cista Latini. Nam cæsum fuisse à mœchis, inde probat, quod ait idẽ Martialis: O quàm dignus eras alapis Mariane Latini, Te successurũ credo ego Panniculo. Personam uerò inductam suspicari credo potuit, aut quòd zelotypus Thymeles legatur (ut diximus) apud Iuuenalẽ, aut quòd apud Martialem spectet & Latinum pariter Domitianus, & Thymelen. Hæc autẽ quàm friuola sint argumenta, quamq; nihil efficientia, quiuis mediocriter doctus, etiam me tacente perspexerit. Iam primùm igitur constat Latinum fuisse Domitiani familiarem, minimum tempo

temporibus illis celebrem. Cuius in ſcena geſtus maxime populo Romano placuerint, cuiusq; fabulis, ac iocis etiã princeps delectaretur. Hæc ita eſſe declarat epitaphium, quod ipſius Latini legitur apud Martialem libro IX. *his uerbis:*

Dulce decus ſcenæ, ludorum fama, Latinus
Ille ego ſum, plauſus, delitiæq; tuæ.
Qui ſpectatorem potui feciſſe Catonem,
Soluere qui Curios, Fabritiosq; graues.
Sed nihil à noſtro ſumpſit mea uita theatro,
Et ſola tantum ſcenicus arte feror.
Nec poteram gratus domino ſine moribus eſſe,
Interius mentes inſpicit ille deus.
Vos me laurigeri paraſitum dicite Phœbi,
Roma ſui famulum dum ſciat eſſe Iouis.

Declarat & Suetonius, ita ſcribẽs in Domitiano: Idq; ei cœnãti à mimo Latino, qui præteriẽs fortè animaduerte rat, inter cæteras diei fabulas referretur. Eundẽ uerò deri ſorem uocat Martialis, aliorumq; uelut irriſioni negat expoſitũ, ſcilicet ut naſutiſsimum, ſcribens ita in Xenijs:

Naſutus ſis uſq; licet, ſis deniq; naſus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.
Et poßis ipſum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas:
Ipſe ego quàm dixi, quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus eſt, ſi ſatur eſſe uelis.

Deniq; moribus ipſius fauet epitaphiũ quoq;, qđ propo ſui. Nuſquam igitur hoc legit Merula, Thymelen fuiſſe Latini uxorem. Nec propterea quòd ſummiſſa dicatur à

Latino,

Latino, continuò prostituta significabitur: sed adhibita potius à Latino, quæ suā uicē palparet munere delatorem, quem palpabat & Carus. Nec absurdū est, ut mimæ opera mimus uteretur, etiā si nō uxoris. Nam fuisse mimam Thymelen quoq;, super nominis Etymō, persuadet illud, quod itidē, ut Latinus à Domitiano spectabatur & ipsa. Cæterùm mimæ (quantum legimus) ex ea ferè nota fuerunt, quæ corpus uulgarent: quales Augusti ætate celebrantur, Arbuscula, Citheris, & Origo. Quo fit ut ferè nullus adulterio sit locus in mima. Nam cista illa perituri Latini nihil ad Thymelen, quemadmodum scilicet & zelotypus Thymeles nihil ad Latinum. Sed ita potest accipi Latini cista, qua mœchus tegatur: ut ipsa generaliter mœchorum latibula designentur à cista illa, sub qua lateret in scena (sic forsan argumento postulante) mœchus aliquis, quē mimus hic nobilißimus agere sit solitus. Nam periturus ideo puto uocatur, nō quia re uera Latinus perierit opera delatorum, quē gratum principi fuisse mortuum quoq; Martialis innuerit: sed quoniam pereat in argumento mimicæ fabulæ deprehēsus adulter, aut omnino periturus uideatur, nisi statim sub cista delituerit. Par coniectura de zelotypo Thymeles. Etenim, sicuti existimo, Thymele mima personam sustinebat uxoris alicuius in scena, quæ uiro zelotypo uerba daret, quē uirū quiqui nobilis ille iuuenis agebat, is à Iuuenale zelotypus Thymeles appellatur. Adulteria uerò potißimum fuisse mimorum segetem, declarat his ad Augustum uersibus, libro Tristium. II. poëta Ouidius:

Thymele mima.

Arbuscula. Citheris. Origo.

Quid si scripsissem mimos obscœna iocantes,

Qui semper iuncti carmen amoris habent?
In quibus aßiduè cultus procedit adulter,
Verbaq; dat stulto candida nupta uiro.
Et paulò pòst.
Cumq; fefellit amans aliqua nouitate maritum,
Plauditur,& magno palma fauore datur.
Et rursus.
Luminibusq; tuis,totus quibus utitur orbis,
Scenica uidisti lætus adulteria.

Iã'ne tibi liquet Baptista,nusquã adhuc probari uel uxorem fuisse Latini Thymelen, uel ab ipso cõciliari solitos adulteros, uel postremò nouã de tali adulterio inductam personã à mimographis,quãdo nec autor hæc quisquam dixit,& inanes istæ quasi nebulæ non argumentorũ,sed leuißimarum suspicionũ, uel insomniæ cuiusdam potius ipso penè spiritu difflantur? Restat ut ne cæsum quidem fuisse doceamus à mœchis Latinũ.Nam quod ille citat de Latini alapis ex Martiale,neq; nõ de Panniculo, magis accipi debet ut Pãniculum ceciderit ipse Latinus, quàm ut os præbuerit Panniculo. Quod esse uerũ declarat & Martial.idem lib.11.Epigrammaton,his uerbis:

Hesterna factum narratur Posthume cœna,
Quod nollem,quis enim talia facta probet?
Os tibi percisum,quanto non ipse Latinus
Vilia Panniculi percutit ora sono.

Vides ut os percisum non Latino à mœchis,sed Panniculo ipsi potius à Latino. Percidi os. *Percìdi uerò dicitur os , cũ bene pulsatur. Ita certè Seneca usurpat libro naturaliũ quæstionũ.111. qui tamẽ uulgò quartus inscribi solet,ac de=*

cimo

cimo subnecti. Verba Senecæ sic sunt: Qui me usq; ad mẽdacia hæc leuiora, in quibus os percidi, non oculi erui solent, credulum præsto. Panniculũ uero ipsum quoq; fuisse mimum docet illud eiusdem Martial. lib. III. Panniculus mimus.

Ne legeres partem lasciui casta libelli,
Prædixi, & monui, tu tamen ecce legis.
Sed si Panniculum, si spectas casta Latinum,
Non sunt hæc mimis improbiora, lege.

Sed fuit (ut uidetur) Pãniculus uilioris notæ mimus, cuius ob id ora quoq; uilia poëta dixit. Itaq; personam semper eam puto sustinebat, quæ cæderetur alapis ex argumẽto. Quod ut homo facetus, ingẽti sono solitus est Latinus, ut ipso Panniculi malarum grandiore crepitu cachinnũ tollerent spectatores. Nam fuisse in argumento fabulæ cuiuspiã (sicuti diximus) alapas istas indicat Iuuenalis, inquiẽs: Ridere potest qui Mamercorũ alapas. Taxat enim ciues qui delectarentur edente in scena gestum nobilitate: sic ut ex ea quidam uel præberent os alapis, uel cæderent. Sed et illud quæri poterat, quæ ratio fuerit, cur à mœchis cæderetur Latinus, si uel uxorem mœchis prostituebat. Aut quid opus deniq; contegi cista Latini mœchos, si iubente Latino coniunx prostabat? Quapropter (ut antea quoq; dixi) friuola sunt hæc, & falsa, sibiq; prorsus ipsis obstrepẽtia, nullaq; nec ratione munita, nec autoritate. Sed hæc hactenus. Quæsiuit autem Picus idem tuo quoq; nomine, cùm Gallus intempestiuum caneret, quo pacto illud uocis à Græcis diceretur. Etenim Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certò mi Baptista nõ aliud puto, quàm quod aliquando reperi apud idoneos ἀπῳδὴν, quanquàm Galli intempestiua uox.

Ἀπωδὸς. mihi nunc autores ipsi non succurrunt. Est uerò ἀπῳδὸς ea uox etiam, quæ neque choro, neque fidibus concordat. Hæc nos ad te pusilla nimiũ, leuiaq;, uerecundè quidem, sed tamen & libenter scripsimus. Quoniam sicuti me tua multum deterret eruditio, sic multum rursus inuitat humanitas. Vale.

BAPTISTA GVARINVS
Angelo Politiano suo S. D.

PErlectis literis tuis, non minus eruditis, quàm humanis, agnoui & Pici diligentiam, & amorem erga me tuum. Ille quod receperat, accuratè perfecit. Tu ita satisfecisti, ut expectationẽ meam superaueris. Sed de grammaticis mihi gratias agis, perinde ac si rem acceperis, quæ mea magis sit, quàm tua. Nam si usus librorum, qui apud me sunt, non ita ut cupis, tibi suppetit, locorum interuallo animaduertas uelĩ, nõ meæ possessioni. Approbo quæ scripsisti de cæteris locis. Quis enim à Politiano dissentiat? Sed de uoce Gallorum immatura ampliari iudicium opto. Commune est enim, quod scripsisti, alijs etiã cantibus absonis. Quærendum est aliud nobis, ut arbitror, aut ingenuè fatendum nos homines esse. Quintilianus (ut credo) apposuit, sed in omnibus exẽplaribus desyderatur. Si quid à me fieri potest, quod tibi commodum futurum sit, optio tua est. Pico me commendes, rogo. Vale. Ferrariæ IX. Idus Augusti. M.cccclxxxxiiij.

ANGELVS POLITIANVS
Pandulfo Collenutio suo S. D.

NEgant eruditi quidam (sic enim scribis) uerum uideri, quod consulenti responderam tibi, τρώξιμους

esse apud iurisconsultos uuas, quas non uini causa haberemus: ac ne illud quidem credunt in Digestis *archetypis ita reperiri* Iustiniani *principis titulo de uerborum significatione.* Sed *&* Latinè *dici, contrà quàm nos opinati sumus, affirmant* Imam *diem, quæ sit ultima uitæ.* Damnant *& quòd specimen accepisse me dixi* Nardi *&* Gnaphali, *cùm tu mihi non formam, sed ipsas potius herbas, aut (ut iurisconsulti uestri loquuntur) species miseris.* Reprehendunt *item quòd* Cottidie *noster à manu scripserit, non* Quotidie: *quodq; quotiens, non, quod antea defenderim, quoties.* Postremò *culcitā pro culcitra.* Quare *accipe ad singula.* τρωξίμους *in archetypis esse, nō quod ipsi uolunt* ἐδωδίμους, *nolo mihi, sed archetypis credant.* Qui *sic publicè custodiūtur, ut tamen etiam frequēter adeātur.* Sunt *igitur* Pauli *uerba sic in* Pandectis *ad liquidum:* Qui *fundum uendidit, pomum recepit, nuces, & ficos, & uuas duntaxat duracinas & purpureas, & quæ eiusdē generis essent, quas nō uini causa haberemus, quas* Græci τρωξίμους *appellarent, recepta uideri.* Nec *obnuerim tamen* ἐδωδίμους *quoque rectè nuncupari, quo nomine quasi uerso dixeram prius edules.* Sed ἐδώδιμος Εδώδιμος. *ad alia quoque pertinet:* τρώξιμος *ad uuam duntaxat,* Τρώξιμος. *etiam si non hanc adijcias.* Nec *uerò me fallit ita uulgò illud accipi* θεοκρίτειον *quasi matura lædat uuam, non cibariam uulpes, cùm sit à uerbo facta* τρώξιμος, *quod maxime secundis mensis congruit: à quo* τρωγάλια Τρωγάλια. *quoque,* τραγήματα, τραγηματισμός. Quare *non aliam* Τραγήματα. *profectò, quàm* τρώξιμον, Vergilius *exprimere tentauit, cùm dixit in* Georgicis. Non *ego te dijs, & mensis*

accepta ſecundis Tranſierim Rhodia. Nec utique tacuit Ariſtoteles, διαφέρειν πρᾶγμα βρώματος ὅσον ἔδεσμα τρω=
Ima dies. γαλίου. Sed ima dies an Latinè dicatur, uos uideritis, qui ſcilicet uſurpatis ueſtro periculo. Certè nec autoritas iu=riſconſultorum, nec Horatij poëtæ uos adiuuat. Nam nec apud illos (ut oſtendi) nec apud Horatium legitur, ima dies. Non enim, quoniam dixerit, Seruetur ad imum, pro illo ad finẽ, ſtatim ſequitur ut et ima dies, pro ultima uitæ
Summa dies. die rectè dcatur: quæ potius dici ſumma debet, ut: Venit ſumma dies. &: Summũ nec metuas diem, nec optes. Sum=mus enim uerè dies, quo ſumma dierum colligitur. Hora=tius autem ſic ait ab incepto ad imum, uelut ad pedes à ca pite, ducta ſimilitudine à pictoribus, qui prius laborãt in
Specimen. capite. Cæterùm ſpecimen quoque uocari, quaſi guſtum quendam mercis ab empturientibus, hoc eſt quod in De=
Δεῖγμα. moſthene Plutarchus δεῖγμα uocat: ut alij negent, indi=cat Cicero tamẽ, haud dubitans in Tuſculanis quæſtioni=bus, quin ſpecimen naturæ capi ex optima quaq; natura
Cottidie. debeat. Cottidie uerò, c, litera ſcripſit amanuenſis meus, autore Quintiliano, Quotiens autem Priſciano. Nec ta=men abſurdum eſt, ſi nunc hoc, nunc illud pendente ad=huc lite, ſequor. Huc enim me proportio uocat, illuc auto
Culcita non culcitra. ritas. In culcita ſequor obſeruationes ueterum codicum, præſertim ſi nihil ijs præter indoctam conſuetudinem re=fragetur. Poſſum uerò proferre tibi ſexcentos, quoniam tamen procul abes, citabo paucos ex ijs tantum, qui publi cè ſpectentur. Iube igitur adiri (potes enim) Suetonij, Martialiſq; uetuſtiſſima exemplaria: quorũ illud quidem Romæ Vaticana bibliotheca patet, hoc uerò Florentiæ

publica

publica Medicæ familiæ reperiet is, cui negotium dederis, culcitam, uel in Tiberio, uel in Apophoretis: quod idem Saty. v. Iuuenalis codice peruetere, quẽ doctißimus princeps, ac dux Vrbinatium Guido, de pulcherrima sua librorum suppellectile prõpserit. Sed quid in ijs laboro, cùm sit in Florentinis etiam Pandectis, titulo de supellectile legata, prorsus ad hoc exemplum: Lecti etiam inargentati, culcitæ, toralia. Nec abhorret à ratione, cùm fieri poßit à calco, secundum uerborum formam, quæ sæpius quid fieri ostendunt, uersa tamẽ sicut in composititijs a litera in u. Quod tamen qui reprehendit, uelim doceat inuicem, quam rationẽ potius ipse, uel autoritatem sequatur. Siquidem mihi euenit interdum quod & Ciceroni, uidelicet, ut habeam quem fugiam, nõ habeã quem sequar. Nec tamen fore unquam credidi, ut hæc ad obrusam sic exigerentur in literis, præsertim non mea manu, sed meo duntaxat ingenio formatis, cùm detur idiographis quoque doctorum hominum uenia, sed à doctis: uel quòd hæc orthographa pro friuolis habentur interdũ, uel quòd (ut Cicero inquit) usum populo cõcedimus, scientiã nobis reseruamus. Vale.

Epistolarum libri septimi finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER VIII.

ANGELVS POLITIANVS INNOcentio octauo Pontifici Maximo S. D.

VM Romæ abhinc triennium fermè in comitatu essem Florētinæ legationis, quæ tibi sancte pater Innocenti Pontifex Maxime, ad supermæ istius dignitatis fastigium nuper euecto gratulatum aduenerat, memini abs te mihi magna celebritate curam delegari uertendi in Latinā orationem Romanorū principū res gestas, si quæ adhuc inter Græcorum monumenta nostris intactæ hominibus reperirētur. Quare cùm cœlestis animi tui iudicio, nō plus mihi honoris additū, quàm oneris iniunctum animaduerterē, ut primū Florentiā sum reuersus, altißima solicitudine circunspicere cœpi, quē potißimū ex omni Græcorum copia interpretandum susciperem. Occurrit autē in primis Herodianus hic, excellens rerum scriptor: & qui diu in Palatina uersatus aula, affectæq; iam ætatis historiā de suis temporibus componere aggressus, neq; eloquentiæ caruerit laudibus, & fidem tamen in primis, libertatemq́; retinuerit. Hoc ubi opus à nobis, neq; multo sanè negotio, neq; inuita (ut arbitror) Minerua elucubratū est, ea mox tempora inciderūt, quibus & nostra impedirentur studia, &, quæ plurimùm ualet in scribēdo, omnis propemodū alacritas excuteretur. Posteà uerò

Historiographus hi Herodianus.

uerò quàm pro tua prouidentia & pacem Italiæ cupiēti reddidisti, & cū patrono meo Laurentio Medice amplis simæ quidem fortunæ, sed amplioris ingenij, prudentiæq; uiro priuatim affinitatem contraxisti, cessit uidelicet ille quasi nimbus, suaq; mundo reddita serenitas est: sic ut nos iā ipsos colligamus, atq; ut grauati pluuia flores, peneq; decidui, ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo *& uetera edere in publicū, & noua producere iā libet: unde aliqua modò uel tuo sacratissimo nomini celebritas, uel nostris temporibus claritas, uel studiosis etiam hominibus utilitas pariatur.* Cæterū *Herodianū hunc nostrū, donec maiora tibi, ac fortasse meliora parturimus, ueluti præludium aliquod ueri, iustiq; laboris læta, rogamus, fronte excipias summe pontifex.* Magnā *in eo negotiorū, personarumq; uarietatē, multam rerū nouitatem deprehensurus: crebraq; in utrāq; partem fortunæ ceu uacillantis exempla, consiliaq; admirabilia, & consiliorum inopinatos euētus, grauesq; pro tempore sententias, & plenam ubique dignitatis, plenam suauitatis orationē, copiosam uidelicet quandam ad instruendos mores supellectilem, & ceu speculū humanitatis, in quod inspicere omnis uita, ūde ea capere, atque haurire documenta queat, per quæ uel publicis, uel priuatis rationibus consulatur.* Q*uæ sanè nostræ fuerunt partes tentauimus profectò, utinamq; etiam effecerimus, uti omnia ex fide responderent, ne inepta peregrinitas, ne* Grecu*læ usquam figuræ, nisi siquæ iam pro receptis habentur,* Latinam *quasi polluerent castitatē, ut eadem propemodùm esset linguæ utriusq; perspicuitas, eademq; munditiæ, idem utrobiq; sensus, atq; indoles, nulla uocum morositas,*

 rositas,

rositas, nulla anxietas. Tu quãdo nobis aliquod ceu si= gnum ex arce ista tui pontificatus ad bene sperandum su stulisti, perge obsecro sanctißime pater, perge inquam fo uere, atque illustrare bonas arteis, quæ sese pedibus istis sanctißimis aduoluunt supplices, numenq́; tuum aduersus rudem inscitiã, tetramq́; Barbariam implorant: ut à quo pax Italiæ, atque adeò terrarum orbi restituta est, etiam ab eodẽ pacis alumnæ literæ ab iniuria scilicet, atq; indi gnitate uindicentur.

INNOCENTIVS PAPA VIII DILE *cto filio Angelo Politiano*

Dilecte fili salutem, & apostolicam benedictionẽ. Li brum, quẽ nuper ad nos misisti, è Græco in Latinũ traductum, gratißimo animo accepimus: tum propter rei nouitatẽ, tum quòd doctrina, et ingenio ita cultus est mul torum iudicio, quos apud nos doctos habemus, ut biblio= thecæ nostræ magnum sit ornamentum allaturus. Gratias tibi propterea maximas agimus, uirtutemq́; tuã in domino commendamus: hortantes idem in posterũ facere perseue= res, ut his honestis laboribus maiorem in dies tibi laudem parias, & à nobis uberiorẽ gratiam promerearis. Nunc uerò in signum tam grati animi, quàm amoris nostri erga te paterni, ducentos aureos per dilectũ filiũ Ioannẽ Tor nabonũ ad te mittere decreuimus, ut eo uitæ præsidio fa= cilius huiusmodi labores subire queas. Datũ Romæ apud sanctum Petrũ, sub annulo piscatoris. die. XVI. Augusti. M.ccccLxxxxvij. Pontificatus nostri Anno. III.

INNOCENTIVS PAPA VIII. DI- *lecto Laurentio Medici.*

Dilecte

Dilecte fili salutem, & apostolicam benedictionem. Agimus deuotioni tuæ gratias, quòd eius potißimũ opera dilectus filius Angelus Politianus, uir eruditißimus, librum è Græco in Latinũ traductum nuper ad nos miserit, nostro nomini dedicatum: non solùm nostro, uerum etiam aliquorum peritorum, quibus illum ostendimus, iudicio maxime commendatũ. Erit apud nos (ut decet) in magno honore, bibliothecæ nostræ ornamentum, uirtutis, ac doctrinæ illius testimonium. Hortamur te maxime eundem Angelum autoritate tua permoueas ad huiusmodi opera edenda, quæ nõ uulgarem sibi gloriã parient, & nobis delectationem maximam afferent: qui tam honestis laboribus partim in beneficijs, partim in alijs rebus dignam mercedem collocabimus. Et nũc in huius animi testimonium, ducentos aureos per dilectum filiũ Ioannem Tornabonum illi mittere decreuimus, ne hic liber indonatus remaneret. Datum Romæ, apud sanctũ Petrum sub annulo piscatoris. die. XVI. Augusti. M.cccclxxxvij. Pontificatus nostri Anno tertio.

ANGELVS POLITIANVS INNOCENTIO *octauo pontifici maximo* S. D.

NEscio quibus uerbis gratias tibi agã sanctißime pater Innocẽti, summe põtifex, qui tam multis laudibus uigiliolas nostras, tamq; ampla liberalitate prosequaris. Quod ego factum sic interpretor, uoluisse beatitudinem tuam huiuscemodi exemplo iacentes olim literatorũ animos erigere: cũ uidelicet intellegãt tantam esse in pontifice maximo nostris temporibus humanitatem, tantamq; beneficentiam, ut nunc postremus quidem, atq; infimus

illius ordinis,nō dicā inlaudatus,aut inhonoratus,sed ne uacuus etiam munerum,atq; indonatus dimittatur. Mihi sanè calcaria, & stimulos cùm in me collatæ laudes, tum præsens quoq;, & sperata benignitas subdiderunt,maximamq́; iniecerūt curā cauendi etiam atq; etiā,ne quo uel tempore, uel casu liberalitate ista, indulgentiaq́; tua uideri indignus queā. Quocirca curabo,atq; enitar,ut hic noster tenuis agellus,cui scilicet colendo tantum instrumēti tua nunc munificētia suppeditat,nouos subinde prouētus tuæ afferat sanctitati. Spero autem fore,ut quandiu sub umbra tui numinis recubuero,ita ab omnibus uel incōmoditatibus, quas uita humana fert, uel languoribus, molestijsq́; exoluar, ut ab umbra apostoli Petri, cuius tu locū in isto fastigio obtines,omni prorsus ægritudine homines liberabantur. Valeat tua sanctitas. Florentiæ,pridie Calend. Septēmbres. M.ccccLxxxvij.

ANGELVS POLITIANVS

Innocentio VIII. Pont. Max. S. D.

ETsi me pudor prohibet hominē tenuis fortunæ, nulliusq́; propemodū autoritatis,literas dare ad te Dei Maximi uicariū,principemq́; generis humani:tamē in tanto uel priuato meo,uel publico totius nostræ ciuitatis gaudio,facere nō possum,quin tester apud te summe pōtifex Innocenti subitum hoc animi gaudiū,profitear lætitiam, gratias agam priuato quoq; nomine tuæ sanctitati ,quòd adulescentem nostrum Ioannem Laurentij filium, Florentinæ Reip. delitias,tuorum numero fratrum,summiq́; senatus collegio adoptaueris : quòd ciuitatem florentissimam,familiamq́; nobilissimam,tam insigni munere,tamq́; eminenti

Ioannes Medices Cardinalis creatus,hic postea Leo X. ponti. maxi.

eminenti dignitate cumulaueris. Tum gratulor etiã tibi, quòd hac acerrimi iudicij constantißima fide, propè immortalem cæteris tuis egregijs uirtutibus gloriã conciliaueris. Vt enim Laurentium ipsum taceam, quẽ tibi in perpetuum, sancte pater, beneficio isto tanto deuinxisti, quid ipso tandẽ Ioanne Cardinali nostro perfectius? aut quid omnibus nũeris absolutius? Non indulgebo amori meo, Eiusdẽ laudes. *non tuo iudicio blandiar Pontifex, nota cunctis, & testata loquar. Ita natus, & factus, ita altus, atq; educatus, ita deniq; eruditus, atq; institutus hic est, ut nemini secundus ingenio, nec æqualibus industria, nec præceptoribus literatura, neq; grauitate senibus concesserit. Natiua in eo probitas, & genuina, diligentia quoq; parentis ita impensè culta est, ut ex illius ore non modò non uerbum dictu fœdius, sed ne leuius quidem unquam, aut etiam licentius excideret. Non actio, non gestus, nõ incessus in illo notatus, nõ aliud postremò, quod in deteriorem partẽ conspiceretur. Sic in uiridi ætate cana maturitas, ut qui loquentẽ senes audiant, proauitam in eo, nos paternam certè indolem agnoscamus. Cultum pietatis, & religioni is penè etiã cum lacte nutricis exsuxit: etiam tum ab incunabulis sacra meditatus officia, quãdo nondũ editum eum, tamen ecclesiæ iam genitor prouidẽtißimus destinauerat. Protinus autẽ quàm est in lucẽ susceptus, multis, magnisq; præsagijs in hanc erudiri spem cœpit. Et quoniam tale de se specimen dabat, ut istius iam tum uirtutis faceret fidem, compulsus* Ludouicus Frãcorum rex. *fama Ludouicus ille Francorum sapientißimus, idemq; sanctißimus rex, ne summi quidẽ archiepiscopatus fastigio indignum hũc ipsum planè adhuc puerũ est arbitratus,*

tus. Illum tu igitur habes regem collatæ istius dignitatis præluſorem. Telā rex maximus exorſus, quā Pontifex maximus pertexeret. Audires utinā uoces fauſta tibi nūc, & proſpera ominantis Florentini populi. Aſpiceres geſtientem ubiq;, & cōcurſantem in atrijs noſtris, ac lætitiæ ſuæ impotentem ciuium multitudinē, plebemq́; ipſam uix gaudium capientem animis. Non ſenes grauitas, non matronas pudor, non pueros infirmitas ab officio retardat. Confluunt in ædes Medicas ſexus, ætasq́; omnis, omnis huc ordo (ut ad priuatas neceßitudines) properant. Pro ſe quiſq; primū haurire oculis aſpectū noui Cardinalis feſtinant, exultāt, uociferantur, manus ad cœlum tendūt: propitiū tibi deum, proſpera, ſecūdaq́; omnia comprecātur. Pro tua uel ſalute, uel dignitate uota prorſus ab omnibus ſuſcipiuntur. Nec eſt quòd annos, ac natales Cardinalis noſtri numeretis, uirtus illi ante diem contigit. Ne dubita pontifex, implebit utique auguſtam purpuram. Non ſub galeri pondere anhelabit, non fulgore caligabit nimio, non indecorem eum tanto ſenatui, non imparē tanto faſtigio recipies. Iam nunc ampla maieſtas, iam ſolito maior ſpecies. Cōſtabit ratio collegis lati ſuffragij, nec te unquā ſumme pontifex iudicij pœnitèbit. Hoc tibi nomine (quod unum ualeo) gratulor, agoq́; gratias. Quos aliquādo pedes iſtos beatißimos præſens oſculabar, iyſdem nunc illis abſens lætitiæ plenus aduoluor. Deumq́; precor, ut te diu tuo perfrui benificio gaudeamus, ut proſpera incepta proſperrimi conſequantur euentus. Quod autem ad me attinet (quando non alia pro animo meo facultas eſt) dabo operam certè quandiu uires ſuppetent, ut iſtiuſmodi

tua benefacta sancte pater in omnem posteritatem sempi terna literarum memoria propagentur.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO Cardinali Papiensi S. D.

NOn poßum facilè explicare literis, in quantam nos admirationem adegerit Laurētius Medices, patronus meus, testimonio laudū tuarum. Nam etsi illæ quidē uno omniū consensu maximæ semper, admirabilesq; prædicantur, & uirtutis tuæ constans opinio in omniū pectoribus uiuit, omniū linguis celebratur: tamen cùm Laurentium Medicē (id quod sæpenumerò accidit) de te loquentem audio, cùm te mihi totum (ut dicitur) atq; integrū in oculis constituit, proculdubio intellego pristinā illam de tuis uirtutibus famā parcißimam sanè tibi, minusq; benignam fuisse. Existimabā equidem anteà Papiensis gloriā in otio tantum, literisq; consistere, eamq; per se satis amplam, atq; mirificā in principis animo statuebam: alteram uerò partem, quæ in rerum agendarum usu, & ratione uersatur, etsi haud omnino ademeram, nō tamem ut propriam tibi, peculiaremq; adscripserā. Ecce nūc Laurentij testimonio, in utriusq; gloriæ splendore maximus nobis, admirabilisq; exoreris, et tanquā Homericus Asteropæus dextra pariter, ac sinistra manu iaculum intorques. Caue autem putes me tibi nunc his laudationibus assentari. Testor enim meum in te animū, ac fidem, nihil me aliud scribere, quàm quod sentio: atq; omnem gloriam, quantacunq; ea sit, tua uirtute inferiorē existimare. Neq; ego hæc de te ipso ad te scribere auderē, nisi incredibilis meus erga te amor, ea mihi ex intimo corde, ex ore, è calamo, quasi suo iure

iure extorsisset. Idem *quoq; ipse &* Homerum *nostrum, quem tu à* Laurentio *petieras,& meum ad te animũ uno tempore pertulit.* Hunc *quidem uelim* Papiensis *in tuum sinũ placidè suscipias: dignus est enim, quãdo tuus est,in quẽ omne genus humanitatis,ac beneuolẽtiæ profundas.* Homerum *uerò nostrũ seminudũ quidẽ adhuc, atq; inuo lucrem, ardentibus iudicij tui radijs aduersum statuimus, perinde atq; aquilã ferunt implumes pullos,& nuper ca lido ex ouo prolatos orienti soli obijcere.* Quòd *si ille intrepidus ad tuum radiũ,non cõniuenti pupilla suffiget intuitum,referemus eum in nidum,& ut legitimũ fœtum educabimus.* Sin *uerò oculorum acies offensa perstringe= tur,ueluti alienũ,ac nothum exponemus.* Aut *tute ipsum magis tanquam* Musarum *hostem proijce,et in profluen tem aliquem demerge.* Erit *enim perquàm gratũ nobis,si* Rheni *fluuij ingenium imitaberis: quem quidẽ ferunt pu= sillos* Celtarum *infantes intra suum sinũ coiectos, si qui= dem polluta matris pudicitia suscepti fuerint,tanquã im= puri lecti uindicẽ, rapidis uorticibus suffocare:quos autẽ senserit legitima fœtura editos esse, placido alueo leniter suspendere,atq; in trementes genitricis manus iterũ sub= uehere, salutẽ pueri quasi intemeratæ pudicitiæ testimo= nium ferentem.* Remittas *ergo item tu quoq;* Homerum *nostrum uagientem quidem illum,atq; infantem in com= plexum soliciti parentis, si ea tibi esse indole uidebitur, quæ & spei tandem nostræ responderit, & exquisitißi= mo iudicio tuo faciat satis.* Sin *minus,aut* Thetidi,*aut* Ve *neris largire marito.* Vale *Musarum patrone, & ani= mulum istum meum in delitijs habeas,rogo.*

Aquilæ pulli.

Rheni fluuij ingenium.

Iacobus

IACOBVS CARDINALIS PAPIENSIS Angelo Politiano, & Nicolao Michelotio S. D.

AEquo animo feretis ambo, si uacui tẽporis raro aliquid habens, serò atq; una tantum epistola utrique respondeo. Legi traductionem tuam, Angele, diligẽter satis pro otij copia. Quærenti quid sentiam, promptius est quod respondeam, quàm quod bene responderi posse ab indocto confidam. Vos me esse aliquid creditis, ego infra opinionẽ uestram sum multũ. Si quid olim huc attuli lucis, infuscatũ id est tenebris curiæ. Paupertas dudũ, nũc dignitas, diuersa à primis institutis coëgerũt tractare. Intyba successit ambrosiæ, & gustui ingluuies: tam malè nunc possum de oratorijs, & poëticis iudicare, quàm ineptè de musicis capti auribus iudicãt. Ne desim tamẽ expectatiõi uestræ, accipite, quod beneuolẽtiæ potius, quàm retẽtæ disciplinæ sit signũ. oratio tua, quantum remetior præterita, Latina est, & illustris, ut huic commendationi addi poßit. Pleni etiam uersus & suis numeris magnificè auribus seruientes. In tam recenti ætate, laudis, & admirationis hæc sunt. Neque ego susceptum laborem inutilem puto. Ad ediscendum Homerum pertinet, ad alendũ grãdibus spiritũ, ad ea tandem suscipienda, in quibus nostro gradu, non alienis uestigijs incedere habeamus. Homerũ tamen si quis roget, num Latinum fieri se uelit, uersúmq; uersui reddi, uereor ne uidens transmarina multa inter Græcos quàm nostros sentiri: linguæ porrò cuiusq; suam excellentiam esse, quam uix in aliena est assequi: denique barbam menti nec Latinum planè arguere, nec Græcum

referre: inquam uereor, ne respondeat malle se Colophonium, quàm Florentinũ haberi: et palliũ, quàm togã Græcis membris aptius cõuenire. Tum eorũ iudicium laudet: qui magno ingenio præditi, cùm diffiderent eundẽ reddi posse nostris, qui est apud suos, maluerunt imitari quàm uertere. Censeo tamen (ut dixi) operã inchoatam nõ deserendam, hocq; exercendi styli studium colendũ aßiduò, à ueteribus quidẽ laudatũ, & ad complendũ pectus maxime necessarium. Si nõ assequêris, quod uis, rei nõ sinit magis, quàm nostræ facundiæ inopia: æqualis tui Phaëtontis laudẽ inuenies, ut idem de suscepto à te cœlesti Homero, quod ab illo de cœlesti curru dicatur: Hunc si non tenuit, magnis tamen excidit ausis. Meum hoc est, ut imprudẽs, fidele tamẽ de labore tuo iudicium. Traductionem ipsam remitto, ut petis, & tibi gratias ago. Te uerò in meum suscipio tam altè amorẽ condens, quàm altè descendit admiratio uirtutis insolitæ. Est iam tuus Papiensis, tibiq; in stadio literarum currenti uocibus secundis acclamat, ut pergas, ut non fatigeris, ut calcem ipsum contentis oculis spectes, & huic palmæ nil anteferrẽdum existimes, uiuẽti, ac mortuo profuturæ. Ad te uertor Micheloti. Attende qd agas, in bona tua uidêris iniurius. Ais cœpisse teipsum amare, mox ut à me amari es cœptus. Si nullum est iudicium meũ, te autem ex meo amas iudicio, non sentis sine causa tuum de teipso esse amorem? Atqui magnæ sunt causæ, quibus teipsum existimatione propria debes diligere: ingenium, literæq; humanitatis, ad obsequium dexter modus, in primis Laurentij nostri fides, & gratia, quando Principibus placuisse uiris, non ultima laus est.

Quare

Quare caue posthac ex meo magis, quàm tuo iudicio ipsum te ames: Papiensi *etiam hactenus tribuere, ut eius beneuolentiam ex dignitate, non meritis ornamento tibi esse existimes.* De Balducio *gratias habeo, quotidianis officijs tuum animum probas.* Hunc *ego, quòd solus* Florentiæ *ex omnibus necessarijs est, cõmendo liberius, & benignius accipi cupio.* Tua *diligentia reliqua absolue, & me ama: inq; amicorum rationarium, non inter postremos relatum te scito, fixum etiam cordi trabalibus clauis.* Vale. Romæ, Calend. Ianuar.

ANGELVS POLITIANVS ASCANIO Sfortiæ Vicecomiti Cardinali S. D.

D*Iu, multumq́; fateor dubitaui, an ad te principẽ, dominumq́; excellentẽ homo infimæ sortis, humilisq; fortunæ literas darem.* Quippe *à scribẽdo me magnitudo deterrebat tua, quasiq; radijs quibusdã nostræ aciẽ mentis perstringebat.* Cõtrà *autem experta mihi humanitas, clemẽtiaq; ut aliquando scriberem adhortabantur.* Nimis *autẽ stultum uidebatur, cùm tute mihi autor audendi fueris, pati siue metu quodã intẽpestiuo, siue pudore subrustico nostri apud te memoriã exolescere.* Meministi, *arbitror, uenire ad te aliquando uisum, salutatumq́; unà cum* Laurentij Medicis *filiolo,* Angelũ *nescio quẽ* Politianũ, *ipsius magistrum pueri.* Quem *aiebant nonnulli haud omnino indoctißimũ haberi hominẽ, eũq; apud te, capta ex tẽpore audacia, de antiquis urbis opibus, ac substructionibus aliquãdiu fabulari.* Ille *ego sum scilicet, eadẽq; absenti uel fiducia erga te, uel audacia superest, quæ tũc haud defuerat præsenti.* Sed *eam tamẽ nihil est cur mihi*

quiſquã uitio uertat, ſcilicet quæ ex humanitatis tuæ noti tia, q̃ ex magnitudinis ignorantia proficiſcatur. Roges *quid ſibi hæ quærãt literæ.* Nempe *aliud nihil, niſi ut mei apud te memoriã renouẽt, me eſſe hominẽ tibi deditiſsimũ declarẽt, ſperãtẽ maxime in tuo patrocinio, daturũq́; operam (ſi res ferat) ut animũ tibi meum, fidem, uoluntatemq́; aliquãdo probem.* Orarem *autẽ (niſi improbũ eſt) ut ſiqua de nobis mentio apud ſummũ* Pontificẽ *oriatur (orituram ſcio cùm tu uoles) oſtendas me illi eſſe hominem non ingratum.* Facilè *enim intellego, quantum tua apud illum ualitura ſit autoritas: quoniam quãtum iure ualere debeat, non ignoro.* Vale. Florentiæ. M.cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS FRANCISCO Piccolomineo Cardinali Cenenſi S. D.

ETſi *ſcio pater ampliſsime, ita me tuæ debere humanitati, quã, cùm iſtic eſſem, egregiam mihi, ſingularemq́; præſtitiſti, ut ei nullis officijs, nulla opera, labore, induſtriaq́; mea poſſe uidear ſatisfacere: tamẽ cogitans nihil tam ingrati eſſe animi, q̃ diſsimulare quod debeas, cùm perſoluere nequeas, decreui aliquid ad te literarum dare, quibus meũ ſenſum aduerſum te, cõſcientiãq́; teſtarer.* Ego *ſi mihi tecũ dandæ, referẽdæq́; gratiæ certamen inſtaret, cõtinuò ſcilicet manus dediſſem tibi, utpote cuius etiã in ædibus ipſæ habitãt gratiæ.* Sed *quoniã maior tu es, q̃ quò noſtri aſpirare conatus queant, uelut imaginarijs te quibuſdam officijs pro re, pro copia remuneramur, bene uidelicet ſentiendo, loquendoq́; de te, fauendo tibi, omniaq́; bona cupiendo.* Quòd *ſi officia officijs duntaxat, ac nõ uoluntate potius, animoq́; penſantur, fateor*

treor soluendo non sum: sin (ut Cicero putat) etiam cùm habetur gratia, in eo ipso quòd habetur, refertur, nõ uereor quin sim quæ debeo, sáltẽ animo ipso persoluturus. Qui quoniã tibi totus humanitatis tuæ merito debetur, totum iam nunc eum tibi addico, ea lege, ut nunquã ma numittatur. Nos ad historiam de Romanis principibus conscribendã magno spiritu, atq; animo adgressi sumus. Et quãuis orã nuperrimè soluerimus, paulumq; adhuc à portu promouerimus, tamen ferentẽ nacti uentum æquo pede prouehimur. Neq; dubitamus, quin prospero Innocẽtij fauẽte numine, cuius ab auspicio proficiscimur, perpetuò nobis Alcedonia futura sint. Te uerò obsecro, ut siquãdo apud eius sanctitatẽ nostri inciderit mentio (inciderit autẽ quoties tu uoles) hisce me, si uidetur, commendes uerbis: Angelus hic Politianus neq; malus homo est, neq; planè indoctus. Tibi uerò sancte pater ita studet, ut nõ sit fortasse indignus, quẽ tu aliquãdo respicias. Hoc satis est ipsi, cætera mãdo deo. Antonij autẽ Lollij familiaris tui orationẽ illã aureolã de circuncisione legi nuper iterum, atq; iterum: quàm magis legi, tam magis placuit. Græcum autẽ est uerbum: Ter pulchrum esse, quod ter lectum placeat. Commendarem tibi eum hominẽ, nisi absurdum, præposterumq; uideretur commendari à nobis illum tibi, quem ita habeas charum, ut tibi me ab ipso uehementer cupiam commendari. Vale. M.ccccLxxxv. Ant. Lollius.

FRANCISCVS PICCOLOMINEVS, CAR *dinalis Senensis, Angelo Politiano* S. D.

CONceperamus eã de Politiano opinionẽ, ut augeri illam posse minime putaremus, ad summũ enim per

uenerat, auxit tamen suis & ornatißimis, & grauißimis literis, & ita auxit, ut nos, qui rebamur antè de ipso omnia concepisse, ne attigisse quidem quanti ualeat, uideremur. Laudamus *ingenij tui dexteritatem, concinnitate delectamur, miramur grauitatem. Sed hæc omnia silentio potius, quàm infirmo sermone obeunda sunt.* Nec *putes in eorũ nos esse numero, qui sub capite consuunt puluinaria.* Amor *enim uerus adulari nõ nouit.* Testis *deus, testis conscientia nostra.* Quod *autem de* Romanis *principibus aggressus es opus, erit puto absolutum, quia tuũ erit: expectamus ultimã eius manum, quam fore non dubitamus consummatißimam.* Nos *quia uirtuti debemus, tibi debemus, cui & opera, & industria nunquam deerimus.* Romæ *VIII.* Idus *Aprilis.* M.CCCCLXXXV.

ANG. POLIT. ANTONIOTTO GENtili Cardinali sanctæ Anastasiæ S. D.

PAruum *quidẽ tuo nomini libellũ dedico, sed (ut spero) nec inanem rerũ, nec inopem. Multa & remota* Nutricia. *lectio, multa illũ formauit opera.* Titulum Nutricia *diximus, qua figura &* Statius Soteria. Plenior *hic enim mihi uisus, & argumento cohærentior, q̃ qui olim placuerat,* Nutrix. Tu *uerò electus potißimũ, in cuius appareat nomine, nõ quò rem tantillã tantæ uirtuti, fortunæq; conuenire arbitrer, aut hoc esse deniq; putẽ, quod tuis erga me meritis debeatur: uerum cùm prodire nollet in publicum liber sine patrocinio, tuũ præcipuè sibi nomen inscripsit, ex quo tutior foret, atq; honestior.* Quare *suscipe quæso, qcqd hoc est mei fœtus, qua me quoq; ipsum soles humanitate.* Deinceps *autẽ plura, melioraq; forsitan*

accipies,

accipies, modò hunc primū quasi gustum non asperneris. Nec enim uel ignoro, uel dißimulo quantū tua mihi apud Innocentium Pontificem Maximum suffragata sit autoritas. Cui quidem & ipsi quotidie à me, si non par gratia, certè aliqua tamen pro uirili parte scribendo saltem, beneq́; & sentiendo, & loquendo refertur. Vale. Florentiæ VI. *Calend. Iunias.* M. *ccccxxxj.*

ANG. POLIT. FRANCISCO EPISCOpo *Cephaledensi Hispano* S. D.

NOn *causam dico, neq; absolui me postulo, qn ipse mihi nigrum appono calculum, q me tibi scripturum aliquando pollicitus, fidem quā ad mensam; etiā hospitalem dederā, nō præstiterim. Ipsum tibi igitur memet noxæ dedo. Abduc, uinci, quasq; est cōmodū pœnas irroga. Sed quid agas? Non ego scilicet ex ingenio emigraui meo, sum quippe homo omniū hominū ad scribēdas epistolas pigerrimus, diem ex die ducens, ac procrastinator mirificus: præsertim si cum eis res amicis est, quorū mihi sit & humanitas cognita, & explorata facilitas. Tute igitur accusandus, q ita me istic humanè habueris, ut omniū, quæ facturus eßem, ueniā mihi, & impunitatē pollicerer. Sed nō erit profectò cur mihi in posterū succēseas. Nam ita crebras literas mißiculabo, ut eas propediem aut ne lecturus quidē sis, aut mihi silentiū imperaturus. De Græco autem adulescēte haud sanè satis ex sententia res cecidit. Illis enim ipsis, quibus Romæ eramus, diebus, aliū sibi patronū optauerat. Nos tamen haudquaquā destitimus, propter eos quorum cōsilio fretus est, hominē illinc potioris spe cōditiōis electare. Sed uereor, ne si ad nos defe-* Mißiculare.

cerit,tamen dies præuertatur, qua tibi in Siciliam ad tua procuranda negotia ſit abeundum.Laurentius Medices noſter magnopere his diebus ex inteſtinorum doloribus laborauit,qui nunc ut planè liberatus eſt, ita non planè recreatus. De te uerò apud illum ſtatim ut huc perueni-mus,multùm ſumus diligentiſsime locuti:ſperamusq; nos illius in te amori, etſi erat antea quoq; maximus, non-nihil tamē addidiſſe cumuli,tuis in nos officijs exponen-dis. Vale.Florentiæ. M.ccccLxxxv.

ANGELVS POLITIANVS
epiſcopo Syluenſi S. D.

ET *doctrina quædā nō uulgaris, cuius mihi haud dubiū ſpecimen,& ſingularis quædā humanitas,cuius omneis impleuiſti aduerſum me numeros, exigere quaſi ſuo iure aliqd à nobis uidētur literarū, quæ noſtri apud te memoriā foueāt, nec tam planè refrigeſcere patiātur. Noſtra autē cautio eſſe debet, ne diutius quàm par eſt, hominē ſcilicet occupatiſsimū teneamus. Itaq; rem ipſam in pauca cōferemus.Ego me præſtantiſsimo domino Cardinali Oliſipponēſi, germão tuo,uiro excellētis ingenij, doctrinæ,atq; humanitatis,tātùm debere intellego, quantùm nunquā ſim perſoluturus, etiā ſi me oppoſuerim pignori, aut ſi bonorū omnium meorum, atq; adeò ipſius capitis fecerim auctionē. Quare aut decidā cū ipſo oportet,aut certè addicar. Atq; ego qdē addici malo, ut illius mihi periculo uiuendū ſit,non meo. Sed heus tu,agas cū eo tamen te rogo,uti de nobis apud pontificem(ubi occaſio tulerit)ita aliquā faciat mentionem,ut intellegat eius ſanctitas,nos etiā tanti uiri iudicio non improbari. Neq;*

tu au

tu autem absurdum, ineptumq; putaueris, si quò magis debemus, magis etiam debere nos postulamus. Mos hic uidelicet debitoribus, cùm sint maxime obruti ære alieno, tum pecunias maxime mutuantur. Sed hæc hactenus. Nequeo autem quin obiter cõmendem Phædrum nostrũ, hominẽ candidißimi animi, elegantißimiq; ingenij, tibiq; in primis deditum. Scis eum minime dubitare, quin aliquando hortatu, impulsuq; tuo adduci Cardinalis tuus poßit, ut cum pontifice de horologio illo aliquid explicetur. Quæ ne spes eum frustra habeat (siqua modò copia sit) etiam, atq; etiam te rogo. Vale.

ANG. POLIT. IOANNI PETRO Arriuabeno Vrbinati episcopo S. D.

ETsi nũquã dubiũ fuerat, quin tibi omni laude præstanti uiro, nulli nõ honores iampridẽ, dignitatesq; deberentur: tamen posteaquã auditũ est præsulem te esse Vrbinatẽ factum, tanta uniuersi quidẽ, sed præcipuè qui literarum sacra ueneramur, affecti lætitia sumus, ut inexpectatum propè, nec spe ulla, quasi dixerim, præcontrectatum contigisse hoc nobis gaudium uideatur. Etenim cùm timere iam inciperemus, quicunq; tibi unicè studemus, ne qui dilatus à fortuna fueras, etiã planè præteritus fuisses: quò grauior ille fuerat, atq; indignior metus, eò nũc & maior lætitia, & iustior, postquàm is euanuit, oborta est. Ad hanc autẽ quasi publicam tanti gaudij priuata etiam mihi, & peculiaris accedit causa, quòd eum prouehi ad ingentes titulos aspicio uirum, cuius mihi & autoritas, & humanitas durißimis etiã meis temporibus ita suffragata est, ut tantum crescere spes mea, & fiducia,

quantũ tua uel fortuna, uel dignitas meritò debeat. Quapropter in hac animi mei præcipua quadam uoluptate, præcipuam quoq; gratulandi rationẽ desiderarem, nisi tecum mihi, hoc est cum homine peritißimo res esset: cuius insignis prudẽtia (sicuti credimus) quasi Lynceis oculis in ipsa quoq; hominum præcordia introspiciat. Illud autem neutiquã omiserim, uideri mihi Innocentium Pontificem maximum ceu uia quadam regia, ad immortalem gloriam contendere, qui uiros augeat honoribus & eruditos, & graues, nec delitescere sub modio (quod dicitur) præclarum uirtutis lumen patiatur. Nam ut omittam cæteros, inq; his Hermolaum Barbarum meum, quẽ tanto studio Pontifex ornandũ sibi prius, mox autẽ tuendum quoq;, defendendumq; suscepit: etiam nuper Hieronymum ipsum Balbanũ audio præstantem doctrina, & moribus hominẽ tecum pariter præsulem esse factũ, quò nobis excellentis huius lætitiæ, ac uoluptatis ingens hinc etiam quasi cumulus accederet. Cui tu quidem uelim (si pateris) meo quoq; nomine gratuleris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LEOnello episcopo Concordiensi S. D.

FRanciscus Soderinus Volaterranus pontifex epistolam nuper mihi ad ipsum tuã super Miscellaneis nostris ostẽdit, in qua certare dubia palma inter se doctrina mihi, & humanitas uidebãtur. Ac doctrinã quidem non modò ipse stylus exhibebat elegans, ornatus, & grauis: sed illa etiã multò magis, quæ mihi abs te de autore Stromateon Clemẽte obijciebãtur. Humanitatis autẽ certißima illa uisa sunt indicia, q̃ uir & autoritatis maximæ,

& fortis

& fortis amplißimæ,multisq́;, & magnis agendis rebus occupatus,etiã nõnihil ad te pertinere putasti, quid ego in meis aliquãdo libris tenui fortuna homuncio retulissem. Mitto autẽ quàm benignè,quàm blandè, quàm uerecundè,quàm amãter,quàm lentè etiam,& cunctanter erratum illud, ita enim uidebatur, nostrum protulisti. Quàm multis me prius laudibus,etiam si eloquẽtius longè,quàm uerius adobruisti. Mitto q, & Soderinum delegisti,qui mihi rem potißimũ significaret: quo uiro nec grauior,nec prudẽtior,nec item humanior, sed nec mihi amicior quisquã deligi potuit:ut si me literæ illæ tuæ offendere aliqua ratione potuissent, hac una tantũ potuerint,q nimiũ solicitus uidebaris,ne aliorsum fortasse acciperẽ,quod obieceras.Ego mi Leonelle, non modò in ijs, quæ hactenus edidi,sed & quæ scribere deinceps conor, omnibus hoc testatum uolo, nihil mihi esse prius ueri studio,& recti.Si sponte hoc assequor,bene habet: sin minus, at ab alijs & placidè admoneri gaudeo, & asperè castigari nõ recuso.Quin ut illis habeo gratiam,sic istis nõ irascor:honestius ducens aliquãdo doceri, quàm semper nescire:nõ enim tam turpe resfelli, q̃ pulchrum corrigi. Quod autem ad Clementem attinet,artificis librarij uitium,non autoris est. Is in exemplaribus nostris quædam malè (ut fit) aut inducta,aut deleta repererat, eaq́; tamen pro rectis,ac legitimis inconsultò excudit. Ita necesse habui curare protinus, ut errata ipsius omnia, nisi quæ relegentem fefellerant,primis ibidem paginis imprimerentur. In eas tu fortasse paginas nondum incideras, eum locũ notasti: quas tamen se ait è uestigio misisse ad

te Volaterranus pontifex, etiã antè, quàm tuas mihi literas ostenderet. Ibi igitur primo statim capite correctum hoc à nobis erratum reperies. Nec uerò ullis opus est ad hãc rẽ, uel Eusebijs, uel Hieronymis. Ipsos enim & legimus Græcos, & excerpsimus octo Alexãdrini Clemẽtis libros, qui σρωματῆς *appellãtur. In queis alterius etiam Clemẽtis (quod uerè ais) Romani põtificis idẽtidẽ testimonia citãtur. Reliquũ est, ut agã tibi gratias. Ago igitur quàm possum maximas, ut tibi me deditißimũ profitear, profiteor, & quidẽ ex animo. Sed & rogo te etiã, atq; etiã adhuc, ut si quis locus apud te uacat, numeres me quoq; inter tui studiosos. Postremò quoniã uerbis honorificẽtißimis in tua epistola Cardinalis Alexãdrini fecisti mentionẽ, cuius sæpe mecũ de literis & uita Ioãnes Picus Mirandula meus diuinè loqui solet, ei me quoque (si fas est) uelim des aliquo pacto in clientelam. Vale.*

ANGELVS POLITIANVS
Paulo Cortesio suo S. D.

Remitto epistolas diligẽtia tua collectas, in qbus legẽdis (ut liberè dicam) pudet bonas horas malè col locasse. Nã, præter omnino paucas, minime dignæ sunt, quæ uel à docto aliquo lectæ, uel à te collectæ dicantur. Quas probẽ, quas rursus improbẽ, nõ explico. Nolo sibi qsquã uel placeat in his autore me, uel displiceat. Est in quo tamẽ à te dissentiã de stylo nõnihil. Nõ enim probare soles (ut accepi) nisi qui liniamẽta Ciceronis effingat. Mihi uerò longè honestior tauri facies, aut item leonis, q̃ simiæ uidetur, quæ tamẽ homini similior est. Nec ij, qui principatum tenuisse creduntur eloquẽtiæ, similes inter se, quod

Imitatores reprobantur.

se, quod Seneca prodidit. Ridētur à Quintiliano, qui se germanos Ciceronis putabāt esse, quòd his uerbis periodum clauderēt, esse uideatur. Inclamat Horatius imitatores, ac nihil aliud q̃ imitatores. Mihi certè quicūq; tantū cōponūt ex imitatiōe, similes esse uel psitaco, uel picæ uidētur, proferētibus quæ nec intellegūt. Carent enim quæ scribūt isti uiribus, & uita, carēt actu, carent affectu, carent indole, iacent, dormiunt, stertunt. Nihil ibi uerum, nihil solidum, nihil efficax. Nō exprimis (inquit aliquis) Ciceronē. Quid tum? Nō enim sum Cicero, me tamen (ut opinor) exprimo. Sunt q̄dā præterea mi Paule, qui stylū quasi panē frustillatim mēdicāt, nec ex die solū uiuunt, sed & in diem: tum nisi liber ille præsto sit, ex quo quid excerpant, colligere tria uerba non possunt, sed hæc ipsa quoq;, uel indocta iunctura, uel barbaria inhonesta cōtaminant. Horū semper igitur oratio tremula, uacillās, infirma, uidelicet malè curata, malè pasta, quos ferre profectò nō possum: iudicare quoq; de doctis impudēter audētes, hoc est de illis quorū stylum recondita eruditio, multiplex lectio, lōgißimus usus diu quasi fermētauit. Sed ut ad te redeam Paule, quē penitus amo, cui multū debeo, cuius ingenio plurimùm tribuo: quæso ne supstitione ista te alliges, ut nihil delectet, quod tuū planè sit, & ut oculos à Cicerone nunquàm deijcias. Sed cùm Ciceronē, cùm bonos alios multùm, diuq; legeris, cōtriueris, edidiceris, cōcoxeris, & rerū multarū cognitiōe pectus impleueris, ac iā cōponere aliq̄d ipse parabis, tū demū uelim (quod dicitur) sine cortice nates, atq; ipse tibi sis aliquando in cōsilio, solicitudinemq; illam morosam nimis, & anxiam

deponas

deponas effingendi tantummodo Ciceronem, tuasq; denique uires uniuersas pericliteris. Nam qui tantū ridicula ista, quæ uocatis liniamenta, contemplantur attoniti, nec illa ipsa (mihi crede) satis repræsentant, & impetū quodammodo retardant ingenij sui: currētiq; uelut obstant, & (ut utar Plautino uerbo) remorā faciunt. Sed ut bene currere nō potest, qui pedem ponere studet in alienis tantum uestigijs, ita nec bene scribere, qui tanquam de præscripto non audet egredi. Postremò scias infelicis esse ingenij, nihil à se promere, semper imitari. Vale.

PAVLVS CORTESIVS

Angelo Politiano suo S. D.

Nihil unquam mihi tam præter opinionē meā accidit, quàm redditus à te liber epistolarum nostrarum. Putabam enim illū tibi in tātis occupationibus excidisse. Nunc autē lectis tuis literis, uideo illum non modò à te gustatum, sed etiam planè deuoratum: quum & scripseris puduisse te in eo legendo bonas horas malè collocasse, & eas ipsas minime tibi dignas uideri, quæ uel ab aliquo docto lectæ, uel à me collectæ fuisse dicantur, præter nescio quas hominum perpaucorum. Ego autem totum istud tibi remitto, nec planè iudicium meū interponā, cùm nefas sit quodammodo à te dissentire: & ego is sim, qui de altero iudiciū facere (ut ait Marcus Tullius) nec uelim si poßim, nec poßim si uelim. Sed ueniā ad illud, in quo te dicis à me q̄ maxime dißētire. Scribis enim te accepisse me neminē probare, nisi q liniamēta Ciceronis cōsectari uideātur. Ego uerò quantùm repetere memoria possum, nec istud recordor unquā dixisse, nec dictum

ctum uolo. Quæ enim stultitia esset, ut cũ tam uaria sint hominũ ingenia, tam multiplices naturæ, tam diuersæ inter se uolũtates, eas uelle unius ingenij angustijs astringi, & tanquã præfiniri? Sed quoniã me in hãc disputationẽ uocas, non erit fortasse alienum tempus purgandi iudicij nostri, & tuẽdi mei, cùm planè cognoscã uerba tua esse suasoris, nõ lacessentis. Et primum de iudicio libenter fatebor, cùm uiderem eloquentiæ studia tandiu deserta iacuisse, & sublatum usum forẽsem, & quasi natiuã quãdam uocẽ deesse hominibus nostris, me sæpe palàm affirmasse, nihil his tẽporibus ornatè, uarieq; dici posse, nisi ab his qui aliquem sibi præponerent ad imitandum: cùm & peregrini expertes sermonis, alienas regiones malè poßint sine duce peragrare, & anniculi infantes nõ nisi in curriculo, aut nutrice præeunte inambulent. Cùm autem multi in omni eloquẽtiæ genere floruerint, memini me unũ Marcum Tullium ex doctorum acie abduxisse, in quem omnium ingeniosorum hominum studia conferenda putarẽ. Non quòd ignorarem multos dicendi gloria præstitisse, qui & acuere industriam, & multis oratorijs uirtutibus alere ingenia possent: sed & quia uidebam hunc unum omnium seculorum consensu principem esse iudicatum, & quia à puero didicerã in omni numero semper optimum esse eligendum: corrupti stomachi, & intemperantis ægri esse putabam, deteriorem cibũ seligere, salutarem, & optimũ aspernari. Ausim nũc etiam affirmare idem, quod sæpe, neminem post Marcum Tullium in scribendo laudem consecutum, præter unum, aut alterum, qui nõ sit ab eo eductus, & tanquam lactis nutrimento

M. T. Cicero præ cæteris imitandus.

trimento

trimento educatus. Sed erat tum quædã certa imitandi ratio, qua & fastidio similitudinis occurrebatur, & nitidũ illud genus hilaritate quadã aspersa cõdiebatur: nunc autem illa ab hominibus nostris aut neglecta est, aut ignorata. Similẽ uolo mi Politiane, *nõ ut simiã hominis, sed ut filium parentis.* Illa *enim ridicula imitatrix tantũ deformitates, & uitia corporis deprauata similitudine effingit: hic autẽ uultum, incessum, statũ, motum, formam, uocem deniq;, & figurã corporis repræsentat: & tamẽ habet in hac similitudine aliquid suum, aliquid naturale, aliquid diuersum, ita ut cùm comparẽtur, dißimiles inter se esse uideãtur.* Dicam *idem iterũ habere hoc dilucidã illã diuini hominis in dicẽdo copiam, ut existimãti se imitabilem præbeat, experiẽti spem imitationis eripiat.* Fit *enim undiq; ad eum concursus, & quisq; arbitratur illo modo se posse dicere.* Homines *enim natura suauitatis auidiores, difficillimã rẽ uoluntate, non facultate metiũtur.* Itaq; *dum abundantiam sermonis, & (ut ipsi aiunt) facilitatẽ imitantur, neruos, & aculeos deserũt, & tum à* Cicerone *absunt lõgißime.* Nec *autẽ refert alieno ornatu, & quibusdã luminibus, ac quasi insignibus nostra scripta explere, nisi queamus id distinctè, apteq; facere.* Fit *enim nescio qd mõstrosum, cùm mẽbra cohærẽtia malè dißipantur.* Quare *(ut de me loquar) nihil est* Politiane, *ꝙ me à Ciceronis imitatione deterreas: sed quòd potius obiurges insciti ã, quòd nequeã bene illũ imitari: quãquàm ego malo esse assecla, & simia Ciceronis, quàm alumnus, aut filius aliorum.* Sed *permagni interest utrũ quis uideatur quẽquam uelle imitari, aut neminem.* Ego *autẽ statuo nõ*

modò

modò in eloquentia, sed in alijs etiã artibus necessariam esse imitationem. Nam & omnis doctrina ex antecedēti cognitiōe paratur, & nihil est in mēte, quin fuerit prius in sensibus perceptum. Ex quo intelligitur omnem artē *naturæ esse imitationē, sed natura fieri, ut ex eodē genere dißimilitudo nascatur.* Homines enim *cũ inter se dißimiles sint, similitudine cōiunguntur: & quãquàm alij coloratiores, alij pallidiores, alij uenustiores, alij proceriores sint, una tamē est omnibus figura, & forma.* Illos au*tē qbus aut crus, aut manus, aut brachia desunt, non omnino ex hominũ genere excludēdos, sed aut mancos, aut claudos appellãdos putarē.* Sic *eloquētiæ una est ars, una forma, una imago.* Qui *uerò ab ea declinãt, sæpe distorti; sæpe claudi reperiũtur.* Aspice *nũc eos homines, q sibi elegerũt* Marcũ Tullium *imitandũ, quantũ ab eo distēt, quantũ etiã inter se dißimiles sint.* Profluentem *quãdam sine modestia ubertatem* Liuius *arripuit, acumē* Quintilianus, *sonum* Lactantius, *lenitatem* Curtius, *elegantiam* Columella: *quorum cũ esset unũ propè imitandi propositum, nihil est tam dißimile, quàm ipsi inter se, nihil tam distans (si cōparētur) quàm ipsi à* Cicerone. Ex *quo intelligitur maxime, & cũ iudicio ponderandam esse imitationem, & eũ ipsum hominem mirabilem fuisse, ex quo tam diuersa ingenia, tanquam ex perenni quodã fonte defluxerint, omnino* Politiane *certis autoribus insistendũ est, quibus ingenia formentur, & tanquam alantur.* Relin*quunt enim in animis semina, quæ in posterũ per seipsa coalescunt.* Qui *autem neminē imitari, & sine cuiusquã similitudine laudē cōsequi uideri uolũt, nihil (mihi crede)* roboris

Ars imitatio naturæ.

roboris, aut uiriū in scribēdo præ se ferūt: & illi ipsi, qui se niti dicunt ingenij sui præsidijs, & uiribus facere non possunt, quin ex aliorū scriptis eruant sensus, & infer- ciant suis, ex quo nascitur maxime uitiosum scribēdi ge- nus, cùm modò sordidi, & inculti, modò splendidi, & flo rentes appareant: & sic in toto genere, tanquā in unum agrum plura inter se inimicißima sparsa semina. Fieri enim nō potest, qn uaria ciborū genera malè cōcoquan- tur, & quin ex tanta colluuione dißimillimi generis inter se uerba collidātur. Nec minus huius corruptæ orationis asper cōcursus aures ferit, quàm ruentiū lapidū fragor, aut strepitus, aut quadrigæ trāscurrentes. Quid enim uo luptatis afferre possunt ambiguæ uocabulorum significa tiones, uerba transuersa, abruptæ sententiæ, structura sa lebrosa, audax translatio, nec felix, ac intercisi de indu- stria numeri? Quod necesse est his omnibus accidere, qui ex singulis sensus, & uerba eruunt, & neminem imitan- tur. Horum sanè omnis oratio est tanquā Hebræorū do- mus, quibus sunt ad quoddā tempus diuersorum hominū bona oppignerata. Nam ibi & lacernæ, & amictus, & penulæ, & multorū sæpe pallia suspensa internoscūtur. Ego autem tantū interesse puto inter eum, qui neminem imitatur, & qui certum ducē consectatur, quantùm inter eum, qui temere uagetur, & qui rectà proficiscatur. Ille deuius inter spinas uolutatur, hic autē ex proposito iti- nere ad constitutū locū sine lapsu, & molestia conten- dit. Prætereà Politiane sic habe, neminem eloquentiæ lau dem consecutum, qui nō sit in aliquo imitationis genere uersatus. Apud Græcos non modò oratores Demosthe- nes,

nes, Hyperides, Lycurgus, Aeschines, & Demarchus: sed etiam illi ipsi philosophi, uirtutum magistri, alicuius imitatores esse uoluerunt. De nostris hoc loco taceo, ne uidear tibi uni omnium doctißimo quasi scholam quandam explicare. Nec item aliquid de Marco Tullio dicendum puto, exploratum est iam illud omnibus, ut qui se ad Marcum Tullium effingendum contulerit, si minus aliquam imitandi gloriam assequatur, in eo tamen ornetur, quòd illum sibi elegerit exprimendum: ut illud fuisse naturæ, & ingenij uideri poßit, hoc iudicij. Vale.

ANGELVS POLITIANVS

Baptistæ Mantuano theologo Carmelitæ suo S. D.

NEc dubito quin amer abs te, nec exigo quod sit incommodum, sed nec officio literarum metior amicos: quippe quod & ab inimicis præstari solet. Gratulatione tua quòd philosophiæ sim deditus, ipse mihi mediusfidius ita gratulor, daturus ut operam sim, quò poßis in dies magis meritò mihi gratulari. Sed adulescens hic tuus consilio nostro si fuisset usus, magis fortasse suis rationibus consuluisset. Nunc quoniam consilio noluit (ni frustra augurium) credo nec opera iam uolet uti. Veruntamen ei cupio scribas, ut à me expectet omnia, tui quidem causa. Nihil enim molestius, quàm fuisse hunc mihi abs te frustra commendatum. Vale.

Epistolarum libri octaui finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM Liber Nonus.

ANGELVS POLITIANVS *Matthiæ dei gratia inuictißimo Pannoniæ regi* S. D.

VM superioribus diebus ego, & Philippus Valor Florentinus, præstans uir, tuæq; maiestati deditißimus, de nostri seculi principibus casu loqueremur: ac tu primus nobis inuicte rex, imò uerò solus occurrisses, quē uideremur audacter cū quouis laudatißimo ueterum posse cōferre: castigauit ille me uerbis amicißimis, quòd nunquam tibi aut lucubrationes ullas nominatim dicauerim, aut epistolā saltē scripserim, quò tibi si non ingeniū quodcunq;, doctrinaq; mea, certè animus tamen, ac uoluntas innotescerent. Etenim te regem tēporibus esse nostris aiebat unū (quod ego illi facillime assentiebar) in quo uel maxime celebrando labores, industriā, uigiliasq; suas omneis ponere literati homines certatim debeant: ut in cuius egregijs, innumerisq; laudibus habeat utriusq; linguæ facultas, ubi liberrime posset, & uelut in patētibus campis exspatiari. Quare sumpsi animum (fateor) de sermone prudētis, & amici uiri, gloriosißime rex, cumq; animo statim sumpsi calamū, uidelicet in hoc, ut tuas eximias uirtutes honore saltem quocunq; styli mei prosequerer. Sed cū se mihi illæ tam multæ, tam magnæ protinus obtulissent, ut facilius mundum pugillo posse

posse credere, quàm eas epistolæ breuitate cōplecti, muta to protinus cōsilio, dilatis paulisper tuæ claritatis præco nijs statui dūtaxat in præsentia significare tibi, me quoq; unū, rex, è multis esse, q magno animi fauore te uenerer, dariq; mihi occasionē celebrādi tui nominis concupiscā. Non quia me sperē naturali facūdia parē tuæ laudi fore, sed quòd est à sapiētibus hominibus obseruatū, nō minus animi uires aliquādo, quàm ingenij ualuisse. Quocirca si qd erit, inclyte rex, in quo tibi mea gratificari professio poßit, rogo, obtestorq; perinde utaris opa nostra, quasi unus ex eo sim numero, qui regni tui finibus cōtineatur. Vt autē Dinocrates *ille nobilis architectus* Herculeo *sese habitu ius dicēti obtulit* Alexādro, *cumq; se cogitationes, ac formas afferre dignas illo rege, uidelicet* Atho *montē statuæ uirilis effigie figurandū docuisset, ita regiā commendationem uidelicet adeptus est: idem mihi ego quoq; usuucturū speraui, rex magne, si pro leonis pelle nō obscuram indolem, pro claua non absurdū ingeniū, pro corona populea nō incelebrem doctrinæ mediocritatē, pro uastæ illius molis cōpositiōe multiplices tibi linguæ utriusq; figuras obtulissē. Nec enim minor quouis architecto putandus, qui studijs istis liberalibus claruerit: nisi fortè diutius marmora, & cæmenta restitura uetustati, q̄ literarū monimenta confidimus. Nec tu profectò* Macedoni Alexādro *(sit uero uenia) iure cesseris* Matthia *rex, seu uictorias eius, seu beneficentiā consyderes, quæ duo prima tanto in rege fautrix miratur antiquitas: nisi fortè credimus* Arabas, Indos, Armenios, Chaldæos, *mollißimas, fugacißimasq; gētes laboriosius uinci, quàm* Turcas, *&*

Dinocrates architectus.

Mysios, & Triballos, & Illyricos, & Liburnos, & Boëmos, & Rhetos, & Vindelicos, & alias itē bellicosissimas nationes: quarū ipsa quoq; nomina Martiū sonant: nisiq; plus esse putamus quòd unum, aut alterū donauit ille bene de se meritis hominibus oppidum, q̄ quòd in omniū penè sinus, quoscūq; dos aliqua ingenij, uirtutisq; nobilitat, è tuis istis beneficis manibus, quasi perenne fluit aurū semper, ut aqua de fontibus, & in maximā uenire iā quæstionē cœpit illud: unde nam tibi tanta ista, tamq; inexhausta diuitiarū copia, sic omnibus usquequaque largienti: quāquàm facilè à prudētibus intelligitur, quæ pleriq; alij principes in suas cupiditates, ac libidines profundant, ea te tantum uel in ædificiorū nobilissimas substructiones, uel in usus publicos, uel in hāc postremò, de qua nūc agimus, beneficētiā cōferre. Quapropter uehementer cupio labore aliquo meo tuam celsitudinē demereri: cupio studijs, ingenioloq; meo, si detur, commendare me tibi rex inuicte. Qui sim uerò, quem'ue inter literatos locum teneā, malo equidem ex aliorū tibi, quàm ex meis indicari uerbis. Tantū dixero me Laurētij Medicis magni, sapientisq; uiri, tuarum uirtutū studiosissimi nō diligētia minus, quàm liberalitate de obscuro, tenuiq; loco, qui nascentē susceperat, in aliquam certè lucem, dignitatéq;, nullis adeò nisi literarū adminiculis peruenisse, profiteri iā multos annos Latinas Florentiæ literas, magna (quod omnibus notū est) celebritate: sed & Græcas ex pari cū Græcis, quod nescio an alteri Latinorum (dicam enim audacter) mille circiter annos antè cōtigerit: stylum deniq; sic ipsum per omnia penè materiarum

diuerti

diuerticula duxisse feliciter, ut (quod erubesco, quanquàm penè testatum, referre) cunctos fermè, quicunq; in literis ætate mea claruerunt, habere meruerim laudatores. Atq; *hæc ego de me rex indulgẽtissime, nouo scilicet & periculoso more, multorũq; reprehẽsionibus obnoxio, simpliciter tamẽ, sed & uerè, nec enim hoc, nisi & illud, ad te scribo, quod deliberare secum tua sapientia, uelutiq; præscribere poßit (modò nõ hæc aspernetur) ubi nos potißimũ, scilicet in tuæ spem gratiæ nostri neruos ingenij contendamus.* Siquid igitur *ipse mandaueris, obibo libens: sin minus, eligam tamen pro iudicio, captuq; meo, quod tibi fore arbitrer quàm gratißimum.* Bibliothecam *uideo iampridem comparas omnium (sicut expectamus) non ornatißimam solùm, sed etiam copiosißimam.* Possumus *igitur multa (si res postulet) è Græco uertere in* Latinũ *tibi, multaq; rursum quasi noua cudere, quæ nec ab eruditis forsitan respuantur.* Regiam *construis idem longè magnificentißimam, forumq; tuum simulachris omne genus uel æneis, uel marmoreis exornas.* Nec *autem cessant ubiq; terrarum nobilißimi pictores tabulas tibi pulcherrimas uiuis animare coloribus.* Et *ista ergo possumus, te iubente, non erubescendis illustrare carminibus.* Iam *bella, & paces mãdare uicturis utriusq; linguæ monumẽtis, & historiæ molli filo contexere pridem didicimus: tum uel undanti solutæ uocis eloquio, uel immortali* Musarum *cantu totam posteritatẽ sacris implere præconijs.* Quin *philosophiæ seria ne desuerint cupienti, milleq; iocis tædiũ subinde, mille profectò argutijs fefellerimus.* Nec *autẽ uendito ista tibi, dum sic indico: nec mihi*

Seipsum laudat.

referri ob ea gratiã quæro, sed abundè relatam putabo, si placuerit ex me tibi, nõ dicam res ipsa, sed animus. Vt autẽ gustũ sumere aliquem iam nunc uigiliarũ nostrarum possis, en poëma tibi multa lima cruciatũ, quod laudes poëticæ, quod historiã continet omniũ ferè uatũ. Sed & mittam cõmentarios paulò pòst in id opus copiosissimos, in quibus qcquid de uaria, multipliciq; lectione cõdidimus, explicabitur. Ac (nisi me dulcissimus amor suscepti laboris fallit) tantas ex hoc libello uelut è thesauro diuitias proferemus, ut magna ex parte studiosæ iuuẽtutis quædã ueluti inopia releuetur: ac tum deniq; puto quiuis intelleget, q̃ multis ista mihi lucubrationibus constiterint. Quare ne quæso numeret Angeli Politiani carmina lector, sed ponderet. Tu uerò Matthia rex regũ prorsus omniũ celeberrime, dum tibi cõmentarios quoq; multiplici pagina surgentes euigilamus, accipe hunc interim rogo libellum uultu quo regem decet, hoc est sereno, & hilari, quem tibi uidelicet ego si non eruditissimus, at certè tuo nomini deuotissimus homo, quasi deo donum religiosa mentis, atq; animi pietate consecraui. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Bernardo Riccio suo S. D.

ACcepi uersiculos tuos ingeniosos, eleganteis, uenustos, facileis, sed ita tamen affectibus plenos, ut eos non fictos, quemadmodum tu uis, sed ueros esse amatorios existimem. Delectatus lectione sum, sed & admiratus admodùm superfuisse tibi tempus in hos tam delicatos lusus à publico munere, quod & diligenter obire diceris, & prudẽter. Quod autẽ me rogas, ut eos angulo

cuipiam

cuipiam secretiori solus insusurrem, mox uerò domi septos, & inclusos habeam: quanquàm tibi rebus omnibus obsequi studeo, tamen in hoc uno minus obtẽperabo, nequid amor succenseat, si retineam tam bellos ipsius ministros, & uelut in ergastulo supprimam. Sed de uersiculis aliâs. Scribis autem permultos istic esse, qui Ioannem Picum Mirandulã laudari à nobis in cognitione rerũ, studioq; sapientiæ nõ molestè ferant, ijdem tamen ornamẽta dicendi, splendoremq; illi quasi oratorium tribui uix patiantur. Itaq; rogas, ut ipsius uel epistolã tibi mittam, uel breue aliquod omnino scriptum, quod circunferre tecum possis, & ostentare: ne tuis tantùm uerbis, aut illius æstimatio propugnanda sit, aut nostra fides absoluenda. Gero equidẽ morem, descriptamq; tibi epistolã Pici mitto, qua barbaros philosophos aduersus Hermolaũ Barbarum, sed nihil minus quàm barbarũ defendit, simul ipsius Hermolai responsum luculentè scriptum, quò conferre utriusq; stylum, genusq; dicendi possis. Aestimabis igitur ex hac epistola Picum, sed ut leonẽ (quod Græci dicunt) ab unguibus. Etenim solitus ille tractare ampla quædam semper, & scribere, quod opera illius indicabũt, magnis de rebus, quæ domi clausa cottidie maturescunt, ad argumẽta deinde minora hæc, & leuiora uix exiguã partem conferre suarũ uiriũ dignatur. Quapropter hanc ipsam epistolam tam plenam, tam spissam, tam diuitem, paucis antemeridianis horis ex tempore propè dictauit. In qua tamẽ (ut uidebis) electa uerba, casta Latinitas, Atticus nitor, iunctura tenuis, numerosus ambitus, grata concinnitas, hilaris color, pura uenustas, ornatus facilis, agentes

r 4 figuræ,

figuræ, sensus acres, apta exẽpla, multa fides, argumenta fortia, graue consilium, subtile iudicium, uis alta, indoles rara, mira maiestas. Sed hoc usu plerunq; uenit, quod & Marcus Cicero quodam loco scribit, ut in rebus diuersis eũdẽ præcellere nolint homines. Itaq; Picus noster, quoniã fidem fecit apud omnes diu, quantùm emineat in studio sapiẽtiæ, pro quo sunt illi maxima bella pugnata: nũc impetrare non potest, cùm sit eloquentißimus, ut in dicendo saltem nec incultus omnino, nec inelegans habeatur. Sed qui deinceps sequẽtur dies (ut Pindarus inquit) testes erunt sapientißimi. Tibi tamẽ interim studioso uidelicet utriusq; nostrum, quasi de lacu mustum, quod degustes, hanc illius epistolam propino. Quæ displicere nõ debet, propterea quòd eloquentiã destruit. Destruit enim sic eloquẽter, ut adstruat hoc ipso quod destruit. Ita nihil eloquentiam destruere præter eloquentiam potest: ideoq; nec ipsa potest, quoniam scilicet hoc quoque potest, quod omnino non potest. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS VENETUS Ioanni Pico Mirandulæ S. D.

NOn possum tibi nõ uideri planè barbarus, & ingratus, qui tibi toties, & tam multa de me nõ minus scribenti semper, & prædicanti, sed sentienti quoq; gratias agere distulerim. Nullæ enim unquam uenerunt huc à te literæ, ex quo sum tibi cognitus, quin mentionẽ in illis de me illustrẽ, & honorificam habueris. Sed uide quanti faciam testimonium tuum de me, siue id iudicio agas, siue propensione uolũtatis. Ego alioqui modestus, imò timidus, & parum mihi fidens, uideor aliquid esse,

quòd

quòd tu me laudas, quòd mea probas, quòd in Themistio nostro quemadmodũ scribis, tanquã in iucũdißimo diuersorio sæpe cõquiescis. Quid quòd in literis tuis plerunq; me recognosco? Ecquid arbitraris quicquam nobis esse posse iucundius, q̃ cũ te uel nostrũ aliquod incisum, uel circuitũ, uel figuram dicendi non adeò notasse, sed imitatum esse perspicio? Et nisi quòd ad multos scribẽdo non uideris hoc facere simulãter, & ex cõposito, magnæ mihi sese rationes offerũt, quamobrẽ hoc à te repertũ putẽ ad gratiã. Nec enim uidere poterã, quare tu genus illud tuum dicendi fluens, ac floridum frãgeres, & ad me defi ceres, qui filũ orationis aridũ, & prætenue sequutus humi serpo, nunquã assurgo, non inspiro, non circunduco, non eleuo, nõ abijcio, inuita scilicet & repugnante natura. Omnino deme nescio quid in me laboris, & diligentiæ, cætera nihil sum, nisi cũ à te, uel similibus tui q̃ paucißimis cõmendor, aut cùm placere tibi mea, uel ad imitationem usq; comperio. O' præclarum, & planè diuinum ingenium tuum Pice, qui cùm optima sint ea, quæ tu scribis, ita tamen exprimas, & effingas aliena, quæ sunt peßima, ut uideantur esse tua, quæ sunt optima: nã demittere se, ac descendere pluris esse deputo, quàm in ardua conari. Vt enim sit hoc honestius, illud certè laboriosius, & operæ maioris. Proinde siue tu talia credis esse nostra, quibus imitandis operã impendas: siue hoc agis demerẽdi mei causa, utroq; modo tibi plurimũ debeo: relaturus aliquando gratiam, nolo dicere, cùm potero (nunquã enim potero) sed cũ tuipse, uel tui posse me putabitis: tãta enim est familiæ totius uestræ bonitas, & humanitas, ut benefi

 cium

cium quod nõ est, imputare pro beneficio soleatis: quamobrem ex usu meo fecero, si uobis & modum, & tempus reposcendæ gratiæ reliquero, ut in expunctione rationum paralogismus omnis, & impostura non à me, sed à uobis tota proficiscatur. Quæ uerò de ratione studiorum tuorum ad Scytham scripsisti, & cõmunicanda mecum esse uoluisti, maxima uoluptate nos affecerunt. Gratulatus sum huic seculo uirũ tanta doctrina, ut nihil ferè nesciat, tanta cura, ut nil omnino scire uideatur. Video te poëtam egregiũ, oratorem eminentissimum. Animaduerto te philosophum prius Aristotelicum, nunc etiam Platonicum esse factũ. Video literas Græcas, quæ in te solæ desyderari poterant, & sine quibus nihil eras futurus, nõ didicisse modò, sed hausisse: idq; facilitate tanta, celeritateq;, ut literas Græcas ignorasse aliquando te neq; tu memineris, neq; persuadere possis alios: id quod de Hieronymo Donato meo nõ plus libenter, quàm uerè prædico. Hortarer te ad has literas, uti eas tam planè familiariter, q̃ Latinas teneres, sed non indiges calcaribus. Et hercule uerba prodigunt, quicunq; peritioribus se consiliũ dare pergũt. Vnũ te scio scire, nullius Latina lingua tot seculis extare monumẽta, qui literis Græcis caruerit. Nec enim inter autores Latinæ linguæ numero. Germanos istos, & Teutonas, qui ne uiuentes quidẽ uiuebant, nedũ ut extincti uiuãt: aut si uiuunt, uiuunt in pœnã, & cõtumeliam. Appellantur enim uulgò sordidi, rudes, inculti, barbari. Quis malit sic esse, quàm prorsus nõ esse? At enim utile aliquid dixerũt, ualuere ingenio, doctrina; bonarum rerũ copia, non nego penitus, quod & possum

Ioan. Pici Mirandulæ laus.

Philosophi nostri temporis barbari.

negare,

negare, sed sermo nitidus, & elegās, saltē purus, & castus, qualis uel in autoribus Christianis, Græcis, Latinisq; perspicitur, laudē, & memoriā sempiternā scriptoribus conciliat. Nisi quis pictorē, & excusorē, & statuarium, & cæteros opifices laudari posse iudicet hoc solo, quòd magni constet, & preciosa sit materia, circa quā uersentur. Aut si Chœrilus, & Mæuius habuissent illam segetē canendi, quam Virgilius & Homerus, futurum fuisse, ut primum à Criticis, & Aristarchis, mox communi grammaticorum consensu redigerentur in numerū poëtarum. An uerius est Chœrilum, & Mæuium quacūq; materia, Chœrilū & Mæuium futuros, neq; Chœrilū Iliada, neq; Mæuium Aeneida cōscripturos unquā fuisse? Non plus utiq; quàm Chœrilū Aeneida, Mæuiū Iliada. Quî enim pōssū non iocari, cū scribo de ridiculis? Sed nimis fortasse multa de nebulonibus, redeo ad propositum. Amplectere literas Græcas, nō iā ut discipulus, sed ut doctor, gloriareq; de nullo uerius dici posse tritū illud, quàm de te, per omneis artes multos discipulos meliores esse præceptoribus: id quod senario Græco significantius exprimitur, πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Quòd uerò me ad Platonis libros, & placita hortaris, agnosco beneuolentiam tuam. Habeo Platonē in manibus, & habebo sempèr cùm sponte mea satis inuitatus, tum à te fideliter, & amicè commonitus. Verbum est Simplicij: Nemo profiteatur Aristotelem, qui Platonem ab Aristotele dissociet, ut diuersa sentientem. Cui autem potest consentire Plato cum Aristotele, nisi ei qui libros, & commentationes utriusq; cognouerit? Codices quicunq; sunt apud nos,

Multi discipuli meliores præceptoribus.

nos, ex ijs quos desyderas, curabo tibi protinus exscribantur. Vale. Venetijs Nonis Aprilis. M.cccclxxx v.

Saluere iubeo. Politianum meum ἀσπάζομαι.

IOANNES PICVS MIRANDVLA Hermolao Barbaro suo S. D.

Hermolai Barbari laus.

EGo quidē mi Hermolaē, nec possum aut tacere, quæ de te sentio, aut nō sentire ea, quæ de illo debeāt, in quo omnia ueluti singula summa reperiantur. Sed utinā esset is meæ mentis captus, ut pro meritis tuis de te sentirē: utinam ea dicendi uis, ut exprimere aliquando possem, quod semper sentio. Scio quæ de te cōcepi infinitum subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ. Scias & tu quæcūque loqmur, longè esse minora ijs, quæ cōcipimus. Tam deesse scias animo uerba, q̄ rebus animus deest. Et tamen ita me audere credis, ut sperē posse imitari tua, quorum nec magnitudinē æstimare possum. Admirari te possunt omnes, imitari tam pauci possunt, q̄ nemo reprehendere. Et utinā ea mihi felicitas, ut quæ scribam, Hermolaū meum aliqua ex parte imaginentur. Ipse enim (ut taceā cætera) stylus tuus, cui tu adeò malè faues, mirū quantū me afficit, atq; delectat. Ita est doctus, grauis, cōpositus, eruditus, excussus, ingeniosus, in quo nihil expositū, nihil uulgatū, nihil sit triuiale, seu uerba, seu sentētias spectes. Legimus sæpe ego & noster Politianus quascunq; habemus tuas, aut ad alios, aut ad nos epistolas. Ita semper prioribus certant sequētia, & nouæ fertiliter inter legendum efflorescūt ueneres, ut perpetua quadā acclamatione interspirandi locum non habeamus. Sed mirum dictu, quàm persuadeas, & legentis animū quocunq; uelis impellas.

pellas. Expertus sum ego cū semper aliâs, tum hac proxima tua ad me epistola, in qua dum barbaros hos philosophos insectaris, quos dicis haberi uulgò sordidos, rudes, incultos, quos nec uixisse uiuētes, nedum extincti uiuant: & si nūc uiuant, uiuere in pœnā, & contumeliam, ita hercules sum cōmotus, ita me puduit, piguitq; studiorū meorū (iam enim sexenniū apud illos uersor) ut nihil minus me fecisse uelim, quàm in tā nihili faciēda re tam laboriose cōtendisse. Perdiderim ego, inquā, apud Thomā, Ioannem Scotū, *apud* Albertū, *apud* Auerroëm *meliores annos, tātas uigilias, quibus potuerim in bonis literis fortasse nōnihil esse.* Cogitabam *mecum ut me cōsolarer, siqui ex illis nūc reuiuiscāt, habituri'ne quicquā sint, quo suam causam argumentosi alioqui homines ratione aliqua tueantur.* Demū *succurrit ex ipsis quempiā paulò facundiorē suam barbariā, quàm poterit minime barbarè hūc in modū fortasse defensurū:* Viximus *celebres ô* Hermolaë, *& posthac uiuemus, nō in scholis grāmaticorum, & pædagogijs, sed in philosophorū coronis, in conuentibus sapientum, ubi non de matre* Andromaches, *nō de* Niobes *filijs, atq; id genus leuibus nugis, sed de humanarū, diuinarumq; rerū rationibus agitur, & disputatur.* In *quibus meditandis, inquirendis, & enodandis, ita subtiles, acuti, acresq; fuimus, ut anxij quandoq; nimium, & morosi fuisse fortè uideamur, si modò esse morosus quisquam, aut curiosus nimio plus in indaganda ueritate potest. Atq; in his quidem siquis nos arguat hebetudinis, & tarditatis, age amâbo quicunq; is est, pedem conferat, experietur habuisse barbaros nō in lingua, sed in pectore*

Eloquentia, & orationis ornatus an deceat philosophum.

Mercu

Mercurium,nõ defuisse illis sapientiã,si defuit eloquentia:quam cum sapientia non coniunxisse tantum fortasse abest à culpa,ut coniunxisse sit nefas.Quis enim cincinnos,quis fucum in proba uirgine non damnet? Quis in Vestali non detestetur? Tanta est inter oratoris munus, & philosophi pugnantia,ut pugnare magis inuicẽ non poßint.Nam quod aliud rhetoris officium,quàm mentiri,decipere,circumuenire,præstigiari? Est enim uestrum (ut dicitis)posse pro arbitrio in candida nigrum uertere,in nigra candidũ: posse quæcunq; uultis tollere, abijcere,amplificare,extenuare dicendo.Demũ res ipsas magicis quasi(quod uos iactatis)uiribus eloquẽtiæ, in quã libuerit faciem, habitumq; transformare, ut non qualia suopte ingenio,sed qualia uolueritis, non fiant quidem, sed cùm non sint,esse tamen audientibus appareant. Hoc totum est'ne quicquam aliud,quàm merum mendacium, mera impostura, merum præstigium, cùm à natura rei semper,uel augendo excedat,uel minuendo deficiat, & fallacem uerborum concentum,ueluti laruas, & simulachra prætendens,auditorũ mentes blandiendo ludificet? Erit'ne huic cum philosopho affinitas, cuius studium omne in cognoscenda, & demonstranda cæteris ueritate uersatur? Adde ꝙ nobis nulla erit fides lauticias uocum, & ueneres affectantibus, quasi rebus parũ fidentes, nec uero nixi trahere in sententiam his lenocinijs homines quæramus. Est ob hanc causam legere res sacras rusticè potius,quàm eleganter scriptas: ꝙ nihil sit magis dedecens,& noxiũ in omni materia, in qua de uero cognoscendo agitur,quàm uniuersum istud dicẽdi genus elabo

ratum

ratum. Hoc,hoc forensium est quæstionum, non naturalium,atq; cœlestium. Non *est eorũ qui in Academia, sed qui in* Repub.*illa uersantur,in qua quæ fiũt,quæq; dicũtur,populari trutina examinãtur,apud quã flores fructibus longè præponderant.*Non'ne *scis illud?* Non *omnia omnibus pari filo cõueniũt.*E*st elegãs res (fatemur hoc) facũdia,plena illecebræ,& uoluptatis, sed in philosopho nec decora,nec grata.*Quis *mollem incessum, argutas manus,ludibundos oculos in histrione,& saltatore nõ probet? in ciue,in philosopho,quis nõ improbet,arguat,abominetur? Si puellam uiderimus moribus lepidã, atq; dicaculam,laudabimus, exosculabimur:hæc in matrona damnabimus,& persequemur.* Non *ergo nos,sed illi inepti, qui ad pedes* V*estæ agãt bacchanalia,qui grauitatẽ philosophicarum rerum,& castitatem ludicris ueluti,& calamistris dehonostent.* P*rofectò quod* S*inesius de adolescente,de oratione dici cõmodè potest, comatã orationẽ semper cinædã.* Q*uare nos nostrã malumus capillis hirtam,globosam,inexpeditã,quàm cum impuritatis,uel nota,uel suspicione bellè comatam.*A*lioqui* P*alladis peplum non reuelaret,sed à sacris uti profana repelleretur.*E*t ut nihil sint reliqua,hoc est uerißimum,nihil esse diuersum magis ab instituto philosophi,quacũq; in re,quàm quod luxum,aut fastũ aliqua ex parte sapit.* S*icyonios calceos habiles,aptosq; ad pedẽ dicebat* S*ocrates, sed* S*ocrati non conuenire.*O*mnino non eadem ratio ciuilis habitus,& philosophici,sicut neq; mensæ,neq; sermonis:utitur his philosophus duntaxat ad neceßitatẽ, utitur ciuilis homo etiam ad gratiam:quã & hic si neglexerit,non*

ciuilis;

ciuilis: & ille si affectauerit, nõ erit philosophus. Si posset Pythagoras uiuere sine cibo, holeribus etiã parceret: si sua sensa aspectu, aut demum minore, q̃ sermonis opera explicare, omnino nõ loqueretur, tantum abest ut linguam poliat, & exornet. Quod uel ob id cauendum nobis, ne illectus cute medicata lector demoretur ad eã, ad medullam, & sanguinẽ nõ peruadat, quem subesse sæpe cerussato ori infectũ uidimus. Vidimus, inquam, in hisce omnibus, quibus propterea in usu uenit, cũ nihil sit intus nõ inane, & uanum, detinere lectorẽ in prima facie, modulatu uario, atq; concentu: quod si fecerit philosophus, clamabit Musonius nõ philosophũ loqui, sed tibicinẽ canere. Nõ ergo nobis uitio detur id nõ fecisse, quod fecisse uitiũ erat. Quærimus nos quidnã scribamus, non quærimus quomodo: imò quomodo quærimus, ut scilicet sine pompa, & flore ullo orationis, quã nolumus ut delectabilis, uenusta, & faceta sit, sed ut utilis, grauis, & reuerenda, ut maiestatẽ potius ex horrore, quàm gratiam ex mollitudine cõsequatur. Non expectamus theatri plausum, q; aures demulserit æquabilis clausula, uel numerosa, q; hoc sit salsum, illud sit lepidũ: sed expectamus paucorum potius præ admiratione silentiũ, introspicientium penitus aliquid, aut de naturæ adytis erutum, aut de Iouis aula ad homines adductum: tum uel aliquid ita argutum, ut defendendi: ita defensum, ut arguendi non sit locus. Admirentur præterea nos sagaces in inquirendo, circunspectos in explorando, subtiles in contemplando, in iudicando graues, implicitos in uinciendo, faciles in enodando. Admirentur in nobis breuitatẽ styli, fœtam rerum multarum,

multarum,atq; magnarũ, sub expositis uerbis remotißimas sententias,plenas quæstionũ,plenas solutionũ: quàm apti sumus, q̃ bene instructi ambiguitates tollere, scrupos diluere,inuoluta euoluere,flexianimis syllogismis & infirmare falsa,& uera confirmare. His titulis ô Hermolaë uindicauimus hucusq;, & uindicaturos posthac ab obliuione memoriã nostrã nõ dubitamus. Quòd si uulgò (ut dicis) habemur sordidi, rudes, inculti, hoc nobis ad gloriam est,nõ ad contumeliã. Vulgo nõ scripsimus, sed tibi,& tui similibus. Nec aliter quàm prisci suis ænigmatis, & fabularum inuolucris arcebant idiotas homines à mysterijs: & nos consueuimus absterrere illos à nostris dapibus,quas nõ polluere non possent amariori paulùm cortice uerborũ. Solẽt & qui thesauros occultare uolũt, si nõ datur seponere,quisquilijs integere, uel ruderibus, ut præterẽtes nõ deprehẽdant,nisi quos ipsi dignos eo munere iudicauerint. Simile philosophorũ studiũ celare res suas populum,à quo cùm non probari modò, sed nec intelligi illos deceat, nõ potest non dedecere habere aliquid,quæ ipsi scribũt,theatrale,plausibile,populare, q̃d demũ multitudinis iudicio accommodare se uideatur. Sed uis effingam ideã sermonis nostri? Ea est ipsißima, quæ Silenorũ nostri Alcibiadis. Erant enim horũ simulachra hispido ore,tetro,& aspernabili, sed intus plena gẽmarũ, supellectilis raræ,& pretiosæ: ita extrinsecus si aspexeris, feram uideas: si introspexeris, numen agnoscas. At inquies, non ferunt aures nunc asperam, nunc hiulcam,semper inconsonã texturam,non ferunt barbara nomina,ipso etiã penè timenda sono. O delicate,cùm acce- Sileni Alcibiadis.

dis choraulas, & citharœdos pone te in auribus: cũ uerò philoſophos, auoca à ſenſibus, redeas ad teipſum in animi penetralia, mẽtisq; ſeceſſus. Aſſume illas Thianei aures, quibus, cũ omnino nõ erat in corpore, nõ terreſtrem Marſiam, ſed Apollinẽ cœleſtem diuina cithara uniuerſi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat. His auribus philoſophorũ uerba ſi delibaueris, mellea tibi ad Neſtoris inuidiã eſſe uidebuntur. Sed hæc ſinamus nimio plus aſſurgẽtia. Profectò faſtidire in philoſopho ſubtiliſſime diſputante minus concinnam elocutionem, non tam delicati ſtomachi eſt, quàm inſolẽtis. Neq; eſt aliter, ac ſi quem in Socrate de moribus docente offendat aut laxus calceus, aut toga diſsidens, & ſectum prauè ſtomachetur ob unguem. Non deſyderat Tullius eloquentiam in philoſopho, ſed ut rebus, & doctrina ſatisfaciat. Sciebat tam prudens, quàm eruditus homo noſtrum eſſe componere mentem, potius quàm dictionem, curare, ne quid aberret ratio, non oratio.

In affectu orationem.

Attinere ad nos ἐν διαθέσει λόγον, non attinere τὸν ἐν προφορᾷ.

In eloquentia, ſiue enũtiatione.

Laudabile in nobis habere Muſas in animo, & nõ in labris: nequid in illo uel per iram ſonet aſperius, uel per libidinẽ eneruatius. Deniq; nequa ſit diſcors à genuina ipſa, qua temperatus eſt modulabiliter harmonia. Quam Plato cùm intelligeret theatrali iſta, & poëtarum ſæpe corrumpi, à Repub. ſua poëtas omnes eliminauit, gubernãdã autẽ philoſophis reliquit, mox certè ſi per laſciuiam diſſerendi poëtas fuerint imitati, exilio condemnandis.

In Lucretium.

At inſtabit Lucretius, etſi non egeant per ſe philoſophiæ cõmentationes amœnitate dicendi, per eius tamen adhibitionem diſsimulandam eſſe ipſarum

ipsarum rerum austeritatem: sicut absynthia per se pellunt morbos, melle tamen illinuntur, ut puerorũ ætas improuida ludificetur. Hoc fortè tibi *faciendum erat ô* Lucreti, *si pueris scribebas tua: si uulgo, faciendum utique tibi, qui non absynthia modò, sed meracißima toxica propinares.* Sed longè *alia nobis habẽda ratio, qui uulgus (ut antè diximus) nõ allectare quærimus, sed absterrere, nec tetra absynthia, sed nectar propinamus.* Sed cõ *tẽdet* Lactantius *satis cõstare in auditorũ animos, uel seniorũ influere potentius ueritatẽ, & ui sua instructã, & luce orationis ornatam.* Si *fuisses ô* Firmiane *tam frequẽs in sacris literis, quàm in fictis litibus fuisti, & hoc nõ dixisses: & nostra non minus bene fortasse confirmasses, quàm destruxeras aliena.* Dic, *quæso, quid mouet fortius, & persuadet, quàm sacrarũ lectio literarũ?* Non mouẽt, *nõ persuadent, sed cogunt, agitant, uim inferunt legis rudia uerba, & agrestia, sed uiua, sed animata, flãmea, aculeata, ad imum spiritum penetrantia, hominẽ totum potestate mirabili trãsformãtia.* Periclis *orationibus elaboratis, & luculentis nihil se cõmoueri inquit Alcibiades, sed Socratis uerbis nudis, & simplicibus. Addit etiam, si sint inepta, rapi in furorem, extra se poni, & uelit, nolit, faciendum ei, quod ille præceperat. Sed quid perdo uerba in re confessa? si non desipit auditor, à fucato sermone quid sperat aliud quàm insidias? Tribus maxime persuadetur, uita dicentis, ueritate rei, sobrietate orationis. Hæc sunt Lactanti, quæ philosopho fidem conciliabunt: si bonus fuerit, si ueridicus, si id genus dicendi appetens, quod non ex amœnis Musarum syluis, sed ex horrendo*

In Lactantium.

Literæ sacræ.

Persuasio à tribus.

Veritatis antrum.

fluxerit antro, in quo dixit Heraclitus latitare ueritatē. At dicet quispiam: Age amice, examinemus hæc deposita cōtentione. Reuerendū quoddā, atq; diuinū per se est sapiētia, nec exotico quoquā eget ornatu: sed quæ inuidia & hūc accedere? Quis negat quæ per se decent, si adornētur, fieri decentiora? Ego amice hoc in plerisq; nego, adeò multa sunt, quorum splendorem, si quid adiūxeris, elimines, & nō illustres, ita sunt scilicet in sua natura optimo statu, ut demutari ab illo nisi in peius, nō possint. Marmorea domus picturā nō recipit, si opus albariū su perinduxeris, demas de dignitate, de pulchritudine. Non aliter & sapiētia, & quæ tractātur à philosophis tectorio nō clarescūt, sed offuscātur. Quid plura? Non'ne uul gatū bonas formas cerussa deuenustari? In uniuersum qcquid pulchri superimponas, celat qđ inuenit: quod affert secū, illud ostētat: Quare si quod prius fuerat aduentitio præstat, iacturā fecerit illud quicquid est, non lucrū. Ob eam causam nudam se præbet philosophia, undiq; cōspicuā, tota sub oculos, sub iudicium uenire gestit, scit se habere unde tota undiq; placeat. Quantū de ea ueles, tantū de forma ueles, tantū de laude minuas, syncerā, & impermixtā se haberi uult, qcquid admisceas, infeceris, adulteraueris, aliam feceris, stat puncto insectili, & indiuiduo. Quapropter nec ludendū tropis, nec uerbis aut nimijs luxuriandū, aut translatis lasciuiēdum, aut factitijs audendum in re tam seria, tanti discriminis, in qua demere, addere, demutare aliqd sit flagitiū. At inquies, Age damus hoc uobis, ut non sit uestrū ornatè loqui, sed uestrum est certè, qđ nec præstatis, ut Latinè saltem, ut si nō floridis,

suis

ſuis tamē uerbis res explicetis. Nō exigo à uobis orationem comptam, ſed nolo ſordidam, nolo unguentatam, ſed nec hircoſam. Non ſit lecta, ſed nec neglecta. Non quærimus ut delectet, ſed querimur quòd offendat: bene habet, iam ſcilicet ad nos deficis. Sed amabo iam cognoſcamus, quid iſtæc ſit Latinitas, quā ſolam dicitis debere philoſophos, & non perſoluere. Si dicēdo incurrat, exempli cauſa, à Sole hominē produci, cauſari hominē noſtrates dicēt. Clamabis actutum, hoc nō eſt Latinū, hucuſq; uerè, nō eſt Romanè dictum, hoc uero uerius, igitur nō rectè, peccat argumentū. Dicet Arabs eandem rē, dicet Aegyptius, nō dicēt Latinè, ſed tamē rectè. Aut enim nomina rerum arbitrio cōſtant, aut natura. Si fortuito poſitu, ut ſcilicet cōmunione hominum in eandē ſententiā conueniente, quo ſanxerit unumquodq; nomine appellari, ita apud eos rectè appelletur: quid prohibet hoſce philoſophos, quos nuncupatis barbaros, cōſpiraſſe in unam dicendi normam, apud eos non ſecus ſanctam, ac habeatur apud uos Romana? Illā cur rectam nō appelletis, appelletis ueſtrā, nulla eſt ratio. Si hæc impoſitio nominū tota eſt arbitraria, quòd ſi dignari illam Romani nominis appellatione non uultis, Gallicam uocetis, Britannicam, Hiſpanā, uel (quod uulgares dicere ſolent) Pariſienſem. Cùm ad uos loquentur, continget eos pleraq; rideri, pleraq; non intelligi. Idem accidet uobis apud eos loquentibus, Ἀνάχαρσις παρ᾽ Ἀθηναίοις σολοικίζει, Ἀθηναῖοι δὲ παρὰ Σκύθαις. id eſt, Anacharſis apud Athenienſes ſolœciſmum facit, Athenienſes apud Scythas. Quòd ſi nominū rectitudo pendet ex natura rerum, debemus'ne rhetores, an

philosophos,qui rerum omnium naturā soli perspectam habēt,& exploratam de hac rectitudine cōsulere? Fortè quæ aures respuūt,utpote asperula,acceptat ratio,utpote rebus cognatiora.Sed qd oportuit nouare eos linguā, & si nati erāt inter Latinos nō Latine loqui? Nō poterant illi ô Hermolaë, dum legebant in cœlo fatorum leges,euentorum notas,ordinem uniuersi:legebant in elementis nascēdi uices,& obeundi simpliciū uires,mixtorum temperaturas:nō poterant,inquam,eodem tempore in Cicerone, in Plin.in Apuleio Romanæ linguæ proprietates,leges,obseruantias adnotare. Quærebant quid abhorrēs,quid receptū in natura,quid à Romanis intereà nō curabant.Verumenimuero iam te loco meliore sta tuo,do tibi eloquentiā, & sapientiam mutuo nexu inuicem cōspirasse.Abiunxerunt philosophi sapientiā ab eloquentia:abiunxerunt historici,rhetores,poëtæ,quod deflet Philostratus,eloquentiā à sapientia.Hos tu uicturos celebri fama minime dubitas. Illos nō nisi in pœnam,& contumeliam. Vide quid agas,indisertam mauult Cicero prudentiā, quàm stultam loquacitatē. Non quærimus in pecunia,qua moneta percussa sit,sed qua materia cōstet. Nec est qui purū aurum nō malit habere sub nota Teutonū,quam sub Romano symbolo fictitium.Peccant qui dissidium cordis,& linguæ faciunt:sed qui excordes toti sunt lingua , non'ne sunt mera (ut Cato ait) mortuaria glossaria? Viuere sine lingua possumus,fortè non cōmodè:sed sine corde nullo modo possumus. Non est humanus,qui sit insolens politioris literaturæ.Non est homo, qui sit expers philosophiæ. Prodesse potest infantissima sapien

Mortuaria glossaria.

ſapientia:inſipiens eloquentia,uti gladius in furẽtis manu,nõ obeſſe maxime non poteſt. Ergo inquies, & ſtatuæ nõ à figura,ſed à materia cõmendantur.Et ſi Chœrilus eadem quæ Homerus,& de eiſdẽ Mæuius, ac Vergil.ceciniſſent,futurum erat ut æquè illi, atque iſti inter poëtas reciperentur. Non'ne uides diſparilitatẽ ſimilitudinis? Illud & nos aſſeueramus,à ſpecie rem æſtimari, nõ ex ſubiecto. Eſt enim à ſpecie res id quod eſt: ſed alia ſpecie quiſpiam inter philoſophos,alia inter poëtas recipiendus.Scribat Lucretius de natura, de Deo,de prouidentia,ſcribat de iiſdem ex noſtris quiſpiã, ſcribat Ioannes Scotus,& quidem carmine ut ſit ineptior.Dicet Lucretius rerum principia,atomos,& uacuũ,Deum corporeum rerũ noſtrarũ inſcium, temere omnia fortuito occurſu corpuſculorũ ferri:ſed hæc Latinè dicet,& elegãter. Dicet Ioannes,quæ natura cõſtant ſua materia,ſpecieq; cõſtitui,eſſe Deum ſeparatam mentẽ, cognoſcẽtem omnia,omnibus cõſulentẽ. Nec propterea quòd uniuerſa etiam infima uideat,ac moderetur,è ſua pace minimũ dimoueri,ſed quod dici ſolet,κατιόντα μὴ κλίνω. At dicet inſulſè,ruditer,nõ Latinis uerbis. Quæſo quis in dubium reuocet, uter poëta melior,uter philoſophus? Extra omnem eſt cõtrouerſiam,tam rectius Scotum philoſophari,quàm ille loquitur ornatius. Sed uide quid differant: huic os inſipidum,illi mens deſipiens. Hic grammaticorum,ne poëtarum dicam,decreta neſcit:ille Dei atq; naturæ.Hic infantiſsimus dicendo ſentit ea,quæ laudari dicendo ſatis nõ poſſunt: ille fando eloquentiſsimus eloquitur nefanda. Hæc illi fortaſſe afferent,Hermolaë chariſsime,

Deſcendentem nõ deſcendere.

 in de

in defensionẽ suæ barbariæ, aut, quæ sunt subtilitate, multò fortasse meliora. Quorũ sentẽtiæ nec ego planè accedo, nec ingenuo cuiquã, & liberali accedendũ puto: sed exercui me libẽter in hac materia, tanquã infami, ut qui quartanã laudãt, cũ ut ingeniũ periclitarer, tum hoc cõsilio, ut ueluti Glauco ille apud Platonẽ iniustitiã laudat, nõ ex iudicio, sed ut ad laudes iustitiæ Socratẽ extimulet. Ita ego ut eloquẽtiæ causam à te agi audiã, in eã licẽtius repugnãte paulisper sensu, atq; natura inuectus sum: quã si uel negligendã, uel posthabendã barbaris existimarẽ, nõ ab illis ad eam, quod nuper feci, ad Græcas literas, ad tuũ nunquã satis laudatum Themistiũ penè totus defecissem. Quamuis (dicam liberè quod sentio) mouent mihi stomachum grammatistæ quidam, qui cùm duas tenuerint uocabulorum origines, ita se ostentant, ita uẽditant, ita circunferũt iactabundi, ut præ seipsis pro nihilo habẽdos philosophos arbitrẽtur. Nolumus, inquiunt, hasce uestras philosophias. Et quid mirum? nec falernum canes. Sed nos hac fini epistolam claudamus. Si decus aliquod, nomenq; sibi promeruerunt barbari illi sola rerũ cognitione, non esse facilè dictu, quem locum, quid laudum tu tibi uendices, qui sis inter philosophos eloquentißimus, inter eloquẽtes, ut dicam Græce, φιλοσοφώτατος. Florentiæ. III. Nonas Iunias. M.cccclxxxv.

HERMOLAVS BARBARVS
Ioanni Pico Mirandulæ suo S. D.

EXpectabam quidẽ istinc usuras aliquas omnino ex ijs literis, quas superioribus diebus ad te dedissem: sed tu eas (quæ tua liberalitas est) etiã inciuilibus, & immodicis

modicis remunerandas esse cēsuisti, non epistolā rescribens, sed uolumen ferè iustum. Ea mihi res, ut par erat, attulit incredibilē uoluptatē, quòd uidebam te quāquàm occupatißimū, delectari lectione literarum mearū adeò, uti ne minima quidē in ijs, & friuola præterire inexploratа patiare: id quod ego nup ex hac epistola tua facilè animaduerti. Nam cùm ipse in quodam literarum ad te mearum angulo quasi aliud agens, & in trāscursu philosophos æui nostri barbaros insectatus essem, quibus te quoq; infensum esse factum, & nuntium remisisse scribe-res, occasione hinc arrepta litē, & controuersiam uete-rem inter nos & illos de genere dicendi philosophorum multis millibus uersuum comprehensam, & explicatam, opus elegās, eruditum, elaboratum ad nos misisti, perfe-ctū celeritate tanta, ut nisi quòd opes ingenij tui perspe-ctißimas habebā, crediturus fuerim paratū fuisse tibi pridem hoc argumentum, ut ad primam quamq; occasionē proferre posses. Sed ut ea mihi res & festiuior, & iucundior eueniret, homo lepidißimus, humanißimus, latinißi-mus, barbaros cōtra Barbarū defendis, ut hostis pro ho-ste, socius cōtra socium, ipse contra teipsum stare, patro-cinariq; simulares. Illud sanè plurimū me delectat, quòd sub specie defensionis exitialiter iugulas, quos defendis. Primùm, quòd hostes eloquētiæ tueri se, nisi per eloquē-tes uiros nō possunt, quasi mācipia, quasi bruta: deinde, quòd si te patrono, te uindice, te aduocato nō elabūtur, neq; colluctari, neq; tergiuersari præterea poterūt. Proinde ab amicis quos habeo Patauij, certior factus sum apologiam tuam, quæ Scytharum & Teutonum est in-

ſcribi cœpta, quaſi Typhonis, & Eumenidum laudatio moleſtißimam accidiſſe maiori eorum parti, quos defendis, alijs aliter factum tuum interpretantibus. Nam nobis quibus cum uerbo litigas, corde ſentis, gratißimã omnibus rẽ fecisti, quia & ductũ, & emphaſim intelligimus,

Alia enim Leucon, alia Leuconis filius.

ἄλλα μὲν γὰρ Λεύκων, ἄλλα δὲ Λεύκωνος υἱός. Alioqui trãſfugam appellare te poſſemus, ſi quemadmodum ſcribis, etiam ſentires. Quanquã ut tecum iocer, ſi transfuga nõ es, præuaricator ſis oportet, qui parietes duos linas, & cauſam quã ſuſceperis, ſchemate corrumpas. Nihil enim intereſt, quacunq; ratione Barbaros clientes tuos prodas. Quod autem ſchema callidius adire poteras, quàm reos eloquẽtiæ cõfitentes, & noxios eloquentia conari ſumma defendere? idq; rationibus, quas uel ipſi facillime diluant, quos tueris: modò ſiquis eſt ex illo grege, qui poßit ea capere quæ dixiſti, tanto cultu prædita, tot luminibus, tot emblematis oculos adeuntiũ ſtringẽtia, adde tot ſentẽtias prurientes, tam multas hiſtorias, & exẽpla remotioris doctrinæ, quaſi floſculos, & omnino θάλασσαν

Mare bonorum.

Inelegantes.

ἀγαθῶν, ad quæ ſiqui ſunt ex illis paulominus aſini, uolebam dicere ἄμουσοι, auriculas tantum mouent, cæteri diffugiunt, reſpuunt, deteſtantur. Quorum è numero unus aliquis à gymnaſio Patauino (nihil cõfingo Pice, ridiculam omnino, ſed uerã hiſtoriam denarro) audaculus, & inſolens, cuiuſmodi ferè ſunt, qui literas humaniores & odio, & ludibrio habent: Picus, inquit, iſte quiſquis eſt, grammaticus opinor, paruo pedi calceos magnos circũdedit. Quid enim opus eſt tam multis rhetorijs? aut quid ranis propinat? addidimus ipſi, & quidẽ Seriphijs. Ecqs eſt,

est,inquit,tam stolidus, atq; sensu carens, qui patronum hunc egregium cum altero,quisquis est, nephario grammatista colludere non intelligat? Mihi quidem uidetur flere ad tumulum nouercæ, nullam homini fidem habeo. Accedit quòd nec prima huius cantionis,nec media, nec postrema teneo,nõ secus hercule,quàm si Græcè nos uel Aegyptiè defenderet,& omnino litoribus loquitur. Sed finge patrocinium eius fidele:si uincimur,malè factũ:sin uincimus,pessime. Futurum enim est uti non iure nostro erepti, sed eloquentiæ uiribus dicamur, cui sumus, & semper esse uolumus infensissimi. Quid autem potest ingenuo molestius accidere,quàm ei uitam,& salutem debere,quem sublatum,& perditum uelit? Atque iste ipse noster inopinatus, & magnus patronus si superabitur: quoniam superari eum eloquentia non posse prædicant, ratione ipsa superatus,& ueritate putabitur: sin superabit(quod abominor)deficiet ad suos illico, decus hoc & uictoriam eloquentiæ suæ tribuet. Malo non defendi, quàm hoc periculo defendi, suspectum mihi hoc hominũ genus est.Lepori canis fauet: intempestiua beneuolentia (nescio qui poëta dixerit) nihil à simultate differt. Iam quis unquã hominẽ sic defendit,ut ea quæ dicũtur, intelligat solus accusator? Aut quis ita causam suã agi patiatur,ut is qui sententiam est laturus,ex aduersa parte iudex idẽ, & arbiter cooptãdus sit? Ita'ne reiectioni quidẽ locus esse poßit,ut cõditione simus peiore futuri multò, quàm fabri, quàm mancipes tabernarum,& institores,& uenalitij.Sed audio eũ exemplis,historijs,fabulis, testimonijs poëtarũ uti,nec enim percipio ipse, quæ pro nobis

nobis ſcripſit. Quòd ſi hæc uera ſunt, miſeri quò recidimus? Adeon'rē rediſſe, ut tenere iura noſtra per fabulas, & apologos oporteat? At uerò eſſe, ubi & hypotheticis, & inductionibus, & enthymematis agatur. Quid ni? Philoſophus ſum, apodixin deſydero, cætera oratoribus relinquo. Dices nō omnia poſſe ꝑ apodixin doceri, probabilibus interim locum eſſe. Reuocatur ergo res ad aleā, probabilia multa cōtra nos, pro nobis itē multa, qs arbitrabitur? Finge dictū eſſe ab iſto philoſophiā rebus cōſtare, uerborū pompa nihil indigere. Credo enim hanc eſſe ſummā omnium, quæ pro nobis dicantur. Contrà illi philoſophiam, quæ ſit munus diuinum, ſanctum, religioſum, religioſè adiri oportere, manibus non illotis, ſed puris, ſed nitidis, ſermone caſto, non ſpurco, non lutulento cōtrectari. Vtrunq; probabile, tam illud prius, quæ ſua ui polleant, extrarijs nō egere, quàm hoc poſterius, rem nobilem, & eximiam, & uiſendā ſordidis uerbis, & ignobilibus inquinari, cōtaminari, pollui nō debere. Vendibilius hoc fortaſſe, nō quòd philoſophia ſine uerborum delectu pellucentium, & nitentium deſinat eſſe ſummū bonum: ſed quēadmodum numina, quāquā nihil indigēt humanis opibus, tamē & donari, & coli uolunt: ita philoſophia ornari ſe nō modò patitur, ſed amat, inquiūt, & laborat. Deo perfectius, abſolutius nihil eſſe, nuſquā tamē plus auri, plus argenti, plus marmoris, plus precioſæ ueſtis, plus gēmarū, quàm in tēplis, & in altaribus conſpici. Nō igitur licere deos colere, philoſophiam nefas eſſe.

Locus à cōtrarijs.

Nouerūt *enim & oratores locum à repugnantibus, & contrarijs: eoq; uel frequentiſſime utuntur, qui eſt inter*

omnes

omnes (ut ipsi prædicant) instantißimus, & acerrimus. Quid autē sit instans,& acer sermo,nihil docēt,sed nos ad Aristotelem nunquā à nobis lectum,nunquā legendū remittunt. Iam ne illi quidem philosophos eloquentibus postponūt,non enim tam parū pudentes sunt,sed philosophos eloquētes infantibus præferūt. Nempe quia plus sit bonis duobus esse præditum, quàm uno. Dicunt enim hoc argumentū à toto duci: Themistium id eos docere, quem è Græco in Latinum uertisse gloriātur.Nam totū & quātitatis esse,quātitatē porrò aliā numeri,aliā modi faciunt. Quia uerò nos argumēto respondebamus (sæpe enim cum ista grāmatistarum,& nebulonum manu congredior) alterutrū duorum aut eloquentiā bonū nō esse, aut bonū quidem esse. Cæterùm nihil attinere ad eam de philosophia,utiq; nō plus q̄ ad sutoriam,statuariā,excusoriā,utranq; disiunctionis partem longißimo, & profundißimo risu exceptā amoliūtur,& diluunt in hūc modum. Primum,quòd philosophia omnis bonū sit. Rhetoricen porrò philosophiæ partē esse testari Peripateticos omnes ferè cōtendunt. Speciem enim esse ciuilis scientiæ rhetoricen Aristoteli credendum esse,qui hoc dicat. Hoc genus interpellationē ab Aristotele uocari affirmant eā, quæ generaliter obnūtiet,& ad primā tātū syllogismorum figurā pertineat: sicut eam quæ particulariter cōcipitur,in figuram summam, nec aliter reponi posse. Hoc ego uerū sit,an contrà, nescio:nec enim Aristotelem ubi hoc dixerit inuenio,sed satis intelligitur argumentum à genere sumptum esse. Quanquàm dicat hæc Aristoteles portenta,nec'ne,ipsi parum laboramus. Quandoquidem

philosophi

philosophi eius omnes ferè libri nimiā propter obscuritatē à nobis deserti sunt, ab illis, ut iactāt, occupati: propterea nos qui bouillas edimus, & suillas, quiq; pomenta nobis hæc delicatos, & ociosos homines suffurari facilè paßi sumus, cōgressum hunc in Aristotele, quasi scopulū uitamus, in cætera pertinaces, & imperterriti. In altera porrò disiunctionis parte sic eludimur, Si ad rhetoricen philosophia nihil pertinet, nec animal ad hominē. Pertinet autē animal ad hominē, quis hoc nō uiderit? ad rhetoricen ergo philosophia pertinet, siue quasi partē, siue quasi formā, & speciē, quod & magis probāt. Respondi, philosophiæ partem eius esse, quā practicen uocamus, nō eius quā theoricen. Studebamus, inquiunt, uobis hoc exprimere. Philosophi uultis esse dimidiati, semiperfecti, mutili, rhetoricen philosophiæ partem esse cōceditis, & tamen fœdū, & turpe ducitis rhetoricē à philosopho teneri, sine qua philosophus perfectus, & cumulatus nemo sit futurus. Cui enim desit aliqd, hoc perfectū, & consummatum esse non posse: alioqui si philosophia omnis ad animi nostri perfectionem pertinet, rhetorice nō pertinet: syllogismum figura secunda necti, qui sit elenchus, philosophiam aliquam non esse philosophiam: quod genus ex contrapositis appellatū ab Aristotele primo uolunt. Quòd si animus eloquentia perficitur, quæ inuidia est cōtendere philosophum eundem, & eloquentem esse non oportere? His quasi cumulum quendā, & corolariū hoc addebant. Valeat autoritas, & exempla maiorum: Aristotelem, & Platonē, quorum sectam, & placita profitemur, eloquētißimos uiros fuisse, nihil ut sit oratione

illorum

illorum suauius,purius,luculentius.Proinde qui philosophiã cum eloquẽtia pugnare dicerent:quia rhetoris officium aliud nõ esset, quàm decipere, quàm mentiri,calũniã euidentẽ esse,& quæ Peripateticum nihil sapiat,& quæ ignorare uideatur inter oratorẽ & sophistam quid intersit:quod discrimen in Topicis, & Rhetoricis Aristotelẽ reddidisse perhibẽt.Nec minus auidè cauillari,qui dicant orationẽ in philosopho mollem,& delicatam esse nõ oportere, quasi sit aliquis qui hoc requirat in philosopho,quod ne in oratore quidẽ feratur. Sed quemadmodum oratio luxu diffluẽs,atq; fracta,sic squalorosa, illuuiosa,lutulenta,sordida grauitatem,& maiestatem philosophiæ cõminuunt:medium quendam tenorem, & filum dicendi probant.Atticam uolunt esse,non Asiaticam,nõ Germanicam,sicut neq; mẽsam.Displicet Cynica,displicet Persica:sumptuosa hæc,illa sordida:placet frugi: sic oratio.Propterea ridendos esse,qui tam licenter in re cõfessa mentiantur,dicentes orationem,qua philosophi modò utuntur,setosam,& squalidam,& horrentẽ, uenerationis cuiusdã,& maiestatis plenam esse.Iam hic ego fateri uerum adigor,nam impudens mendacium ne in patrono quidẽ,& aduocato ferimus.Si sermo noster sordidus nõ est,nõ uideo quod genus dicẽdi sordidũ esse possit.Aut si hũc horrorẽ, & maiestatẽ habet, eundẽ habebit & cerdonũ,& rusticorum oratio . Nec enim cultius ipsi loquimur, q̃ cerdones, & populus : uernaculo melius usuri,quàm sic Latino.Aliter'ne loquũtur agrarij sacerdotes,& pædagogi,tabelliones,& formularij, quàm nos loquamur? Quis tamen unquã in illorũ sermone religionem,

ligionem, & maiestatē notauit? Nec minus intemperanter uersari, qui testimonio Ciceronis cōtra se nitātur scribentis quodā loco: & tamen à philosopho si afferat eloquentiam, non asperner: si non habeat, non admodū flagitem. Nec enim potuisse maximum oratorē, qui sententiam Epicuri conuelleret, aliter respondere Lucio Torquato, qui sic dixisset: *Sed existimo te sicut nostrū triariū minus ab eo delectari, quòd ista Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexerit. Nam illuc quidem adduci uix possum, ut ea quæ senserit ille, tibi nō uera uideantur.* Tum Cicero: *Vide quantum fallere Torquate, oratio me istius philosophi non offendit. Nam & cōplectitur uerbis quod uult, & dicit planè quod intelligam: & tamen à philosopho si afferat eloquentiam, non asperner: si nō habeat, non admodum flagitem.* Re mihi non æquè satisfecit. Hæc illum non tam ex animi sententia, quàm ad hominem dixisse. Multa enim in disputando non plus ex animi sententia dici, quàm uel captandi, uel molliendi gratia, uel docendi. Alioqui multos in Cicerone locos esse, ex quibus id cōmonstrant. Primum eodem libro de finibus. *Sed ex eo, inquit, credo quibusdam uenire usu, ut abhorreāt à Latinis, quòd inciderint in inculta quædā, & horrida, de malis Græcis Latinè scripta deterius: quibus ego assentior, dum de eisdem rebus ne Græcos quidem legendos putent. Res uerò bonas, uerbis electis grauiter, ornateq; dictatas quis non legat?* Item aliubi, *Philosophia, inquit, iacuit ad hanc ætatem, nec ulium habuit lumen literarum Latinarum, quæ illustranda, & excitanda nobis est. In quo, inquit, eò magis nobis*
elabo

elaborandum est, quòd multi iam esse libri Latinè dicuntur scripti inconsideratè ab optimis illis quidem uiris, sed parum eruditis. Fieri autem potest, ut rectè quis sentiat: & id quod sentiat, politè eloqui non possit. Sed mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec accuratè illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperatè abutentis & otio, & literis. Itaq; suos libros ipsi legunt cum suis, nec quisquam attingit, præter eos, qui eandem scribendi licentiã sibi permitti uolunt. Mille alios esse locos, quibus hoc ostendant, tam ubi nouitatem uerbi non satis apti fugiendam esse Cicero præcipiat, quàm ubi commoditatem in dicendo non negligendam contendat. Nolim (inquit) nisi Latinè quidem dici possit speciebus, & specierum dicere. Heus tu quisquis es, patrocinij fides ubi? hoc tu defendere appellas, non prodere, testi denuntiare, qui nos iugulet? Sciebas quid is dicturus esset perfidia, nesciebas imprudentia testem citare subiectum ab aduersario, qui autoritatem habiturus esset, non arguentis modò, sed etiam confitentis. Quis hoc peccasset tantum non orator? At uerò arbitraria res est uocabulum non profectum natura, sed ex aliqua quasi conuentione hominum, & pactione. Quis hoc negat? sed & petasus, & tunica: nemo tamen tunicam pedibus circundat, petaso latus integit. Non omnia quæ placeant, etiam bona esse. Brachatum os Mecœnatem, quasi Sarmatam, potuisse quidem ius dicere: quoniam arbitraria res esset, sed qui non reprehenderit fuisse neminem. Vt calceos à sutoribus, & uestes ab institoribus, ita rationem dicendi ab oratoribus petendam, & condiscendã

esse. Quid tam arbitrariũ est, quàm leges, quàm iura, quàm cerimoniæ? Quis tamen ferat hæc philosophum, quàm lubet egregium, quàm lubet deo proximum, uel nouare, uel immutare cupientem? Præsertim nobis, qui de contemplatore modò loquimur, & ab eo practicen discludimus, sine qua homo non philosophus est, inquiunt, sed stupor. Hæc illi nescio quàm uera, certè uerisimilia: neq; tamen protinus herbam dedi: est enim hic noster in disputando mos, rigere semper, nunquam dare terga, nunquã manus, confugia semper aliqua, siue latebras habere, à quibus ne Aristoteles quidẽ ipse, si reuiuiscat, posset nos reuellere. Quanquam & hac parte nos incessunt, rusticitatem, & impudentiã appellantes, natam ex hoc ipso, quòd literas bonas contempsimus. Mirum dictu, liberaliũ artium professores non satis esse liberalibus literis carere, nisi eas & odissent, & omnibus modis lacesserent: ut nemo sit liberalibus studijs infensior, quàm qui liberalium artium doctores uocari uolunt. Ò iocularem ambitionem, aliquos esse, qui nomine glorientur, rem contemnant. Quamobrem, inquit, hæc summa est, aut rationem aliquam euidentẽ, & necessariam pro nobis habent, aut non habent: si habent, proferant hanc quàm primùm: hæc una mihi sufficit, nec in ea re desidero patrocinium hominis eloquentis: sin non habent, loci sunt communes, & translatitij, non minus contra nos, quàm pro nobis fortasse ualituri: & quòd in pari causa facilius persuadent, qui appositè loquuntur, quàm qui contrà: & quòd præiudicijs clarorum uirorum premimur, Aristotelis, & Platonis, & omnium antiquorum, quos non solùm philosophiæ, sed etiam eloquentiæ præsides,

præsides, & antistites fuisse constat. Proinde aut quæstio tota iaceat, aut suscipiatur ab his, qui loqui nesciunt, hoc est qui partibus nostris & uerbo, & animo fauent. Hanc tu quisquis es, anagyrim (ut prouerbio medicorum utar) ne moueris. Malumus causa tota cadere, quàm per te seruari: satius enim est fortiter uinci, quàm turpiter uincere. Quandoquidem & ita uinci minus erit molestum: & uictoria per hostes quæsita, dulcis, & speciosa esse non potest. Hæc Patauinus ille simius, quæ omnia scripsi ad te libenter, ut intelligeres nullam tibi popularem auram apud istos quæsitam esse, plurimam apud nos. Cæterùm suscepisti rem non solùm (ut scribis) ὑποζυγιώδη, sed etiam ἀδύνατον. Quid enim est aliud αἰθίοπα λευκαίνειν, quàm rationem philosophandi barbaram, & ineptam uelle defendere? Quid, inquam, est cotem alere, nisi gratiam expectare ab ijs, quos ipsæ deæ Gratiæ nunquam nouerũt? Quocirca mirum non est (patĕre tecum in re faceta iocer) si non modò nobis, contra quos egisti, sed ne illis quoque, pro quibus egisti, causam tuam probaris. ὁ μὲν γὰρ λόγος θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. Tu uerò (nec enim desino iocari) credebas ex actione tua barbaris extorquere tritum illud, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, ceu per te seruatis, & quidem ex insperato, sed αὕτη ἡ μήρινθος δ' οὐδὲν ἔσπασε, captasti uentos retibus. Quamobrẽ moneo te mi Pice, χερσαῖος ὢν μὴ θίγε θάλασσαν, καὶ μὴ Σύρος ὢν, μὴ σύριζε, καὶ νέους φίλους ποιῶν λῶστε τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. Alioqui fecisti quod liberales & opulenti solent. ὁ γὰρ ἔχων πολὺ τὸ πέπερι,

Iumento indigentem.
Impossibilem.
Aethiopem dealbare.

Ipsa quidem oratio admiranda, qui autem dicit non credendus.

Homo homini Deus, aut dæmonium.

Iste funis nihil attraxit.

Terrestris cũ sis, ne quæras mare: & cũ non sis Syrus, ne syrisses: & nouos amicos parans optime, ueterum ne obliuiscaris.

Nam qui multum piperis habet, admiscet uel holeribus.

πίριος, τίθησι κ᾽ ἀγ λαχάνοις. *Vale. Politianum saluta. Venetijs.*

IACOBVS ANTIQVARIVS BERnardo Riccio suo S. D.

Politianus noster magnus literarum arbiter, imò censor, imò assertor, id agit, quod omnes, qui ex eadem fidelia sunt, agere debent: cuius epistolis, quas nuper mihi complures legendas tradidisti, mirificè delectatus sum. Sed illa me praecipuè affecit in manũ sæpius resumpta, quæ ad Pici laudẽ, uiri clarißimi, cõsensuq; omniũ nunq̃ satis laudati uerißime pertinet. Nã meritò eos retaxat Politianus, qui Picũ præter quàm honoris causa nominarint: in cuius admirabili natura, nisi quoddã nostro æuo cõtigisse cœleste munus fateamur, sentimus ut pecudes, neq; melius uocem effundimus, quàm ut balantes. Ille unus omnium mihi sapiẽtißimus uidetur esse, qui gentilitias diuitiarũ sarcinas abiecit: ac beatißimũ ob id existimo: quoniam à sapientiæ studio nunquã cessat. Qui quanquã in omni disciplinarũ genere admodùm est uersatus, multa tamen (ut arbitror) antistitibus philosophiæ inueniẽda superfuisse, aut adhuc perficienda cognoscit, ex quibus animum suum dijs ipsis propinquiorẽ fieri posse nõ desperet, cõtinuò uestigatur. Qui uerò eloquentiam, quæ in eo singularis est, maiorem desiderat, hic mihi suauitatem in melle desiderare uidetur. Orationis enim uis, ac ornamenta rebus ipsis, quas felicissime tractat, nusquã minora sunt, adeò ut ratio, atq; oratio cum ipso ex eodem utero natæ credantur. Sapiẽter igitur Politianus (ut assolet) ac piè importunas abigit muscas, non à Pico, sed à uenerando quodam diuini hominis simulachro,

Ioan. Pici Mirandulæ laus.

lachro,cui publicè serta, ac tura debeantur. Vale. Mediolani, Nonis Iunij. M.ccccxciiij.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO Antiquario suo S. D.

EPistolam, quam tu dederas ad Riccium, protinus ut accepi legendã, Pico misi: quoniam pertinere magis ad ipsum, quàm ad me uisa est, ut in qua laudor ego abs te, nihil ob aliud, nisi quia Picum laudo: quod qui non facit, aut omnino brutus, aut inuidus est. Scripsit igitur homo omniũ gratißimus, & ipse ad te hanc epistolã statim, quã tibi nunc mitto, doctam (sicuti uidebis) acutam, cordatam, plenamq; humanitatis. In qua facile perspicies, quanti non modò officiũ tuum, sed & uoluntatem fecerit. Interim consules tuis pariter, nostrisq; rationibus, si laudanti putabis ei credendum, qui mentiri ferè sit nescius, etiam in amicorum laudibus. Ego certè me uerè laudatum soleo credere, quoties à Pico laudor. Multoq; nũc uerius, quia tecum laudor: nisi (quod opinor potius) in te laudando ueras omneis laudes exhausit, ac iam falsis utitur, contentus ueris in te, quibus abundat. Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA IACOBO Antiquario suo S. D.

INter uoluptates, quas cùm eram Florẽtiæ, de Politiani consuetudine maximas capiebam, uiri mea sentẽtia nostro æuo omniũ literatißimi, non erat illa mediocris, quòd tuas ad ipsum epistolas graues illas semper, & elegãteis, ut quamq; accepisset, statim mihi dabat legendas. Delectabat in illis me uehementer, & prudentia quædam singularis, qua magnis etiã in rebus, negotijsq; tractandis à pru-

 dentiß

dentißimis commendaris, & orationis cultus, atq; sobrietas. Tum quòd in nonnullis honorificam nostri mentionē faciebas, non solùm mihi tuæ literæ placebant, sed in illis quoq; ipse mihi placebā, scilicet testimonio tanti uiri cedente consciētia: quæ nonnihil dißimulans quod sentiret, quasi ipsa se proderet, non magnopere pugnans, & propemodùm uolens fallebatur. Ita duplici nomine tibi eram deuinctus, inde tuæ uirtutis, hinc collati sæpius in nos non officij modò, sed beneficij. Cogitaui non semel agere tibi gratias per epistolas, ne fortè parum gratus, aut ne tecū rusticus existimarer. Verùm cùm tu, Politianusq; noster pulcherrimū quoddā inter uos literarum commerciū exercetis, nolui Musis importuna Pica obstrepere, quasiq́; malè uocalis anser alternè sibi concinētes olores intertur bare, alioqui tibi animum nostrum per Politianum ipsum patêre sciebam. Tum conscius infantiæ meæ, interprete libens utebar eloquētißimo. Nunc ab ipso missæ ad nos tuæ literæ sunt, quas ad Bernardū Riccium nuper dedisti, iuuenem ingeniosum: in quibus tantùm tribuis mihi, quantū nec optare ausim, nedum mereri me credam. Rupit officij magnitudo nostrum hactenus nescio an ciuile, certè non superbum silentium. Nec potui tibi non agere gratias immortales, non quòd premas me laudibus immodicis, quas non agnosco, sed quòd ita me ames, ut tuum illud alioqui constans, robustumq; iudicium, tantopere tamen in nobis sub amoris pondere uacillauerit. Debeo igitur tibi suprà quàm uel ego poßim persoluere, uel tu facilè credere. Nec est quicquā tam arduum, tam difficile, quod non æquè pro tua dignitate sim facturus, ac pro mea salute. Tu quidem

in Pol

in Politiano me poßidebas hactenus, nunc uerò nihil mutata re, tuis tantùm rationibus Pici nomen, quod suberat, explicabis. Vale. Ex agro Ferrariensi IIII. Calend. Iulias. M. ccccxciiij.

IACOBVS ANTIQVARIVS IOANNI Pico Mirandulæ suo S. D.

POlitianum meritò laudare potes, me non potes: amari abs te cupio, laudari uerò puto ineptißimum: sed neque antiquius mihi quicquã esse potest, quàm cùm Antiquarium in tuis nominibus habes. Debeo enim tibi plurimùm cũ mea causa, tum magis seculi, quòd à te tantopere illustratum cernimus, adeò ut non dubitem gentilem, atq; cognominem auem tuam à posteris consecratum iri miraculo tenus. Sed si Aegyptijs figmentis in tegenda rerum fide non delectaris, certè illud palàm est, quòd philosophãtium omnium maximũ, uiuentium optimum, scribentium præclarißimum nemo est, qui te non arbitretur. Id si inficiaris, caue ne maxima deorum munera penes te deposita dißimules, & malè habeas. Ista enim animi ingratitudine, quam in te nullam esse nobis olim persuasimus, efficeres, ut quicquid ex omni ætate de uiris unquam clarißimis fuit prædicatum, sentiremus desideratum fuisse potius, quàm compertum. Nam si quicquam uel studio non quæsitum, uel non tributum à natura, aut à fortuna tibi minus præstitum fuisse censes, alium post natos homines si adeptum ostendes, non Picum tenemus, sed Phœnicem. Nihil damus auribus tuis, adulationes Græculas odimus semper, uera, & solida est gloria tua. Quod animus de te sentit, lingua depromit. Neque aliter lau-

daucrim, quàm probem. Nam qui te laudibus prosequẽdi finem facit, is admirandi rursus quærit initiũ. Nec putes, quoniam me nuper tuis literis exornasti, testimoniũ à me tibi mutuò reddi. Meipsum nemo melius nouit, quàm ego. Ex otio nullam, ex negotio autem uel minimam opinionẽ usurpaui. Principũ benignitas effecit, ne omnino in turba delitescerem, quibus præterquã fidem, & diligentiã, quid rependere poßim, non uideo. Itaq; siquid in hoc uitæ meæ instituto contigit aliquando, quod tibi placeret, totum illis acceptum refero, qui non solùm multitudinem suorum magnis liberalitatibus extulerunt, uerumetiam sæpe in regna restituerunt hostes, quos uicerant. Vale. Mediolani, Nonis Augusti. M.ccccxciij.

IACOBVS ANTIQVARIVS Angelo Politiano suo S. D.

DEbebam tibi antea quantũ sat erat, nec addere poteram aliquid amori erga te meo: sed tu uisus es, quod non putaram, tuis de meipso rationibus permultũ adijcere, cõciliata nuper omniũ, qui uiuunt, clarißimi Pici beneuolentia. Sciebam eum mirum in modum comem esse: sed tam citò fieri posse familiarẽ non credebam. Fecerunt planum id nuper eius literæ: quas (ut nosti) ita elegantes expuit, ut homo ad gratiã natus, atq; expositus, & obuius, quicquid à philosophis præclarum in omni æuo memoriæ fuerit mandatum, tum ad uitæ institutũ, tum ad animi sui ornamenta libenter usurpans, utriq; philosophiæ in admirationem adductæ, priscam illam Barbariæ expultricem eloquentiam restituisse censeatur: neque aliud magis uideatur egisse, quàm oratorem, & philosophum iuxtà bonum,

num,atq; humanum esse. Inde quoq; neminem ostenderet insolescere, nisi agrestibus moribus conspersum. Rescribere porrò nec'ne ad eum aliquantulũ dubitaui, quoniã tã suauè de me cõcinuisset. Verebar enim ne de illius opinione in aliorum censuram incurrerem, & quem doctum, idoneumq; ad scribẽdum ipse iudicasset, isti longè aliter esse deprehẽderẽt. Sed quãquã nihil tutius sit quàm silentium, hæsitationẽ tamẽ euicit meã de memoria nunquam exituri Pici mãsuetudo, ad quem quod uidebis, respondeo: uerùm fides tua mihi spem fecit. Nam proculdubio tuæ opis egemus, tum aduersus sciolos, quorũ foetura his temporibus multa contingit: tum præcipuè cum eodẽ Pico, quem orabis, ne literarũ condimenta ex me requirat, sed mea singulari aduersum se obseruãtia contentus, Antiquarium inter suos habeat, neq; antiquari unquam patiatur susceptæ semel amicitiæ legem. Vale, & me ama. Mediol. Non. Aug. M. ccccxciiij.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo S. D.

COmplicaueram iam Politiane literas ad Picum, eas superscripturus, ac illius nomen adiecturus: quid ex omni fortunæ, ac etiã uirtutum consummatißimi hominis aceruo potißimum deligerem, non occurrebat. Nam si quid speciatim illi tribuissem, uidebar nõ habuisse rationem reliquæ multitudinis. Itaq; explorata diligẽter trutina, nihil magis placuit, quàm felicem appellare illũ, in quem dij suorum munerum sinum prorsus effuderunt. Quod omnino haud fecissem, nisi à te rectè factum censeri crederem. Vale. Non. Aug. M. ccccxciiij.

MARSILIVS FICINVS
Angelo Politiano suo S. D.

Contra multos astrologos, qui more gigantum eripere cœlum Ioui tam frustra, quàm impiè moliũtur, meritò & Picus alumnus Palladis, & tu miles Herculeus sæpe, feliciterq; certatis. Nempe Palladẽ Orpheus gigantum expultricem canit, & ab Hercule poëtæ multi gigãtem Antæum à terra simul, & è uita sublatũ ferunt. Ego aũt quid? Profectò tanquã in omni uita nobis unanimis, in hoc quoq; studio conspiro uobiscũ. Etsi fortè nõ decerto strenuè, tamẽ ita planè decerno. Cæteri quidem Platonici cœlestes imagines, quas describunt astronomi, pro opportunitate cõmemorãt, neq; reprobant eas, neq; rursus comprobare student: Plotinus autẽ talia extra cõtrouersiam ridet. Ego quoq; in cõmentarijs meis in eũ tanquam interpres æquè derideo, partim quidẽ eius autoritate cõfisus, partim etiã quoniã nullam habeo certam eiusmodi imaginum rationẽ. Multas prætereà ibidẽ astrologorum regulas in cõtrouersiã simili ratione deduco. Sed in libro de uita, ubi profiteor medicinã, ac remedia uitæ utcunq;, & qualiacunq; possum undiq; diligenter exquiro: neq; despicio prorsus imagines illas, neq; omnes respuo regulas. Etsi enim arbitror certam his rationẽ nullam inesse, tamen ut studiosissimus humanæ medicinæ curator remedia nõ solùm sapientibus certa, sed etiam multis probabilia sector, ut subsidia passim accumulem quomodolibet profutura: nequid deniq; prætermiserim intẽtatum, quod ad uitam utcũq; cõducturũ cuiquã uideri possit. Nõnulla tamen intersero firmiora, multa quoq; passim congero,

Pallas.

Imagines cœlestes.

Astrologia à Plotino irridentur.

quæ

quæ etsi fortè minus spero, tamen opto prodesse. Quòd autem in principio libri tertij dicere uideor, imagines ab antiquioribus Platonicis in cœlo dispositas esse, non id equidē uolo. Non enim consilium ibi meū est Platonicos affirmare cœlestium imaginum assertores, de quibus aut nihil, aut parū quid loquūtur: sed Platonicorū quorundā fuisse sententiam, mundi animā cœlestia sibi corpora peperisse, stellasq; cum cœlo, atq; ultra stellas singulas, si modò ibi ullæ sint imagines, eiusmodi quoq; imagines genuisse. Narro aūt illic dispositiones signorū, imaginūq;, non quales apud Platonicos, sed quales apud astrologos obseruauerint. Iam uerò quantùm imaginibus uel cœlestibus credam, uel arte factis confidam, progreßio libri declarat. Præterea in libro de sole nō tam astronomica doceo, quàm per hæc morales allegorias affecto, anagogiasq; ad diuina perquiro. Deniq; tam in libris de uita, quàm de sole & lumine, cum philosophicis poëtica miscens, liberius sum interdum, & fortè licentius euagatus. Cum Plotino parcius, & seuerius ago: ut mihi tandē nō ingratum sit futurum, astrologica portenta fuisse à Pico nostro Mirandula singulariter confutata. Quæ enim ego nusquam affirmo, imò & cum Plotino derideo, explodi à Mirandula gaudeo. Superstitiosam præterea uanitatem ab illo, tanquam à Phœbo Pythonicum uirus extingui tecum Politiane congratulor. Tu enim semper hac in causa, ut ubique soles, te Herculem præstitisti. Soles profectò iam diu hæc astrologorum prodigia, ut alia monstra, paßim acriter insequi, ut non terris solùm, sed etiā in cœlo monstra fortißimus Hercules expugnaueris.

Imagines à Platonicis in cœlo positas, quomodo intelligēdū.

Vtinam

Vtinam deniq; sicut Herculi, sic & tibi superata tellus sydera donet. Interim in terris uiue diu. Vale filiciter XII. *Calend. Septemb.* M. *ccccxciiij.*

ANGELVS POLITIANVS
Marsilio Ficino suo S. D.

QVanta me uoluptate, quantóq; putas affici gaudio Marsili Ficine, cùm te, Picumq; meum sic esse concordes uideo, non modò ut idem uelitis in uita, sed & idē sentiatis in studijs? quanta rursus, ubi me uobis nō minus esse charum perspicio, quàm uos estis uterq; utriq;? Quid quòd omnes in hoc incumbimus, ut recta studia pro uirili iuuemus? ac non ullo præmio, sed operis amore solicitati, semper hoc agimus tamen, ita dispensatis inter nos officijs, ut nulla fermè studiorum parte cessetur. Etenim Picus ipse Mirādula sacras omnes literas enarrat, aduersus ecclesiæ septem hostes directa fronte decertat, inter Aristotelem iam meū, Platonemq; semper tuum, caduceator incedit. Tu Platonem, quanquàm & alios ueteres, sed Platonem tamen ipsum maxime, Platonicosq; omnes, & Latinè loqui doces, & uberrimis cōmentarijs locupletas. Mihi uerò (quandiu cathecumenos in Philosophia uestra sum) uarietas ista certè literarum cessit, quæ non minus habent iucunditatis, etiam si minus autoritatis. Nam quod ad astrologos attinet, de quibus epistolam mihi pulcherrimam scripsisti, lætor summopere quòd à Pico nostro tu quoque uel nunc primùm stes, uel olim iam steteris. Nec enim referre arbitror, utrum tibi aliud aliàs uisum sit, an ex aliorum potius opinione aliquando scripseris. Nam nec mutare sentētiam turpe philosopho, qui cottidie

cottidie plus uidet,& ad opinionē uulgi sæpe se non inutiliter accōmodat,quod & Aristoteles in Exotericis libris,& in dialogis Plato fecit, qui quidem dogmatici nō habentur.Quin ipsæ quoq; Iustiniani principis leges,in quibus aliquid repugnare cōtra leges est,aliud in institutionibus,aliud in Pandectis decernūt,hoc est (ut mihi uidetur) aliter rudibus,aliter eruditis præcipiūt. Ago uerò tibi gratias ingēteis,quòd me dignatus honore tanto fueris,ut mihi potißimū tuā sentētiam participaueris. Illud uerò nescio satis'ne probem, quòd Herculem uocare me pergis.Tu quidem opinor iocaris.Sed tamē ansam timeo ne præbeas cauillādi,ridendiq; maleuolis,& inuidis,quibus nemo unquā uir bonus,ac doctus caruit. Quod enim tu,si nō amore deceptus (quāquā id potius)at leui certè similitudine,qua parua sæpe magnis comparamus,adductus,mihi tribuis,hoc isti maligni interpretes adulationi, credo,potius aßignabunt,ac me quoq; ridebūt, ceu si de eo mihi cognomine multum placeam.Mihi tamē omnino longè pluris est argumētū hoc amoris erga me tui,quàm quid omnes isti uel sentiāt,uel loquātur.Contemno enim falsa,& leuia,uel cōsciētia mea fretus, uel autoritate tua munitus.Sed hæc tamē coràm cōmodius.Tu uelim quādo Caregianū tuum Sextili mense nimis æstuat, rusculū hoc nostrum Fæsulanum ne fastidias. Multū enim hìc aquarum habemus,ut in conualle minimum solis, uento certè nunquam destituimur. Tum uillula ipsa deuia cùm penè media sylua delitescat,totam tamen æstimare Florētiam potest.Et cùm sit in proximo celebritas maxima, semper apud me tamē solitudo est mera, qualem profectò secessus Fæsulanum.

amat

amat. Vti poteris autẽ duplici spe. Nam sæpius è querceto suo me Picus inuisit improuisus obrepẽs, extractumq; de latebra secum ducit ad cœnulam, qualem nosti frugi quidem, sed & scitam, plenamq; semper iucũdi sermonis, & ioci. Tu tamẽ ad me potius, non enim peius hîc cœnabis, bibes fortasse uel melius. Nam de uini quidem palma, cum Pico quoque ipso ualde contenderim. Vale.

Epistolarum libri noni finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM

Liber Decimus.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI Dei gratia inuictißimo regi Portugalliæ, & Algarbiorum citra, & ultra mare in Africa, dominoq; Guineæ S. D.

VANQVAM nec fortuna mea, nec eruditio, nec ulla oĩno uirtus eiusmodi est, ut licitum mihi putem scribere ad te rex inuicte, tanta me tamẽ dignitatis, splendoris, gloriæq; tuæ, tantaq; laudum tuarum iam per omniũ ora uolitantiũ perculit admiratio, ut sponte sua calamus ipse meas exhibere tibi literas, testari animũ, significare uolũtatem, gratias agere deniq; totius ætatis nostræ nomine gestiat. Quæ nũc uirtutũ tuarũ penè cœlestiũ beneficio iam cũ uetustis seculis, iamq; cũ omni fortiter audet antiquitate cõtẽdere. Nã profectò si breuitas hoc epistolaris, aut si ratio temporis

paterețur

pateretur,ipsa me faceret audacē ueritas, ut ostēdere ten tarē nullius unquā ueterum nec laureas,nec auratos currus,cū tuis posse rebus, factisq; prorsus immortalibus cōparari.Vt enim quæ penè puer aduersus impias Africæ contumacis gentes prælia gesseris,ut fusos diuersorū hostium ualidissimos exercitus, ut capta oppida ui, prædas abactas, impositas nationibus asperrimis leges,ut itē domesticas artes,& decora pacis minime bellicis cōcessura præterirem: quanta se mihi tandem rerū uix credibilium facies aperiret,si lacessitos, cōfractosq; remigio tuo rudes,intactosq; prius Oceani tumētis fluctus cōmemorarē, despectas Herculis metas, redditum sibi ipsum, qui fuerat interuulsus,orbem terrarū, Barbariamq; illā, ne rumoribus quidem nobis antea satis cognitam,fatuā,immanem,incultam,sine more,sine lege,sine religione, ferino propè ritu degentē,nunc humanitati,nunc uitæ, nūc docilitati,& cultui, nūc etiam pietati restitutā? Porrò mihi tum narrandi locus idoneus hic esset, quantæ nostris hominibus illinc inuectæ cōmoditates,quàm larga cōpēdia, quàm multa importata uiuendi subsidia, quanta etiā ueteribus historijs accessio facta, quanta rebus antiquis olim sanè uix credibilibus adiecta fides, quantaq; rursus eisdē sit admiratio detracta.Tum mihi etiā Plato ille magnus, & Aegyptiorum cōpares seculo annales, omni mēdacij suspicione forent absoluendi,qui de istius à te perdomiti Oceani magnis quibusdā exercitibus, non magno tamen assensu meminerūt. Ergo & Macedonē iure ingemuisse Alexandrum faterer,qui mundos adhuc alios suis restare uictorijs suspirabat. Etenim quid tu aliud, obsecro, rex

nobis

nobis,quàm terras alias,mare aliud,alios mundos, aliaq́; postremo sydera nõ magis inuenisti,quàm ab æternis tenebris,& à ueteri penè dixerim chao, rursus in hãc publicam lucem protulisti? Sed quorsum hæc ego nunc tam multa? Nempe ut te rogẽ nõ seculi modò istius,sed omnis etiam posteritatis,omnium gentium uerbis, ne perire rerum tantarũ,ne'ue intercidere consecrandã scilicet æternitati memoriã patiaris,quin ferrea doctorum hominum, atq; adamantina potius signari iubeas uoce,quæ nec æui quidem tacitè se uoluẽtis edaci dente consumitur. Et cur autem qui uirtuti faueas, nõ & comiti uirtuti gloriæ faueas? Aut cur unus generosi maxime spiritus, animiq́; rex,nõ hãc instabilẽ uitæ humanæ breuitatẽ,quæ sic exigua spe,tenuiq́; pendet,quæq́; tam angustis limitibus cõcluditur,immortali gloriæ semper florẽtis curriculo promoueas? Cur non memoria rerũ maximarum,uel ad successores tuos propagetur,ut præclara ista facinora caritura semper exemplis,ad institutionem quoq; ipsorũ, regulamq́; proficiant? Cur non aliquam rogo formulã natis, nepotibusq́; deinceps tuis relinquas, ne quis ab hac unquã perenni,contestataq́; maiorum uirtute degeneret, cuius ad instar illorũ potißimum regalis effingatur indoles? Cur nõ postremò cæteri quoq; sub omni, quà latißime patet,ambitu cœli nasci turi principes habeãt ex te,si non quod imitentur,at certè quòd admirentur? Nihil autem interest,utrum pulcherrimos quispiã filios gignat, nec cibis tamẽ enutriat,an ingentia edat facinora,nec literis tamen illustret. Absit hoc,absit excellentißime rex, ut tuæ istæ immortalitate dignißimæ laudes, in uasto illo

nostræ

nostræ fragilitatis aceruo delitescant. In quo uidelicet omnium labores obruti iacent, quicunque doctißimorum uirorum suffragijs caruerunt. Memineris Alexandri, memineris Cæsaris, quæ duo nobis præcipuè nomina fastosa uetustas obiectat. Quorum uidelicet alterius nobilis illa Alexãdri uox. *ad Achillis tumulum fertur exclamatio, fortunatũ uocãtis adulescentem, qui suarum laudum præconem Homerum inuenisset. Alter etiã in procinctu, ac penè in acie quoq; ipsa, rerum suarum commentarios ita diligenter cõficiebat, ut nihil à quoquã tam putetur accuratè perscriptum, quod non illorum purißima elegantia superetur. Hi tibi* Iul. Cæsaris cõmentarij. *sunt igitur insequẽdi saltẽ rex optime, quos longo interuallo in cæteris antecellis. Atque id quidem tum denique uerè à me, nec adulandi studio dictum intelleges, cùm tute rex in temetipsum diuinæ mentis aciem reflexeris: cùm tanti honoris, tantæ maiestatis, tanti deniq; istius imperij pulcherrimos titulos intentis (quod dicitur) oculis perspexeris, quantũq; teneas in rebus humanis fastigiũ, toto penitus obtutu consideraueris. Etenim Lusitaniæ te regẽ cer*Lusitania. *nes, hoc est (ut semel dixeri) Romanæ multitudinis, cuius olim tam multis (sicut accepimus) colonijs ista potißimũ regio frequentabatur. Cernes Africæ te uindicem, quæ ter*Africa. *tia pars orbis, magna sui parte iam per te catenis exuta Barbaricis, etiã in dies magis, magisq; plenæ libertatis expectatione triumphat. Cernes eundẽ te uasti illius, & indignantis Oceani domitorem, cuius ad primos quoq; impetus etiam domitor orbis Hercules expauit. Occurres tute tibi sanctæ Christianæ fidei, ueræq; religionis propugnator, ac maximus aduersus Maumeticam perfidiam,*

u pacis,

pacis, armorumq́; arbiter, rabiem illam teterrimam sola maiestate prosternens, solo nomine, solo uirtutis miraculo grauißima bella conficiens. Idemq́; mundi alterius sequester, & ianitor, tot illos sinus, tot promõtoria, tot littora, tot insulas, tot portus, tot oppida, tot maritimas urbes, uno ueluti pugillo concludens, & numerosißimas nationes penè sub manu tenens, ad quas antea tamen ne ipsius quidem famæ quamlibet præpetes alæ peruolarunt. Quid illa? Quanta sunt, obsecro, quòd te uisere ignotißimi reges, tua gestiunt adorare uestigia, quòd tuis aduoluere se genibus, perq́; tuam istam tam fide, quàm armis potentem dexteram rigari se certatim salutari fonte festinant? Quid quòd exciti uirtutis amore, priscis inauditæ seculis, extremi quoq; hominum cõuolant ad te populatim, totusq́; iam meridies suis penè funditus sedibus reuulsus, ad eundem te uenerabũdus accurrit, ut uultũ propius istum parem cœlicolis, utq́; regiæ frontis decus, diuinamq́; penitus maiestatem contempletur? Conferat ijs nunc aliquis captam Babylona, quanquàm lateritio muro superbam, profligatos Orientis etiam suapte natura fugacißimos barbaros. Conferat Scythas campestres, & uagos, ne satis quidẽ fortiter irritatos, dum ne occisum quoq; inter pocula charißimum quenq; laudi tribuat, dum ne peregrinos cultus, & indecoras adulationes turpiter ascitas. Conferat & Gallias etiam toto decẽnio uix subactas: aut minora his alia rursum, dum ne ciuilẽ quoq;, & cognatũ toto orbe fusum crudeliter sanguinem præconio dignetur. Tu tu igitur præcipuè dignus (rumpatur inuidia licet) tu præcipuè dignus unice rex honoribus sempiternis. Tibi aduigilare

nostras lucubrationes, id est, omnium quicunq; Musarum ueneramur sacra, præ cæteris conuenit. Quapropter (si qua mihi est apud te, quamuis ignoto homini, tui tamen studiosißimo, fides) delegetur, obsecro, magne rex idoneis hominibus officiũ mandãdi literis (interim quidem) quocunque stylo, quacunq; lingua, materiam, segetemq́; rerum à te, tuisq́; gestarum: sed in qua deinceps operosius excolenda tam cæteri, quibus idem est ardor animi, quàm nos ipsi quoq; neruos qualescunq; nostros intendamus. Et quidem rogaui ego nuper hos tuæ ditionis adulescentes, ingenio, moribusq́; præstantes, Ioannis Teixiræ Cancellarij tui maximi liberos, ut mihi istic ipsorum opera rerum à uobis gestarum (si qui modò extent cõmentarij) describerentur. Qui quanquàm se diligentißime curaturos, pro eo quod præceptori debent, officium pollicerentur, deesse tamen ipsemet mihi nolui, sed has ultro ad te literas indulgentißimũ, clemẽtißimumq́; regem, iam meum quoq; dare decreui: malens utiq; audacis animi subire scribendo crimen, quàm tacendo pusilli. Iam quòd ad personam meam deinde attinet, homo equidẽ sum non mediocris fortunæ, sed literarum tamen professione me quoque non omnino postremæ credunt esse aliqui celebritatis. Innutritus autem penè à puero sum (si quid hoc ad rem facit) castißimis illis penetralibus magni uiri, & in hac sua florentißima Repub. principis Laurẽtij Medicis: qui cùm sit ipse quoq; in primis tui cupidißimus, etiam me uerbis aliquando suis in istius amorẽ uirtutis ita inflammauit, ut dies, noctesq́; de tuis cogitare præconijs nõ desistam: nec omnino quicquam nunc exoptem magis, quàm ut ea mihi

uis, ea facultas, ea deniq; detur occasio, qua nomen tuum cœlesti prædicatione dignißimũ, qua pietatis, integritatis, innocẽtiæ, religionis, continentiæ, prudentiæ, iudicij, qua iustitiæ, fortitudinis, prouidẽtiæ, liberalitatis, animiq; magnitudinis, qua postremò tot operũ, tot illustriũ facinorũ tuorũ testimonia sic etiã per me fidelibus seu Græcæ, seu Latinæ linguæ consecrentur monumentis, ut nulla humanarũ rerũ uicißitudine, nullo unquam fortunæ uariantis incursu, nullo etiã squalentis æui senio deleantur. Vale.

IOANNES DEI GRATIA REX PORtugalliæ, & Algarbiorũ citra & ultra mare in Africa, dominusq; Guineæ, Angelo Politiano uiro peritißimo, & amico suo S. P. D.

EX suauißimis tuis literis doctißime uir, iam diu perlectis, & maxime ex dilecti Ioãnis Teixiræ Cancella*rij nostri maioris frequenti relatione uberrime intelleximus, te gloriæ nostræ (si qua in humanis est) fore percupidum, & nomẽ nostrum cum rebus gestis, tuo literario beneficio ab obliuionis rubigine reddere exemptum.* Quæ *etsi satis magnum summæ in nos beneuolentiæ, ac obseruantiæ argumentum testantur, tamen ea magis ab animi tui probitate, ingenijq; acumine, atque doctrinæ copia, quæ longè maiora suspirant, credimus emanasse.* Pro qui*bus magnas tibi habemus gratias, quas dum tẽpus & res exegerint, cumulatiores referremus, speramusq; tuæ erga nos affectionis te non pœnitere.* Et ut *tibi breuibus ad propositum respondeamus, scias nos tui officij, & pij laboris, quem in nostræ mortalitatis redemptionem tam crebrò*

brò polliceris, esse admodũ gratos, idq; amplectimur, uehementerq; laudamus. In cuius executionẽ curabimus diligenter, ut annales nostri, quos uulgari, & patrio sermone pro regni instituto posteris tradẽdos iubemus, hi Hetrusca lingua, uel Latina saltem familiari demũ cõficiantur, ad te scilicet quàm primũ deferendi, ut eos iuxta ueritatis tenorem, nostrã in memoriã ita tuis salibus, & grauitate, doctrinaq; respergas, limaq; expolias, ut saltem tua coniuuante facundia, lectione dignos efficias. Nam multũ interest (ut melius nosti) quo dicendi modo unũquodq;, licet egregiũ sit, referatur. Quia quẽadmodũ usu uidemus optimos natura cibos prudẽter reijci, cũ sordidius parati sint: sic etiam historiã, quæ ornatu suo, ac nitore uacat, contemnendã, reijciendamq; existimamus. Sed his erroribus minime metuendum est, quãdo tibi uiro laudatissimo, omniũq; disciplinarũ genere prædito erit curæ rebus nostris consulere. Habes igitur quæ nobis sit sentẽtia menti. Reliquum est Angele noster, ut præfati Cancellarij filios, regiæ nostræ generosos, omniũ tibi habeas cõmendatissimos. Quod etsi tua sponte, atq; humanitate eras factu rus: tamẽ ut nostro intuitu aliquid cumuli accedat, te nimiũ rogamus. Hi enim sunt, quibus te in omni genere gratitudinis debes credere obnoxiũ: nã uicissim pater, & filij, alter meritis, & laudibus, & alij approbatissimis doctrinæ tuæ testimonijs nõ cessant apud nos te sæpius extollere, nomenq; tuũ in hos mundi fines propagare, quod tuæ gloriæ, & existimationi haud parũ cõducit. Sed adolescentibus ipsis plurimùm cõgratulamur, in id ætatis, & temporis incidisse, quo à tuo literarum fonte aliquid do-

ctrinæ poßint feliciter haurire: cum qua deo præcipuè, & nobis deinde seruiẽtes utranq; cœlestis, & terrestris regni felicitatem promereantur, eamq; sibi uindicent. Vale. Ex Vlixbona XXII. die Octob. M.ccccxxxxj.

ANGELVS POLIT. IOANNI TEIXIræ Max. regio Cancellario S. D.

Conatus persæpe sum scribere aliqd ad te uir clarissime, quo tibi meus animus, studiumq;, & uoluntas innotescerent. Verùm nescio qui semper ingenuus dixerim an rusticus obstitit pudor, ut qui nec me tibi satis notum sciebam, & uirtutis, fortunæq; tuæ quondã quasi fulgore deterrebar. Sed impetrauit à me tandem qualescũq; has literas uel mei officij ratio, uel tuæ humanitatis opinio. Quod igitur epistolæ huius uel mihi accõmodatius, uel tibi acceptius fore argumentũ sperem, quàm si de tuis liberis, ijsdemq; meis discipulis ex uero quid sentiam perscripsero? Misisti tu quidem illos in Italiam uir excellẽs, ut moribus, ut literis, ut omnibus deniq; ingenuis artibus ad summæ fortunæ cultum formarentur. Sed eos domo secum credo paternos attulere mores, ut exempla non magis accipiant ipsi, quàm præbeant cæteris. Nihil in illis ineptum, nihil improbum, nihil immodestũ, nihil durum. Non inuerecunda frons, non elatum supercilium, non licentes oculi, non proteruior lingua, non inconstans uultus, nõ aliquid postremò uel in facie tota, uel in gestu, uel in statu, uel incessu, quod offendat, quod molestum, quod putidũ, quod odiosum sit. Aedes cottidie sacras frequentant, magistris operam dant, non aßiduam modò, sed & alacrem. Doctiores cõdiscipulos humanitate sibi, & obse-

quio

quio deuinciunt: quos moribus obstare, uel famæ credant, eorum consuetudine penitus abstinent. Nullũ inter ipsos, nisi de studijs, ac de ijs perpetuum certamen. Nullibi sæpius, aut libentius, quàm aut in oculis præceptorum, aut in cœtu condiscipulorum uersantur. Horas quoq; tempestiuas bonæ ualetudini dedicant, eamq́; ob id prosperrimam tuentur. Ingenijs autẽ sic excellunt, ut facile se (ne multa dixerim) tuos esse liberos declarent. Percipiunt facilè, quæ traduntur, pronunciant elegãter, retinent fideliter, imitantur filiciter. Iam de studio quid dixerim? Nihil equidem ego ardentius, nihil uidi perseuerantius. Tantos ergo iam lingua utraq; fecere profectus, ut ipse quoq; nõ imperitißimus ingeniorũ magister obstupescã. Quem uerò eis domi custodem, moderatoremq́; dedisti, sic eos prudenter, amanter, diligenter curat, excolit, gubernat, instituit, ut omnino desyderari nihil poßit. Nõ fallo equidem te, sed nec ipse rursus fallor. Ita esse rem, uel admirans inuidia fateretur. Quocirca multũ equidẽ fortunæ isti tuæ, non minus animo tamen, propositoq́; gratulor. Nec enim leuis hinc ad te quoq; redundat honos, filios tot, ac tales imbecilla adhuc ætatula, tam procul abesse à tuis oculis, à laribus, à patria, tamq́; diu, non quidem fœnori multiplicando, nec mercibus commutandis, ut nostri solent, sed ut optimis institutis, ut optimis artibus, ac disciplinis imbuti uiaticum sibi ad senectutem parent: in quod ipsa quoq; fortuna nullum ius habeat. Quæ res tibi iam nõ modò supra spem, sed, opinor, etiã supra uota succedet. Mihi autem crede uir magne, non tibi illi apud non minus acquirunt gloriæ, quàm sibi literaturæ. Iam equidẽ uel tua, uel

ipsorum causa sic eos amo, sic me redamari sentio, ut in tuum penè mihi locū uidear amore,& diligētia successisse. Qua fiducia uidelicet ausim rogare te clarissime uir, ut epistolæ meæ, quæ iudicium regis tui tanquam Apollinis subitura iam nunc tota tremit, atq; horrescit, tantum fauoris impertias autoritate, qua polles, ut indulgentiā potius, quàm censuram tantæ illius maiestatis experiatur. Vale. *Florentiæ* x v i. *Calend. Septemb.* M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS MARquardo Breisacio S. D.

Cvm superioribus diebus Petrus Medices Florētinæ decus Reipublicæ, quē nos à tenero educatū linguæ utriusq; literis erudiuimus, Romam te proficiscentē salutauisset, ac me sibi comitem fortè in diuersorium adduxisset, memoria tenes ortā ibi esse mentionē commentariorū quorundam, quos in ius ciuile Romanorū multis dicebar uigilijs elucubrare. Quo quidē loco, cū tu ex nobis humanissime quæsisses, quæ ratio suscepti operis foret, atq; ego eā breuiter (ut in illis tēporis angustijs) exposuissem: rursus te cupere adhuc significasti, ut illud ipsum, quod tibi tum perstrinxerā, posteaquā Romā te suspicarer peruenisse, scripto repeterē. Sed ego ne tibi confestim tanti regis obeunda legatione multū forsitan occupato molestus essem, dies cōplusculos etiam de industria expectaui. Nūc autem quoniā nonnihil iam remissū tui laboris existimo, propterea quòd in istiusmodi munere prima quasi coitio solet esse acerrima: uisum mihi tēpus est, quod tibi erā pollicitus depēdēdi. Principio igitur scire te illud opinor, imperatorem Iustinianū posteaquàm ius ciuile perpurgauit, in ord

Commentaria Politiani in ius ciuile.

Iustiniani edictum.

in ordinemq; redegit, cauisse illud in primis, ut in oĩbus ciuitatibus, quæ dignitate aliqua præcellerent, exẽplaria legũ quàm emẽdatißima publice asseruarentur, quascũq; ipse uel nouas cõdidisset, uel etiam antiquas enucleasset. Sed nullũ ex his clarius tamẽ, aut celebratius, q̃ quod adusq; urbis eius captiuitatẽ Pisis magna religiõe sit custoditũ. Nam & maximus iuris interpres Accursius, & alij pleriq; uiri doctißimi quoties de synceritate lectiõis ambigitur, literã Pisanã (sic enim ipsi uocãt) quasi fidelißimum quoddam testimoniũ citãt, mendumq; esse omnino putãt, quicquid usquã aliter, quàm in quo diximus uolumine, reperiatur. Captis autẽ deinde Pisis, liber idem Florentiã, cũ præda reliqua uidelicet in urbẽ uictricẽ translatus est. Ibi uerò in ipsa curia loco celeberrimo monachorum quorundam, summiq; magistratus diligentia, & religione seruatur. Tum quoties profertur (quod ipsum nõ sine graui causa fieri solet) accẽsis funalibus (ita enim mos traditus) monachi illi, quos dixi, summusq; magistratus capite aperto uenerabundi circunsistunt. Nullæ in eo libro interpunctiones, nulla scribendi compendia, grãdes ubiq; literæ, & compares. Græcum in fronte epigramma, Græcæ præfationes, autorum, librorumq; index: quorum hæ leges à fontibus emanarunt, prorsus ubique argumenta plurima, quæ breuitati seruiens omitto, quibus esse eum librum Iustiniani ætate descriptum non dubitemus: in primisq; uoluminis ipsius ueneranda facies, & quæ sanctam illam uetustatem procul ostentet. Hoc ergo mihi inspicere per ocium licuit, rimariq; omnia, & olfacere: quæq; uellem excerpere diligẽter, & cum uulgatis

exemplaribus cōparare. Tribuit enim hoc mihi uni Laurentius ille Medices, uir optimus, ac sapientißimus, fore illud aliquādo arbitratus, ut opera, labore, industriaq; nostra magna inde oīno utilitas eliceretur. Deprehēdi igitur multa nouis in codicibus uitia, multa in interpretibus: quoniam uidelicet inerudito nati seculo, cùm Latinitatis ipsius imperiti fuerūt, tum Græcam linguā penitus ignorauerunt: multæ uerò sunt ibi leges Græcis editæ uerbis, quas aut omiserunt iuniores, aut in Latinū sermonē pessime conuerterunt. Quapropter operæpreciū me facturū credidi, si commentarios aliquos euigilarē, quibus in integrum corrupta diu lectio restitueretur, & linguæ Latinæ uis, quæ tota penè in legibus est, explicaretur. Quod ut ex sentētia perficiam, multùm quoq; me adiuuat, quòd eos quoq; sum libros nactus, quos è Latina in Græcā linguam Iustinianus idem transferēdos curauit. Vnum dūtaxat est, quod quidem me nō tam impedit, quàm remoratur: quòd publicis lectionibus dum linguā utrāq;, dū philosophiā profiteor, multū mihi operæ subtrahitur, multumq; temporis eripitur. Etenim quæ res præcipuū laborem desyderabat, in eam uidelicet studia tantùm subsecūdaria contrimus. Sed erūt hæ nostræ uigiliæ tamē autoritate quoq; Maximiliani uestri Romanorū inuictißimi regis muniendæ. Qui cùm designatus iam (sicuti speramus) imperator sit, cuius esse legibus armata maiestas debet, fauebit, opinor, illius studio, q tantopere sit in armis ipsius aut expoliēdis, aut recōcinnandis occupatus. Vale. Florentiæ III. Nonas Februarij. M.ccccLxxxxiij.

Ang. Politiani commētarij in ius ciuile.

LAVRENTIVS MEDICES
Angelo Politiano S. D.

Ex literis, quas ad Michelotiũ dedisti, factus sum certior filiolos nostros aduersa ualetudine uexari. Id ut humanũ parentẽ decet, grauiter, molesteq; tuli. Quam profectò molestiã tu præuidens, ita multis uerbis, ac rationibus animum nostrũ confirmare conatus es, ut in maximam de nostra cõstantia dubitationem incidisse uideare. Quod tametsi ab amore in nos tuo proficisci certus sum, multò tamen maiori molestia nos afficit, quàm significatio ulla aduersæ ualetudinis liberorũ. Quamuis enim parentis substantia liberi esse dicãtur, multò tamen magis propria est animi ægritudo, quàm filiorum. Quibus enim integer, ac sospes est animus, cæterarum facilè rerũ incõmoditatem consequuntur: quibus uerò infirmus, nullus unquàm portus est à fortunæ fluctibus tutus, nullum est tam placatum æquor, tam quieta militia, quin perturbatione uexentur. Existimas'ne me adeò natura imbecillũ, ut tam parua re mouear? Si uerò eiusmodi nostra natura est, ut facilè huc atque illuc perturbationibus agatur: at multarum rerum experientia confirmatus animus sibi constare iam didicit. Ego filiorum non ualetudinem tantùm, sed fatum quandocunque expertus sum. Pater immatura morte præreptus, cùm annum agerem primum & uigesimum, ita me fortunæ ictibus exposuit, ut quandoq; me uitæ pœniteret meæ. Quapropter existimare debes, quam nobis uirtutẽ natura negauit, experientiam attulisse. Verùm cùm tu in epistola ad Michelotium imbecillitati animi nostri diffidere nõ parum uidearis, atq; in tuis ad nos literis summopere uirtutem, atq; ingenij nostri dotes extollas, hæcq; simul pugnare uideantur, aut alterũ falsum est, aut

est, aut nõ ea es animi magnitudine, quam in me desyderare uideris, cùm ea in tuis ad nos literis silentio prætereas, quæ scripta ad Michelotium sunt, tanquam non tua à me accipienda sint: utpote qui existimas multò magis nuntium, quàm liberorũ ualetudinẽ, mihi molestiam allaturum. Sed nolo esse in paruis longior, ut nõ idem incurram uitium, quod in te uitupero, neq; in ijsdem literis & parua spernere, & prolixioribus uerbis prosequi uidear. Siquid est in epistola quod te mordeat, id totum condones amori nostro, atq; exercitationi, cui, ut puto, abũdantius materiam suppeditat si in quenquam inuehimur, quàm si laudamus, multoq; latior cãpus est in unoquoq; uituperationis, quàm laudis. Gaudeo mirum in modũ Iulianum nostrum se totum literis tradidisse, illi gratulor, tibiq; gratias ago quòd eum ad hæc prosequenda studia excitaueris. Tu uerò fac ut hominem ad literas inflammasti, ita sedulò cures, stimulosq; adijcias ut perseueret. Ego propediem uos reuisam, comitemq; uobis in hoc felici Musarum itinere me adiungam. Bene uale. Pisis, Pridie Calend. Aprilis. M.cccclxxvij.

ANGELVS POLITIANVS
Laurentio Medici suo S. D.

NOn quòd tuæ constantiæ, sapientiæq; diffiderem, propterea literas dedi ad Michelotiũ potius, quàm ad te de liberûm tuorum ualetudine: sed quoniã sum ueritus, ne fortè inconsultior uiderer, si grauior tibi à me nũtius alieno tempore obijceretur. Tabellarius enim sæpe literas non aptè, non loco reddit, scriba uerò temporum captat omneis articulos. Reueritus igitur iure sum

Laurentium

Laurentium Medicen, cui malè si palpere recalcitrat undiq; tutus. Nec uerò *ista repugnant, quòd hîc te reuereor, ibi laudo.* Non enim ob aliud reuereor, quàm quòd *omni laude puto dignißimum.* Molles uero *illæ tuæ morsiunculæ, tantum abest ut me lædāt, ut ipsas quoq; nescio quo pacto penè mihi magis blanditias commendent.* Iulianus *tuus uerè frater, hoc est ut docti putant, ferè alter,* Frater. *ipse sibi in studijs est non modò iam mirificus hortator, sed & præceptor.* Nihilq; *nobis ad summam uoluptatem deest, nisi quòd abes.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Laurentio Medici patrono suo S. D.

BAptista Leo Florentinus è *clarißima Albertorum familia, uir ingenij elegantis, acerrimi iudicij, exquisitißimæq; doctrinæ, cūm cōplura alia egregia monumēta posteris reliquisset, tum libros elucubrauit de architectura decem, quos propemodū emendatos, perpolitosq; editurus iamiam in lucē, ac tuo dedicaturus nomini fato est functus.* Huius *frater* Bernardus, *homo prudens, tuiq; inter primos studiosus, ut una opera tanti uiri memoriæ, uoluntatiq; consuleret, & tuis in se meritis gratiam referret descriptos eos ex archetypis, atq; in uolumen redactos, tibi repræsentat* Laurenti Medices. Et *cupiebat ille quidem ut ipsum apud te munus, autoremq; muneris* Baptistam *ornarē uerbis.* Quod *ego mihi nulla ratione statui faciendū, ne tam absoluti operis, tamq; excellētis uiri laudes culpa detererē ingenij. Nāq; operi quidē ipsi maius multò ex lectione præconiū accedet, quā quantū ego ullis uerbis consequi poßim. Autoris autē laudes non so-* Baptistæ Alberti laus.

lùm epistolæ angustias, sed nostræ omnino paupertatem orationis reformidant. Nullæ quippe hunc hominē latuerunt quamlibet remotæ literæ, quālibet recōditæ disciplinæ. Dubitare poßis utrum ad oratoriā magis, an ad poëticen factus: utrum grauior illi sermo fuerit, an urbanior. Ita perscrutatus antiquitatis uestigia est, ut omnem ueterum architectandi rationē, & deprehēderit, & in exemplum reuocauerit: sic ut nō solùm machinas, & pegmata, automataq; permulta, sed formas quoq; ædificiorū admirabileis excogitauerit: optimus præterea & pictor, & statuarius est habitus, cùm tamen interim ita examußim teneret omnia, ut uix pauci singula: quare ego de illo, ut de Carthagine Sallustius, tacere satius puto, quàm pauca dicere. Huic autem libro, Laurenti, cùm uel præcipuū locum in tua bibliotheca uelim attribuas, tum eum & ipse legas diligenter, & legēdum uulgò, publicandumq; cures: nam & ipse dignus est, qui uolitet docta per ora uirûm, & in te iam uno propemodùm recumbit desertum ab alijs patrocinium literarum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS RAMberto *Malatestæ Principi* S. D.

NOn possum facilè cōsequi uerbis, quantū mihi epistola tua pariter & admirationis attulerit, & uoluptatis. Admiratus enim te sum loco, fortunaq; ista iuuenem cùm popularibus regendis, tum uerò militaribus studijs occupatum sic iam profecisse in literis, ut conferendus propemodùm cum professoribus ipsis, & hoc unum semper agentibus uideare. Voluptati autem fuit amor erga me quidem tuus non uulgaris, cuius in epistola eadem non

non significationē modò aliquā mihi, sed expressam prope imaginē ostēdisti. Quare habeo gratiam meis libellis, quamuis & paucis adhuc, & rudibus, quod animū mihi tuum tam facilè cōciliauerint. Qui tamē utinam digni forēt laudibus, quas in eos nimis homo humanus cōtulisti, magis illud cogitās, quomodo īdulgeres amori tuo, quàm quomodo pudori meo parceres. Quòd uerò ad causam tuam attinet, nō cōcedo tibi prorsus, ut eā rem uehementius optes, q̄ ego. Quapropter enitar, faciā, experiar, deniq; nullū remittā studiū, quò tuæ isti uolūtati, atq; honestissimo desyderio satisfaciā. Cæterū illud molestū est, quòd certi adhuc, quod quidem ad te scribā, nihil habeo. Non enim cōueniendi Petri Medicis copia mihi fuit hos dies, quoniam scilicet adhuc animi causa rusticatur. Cùm primum se in urbem receperit, præsto erimus, operamq; dabimus, ut illius erga te uolūtas aut eliciatur, aut si opus etiā fuerit, impellatur. Rumor certè uanus apud uos de belli apparatu, deq; militū delectibus increbuit. Nam contrà, res ad pacē magis (quod bene uertat) & concordiā spectat. Librariā prouinciā Marcellus ipse suscepit, nos ei operam polliciti omnē sumus. Picus Mirandula noster, ex tuis literis uel ad me, uel ad Marsilium mirificè te diligit: cuius etiam nomine salutem tibi ascribo. Vale. Florentiæ, Nono Calend. Augusti. M.ccccLxxxxiij.

ANGELVS POLIT. LAVRENTIO Medici, Petri Francisci F. S. D.

Manto Politiani.

COgis tu quidem me Laurenti carmen edere incōditum, inemendatū, & quod in publico semel pronūtiatum nimis fuisse impudēs uisum sit. Satis profectò fuerat

rat uixisse unum diem, quod tam fieret imperfectum animal, ac posse etiam inter insecta illa, quae uocetur Ephemera, connumerari. Nanq; ego id ad praesentem dũtaxat celebritatẽ, quasi Adonidos hortum concinnauerã. Prorogare tu nostrae Mantus (ita enim inscribimus) nõ tam uitã cupis, quàm dedecus: ferreus sim, si tibi quid denegẽ, tam nobili adulescenti, tam probo, tam mei amanti, tanto deniq; eam rem studio efflagitãti. Quare habe tibi quicquid hoc libelli, ac tu quoq; desyderio nostro aliquando subueni, & quae tibi Musae amatoria carmina uernaculè suggerunt, ne parere quaeso à nobis expectari diutius. Vale. Florentiae IIII. Nonas Nouemb. M.cccclxxxij.

Ἐφήμερα. Adonidis horti.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Saluiato suo S. D.

EN Rusticum tibi, id scilicet ab argumento inditum nomen. Tuo coactu prodit in uulgum, tibi est uni quicquid acciderit imputaturus. Iam ne sentis quàm tibi tuendus sit, uel tuo ipsius nomine, uel meo? Tua enim fides in eo, meus honos agitur: cuius quidem etsi semper cura apud te iam inde à pueritia excubuit, tamen eum tueri nunc uel ob idipsum impensius debes, quòd es nuper Laurentio Medici principi uiro, cuius ego cliens, alumnusq; sum, unus ex omni Florentina iuuentute gener ascitus. Profer igitur in tali patrocinio autoritatem omnem, atque gratiam, quam uidelicet tibi & uiri excellentis affinitas, & tua egregia indoles, morumq; suauitas conciliant. Vale, & me, ut facis, ama.

Iac. Saluiatus gener Laurentij Medicis.

ANGELVS POLITIANVS
Laurentio Tornabono suo S. D.

Debetur

Debetur hæc sylua tibi uel argumēto, uel titulo. Nam & Homeri studiosus es, quasiq; noster cōsectaneus, & propinquus Laurentij Medicis, summi, præcellentisq; uiri: qui scilicet Ambram ipsam Caianam, prædiū (ut ita dixerim) omniferum, quasi pro laxamento sibi delegit ciuilium laborum. Tibi ergo poëmation hoc qualecunque est, nuncupamus, ut sit amoris nostri monimentū, sit incitamentum tibi ad studia literarum, præsertim Græcarum, in quibus tamen ita tantùm processisti, ut uideare ad summum breui, si modò perrexeris, euasurus. Vale. Florentiæ. Pridie Non. Nouemb. M.cccclxxxv. Ambra Politiani.

ANGELVS POLITIANVS PEtro Medici suo S. D.

Facere non possum quin tibi agam gratias mi Petre, quòd autoritate, operaq; tua curaueris ut in collegium nostrū Matthæus Francus, homo (ut scis) mihi amicissimus, cooptaretur. Est autē non modò isto (licet inuidi quidam rumpātur) sed quouis honore dignissimus. Prima illi cōmendatio cōtigit apud patrem tuum sapiētissimum uirum, iocorū, & urbanitatis cū faceta illa scriberet carmina patrio sermone, quæ nunc Italia tota celebrantur. Quin idem parens tuus penè infantem adhuc te quædam ex his facetiora ridiculi gratia docebat, quæ tu deinde inter adductos amicos balbutiebas, & eleganti quodam gestu, qui quidem illam deceret ætatulam, cōmendabas. Nec tamen insuauior Francus in sermonibus, usuq; domestico, siue tu dicteria, siue fabulamēta, siue id genus oblectamēta alia requiras, in queis non eius ingenium magis eminet, quàm prudentia. Nihil enim unquam scurriliter, nihil im- Matth. Frācus.

modestè, nihil nō suo loco, nihil extra rē, nihil incautè, nihil sine delectu. Quare siue rusticaretur animi causa, siue balneis operā daret Laurentius parēs tuus (quod te meminisse nō dubito) Francum sibi adducebat comitem, cuius lepôre quasi recrearetur. Adhibuit eum deinde consiliarium Magdalenæ sorori tuæ Romam proficiscenti ad uirum, uidelicet ut rudis adhuc puella, quæ nunquàm de materno sinu se prompserat, paternum aliquem circa se haberet amicum, ad quem de re dubia referret. Hîc se Francus (ut homo est eximia patientia, sed & dexteritate) sic se nescio quo pacto diuersis, ignotisq; moribus accommodauit, ut & uniuersorum beneuolentiam collegerit, & sorori ipsi tuæ facilè unus omnia paternæ domus solatia repræsentet. Gratus esse Innocentio quoque pontifici mirè dicitur, gratus aliquot è purpuratis patribus: tui certè illum ciues, qui Romæ negotiantur, in oculis gestant. Quid quòd breui causarum foriq; Romani sic peritus euasit, ut iam non inter postremos habeatur? Est autem omnino ingenio uersatili Francus noster, & quod rebus, ac personis omnibus congruat. Cæterùm dispensatione domestica nemini cesserit, quippe gnarus omnium quæ postulat usus, non tam præscribere familiæ potest, ac solet, quid quisque agat, quàm quomodo, & quatenus agat. Addam unum adhuc illius insigne, nemo diligentius amicos parat, nemo fidelius retinet. Meus certè in ipsum contraq; ipsius in me sic amor innotuit, ut quod gratissimum est, & nos inter rara admodùm paria numeremur. Itaque bis me esse canonicum puto abs te factum, quando illum quoque nunc, id est alterum me, nostro cœtui agg

Politianus canonicus.

tui agg

tui aggregasti. Non enim minus in eo mihi, quàm in me=
ipso uideor honestatus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS FRAN
ciotto Vrsino suo S. D.

EXigebas à me superioribus diebus, ut ponderum no=
mina, & mensurarum breuissime tibi colligerem, sed
quorum potissimum sit apud Vegetium Renatum mentio
libro, quem nunc in manum sumpseris, quo medicinā uete
rinariam pertractat. Geram tibi morem, sed & libenter
mi Franciotte. Nam cùm tu Petri Medicis alumni, patro=
niq; mei sis amitinus, iisdem cū ipso laribus educatus, ex=
cellentis & indolis, & uirtutis, & ingenij iuuenis, idemq;
singularis erga me semper humanitatis, nihil est utique,
quod magis ex animo faciam, quàm quod esse tibi quàm
gratissimum sentiam. Prius igitur de ponderibus accipe, Ponderum nomina.
mox uerò & de mensuris. Minimū pondus est, qui Latinè
Scripulus, & idē Græcè dictus Obolus: pendere is puta= Scripulus. Obolus.
tur Siliquas omnino sex, quæ Ceratia Græcè nominātur, Siliquæ.
hoc est quantùm lentis octo semina. Tres uero Scripuli Ceration.
Drachmā faciunt, quod est argenti pondus. Duplex Dra= Drachma.
chma Siciliců facit. Drachmæ additus Scripulus Sextulam Sicilicus. Sextula.
creat. Sextulas Vncia senas habet. Sextulæ duæ Duella uo Vncia.
cātur. Octo Drachmæ reddūt Vnciā, quæ Scripulos oīno Duella.
cōtinet quatuor ac uiginti. Sed & Vncijs duodecim Ro= Libra Romana.
mana libra constat: nanq; Attica minor est, ut quæ Dra= Libra Attica.
chmis cōficiatur septem & septuaginta, cum Romana sex Mina.
& nonaginta. Sic Drachmæ centū Minam cōstituunt, ma
iorem Drachmis quatuor Romana libra. Talentum uerò Talentum Atticum maius & minus.
Atticum maius est, ac minus: quod minus his, Minas habet

sexaginta,quæ sex milia Drachmarũ sunt: qd'maius,tres
& octoginta Minas, sed & Vncias insuper quatuor: nec
maius ullum pondus Attico Talento.Dixi de ponderibus,
De mensuris. dicam uerò & de mensuris,illis,inquã,non quibus agros,
sed quibus aut fruges,aut liquores demetimur.Incipiendũ
Amphora. uerò ab Amphora cõsecrata Romanis in Capitolio,ne cui
uiolaretur.Capit hæc omnino quantũ tessera quoquouer-
Pes. sus in area pedum quatuor. Pes autem sedecim constat di
Modius. gitis. Duplex Amphora Modius est, aut si mauis Græcè
Medimnus. Medimnus:eademq; triplex efficit Sextarium:Sextarij di-
Sextarius. Cotula. Hemina. midiũ Cotula uocatur,& Hemina: quatuor uerò Sextarij
Chœnix. Chœnica complent,ita sex Congium, qui Latinè Chus di
Congius. Chus. citur. inde forsitan Sextarij nomẽ,quòd eũ sexies Congius
capit.Scribit tamẽ Pollux Cotulam Chœnicis esse tertiam
partẽ, Chœnicas octo et quadraginta Medimno cõtineri.
Sed & Hemina sex impletur Cyathis,Cyathi uerò põdus
Cyathus. ferè Drachmæ decem sicut Oxybaphi quindecim. Cyathi
Mystros. pars quarta Mystros, huius tertia Cyame, quæ duo Co-
Cyame. Cochlear. chlearia capit. Sunt & Artabæ,quæ ternæ denos capiunt
Artabe. Modios.Et omniũ maximus Culleus,quẽ uiginti Ampho-
Culleus. ræ complent. Addam notas etiam quasdam,quæ legentem
perturbent. Sextarij nota hæc est —SS— Scrupili ∋
Vnciæ ⌒? Semis —S Libræ /▲\. Absolui iam quod
mihi pensum dedisti. Siquid est quod in eo genere adhuc
desyderes,etiam atq; etiam potes audacter uti opera no-
stra.Restat ut te laudem Franciotte,quòd studium tantum
adhibeas comparandis equis bellatoribus, & alendis, sic
ut libros etiam diligenter,quibus ipsorũ cura continetur,
& exquiras, & euoluas, ac peritos, id est ueterinarios
consulas,

consulas, quorum scilicet ope uocabula quædam desita, ne doctißimus quidem uiris intellecta consequaris. Decet hoc te bellicis laudibus inhiantem, uestigijsq; maiorum, gentiliumq; tuorum fortiter insistentem: qui semper in armis incredibili gloria floruerunt, & nunc cùm maxime florent: sic ut familia Vrsina nihil esse aliud uideri poßit, quàm militum fortißimorum, ducumq; magnanimorum quoddam quasi seminarium. Vale.

Epistolarum libri Decimi finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM Liber Vndecimus.

ANGELVS POLITIANVS LVdouico Sfortiæ Vicecomiti princi pi clarißimo S. D.

ETSI minora fortasse uideri possunt, optime princeps, de quibus ego nunc ad te scribã, quàm ut animaduersione, curaq; tua digna sint: tamen quæ tua esse humanitas dicitur, æquo animo laturum confido, si dum probari tibi quàm maxime studeo, deuocare paulisper ad hæc inferiora, uelut ab excelsiore quodam fastigio te coner. Nam cũ tu princeps habearis ingenij perspicacißimi, prudentiæq; singularis, idemq; bonas arteis, & hæc ingenua studia, quæ profitemur, præ cæteris foueas, omni ope contendere debemus, ut tu quàm honestißime de nobis & loquaris, & sentias. Est enim bonorum

principum cum uiris eruditis tacita quædam, naturalisq; societas, ut alteri ab alteris illustrentur, ac dum sibi mutuò suffragantur, & gloria principibus, & doctis autoritas concilietur. Sed ut ad id ueniam aliquãdo, quamobrẽ scribere hanc epistolam institui, Georgium habes Merulam prouidentißime princeps, hominem doctißimum, qui non solùm docendo politiores cottidie tuos ciues reddit, uerùm scribendo quoque res tuas gestas, maiorumq; tuorum non posteritati modò, sed etiam (ut credimus) æternitati commendat. Hunc ego uirum cùm antea semper dilexi, & colui, tum posteaquàm sub tuum quasi uexillum se contulit, quibuscunque officijs potui, sum prosecutus. Nam & quoties incidit mentio, laudaui, sic ut neminem magis: & obtrectatoribus eius, quibus profectò non caret, audacißime restiti: & eiusdem postremò nomẽ, quàm honorificentißime potui, scriptis meis intexui: speraui q; fore ne minor esse inter nos animorum, quàm studiorum cõiunctio diceretur, quæ me tamen spes ualde fefellit. Nam triennio iam & literis suorum familiarium, & multorum sermonibus, & fama deniq; ipsa cottidie certior fio non modò eum de nobis asperè, & acerbè quacunq; occasione, sed etiam contumeliosißime solere loqui. Postremò librum quoq; aduersus Miscellanea nostra cõposuisse dicitur plenum fortasse (quod ipse ait) erratis nostris, certè plenum conuitijs. Quo equidem libro tantùm abest ut offendar, ut etiam gratias agam, modò aliquando edatur. Sed hoc molestum, quòd cùm diu uulgo recitet, adhuc tamen domi retinet, multa iactans, multa minitans. Itaque uisum mihi est dare ad hominẽ literas honoris mei causa: non

Georgius Merula.

non quidem ut in his iniurias illas expostulem, sed ut eum tamen rogem uerbis amicißimus, ut mihi etiam aliquando potestatem faciat audiendæ accusationis: ne scilicet indicta causa condemner, ac si non excusandi, quæ scripsi, certè castigandi copia quandoque fiat. Hoc est *denique quod ab ipso non solùm multis precibus, sed loco etiam maximi cuiusdam beneficij peto.* Verùm *nequis fortasse ad te mearum literarum sententiā secus deferret, ex quo tuus animus offenderetur, mitto exemplum ipsius epistolæ, qua uidelicet æquitatem postulationis meæ cognoscas: quod etiam ut impetrem, rogo me adiuues nutu, autoritateq; tua.* Nam *si mihi respondendi facultas dabitur, neminem equidem alium, nisi teipsum iudicem nuncupabo.* Tum *ut alia multa posthac, ita nunc responsum meum tuo clarißimo nomini dedicabo.* Quanquàm *enim adhuc non contigit, ut te ullis officijs demererer, curabo tamen sapientißime princeps, ut intellegant aliquando homines, fuisse etiam* Politianum *gloriæ, splendorisq; tui studiosißimum.* Vale. Florentiæ, *pridie* Calendas Februarias. M.ccccIxxxiij.

ANGELVS POLITIANVS GEORgio Merulæ suo S. D.

E*X literis, & sermone multorum cognoui iam diu te parum amicè de nobis & sentire, & loqui: scripsisse etiam contra* Miscellanea *nostra librum criminosißimū, quem soleas quoq; libenter, ut in quenq; incideris, recitare: deniq; meipsum abs te (quod uix equidē credo) tertio quôq; uerbo contumeliosißime appellari.* Quæ *quoniam res magis rumoribus increbuit, quàm ut dißimulari iam*

poßit, uiſum mihi eſt dare ad te has literas, quibus uoluntatem, ſenſumq́; omnem tibi meum declararem. Ego te ad hanc diẽ, mi Merula, ſemper & dilexi, & colui, cottidianisq́; ſermonibus, atque hoc ipſo Miſcellaneorum opere, quod reprehendis, collaudaui. Nullaq́; denique eſt à nobis in te unquam (cuius quidem mihi ſim conſcius) orta iniuria. Quapropter non uideo quæ cauſa ſit, cur tu ſuſpitionem dare maleuolis alienati à nobis animi concupiueris: aut cur non potius ipſe ad me liberè ſcripſeris, copiamq́; feceris amicißimo tibi homini, uel agnoſcẽdi errores ſuos, uel refellendi. Non enim mihi fieri iniuriam puto, ſi quis aliter atque ego ſentiat, aut ſcribat: quoniam ſententiarũ diuerſitate, præſertim in literis, amicitiam diſtrahi non eſt neceſſe: quin potius debere me illis magnopere intellego, qui me ab inueteratis erroribus aliquãdo reuocent. Quare tu quoq; ſiquid in me tale uel peperiſti iam, uel adhuc parturis, unde ego bonam frugem ſim laturus, adeò non offendar, ut etiam perpetuò me tibi debiturum profitear. Rogoq́; te per amicitiam noſtram, per communia ſtudia, perq́; tuas uigilias obteſtor, ut iſtud, quicquid eſt, edas aliquando in lucem, ne'ue mihi occaſionẽ uel emendãdi mei eripias, ſi uerò: uel defendendi, ſi falſò accuſer. Illud me fateor ualde mirari ſcripſiſſe ad me familiares quoſdã tuos, quibus adhuc ego tui honoris cauſa, ne reſpondi quidẽ, ſolere te in omnes inuehi noſtræ ætatis profeſſores, ac ſuſtuliſſe animos de libellis quibuſdã modò repertis, unde etiã lactis gallinacei (quod dicitur) hauſtũ ſumpſiſſe te iactes. Quos ego tamen ſermones ab obtrectatoribus tuis confictos, quàm abs te uſurpatos libentius crediderim: nõ enim

decent

decent canos istos. Nam quid habes in hoc seculo Merula, quod contemnas? Aut cur tantùm libris ijs censeri te postulas, quos auspicio Ludouici Sfortiæ, sapientißimi principis inueneras? Cuius tu beneficiū si supprimes, qđ patêre quàm latißime debet, magnam profectò in te calumniā concitabis. Cæterùm de eo tu uideris. Multò enim tu melius perspicere quàm nos, quod tuum officium sit, & potes, & debes. Ego illud à te breuiter peto, notas ut istas scriptorū meorū (quas aiunt) aliquādo publices, locumq; mihi des uel purgādi meipsum, uel corrigēdi: quod si feceris, polliceor me quoq; par pari relaturū. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo S. D.

Bernardus Riccius inter disciplinas, & alūnationes tuas sanè iuuenis non pœnitendus, potestatē mihi fecit legendi exempla earū literarum, quas cùm ad Merulam, tum ad sapientißimum principem Ludouicum eadē de re nuper cōscripsisti, & quid à me cōsilij postulares, ostendit. Conueni cum eo in sentētiā, ut literæ ipsæ ordine suo redderentur, ne illis fortè suppreßis, aut dißimulatis, si res ad aures peruenisset, de Miscellaneis tuis in aliquo metu fuisse uidereris, cū defensio lōgè ualidior, quàm accusatio sit parata. Quid iste senex uir, alioqui (quod nosti) lectionis multæ, atque eloquentiæ non indiligētis, ex literarijs tumultibus uelit, planè iam cerno. Satis gloriæ sibi cōparauit: quoniā quæ commentatus est, & quæ scripsit, magna posteritatis spe, & uiuētium gratia sunt recepta, nūc alienæ siquo fato imminet famæ, tam malè audiet, quàm malè dixerit alteri, laudis oblitus, aut ꝓdigus

suæ. Inter professores primas sibi partes uēdicat: id ambienti concedatur, & merēti, sed ea lege, ut ab illo secundus esse nō debeas, nisi ætatis concessu. Spero tamen (ne à ioco absim) hominem tibi non multùm nocere posse, cui undiq; dentibus sit os uacuum. Intereà uerò pietatis erga illum meæ fuerit, & amoris quoq; in te maximi, diligenter curare, ne te mordicus lacessat. Sed qd' æquißime petis, siquid in tuis libris à ueritate, aut à maiestate Latina, cuius assertor studiosißimus semper fuisti, remotū deprehendit, & alienum, ostendat boni consulentis more: quia sis paratus herbam dare, neq; puditurus errata corrigere, qui plurimū prodesse ingenijs concupisti. Vale. Mediola x v. Februa. M.cccclxxxxiiij.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA
Angelo Politiano S. D.

ID *ab naturæ, & maiorum instituto erga doctos nobis insitum est, quod fieri tu optas, ut eos diligamus, & ubi accidit, etiam libenter ornemus.* Hoc *autē tecū eò studiosius agimus, quòd ad doctrinā hoc plus habes: quia in Medicum gente nobis amicißima & uixisti hactenus, & illi charus haberis.* Itaq; *minime grauatim cum Georgio Merula id egimus, quod petijsti: non modò ut tu clarius intelligas, quæ per obscuros hominum sermones de illius in te accusatione istuc ferri dicis: uerumetiā quia minime probamus ut uiri eruditi aut mutuò odia exerceant, aut quod inuicem fraternè agi deberet amicè monēdo, id durius agendo ad mordacitatem transferant. Rescribit tibi ille, quod scribæ oratoris apud nos agentis dedimus. Itaq; putamus eum tibi satisfacturum, & ostensurum, quamuis molestè*

molestè tulerit, quæ sua putat ab alijs tanquam sua usurpari: non obliuisci tamen quòd ueteri amico, & homini literato à se debeatur. Vale. Vigleuani, die 11. Martij M. cccclxxxxiiij.

GEORGIVS MERVLA ANGELO Politiano S. D.

COnquereris Angele per literas, quòd maledictis, siue profitear, siue in circulis aduersus literatos sermo habeatur, te insecter: criminosissimum præterea libellum confecerim, quē etsi nondū edidi, tamen ut in quēq; incido recitem: atq; non parum miraris, cur hæc in te moliar, qui me colueris, laudaueris, & nulla iniuria affeceris. Ego mi Angele priusquàm te noßem, fama nominis tui adductus, quibus potui officijs sum prosecutus: libros Græcos, in quibus eruditio ampla, & recondita continetur, Florentiam ad te misi, nihil sanè ueritus, quòd æmulus, & imitator studiorū fores. Quid quòd de te semper honorificè sum locutus: tantumq; tibi deferebam, ut qui audirent, plus amicitiæ, quàm ueritati me tribuere existimarent? Meministi, credo, quid in frequenti auditorio Venetijs, cùm ad me acceßisses, palàm dixerim, te illum esse, quem priscæ, & Romanæ doctrinæ instauratorem mihi pollicerer. Nihil unquam contumeliosius sum locutus, nec est qui audiuerit Merulā aduersum tua scripta (Miscellanea excipio) quicquā, quod te offendere debeat, protulisse. Notauere alij syllabas in metris uitiosè positas, alij solœcismos tetigêre. Ego hæc, & talia in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Miscellanea ut primùm mihi oblata sunt, titulo ipso permotus,

carptim

carptim legi. Cùm in eum incidissem locũ, ubi cum honesta præfatione mentionem de me facis, non potui nõ gaudere testimonio tuo. Quis enim à uiro erudito laudari nõ expetat? Cæterùm familiares quidã, & discipuli animaduertisse se mihi retulere non admodũ pauca, quæ iampridem à me didicissent, & literis prodidissem, ceu autor eorum essem, in Miscellaneis à te usurpari, atq; suppresso nomine, alia uelut peruersè interpretata damnari. Mouit ea res mihi stomachum, extra tamẽ iram, & obtrectationẽ. Deinde paulò curiosius dũ capita percurro, plus inueni, quàm à familiaribus accepissẽ. Ita dũ mea partim subrepta, partim subdolè designata cognosco, pauca tumultuariò in aduersarijs magis, quàm in codice adscripsi. Dices, cur non continuò mecũ iniuriam expostulasti? Nõ æqua facere me existimabam, quasi tu errata nec cognoscere, nec corrigere scires: ita satis habui in summa magis quàm particulatim quid peccasses indicare. Potuisti, nisi tua nimis amasses, ubi te notari sensisti, diligentius Miscellanea explorare, tum retractare, siquid perperam scripsisses: & quod bona nomina facere solent, si non erat unde debitum redderes, saltem apud creditorem, quãtum debeas profiteri. Quod autem indignaris, & ægrè fers quòd dicitem nostri temporis professores non admodùm doctos mihi uideri, abstineas quæso ab ira, & indignatione. Satis enim constat ex commentarijs nostris, qui circunferuntur, quid in re Latina præstare ualeat Merula. Exibunt in publicũ, & in aciem elucubratæ nostræ Centuriæ, quarum uim, & impetum quis sustinebit? Terga protinus dabunt, & diffugient. Cæterùm ut ad libros

redeam

redeam, quos auspicio Ludouici principis excellentißimi à situ, & propinquo interitu uindicauimus, quid reũ calumniæ me facis, quasi beneficium supprimere uelim? Publicaui autorum nomina, & operum titulos. Gestiunt credo umbræ, & scriptorum manes, ad quos diligentiã, & fidem Merulæ iam peruenisse puto. An existimas ex ingenio, si non tuo, certè multorum me esse, qui si thesauros hos inuenissent, iterũ eos defodissent? Canos mihi obijcis, importuni non sunt, superest animi uigor, corporis robur, celeres ingenij motus, manet prætcrea pertinax, & ampla illa tam rerum, quàm literarum memoria. Et hæc satis ad Politianum nostrum. Vale. Ex Mediolano VI. Calend. Mar. M. cccclxxxxiiij.

ANGELVS POLITIANVS
Georgio Merulæ suo S. D.

GRatæ mihi omnino literæ tuæ fuerũt, gratiores futuræ tamen, si qđ ego in primis optabã, petebamq; à te, secum quoq; Miscellaneorum nostrorũ notas attulissent. Nam ista quidem ratio scribendi tua, nec diluendi criminis mihi potestatẽ, nec agnoscendi fecit: sed quoniã in manu mea non fuit, quo tu tandem pacto rescriberes, breuiter ad hæc ipsa quoq; epistolæ tuæ capita respõdebo. Commemoras officia, quæ adhuc ignoto præstiteris. Misisse enim Græcos ais libros ad me Florẽtiam, plenos eruditionis reconditæ, nihil ueritum quòd æmulus, & imitator studiorum forem. Non soleo Merula nec facilè obliuisci, nec libenter dißimulare, siquod aliquando in me quisquam beneficium contulerit. Cæterùm tu quidem ad me libros misisti nullos, ac siqui Florentiam Venetijs allati

allati sunt, eorum copiam senatus Venetus Laurentio nostro Medici semper fecit. Sed nec ego æmulus, aut imitator studiorum tuorum: quãquàm enim tu uir omnino in literis magnus, non tamen planè tantus, ut te mihi unquã ad imitandum proposuerim. Nam quòd te semper de nobis honorificè ais locutum: malo equidem tibi, quàm tuis familiaribus credere. Solent enim minuti quidam, & pusilli, famam quoq; libenter magistrorum suorum detrectare. Cuiusmodi hominum malignitates, ingratumq; animum nos quoq; interdum, magis etiam, quàm uolumus, experimur. Videlicet committere me tecum studuerunt, falsisq; ob id suspitionibus impleuerunt. Sed uitiosas deprehendi syllabas inquis in nostris uersibus. Rogo, quas? an eas fortè dices, quas in fronte ipsa statim, sicut alia errata librariorum collegimus? At hoc periniquum est: non enim præstare alienã culpã debeo, quam præsertim correxerim. Nescis quàm sæpe semidocti illi, qui librorũ excusoribus operam nauant, ita explicare se soleãt, ut in quoq; hæsitauerint, ut aut inducta pro receptis supponãt, aut ipsi ex tẽpore ad suum cõmodũ falsa quæpiã cõminiscantur? Præsertim si confusè, ac perturbatè scripta sint exemplaria: sicuti plerũq; solẽt, quæ prima procudimus. Nam & illud usu quandoq; uenit, ut ne ipsi quidem scripta nostra facilè relegamus. Quòd si calumniæ isti sit locus, quomodo quæso illa tua defendes? Non stratũ, non ulla ualẽt uelamina pati. Et item? Cui dat latratos obuia turba panes. Non enim saltem codices proferre antiquos potes, qui corruptæ lectioni adstipulentur, sicuti nos in Catulliano illo uersiculo, quem quidam frustra inuadunt:

Excusores librorum.

Ista tamen lingua si usus ueniat tibi poßis. Fit autem interdum profectò, ut ne nostra quidem relegentes, mendū siquod ibi est librariorum, deprehendamus. Ecce enim quàm multa me prætererūt, quæ nemo bonus, & æquus obiecerit. Eulabiam scilicet artifices isti, pro ablabia, Sabadium pro sabazio, Theodoritum pro theodoreto subdiderunt. Iidem capite duodeuigesimo, Pedianum pro Pompeio, pro Iuuenale Vmbritium. Capite rursum duodequinquagesimo, quintum ac uigesimum Plinij uolumē, pro quinto & trigesimo. Sexto autem octogesimoq;, Martialis septimum pro undecimo citauerunt. Mustellariam quoq; alibi quàm mostelariam: & Cæcilianos annales, quàm Cælianos maluerunt. Solœcismos porrò adhuc nemo mihi ex doctioribus obiecit. Nā quæ uilißimi quidam nugatores in angulis garriebant, ea nos propalàm citatis autoribus confutauimus. Verùm hæc, & talia, inquis, in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Rectè tu quidem, quando hæc errata nostra non sunt. Nam si nostra ibi culpa ulla foret, magis aliquātò in nobis & exigenda fuissent, & reprehendenda, quàm in quibus nulla iactura fieret quocunq; modo tandem uel loquerētur, uel scriberent. Venio ad Miscellanea, in quibus offensum te scribis, quòd tua quædam subripuerim, quædam autem subdolè (sic enim inquis) designauerim. Ita nobis & plagium Merula obijcis, & dolum malum: graue utrūq; crimen, sed utrunq; falsum: nihil enim est apud me, quod tibi subreptum dicas, quoniā quæ scripsi, partim nihil ad tuos commētarios attinent, partim ab ijsdem magnopere dissentiūt. Tantùm de Baptis nonnihil apud te, sed

Loci miscellaneorum, Politiani, à typographis corrupti.

te, ſed rude tamen adhuc, & inchoatum, de quo mihi tacendum putaui, ne ſtatim ibidem reprehẽdere in Cotytto nominatim te cogerer. Nã quòd Ouidianũ tu quoq; uerſiculũ citaſti de Naulijs in cõmẽtariolis quibuſdã, quos adhuc equidẽ nõ uiderã, tam puſillum, minutum, tamq́; nihil eſt, ut illius etiam fortaſſe te pudeat. Vbi autẽ ſubdolè tua notauerim, nondum profectò intellego. Bis equidem toto opere te laudaui, prius à doctrina, poſterius & à moribus. Sed tu fortaſſe iniuriam tibi factã credis, quòd de rebus ijſdem non eadem tecũ prodiderim: quaſi uerò maior tui mihi, quàm mei ipſius habenda ratio fuerit. Satis opinor amicitiæ dedimus, quòd ut quæq; fuit occaſio, te laudauimus, nunquã reprehendimus. Iam noſtra illa errata, quæ te alijs indicaſſe prædicas, rogo nobis quoque ipſis aliquãdo indices. Efficiã credo, efficiam Merula protinus ut ſententia decedas. Nec tamẽ ſiquid uſquã peccaſſe oſtenderis, defendã: ſed agnoſcam protinus, agamq́; tibi meritò gratias. Nam & ipſe poſterioribus ſcriptis non dubitem quædã interdum ex prioribus, exẽplo doctiſſimorum uirorum retractare: ſicuti Pitylisma illud apud

Pitylisma

Pytisma.

Iuuenalem, quoniã Pytiſma quoq; pulchrè uideor poſſe tueri, quo poëta illos innuat, qui conceptos ore aquarum hauſtus, per laconicum ſpargant: uerbum enim ipſum διαπυτίζειν etiam apud Alexandrinum Clementem, qui Stromateus dictus inuenitur: cuius ſimplex & grãmaticus declarat qſpiã, ſicuti nos antè meminimus, & uulgaris etiamnum Græcorum lingua uſurpat: à quo Terentianum quoq; illud pytiſſare formatũ crediderim. Quòd

Pytissare.

ſi tibi idẽ ſenſus, atque animus eſt, ut indicari à nobis uiciſſim

cißim tua tibi uel optes, uel ſaltem nõ moleſtè feras, profiteor hoc me quoq; lautè munus adminiſtraturũ. Nam quòd & tu Centurias facis, ac ne titulis quidẽ noſtris abſtines, facilè patior. Sed quid eſt, quod ais fore, ut terga dent protinus, ac diffugiant? An ex Parthorũ gente tuæ iſtæ Centuriæ ſunt, ut uidelicet fugiẽtes prælientur? Sed hoc iocatus, neque enim me fugit aliud planè ſenſiſſe te, quàm quod in tuis omnino uerbis expreſſeris. Libros autem recẽs inuẽtos, ſi publicaueris, optimi uiri officio fueris functus. Ita nos quidẽ Græcos è tenebris permultos eruimus, quorũ cottidie noſtris quoq; nõ modò æmulis, ſed etiam obtrectatoribus copiam facimus. Illud miror, quòd obijci tibi canos pro uitio putas: utinam enim mihi quoq; ſic aliquando obijciantur. Non enim turpis canities homini docto præſertim, ſicut tu es, uerſantiq; ſemper, quod ipſe facis, in ſtudijs literarum. Vale. Canities.

GEORGIVS MERVLA LVDOuico Sfortiæ Duci S. D.

POſtulat apud te princeps excellẽtißime Merulã titulo iniuriarũ Angelus Politianus, atq; acrius premit q in illius ſcripta inuectus ſim, neq; parcã quoties de literis agatur: & proinde iniquũ, & ingratũ me eſſe, qui cũ me coluerit, & aduerſus obtrectatores defenderit, nõ aliquid gratiæ reponã, aut crimina impingam. Poſtremò petit ut ab obtrectatione deſiſtam, & quod domi, & in capſis clauſum contineo, cur id aliquãdo non publicẽ, ut cauſam is dicere poßit. Ego princeps clementißime, ſi quicquã de Politiano paulò licẽtius locutus ſum, citra cõtumeliã id feciſſe fateor: poẽtas & oratores enarramus,

& siquid in illis habetur, qđ interpretationis indigeat illud palàm aperimus, etiã cum offensa grãmaticorũ nostri tẽporis, quibus fortiter repugnamus. Hunc morẽ *tenuere prisci, quoties difficiles quæstiones, aut occultum quiddã, & abstrusum enucleare, & expedire oportuit.* Intercessisse *inter nos amicitiam non diffiteor, sed prior* Merula *magnis beneficijs in* Politianũ *prouocauit. Græcos libros eruditionis uariæ partim meos, alios mea opera, & diligẽtia* Venetijs *trãscriptos* Florentiã *misi, quos optarẽ, ut paulò curiosius tractaret: gratiam se retulisse existimat, q̃ de* Merula *in* Miscellaneis *cum præfatione honesta mẽtionẽ fecit.* Quorsum *tẽdit agnosco.* Pugnant *facta cum dictis, nã quoties explicare quippiã, & obscuros sensus explanare tẽtat,* Merulã *perstringit. Hæc animaduertunt, & rident, qui* Miscellanea *legunt.* Et, *quod nõ bene literati hominis est, interuertere, ne dicã circũducere ijs* Merulam *conatur, quæ aliquot abhinc annos exposuimus, & literis prodidimus.* Hermolai *manibus, & umbris bona optamus: is ingenuè fatetur per quos profecerit, ita sortem facit ex usura.* Politianus *plus æquo sibi arrogat, nec pati potest si cõtrà q̃ sentiat, aut scripserit, quippiã proferatur.* Mutuis *assentationibus qdã sibi aures pmulcẽt, & ut audio, uelut disciplinarũ proceres triumuiratũ in literis sibi uẽdicãt, qui sine* Sole, *puluere, & lucta parari minime potest.* Pugnandũ *est perpetuò pro literis: tantũ abest ab iniuria huiusmodi concertatio, ut nihil honorificentius, aut quod magis cõducat studiosis, fieri posit.* Cæterùm *quid tantopere deposcit, ut quæ iam trienniũ cõscripsi, edam? an nõ uidet datũ sibi spatium,*

tiū, ut ea retractare, & corrigere poßit, quæ minus erudite cōscripserit? Illud, ut coniector, hominem ad uiuum pungit, quòd libros, te auspice, & nostra diligētia inuentos, Florentiā non miserim: semel, atq; iterum illos efflagitarunt, breui exibunt in publicum, tibiq; gratias habebit posteritas, quòd tuo auspicio magis renatæ, quàm restitutæ literæ Romanæ *fuerunt.* Vale *princeps potentißime.* Ex Mediol. IIII. *Cal.* Mart. M. *ccccxciiij.*

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano *suo* S. D.

*G*Eorgio *Merulæ nūquàm uideor familiarior fuisse, quàm cùm è uita modò disceßit: neq; senē unquàm tanti feci, quanti cùm illū amisimus.* Ipse *enim tum docendo, tum quoque scribendo admodùm occupatus, nisi cùm animum contemptim tamen aliquando relaxaret, nihil de se nobis reliqui faciebat.* Et *ego principis negotio assiduè implicitus ad eum non accedebam, nisi in uia fortè fortuna conspicatus, gressum ad salutandum deflexissem, filij officium præ me ferens.* Cœperat *proximè ægrotare, de cuius ancipiti morbo cùm ad principem* Ludouicum, *qui tum prandebat, nuncius esset allatus, animū, & mensam non mediocriter conturbauit.* Est *enim princeps ipse natura sua in omnes bonos facilè procliuis.* Sed *Georgium in primis uehementer amabat, quia de se, & de maioribus suis ab eo singulari fide, ne dicam æternitatis spe, scribendi studium susceptum fuisse animaduertebat.* Itaque *de ministrantium, atque aliorum turba, quæ mensam circunstabat, sensim me subtrahens, ad ægrotantem conuolaui.* Offendo *non synanche, & angina, sed*

quodam nouo fiucum casu oppressum, libero alioqui uocis meatu loquentem. Saluto, hortorq; ut bene speret. Animo respondit ualido se esse. Et quanquàm cerneret medicos animi pẽdentes, ipse tamen nihil metuere statuerat. Qui insecutus est, ac tertio etiã die ad ipsum redeo, alebatur fistula argentea in eiusmodi usum fabrefacta: quoniam craßioris materiæ neq; mansum, neq; pinsum deglutire per se quicquã poterat. A' uino prorsus, cuius alioqui per ætatis indulgentiam, ac etiam per morbum auidus erat, medici temperandum fore præceperãt. Dies decem produxit, præter postremum biduum, in bonam spem. Vbi uerò è uita discedendum esse cognouit, expiato animo, & religione Christiana rite recognita, in somnũ abeuntis more, ut speramus, cœlo receptus est. Concordiam tibi, complexum, & osculum testamento reliquit. Atque in his, quas scripserat, Latinarum literarum nõnullis obseruationibus, & cæteris id genus ob Miscellanea tua, nomini tuo parci mãdauit. Nam ut totam eam amaritudinem mihi condonaret, tempestiuè rogaueram. Mi Politiane, nullis equidẽ uerbis consequi possem, quãtùm mors eius, qui principi gratus, qui utilis instituendæ iuuentuti, rerũ memoria, & iucunditate omnes oblectabat, doloris mihi attulerit. Verùm abs te illud contenderim, ut iacturam nostram tibi communem existimes, & quod semper fecisti, fato functum illa tua pietate consequaris, per quã in tuo nomine illius nomen semper coniunctum appareat, & quæ fortè in diuersum alterius fuerat censura, utriusq; studium pari uoluntate semper copulasse cernatur. Vale, Mediolani.

Ange

ANGELVS POLITIANVS

Iacobo Antiquario suo S. D.

Ain' uerò Merulam nostrũ fato functum? O incertã spem, fragilemq; hominum uitam. O nimiam profectò studiorum iacturam. Sed quò me uertam Antiquarie? quod'ue consiliũ capiam? Tacebo'ne penitus, & ipse me prodam? an potius iniquissima cõditione certabo cũ mortuo? cui scilicet in inuidiæ locũ misericordia successit? At inquies, testamento cauit, ne nominatim taxareris: quasi uerò quicquã intersit, nomine, an signis noscitur. Sed quicquid futurum, rogo, obtestor, cures ne diutius animi pendeam, notæq; illæ scriptorũ meorũ, quales quales omnino sunt, ut quã ocyssime publicẽtur. Dederam in hoc ad eum iam literas, quibus hominẽ leuiter pungens ad edenda quæ supprimeret, euocabam: sed retraxi statim, posteaquàm tu me certiorẽ de illius interitu fecisti. Fuit autẽ impetus etiã cõcerpere quæ scripserã. Nec abfuisset quin facerem, nisi tu eũ decessisse, dimisso prius in nos aculeo, significasses. Libuit ergo mittere eas ad te literas, quanquàm scio intempestiuas, imò uerò etiam inuidiosas, illo iam mortuo. Sed tamen perire uigiliolas meas pati non quiui. De cætero, quod mihi cõsiliũ dederis, id exequar. Nam cùm uiuente illo, retaxatio quoque foret honesta, nunc mihi nescio quo pacto parum etiam speciosa uidetur defensio. Quòd uerò tu tam officiosus rebus omnibus erga me sis, ago quidem gratias: sed ita tamen, ut fatear gratiã, quæ tibi à nobis maxima debetur, nulla ex parte agendis tantùm gratijs posse referri. Vale.

ANG. POLIT. Georgio Merulæ suo S. D.

DEderam commodùm literas ad te, quibus ad eas respondebam, quas proxime acceperam, cùm redditũ mihi est eius ipsius epistolæ exemplũ, quã tu paulò antè ad Ludouicũ Sfortiam sapientißimũ principem scripsisses. Miratus in ea epistola sum, non quidẽ quòd in ordinem me coëgeris, aut quòd uiros in literis præcellenteis, quibus ego sim charus, obliquè perstrinxeris, neq; enim hæc in te iam quispiam miratur: sed quòd apud eũ principem tam multa, non dico mentiaris, sed certè fingas, cuius & autoritatem uereri debueras, & ingeniũ. Cæterũ ego ad cõuitia illa tua, siue quæ propalàm aduersus me, siue quæ aduersus homines me mihiipso chariores obscurè fudisti, nihil in præsentia respondebo. Non quia non & facultas nobis, & materia superfit, sed quoniam certare maledictis tecum, hoc est cum homine exercitatißimo, non libet. Illud adhuc ut taceam persuaderi mihi nõ potest, nullum me unquam abs te beneficium accepisse, præter hoc unum fortè, quòd arrogantẽ me uocas apud principem. Licebit enim tandem correcto mihi (quando ætas mea discendi nondum præterijt) doceri abs te modestiam, & humanitatẽ: qui cùm sis homo omnium (sicut uis) eruditißimus, adeò teipsum deijcis, adeoq; summißè geris, ut conferri te cum professoribus cæteris non patiaris. Hermolaum iure laudas hominem doctum, & probum: quem tamen si uiueret, ut morẽ tuum teneres, non laudasses. Is tamen semper à nobis, nescio quo pacto contra te stetit, ne tibi ex illius iudicio nimium placeas. Illud omnino uanũ, quòd semel atq; iterum me dicis à te libros istos efflagitasse: quod ego profectò nec feci, nec

si fa

si facerem(quæ tua liberalitas est)impetraturum cõfiderem.Porrò autem quòd ais non posse me pati, si contrà quàm sentiã,aut scripserim,quippiã proferatur:adeon', quæso, oblitus nunciorum, literarumq; mearum, quibus ad edenda,quæ aduersum me scripseras, cohortabar, debiturum tibi me magnopere professus, si mihi uel quod defenderem obijceres,uel quod emendarem? Quod quoniam ut faceres nec meis ullis adduci precibus,nec autoritate præclarißimi principis potuisti: fateris'q; tamen apud eum scripsisse iam triennio cõtra nos,quod in tuis ad me literis ferè negaueras: alia iam uia te Merula adoriar,eliciamq; tandem si potero ex umbraculis in solem.Nec uerò te imitabor,ut in uniuersitatẽ inuehar scriptorum tuorum,quod bellißime poteram: sed ad parteis accedam potius,in quibus ingenium, doctrinamq;,præterea memoriam illam amplam tuã,quam prædicas, desiderauimus. Cæterùm quoniam epistolam scribo, non librum,ludoq; tecũ blandè potius,quàm adhuc certo, paucula tantũ de multis,eaq; breuiter attingã.De satyra nõ bene sentis,cõfundis species, confundis autores. Quod si non statim fateris,profiteor argumentis euicturum.Peccas idẽ quòd ais causas primùm reddere poëtam, cur relicta frequẽti poëtarum materia satyras adgressus. Non enim hoc ille primùm, sed cur omnino carmen cõponat: deinde autem cur & satyras potißimùm, quo loco ita subdit:Cur tamẽ hoc libeat potius decurrere campo. Nã de Rhinthone bis peccas, & quòd rusticos autores hic quoq; contaminas,& quòd uilißimum fuisse nugatorem falsò credis, cuius etiam Græco epigrammate poëmata

Reprehendit aliqua Merulæ errata.

y 4 *cele*

celebrantur. Nego uerò usquã legi, quod asseris excogitatum fuisse tum primùm, ut rubigo uulneribus adhiberetur, cùm Telephum curauit Achilles: in quo te Plinius quoq; tuus nihil adiuuat. Sed à spadonibus uxores duci solitas, notari credis epigrãmate Martialis, in quo non magis uxor, quàm meretrix, non magis spadonis esse uidetur Egle, q̃ senis. Lacerna. *Lacernã credis ubiq; militarẽ uestẽ, parum memor exemplorũ, quæ paßim refragãtur, quale nunc illud subit: O` quantos risus pariter spectata mouebit, Cum Palatina nostra lacerna toga. De Latino & Thymele uanißima omnia: nam nec illa usquam Latini uxor, nec eius celebre adulteriũ, nec à mœchis Latinum cæsum significant alapæ, nec ipsius unquã noua persona inducta est à mimographis, quæ si mentior, refelle. Sequitur* Ouidij locus. *uelut extra ordinem corruptus à te Nasonis uersiculus, ubi pro Teuthrantia turba, de qua nos in Miscellaneis, tu Thestitiam supposuisti. Vt igitur & erratum tuum pariter agnoscas, & beneficium meum, qui de hoc etiã tanta illa occasione cum iactura aliqua debitæ mihi gloriæ tacuerim, dico te quater in una uoce peccasse, q̃ antiquam pariter, & uulgatam dictionem sustuleris, ac pro Teuthrantia contra omnium fidem exemplarium Thestitia subdideris, quòd Thestiũ credideris fuisse, qui sit apud Eustathium Thespius, quòd à Thestio Thestitiam cõtra analogiam deduxeris, quòd antepenultimam feceris longã, quæ breuis esse in Thestio debuerat. Hinc si te, Merula, extricabis, uirum putabo. Nolo nunc tibi quæstionem super Ichthyocolla mouere, satis enim te (si modò sentis) Hermolaus ipse Barbarus confutauit. Illud*

quæro,

quæro, præsepia pro meretricibus, aut quod mox adijcis, pro ipsarum locis, ubinam legeris: aut cur necesse habueris ad lupanar cõfugere, cum statim illud sequatur: Dum *peruolat axe citato. Quid autẽ pugnãtius, quàm per amicam lacernatam puerũ significari Sporum, quòd uirilis habitus lacerna sit, eundemq; tamen dicere muliebriter fuisse uestitum? Quid porrò tam ridiculum, quàm supinũ accipere pro superbo, & erecto: tum autores ibidem aduocare, qui delicatũ, & mollem tueantur? quod & usus doctorum comprobat, & historiæ fides. Quid postremò tam rude, quàm putare traductam gyaris turbam significare in gyaras relegatam? Quid quòd & tabulã doces, in quam tesseræ mitterentur, etiam dici latruncularíam? Quare ad autores te uoco.*De *lithostrato nihil dixerim, quoniam quamuis exceptione ista nõ uteris, conferre tamen in librarios culpam facile posses.* Crispinum *certè significari per hominẽ qui sit ad* Euphratem *natus, mihi* Merula *non persuadebis: cùm fuerit Crispinus (ut apertè* Iuuenalis *ostendit)* Aegyptius, *non* Armenius. Volo *de hemistichio quoq; illo taceamus: Quid confert purpura magis: ubi te non sentis hexametrum uersum pyrrhichio clausisse.* Nã *rancidulæ illi tuæ ciconiæ, qua repræsentari concordiam putas, nullus, opinor, idoneus autor, sicuti nostræ cornici suffragatur.* Docebo *aliàs quàm multa prætercam, sed & hæc ipsa uides quàm presse, quàm astrictè, quàm breuiter, necdum satyram unã exhausi, nimis tamen epistola extenditur.* Itaque *ne mihi in libellum surgat, carptim paucula tantum sequẽtibus delibabo, uidelicet ut quæq; in oculos incurrerint.* Ergo *se-*

Supinũ.

Gyaris traducti.

Latruncularia.

Crispinus.

Vulua. cunda satyra, uuluam dici uis in reliquis animalibus, in
Vterus. muliere uterũ. Nos è diuerso uuluã quidẽ mulieris ibidẽ legimus, uterum uerò cerui, & equi, apud Vergiliũ. Defende igitur hoc quoq; si potes. Defende illud etiã, Creticum deriuari à Græco iudice, reclamantibus, opinor, & orthographia, & syllaba. Tum doce nos magister, ubi sit is locus, à quo præclara ista Cocytos, repugnãte spatio syllabæ, cognominetur. Etenim de Lyde satis dictũ, opinor, in Miscellaneis. Illa uerò tua ratiocinatio in satyra tertia eiusmodi est, ut planè palmariũ repereris: colligis enim (sicuti uideo) peracutè aliũ esse hunc apud Iuuenalẽ Vmbriciũ, alium de quo Plinius ut aruspice meminerit.
Vmbricius. Quoniam hic, inquis, aruspicinæ imperitũ se dicit: sed ostẽdas uelim, quo loco dicat hoc Vmbricius. Nã ranarũ uiscera tu quoq; ad ueneficiũ transfers, & rectè quidẽ: nõ enim pro uictimis credo ranæ quoq; cædebantur.
Palliolum. Iam palliolum, quod esse linteũ putas, crederẽ fortasse, nisi tutemet aduersus te Martialis hunc uersiculũ aduocasses: Succida palliolo uellera quinq; petit.
Opici. At opicos pro frendentibus accipis, & barbaris. Sed opicos esse autores idonei persuadent illos, qui Græcè nesciant, etiã si Latinè nõ indocti sint. Itaq; festiuè mures opici uocantur, qui Græca rodebant carmina, quæ nec intellegebãt: & malè Græcissantis amicæ uitia uelut opicæ mulier illa
Phæcasij. mera Cecropis castigabat. Verùm deos etiam Phæcasios apud Appianum legisti, nos calceos ibi Phæcasios legimus, nõ deos. Sed & strigiles corruptè profers, Persiũq; aduocas in syllabæ quantitate reluctantẽ. Iam si placet, ad quartã descendamus, nisi nimiũ fatigatus, uerùm quiescas

*scas paululum,mox tamen opus repetemus.*Nego Arici= nos axes ad bouillas pertinere.Nego te uerum scripsisse in pegmatis etymo. Nam chironomonta tam corruptè le gis in quinta,quàm indoctè explicas:quæ enim de tribus nominibus aliena prodidisti,satis,ut arbitror,in Miscel= laneis arguuntur.Nec illud in sexta defendere à risu pos= sis: Et agello cedo paterno: ubi pariter & Latinitatis obliuisceris,& intellectum confundis. Glaphyram uerò, qui tamen est apud te Glaphyrus, nũquàm profectò co= mœdũ,citharœdum'ue credidisses, si Græca teneres An= tipatri epigrãmata,& Philippi. Nec inter Veneris figu ras Græcus uspiam cõcubitus reperitur,ut ad has confu= gere ineptias necesse habueris, cùm taxentur ibi fœminæ etiã inter coëundum Græco sermone blandientes. Certè Capitolina quercus, quomodo consulatũ triumphum'ue significet, haud intellego. Nec tu quercum doces fuisse in Capitolio,sed(quod nihil ad rem facit)in Palatio:nu merosum hìc agmẽ quasi trãsmitto,breuitati seruiens,ad columnas tamen Delphinorũ te uoco,rogoq; uideas ali= quando, si potes,quæ Dion historiæ scriptor,libro un= dequinquagesimo de Agrippa prodidit.Intelleges pro= fectò q̃ malè istud intellexeris.Vis & septimã percurra= mus? An tibi Cacethos defendes? pro quo nos Cacoë= thes:quod siue ulcus,ut multi,siue etiã febris est, ut Ga= lenus tradit,malam certè cõsuetudinẽ significat. Etenim de Parnaßi iugis Helicone illo,Cithæroneq; tuis,leuauit onere nos Beroaldus,à quo simul cum Seruio refelleris. Beroaldus,inquam,ille doctus homo,& celeber,qui tuis & ipse cõuitijs irritatus, dentes acuit timendos,ut in te morsibus

Aricini axes. Glaphyra. Cacoëthes. Beroaldus.

morsibus incurrat. Hic tibi credo nõ concedet, ut hydros à crinibus casuros ad Turni galeã referas, sicuti nec est Hermolaus noster passus, à quo te laudari falsò credidisti, Satum Lacertam ditißimũ uideri causidicorũ, qui nostram quoq; cùm laudauit Cramben, nõ sine magno credo tuo dedecore laudauit. Chrysogonum quoq;, & Pollionem rhetoras credis, oblitus quæ suprà legeras, quæ

Numantini. citaueras. Octaua iam nos appellat, ubi Numantinos ortus, nobilemq; tuã de luciferi ortu nõ satis astronomiam percipimus: quanquàm illud omnino teneamus, quoniã rotunda terra sit, alijs sydera tardius, atq; alijs gentibus exoriri. Me quidẽ interprete, pernox alea luditur ante Numantinos, hoc est in atrio pleno imaginibus maiorũ, quos poëta per Numãtinos potißimùm triũphales homines, ac fama celebres indicauit. Tum ortu luciferi legerim, nõ ortus, ut sit, oriẽte lucifero. Nolo quicquã de Laureato mimo. Tantùm polliceor indicaturũ me ubi uoles, nõ modò uana te, sed & pugnãtia scripsisse. Testẽ præterea idoneum nõ habes, qui coronari Pinu doceat eos,

Apio coronati Nemea uincentes. qui Nemea uicerint: nã Lucianus Apio testatur. Nec tamen illa me prætereũt, quæ de Pinu & Apio scribit Plutarchus in quarto Symposiacôn, ubi uictores Isthmijs utroq; coronat. Græcum quoq; nescio quid in satyra nona reperitur: quod si quis legat, ut adhuc ipse legis, non eum equidẽ dicam nullas, sed nimis potius longas habere aures. Librarium uerò partiendis pensis præficis, ipso

Struma. Gibbus. quem aduocas Vlpiano stomachante. Sed strumam tergo, gibbum pectori astruis in decima, quibus obsecro autoribus? Non enim hoc uspiam Celsus. Sed & in undecima, lanista

ma, lanista ille coquum se negat esse, & laniũ. Nam *py= tismati nostro puto iam credis, saltationemq́; tuam* Lace*dæmoniam derides, sicuti artificẽ* Parthenium *duodeci= ma.* T*um sicui sanũ fuerit sinciput, nõ semper esse quod tute in tertiadecima coctum sinciput æstimabit.* Remitto *spithamẽ tibi, & pleuresim: quoniam quartadecima nos urget, quæ uitem libello posci, non post libellos ait : sed quo libello principi supplicatur .* Nam *de* Attegijs *, &* Cerealibus *nihil tibi compertum credo, nec de* Petauro. Non *enim scimus unde expiscatus, ludum esse in quo ho mines per aëra rotarum pulsibus iactarentur.* Duæ *restãt satyræ, quarum prior minime illos innuit, qui currentes facẽ tenerent, posterior de* Bardaico *nõ consentit,* Mar*tialisq́; uersiculum tribus abs te plagis deformatum gra uiter fremit.* Hæc *atq; alia multa in tuis istis famosis com mentarijs nos homines indoctißimi deprehendimus.* Sed *erit operæprecium, credo, aliquãdo etiam in emendatio= nes* Plautinas, *in quibus* Herculẽ *te facis, inqrere.* Qua*= lem enim te spõdes in cæteris, qui emusitata legas in* Mi*lite, pro eo quod est amusitata: quod nemo ignorare po= terat, qui modò uulgatißimũ scriptorem* Nonium Mar*= cellum sumpsisset in manus.* Verũ *de hoc, & item de ru= sticis autoribus aliâs prolixius.* Nunc *autẽ rogo te,* Me*= rula, cõcedas hæc, aut defendas: quoniam in altero inge= nuus, in altero etiã doctus haberi poteris.* Des *etiã ueniã nostræ inscitiæ, si tibi paulò asperior uidetur crassa hæc, & rustica ueritas indocti hominis, cui delinimẽta illa uer borum nota nõ sunt, quibus epistolæ uidelicet eruditißi= morum uirorum, tuiq; similium condiuntur.* Vale.

Plauti locus.

Amusitata.

quacunq; occasione libenter, cumulateq; facturum. Nūc autem, quādo ille historiā familiæ uestræ luculenter scriptam, librosq; item quosdā uetustißimos auspicio tuo repertos, quoniam mors præuertit, publicare non potuit, rogamus te princeps quicūq; in studijs literarum uersamur, ut ista latêre diutius non patiaris. Quòd si tibi ad utranq; editionem, quāuis doctißimis hominibus abūdes, conferre aliquid tamen nostra quoq; mediocritas ualet, utere quæso audacter, non dicā ingenio, & doctrina, sed labore, industriaq; nostra. Nam cùm defungi hoc ultro tam honesto munere cupio, tum uerò tibi, quem merito plurimi facio, gratificari: profiteorq; si uelis, me uel historiæ, uel antiquis publicādis codicibus, præfationes additurum, cum tua (quod primum est) illustri gloria, sic tamen ut ne Merulam quidem nostrum, debito ipsius doctrinæ, diligentiæq; testimonio fraudemus. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo s.

Consilium ego tuum semper, ac ualde probaui, qui nec aduersus pugnantē remittis quicquā, neq; ubi aduersarius ceßit loco, uictoriam ullam honestiorem esse putas, quàm uincere potuisse. Sed Merula prouocator tātùm fuit: quē cùm cœpti sui pœniteret, mors nobis subtraxit. Itaq; in eū, qui desijt esse inter homines, qd' cudas nihil est amplius: si teipsum fueris imitatus, qui ad omnia humanitatis officia magnis paßibus ire cōsuesti. Nā quid conficere potueris, delectis ad præliū ex illius cōmentarijs in Iuuenalem uarijs locis, probè, atq; satis ostendisti. Sed quia suæ erga te optimæ uolūtatis sequestrē me esse uoluit,

uoluit, tu nunc recõciliandæ cũ fatis eius pristinæ beneuolentiæ ne deprecatorem auerseris etiam atq; etiam rogo, curaturum diligenter, ne ullius unquam aculei uestigium inter uos superfuisse cernatur. Vale. Mediolani, Nonas April. M.ccccxciiij.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA
Angelo Politiano s.

FAcilè credimus tibi uiro eruditißimo mortẽ Merulæ nostri, doctrina, & eruditione multarũ rerũ excellentis grauẽ fuisse. Quid enim minus ei cõueniat, qui bonus esse, & haberi cupit, q̃ ita literariã cõtentionẽ suscipere, ut eam ad odiũ plus, quàm ad ueri inuestigationem exerceat? Facis ergo probè, qui fateris uiuentem amasse Merulã adeò de literarũ studijs meritũ, licet in quibusdã ambo dißideretis, & nũc amissum mẽtione amoris plena prosequeris. Quod monumẽta eius mones ne perire patiamur, & operã tuã offers siue in historia eã, siue in uetustis codicibus Merulæ diligẽtia inuentis desideremus: agnoscimus in eo bonitatẽ tuã, ac magnæ nobis uoluptati est, q; uir literatißimus tantopere & famã nominis nostri, & rei literariæ causam curare uideatur. Nos uerò etsi minime neglecturi sumus, quod ad utranq; rẽ pertinet, tamen quia recens casus amißi Merulæ, & maiorũ cura nos ab hac cogitatione auertit, dũ q̃d agi uellemus cõstituendi facultas fuerit, quicquid autẽ agi cõtinget, si aliunde q̃ hinc opem ab literatis petẽdã duxerimus, ostẽdemus & uirtutis, & eruditionis, & in primis amoris erga nos Politiani rationẽ minime in obscuro apud nos fore, & pergratum habuisse q; tam studiosè, & amanter operam

operam tuam nobis obtuleris. Vale. Vigleuani.

ANGELVS POLITIANVS BAR *ptolemæo Chalco suo s.*

OBsecro uos Chalce, ne tolli patiamini scriptorum meorum notas de Merulæ cõmentarijs. Multò enim uos mihi grauiores notas inuretis: occupabũt hanc inuidi ansam, credituri semper, imò futuri similes credentibus, hoc me à uobis imbecillitatis meæ conscium multis precibus impetrasse. Si iure me carpit, cur ipsius inuidetis laudi? Si iniuria, cur meæ? Respõdeas forsitã ad biceps argumentũ. Si iniuria te carpit, illi parcimus: si iure, tibi. Nempe igitur à uestra ista indulgentia ueritas rursus in Democriti puteũ demergitur. Sed testamento cauit, ut tollerentur. Esto, scio quale istud testamentum, graui malo expugnatus, ac præsenti iam morte solicitus, rogãti hoc Antiquario, multumq́; instanti negare non potuit. Quod utinã ut faceret, Antiquario nostro nunquã uenisset in mentem. Hoc enim illius officium, quanquã scio sedulò, ac piè susceptum, metuo mihi ne ualde offecerit. Sed pauca sunt, & leuicula (sic enim audio) quæ mihi obiecerit Merula: cur ergo ea deletis, tanquã si multa, tanquã si grauia? Iubet, inquis, princeps Ludouicus. Ille uerò iubet, quoniam se mihi beneficiũ facere, non iniuriam putat. Notum enim quãtopere mihi faueat, quàm de me bene sentiat, honorificè loquatur. Rogate meis amâbo eum uerbis, meis dico? studiosorũ imò omnium, ne fœdari doctißimi uiri lucubrationes turpißima litura patiatur. Imitetur Augustũ Cæsarem, qui Vergilij Aeneida cõtra ipsius testamẽti uerecundiam uindicauit à flãmis. O' si liceat istuc excurrere, quàm Democriti puteus.

me suppliciter aduoluā principis genibus, quibus eū uerbis, quibus (ita me deus amet) etiam lachrymis obsecrem, ne tantum fieri flagitiū, ne rursus extingui Merulā permittat, ne illius fructu uigiliarum seculū nostrum, posteritatemq; defraudet, ne mihi Lydiū lapidem quasi de manibus excutiat. Non quo aurum purū, subæratumq; discernam, sed quo uerum, falsumq; dijudicem in meis scriptis. Per fortunas, Chalce, circūfusi omnes exorate principem, nequid ibi mutari, ne'ue quid interlini sinat. Edantur autem quàm primū, nec uerò interpolentur, non modò quæ ille absoluta reliquit, sed & quæ rudia, quoniā magni artificis opera speramus illa optima, quæ postrema: frustraq; summa desiderata manus est in Apellea Venere, siquidē tantopere inchoata protinus oculos tenuit. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANgelo Politiano suo S.

REm ambiguam, & ancipitis consilij plenam ex obitu Georgij Merulæ tibi euenisse cerno: quoniā nec cū uiuo licet referre pedē, neq; iacentē decet, ac deloricatum uulnerare. Nulla tamen res tam difficilis unquā fuit, aut molesta, in qua si animū sedabis, non reperias modū, & laudē pares. Centurias quasdā in te scripsisse aiebat. Ferebas grauiter quòd eas nō ederet. Nos uerò qui putabamus aliquid esse quod cudendū censuisset, ut est tui nominis dulcis cura, ne rumusculis adolescētiū inter uos dissidium aleretur, agere cœpimus, ut utrinque rediretur in gratiā. Ego quoq; iocabundus sæpe id ætatis hominē aggreßus, ne se ad Vergilianū Entellum referret hortabar. Iam in amicorū preces totus concesserat. Iam te ut antea

diligebat,

diligebat, cũ subitò in eum morbum incidit, unde à nobis desijt posse amplius uideri. Prius tamẽ quàm è uita discederet, quam tibi cõcordiam instituisset, satis nosti: uerùm adhuc patienti fronte uelle inspicere uideris, quod ille admodùm segniter de literis certamẽ parauerat. Morem tibi profectò gereremus, nisi Ludouici sapientissimi principis decreto Chalcus uir optimus, et rarissimus, id genus quicquid Merula scripserit unquàm, diligẽter collectum cõiecisset in uincula: Centurias in primis, neq; quidẽ reluctantes, non enim sunt eiusmodi, quæ lucem perferre possint. Vix xxx. adnotamẽta sunt, in queis tam ad alienas lautitias compellere muscas, quàm inde abigere, quæ alioqui nusquàm erant, uisus est, adeò ut uicem hominis doctissimi pudenter doleam. Repetit (ut audio) pauca quædã de Miscellaneis tuis tanquã sua, non multa rursus per te ab alijs accepta, quòd tua esse uolueris somniculosè conqueritur. Quæ igitur euanida fuit illius, ac edẽtula morsicatio, tam ad te eam pertinere credimus, quàm ad elephantũ culices Indum. Neq; tibi ex usu amplius foret illius manes ad pœnitẽtiam reuocare: quoniã historiæ, quam de Vicecomitũ gestis, ab ipsius gentis primordio fuerat orsus, omnẽ scriptoris autoritatem saluam esse oportet. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IAcobo Antiquario suo S. D.

VTar igitur consilio tuo, prudentis hominis, & amici: quoniamq; non potest fieri quod uolo, id uolam quod possit. Sed qd tu ais? Adeon' pauca Merula noster, adeon' incõdita reliquit, ut iussu principis etiã supprimãtur? Vbi ergo Centuriæ illæ, tã paratæ, tam instructæ, tam

formidabiles? Vbi tam diu nobis expectatæ, toties promissæ Plautinæ quæstiones? An eas secũ forsitan tulit ad manes, nec dignos putauit nos quicunque superstites eramus, indoctos prorsus homines rerum tantarum lectione? Sed extra iocum. Parcam ego Merulæ semper, quando nos euasit, cui tamen iratus nunquã fui, ne me simultatem credas exercere aduersus umbrã. Defero hunc honorem libenter sapientißimo quoq; principi Ludouico Sfortiæ, cuius autoritas non minus tueri nunc extinctum, quàm olim uiuentem debet. Vale.

BARPTOLEMAEVS CHALCVS
Angelo Politiano s.

EX *literis, quas nuper ad me dedisti, intellexi te summo desyderio teneri, ut quæ* Georgius Merula *iampridem aduersus* Miscellanea *tua conscripsit, aliquando in lucem prodeant. Idq́; ut magis animum tuum ostẽdas, non solùm multis rationibus, sed multis etiam precibus contendis, ut* Ludouicum *principem comprecer, ut assentiat, uelitq́;* Georgij *scripta, quòd iniuriam tibi, atq; illi faceret, litura non destrui. Est quidem tua hæc petitio non honesta tantùm, uerùm etiam ingenua, quando nou tam ut te ab offensione, & nota uindices, quàm ut studiosi homines iacturam in fruge, quam ex scriptis* Merulæ *sperant, non faciant, id ut optes, te adduci profitearis. Neq; uerò nos hoc ipsum abs te desyderari permisissemus, nisi* Ludouicus *princeps, qui acceptis abs te literis, te submolestum id ducere animaduertit: & ne in lucem proferrẽtur, anxiè per uicarium agere deprehendit, in eam sententiã deuenisset, ut ne offendereris, edi ea non debere statuisset: &*

set: & Antiquarius, quod tu scribis, idem etiam ab Merula, ut uelle uideretur, extorsisset. Verùm quando utraq; res in gratiã tuã facta est, tuq; nihil minus, quàm id, uoluisse uideris, & maximopere copiã tibi horũ scriptorũ fieri petis, dabimus operam, ut & principis sententia, qui te omnino promereri optat, & uiolentũ (ut ita dixerimus) decretũ tibi, quo minus mos geratur, non obstet: sed quod quæris, tibi largiter suppetat. Sed quoniam ea adhuc uix notata prima in forma sunt, neq; Georgius morte occupatus, ea elimare, & meliore nota conscribere potuit, primùm curabimus ut prius, quàm edantur, censeantur: & in eum ordinem quem prætendisse Georgius uidetur, redigantur, moxq; ita absoluta ad te mittentur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARptolemæo Chalco suo S.

AGo tibi gratias ingenteis, quòd de Merulæ scriptis edendis rem confeceris ex animi nostri sentẽtia. Ludouico autem sapientissimo pariter, humanissimoq; principi quantopere debere me, uel hoc ipso nomine sentiam, non explico: tantum enim mihi ille tribuit, quantum ego uix optare unquam ausus. Nam & antea supprimens, & nunc emittens, honori præcipuè meo consultum uoluit. Sed quid ais animaduertisse eum de meis literis molestè me laturum, si publicarentur? An ego unquam aliud precatus, quàm ut copia fieret audiendæ accusationis? Denique quos ego istic habeo uicarios? Aut quid unquam cuiquam mãdaui, nisi ut omneis machinas adhiberet, quò notæ istæ de latebris eruerentur? An fortè amicus istic aliquid plus in mea re uidere se, quàm ego uidebam, cre-

dens, meumq́; animum spectans ex animo suo, quicquam uel egit inscio me, uel dixit quod ego nollem? Expostulabo *iniuriam, si resciero, quamuis ille sedulò, quamuis amicè, quamuis officiosè fecerit. Sed cui magis credendum, quàm tot epistolis meis uulgatis, contestatis, Latinè (ut arbitror) scriptis, & perspicuè? Quare apage, quæso, à me istam calumniam, quo nemo unquam fuit & confeßioni paratior, & defensioni. Quò maiorem tibi nunc habeo gratiam, qui ut mihi utriusque fieret potestas, opera & autoritate curaueris.* Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANgelo Politiano suo s.

IAm in Merulanis rebus nihil melius sentio, ut qualem se effinxit, planè relinquamus, per historias, & epistolas quasdam, sine alijs monumentis superstitem. Plautinæ quæstiones apparent nullæ, commentarios in Iuuenalem uix illius fuisse crediderim, nisi ipse suos edendo affirmasset. Tu quidem rectè facis, qui ab eius nomine temperandum statuisti, cuius retaxatio impietatem non effugeret, etiam si Ludouici nobilißimi principis autoritas non interceßisset. Qui te amant, ut in literariam, & communem rem pro consuetudine tua studium conuertas, magnopere cupiunt. Quippe id tuum erit, quod post te non desyderabitur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BERnardo Riccio suo s.

SIgnificas desperãdam planè mihi esse publicationem Georgij Merulæ scriptorũ, quòd friuola, quòd paucula, quòd imperfecta, quòd perturbata sint, & interlita.

Sed

Sed à Corycæo tamen quodam tuis ais esse auribus insusurratum, reprehendi ab illo me quodam loco, quod albæ lineæ prouerbium secus acceperim, quam debui, uidelicet in bonam partem. Respondebo leuiter, & quod aiunt, suspensa manu. Nō enim defensio grauis, ubi leuis oppugnatio. Græcum prouerbiū celebratur, λευκὴ στάθμη, quod A. Gellius albam lineā transtulit. Poßis tu tamen & amussim dicere, filum scilicet illud fabrorū, quod oblinitur rubrica. Valet ergo in eos prouerbium, qui sine discrimine dicunt aliquid, aut faciūt. Vt autē recte dixerimus haberi odio malos omneis sine discrimine, sic rursus & amari bonos. Certè Socrates in Charmide Platonis, is qui nullius rei scientiā sibi præter amoris uindicat, albā se tamen esse lineā dicit erga formosos: propterea quòd omnes amaret ex æquo. Quod idem transtuli ego prorsus ad hominem non doctum quidem, sed amatorem tamen utcunq; doctorum, cuius amori pudenter (ut mihi quidem uideor) iudicium, delectū, discrimenq; detraxi, ne mihi scilicet ob eum quasi iam planè docto nimium dicerer tribuere. Nec amico tamen iniuriā feci. Nam uulgò quoq; laudatoribus nostris dicimus falli quòd ament. Est uerò integrum, sicuti quidam referunt, hoc adagium, λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη, quod ita cōmodè uertas, In albo lapide, alba linea: uidelicet quæ nullum faciat discrimen. Id esse autem sic integrū in Cidalione Sophoclis, tam Græci quidā Platonis interpretes, quàm Suidas ipse (si qui modò hic unquam Suidas) non omnino malus autor, testati sunt. Alba linea. Amussis.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA
dux Angelo Politiano.

NOn est quod uerearis Angele, ne tibi notam aliquã inurãt, si supprimantur scripta, quæ in te Merula parasse dicebatur. Tua enim opera minime factum putari debet, qui non quæsiuisti ut occultentur: sed multis precibus per nostros agere apud nos non destitisti, ut ea in lucem uenire pateremur. Quod scribere ad te uoluimus, ut hæ nostræ apud omnes testari possent te scripsisse, non modò non futurum graue tibi, si in manus hominum uiri literatißimi scripta uenirent, sed etiam si ita pateremur, nobis te gratias ingentes debiturum affirmasse. Vale.

ANGELVS POLIT. LVDOVICO *Sfortiæ principi suo* S.

NOn tam gloriæ meæ consulis, quàm tuæ, quòd & ueritati suffragaris, & literarum professorem uindicas ab iniuria. Sic itur ad astra mi princeps. Non enim tam solidam, tam ueram laudẽ uanæ prædicationes, quàm sua cuique rectè facta conciliant. Sed tamẽ & rectè factorum memoria ipsa parum per se fida, nisi literarum testimonio roboretur. Equidem quantum tibi debeam, nec ipse ignoro, nec tu pateris ab alijs ignorari. Si tamen æstimas, quantum præstare tibi uolo, soluendo sum: si quantum ualeo, non sum. Vale.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA Angelo Politiano S.

ANgele si, dum tibi operam damus, ut ueritas locum suum habeat, gloriæ nostræ cõsulimus, in lucro nobis labor noster est, & desyderiũ nobis sæpe pro te laborandi relinquitur. Est autem hic fructus eò gratior, quòd etiam præter expectationem contingit. Satis enim putabamus,

bamus, si dum mutuè præstitimus officium nostrũ, in eo consuetudo nostra nõ intermitteretur benignè cũ omnibus agendi: quanquàm id etiam tecum libẽtius agebatur, cuius uirtus, & doctrina iam diu nobis nota est, & in quem beneficium nostrum esse semper optauimus. Itaque iam plus est, quàm quod spectabamus, si cum tuo etiam nostrum beneficium coniungitur. Te autem soluẽdo esse nobiscum, & dum uis, & dum quæ potes agis, ducimus: & plura tibi uidemus superfutura, cùm solueris, quàm ea erunt, quæ soluendo quod debes, impenderis. Vale.

PHILIPPVS BEROALDVS
Angelo Politiano suo S. D.

QVòd Merula imposturam fecerit posteritati, minimè miror. Sic enim gloriosi milites facere consueuerunt, qui uerborum strepitu uigentes, reflaccescunt. Nimirum egregius hic noster imperator, dum Centuriarum impetum impatibilem minitatur, nondum decurias in acie collocauerat: & dum hastatos, triariosq́; terrificos cum solicitudine præstolamur, uix rorarios, accensosq́; centuriauerat. Sed iam uiuat, ualeatq́; Merula apud manes cum sua canina facundia, qui ut bellißimè, uerißimeq́; scripsisti, iam perierat, nisi perijsset: prout sementem fecisset, ita messem planè facturus. Quod ad nos attinet, scito mi Politiane te hîc propè plures quàm istic habere fauissores, buccinatoresq́; tuæ politißimæ eruditionis, quæ ueluti frutex odoratißimus fragrat inenarrabilem quandam suauitatem. Scribo quod sentio, sentio quod scribo, concordat calamus cum corde, lingua cum animo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ludouico Bolognino equiti, ac iurecon=
sulto Bononiensi S. D.

VEllem Ludouice uir clarissime, cæteris quoq; iure= consultis, quæ tibi est corrigendis, restituendisq; le= gibus in ueram, atq; eam ipsam lectionē, qua ab impera tore Iustiniano publicatæ sunt, & olim fuisset, & nunc esset diligentia. Non enim nos puderet multorũ, quæ tum ridiculè, tum perperam legũtur in legibus, sed emaculata omnia, & uera haberētur. Scripsisti tu superioribus die=
Mecœnas. bus ad Laurentium Medicem, ætatis nostræ Mecœnatē alterum: nam ut Romanus ille Mecœnas consilio, diui= tijs, opera fauebat sui seculi literatis uiris, ita & hic no= ster facit: quandoquidem doctos omneis doctus ipse iuuat semper, sustentat, alit, dat munera, prodest omnibus stu= diosis. Scripsisti, inquam, ut legem quartam, titulo de uer borũ obligationibus, de Pandectis, quæ olim Pisanæ fue= runt, nunc Florentinæ, ad unguem exscriptam ad te mit= teret, propter contextum eius §. Cato. in uulgatis exem= plaribus incuria temporum deprauatũ. En igitur ea tibi ex ipso archetypo eius ipsius Laurētij Medicis iussu ex= cerpta à nobis summa fide. Est autem liber characteribus maiusculis, sine ullis compēdiarijs notis, sine ullis distin= ctionibus, nec Græcus, sed Latinus: uidelicet ille ipse, quē inter cæteros publicauit Iustinianus, quod & hoc pul= cherrimum in fronte libri Græcum epigramma ostendit.

Βίβλον Ἰουστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε
Τὴν ῥα Τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆϊ,
Οἷά τις Ἡρακλῆϊ παναίολον ἀσπίδα τεύξας,

ὗ ἐπὶ

ἣ ἐπὶ μαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων
Ἄνθρωποι δ᾽ Ἀσίης τε, δορικτήτου τε Λιβύης,
Εὐρώπης τε πίθονται ὅλου σημάντορι κόσμου.
Librum Iustinianus imperator construxit, hunc uerò
Quem utique Tribonianus magno elaborauit omnium imperatori,
Qualiter quis Herculi uarium scutum fabricatus,
In quo splendent imagines omnes legum.
Hominis uerò Asiæque, captiuæque Libyæ,
Europæque confidunt totius Imperatori mundi.

Paulus libro duodecimo ad Sabinum.

Eadem dicemus & si dolum abesse à te hæredéq; tuo stipulatus sim & aut promissor aut stipulator pluribus hæredibus relictis decesserit Cato libro quintodecimo scribit pœna certæ pecuniæ promissa si quid aliter factum sit mortuo promissore si ex pluribus hæredibus unus con tra quam cautum sit fecerit aut ab omnibus hæredibus pœnam committi pro portione hæreditaria aut ab uno pro portione sua ab omnibus si id factum de quo cautum est indiuiduum sit ueluti iter fieri quia quod in partes diuidi non potest ab omnibus quodãmodo factum uideretur at si de eo cautum sit quod diuisionem recipiat ueluti amplius nõ agi tum eum hæredem qui aduersus ea fecit pro portione sua solùm pœnã cõmittere differentiæ hanc esse rationẽ quod in priore casu omnes commisisse uidẽtur quod nisi insolidũ peccari nõ poterit illam stipulationẽ per te nõ fieri quo minus mihi iure agere liceat sed uideamus ne nõ idẽ hic sit sed magis idẽ quod in illa stipulatione Titum hæredemq; eius ratum habiturũ nam hac stipulatione & solus tenebitur qui non habuerit ratum & solus aget à quo fuerit petitũ idq; & Marcello uidetur quamuis ipse dominus pro parte ratum habere

non

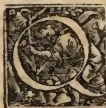
non potest si is qui duplam stipulatus est decesserit pluribus hæredibus relictis unusquisq; ob euictionē suæ partis pro portione sua habebit actionē idemq; est in stipulatione quoq; fructuaria & damni infecti & ex operis noui nuntiatione restitui tamē opus ex operis noui nuntiatione pro parte nō potest hæc utilitatis causa ex parte stipulatorum recepta sunt ipsi autem promissori pro parte neque restitutio neq; defensio contingere potest.

Epistolarum libri undecimi finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM

Liber Duodecimus.

ANGELVS POLITIANVS Ioanni Pico Mirandulæ suo S. D.

QVANTOPERE *me semper dū uixit Hermolaus Barbarus dilexerit, quātumq; ego illi uicißim tribuerim, notū tibi mi Pice: qui ita utrunq; amabas, ita rursus ab utroq; amabaris, ut sicut uterque se esse apud te primū, sic tu primū te esse apud utrūq; existimares. Adeoq; singularis hic inter nos amor alios delectabat, alios rursus perstringebat, ut qui unum uel laudabat è tribus, uel uituperabat, idem sibi cæteros uel laudandos esse, uel uituperandos arbitraretur. Edidit ille* Hermolaus Barbarus. *paulò antè, quàm diem obijt, opus (ut scis) elegās, & eruditum Plinianarum castigationum: quo in opere, quantum equidē æstimare possum, iuuit apprime rem Latinā:*

siquidem

ſiquidem multũ ingenio niſus, & ſtudio, uetuſta diligenter exemplaria cõtulit, & autores utriuſq; linguæ penè omnes aduocauit. Libertate autẽ uſus eſt omnino aliqua, ſed modeſta, nec tã in alios, quàm in ſe quoq; ipſum: multa enim poſterioribus confutauit, quæ prioribus cõmentarijs defendiſſet. Ita (quod ego in primis laudo) nihil ſibi prius eſſe fide putauit agenti negotium poſteriorum, qui ſentẽtiã de nobis ſine gratia, ſine inuidia laturi ſunt. Sed in me unũ tamen paulò fuit indulgẽtior: ubi enim occaſio laudandi, nominatim me citat: ubi rurſus diſsidet, rẽ refellit ipſam, nomini parcit. Et cupiebã defenſionẽ omittere, quoniamq; ſunt utriuſq; noſtrum ſcripta in manibus, doctiorum iudicio relinquere. Sed occurrũt interdum ſcioli quidam, malè inaugurati literis, qui pro damnato accipiũt, quicquid nõ protinus defendatur. Quocirca tu mihi nunc adeundus mi Pice, doctorum omnium doctiſsime, nõ quidem ut iudex, ſed ut arbiter honorarius, qui uidelicet inter amicos diſceptanteis litem dirimas. Defenſus à nobis Cicero eſt, quòd Endelechian ſic exponat, motionem Endelechia. *quandam continuã, & perennem. Placet hoc Hermolao, ueteremq; ſuam reuocat ſententiã. Cenſet autẽ nihilominus Entelechiã ſcribi, t, litera oportere, quod in hãc uertere, d, ſoleant Attici. Tũ id autoritate Luciani tuetur, & grammaticorum quorundam ignobilium, qui de dialectis conſcripſerũt. Cæterũ ſi Luciani uerba ipſa Græca perpendas, nihil ibi aliud inuenias, niſi furtũ obijci, t, literæ, quòd ea quæ ſit Endelechia, uocare malit Entelechian. Quare cũ cõſtet apud omneis uocabulũ id ab Ariſtotele primitus fuiſſe confictum, non dubium eſt, quin Endele*=

chian

chian,quod prius fuerit,nō Entelechian,quod posterius, & autor ipse protulerit,& autorem Cicero secutus. Ap
Lucianus. *paret autem nasutißimum hominē Lucianū carpere indoctos iam tum linguæ philosophos,qui dum uocē cōtaminant,etiā intellectū nō assequerētur:quē tamen Luciani salē parū degustantes,quicūq; isti insipidi literatores ad Attici sermonis discrimina detorserūt. Quod et ipsum tamē Hermolao quoq; nō fauet, quādo utrūq; in confesso est,& autorem fuisse uocis eius Aristotelem,& in, d, locū,t,literā succeßisse.Nec ego tamē, quod ille (ut uideo) putauit,occasione abutor deprauati exēplaris.Nemo igitur me magis defendit,quàm q sic accusauit. In Tetraonibus uerò mecū planè sentit aduersus Erythrotaonas, q tamen insertat,& scriptos calamo Plinianos aduocat codices.Ego uerò contrà tam Suetonianos profero, quàm etiam Plinianos,sed uetustos utrosq;, quales in Medicæ quoq; gentis bibliotheca patēt. Nam tetrax apud Athe=*
Tetraones. *næum libro nono,nihil ad tetraones.Illi enim à Plinio dicuntur absoluta esse nigricia, & quasi coccinis superci=*
Tetrax. *lijs,quidamq́; tamē uulturum colore.Tetracem uerò Porphyrioni similem tradit Athenæus,eiusq́; uolucris admi=*
Εὐανθὲς. *ratur τὸ εὐανθὲς, quasi picturatū significans, & floridū, quod Hermolaus forma conspicua cōuertit. Tum pĕdĕre utrinq; ab auribus paleam,sicut gallinaceis ostendit.Pa=*
Κάλλαια. *leā enim interpretari τὰ κάλλαια malo,quàm quod Her=*
Melos. *molaus cristas.Melos quoq; defendi apud Persium posse putat,autore in hymnis Homero: quasi uerò non constet hymnos istos,quos etiā uatis esse Homeri quidā dubitāt, plurimis esse locis mendosißimos ; quod & Demetrius*

Chalco

Chalcocandyles in præfatione quadam sua conqueritur. Scio autem uersiculum citari quendam malè compaginatum de hymno ipso, puto in Mercurium: quem ob id opinor Hermolaus ipse non citat, quoniam uidelicet in eo fides uacillabat. An igitur cum uniuersis Græcorum latifundijs unus iste infamis angulus confertur? nec quicquam profuerit, quòd etiam tum cùm locum ipsum tractabamus, friuolis istis autoritatibus occurrimus? Iam quòd Ascoperam nos inuenisse putat in codicibus antiquis, non meminit ad liquidum. Sicut enim scopa est peruulgatis exemplaribus, ita in uetustis Ascopa. Quod ipse tamen ob id rectum putat, quòd eo sit usus Hieronymus: nec autem animaduertit idẽ esse utrobiq; lubricum mendum, nec Græcum tamen probari Ascopa, nec Latinum. Cæterùm secunda editione quasi priorem sententiã pertæsus, Græcos quoq; allegat autores, apud quos Ascoperam reperisset. Illud etiam quidam pertinere ad nos contendunt, quod Dionysium non à Prisciano, sicuti ego prodideram, sed à Rhemnio Fannio conuersum dicit. Verum quoniam nec argumentis hoc ille, nec autoritatibus obtinet, & æquo iure utimur omnes in literis, ad noua pariter, & uetusta, quæ indicari possunt, exemplaria prouocamus. Illud equidem miror, quòd ut Theodorum Gazam defenderet à nobis in suada reprehensum, cui tamen nec ipse pepercit, mella nescio quæ poëtica miscuit, quæ nihil omnino (ut uidetur) ad rem. Deniq; ista sunt ferè in quibus aliter quàm nos Hermolaus noster prodidit: cùm tamẽ idem pleraq; inuenta nostra nunc edito, nunc suppresso nomine tutetur. Declarãt hoc illa, quæ

Ascopa.

Dionysius de situ orbis à quo conuersus.

de Bœotia,*de* Crābe,*de* Oaxi,*de Cicuta, de ſalutis augurio,de* Hecale,*de* Prœtidibus, *de* Cauſarijs, Harpocrate,*de* Ocno,*de* Priapeis,*de Philyra,de* Poppyſmo,*de Catulliano paſſere diſputat. Quin idem, quæ fabulatus ego cum eo Florētiæ inter cœnam de ſolſtitiali herba,de* Elutriato *uellere,ſed & de* Dioſcoride *domi tuæ ſum, retulit in hoc ipſo ſtatim libro mei honoris cauſa. Quāquàm ego inibi tamen etiam* Dorcada *nō recipio.Sed cùm mihi pleraque omnia placeant in* Hermolai *ſcriptis,tum illud in primis,quod utique ſentit,quanta in perplexitate uerſemur librorum enarratores, quos & barbaria confudit,& ueritas obſcurauit,ut uituperandi non ſint, quorum etiam ſedulitas retrahere illa non poteſt,quæ maioribus noſtris(ut* Varro *inquit) ademit obliuio fugitiua: digni magis æternis honoribus,qui hæc aſſequi, tam remota,tamq; obliuia quoquo modo potuerunt: quò minus ferendi qui uel ſe,uel alios refelli talibus in rebus ægrè ferunt. Contrà ego profiteor tam magis reprehenſoribus debiturum,quàm magis erraſſe me docuerint.* Etenim,*ut idem teſtatur* Marcus Varro, *non ſi non potuero indagare,eò ero tardior,ſed uelocior ideo ſi quiuero.* Nō *mediocres enim tenebræ in ſylua,ubi hæc captāda.*Tantùm *illos nec ferre interdum,nec diſsimulare poſſum, qui de me tacent,& mea ſuppilant.* Vale mi Pice. In *ruſculo* Fæſulano VI. Nonas Maias M.cccclxxxxiiij.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ ſuo S. D.

QVàm *uellem te quoq; hodie nobiſcum* Paulus Vrſinus *inuitaſſet ad epulas, uir ut in omni militari* gloria

gloria celeber, ita nec abhorrens à literis, nec à literatis. Filiolus est illi Fabius undecim natus annos, insigni cũ pulchritudine, tũ uirtute. Flaui puero crines in terga molliter fluẽtes, alacres oculi, facies liberalis, uultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atq; is militaris. Vt ergo discubuimus, canere quædam iußus notata Musicis accentiũculis carmina simul cum peritis alijs, statim suauißima quadã uoce sic in aures nostras illapsus, imò uerò in præcordia est, ut me quidem (cæteros nescio) penè extra me rapuerit, certè sensu tacito diuinæ prorsus cuiusdã uoluptatis affecerit. Pronũciauit heroicũ deinde carmen, quod ipsemet nuper in Petri Medicis nostri laudẽ cõposuerat. Id ab ipso reuera, non (quod ego tamẽ suspicabar) ab alio factum, signis euidentißimis, argumentisq; postea cognoui. Roges quale carmen, quale ferè nec meũ dici sanus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis, nec quasi canentis, sed in qua tamen utrunq; sentires, neutrum discerneres: uariè tamen prout locus posceret, aut æqualis, aut inflexa, nunc distincta, nunc perpetua, nunc sublata, nunc deducta, nunc remissa, nunc contenta, nunc lenta, nunc incitata, semper emendata, semper clara, semper dulcis, gestus non otiosus, non somniculosus, sed nec uultuosus tamẽ, ac molestus. Rosciolum prorsus aliquem diceres in scena uersari. Postularunt subitò quidã carmẽ, ut illud in prosam retexeret, & oratione soluta totum rursus ut argumentum colligeret. Cunctatus paululum quasi deliberabũdus cœpit mox dicere, uerecundè quidem, sed tamen admirabiliter. Et fluebãt ex ore tenello uerba lectißima, tanto cursu, quantũ facilè nec stylus ipse suppeditat. Miraris hæc Pice? dabo aliud

Puerum Fabium laudat.

maius,maiusq; quod mireris. Impleuerat hoc iam munus, & eum pater iusserat ibidem cibum capere stantem, non enim solet aliter. Iam secundæ mensæ, cùm proponere iubeor quot, & quæ argumēta epistolarum uelim, quas ille simul pluribus dictaret ex tempore, proposui quinq; duntaxat (non enim plura libuit, ne fortè puerum fatigarem, plura ille tamen blandè adhuc deposcebat) sed quæ proposui nata ibidē statim sunt uaria, noua, quædamq́; ridicula, sic ut ad ea comparare se prius non potuerit. Collocati quinq; igitur per ordinem librarij cum stylis, & pugillaribus, excepturi quod ille dictasset. Consistit in summo puer terram intuens modestè, cogitat aliquantulum, mox tamen oculos attollit, imperat ei qui summus consederat, ut iam scribat: ubi pauca dictauit, innuit & secūdo, dictat & huic alterum argumentū: pergit ad cæteros deinceps, donec ad infimum: rursus quoq; ad primū reuertitur sarciens quod omiserat, fulciens quod pependerat: dißidebat ibi nihil, claudicabat nihil. Ita sæpius in orbem remeans, epistolas uno tempore (quis credat?) quinq; absoluit. His actis equos conscendimus, ut concurrentes hastatos, inq́; ijs Petrum Medicem nostrum spectaremus. Ibi res accidit, quæ sicuti me statim maxime turbauit, ita diuinitatem penè quandā postea pueri huius ostēdit. Vehebatur equo Fabius, quo plurimum delectatur, pulcherrimo illo quidem, sed qui nimium freno repugnet. Hoc persultare campum solet, hoc decurrere, citat, flectit, ut scienter, ita ferociter. Ibat ergo mecum sermonibus captus, ac fabulis inhians literatis, auresq́; mihi penitus, animūq; dediderat, cùm repentè collapsus equus in limite quodā super equitē

ruit ipsum resupinus. Clamat puer, quiritatur, ut in extremo periculo: accurrunt undique famuli, pro se quisque, subleuatum: quorum unus etiam dum salit incautius, sibi miser crus defregit. Plena *omnia tumultu, me terror, horror obstupefecerãt.* Pater *adest, hortatur animo bono sit.* Ille *ubi patrem uidet (ut generosi spiritus facilè indolem cerneres) nullum ultrà clamorem, nullos gemitus edere, tantùm hortari pedetentim, cautimq; agerent, ne fortè ipsum grauius, dum consurgere conatur, equus affligeret.* Abscisa *igitur cingula iacenti equo, subtractusq; ita* Fabius, *nobis multùm paucfactis incolumis restitutus: quanquàm tamen uexatus nõnihil, atq; ob id in ædibus deinde relictus.* Ego *uix mei compos, omisso spectaculo, nec mihi ipsi adhuc de salute pueri satis credens, domũ sum reuersus penè attonitus, ac periculi tanti metu quasi præsentis exanimatus.* Habes *diei unius historiam de* Vrsino Fabio, *qui si superstes fuerit, ætatisq; numeros (quod ille sinat deus) impleuerit, si iam quo gradu cœpit, ad excellentem gloriam perrexerit, auguror euasurum talem, qualis tu solus mi* Pice *nostro seculo esse uideris: hoc est, ut eum quoq; propter admirabilem uirtutem mortales omnes, tanquam si cœlitus demißus, uenerentur.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO
Mirandulæ suo S. D.

QVod *honoris mei causa tu quoq; sederis inter auditores meos, non habeo gratiã.* Nam *si placui, iam retuli: si non placui, nec debeo.* Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA
Angelo Politiano S. D.

NArrabas mihi superioribus diebus, quæ tecum de ente, & uno Laurẽtius Medices egerat, cum aduersus Aristotelẽ, cuius tu Ethica hoc anno publicè enarras, Platonicorum innixus rationibus disputaret, efficaci adeò uir ingenio, & multiformi, ut uideatur factus ad omnia. In quo illud præcipuè admiror, quòd cùm sit semper in Rep. occupatißimus, quasi tamẽ otiosißimus literariũ semper aliqd aut loquitur, aut meditatur. Et quoniã qui Aristotelem dissentire à Platone existimant, à me ipsi dissentiunt, qui concordem utriusq; facio philosophiã: rogabas quomodo & defenderetur in ea re Aristoteles, & Platoni magistro cõsentiret. Dixi quæ tunc mihi in mentem uenerunt, confirmans potius quæ tu Laurentio inter disputandum responderas, quàm nouum aliquid afferens. Sed non tibi hoc satis. Efflagitas enim, ut quanquã de ijs fusius in ipsa, quam adhuc parturio, Platonis, Aristotelisq; concordia sim scripturus, breui tamen ad te commentariolo perstringã ea, quæ tunc tibi coràm de hac quæstione sum locutus, cùm fortè & Dominicus Beniuenius adesset, utriq; nostrum pro sua & doctrina, & integritate charißimus. Ego uerò negare tibi quid poßum, in re præsertim literaria socio penè dixerim indiuiduo? Liceat autem mihi per te linguæ politioris uindicem uerbis uti quibusdã nondũ fortasse Latij iure donatis, quæ tamen ipsa rerum nouitas, & quædã propè neceßitas expreßit, nec elegãtioris styli lenocinium quæras: ut enim Manlius inquit: Ornari res ipsa negat, contenta doceri. Vale.

Platonis & Aristotelis concordia.

ANGELVS POLITIANVS PICO Mirandulæ suo S. D.

Arsi

ARsi penè semper nimis improbè forsitan, sed arsi tamen semper studio famæ perpetuæ, sic ut pro nihilo diuitias, dignitatem, potentiam, uoluptates habuerim, si cum superstite gloria conferrentur: sed quoniam quæ scribebam, uix etiam uetustatem nominis pollicebantur, extitisti tu Pice, qui, quod ego mihi non poteram, præstiteris, dedicato commentario de uno & ente (sic enim titulum facis) in quo riuos per Lycium decurrentes, & Academiam reuocas ad uerum caput, & cum philosophia magis una, quàm gemina nostram quoque theologiam copulas. Quod igitur iam Glauci gramen requiram uicturus æternum per te, sed & tecum? Narrabit autem quandoq; posteritas fuisse olim Politianum quendam, quem tanti fecerit ipse quoque Picus, omnium doctrinarum lux, ut librum quidem nuncupare illi pulcherrimum de rebus altißimis non dubitauerit. Ago itaque tibi gratias pro immortalitate, sed immortales. Vale.

Immortalitas nominis.

ANGELVS POLITIANVS PICO Mirandulæ suo S. D.

CElebrauit hodie nostra iuuentus equitum certamen hastis cõcurrentiũ, quo mihi spectaculo carere penè non licebat, certè non libuit. Etenim plerique certatorum de schola nostra prodierãt, tu tamen à me solos fieri poëtas, aut oratores putas: at ego non minus facio bellatores. Et uicerũt omnino quos optabã. Petrus Medices, ac Laurentius Tornabonus, noster uterq; non discipulus modò, sed & alumnus. Duplex ibi palma, prioremq; Petrus, alteram Laurẽtius abstulit, sed insigni tamẽ populi totius acclamatiõe, plausuq; multiplici: uidelicet admiratio quædã

Certamen equitum.

ſuffragabatur, quòd primæ nobilitatis iuuenes aliàs in toga, & foro conſpicui, cum militibus exercitatiſsimis concurrerant, & eos in ipſorum (quod dicitur) arena ſuperauerãt. Scis autem quàm gratus multitudini ſit, & ciuibus Petrus noſter, non minus iam ſua, quàm familiæ gloria, ſcilicet in quo patris ingenium, patrui uirtus, patrui magni humanitas, aui probitas, proaui prudentia, pietas abaui reuiuiſcit: omnium uerò maiorũ ſuorum liberalitas, omniumq́; animus. Sed & ipſi Laurẽtio mirè fauetur, non ob opes modò, & nobilitatem, quanquàm ob has etiam: uerùm multò magis quoniã cum Petro aſsiduus eſt, utpote cõſanguineus, utpote ſimul educatus, utpote fidiſsimus. Itaq; ſicuti rem nummariã curat eius uniuerſam diligenter, cautè, fideliter, ita diligit ipſum uehementer, ſic tamen ut colat, & imitetur. Eſt enim Laurentius quoq; doctus admodùm lingua utraque, poëtarumq́;, uel ex tempore. Dat & Muſicis operam, uires etiam corporis exercet, omniaq́; feliciter, uni Petro longè concedens, id quoq; feliciter, ut qui plus ei fauet etiã quàm ſibi. Deniq; cùm receſſeris à Petro, nihil apud nos inuenies Laurentio placidius, manſuetius, dulcius, nihil etiam blandius, humanius, benignius, poſtremò nihil modeſtius, candidius, amabilius. His igitur artibus celeberrimi iuuenes fauorem colligunt, plauſus excitant, acclamationes eliciũt. Optarem profectò tu quoque adfuiſſes nobiſcum: quanquàm popularia iſta uos philoſophi magni contẽnitis, mihi tamen philoſophaſtro adhuc uenia dabitur credo, ſi pluris id ſpectaculum feci, quàm tuum quoque conuiuium. Tu certè, cuius hodie uocatores feſelli, ſcio dabis facilè: nam (ſi te noui) non minus,

Petrus Medices.

Laurẽtius Tornabonus.

nus libenter hanc à me accipis epistolam, quàm me accepisses conuiuio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANni Pico Mirandulæ suo S.

CVm superioribus diebus enarrarem Florentinæ iuuentuti Rusticum nostram, cui tu quoque poëmati nonnihil tribuis: & ad eum iam locum deuenissem, quo lunares dies Hesiodum secutus, alios alijs aut inspectionibus, aut operibus tribuebam: dubitare mecum cœpi doctissime Pice, nũquid istiusmodi tam ueteres obseruationes à naturæ causis, an à uulgi magis credulitate profectæ sint. Quare quoniã tu nunc librum cùm maxime componis aduersus astrologos, multiplici doctrina, magnisq; argumentis instructũ, quibus hæc esse uel propria, uel certè finitima uideri possunt, adeundus præcipue mihi es, qui præscribas quatenus his antiqui uatis legibus, quas iã nostras imitatione fecimus, obtemperandũ sit. Ac ne tibi grauioribus, & quasi sanctioribus literis occupato, requirendi, relegẽdiq; Rustici poëtæ onus imponam, breuiter hac epistola complectar, & quid ille prodiderit, & quas ego uel rationes, uel causas partim de Procli, cæterorumq; lectione, partim uerò de mea coniectura posse uidear afferre. Summa igitur est Hesiodi partitio, dies ut alios admittat uel ad inspiciẽdum, uel ad efficiendum, rursus ut alios uelut emortuos prætereat. Tres tamen Iouis appellat, ut primum diem mensis, quartumq;, & septimum. Primum puto, quoniam princeps unitas numerorum, principiumq; omne diuinum (sicuti Plato docet) ex quo mensis apud Orpheum μονόκερως μόσχος *dicitur. Quartum*

Partitio dierũ secundum Hesiodum.

Dies tres Iouis.

Vnitas.

Id est, unicornis uitulus.

uerò, quoniam in eo rationes omnes musicæ continētur, quæ de numerorum proportionibus euocantur, quarum Pan. *prius in unitate semina latitabāt, ex quo ueteres eū* Pana *uocabāt. Septimum deniq;, quoniam sola hunc numerum producit unitas, qui tamen & quaternario cōgruit, propter quadruplā proportionē, quæ uidelicet in unitate, binario, quaternarioq; reperitur, & omnino inter hos numeros* Arithmetica *est proportio: sed quaternariū nuptijs accōmodat, quoniam de binario nascitur, siue componas eum, siue ducas in se.* Binarius fœcundus. *Porrò binarius fœcūdus appellatur: estq; duntaxat inter duos matrimonij copula, quod illa tamen quam diximus harmonia præ cæteris indiget. Sed &* Denarius. *denarium cōstituit quaternarius, modò partes ipsas inter se iunxeris, qui primum limitem cludit, ac perfectißimus habetur. Iubet item uates quarto die naues ædificari, fortasse quoniam solidi natura quaternario debetur, sub quo uidelicet tria, superficies, linea, punctum comprehenduntur. Idemq; primus est numerus pariter par.* Nec à naui- Harmonides. *bus construēdis abhorret harmonia, sic ut* Homerus Har- *monidem quendam putetur ob id appellasse.* Septenarius sacer. *Septenariū tamen etiam sacrum uocat* Hesiodus, *ut in quo natus* Apollo *sit, ut ipse ait, atque ob id arbitror constare septenis fidibus* Apollinis *lyram.* Sextus. *Sextum puellis inutilem, maribus generandis utilem perhibet. Credo quòd à binario, ternarioq; nascitur, hoc est à fœmina, masculoq;: in eo masculus tamen pollet, ut ex cuius partibus ipse resultat. Itaque tum maximè castrare agnos iubet, ut planè uidelicet emasculētur, sed & includere septis pecora, quo scilicet perfectus numerus (talis enim senarius, etiā ut suis*

æqualis

æqualis partibus) ipsum quasi recēseat numerū. Cauillis etiam, mendacijs, blandimētis, & clancularijs omnino susurris hūc diem dedicat: quoniam Lunæ facies ipsa quoq; tūc mētitur, utpote quæ diuidua uidetur, cū tamē ex æquo lumen, umbramq́; nō habeat. Octauū laudat, ut operibus efficacē, suibusq́; tamen, & bubus castrandis accōmodat. Est enim primus hic cubus, cuius īterualla tria sunt: ideoq́; Neptuno sacer, cuius insigne tridēs, cui maxime uerres, ac tauri cæduntur: quoniam sistere impetū creditur, itaq; contra terræmotus etiam colitur, atque ob id ἀσφάλειος appellatur. Nonum uocat innoxium, pangendis arboribus aptum, gignendisq́; liberis. Hic enim primus ab impari quadratus, in cuius etiam radice principium mediū, finisq́; sit: sed & componitur è cubis duobus, hoc est ex unitate, & octonario: quorū alter reuera cubus, in altera cubi semen. Tum sibi rursus adijciens unitatem, numerum creat plenißimū, quo limes ipse tandem numerorum primus excurrat, ut meritò tot eum priuilegia genituris, incremētisq́; præfecerint. Vndecimū meßi, tondēdisq́; lanis: sanè quoniā secundi limitis initium, quo Lunæ maxime lumen augetur, idq́; lumen ipsius esse uel pabulū, uel indumētū nō absurdè dixeris. Huic tamē duodecimus præfertur, ut quòd initium præ se agat incremēti maioris, sed & numerus ipse nouenariū cū latere cōtinet, repetitūq́; senariū perfectū, sicuti diximus. Est uerò deorum quoque numerus. Tot enim colligit Ennius geminis uersibus: hoc igitur telæ congruit, ut cuius causa tonsura peragitur. Igitur in hoc araneus (ut ipse ait) fila sua net, in hoc & ex aceruo formica prædatur. Castrari quoq; mulos eodē

Octauus. Id est firmus. Nonus. Vndecimus. Duodecimus.

Animalia dijs sacra.

præcipit. Mulis enim Lunã fabulãtur inuehi: bos quippe Soli sacer, asinus Typhoni, qui terrestris deus. Inter hos media Luna est utriusq; particeps, hoc est obscuritatis, & luminis. Sed & numerus est hic primus impariter par: itaq; progressum quasi sistit, quod & domitor facit, & ut mixtus numerus, ita mixtũ est animal.

Tertiusdecimus.

Tertiusdecimus cõserẽdis arboribus idoneus, quòd (ut ait Plutarchus) insita uis radicibus pleniore iam lumine diffunditur. Idẽ seminibus iaciẽdis incõmodus, quòd iactũ semẽ pluuijs magis adiuuatur, ut cõputrescat, & germinet.

Quartusdecimus.

Quartusdecimus & ipse sacer dictus, fœminis gignendis, bubusq́;, & ouibus, prætereaq; mulis, canibusq; mãsuefaciẽdis laudatur, in quo sit & dolium degustandum. Diues hic luminis uidelicet, ut in quo Luna sub occasum solis oriatur. Tenet & dimidiã partẽ numeri, quo suũ Luna peragit orbẽ. Perfectio uerò circuli totius in semicirculo, præsertim tamẽ in Luna, cuius à medio sint incrementa utrinq;, & decremẽta: & humidius lumẽ est, ideo fœminis conuenit.

Sextusdecimus.

Ita sextusdecimus quoq; maribus magis, quàm fœminis cõgruit, quòd est eius tepidius tunc, & minus humidum lumen: unde nec habilis plantationi, quòd germina nõ euocet. Nec idem nuptias amat, ut in quo Sol à Luna procul

Theogamia.

abest, ut ob id Atheniẽses Lunæ silentio Theogamia celebrarẽt, quasi naturales hæ sint nuptiæ, cum Sol ac Luna coëant.

Decimusseptimus.

Decimoseptimo cædi arbores tempestiuum, quòd decrescere Luna incipit, & humor qui cariẽ faciat, imminuitur. Comportari quoq; iubẽtur in aream fruges: quoniam uenti post pleniluniũ surgũt, quibus à grano palea ipsa, & gluma discernantur.

Vndeuigesimus.

Vndeuigesimi pomeridianũ tempus

tempus dūtaxat in transcursu laudatur, quòd tunc Athenięsiū more ciuitas lustrabatur. Vigesimus ideo magnus opinor uocatus, quod è tribus portionibus ipse duas occupauerit. In quo gigni prudentes ait, & gnaros: fortasse quoniam satis ille doctus haberi potest (ut sunt humana) cui plura sint perspecta, q̃ ignorata. Vigesimusquartus mane, quàm uesperi laudatur, fortasse quoniā uesperi iam uigesimæquintæ cōiungitur: ut enim quartas oēs laudat Hesiodus, ita quintas uituperat. In quibus errare furias, et uindicare periuria testatur. Hūc enim Pythagorei numerū iustitiæ tribuebāt. Vetat autem uigesimoquarto die conficere animū curis. Nō quòd idem cæteris quoq; diebus facere nō sit utile, sed quòd sacris potißimum diebus retinēda sit animi trāquillitas. Trigesimus quoq; laudatur, in quo sit Lunæ coitus, qui ueritatis imago creditur, ut cuius propria sit unitas, sicuti mendacij multiplicitas. Præcipit igitur, ut opera inspiciamus, & cibaria familiæ diuidamus, hoc est (ut arbitror) quod Latinè demēsum uocabatur. Tūc enim cessatur ab opere: quod & formicā facere dicūt. Est uerò uulgatū præceptū, quæ sunt usui faciendo operi, præparāda esse cum uacamus. Sed proceßit epistola longius, & uides quàm multa comprehēderim, quàm paucis, quæ mihi tamen ipsi uix interdū probātur. Quamobrē te rogo, dicas ad hæc aliquid abstrusum, remotū, & (ut Horatij uerbis utar) insigne, recens, adhuc indictum ore alio, quod potes uel in epistolam (quod cōmodo tuo fiat) colligere, uel si hoc ratio studiorū tuorū nō patitur, in aliquam nostrā (sicuti soles) longiusculā deambulationē conferre. Mitto etiam ad te Græcum hoc epigramma

Vigesimus. Vigesimusquartus. Quintus. Trigesimus. Demensum. Formica.

epigramma, quod effutiui nuper, astrologis istis tuis iratus, qui cum professione ipsorum rixantem, diutius etiam quàm uelim, ruri te remorantur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Barptolemæo Scalæ suo s.

EGi tecum liberius (ita enim soleo) qui quoniam tu culicē muliebri genere, qđ cōtrà uirili decuit, usurpaueras in epigrāmate, luserim sic ex tpe Culicis uerbis.

Non sum fœmina Scala nec Latinis,
Nec Græcis, ideo placet puella.

Quos tu meos uersiculos alijs eiusdem generis remuneratus es, bellis me Hercules, & facetis, sed in syllaba tamen una, & altera negligētibus, ut in quibus hoc sit: Cōgressum petis sic meæ puellæ. Rursusq́; Sed tu ni caueris, scio iacebis. Possis tamen in priore, sicuti ueteres illi solebant, cùm fluerent adhuc lutulentiores, elidere s literā: quod hendecasyllabis tamen puto non licet, sicuti nec hexametris iam liquidioribus: nisi tu grammaticis credis, parum doctè putantibus ita legēdum esse apud Maronem: Inter se coijsse uiros & decernere ferro. Sed & illa uidentur ἄκυρα, citare somnum, bonam cutem ferire: sicut ὑποσόλοικον, Pasce meas carnes, pro illo, uescere meis potius carnibus. Cæterùm, quoniam tu uersiculos ais istos ad imitationem te fecisse Græci cuiusdam epigrammatis, libuit etiam mihi nunc epigrammate Græco tueri causam Culicum. Quod an quibusdam placiturum sit, nescio: imò planè scio non placiturum, quia non transmarinum, quamuis ipsi quoque iampridem (sicuti uides) transmarini homines mussent. Vale.

S litera in carminibus.

Id est īpropria, Id est, subsolœcum, & fere solœcismum subabsurdum.

Τοὺς

Τοὺς κώνωπας ἐρᾶν μᾶλλον πρέπει, ἤπερ ἄνδρας
Φύντας τῶν γονίμων ὡς Κύπρις ἐξ ὑδάτων.
Καὶ μιμησαμένους ἀεροπότητον ἔρωτα
Εἰρεσίῃ πτερύγων, τῷ τ' ἔμεν αἱμοπότας,
Τὸν κῶμον τ' ᾄδοντας ἐγερσιγύναικα, πλανήτην
Αἰνῶς ὑπναπατῶν ἱεμένους ὀάρων,
Ἐς λέχος ἐμπταίοντας, ἐς αὐτοὺς πολλάκι μαζοὺς
Κἀμφαφόοντας ὅλης ἅψεα θηλυτέρης,
Ψαύοντας χειλῶν τε καὶ ἐκμυζῶντας ὀπωπῆς
Μαρμαρυγὰς, γλώσσης τ' ἠρέμα γευομένους
Ἀγρύπνους, ἰταμούς, σκοτοδερκέας, ἆρα τίς ἀνδρῶν
Ὅσσα γε κώνωπες δείγματ' ἔρωτος ἔχει.

Culices amare magis decet, quàm uiros.
Productos fertilibus ut Venus ex aquis,
Et imitatos altiuolum amorem
Remigio alarum, ut sint sanguinis potores.
Comum cantantes suscitatorem mulierum uagum
Grauiter somno captarum cupidos mulierum,
Ad lectum inuolantes, ad ipsas sæpe mammas,
Et contrectantes totius membra effœminatioris,
Tangentes labraque, & exugentes faciei
Splendores, linguamque paulatim gustantes,
Vigiles, impudentes, tenebris uidentes: nunquis uirorum
Quanta sane culices signa amoris habet?

BARPTOLEMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo s.

AGo iam errori illi meo, quo fœminino appellaui culicem genere, gratiam: & quod causam dedit tibi elegãtissimo distichio illo hendecasyllabo admonẽdi mei, & mihi utcunque respondendi. Fateor, uix putaui ut quicquam succederet adeò inexercitato, adeò id carminis genus ignaro: sed ridicula ego non minus forsan ipse ridiculus sum persecutus. Vale.

Barpto

BARPTOLEMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo s.

Nimis emunctæ es naris Politiane. Non scribuntur (mihi crede) nostratia hæc tibi, qui ad antiquitatē planè accesseris propius. Nos quoq; popularibus ista, & qui nostra hac mediocritate elimandi quæ scribimus, con tenti sunt. Quid enim istis tuis eruditißimis auribus cõue nire potest? Quid iudiciū implere tuum quæso? Te tamē uide, nē quādo uel iniuria acrior esse accusator scriptorū alienorū uideare, cõsuetudine docendi credo, qua Floren tinā iuuentutē tot iam instruis annos, reddisq; pro uiri- bus meliorē. In hendecasyllabis in tuum culicē meis, nō- dum à me editis, quædā carpis festinātius mea sententia, quàm grauē uirū deceat. Nō quòd refugiam, fastidiamq; limā tuā, qua nihil accidere talibus in rebus quicquā po- test optatius: sed nescio quomodo præcox illa (ut ita dixe rim) uilescere sic uidetur seueritas. Mitto uerò alia, quæ legeris posteà forsan emēdatiora. Illud rigidius à te casti gatū est, quàm è re fuerit. Solet amor mutuus etiam, quæ minus firma posita sint, ut quādoq; accidit, excusare, & munire. Tu contrà, qd' rectū est (ut mihi quidē uidetur)
Cito. *intorques. Citare certè mouere est, uerbū (ut puto) à cio*
Concito, Incito. *per frequētiā significādi factū, unde concito est, & inci-*
Oscito. *to, & oscito, & excito, & alia huiuscemodi, in quibus*
Excito. *est omnibus cõmouēdi uis, qua nihil somno est magis cõ-*
Quies. *trariū: siquidem otio is ali solet, & quiete, quæ & ipsa*
Somnus. *somnus est, autore Virgilio, apud quē Venus placidā per mēbra quietē irrigat. Non satis uideo, cur citare somnū non sit commouere, & turbare. Adde quòd quantùm*

ego

ego nouerim, nemo de ſomno inducendo ſic, ut tu interpres eſſe uis, nunc loquitur. Verũtamen ſi diſplicet, uelim mutes, fugere ſit pro citare. Fit aliquando difficilis mutatio, ſi quid dempſeris, ut quod quadret reperias, hìc nihil negotij fuit. Nõ placet, paſco meas carnes, nec tam bonam cutem ſtrire. Non miror, delicatior guſtus eſt tuus, uix appoſueris quod ſapiat. Etiam acipenſer ſtatuus erit, ſi inciderit in palatum. Sed paro hæc minus doctis, non Perſio, quem & C. Lucilius non curat ſua legere apud Marcum Tullium. Volo ego quoque L. Decimum, qui hæc omnino non contemnat, ut rideam. Sic cum amicis in iſtis æſtatus ſtruoribus, cùm otium eſt, non quod poſteritas cuſtodiat, & miretur, cudo, aut quod ditet informatores hos librorum, quorum tam cupidè quidam implorant operam. **Informatores librorum.** *Græcum epigramma, quod ad me miſiſti, tanta inopia linguæ eſt Græcæ, uix uerbis interpretor, nedum elegantiam perſpicere poßim carminis, ſed puto tuum eſt. Vale.*

Venit neſcio quid in mentẽ de Græco epigrãmate, poſtquàm hæc ſcripſerã: uereor ne Venerem læſeris, & eius filium ἀεροπότητον, *ut tu appellas: an ex aqua ortus culex, ut è mari Venus? Niſi Thaletẽ indicas, uix perſuaſeris: hyemis tempeſtatibus potius, aut ueris aquoſis magis natura ortũ oportuit: ſtruentioribus magis æſtibus naſcitur, ſæuitq́;. An tu amorem Deum ita terrificum numen, atq; hominum culici confers? Vide ne tibi quoq; Palinodia opus ſit, nec cæcus cantites. Quid age culici eſt rei cũ mulieribus, id eſt cũ hominibus? Amoris is ludus eſt, non fœdißimi inſectuli, natiq; in ſterquilinijs. Naturã melius* **Id eſt in aëre uolitantem.**

imitantur figmenta poëtarum. Nam si ita libera fiant carmina, quid iam non carmen erit? Piscis mihi uidetur Veneri magis similis, si originis captes similitudinem. Si uolatus, Aquila: sanguinis uerò sugēdi Hirudinis palma est. Nam & Vespertiliones quoq;, & Noctuæ, & id genus uolantes in tenebris aues, uident per noctis umbras, arbitror & quidem culicibus minus obscuriter, magis forsan appositè cæcum induxeris, si Cupidini comparādum putas. Nam quòd ais eum muliērum excitatorem, aduertas & hîc licet, ne Comum tu alterum numē offendas, cuius officium id esse Græci putant. Neq; culice Cupido indiget adiutore, fratres habet sedulos eius officij ministros. Homini tu quoq; ipsi tandem in amando præfers culicē. Ridiculum est, dabunt ueniam. Sed tu uideris melius. Ego sic indoctè, sicq; amicè garrio. Iterum Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Barptolemæo Scalæ suo S. D.

OFfendit (ut uideo) te nimis, quòd in tuis uersiculis de culice quædā parum probauerim, quo etiam nomine me nimis acrem uocas accusatorē scriptorū alienorum: nec grauē satis uirum putas, quòd festinantius carpserim, quæ necdū fuerant edita. Tu negas ista tua scribi mihi, nimis uidelicet emūctæ naris, et cui sit fatuus uel acipēser. Vteris idem uulgata, & publica iudicū reiectione, quæ sit apud Lucilium: sed & tentas quædā tueri contra meam sententiam, cùm de cæteris taceas: arcesq; deniq; à tuis etiā scriptis ipsam posteritatē, nec uel eis oīno parcis, quicūq; suas uigilias formis istis nouitijs excudūt. Post hæc tandē ludis in epigrāma nostrum, quod ad te Græcè

scripsimus. Pudet igitur (ut uerũ fatear) me rescribere ad hæc tam leuia. Sed ut tibi satisfaciam, respondebo tamen. Offendi Scala te nõ oportuit amici magis officio, quàm, ut tu parũ benignè interpretatus es, accusatione: scilicet qui secum non ita dixerit (ut est apud Horatiũ) *Cur ego amicum offendã in nugis? quoniã uidelicet sequitur:* Hæ *nugæ seria ducunt.* Nam *quòd ita superscripsisti literis tuis,* Angelo Politiano, *monitori meo, & patrono: quãquàm subesse stomachus, & ironia quædam uideri potest insucto titulo, tamen ego libẽter homo simplex agnosco: propterea quòd & monui te sedulò, & contra malè sensuros exhibui patrociniũ.* Quòd *uerò edita negas, quæ iam publicasti, quodq; ab ijs me reijcis, quæ scripta mihi tua manu misisti, mox etiam epistola dicasti, non queo satis mirari. Sed nec festinantius carpsi, qui penè serò te ut emendares admonui, quæ iam periculosè uulgaueras.* Iam *quòd in me grauitatem desyderas, non est molestum, uidelicet homo grauior etiam quàm uelles: ut cui sit res (etenim liberius iocabor) diu iam cum podagra. Sed & grauitatẽ prorsus aspernatur culex iste tuus, qui nobis materiam scribendi præbuit.* Nec *insipidus mihi tamen fuit acipenser (ut ais) imò rana, & gobio: quos te mihi, non acipenserẽ posuisse, uel illud indicat, quòd & tu quædam ex ijs ipsis etiam conuiuator expuisti.* De *illo autem citare frustra laboras: quoniã ne si mouere quidem somnũ pro illo fugare dixeris, probabitur: sicuti nec autores ipsi fugantur, qui quidẽ citantur.* Nec *rursus qui fugatur exercitus, is ideo citatur.* Vt *autem bona crura, bonam formam puellæ dixerim: sic bonam cutem facilè non dixerim, sed nitidã potius, tene-*

Scala podagricus.

Citare.

Fugare.

Bona cutis.

ram, beneq́; curatum, quanquàm hæc duntaxat impropria. Minus illud ferendũ, pasce meas carnes, quod tamen sine autoribus defendis. Ego certè ne triuialibus quidẽ literatoribus, ut ita loquantur, permiserim: sicuti nec ut hendecasyllabos duodecim, tredecimq́; syllabarum faciant, quales in tuis nonnullos reperies. Certè stridaculum tibi, & clangacẽ, quæ nunquã lecta sunt apud idoneos, ideo concedimus, quoniã Persio te non scribere testaris, & posteritatis negotiũ non curare. Sed heus tu, quæ tandẽ inuidia est, ideo quoniã tuas ipse prædamnaueris, nos uigilijs nostris fidere nonnihil, ac dare formis propagandas, quæ sic flagitentur, celebrentur, laudentur à doctis, eædemq́; rursus (quod fortasse non minus optandũ) ab indoctis uituperentur? Non enim (quod tu putas) operam nos librariorum, sed illi nostram potius implorãt, dum suum compendium sectantur. Venio nunc ad epigramma, cuius elegantiam perspicere te negas (ut homo es modestus) ob inopiam Græcæ linguæ: sed putare tamen ais esse meũ, quod in utram partem mihi sit accipiendũ, nõ uideo. Nec enim adhuc scio, de nostro ingenio quid omnino sentias. Cauillaris tamen, & quasi totũ mox uellicas argumentũ, uererisq́; ne Venerem læserim, ne Cupidinem, quòd cum ijs culicem contulerim. Læserit ergo Troianos pariter Vergilius, quòd formicis: læserit & Græcos Homerus, quòd eos muscis comparauerit. Nec uerò putas ex humore natum culicem, quem Vergilius idem uocat humoris alumnum: cuiusq́; gratia conopœũ illud Aegyptijs militibus, utpote paludosis exprobratur: nec rursum quòd æstate magis cõparent, ideo non ex aqua nascuntur, nisi si stagna tam penitus

Stridaculus. Clangax. Conopœum.

nitus ebibi credas. Illa certè nimis friuola, sed & nihil ad rem, quæ tu de piscibus, aquila, noctuis, hirudine cõgeris. Non enim ideo non ex aqua culex, quia sit & piscis ex aqua: nec ideo nõ uolat ille, quia uolet altius Aquila. Nec αἰεροπότητος *Aquila, sed Araneus uocatur ab Hesiodo.* Id est, in aëre uolans. *Nec item abest à suctu sanguinis culex, quòd hoc sit magis hirudinis. Nam certè hirudini comparat amorẽ Theocritus, nec amorẽ creditur offendere. Deniq; eodem pertinent, quæ tu de Noctua, quæ de Como subiecisti. Nos autem non piscem, non aquilam, non hirudinem, non etiã uespertiliones, & noctuas, non illum postremò comessationis deum, sed omnino ipsum tuum culicẽ tractabimus. Nec item si pastor quidem apud eundem Theocritum, cæcum dixit esse amorem, propterea nos eum quoq; uelut exoculabimus, cuius etiam sunt (ut ait Moschus)* ὄμματα δριμύλα καὶ φλογέοντα. Oculi acres & flammantes. *Iam ne illud quidem absurdum est, ut homini culicem præferamus, quando hoc semel argumentum susceperamus in amoribus: utpote qui columbis quoque cedant, lepusculis, gallinaceis, cuniculis, passerculis. Nec si sit argumentum poëtæ, contrà quàm natura ferat susceptum, ideo minus artis habebunt, quæ suscepto semel argumento respondeant, quod & culex Vergilianus, & ipsa Homeri Batrachomyomachia declarant. Ac de ijs hactenus. Non enim satis mihi digna uidentur, in quibus opera diutius nostra ponatur, uidelicet ne fiat Elephantus è culice. Tantùm illud addidero, nihil me habere obscurum, nihil fictum, nihil clancularium, nec eorum blandimentis præsentem capi, qui facilè obtrectent absenti. Placet enim mihi illud Homeri:*

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δ' εἴπῃ. Vale.

Hostis enim mihi ille perinde ac inferorum portæ,
Qui aliud quidem celat in præcordijs, aliud uerò dicit.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANgelo Politiano suo S. D.

VIx adducor ut credam hanc postremã, quam ad me misisti de culice epistolam tuam esse. Leuior est, morosior est, suspectior est, uanior tandem. Ah quis credo ex tuis discipulis, dum tu in penetralibus istis philosophiæ uersaris, & contemnis ista leuiora, id sibi muneris respondendi mihi desumpsit. Non sapit salem tuũ, multa miscet, omnia cõfundit, nihil probat. Aut ego fallor. Tuo nomine indigna est. Ferunt præ se tua nescio quid tuum, id est expolitum, candidum, luculentum, elegans. Quid multa? Tuum. Tu quoque si incideris in hendecasyllabos, una plus, alterá ue syllaba, meos esse scies, ut ego quoque habeam meum aliquid. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARptolemæo Scalæ suo S.

SI tibi reddita est illa ipsa epistola, quã dedi, non est qđ dubites, quin mea sit. Quæ si te tamen nimis læsit, in causa tuæ sunt aures, quas habes profectò nimis teneras. Soletis enim quidam blandiri semper inter uos, & quod dicitur, mutuum scabere: nos ediuerso sicuti uerum libenter audimus, ita facilè dicimus. Sed & clamas, penè dixerim rabiosius in epistolã meam, quo tamen ego nõ modò non offendor, sed & propemodũ delector, ut qui uideam tui iudicij rem non esse. Nam de epigrammate si quæris quid

quid sentiam, simillimũ cæteris tuis est, & omnino (quod dici uulgo solet) eiusdem farinæ. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANgelo Politiano suo S. D.

HEsterno die uesperi redditæ fuerunt mihi literæ ex Fæsulano tuo: & quòd erat aliquid mihi cum podagra negotij, quæ dextrã manum pro arbitrio (ut sæpe solet) cruciabat, nec tum quidem amanuensis alicuius copia erat, differebam in aliquod felicius tempus respõsum. Iam cœnauerã, & captabã somnos attentus: prius uerò quàm cum somno uenirem in gratiã, uoluebã (ut fit cùm aliquid curæ impendet) cum animo, sic respondebo, sic agam, hoc sic diluam. Illud rectum est, & sapit barbatum magistrũ. Sed nihil lædere Politianum potest. Num amicus est? num bonus uir? num etiam apprimè eruditus? Num ex Mediceo tandem communi gremio, etsi meritis ualde disparibus, fortuna tamen pari, si illa desæuierit? quod dij prius omen in hostes conuertant. Non sunt monitis tuis teneræ meæ aures, auidas dixeris potius uelim. Nec me precor ex quorundam metiare exemplo, qui uel tantillo dicteriolo commouentur. Error meus fuit, si fuit illa epistola tua. Id enim satis iam superq; est, si tua est. Nesciui rectũ uidere: quidã ex amicis, qui etiam ante me lectitarant (nam tu nõ signatas mittis epistolas) tuã esse enixè asseuerabãt. Hoc sic agebam. Nam quòd uerũ & audire, & dicere libenter solere uos scribis, ô faustam & felicem istam sortem. Perrarum est, at præclarũ: neq; qui id audiat, aut ipse dicat, facilè inuenire est, hoc quidem tempore: nam ueritas odiũ parit, comico prouerbio: & hoc sic. Nam de epigramma-

tibus meis ut feras tu tuum iudicium, opus non est, neq; ea de causa ad te scripsi. Satis ipse quàm curta sint illa quidē didici, & quidam familiares monuerunt: si sim in meis iudex iniquior. Volui ludere tecum amicè, ut mos est meus, simul ut tu lætior tuis fieres, qui tantò te superiorē facilè cognosceres. Illud mirabar, cùm ridicula penè omnia sint in meis scriptis, te tamen nihil ridere, neque tu ἀγέλαστος *es, quod Græci uocant: qualis Crassus apud Romanos fuisse fertur, & apud nos una familia, qui inde cognominātur, quòd non rident. Sed arbitror, uos ueri auditores minus ridetis, nugarum magis comes risus est. Sic agebam & ista, & oblanguescere cœpit agitatio, sopore circumeunte. Itaq; ea omissa, dormiendo indulgebā & aucupandis, & inescandis somnis, quos mihi difficiliores & morbus cū ille plus sæuit, efficere solet. Et ecce nocte ferè intempesta cùm obdormissem tandē, multa prius cum morosissimo deo colluctatus, uenit ad me Merula: Et quid Scala, inquit, insanis? Tu cum Politiano certamen inis literarium? Letale est. Atq; illinc ego ad te umbra uenio. Misit me uerò Laurentius Medices ex alto cœlo, ut te sic admonerem, tibi subtimens. Cùm hæc dixisset, cum umbra pariter somnus discessit. Mi Politiane uale. Non insaniam profectò gratis, audacior tu quidem es, pugnacior es, sternatior es: milesq;, & dux, neq; ego resisto. Vale, & me serua amicum, & cultorem tui.*

Id est, à risu alienus.
Sangelasij apud Italos.

ANGELVS POLITIANVS BARptolemæo Scalæ suo S.

LIteras accepi tuas multò blandißimas, in quibus receptui canis, ac multa repetens reconciliare te mihi studes,

des, quo nihil accidere mihi quidem potuit optatius. Nam quis non tecum malit officijs, humanitate, gratia, quàm iniurijs, altercationibus, odioq; contẽdere? Nec ego profectò tam fuissem tuis respondendo literis inciuilis, nisi te uiderim nimis agi iam præcipitem, non dico aduersus nos (nam de nobis facilè est) sed omnino aduersus eruditos omneis. Itaque putaui beneficium tibi me facturum, si te tibijpsi tanquam in speculo ostenderem, persuasionemq; istam scientiæ falsissimam de pulmone reuellerem: quæ facit, ut super ætatis nostræ doctos homines etiam ueteres illos contemnas: quos tamen extra aleam tot seculorum consensus diu posuerit. Non enim credo reputasti fortuna dulci nimis ebrius, tantundẽ te descendisse in literis, quantum ascenderis in honoribus: ut compensatione quadam paria tecum literati fecerint. Quod ad nos attinet, nec aspernamur amicitiam tuam, nec inimicitias deprecamur. Tantùm illud breuiter testamur, ut tu fortunam, sic nos te Scala feremus. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANgelo Politiano suo S.

MOdestius, ut mihi uidetur, fecisti tandem, qui obsignatas ad me misisti literas. Puto enim inter alias quoq; causas antiquæ huius cõsuetudinis signandarũ literarum modestiam quoque ipsam non in postremis locum sibi uindicasse. Constitueram uerò modum facere scribendi ad te, quia iratior semper in respondendo fueris. Sed uel Merulam intereà potius, quàm ita modò uel amicitiæ, uel antiquitatis causam indefensam siuerim. Mouit me uidelicet impudens, da ueniam, nescio quo appellem pacto,

ista disputandi consuetudo. Fingitis, refingitis, machinamini, demolimini, asseritis, diluitis pro arbitrio. Quis quietus sit? quis non animo commoueatur? Appellant te quidem Herculē, neq; te inuito, quod audio, utputa qui tibi tēporis huius monstra, præsertim quantū ad literas pertinet, superanda susceperis. O' ego tardi ingenij, qui quid id rei sit nesciuerim hactenus perspicere. Nunc sensi, & uideo. Es tu quidē Hercules, uel multò etiā meliore cōditione, quàm ille Iouis filius Alcides, quē imperij necessitas trahebat in periculum. Ille iussa adibat mōstra, tu tibi ea cōfingis, instruisq;, ut superari à te queant. His demis arma, hæc eneruas uiribus prius, quā aggrediare, etiā quæ nulla sunt: & quæ tu pro ingenio effinxeris, euicta à te trahis in popularē gloriā. Si placet, uolo & ego indere tibi aliquod cognomentū. Volo ut sis mihi Hercules factitius, nomē certè factum ex re, habiturū apud te quoq; autoritatē. Habeat ille sua nomina, habeat sacra, habeat cœlū, nos hîc fortuna nostra gloriemur. Quæso te bone uir, quid tibi cū amicitia, qd cū inimicitia, cū ridicularia, ita ut nos fecimus, scribuntur ab amicis? An ita leuis est apud te amicitia, ut uel leuissima etiā quaq; de aura fluctuet? Cōstantior illa multò est, ac firmior: multò uirtus elegantior, quàm quæ hos amicorū ludos pertimescat. Arbitror nō tenere te penitus amicitiæ uim, quā quidem in animo cōstituisse sedes oportuit, & iecisse grauissimas ancoras, ut contra tempestatū omniū uim illæsa, & quieta maneat. Quæ quidem ab amoris consuetudine nomen habet, ut quædam plebeiæ magis amicitiæ, & in horas mutabiles, ab hamo esse appellatas duxerim: ut sunt illæ quæ ob formam, quæ ob auaritiam,

Ang. Politianus Hercules uocatur.

Amicitia.

quæ ob ambitionem, cæteráq; peruerſa animi deſideria cõciliantur. His cauendum eſt, ne uacillent. Illa ſtabiliora ſunt, atq; ut rem facilius intelligas, uelim induas patris alicuius perſonã, qui unicum habeat filiũ, atq; eum quidem haudquaquam ſatis morigerum. Nunquid ex omni erratulo abijciet? An uincet potius paternus amor: & quoad ſpes aliqua effulxerit mutandorum morum, tolerabit? Naturam melius & reliquæ amicitiæ imitantur. Peruicacior eſt (ut ita dicã) uera amicitia, uix cum uapu lauerit, diſceſſerit. Parum multa ſcio eſſe hæc ad amicitiæ conditionem: ſed ipſa ſe melius tuebitur, quæ teſtis mihi eſt, de ea cunctanda tecum, aut minuenda, ne cogitationẽ quidem ullam in animũ incidiſſe. Sed quid tu mihi antiquitatem narras? an ego nõ ſum ſemper eam admiratus? Profer ſcripta mea, profer dicta. Non legiſti (ut uideo) Apologum meum de antiquitate, qui facilè arguat hac in parte tuam de me antiquitatis opinionem. Noſtrorũ piget temporum, pudetq;. Hoc ego ſcripſi, hoc aſſerui, hoc potes pro meo lacerare, ſi ita ferat impetus. Volunt tunẽ laudari quidam, & collocari inter diuina monumẽta antiquitatis, non poſſum. Date quæſo ueniam. An ego ſum tanti, ut iſtam beatiſsimam fortunam ueſtrã uiolem? Neque ego auidior gloriæ ſum, gratius fecerit qui me præterierit, ut ego præteritum eſſe à uobis diu putaueram. Quid tu mihi fortunam, quid tu honores uitæ obijcis? Sed teneo in fortuna quid agas. Confingis tibi tuo more monſtrũ, quem deuincas. Cum honore meo difficilior tibi colluctatio erit. Veni nudus omnium rerum bonarum, egenus ad Remp. uiliſsimis ortus parẽtibus, mul- Barptolemæi Scalæ fortuna.

 ta cum

ta cum fide, nullis omnino diuitijs, aut titulis, nullis clientelis, nullis cognationibus. Cosmus tamẽ pater patriæ nostræ me complexus est, recepitq́; in familiæ obsequia. Intereà Florẽtinus populus ad prioratum me euexit, deinde ad uexilliferatum: tandemq́; & in senatoriũ me ordinem, equestremq́; collocauit, tanto profectò suffragiorum cõsensu, ut nihil esse factum unquã popularius multi putarent. Extat & illa de me Laurẽtij Medicis præclarißima uox, qua nusquã collocatum melius fuisse honorẽ homini nouo testificatus est. Cum illo nunc tibi de honore meo agẽti, cum Florentino omni populo res habẽda est. Hoc ego affirmauerim, me multùm fuisse cõsecutũ, plura quàm aut putauerim, aut optauerim. Neq; habui qd' referrem, nisi fidei integritatem. Ea in me (uolo esse uanus) semper fuit quàm excellẽtißima. Atq; hoc quoq; asseruerim in calce epistolæ, nullum me honorem sine honore gesßisse. Respub. ipsa, resq́; à me gestæ in magistratibus, citẽtur testes uelim. Sed nondum claudere possum epistolam. Irritant tua monstra. Nam illud quod scribis, ut reuellerem de pulmone scientiam, ex illo genere est, Herculis indiget uiribus. Scribis: in qbus receptui canis, ac multa repetẽs recõciliare te mihi studes. Sunt & hæc ex eodẽ genere monstrorum, quæ tu ad uanitatem alis. Quando ego non fui tibi conciliatus? quæ argumenta contrà habes? nõ tuli te tam diu ita insanientẽ, ita insultantẽ, sæuiẽtemq́; penè in mortuum? Relege epistolas ad te meas, uidebis uanam esse omnem reconciliationis mẽtionem. Sed ut uideo, de amicitia, ut suprà dixi, nõ rectè sentis. Apud me inuiolata est, atque maior multò ijs, quæ ita inferri

possunt

possunt iniurijs. Receptui canis, inquis, ò præclarũ duellum. De culice concertauimus. Canant signa, effundat se ad spectandum uniuersus orbis. Taceant deinceps Philenorum aræ. Dent uiam Curiatiorum, Oratiorumq; sepulchra. Culex maior est, quem tu ex aqua ortum inter monstra tua cõfingis. At Græcus excellentißimus poëta telluris animal appellat γαίης κνώδαλα δίπτερυγα. Putauisti facturum te mihi beneficium, si tanquam in speculo me mihi ostenderes. Laruam tu mihi meam ostẽdisti, qua adeò ipse contremisco, siquando in eam incido necessarius, ut nihil magis ego iam de industria refugiam. Rectius feceris, si tu te aspexeris, quem ista ætatis deformitas nõ tangit. Multò id tibi erit utilius, si ille contutus falsum de pulmone reuellit. Expurgaui iam mi Politiane uirus, quod tuæ literæ excitarunt. Redij ad me, quietus animus est meus, & de amicitia quòd eam aliã facere posset, ne cogito quidẽ. Velim autẽ ut ad beneficium cõuertas animum. Da mihi hanc ueniam, ut hãc epistolã meã illi tuæ, cui respondetur, apponi cures. Nolo enim defraudare te tua gloria. Tu si durior fueris, quæcũq; te causa mouerit, mutaueris consiliũ meum. Adibo informatores hos librorum, & curabo ipse, ut & mea impressa legatur: quod non feci hactenus, nec putaui esse me facturum. Vale.

Id est terræ bestias, binis alis præditas.

ANGELVS POLITIANVS

Barptolemæo Scalæ suo S.

ACcepi literas tuas, nescio magis'ne uirulentas, an ineptas, omnino tamen ridiculas. Itaque me magnopere delectarunt. Quibus tamen adhuc non respondeo, quia nondũ constitui (quando ego tibi Hercules sum

factitius) quomodo tu mihi sis tractandus, monstrũ furfuraceum. Cogito etiam paulisper mecum, uocãdus' ne tu solus ad partes, an cum tuis omnibus. Quicquid decreuero, statim scies. Vale ut meritus.

ANGELVS POLITIANVS
Barptolemæo Scalæ suo s.

HErculem factitium me uocas in epistola tua, propterea quòd (ut inquis) monstra mihimet fingam, quæ superem. Tum negas iniuriam te mihi unquã fecisse, negas antiquitati derogasse, pigere tamen, ac pudere tuorum temporum præfers: multa quoque de tuis honoribus falsò iactas, falsius nonnulla de nostris meritis. Postremò quasi iubes ut exprimi formis, & interseri epistolis epistolam tuã curem. Quare tibi ad singula rescribã, sed breuiter, ne nimium temporis in nugis tuis ponã. Vocari me igitur Herculem, Scala, nõ epistolis modò, sed & libris editis Marsilij Ficini tanti philosophi, profectò (ut uerum fatear) non molestè fero. Nam si cognomen hoc mihi (quod equidem non puto) congruit, illius iudicio: si minus, illius amore delector. Auget autẽ uoluptatẽ, quòd tu nec hoc iam ferre, nec dissimulare potes. Factitiũ uerò

Hercules factitius.

cur appelles Herculem nõ intellego. Nam nec tale significas quale natiuo repugnat, nec item quale fit à sono uocis, ut sunt murmur, & sibilus. Itaque tute uideris, quid hic aut senseris, aut expresseris. At ego monstrum uocaui te furfuraceum. Monstrum quidem, quòd ex colluuione monstrorum compositus es. Furfuraceum uerò, quòd in pistrini sordibus natus, & quidẽ pistrino dignissimus. Audes autem negare factam mihi abs te iniuriam, quam

Monstrũ furfuraceum.

neque

neque clàm tuleris,neq; dißimulaueris,ut qui dux, & significes usquequaq; contra me fueris. Possum tibi (si sit opus)impingere,atq; inculcare longã illã, quã scis amici quondã tui,nũc uerò mei epistolã, quæ frontis integumẽtum detrahet,neq; tergiuersari te diutius patietur.Eã tamẽ adhuc nõ ostẽdo, ne simul domesticæ (quod nollẽ) tuæ maculæ proferãtur.Nõ enim tam quid te,quàm quid me dignum sit,respicere debeo.Sed & antiquitati fauere te dicis,in quã penè solenniter sic ubiq; declamitas,ut sit hæc iam notißima fabula,nihil Aristotelem scire,nihil Ciceronem sapere iudicio Scalæ. Nam seculum tibi tuũ displicere non miror,cum tu uicißim quoq; tuo seculo displiceas.Displices autem meritißimò,quoniã nihil ei fermè deerat ad summam laudẽ,si te uel nõ tulisset,uel certè non extulisset. Etenim tibi maximum semper studium fuit extirpãdi radicitus bonas artes(ut utar Liuiano uerbo) subolescẽtes,sic ut nec ei quidem uiro peperceris,qui uel solus illustrare quodlibet seculum posset : nec instauratori Platonicæ familiæ,cuius famã publicè per te,perq; tuos ire oppugnatum non dubitasti. Quorum quamuis hoc loco neuter nominetur , uterq; tamen suo sibi titulo agnoscitur.Reliquos taceo doctos uiros,qui me cùm maxime nunc celebrant,assectantur,adorant,quòd unus exstiterim,qui fumos inaneis tuos cõtemnam, qui publicam seculi causam sustineam,qui nimiam istam insolẽtiam retundam. Nam de honoribus quidẽ nihil est quod tibi nimium placeas:uetus enim ludus hic , ut indigni tollantur in altum,uidelicet, ut hoc quoq; se posse fortuna declaret,cuius tu solius opus es,quæq; iam tamẽ (sicuti credo) longè

longè alio uultu te respiciet, exactura sortem cum fœnore, de puluisculo. De Cosmo quæ iactas, deq; Laurentio Medice, falsa omnia. Certè Laurentius (hunc enim familiariter colui) quoties de te mecum loquebatur, satis indicabat alienum se iudicium fouere, nō suum. Scis autem tu quoq; literas illū sæpe tuas publicè scriptas reiecisse, nobisq; dedisse formandas, quæ prima odij, liuorisq; in me tui causa extitit. Nec me passus Iambicum carmē, quod in te scripseram, cōcerpere: quippe qui diceret esse indignum nimis, ut ita bonum carmen interiret. Illa duo sunt apud te uerißima, quòd & de tua fide locuturus, uanum te esse uelle profiteris: es autem profectò uanißimus, id est mendacißimus. Et omnium bonarum rerum egenum uenisse te ais ad Rempublicā. Debueras hoc tamen adijcere, rerum omnium malarum uenisse te diuitem. Stultißimum uerò est, quòd excellentißimū poëtam uocas nescio quem istum, qui de culice scripsit, & qui mihi fraterculus esse tui culicis potius, hoc est, ipse quoq; terræ filius uidetur. Quid quòd epistolam cupis tuam, quippe bellam, propagari formis opera nostra? Sed frustra mi Scala cupis, non enim tam mihi es odiosus, ut tuam prodere insulsitatē uelim, puerisq; te deridendum propinare, lecturis uel hoc ita scriptum in ea epistola, monstrum quem deuincas: sic enim tu monstrum uirili genere nūc dixisti, quemadmodum prius muliebri culicem, quæ ne in ludo quidem triuiali dicerentur impune. Mitto enim dehonestamenta illa Romanæ linguæ, uexillistratum, prioratum, mille alia prorsus hausta de uulgi fæce: quæ publicari nolim Florētinorum causa, ne tam præclara ciuitas habere scribam dicatur

dicatur, qui literas omnino nesciat. I nunc igitur, & nega Politianum tibi esse amicißimum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Barptolemæo Scalæ suo s.

VTrum pugnantia scribam, pòst uidero. Tu certè reprehendis apud nos, ut monstra, quæ bonorum defendit autoritas. Inelegans enim tibi uidetur illud, respondeo ad literas: at elegans Quintiliano, qui dixit: ad proposita respondeat. Monstrum putas, quod respondere me tuis literis nego, cùm tamen aliquid ad te scribam. Sed Augustino monstrum hoc non uidetur: qui cùm se respondisse dixisset epistolæ cuidam Paulini, sic adijcit: si tamen respondi, tanquam non respondisse uideatur, qui paria non retulerit. Itaque monstrum erit (ut tu uis) cùm quis taceo dicit, non enim tacebit is qui sic loquetur. Monstrum quoq; illud Terentij: Quære qui tibi respondeat: negat enim se respondere, quæ respondet. Tectius etiam tibi uidetur furfuracei nomen, quod tamen ego si uis, in tuam gratiam retegam. Sed si Latinè dictum negaueris, & ego Latinè dictum probauero. Sapere monstrum uidetur, & illud mecum cogito: sapiet ergo tibi monstrum Terentianum quoq; hoc: Cœpi egomet mecum inter uias, ita ut fit, ubi quid in animo est molestiæ, aliam rem ex alia cogitare. Verum exactiora, inquis, à philosopho expectantur. At nos à philosopho didicimus, loquendum esse ut multi, sentiendum ut pauci. Nec tamen pro philosopho me gero, quàuis Aristotelis publicè libros enarrem. Nam quòd perobscurum dicis illud, uocandus ad partes, non nostra, sed Iuuenalis est

culpa

culpa, cuius uerba retulimus. Illud stultum, quòd in tuis mundanos oẽs accipis: hoc usus argumento, quòd & tu mundanus es: tanquam si quoniam lactuca hortensis est, diceres quæcunq; in horto sunt, esse lactucas. Quis acumen hoc tuum non admiretur? Plus ipse nimirum uidisti, quàm Cicero, qui sic in prima statim ad Lentulũ epistola scribit: Amorem tui absentis præsentes tui cognoscẽt. Et ad Appiũ: Velim ita fortuna tulisset, ut quãti omneis ego tuos facio, tãti tu meos facere posses. Sed et insulsius multò, quod fieri nõ posse credis, ut quod ego nũc nesciã, scire alius à me quãdoq; posit. Ergo si cras didicero Vergilianos puta uersus, quos hodie nescio, docere ipsos perẽdie nõ potero? Vides q̃ te demonstrẽt ista nõ solũ literas ullas nõ habere, sed ne sensum quidẽ cõmunẽ. Quare testor me posthac ad hæc ita frigida, & inania nõ responsurum: nõ enim respondendũ est (id quod Aristoteles præcipit) ijs, qui sine ratione loquantur. Vale.

Ἄγγελος ὁ Πολιτιανὸς Ῥαφαήλῳ τῷ Βολατεράνῳ εὖ πράττειν.

Ἐξέπληξέν ἐμὲ Ῥαφαῆλε, τὰ σὰ γράμματα, καὶ νὴ δίας πολὺν χρόνον ἠπίστουν αὐτοῖς, ἀδύνατον ἡγούμενος τοὺς οὕτως ἐξ ἀπροσδοκήτου σὲ, εἰς ἄκρον ἐληλακέναι τὸν ἀττικισμόν. πῶς γὰρ ἐχρῆν πιστεύειν ἐμὲ ῥαδίως, ὡς αὐτὸς ὑπῆρχες ὁ αὐθέντης οὕτως ἀκριβῶς ἠττικισμένης ἐπιστολῆς, ὃν ἐγὼ καὶ πέρυσι πάντως ἄπειρον οἶδα καὶ ἀνήκοον τῆς ἑλλάδος ὄντα
Ἑλληνικῆς. φωνῆς, ὑπερτεθαύμακα γοῦν, πόθεν ἐξαίφνης ἐνπορίσαιο δυσπόριστον οὕτω χρῆμα, καὶ πῶς οὕτως ἐν βραχεῖ διϊανύσειας ἤδη τὸν στάδιον, ὃν οὔπω οὐδὲ ἐφ' ὕπαληγγος ἑωράκαμεν ἄπιστον

γοῦν, ὡς

γὰρ, ὡς λόγος, τὸ παράδοξον. ἐγὼ μὲν οὖν καίπερ τεταλαιπωρημένος τὸν ἅπαντα βίον ταῖς χαμαιτηραῖς ἀγρυπνίαις, καὶ ὀλίγου δεῖν, ἐγγεγηρακὼς τοῖς τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ἀνελιγμοῖς, οὔπω τοσοῦτον προκεκοφέναι μοι δοκῶ, ὅσον σὺ νῦν εὐθὺς ἕνα, οὐδ' ὅλον ἐνιαυτὸν ἐσχολακὼς, καὶ ταῦτα κατὰ μόνας, καὶ ἀδιδάκτως. Τίς γοῦν, εἰπέ μοι, θεῶν ἐστι, τὴν ἀποτομωτάτην ἐδακτυλοδείκτησε τὴν ὁδὸν; ἢ πῶς οὕτως ἐν ἀκαρεῖ, Ἕλλην ἡμῖν κατέστης ἐκ ῥωμαίου, ποῖαι δέ σοι μέλιτται, ὅλας τὰς ὑμηττείους ἐνέστησαν σίμβλους; αἰδοῦμαι νὴ τὸν λόγιον, ἀντεπιστέλλειν σοι μεταξὺ Ῥαφαῆλε, καὶ δοκῶ μοι γέλωτα ὀφλισκάνων ὁ τέως κεκλημένος διδάσκαλος, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἑλλήνων τοῖς δοκιμωτάτοις, ἀντιτεταγμένος. οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀκρίβειαν ἀποδέχομαι τῆς σῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ ὅτι πολλῷ ῥεῖς κατὰ τὸν πύθωνα, καὶ κρουνηδὸν καταφέρῃ, ἀλλ' οὐδὲν καίπερ χαρίτων ἀπολειπόμενος, ἴυγγος δέ γε καὶ παντοδαπῆς ὑπερβρύων. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. τὸν πίνακα δὲ τῶν βιβλίων, οὐχ οἷόν τέ ἐστι, τό γε νῦν, πέμψαι. κεῖται γὰρ ἅπαντα μίγδην καὶ πεφυρμένως. μᾶλλον δὲ σωρηδόν. ἔμφρουρα δ' ὅμως, καὶ ἐντεθησαυρισμένα πως, ἔστ' ἂν τὸ τῆς βιβλιοθήκης οἰκοδόμημα πάντως ἀποτελεσθῇ. καὶ δὴ καὶ Ῥωβέρτον, οὐ χρὴ συνιστάναι ἐμοί. ἔχω γὰρ αὐτὸν, ἐν παιδὸς μοίρᾳ ὑπόνωθρον μὲν, καὶ ὀκνηρῶς ἔχοντα, ὡς σὺ φῄς, ἄμωμον δ' ὅμως τὸ ἦθος, καὶ ἀνεπίληπτον. ἔρρωσο. Μαΐου ὀγδόῃ ἐκ Φλωρεντίας.

ANGELVS POLITIANVS RAphaëli Volaterrano s.

IN admirationem tuæ literæ Raphaël me adduxerunt,& nimirum diu suspensum,dubiumque tenuerunt,fieri scilicet me nulla ratione posse existimantem, ut ex insperato ad summum Atticismum ita

sis prouectus. Qui enim mihi facilè credendum fuit, ex tua ipsius officina adeò exactam epistolam, Atticoq́ lepôre refertam exijsse, quem ipse superiore anno Græcæ norim linguæ penitus expertem? Supra modum igitur sum admiratus undenam inuenîu rem ita difficilem subitò compereris, quibusq́ modis tantillo temporis momento ipsum percurreris stadium, quem nondum ne in carceribus quidem conspeximus. Incredibile sane, ut ita dicam, paradoxum. Quinimo, quanquàm ego grauissimis uigilijs totam ætatem insudaui, ac propemodùm uoluendis Græcarum literarum libris consenui, non protinus tantùm mihi profecisse uideor, quantùm tuipse modò annum neque solidum in studio uersatus: idq́ per solitudinē, & citra omnem præceptoris operam. Quis igitur, quæso, deorum compendiariam tibi, breuissimamq́ uiam indicauit? aut qua ratione factum est, ut ita repentè nobis ex Romano Græcus euaseris? Quænam uerò apes cunctos istis labellis fauos hymettios expresserunt? Vereor, ita Mercurius me amet, ad te Raphaël interim rescribere, ac mihi uideor ridiculus fore, anteà & præceptor uocitatus, & Græcorum eminentissimo cuiq́ seculi nostri collatus. Neque enim solùm accuratam tuæ epistolæ diligentiam amplector: quandoquidem & multo ueluti agmine præcipitatus effluis, torrentisq́ in morem deferris, à Gratijs tamen ne digito quidem transuerso discedens, quin potius uarijs ubique, & illecebrosis oblectamentis perpetuò scaturiens. Sed de his hactenus. Librorum indicem in præsentia quidem ad te mittere non licet, miscellanea enim ac confusa iacent omnia, asseruantur tamen utcunque recondita, quoad suprema bibliothecæ manus imposita fuerit. Nihil est præterea quod Robertum mihi commēdes, eum nanque habeo uel filij loco, pigellum tamen, & remissiorem quemadmodum tu ais, cæterum moribus inculpatis, & ab omni prorsus crimine alienis. Vale. Florentiæ octauo Idus Maij.

PETRVS CRINITVS ALEXAN dro Sartio S. D.

SCripseram pridem ad te Alexander, tum & illud monueram, ut quos collegisti adhuc Politiani labores, pro tua nunc diligentia in bonorum usum profer rendos curares. Tu enim, quod omnes iam norunt, siue Politiani manibus hoc debeas, siue debere te putes, hoc totum in te oneris reclinasti, nequid omnino ab eruditis desideretur, quod ingenio partum Politiani, & industria effectum est: rem profectò & te dignam, & in qua laudem tuo nomini

mini haud immeritò amplam concilies. Atque ut tu quidem Alexander Politiani noctibus, & uigilijs prospiciendum putasti: ita hercle crediderim & studiosorum ingenia plurimùm tibi debitura, qui unus sis autor, ne tot, tam uariæ, tam multiplices eruditorum lucubrationes intereant. Cæterùm literis me tuis rogas, ut locos tibi aliquòt recenseam, de quibus in secundam Centuriam Politianus retulerat: quod à me credás uel obseruata de ijs quæpiam, uel potius coràm ab eo percepta, quicum de literis sæpe agebam. Ego uerò Alexander nihil in uotis maius, aut antiquius habeo, quàm ut suus cuique aßignetur labor, ac in proprios hæc aliquando referantur: alioqui malim ego non uiuere, quàm per alios cum eorum iniuria uiuere. Quo ingratitudinis uitio quidam ex Græcis notati sunt, sicuti ex Latinis Iulius Solinus, qui ut parum de Plinio gratus, à doctis inceßitur: uel ipse item Macrobius, qui dapibus partim emendicatis, partim suffuratis suas cœnas instruxit. Minus autem hi ferendi, qui aliena pro suis non uertunt tantùm, sed transcribunt ad uerbum. Vtinamq; plebei quidam grammatici tantundem hac ætate non agerent: qui satis se nunc putant conspicuos, ac supra cæteros censeri, si alienis ornati titulis extumescant, reprehendentes ea in primis, quæ anxiè, ac percupidè conquirant: sicut diuitias auari solent, qui dum eas reprehendunt, tum inhiant. Sed ineptam horum impudentiam noster meritò Aldus, uelut admotis facibus extimulat. Dixi aliàs tecum quemadmodum Politianus alteram Centuriam absoluerat, quod ab eo te propè hortante factum est, qui tantopere suis faue-

Solinus.

Macrobius.

bas laboribus. Sed dequeri nũc boni iuuenes poßũt, quòd hoc publicum munus quidam priuati iuris fecerũt: in eorumq; manus deuenerit, qui aut talia non agnoscant, aut si agnoscant, dißimulent. Nos *autem tuo nunc animo satisfecisse uidebimur, si locos tibi aliquot ex ea subijciamus: quod à me tamen breuibus absoluetur, ne bonorum otio & abutar, & studiosis illudam.* Inter *cætera igitur, quæ in Centuriã secundam retulerat, hæc olim mecũ* Politianus, *cùm ad* Arni *fortè præripia ageremus, de* Thalamego *naui,* Trechedipna *ueste,* Callimachi *ætijs, sed & de poëta* Dorsenno, *de* Amabæo *uersu, de* Caprotinis, *de nodo* Herculeo. *Cæterũ ut ingenio fuit parato, memoriaq; ad cuncta exprompta, alia tum permulta commemorauit. Sed illud in primis scito, quòd in* Suetonio *quidẽ* Tranquillo, Plinioq;, *ac nostris habentur, secus multa exposuit.* Iam *& locos ex iure ciuili multos, prætereaq; ex ipsis philosophiæ gyris quæpiam parum cæteris intellecta adnotauerat.* Sed *erit satius aliquam uelut notam retexere, ut ex ijs & rerum iactura consideretur, ac furta quorundam deprehendi facilius poßint, si hæc aliquando qui togati obambulant, pro suis depromẽt.* Hæc *igitur* Politiani *manu inter exchartabula quædam deprehendimus, quæ & noster* Fabianus *cùm legit, iniuriam factam* Politiani *manibus non ferendã inclamauit.* Subijciam *autem ut in pagella erant, ad hunc modũ.* Capita Centuriæ *secundæ,* De *diuinatione,* Stratocles, Sybotes, Mansuetiores, Manuprecium, Osiris, Erynna, Oculatißimus, Flaccus, *umbræ,* Pausanias: *pro* Plinio *contra reprehensores, castratio,* Poliphemus, *quadrupes nodus apud* Terentium,

Loci aliquot ex altera Politiani Centuria.

Capita secũdæ Centuriæ Politiani.

tium, decussare, Cresphontes, Taras apud Statium, sororiantes mãmæ, Phrine meretrix. Et hæc, Alexander, aliaq; *permulta à* Politiano *in secunda Centuria explicata sunt. Sed ego dum singula respicio, dum ex ipsa stellographia maiora quædam quàm antea cõcipio, uix me comprimo, uix retineo, quin studiosos nunc omnes adhorter, ut milite collecto* Fidentinos *in istos, & plagiarios impetum faciant.* Commodum *uerò erit, si de paucioribus plura suggeram, qui de multis notaui perpauca.* De Thalamego *igitur naue afferri hæc possunt: quemadmodum apud Suetonium* Politiani *obseruatione, tum ueterum codicum testimonio, quod nec tu ignoras, sic utiq; legendũ in* Iulij *Cæsaris uita : Cùm Cleopatra Cæsar cõuiuia in primã lucem sæpe protraxit, & eadem naue* Thalamego *penè Aethiopia tenus Aegyptum penetrauit.* Hæc *enim uera, & genuina lectio. Cæterũ quæ nauis* Thalamegos, *qua forma, & habitu fuerit, docẽt ex Græcis permulti.* Vt *enim* Appianum *modò* Alexandrinũ *mittã,* Suidas *de hoc, &* Pollux, Athenæus *quoq; in quinto* Dipnosophistôn *copiosissime, cuius rei testimonium &* Azarolo *nostro damus.* Aedificauit, *inquit* Athenæus, Ptolemæus Philopater *nauem etiam fluuialem, quæ* Thalamegos *uocabatur, longitudo eius semistadiũ, latitudo quæ esset amplissima triginta cubitus, altitudo ipsa cũ suggestu tabernaculi paulò minor quadraginta cubitis: figura eius neq; longis nauibus, neq; rotundis adsimilis, sed ex utroq; mixta.* Prosequitur *dein parteis omnes, & ornatũ nauis, quod ego breuitati studens, prætereo.* Ad Trechedipnam *uestem accedam.* Apud Iuuenalem *de* Trechedipna *ad hunc modum:*

Thalamegos nauis.

Trechedipna uestis.

Rusticus ille tuus sumit Trechedipna Quirine,
Et cæromatico fert niceteria collo.

Recydina.

In hoc autē loco, Recydina uulgò legitur, sed Plutarchus in Symposiacis de Trechedipna ueste meminit. Athenæus quoq; libro Dipnosophistôn sexto, cū de parasitis loquitur, Alexim Comicū citat, mentionemq; de Trechedipna ueste pluribus facit. Quibus adductus, credo, Politianus, Iuuenalis carmē atq; cæteri aliter exponebat. Possent & alia afferri, sed ea parum nunc suppetunt.

Aetia Callimachi.

De ætijs Callimachi uersiculus est poëtæ Martialis: Nec te scire iuuat ætia Callimachi. Quid autem operis hoc titulo à Callimacho editū sit, ex multis elicitur, nec enim cōtra quenquam dicturi sumus. In epigrammatis igitur Græcis cùm locis permultis, tum libro maxime primo:

Καλλίμαχος τὸ κάθαρμα, τὸ παίγνιον, ὁ ξύλινος νοῦς,
Αἴτιος, ὁ γράψας αἴτια Καλλιμάχου.

Callimachus piaculum, ludicrum, ligneum commentum.
Autor qui scripsit ætia Callimachi.

Afferuntur de Callimachi ætia à Stephano de urbibus, & Clemente Alexandrino in Stromatis. Sed ut grammaticos nunc Græcos mittam, illud à me quoque obseruatum, quemadmodum & Probus Valerius de ijs, & Priscianus ad Iulianum, qui uersiculos quoque ex ætijs citat. De ijs nonnihil etiamnū apud Politiani libros in aduersarijs.

Dorsennus poëta.

De Dorsenno poëta dictum à nobis in libris de poëtis, quos propediem edituri sumus, deductus enim is labor propè ad umbilicum, quod alijs ad te literis scripsimus. Porrò autem de Fabio Dorsenno in Sextianis collectaneis, apud Plinium quoq;, Horatium, & Anneum Senecam mentio est.

est. Epistolam nos Bessarionis adiecimus ad Theodorum Gazam, in qua de hoc ageretur. Et id, Alexãder, est illud, ex quo Politiani Centuriam auidius conquirebã. De ama bæo uersu, Cresphonte, Caprotinis, & nodo Herculeo tam multa Politianus scripsit, ut nisi omnẽ ego nunc explicem bibliothecã, parum mihi satisfaciam. Quanquàm de nodo Herculeo nonnihil ab Hermolao, multisq; a me locis de hoc iam dictũ, ex Anneo Seneca, Plinio, Macrobio, Seruio, & alijs. Nam & de Nonis Caprotinis, ut breuiter tecum agam, Varro Terentius, & in Cœnis Macrobius, ac Plutarchus locis multis, qui tamen inter se dissentiunt. Putauit autẽ Politianus de Caprotinis apud Ouidium intelligendum uersiculis illis: Nonæ caprotinæ.

Porrige & ancillæ, quæ pœnas luce pependit,
Lusa maritali Gallica ueste manus.

Iam & illud aliàs ad te scripsi, quòd apud Iuuenalem de Pytismate sententiã commutauerat, affirmãs in Pytismate ludum magis quendã in laconicis frequentẽ subinnui, cùm quis alter alteri aquulã inspuens colluderet, quòd in Herone de spiritalibus id esset, unde illa Terentij pytissatio: quanquam & Epictetus alicubi patrocinetur, & Clemens in Stromatis. De Amystide quoque Threicia apud Horatium nunc subit: Baßum Threicia uincat Amystide. De hac autẽ ueste Politianus multa ex Græcis scripserat, non ut plebei quidã agunt literatores, qui cõiecturis, non autoribus nituntur. De Amystide enim Athenæus quidem libro Dipnosophistôn sexto, quo loco Epicarmi etiã Comici uerba citat, sed & libro idẽ Athenæus x. Eusthathius quoq; in x I. Homeri Rhapsodia. Hæc satis pro tempore, Pytisma. Amystis Threicia.

Alexander, in quibus nostram nolim eruditionẽ probes, sed ingenuam magis simplicitatẽ, qui sua uelim autoribus restituta. Alia dein cùm inciderit, ad te mittam. His enim septus angustijs, uix otium ad autores respiciendi sum nactus, nedum schedulas, omnes cõmentariaq; propè innumera liceat euoluere. In summa nostrum magis tibi obsequium probari nunc uolo, quàm ingenium. Vale, & Aldum nostrum saluta. Idibus Martijs.

PETRVS CRINITVS ALE=
xandro Sartio s.

NImis tu mihi, nimis ingenio faues Alexãder, qui nostrum hoc studium tantopere in dies prouehas, ut multi iam probent. Facis tu autẽ quàm par est humanius, qui nimium quãdoq; tuis tribuas. Ego enim aureis adhuc meas teneriusculas ista nolim persuasione tua oppleri, ne sic extra omnem hominis sensum uidear, ut quod cæteri de me non sentiant, credã: imò quod tu magis credas, sentiam. Si accedas propius, si me introspicias, Crinitum dices tuum in literis quidem exudare, sed nec tamẽ ita promouisse, ut studiosi nomen trãsiliat. Satis id mihi, si intra meam me classem retineo, & studiosi gradũ tutor. Ignosco tamen & tuæ de me opinioni, & officio. Quippe nec is reprehendẽdus, qui ad bonas arteis studiosorũ ingenia inuitet, acuat, impellat. Sed ueniam ad epistolã nunc tuã, qua nos iterum mones, ut à promißis me absoluam, ac ea mittam ad te, quæ ex Medicea bibliotheca inter Politiani libros inuenta sunt: ne pars hæc etiam tanti muneris non rependatur. Mitto igitur prælectiones illas, ut sum pollicitus. Sed addis ad hæc, ut & capita subtexam ex secunda

Politiani

Politiani Centuria, quorum uix argumenta inueniamus, quod in parte alijs ad te literis fecimus. Futurum enim inquis, ut ex rerum saltem indicijs, facilius istis plagiarijs pudor imponatur, siquando talia pro suis edent. Subijciā uerò ex Politiani autographis, quæ multi etiam è caris legerunt. Hæc igitur sunt de periochis Terentianis, de Pygmea matre apud Ouidium, de Lyde Antimachi, de seruis orcinis, quid diribitorium, quid Augusti clauis, quid tintinnabulum, & pædagogia, quæ apud Suetoniū contra reliquorum sentētiam explicauerat. Ita enim ipse Politianus mihi retulit, atque illi hoc itidem sciunt, qui pudore sequestrato seclusa hæc domi detinent. Illud autem teneo, quod & uerbum hoc quod est Nouißimum, contra Gellij sententiā apud Tullium obseruarat. Quam rem & iuniores quidam non ignorant, qui Gellium quoq; in eo defendant, quoniam semel id, inquiunt, apud Ciceronem sit: quod enim fieri semel dicitur, ac si nunquam fiat, ut Pædianus ait, accipi solet. Ego tamen Alexander, ut non Gellium quidem in hoc defendam, ita & amicos puto excusandos: quoniam proprium uiri sit hallucinari interdum, & incurrere. Tu autem scito id à me uerbum sæpius in Marco Tullio obseruatū, reperies non in libro tantum de Oratore ad Brutū, quod omnes sciūt, sed uel in epistola ad Octauium, & in oratione pro Roscio Comœdo: quæ tamē oratio rarißima adhuc est inuētu. Sed ad Politianum redeo, is apud Terentium obseruauit argumenta illa, quæ senarijs constant, ac initio fabularum apponuntur, haudquaquam esse poëtæ Terentij, ut multis ferè persuasum, sed Apollinaris Sulpitij: quod

Capita aliqua ex secunda Politiani Cēturia.

Nouissimum.

Argumenta comœdiarum Terētij cuius sint.

esse uerum neutiquam putamus addubitandum, modò antiquitati fidem non derogemus. Hic autem Sulpitius Apollinaris Gellij præceptor fuit, ab eoq; in Atticis lucubrationibus pro uiro doctißimo laudatus. Verũ suo loco de Apollinari à me dictum. In uetustißimo itaque Terentij codice, literis, ut nostræ Pãdectæ, maiusculis, ad hunc modum super Terentianis argumentis: G. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA. Cuius rei testis mihi & Petrus Bembus, mira iuuenis & indole, & ingenio. De Pygmea matre in Ouidiano uersiculo: Altera Pygmeæ fatum mirabile matris. Facta uerò est de re hac mẽtio cùm locis multis, tum apud ipsum Athenæum libro Dipnosophistôn decimo. De ijs autẽ locis apud Suetonium, de quibus summa adhuc eruditorum cõcertatio, paucula quædam in Politiani autographis deprehendũtur. Sed unum in eis agitur, uti lectorẽ ferè ad Centuriam alteram releget, quoniã de ijs copiosa illic explicatio: ita nos in eum demittit locũ, ut facilius cerui corniculos deprehendamus. Illud autem scio Alexander, non idem me semper de ijs sensisse, quãdo & iuniorum sententiæ inter se longè dissentiunt; ac ipse quidem Politianus non eadem credo repetisset, quæ in Commentarijs uulgatioribus extrita sunt. Tantùm de Lyde nunc Antimachi ea subijciemus, quæ haud tibi erũt ingrata. Versiculus est Ouidianus ad uxorẽ: Nec tantũ Clario Lyde est dilecta poẽtæ. Fuerũt autẽ qui Clariũ poẽtam de Apolline intellexerint: tum de Lyde alia quoq; nõ minus absona confinxerint. Cæterũ in eo quidem loco de poëta Antimacho intelligendum, qui Colophonius fuit, hoc est Clarius, ubi & Clarij

Sulpitius Apolinaris Auli Gellij præceptor.

P. Bembus.

Lyde Antimachi.

Clarij quoq; Apollinis templum. Nam & Nicander ipse Colophonius Antimachi ciuis fuit, sicuti de seipso in Alexipharmacis. Constat autem ab Antimacho Lyden dilectam, ac de eius obitu carmen eum scripsisse. De qua re permulta Suidas astipulatur, & Plutarchus, qui in consolatione ad Apollonium poëtam, inquit Antimachũ Lyde uxoris titulo, quam uehementer amabat, elegiam scripsisse, qua seipsum sit consolatus. Sed & de Lyde Antimachi frequẽs apud Græcos grammaticos mentio, uelu ti apud ipsos quoque Apollonij interpretes, Lucillium Tharreum, Sophocleum, & Theonem. Sed hæc, Alexander, à me alibi copiosius. Venio nunc ad eam partem epistolæ, qua meos poëtas flagitas: quoniam superioribus nostris scripseram hoc me operis ita urgere, ut crescat in dies & labor, & laboris amor. Facis tu autem amicè, qui nostris quoque uigilijs studeas. Mittam mox librum ad te primum, quo antiquiores complexi sumus, eos uidelicet ex Latinis omnes, qui ante Vergilij tempus scripserunt. Ex eo tu facilè, quæ tua est eruditio, de cæteris conie ctabis. Aldum nostrum etiam, atq; etiam salutes. Vale. Calendas Aprilis.

Epigramma de Angelo Politiano.

Huc huc uiator paululum gradum siste.
Vatem potentis spiritus uides clarum:
Qui mente promptus acri, & arduum spirans,
Ac summa quæq;, & alta consequi suetus.
Is ille ego Angelus Politianus sum.
Fouit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos reges

Cùm

Cum Gallica arma irruerent minabunda.
Tu uale, & hoc sis meriti memor nostri.

MICHAEL ACCIARIVS VTIAnensis Angelo Politiano suo S. D.

SVm tibi togatus iam decenniũ, & cùm lautiore cœna comites suos princeps iam nullus accipiat, nondũ te dimitto. Mirum mehercle liberalitatis exemplum, cùm plura cottidie exquisitiora, & preciosiora multò, ex uberrimo isto sinuosi pectoris tui penu nobis apponas. Si Græcum enim scriptorem, si Latinũ enarras, quàm acutè sensum exquiris? quàm prudenter elicis? quàm etiam purè, quàm eleganter eloqueris? Tum demum scriptor ille doctus, quisquis est, tum facundus te promente pernoscitur, tum extat ingenium, tum uirtutes apparẽt. Nõ enim tu modò capis, quid scriptorum omne genus dicat, uerùm (mirabile dictu) quid item dicere, uel cogitare debeat, quibus etiã singulis situ longiore iam squalentibus, & diuturno propemodùm silentio mutis, crudelẽ uicem miseratus, piè simul & liberaliter affuisti, atque oraculo certius mentem omnibus rectam: & ne inuiti barbarè loquantur, suam quoq; ipsorum linguam reddidisti. Quod siquis temere, ut est hominũ ingenium, liuidus homo neget, iuuenum classes, & marmora loquentur, atq; adeò Miscellanea ipsa liquidò testantur: cuius planè eruditissimi operis gratia, eos quidem qui legunt, & qui per te ipsi legũtur, omnes tibi uno, eodemq; munere deuinxisti. Tu lumen obscuris, & fœdissime mutilatis, membra formamq; restituisti: tu quasi peritissimus gubernator scopulos, qui in Latina, & Græca lingua latebãt, loco procul

signato

signato studiosæ iuuẽtuti pariter indicasti. Ergo cũ te uel audio, uel lego, non equidem priscis Romanis inuideo: illi suo, nos de nostro Cicerone lætamur. Et ne uidear laudationem aggressus, quoniã pro rerum omnium scientia summa, & uberrima facultate dicẽdi, unde multi iam doctißimi desierunt, inde cœpisse uideris, iam silebo. Cur enim te laudem, tuas cùm laudes nisi tute cõsequi dicẽdo nemo poßit? tua culpa scilicet, qui tantum ingenio, & doctrina cæteris antecellis, ut sperare auxilium nisi à teipso non queas. Transeo uersus, syluasq; tuas haud certè Statianis absimiles: imò uerò si materiam, si flores, si fructus inspectes, illi syluæ facilè relinquẽtur, tuæ uerò syluæ iure potius amœnißima uiridaria, pomariáq; dicẽtur. Præterirem quoq; Herodianum, sed ecce mihi iratus aurem uellit, qui se ait in Latium te duce honestißime tralatũ. Itaq; in Romanam ciuitatem omnibus quasi punctis allectũ, ut penè patrij sermonis oblitus, melius multò Latinè, libẽtiusq; loquatur. Omnia præterea nũc prudens omitto, ne ultra terminum uager: teq; tantùm uehementißime rogo, post opiparas adeò, splendidasq; dapes, gustum ut iterũ acuas, bellaria ponas, id est epistolas edas, quæ tanquam singularia modò, conuulsáq; membra uelut sine spiritu iacent, in suum deniq; coactæ corpus reuiuiscant: ut academia Florentina teneat tandẽ quod optat, poßitq; te audacter in omni eruditionis genere cũ ipsa quoq; antiquitate cõferre. Atq; adeò si codices, & testimonia uetera literarum incursu barbarorum, uel omnia pereant, pro cunctis unum te habeat, secura quasi nihil amiserit, quem libentißime legat, imitetur, & colat. Vale.

Scipio

SCIPIO CARTEROMACHVS
Angelo Politiano ſuo S. D.

PVdet equidem Politiane præceptor optime, eam potiſsimum expectaſſe ad te ſcribendi occaſionẽ, unde neceſsitudinis potius quàm uolũtatis, aut officij ratio appareret. Nam cùm debuerim initio ſtatim, quo huc profectus ſum, ſcribere ad te, ut eſt amici officiũ, ac multò magis diſcipuli, ego id prætermiſi tum, cùm poteram honeſtiſsime facere, ut nunc ſcilicet non ſponte (ut uideor) ſed coactus efficerẽ. Verũ ſi cogites, cur id officij, aut qua ratione ſubterfugerim, inuenies nulla alia de cauſa id eſſe factũ, quàm nimio tui ſtupore, ac potius reuerẽtia. Quoties enim mecum ipſe cogitabã, ad quem eſſet ſcribẽdum ſi ad te ſcriberem, cõtinuò animus decidebat, omneq́; ſecum auferebat ſcribendi conſiliũ, ut fatear imbecillitatem meam, quæ ſiue timiditas eſt, ſiue reuerentia, ſiue utrũq;, me certè nunquàm ante hunc diem promptũ alioqui, cupidumq́; ſemper ſcribere ad te paſſa eſt. Atq; in hoc ego (niſi fallor) non accuſandus magis, quàm uenia dignus uideor, quòd eius uiri iudiciũ tantopere perhorruerim, qui ob ingenij præſtantiam, multiplicemq́; doctrinarum omnium cognitionem, omniũ animos in ſui admirationẽ ſolus conuerterit. Sed cur nunc demum inquies, εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα εἰσῆλθες. *Quoniam ut ſcis,* φιλία πρόφασιν οὐ περιμένει. *Cùm enim eſſet aut amici perdenda ſalus, aut ad te ſcribendum, turpiſsimum eſſe duxi non periclitari potius in re minima, quàm maximam perdere. Cùm præſertim ſi ad te ſcriberem, & amicum aliquando, & diſcipulum me gererem:* εἰ δὲ μή, *præterquam quòd & ami-*

In hoc certamẽ uenisti.

Amicitia excuſationẽ non admittit.

Si uero non.

cum

cum perderem, & discipuli officio nunquàm perfungerer, in te quoque minimum confidere uiderer: à quo tantùm me amari scirem, quantùm potest à præceptore discipulus. Cur igitur uerear amici salutem tibi commendare? nam si meam ipse diligis, ut profectò diligis,proculdubio & amicißimi nobis non negliges. Is enim est, de quo ad te scribere instituimus, quo nemo nobis in hac urbe familiarior, cognitus à teneris annis Romæ, cùm eisdem studijs, sub eisdemq; præceptoribus ambo erudiremur. Atque (ut uerum fatear) nihil me hîc uel inuitum tamdiu retinebat, quàm ne ab huius consuetudine distraherer. Quin & cùm profectionis nostræ nos statim pœnituisset, hac una tamen re huc me uenisse gratulabar, quod amissum iandiu amicum recuperaram, de quo enim iam decennio nihil resciueram, is nimirum amißus mihi credebatur. Qui & iterum nunc amissus per te denuo recuperandus est, atque eò honestius, quàm prius, quò tunc è nullis infortunijs, sed ex absentia tantùm, & quasi obliuione est nobis restitutus: nunc è summis miserijs, & calamitatibus est restituendus. Quid enim homini miserius esse potest, quàm uiuentẽ, uolentemq; (quod dicitur) cottidie mori? Id autem est carcer, cui hic noster supplicio damnatus est, quia monachum eiusdem ordinis, cuius & ipse est, uulnerauit, quo illum uulnere mori contigit, τὸ τοῦ φωκυλίδου: πολλάκι γὰρ πλήξας ἄκων φόνον ἐξετέλεσας. Cùm enim ille in eorum cœnobio uerbis in hunc nostrum asperioribus, nescio qua de causa prorupisset, percitus ira noster, cùm primæ animi motiones (ut dicunt) nostra nõ sint in potestate, conuiuali cultello, quem secum

Iuxta illud Phocylidis. Sæpe enim percutiẽs inuitus necem perfecisti.

Circa autē hominū mētes errores innumeri pendent.

ſecum habebat, hominem attigit, nō ſe eum interempturū exiſtimans, quādo nec uellet. Nā quis eiuſmodi gladiolo hominem ſe occiſurū crederet? Ἀμφὶ δ' ἀνθρώπων φρεσὶν *(ut Pindarus inquit)* ἀμπλακίαι ἀναρίθμητοι κρέμαντ'). *Exceptus nanq; ictus in dextrā mamillam profundius, quàm ſperaſſet quiſpiā, pulmonem interius cōmaculauit. Ex eo paucis ille ſuperſtes diebus deceßit miſer. Atque hic noſter cōtinuò captus à ſuis, in carcerem eſt truſus, ut uitam ibi finiat, nec cœlo fruatur amplius, niſi tu auxilio ſis. Qui cùm plurimū gratia, & autoritate ualeas apud Medicem Petrū ob incredibiles tuas uirtutes, admirabilemq; ſapientiā, facilè (ut puto) impetrabis, ut generalem eius ordinis exoret, quò noſtrū hūc carcere liberet: aut ſi hoc nimium eſt, alio quouis ſupplicio afficiat, alio'ue potius traducat, quàm hîc eum ſinat marceſcere. Quod eò etiam libentius extorquebit, quò generalis idipſum cupere, ac uelle dicitur, ſi modò aliqua honeſta ratione id ſe facturum uideat. Nouit quippe quē hominem ſit liberaturus, Græcis, & Latinis literis adeò eruditū, ut mirum ſit, & anteà inauditum in eo ordine talem extitiſſe uirū: philoſophiæ uerò ſtudijs nulli eius ordinis inferiorē. Nam de integritate, ac moribus q̄d attinet ſcribere, cū uel hoc ipſo perſuaſum tibi putē, uirū eſſe optimū, quòd ſit tantopere nobis ꝓbatus? Deniq; is erat hic, qui & ordinē ſuū illuſtraret, & gloriā illi (ſi uiueret) pareret immortalē. Nomen uiro Ioanni Benedicto Fulginati. Qui ſi per te reuixerit nobis, neq; enim uiuit, ut nunc uiuit, primū, eius patriæ ſuum columē, & ſalutem reddideris: deinde, cōmuni literatorum collegio non paruum attuleris, & ſolatium,*

& adiu

& adiumentũ, postremò & mihi ipsi amicũ recuperaris, quo beneficio uitam & illi,& mihi simul restitueris: illi, quia in carcere (ut dixi) uiuere, non est uiuere: mihi,qui sine illo uiuere non me existimem.Et quanquàm non unà semper,& ubiq; uicturi simus, attamẽ uel hoc satis est nobis futurũ,quòd eum uiuere sciamus ubi sit, ne nos angat cottidie memoria sæuißimi carceris.Pluribus apud te mihi opus esse nõ existimo,aut enim causa ipsa te persuadebit, uel quia de optimo uiro, uel quia nostra: aut si hoc non persuadeat,nec quæuis nostra oratio te persuaserit.Vale. Patauij IIII. Calend.Maias. M.ccccIxxxxiij.

Scipionis Carteromachi carmen.

Nelidæ similes,sua si bis quinque tulisset
Terra uiros,citius Pergama uicta forent.
Angelus at nobis uiuat precor unus,& omnis
Barbaries Latio cedet abacta breui.
Cliniadem geminum nunquam ostendistis Athenæ:
Lysandros nec habes Oebali terra duos.
Angelus & nobis sic non erit unus,& alter.
Natura ostendit quid bene posset in hoc.
Aurificis quondam ditata est insula Solis
E' pluuia guttis tota,uolente Deo:
Nunc Latium totum pluuio perfunditur auro,
Labitur hîc, cùm uult Angelus, ipse Tagus.
De patria magni certatum est semper Homeri,
Vindicet ut tantum hunc urbs sibi quæq; uirum.
Tu maioris eris certaminis Angele causa:
Terra etenim,ac cœlum te uolet esse suum.

Eiusdem Græcè.

D Ἄγγελ

Ἄγγελε τῶν ἀγαθῶν ὄφελος μέγα, καὶ ὅτι περ ἐσθλὸν,
　Πᾶσιν ἄπιστον ἐὼν, ἄγγελε θαῦμα βροτοῖς,
Κάν τε νέων ψυχαῖς φῶς, ἥλιός τε μαθόντων,
　Εἷς μὲν Ἀθηναίῃ φίλτατος, εἷς δὲ σοφὸς.
Χαῖρε φίλη κεφαλὴ, καὶ ὅπως μοι μακρὰ βιώσῃς,
　Θηβαίου μὲν ὑπὲρ Τειρεσίαο βίον.
Ἀθάνατοι, τοῦτόν γε φυλάξατε εἵνεκα πολλῶν
　Τῆς σοφίης δὲ μάλιστ᾽, ἠδὲ διδασκαλίης.
Μὴ τοῦτον δ᾽ ἀφέλεσθ᾽ ἀγαθὸν, λίομαι, φθονέοντες.
　Εἰς τοῦτον καὶ γὰρ πάντες ἀναβλέπομεν.
Ὢν γὰρ ἐν ἀνθρώποις πάντων ἀντάξιος ἄλλων,
　Ἱμετέρου τὶς γοῦν ἔμμεν ἔοικε γένους.
Ἀλλὰ σύ τ᾽ ἂν σκότει ἂρ κατακείμενα πάντα δίδασκε,
　Ὡς θεὸς ἐκ βηλοῦ θεσπεσίοιο πεσών.
Ἀμβροσίῃ δ᾽ ἄρα γῆν, καὶ νέκταρι προσκατάπασσε
　Ταῦτα γὰρ ἐκ στόματος, ἄλλά τε καλὰ ῥέει.

Angele bonorum utilitas magna, & ualde bona,
　Omnibus incredibilis existens angele admiratio mortalibus.
Atque iuuenum lumen, solq; discentium.
　Vnus equidem Mineruæ amicissimus, unus uerò sapiens.
Salue charum caput, & ut in longè uiuas,
　Thebani quidem super Tiresiæ uitam.
Immortales hunc quidem seruate causa multorum,
　Sophiæ uerò maximæ, & doctrinæ.
Ne tantum uerò auferte bonum, quæso, inuidentes.
　In hunc etenim omnes suspicimus.
Existens enim in hominibus, omnibus par alijs.
　Vestri quispiam igitur dignus est esse generis.
Sed tu in tenebris utique iacentia omnia doce,
　Vt deus ex cœlo magno labens.
Ambrosia uerò utique terram & nectare asperge,
　Hæc enim ex ore, aliaq; pulchra fluunt.

HERMOLAVS BARBARVS M. L. PHOSphoro Episcopo Signino s.

Quòd

QVòd tu Octonariolos meos probes, amicitiæ est, quòd alij, filicitatis: quòd ad eos populi concursus fiat, partim lætor, partim doleo: alterum, ut adcũtes æmulatio exacuat: alterũ, quia fore uideo ut multi me rideãt, quasi aut cum Plauto certare salibus, & eloquẽtia uoluerim, aut rem Latinam supposititio quodam partu uelut auctario iuuare cogitauerim, ceu non multò melius sit, comœdias eius poëtæ ambustas, & mutilatas circunferri, quàm reconcinnatas, interpollatasq; de meo, nõ secus Hercule, quàm qui statuas antiqui operis sine capite, aut pedibus inuentas reficiũt, ferruminantq;, nec uident longe minus sic integras placere, quàm truncas. At enim, inquies, Plauti gloria ex cõparatione crescet. Id curat scilicet eminentißimus poëta, qui tot seculis in supremo stetit, in comparationẽ modò ueniat, in ordinẽ se cogi, & uulgari sentiat. Alioqui stultitiæ proximum est, ut alienæ famæ consulam meo ipsius nomini officere. Sed si hoc uidebam, cur non temperaui à scribendo? Ingeniũ (ut fit) exercui. Nec in eam rem (ita mihi manes Plautini non irascantur) amplius sesquihora impensum est, sed nec edendũ id putaui, nec editum uelo, tu me inuito, reclamitãteq; subinuolasti. Vitium non est scribere, quæ scripta non placẽt, sed emittere: nec fama scribentis agitur in eo quod scribit, sed in eo quod probat: scripsi fateor, non probaui: tu probasti, non scripsisti: tua res agitur, non mea: si fabulam edi uoles, penes te ius, & potestas eius rei tota esto. Itaque iam non doleo, mecũ bellißime deciditur. Labor meus est, periculum tuum. Quid si laus aliqua sequatur, utrius futura est? tua qui probaueris, an mea qui condiderim? Dubium

Plauti laus.

bium non est quin mea, uide quem in locum rationes tuas conieceris: si laudatur, aliud agis: si damnatur, male agis: si nec recipitur, nec exploditur, nihil agis. Vale. Pridie Nonas Decemb.

HERMOLAVS BARBARVS M. L. PHOSphoro Episcopo Signino S. P. D.

62. cap. 25 Locum in Plinio de cometis, ubi legitur, Oscenis autē moribus, &c. ut interpretarer à te rogatus, quia nullam morā dabas tumultuario imperio, subitarius miles parui, & hercle tam inuitus, ut nihil unquam fecerim inuitior. Eram fortè cùm puer tuus affuit, non dico impeditus, sed obrūtus negotijs. Nihil minus cogitabam, quàm de Plinio, aut etiam Cometa: sed Manlianum erat edictum, nec uitari, nec differri poterat quod iubebas. Proinde studium meum fuit, non interpretandi subtilitate, sed obedientia placere. Non probo ex omni parte quod scripsi, alia mihi uenit in mentem expositio. Dixi signa ingenij, eruditionis esse Geminos, & Virginē, aut his similia. Verū id quidem est in se, ut Ptolemæus, & apud nos Manilius, & Maternus docent: sed uerba quæ sequuntur, ad alium sensum me trahunt, ut lectionem eius loci corruptā arbitrer, atq; ita restituendā putem. Tibiarum specie arti musicæ portendere. Obscœnis autem moribus in uerendis partibus signorum ingenijs, & eruditioni, si triquetram figuram, quadratam'ue paribus angulis ad aliquos perennium stellarum situs edant. & sanè uetusti codices non edunt, sed edant habent. Vale.

Locus Plinianus.

HERMOLAVS BARBARVS F. PICcolomineo, Cardinali Senensi S.

Interrog

INterrogatus Aristoteles quãobrem argento indignũ quendam, & improbum donasset. Respondit eam se pecuniã non personæ, sed homini credidisse. Si tu quoq; hoc exẽplo erga me liberalis esse uoluisti, rectè facis, & grauißimi philosophi consilium autoritate tua redimis ab omni culpa: sin ratus es eum esse me, cuius te memorem esse uel absentis oporteret, latè falleris. Alioqui nihil miror, quandoquidem ex candore tuo metiris alios, & pietas (ut Bianti placet) facilè decipitur: calliditas, & inuidia circũscribi se non patitur: hallucinatur, & conniuet bonitas, præsertim tot præsidijs munita, quot in te cernimus. Hæc ad animũ tuum donãtis. Quod uerò ad munus ipsum attinet, scito sacchareas tuas placentas non modò salutares, & uoluptarias nobis fuisse, uerùm etiã eruditioris cuiusdam interpretationis occasionẽ dedisse, ut uidelicet aut ab inuentore Martios panes appellatos dicamus (nam & Martios pastillos, & Martiatum unguentum in medicina lègimus) aut si hoc parum placet, à maza & pane, mazapanes uocatos existimemus. Est autem maza Græcis modò panis offa, quæ aut uinum, aut oleũ, aut omnino liquidum acceperit: modò panis genus ordeacei: modò libũ, placentá'ue, sed sui, atq; certi generis, cuius species Athenæus innumeras ferè commemorat. Quia porrò miscella hæc Hetrusca ex amigdalis, sacchαro, farina, latice rosaceo precioßißima uidetur, hodie per quandã exochen mazapanis dicitur, ut Poëta, qui sit Homerus, aut Vergilius. Hetruscam dixi, non quòd alibi nõ pinsatur, fingatur'ue, sed quòd istic apud uos egregiè, præcipua in eo gratia, quòd non siccescat, sed diu recens, mollisq; seruatur, nec

Aristotelis responsum.

Martij panes.
Martij pastilli.
Martiatum unguentum.
Mazapanes.
Maza.

Miscella Hetrusca.

Exochẽ, id est, excellentiam.

Caseus Xenocratis. *periculum est ut hesterna, quasi caseus Xenocratis obo= leat. Nos quidem tecum ista uelut cum magno literarum censore lusitamus, personã depone principis, sume gram= matici, qui sis in utroq; summus: quod & reges aliquan= do factitauerũt. Ego aliàs, ut nosti, multa de sacchαro com mentatus sum. Sed dij boni quantum interest, ego saccha= rum scribo, tu donas.* Vale.

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, *patriarcha Aquileiensis clarißimo uiro Anto nio Caluo, patritio Veneto* S. D.

AMantißimis literis tuis Antoni suauißime, nõ respõ= di, quòd propediè sperabam castigationi Plinianæ extremam manum imponere, sed creuit opus, & labor, & laboris amor. Quis crederet? nullũ utraq; lingua ex= tare autorem, quem ferè non legerim, ut hæc nostra lucu= bratio cõmuniri posset, idq; spatio non amplius semestri: quinq; millia in eo librariorũ errata cõperimus, non pri= die, nudius'ue tertius, sed multis retro seculis inolita, & recepta lectoribus. Peruenit quidem res ad umbilicũ. Sed nullus tamen dies est, quo non aliqua fiat acceßio. Nunc cum impreßoribus agitare cœpi lentè, de industria rem differens, ut diutius in firmẽto sit. Nihil time: diligentiam adhibituri sumus, qualem in altera editione prætermissam sæpe mecũ questus es. Erit autem ordo noster talis. Verba Plinij corrupta primo loco ponimus, per singula cuiusque libri capita. Déinde quemadmodũ corrigenda sunt adiun gimus citatis autoribus, unde id, quod uolumus, facilè com probari poßit. Idq; præfationibus summotis omnibus, & sine ulla uerborũ pompa: ne, quod multi faciũt, dum nimis labor

labores suos mirātur, lectorem finis alicuius auidum oratione ambitiosa detineā. Ita defatigatur animus, antequā pascitur: & bonæ alioqui res fastidiuntur, antequàm discuntur. Multò autem plus operis, & laboris adij, quàm putabam, quòd omnium rerum, quæ in cœlo, & sub cœlo sunt, gnarum esse oportet, qui Plinium profitetur intelligere, tantò magis castigare. Nihil uero me torsit æquè, quàm situs ipse terrarum. In quam maxime partem negligentia librariorum carnificinam exercuit. Optaui quidem sæpenumerò, ut optimus uir adesset Antonius Leonardus noster, cuius consilio adiutus, & autoritate confirmatus, difficultates, & nodos in eo genere inextbricabiles non tam multiplici negotio soluissem. Mille & quingenta, & amplius, in ea tantùm parte loca manifestißime deprauata, restituimus: ut totidem uulnera sanasse uideamur, imò uerò monstra domuisse, minora quidem omnino, sed longè plura, quàm Hercules. Cur enim tecum non iocer, hoc præsertim tempore, quo minuti quidam, & exilis animæ philosophi concedendum mihi putant, ut doleam? Alij festam frontem parum decere fortuna minus læta prædicant. Alios nostra lædit, uritq; constantia, & hæc natura. Multò plus æstuant qui nocent, quàm quibus nocetur. At ego nihil unquam expertus in me sum hoc animi, quo me deus muniuit, robore præstātius, nihil iucūdius (ut quemadmodum aliàs ad te scripsi) non solùm feram modicè, quæ patior, uerùm etiam multò sæpius fructum, & uoluptatem ferēdo sentiā. Nihil queror, nihil quæro, nulli sum infensus, accuso neminem, pax, hilaritas, & gratiarum actio uigilantem me solantur, dormiētem fouent. Non tam Plinij lectio.

composito sunt animo, non dico qui me persequuntur, sed quos nemo persequitur. Non *ignauia est hæc, aut stupor, non item contẽptus, aut superbia, sed humanæ sortis expensio, & meditatio interitus. Si magna sunt pro quibus uita dimicat, parui æstimanda sunt, quia breui duratura: sin parua, nosti quod sequitur. Vale* XIII. *Cal. Ianuarias.* M. *cccclxxxxj. Nunc nunc literas alteras accepi tuas, quibus respondebo, cùm primùm licuerit, quanquàm spero fore, ut hæ satisfaciant parte aliqua. Didymus plurimum se tibi commendat.*

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, *patriarcha Aquileiensis Antonio Caluo patritio Veneto* S. D.

QVàm tibi nouum fuit audire factum me de Pagano seculi, militem CHRISTI, *tam mihi uetus est intelligere Caluum meum ex Hermolai sui honore solidam uoluptatem cepisse. Quicquid hoc est, qualiscunq; mihi status obtigit, quacunq; fortuna utor, usurusúe sum, Antoni suauißime, tibi, commodisq; tuis, perinde ac mihi seruit, ac seruiet. Agnosco pietatem tuam erga me, studium, charitatem, fidem, ita planè cerno, ac sentio, ut nihil poßim magis. Ago gratias, & referre cogito, cùm primùm licuerit: studium mihi semper fuit, ut gratus erga omnes essem. Hanc uirtutem cooptatus in sortem domini, augere cogito, non perdere. Tu intereà mecũ preces ad deum funde, ut hæc dignitas mihi non ad inanem gloriam, quæ mortis est imago, sed ad uitam, salutemq; proficiat, ut & cũ Augustino doceamur terrena calcare, & sitire cœlestia. Vale. Romæ, octauo Idus Aprilis.* M. *ccccl xxxxj.*

HERM

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, *patriarcha Aquileiensis Antonio Caluo patritio Veneto* S. D.

ANtoni uir præstãtißime bono sis animo, qui me ad sacerdotium dormientem, atq; adeò reluctantẽ uocauit, etiã constantem, & fortem esse uoluit: æquiore animo aduersa hæc fero, quàm secũda illa tuli. Deum *iustitiæ & innocẽtiæ meæ testor, ita sine omni solicitudine sum, ita liber curis, ut uerear, ne tãta securitas aut temeritatis, aut negligẽtiæ argumentũ sit maleuolis.* Misit *mihi dominus auxiliũ de sancto, & de Sion tuebitur me: illi in curribus, illi in equis, nos aũt in nomine* Dei *nostri inuocabimus.* Iterũ *dicã bono sis animo, surreximus, & erecti sumus.* Mirabiles *elationes maris, mirabilis in altis dominus: qui tã multos annos philosophatus sum alijs, credo fore, ut mihi quoq; philosophari posse uidear.* Dices, *fortis es, quia breui speras futurũ, ut tẽpestas ista trãquilletur, & qui modò te oderũt, amẽt, & amplectãtur.* Nihil *hoc cogito, nihil me spes ĩ lætiorẽ exitũ collata subleuat: nõ est fortis, qui fortis est spe: fortis est qui præsentia mala sentit, & perfert, atq; ita perfert, ut etiam si duratura uiderit, contẽnat, in futurũ nihil respiciat: alioqui si præsentia incõmoda expectatione cõmodorum tolerat, compensatio est, non fortitudo: aut si fortitudo, non ingenua certè illa, & absoluta, sed mercenaria planè, atq; mutila.* Cùm *spem à fortitudine summoueo, nõ illam spem intelligo, de qua dicitur:* Bonum *est sperare in domino: sed illã, de qua scribitur:* Maledictus *homo, q cõfidit in homine.* Tibi *porrò,* Antoni *suauißime, quantũ debeam, quantùm*

Verè fortis quis.

ſemper debere uelim,ex magnitudine,& puritate amoris erga me tui penſa.Literæ tuæ adeò pietatis, & charitatis plenæ ſunt,ut omnibus quos diligis,et uoluptatē in proſperis,& ſolatium in aduerſis afferre poßint. Nicolaum Foſcarenum non minus mihi, quàm tibi amiciſsimum ſaluta meo nomine. Vtinam mihi aliquando liceat, ut aliquando licuit, urbaniſsimis, & feſtiuiſsimis altercationibus ueſtris intereſſe. Vale. Romæ Idibus April. M.ccccLxxxxj.

HERMOLAVS BARBARVS ORAtor,*patriarcha* Aquileienſis,Antonio Caluo *patritio* Veneto S. D.

DIſtinuit, & diſtinet me, quanquàm ad umbilicum perducta ferè Pliniana caſtigatio, quò minus aliquid tibi de rebus non dico meis, ſed communibus, imò tuis planè ſcriberem. Dolore aliquo, aut mœrore id factum putent alij.Tu qui me noſti,caue ſuſpiceris. Fortunæ ludum uideo,tempeſtatis uim intelligo,aculeos detrahentium conſydero. Quid dicatur,quid item dici poßit, audio,& cogitatione cōſequor,animaduerto quāta mihi fieret iniuria,niſi fieret à patria,à qua nihil in ciuē crudeliter,& iniuria factum uideri poteſt. Non ideo dolore careo, quia hæc aut non percipiam, aut parum ſentiam.Cognoſco Antoni omnia hæc, & quanti ſint æſtimo fortaſſe ſubtilius,quàm cæteri: quia multò ſæpius in mentē noſtra,quàm aliena ueniunt:utcunq;, multa ſunt, quibus efficitur,ut dolore nō ſolū frangi, ſed tentari me non ſinam:primū conſcientia ſuſcepti,nō modò ſine ſordibus,ſed ſine ulla cupiditatis,aut precū ſuſpitione ſacerdotij

dotij, quàm cunctanter imperiũ admiſerim, quæ lucta mẽtis fuerit, quãta cũ pudore prælia, Deum *apello, cito, nũcupo cognitorem, teſtem, uindicem.* Quæ *innocentia tantum iudicẽ non horreat? inuicem quis puer, quæ fœmina, quod mancipium patrono, & aſſertore tanto formidet?* Ego *uerò nedũ ut dolori latus dem, etiam lætari poſſum, & debeo, cũ* Fortuna *gloriæ (ut inquit ille) carnifex tam parcè graſſetur, ut multò plus in patientia ſit commodi, quàm in ipſo eius uulnere diſpẽdij.* Vide *quantùm abſim, ut expoſtulem, aut uices meas cõquerar, qui ultro fortunã ipſam defendo.* In *quonã, obſecro, illa mihi leuius obeſſe potuiſſet, quàm ſtãte* Rep. *ſuperſtite familia, incolumi re domeſtica, ualetudine corporis, & animi proſperrima, ſæuiſſe in particulã honoris aduẽtitij? quid honoris dico, nõ oneris potius? quod ſanè tantum eſt, ac tam latè patet, ut qui hoc nõ uidet, aut diſsimulanter uidet, nõ poſsit eſſe non tardiſsimus.* Nihil *te fortuna inceſſo, nihil damno.* Si *magnã fore mihi cladem hinc rebare, falleris: ſi exercere cogitabas, gaudeo: ſi fortitudinẽ experiri fortaſſe delitescentem uolebas, ago gratias.* Nihil *eſt hac uirtute animi præclarius, nihil erectius, nulla plus enitet, nulla pacis, & uoluptatis maior opifex.* Et *cùm omnia impotẽti fortunæ parcãt, ſola fortitudo cõminus it obuiam, & innectit fortunæ uincula.* Sed *finge magnum me aliquod, & inſigne uulnus accepiſſe, quãtum mihi cenſes extare præſidij, & ſupereſſe ſolatij ex ijs literulis, quas à puero hauſi?* Quæ *mihi ſano mente, ac corpore tanta poſſet accidere calamitas, ut ſtudia mea mihi excuteret? quibus ſeruatis, exceptisq́;, nõ poteſt mihi uita eſſe nõ tranquilla, nõ iucunda,*

Fortuna gloriæ carnifex.

non

*non splēdida.*Literis *natus,literis dicatus, sine literis esse nō possum,sine ijs possum quæ literas impediunt, interpellant,submouēt.*Honores *in* Rep.*gesßi multos, & magnos,qua fide,qua opinione,qua gratia, nō dixerim.*Pla*cet qdē impēdisse annos penitus duodecim,sed octo* Reip. *cōtinuos,totū id tamen tempus literis ferè perijt.* Appel*labāt me quidem illæ, sarciriq; id sibi à me idētidē iubebant:ego contrà in diem ducere,ac differre, non quidem honorū,& magistratuum dulcedine: sed ut patri, fratribus,& amicis obsequerer,qui meā operā in* Rep.*profuturam putabāt,ipse non uidebam.*Cum *ergo toties cōmonitus professionis,& uoti postliminio reuerti nollem,aut non possem,retractus sum à fuga ui, nec unde ea mihi sit illata uideo,præterquā à literis : quæ sibi me iam cornua erigentem,& excubantem libertati,uindicare uoluerunt in seruitutē,excogitata ratione, ut otiū nō sine dignitate consecutus à negotijs publicis excluderer.* Hæ *sunt illæ meæ,quas multi sic appellāt,erumnæ:hæc illa clades,illa calamitas,qua me pleriq; profligatū,& cōsternatum putant:hæc illa fortunæ scilicet acerbitas,cui me paßim imparē fore amici timent,inimici prædicant.* O *felix calamitas,quæ literas mihi,& me literis, imò ipsum mihi me restituit:ò beata clades,quæ meā mihi pacē reddidit: ò candida tēpestas,quæ mihi securitatē peperit : ò dulcis acerbitas,quæ me in suauißimū portū è longa iactatione, ne dicam naufragio reduxit.*Si *trāquillitas quæritur, parabunt literæ:si gloria,literæ:si cætera,quæ partim suppetunt iam,partim contemno,literæ.* Viuens *experior tam modica in me doctrina,quātū uiri literati sperare poßēt*

in morte

in morte: siqua nomē nostrū uoluntate Dei fungitur, nemo id legationibus, aut magistratibus, quos gessi acceptū refert, sed literis, multò plures Hermolaum, quàm candidatum me diligūt. Falluntur quidē fortasse illi, sed ita est. honores in Repub. soli mirantur municipes, literarū decus æmulatur orbis. Vale. Quintilianū à te patri restitutum sciebam, quanquàm non restituit qui suum restituit: etenim tua esse uolo mea omnia. Romæ x i. Calend. Augusti M. ccccLxxxxj.

HERMOLAVS BARBARVS PAtriarcha Antonio Caluo suo s.

Literas tuas, quibus dolorem nostrum ex Zachariæ patris obitu uehemētem, atque iustum lenire uoluisti, gratißimas habuimus. Non ibitur inficias tibi præsertim Antoni amicorum fidißime, durū id nobis, & perquā triste nuntiū fuisse. Quid enim obsecro magis alieno tēpore aut illi, aut mihi poterat cōtingere? Atq; ut alia prætercam, quæ tibi æquè ac mihi sunt cognita, utrū ei molestius fuisse putas, quòd decederet, an quòd absente me decederet? Nosti quo affectu erat in me, quàm nō cōmuni, & promiscuo, sed ultrà quàm patres solēt. Compertū, & exploratū habeo, si fuit ei graue mori, nō propter se, sed propter me tantū fuisse. Angebat et illud eum, certò scio, quòd nesciebat quàm æquo animo tantā cladē meā laturus essem: & qui securus ibat ad mortē, erat de meo tantum dolore solicitus: q si affuissem, & robur illud nostrū, quo me nō uirtus, non doctrina, non usus rerum aliquis, sed solus Deus sepsit, uidere potuisset, nihil dubito, quin si non alacriter, certè nullo dolore abiturus fuerit è uita.

Quanquàm

Quanquàm ut ex literis tuis, & aliorũ intelligo, ea fuit hominis in adeũda morte cõstantia, ut nõ dico animi consternati, sed ne mœroris quidem tantilli signa prætulerit, usq; adeò semp intrepidus, ut in domũ aliquã è domo, nõ è uita migrare uideretur. Triduũ cõtinuũ de deo, de religione, de animorum immortalitate, uel differẽtes audiret, uel ipse differeret. Sacramẽta illa extrema, quæ nemo non reformidat, & quorum ægroti ferè à necessarijs serò, & cunctãter interpellari solẽt, non modò non refugeret, sed prior, & ultro deposceret. Sensus oẽs mentis, & corporis, quibus pauci cũ mortales uincebãt, nõ solũ integros, uerũetiã lõgè subtiliores, quàm prius unquã ad extremũ usq; ostenderet: demum ecunculas duas, alteram Christi, alteram uirginis in sinum manu sua cõpositas, & ad pectus applicitas, arctissime complexus, deosculatusq;, halaret animã. Hoc genus, non dico mortis, sed gloriosæ mortis, imò uerò salutis, & melioris uitæ, quantas uires habeat ad temperandum dolorem, explicari satis nõ potest. Accedit quòd septuagesimũ ingressus annũ, quãdiu in familia nostra uixit nemo, quòd functus omnibus honoribus, quòd Rep. incolumi, quòd liberis honesto loco positis, incredibili desyderio, & amore ciuitatis excessit. Frequẽtia funeris tanta (ut audio) quanta in ciue nũquã. Reliquum est, ut fratres tibi meos commendem, & quando mecũ esse nõ potes, illos mihi, nõ modò ut consolator sedulitate, sed ut pater amore prosequaris. Vale. Romæ, Idibus Decemb. M. ccccIxxxxij.

Ecũculas: id est, imagines paruas.

HERMOL. BARB. PATRIARCHA Aquil. M. L. Phosphoro pontifici Signino S. D.

PVtabã Signina tantũ uilla,atq; pyra celebrari, sed uideo & Signinis epistolis suum decus esse. Placent mihi tua semper omnia,sed quæ cũ pyris proxime scripsi sti,mirificè probauimus,adeò ut præ illis pyra, quæ alio= qui præstãtißima fuere, sorduerint. Interpretationẽ tuã de Gellio ita planè sequor,ut nihil magis poßim. Dele= ctor uerò maxime,quòd Pliniũ à nobis iure laudatũ cen= seas,quòd sunt nõnulli, q siue q libros eius nõ ĩtelligũt, siue quòd præposteris imbuti sunt literis,iniquo animo fe rant tantum uni uiro tribui,quantum ipsi perspicere,& assequi coniectura nõ possunt.Ita est,idemq; semper fuit: Dãnat quisq; quod ignorat.Dolemus ferè in eo quenquã uideri sapientẽ,in quo ipsi nullo modo sapiẽtes esse pos= sumus.Nec est hoc uulgi modò uitiũ,magna quoq; inge= nia plerũq; implicat. Obrepit hæc multis, hæretq; labes alioqui honesta specie, quasi quod sentiant, liberè loqui uelint:bene autẽ sentire,cuius quisq; ignarus sit, non po test.Ita fit,ut qui se ipsi nosse debuerãt, & suspẽdere iu= diciũ de aliena profeßione,petulanter & temere pronũ= tient,quodq; sequẽs est, maxime rideãtur, & sugillẽtur. Huic pesti cõtraria uirtus est cãdor,qui bonis, & simpli cibus ingenijs,etiã si non summa illa, & eminenti doctri na cultis adesse solet,sua uitia cognoscere, alienas uirtu= tes extollere,quæ sciũt ipsi parua ducere,quæ alij saltem nõ cõtẽnere,uires suas ex alienis laboribus expẽdere, nõ ex suis alienas æstimare:qd suo seculo profecerint, quãti sit,quòd sunt,quòd spirãt, quòd in cœtu uersantur homi num,quantum operæ literis impenderint,quantum diei, quantũ noctis in iocos,in nihili res absumpserint, quãtũ

Candor. Candidi officium.

legerint

legerint, quàm multa non legerint. Faciunt hoc alba, & (ut Græci dicunt) bene nata ingenia: quorum summa, & certa proprietas est, nũquam docere, doceri semper uelle, iudicium odisse, amare silentium: quibus duobus tota Pythagoricorum, & Academicorum cõtinetur præceptio.

Humilitas. Hæc illa est, aut nõ magnopere dissimilis, uirtus, humilitatis nomine celebrata Christianis: quæ ut ad salutẽ, æternitatisq; gloriam certissima est uia, sic in omni uita homini, præcipuè literato, necessaria comes est, sine qua nec dociles in inueniẽdo, nec prudẽtes in iudicando futuri sumus.

Audacia. Superbia. Imperitia. Sed trãsuersos rapit audacia, & superbia. Imperitia sua cuiq; mala est, sed ignorata pestis. Initiũ sapiẽtiæ (ut Plato scribit) imperitiæ suæ agnitio: neglectũ hoc cõfidẽtes, & miseros facit. Euectus sum, nõ dico ĩuectus, ultrà quàm uolui: sed nũquã satis est arrogãtiam incessere, alioqui si nominibus parcas, nulli hominũ generi cõuitia periculo minore facimus, quòd nunquã de se dictũ putant, qui oĩa sibi tribuunt. Castigatio Pliniana, quando ita uis, imò iubes, urges, increpitas, exibit quocũq; alite. Mirum dictu, quantũ doctis uiris improbari hæc nostra cupiã, ut mihi, quod alijs quoq; pluribus eueniat, nõ fuisse isthæc errata, sed parum intellecta, quæ mihi errata uideãtur. Nã indocti nostra recipiant, an reijciant, parum interest: ab ijs enim laudari etiã laudanda, laus nõ est. Hunc mihi stomachum uel autoritas tua, uel Signina certè pyra faciunt. Vale. VI. Calend. Nouemb. M. cccclxxxxij.

HERMOLAVS BARBARVS PAtriarcha Aquileiensis Pico Mirandulæ suo S. P. D.

Saluus

SAluus sis. Accepi literas tuas, quibus magnopere lætari te scribis, quòd Plinianam castigationem susceperim. Iactare me hoc opus Naturalis Historiæ nobilißimũ, & sine dubio cœleste, in quo uno barbari, & Græci nobis inuidere poßunt, minus auidè à ueteribus exceptum fuisse, serò in manus haberi, parcißime legi cœptũ. Respõdeo uerum esse. Ita prædicare soleo, eiusq; rei argumenta duo sunt. Primum, quòd cum paucißimi citant, idq; in leuißimis ferè causis, aliqui etiam coarguunt. Gellius dum malignè laudat, in ordinẽ quoq; redigit. Macrobius post Q. Fabium miratur quidẽ eum, sed si legisset, cœnas suas fortasse lautiores fecisset, nec aliqua parum uera in secundas, & arborariũ suum contulisset. Hieronymũ aliquãtò plus studiosum eius hominis fuisse cõspicio. Nam Seruius grammaticus uidetur eum non gustare, sed olfacere, imò quasi canis Aegyptius currendo lambere. Alterum indicium, quòd nullus ferè liber maioribus, & pluribus non dico uitijs, sed portẽtis scatet, nempe quia diu iacuit infrequens, & cunctãter aditus. Sunt libri eodẽ quo arua fato, si negligãtur, sentes alunt, & monstra, quibus tollẽdis nõ unus Hercules sit satis. Dixi rem, nũc causam eius accipe. Duo sunt propter quæ ad nouos libros cõcursus fiat, res & uerba: utroque ueteres affluebant, nobis emendicanda sunt turpißime uel minime: illis Romanæ linguæ decus stabat, nobis concidit. Latinus illis sermo quasi uerna erat, nobis alienus, externus, uenalitius. Illis utraq; lingua suppetebant autores, à quibus omnia ea tanquam à fontibus haurire nõ solùm facultas, sed uoluptas erat. Vnde isthæc præsidia nobis? unde uiui latices? unde auxiliares illæ co=

piæ? In tanta librorum non iactura, sed naufragio, non clade, sed interitu, non sumus omnino dijs odiosi, quando superstes est Plinius: sustentat ille nos utcunque mutilus, decurtatus, lacer. Nisi extaret, actum esset, tunderemus aquam omnes: si eadem quæ cæteros ademisset nobis cum calamitas, profligata spes omnis esset Latinæ rei cõstituendæ. Nunc eo duce, quanquàm semianimi, & exangui uiuimus: & nisi ipse mihi blãdior, uidetur in dies proficere, habetur in manibus, celebratur, colitur. Ad eũ omnia ferè scripta, & dicta relegamus. Censetur indoctus, qui Pliniũ non legit: indoctior, qui lectum contemnit: indoctißimus, cui non sapit. Debet ætati nostræ plus, quàm suæ Plinius, sed nos ei magis, qui per illum maxime subsistimus. Alij rem Latinam iuuerũt, ille ipse nobis est Latium. Tria milia, & quingenta errata in eo, necdum toto comperi, & quantum in me fuit, restitui: edenda primo quoque tempore, si amici probauerint. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS PAVlo Cortesio S. P. D.

PEriculosius mihi est ista, quæ postulas, decernere, quàm laboriosius. Sunt enim talia, in quibus diu hæsitauerim: utcunq;, tibi nec poßum negare, nec debeo, alioqui si tua causa periculum adiero, minus dolebit. Dicam
Sturio. *igitur quod sentio. Sturionem Græci modò appellant hyscam, siue hyccam, id nomen porcũ significat. De lampre-*
Lampetræ. *da non constat, ipse tamen Lampetras dici crediderim fon-*
Tincæ. *tanas tincas, & uulgò nominatas lampetras, quasi à lam-*
Lampyndæ. *bendis petris. Sunt qui à fulgore lampyndas uocent eas,*
Truita. *sed autorem nullum habent. De trutta non uideo quid sit,*
nisi

nisi troctā quis uocet. Ita enim piscē nominat Ambrosius in Hexamero, itemq; Aelianus, sed inter marinos. Vale. Trocta.

HERMOLAVS BARBARVS IOANni Pico Mirandulæ S. D.

TV uerò Pice adeò nihil mihi debes, aut silentij, aut officij alicuius erga te mei nomine, ut mihi literæ tuæ magno etiā rubori fuerint, qui negligentiā meā pro tua deprecaris apud me, cùm utrūq; à nobis apud te prius quacunq; mercede redimi debuerit. Hæc ingenij tui bonitas, candor, æquitas. Agnoscis alienam culpam, cùm aut uitare, aut partiri certè poßis, in mutuo crimine solicitus es, qui & anticategoria, & causa etiam meliore securus esse poteras: aut reus est uterq;, aut non tu. Alioqui iam quod ad te attinet, purgasti. Reliquum est, ut & ipse satisfaciā. Sed quid à me ad te potißimum scribi potest? Inhortabor ut literas amare pergas, in quibus es eminentißimus? Monebo ut uirtuti, & bonis moribus dedare, in quibus tantū profecisti, ut difficile cognitu sit, utri philosophiæ parti maiorem operā impenderis, ei quæ spectatiuas, & instrumenta cōtinet, an ei quæ dogmaticen, paræneticenq; complectitur? Omnino summū, & humano captu maius est, quod tu aut genio, aut certè opifici tuo debes, tam tenera ætate cōsecutus, quod extrema senectute impudentißimum sit optare. Non sunt hæc Pice tua, naturæ sunt, dei sunt: quanquàm si aliquid tuum est, hæc maxime tua sunt. Vide quantò minus tua dici possunt, nobilitas fortunæ, ualetudo, forma, quibus bonis tam nulli cedis, quàm nec illis, quæ magis tua sunt. Huc te hortor conuerte, hoc diu, & noctu uolue, quantum nomen ei sis,

qui te usq; adeò ditauit, ut nec soluendo, nec expunctando sis unquam futurus, quæ poßides. Cogita quantum poßit, qui te ista posse uoluit, quantũ amet, qui te de tam multis milibus sibi legit, qui senes puer ferè uinceres: quiq; nondum ephebus, eruditorũ hominum coronas in admirationem doctrinæ tuæ uerteres. Nisi hoc uides, nisi æstimas, iam nunc affirmo tibi, & libera uoce prædico, te non tantum esse, quantum es. Immensum, & infinitum est quod mihi de te pridem spopondi, & spondeo: sed opinionem præsumptam nec oratio, nec prædicatio cõsequitur. Facio ego ut solent, qui quantò plus aliquem mirãtur, & explicare uolunt quod sentiunt, eò minus id assequuntur quod uolunt: ut quanquã magnũ aliquid animo cõcipiunt, uerba tamen desint, & moliri potius quàm dicere potuisse uideãtur. Proinde tu ne hæc ausculta, quæ nunc describo, forasq; promo, sed illa potius intellige, quæ intus de te solus, & tacitus loquor, tantò hercule maiora, quãtò cogitatio sermone hoc est. Marsiliũ saluta, & Saluiatũ tuũ. De Politiano nihil opus est labores, qui breui (ut audio) mecum erit, quo nihil mihi poterat in hac legatione tota iucundius accidere. Bibliothecã istic in dies maiorẽ, & ornatiorem instrui tam gaudeo, ut nihil suprà. Debent Florentinis literæ, & inter Florentinos Medicibus, & inter Medices Laurẽtio, qui gentilitium hoc familiæ suæ decus non minori cura fouet, quàm Rempublicã, cuius administrandæ, constituendæq; ius habet. Vale. Mediolani, Calendis Ianuarijs, M. cccclxxxvij.

HERMOLAVS BARBARVS Roberto Saluiato S. D.

Falleris

FAlleris Saluiate, siquid aliud præter occupationes meas suspicaris fuisse, quamobrē tibi nondum respon derim. Vulgaris hæc, & iactata silentij redēptio, sed mehercule tam uera, ut nisi tu eam probes, de meo in te amore, fide, studio malè meritus esse uidearis. Gratißimæ mihi semper literæ tuæ omnes, sed illæ supra modum, in quibus Mirandulani mei nomen, atq; mentio: nihil est uno eo mi rius in literis, nemo quem laudari, ornari, in cœlum tolli malim, nemo à cuius prædicatione digredi minus poßim: in quo sum fortasse, nulli tamen esse uideor, intemperans, tam multa in eo laus, tam nulla fini, ut iam & ambitioni, & assentationi locus desit. Apologiam eius legi, & in ea me. Quid ille mihi tantum tribuit, tam parum merēti? cur ordinario testi, ne dicam gregario, tam honorifica præfatione denunciat, illo præsertim opere, quo nihil subtilius, uehementius, acutius? de quo tamen satius est iudiciū meū differam tantisper, dum planè totum perlego. Quoniam autem rescire cupis quid agam: ecquid aliud poßum dicere, quàm studeo? Publica quidē curatio nōnihil instantiæ illi meæ detrahit, imò studijs non instantiæ: insto enim acrius, & pensum exigo acerbius: quod mihi uis maior abstulit, aßiduitate sarcio: quantò mihi negotiorum plus acceßit, tantò auiditatis, & alacritatis plus incußit. Itaq; ferias illas omnes, quas ualetudini priuatus homo dabam, in publica distribuo: ita quod mihi ex una causa deperit, ac decidit, alia ratione corrogo. Credo aliàs ad te scripsisse, aut dixisse tibi, qui ex me audierint, instrumentum Aristotelis, ita enim logicen Peripatetici ferè appellant, itemq; libros octo de auscultatione physica, & treis eius

rhetoricos in Latinum à me pridem cõuersos esse. Dioscorides iam perfectus est, manus ei nunc à me summa imponitur: parata filiæ dos est, propediem locabitur. Tum leuatus onere Aristotelem aggrediar totus totum, qui, nisi aliò me deus auocet, ab Dioscoridis editione biennio ferè prodibit, absolutus utiq; in logicis, & cum eo commentarij, quos in posteriores analyticos iam perficimus. Post emissa hæc inibo naturalia; & diuina, item rhetorica, & poëtica, partim commẽtationibus, partim annotationibus, omnia eius philosophi uolumina pro uirili mea instruẽs. Sũt enim & in problematis, & in animaliũ historijs nõnulla, quæ claritatem, lucemq; desyderant, ea cursim, & breuis annotamẽti lumine præterfluã: paratus nihil præterea nouum aggredi tota uita. Etenim comprimẽda mihi est auiditas, imò improbitas hæc ingenij, ne dum restibile, ac fertile haberi se uult, idem operosum, & ambitiosum esse uideatur: cottidie uerius experior, quàm dici solet, paria esse amplecti omnia, & nihil. Vale. Mediolani XII. Calend. Nouembres. M.cccclxxxviij.

HERMOLAVS BARBARVS IOANni Pico Mirandulæ S. D.

HExameron tuum nudiustertius ad nos Saluiati opera delatum, ita auidè legi, ut prima statim die, nec tota, sine interspiratione totum hauserim. Tria me in eo mirificè delectant. Primum, quòd oratio tua docet, & mouet, id quod & in sacris literis ueteres theologos, & in philosophia etiam naturali Pythagoricos, & Platonicos obseruasse constat, recentioribus in docendo tantũ sudantibus. Alterum, quòd in tanta rerum copia, & impunitate

dirip

diripiendi, tam castas, & innocentes manus habes, ut in hoc scribendi genere teipsum non alium sequutus esse uideare: atq; hoc iam nec cum ueteribus, nec cum neotericis cōmune, sed tibi peculiare, atq; tuum est. In quo quidē (sensum tibi meum aperiam) ita sum affectus, ut quoniam hæc priores illi non dixerunt, quæ tu dixisti, nihil ferè dixisse mihi uideantur. Tertium, quod uideo te non tam Aristotelis quàm Platonis, & sectarum eius sacris initiatum, plenos inde haustus in hanc lucubrationem contulisse. Omitto quàm multa ex Plotino egregia, quàm cursim, & elegāter attigeris, ut quicquid ferè quatuor eius & quinquaginta uolumina in sex nouenarios à Porphyrio digesta cōtinent, non plus legisse, quàm edidisse uidearis. Nec illud præterire possum, quod inter nouos, & ueteres theologos ita medium te geris, ut nec illorum simplicē maiestatem oderis, nec horū ambitiosa subtilitate rapiaris. Ita fit, ut dum alteros potes, utriusque generis optima decerpseris, id quod in ipsa quoque Dauidici poëmatis enarratione facturum te speramus. Vale. Venetijs, Pridie Nonas Septembres. M.cccclxxxix.

HERMOLAVS BARBARVS IOANni Pico Mirandulæ S. D.

SAlue humanissime Mirādula. Ego uerò de te tam libēter ubique prædico, ut nihil maiore uoluptate faciam: non solùm quia nihil (ut inquit Plato) iucundius auditur, quàm ueritas, sed etiam quia (ut Polemo inquit) multò est dicere, quàm audire uera iucundius. Accedit quòd labore nullo (ut est apud Aeschylum, Menandrum, & Euripidem) sæpe etiam non quæsita ueritas prodit, inuitissimo Veritatem laudat.

etiam plerũq; homini exprimitur, nullis quæstionibus, sed sua tantũ ui. Hæc est tyrannus illa, quam tu candorẽ tuum sequutus, humanitatẽ, & bonitatem interpretaris. Et hercule tu iam tantus es, ut qui te non laudat, iudicio, & existimationi suæ detrahat. Rem suam agunt, rationibus suis cõsulunt, suam fämã redimunt, qui fauent, & cupiũt tuæ. Multa sunt in diario tuo nomina, quæ tu nescis, tibi creditores tui debent. Multi consilium Prodici sequũtur, dant ut accipiãt, manus manum scabit, ut Epicharmus recinit: quantò sanè creditoribus, id est laudatoribus tuis minus debes, tantò plus tibi, qui eos uelint nolint, creditores facis tuos. O inauditum genus æris alieni, creditores esse, non esse debitorem. Sed occupatior sum, quàm ut tecum diutius lusitare possim. At tu quàm solutus es, dij boni, ut quenquã patiare feriantem. Hactenus obsecro me tuleris: longiorem iocum aliquem ut admittas non postulo, oscitatiunculam breuem postulo. Vale cum Politiano meo. Romæ, Idibus Augusti. M.cccclxc.

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR Venetus patriarcha Aquileiensis Ioanni Pico S. D.

BEne est, bene conuenit, qui multùm amas, multũ ut mihi pontificatũ Aquileiensem congratularis, multò etiam maiora mihi tribuas, & omineris, quàm aut possim optare, si sim cupidissimus: aut promereri, si modestissimus. Scio pietatem tuam erga me, uideo quanti me facias, agnosco uim amoris tui, nihil habeo compertius. Vtinam aliquãdo sit, ut mihi tecũ uiuere, de natura, de deo, de sanctis moribus philosophari liceat. Quantùm hoc cupiam, quantum

quantum ſecundis meis rebus acceßionis factum iri iudicem, ſi hoc eueniat: nec poſſum exprimere, nec ſi poßim, hoc utiq; loco uelim. Obſecro, ſi me unquam beneuolētia tua dignum exiſtimaſti, eodem numero, & loco etiā meliore, ſi fieri poteſt, apud te cēſear Hermolaus, & ſacerdos: ut quem paganū ſeculi dilexeris, militē CHRISTI *factum arctius colas, & chariorem habeas. Ego te, & clarißimas uirtutes tuas tam poſſum non prædicare, non admirari, nō tollere, quàm tu nō augere. Si aſſentior, aut mentior, tibi, hoc eſt doctis omnibus ſim contemptui. Tenuit me pridem ſuper te, rebusq; tuis nunc ſtupor, & ectaſis ſciētiæ. Patienter hæc leges, nec exaltatū erit cor tuū, nec elatos habebis oculos. Cur enim tibi placeas: qui noueris hæc bona quæ poßides, nō tua, nec de peculio tuo eſſe, ſed profectitia, & dominica? Ignoſce, rapuit, & euexit me trāſuerſum ueritatis Aqlo, & charitatis Fauonius. Vale. Romæ, pridie Cal. April. M.cccexcj.*

HERMOLAVS BARBARVS

Georgio Merulæ S. D.

PLato in diuina illa ſua inſtitutione de legibus, inter prima cōmemorat in omni Repub. præſcribi, caueriq; oportere, ne cui liceat quæ cōpoſuerit, aut priuatim oſtēdere, aut in uſum publicū edere, antequā ea cōſtituti ſuper id iudices uiderint, nec damnarint. Vtinam hodieq; haberetur hæc lex, Merula uir doctißime: neq; enim tam multi ſcriberent, neque tam pauci bonas literas diſcerēt. Nunc & copia malorum librorū offundimur, & omißis eminētißimis autoribus, plebeios, & minutulos conſectamur. Et quod calamitoſißimū eſt, periti iuxtà, imperitiq; Librorum editio.

de studijs impune, ac pmiscuè iudicāt. Ex hoc fonte persuasio illa exitialis, & monstrosa manauit, philosophos, iureconsultosq; nō posse eosdē esse, & eloquēteis. Quàm sententiā quia multis locis tum fando coràm, tum scribēdo taxauimus, nō dubito quin odia, & offensionem multorum incurrerim, aut, quod tibi frequens prouerbiū est, irritauerim crabrones. Sed quādo militiæ huius sacramētum adijmus, capitale est decedere præsidio. Equidem statui, modò in me aliquid facultatis sit, non rixando, iurgādo'ue, sed scribēdo, interpretandoq; probare causam meā uiris doctis: ut ipsa mihi res testimoniū afferat, nullā esse omnino materiā, quæ genus illud dicendi pressum, ac floridum æquè recipiat, atq; historiā naturæ. Non eam modò, quæ rationes eius particulares, et sensiles cōtinet (nā hoc Plinius secundus extra omnem controuersiam constituit) sed eam quoq;, in qua uniuersales, & spectatiuæ quæruntur. Quod genus in Themistio primus ego attigisse, quod sciā, credo. Hoc meū propositū, rogo te Merula, quibuscunque potes rationibus prouehe. Esto mihi nō defensor adeò, sed adiutor, & censor. Quoniam uerò negari non potest incidere in philosophia locos, quibus explicandis fingere, ac nouare quædam necesse sit: idq; & M. Tullius, & omnes ueteres concedunt, modò id nobis cum præfatione quadam, ceu præstito honore agatur: aut, ut ille ait, modò quæ ita nouis nominibus notamus, Latina moneta uideātur percussa: in hoc te æquißimū habere uelim æstimatorē, & iudicē, ut siqua in libris ijs inueneris aut omnino factitia, aut licenter, ne dicam immodicè, ac duriter translata, aut per abusionem audaculè

culè transposita, aut imitatione aliqua fortiter afformata, culpam tu nobis hanc totam præstes, atq; condones. Nec *tamen multa te, ut arbitror, offendent.* Decem *summum, aut circiter uerba opere toto comperies, quæ arrepta de foro dici non poßim, atq; horum etiamnum aliqua iam* Latinis *auribus trita desumpsimus, aliqua ipsi peperimus.* Cætera *nō abhorrēt ab usu uel doctorum. Sed explicare non possum, quàm mihi hæc, quæ scripsi, non satisfaciant.* Non *quòd melius potuerim tum, cùm illa scribebā, sed quòd nunc si mihi eadem exigēda stylo essent, infinitum, quàm uideātur mihi posse & commodius, & locupletius dici.* Nec *mihi aliquis illud obijciat, cùm te excusaris,* Barbare *quid loqueris?* Non *enim ad id ualere hoc, quod modò dixi, uolo, quo qui perfrixisse se queruntur, sed ut declarem me in illa hæresi constantius perstare, ut putem ferè facillimum esse philosophiam* Latinis *literis mandari: quandoquidem illa ipsa minus* Latina, *quæ aut quòd in rariore sunt usu, aut quòd priuata, & sua philosophis sunt, quæsita uenia dicere necesse habuimus, nihilominus arbitramur posse illustrius, & elegantius nominari.* Alioqui *ego ea nō proinde signanda esse, recipiendaq; censeo, sed tantisper dum aptiora aut inuenio, aut ab alijs doceor, tanquam precario ijs utemur.* Dicauimus *porrò tibi libros* Themistij *de ingenio animæ, utranque ob causam, & ut argumento hoc utcunq; scires te à nobis amari, coliq;, & ut agnoscens in nobis impetus aliquos, bonæ frugis indices, pro tua bonitate, humanitateq; quibuscunq; rebus posses, fiueres.* Vale. *Venetijs. M. cccclxxx.*

Hermolaus

HERMOLAVS BARBARVS Petro Caræ iureconsulto, & oratori facundißimo S. D.

Duxit uxorem clarus bello, & pace uir Triuulcius Neapolitanam, prænobili familia. Inuitatus sum ad conuiuium, imò ad pontificiam, & adipalē cœnā. At ego ad epulas primas satur, spectator potius quàm cōuiua fui. Credo gratum fore uel tibi, uel posteris, si fercula quàm breuißime descripsero: non ut Macrobius apud nostros, nec ut apud Græcos Athenæus iustis uoluminibus, sed ut occupatus homo, & ad epistolæ mensurā. Primùm, aqua manibus data, non ut apud nos stantibus, sed accumbētibus, utiq; rosacea. Tum illati pugillares ex nucleis pineis, & sacchdaro pastilli. Item placentæ nucleis amigdalis, & sacchdaro confectæ, quos uulgò Martios panes uocamus. Secundum fertum, altiles asparagi. Tertiū, pulpulæ, ita enim popinæ appellant, & iecusculæ. Quartùm, caro dorcadis tosta. Quintùm, capitula iunicum, uitulorum'ue, unà cum pellibus elixa. Sextùm, capi, gallinarū, columborumq; pulli, bubuleis comitati linguis, & petasonibus, ac sumine, omnibus elixis, addito Lymoniacæ pultario, sic enim Cupediarij Mediolanenses uocant, quam nostri sermiacam. Septimùm, hœdus integer tostus, in singulas singuli capidas, cum iure, quod ex amaris cerasis, siue ut quidam malunt appellare, laurocerasis, condimēti uice fungitur. Octauùm, turtures, perdices, phasiani, coturnices, turdi, ficedulæ: & omnino plurimi generis auitia, molliter, & studiosè tosta. Colymbades oliuæ condimenti loco appositæ. Nonùm, gallus gallinaceus, saccharo

Conuiuij descriptio.

ſaccharo incoctus, & aſpergine roſacea madefactus, ſingulis conuiuis ſinguli patinis argenteis, ut & cætera quoq; uaſcula. Decimùm, porcellus integer toſtus, in ſingula ſinguli crateria iuſculento quodam liquore perfuſi. Vndecimùm, paui toſti, pro condimento leucopheon ius, imò ferrugineum è iocinoribus piſtis, & aromate precioſi generis, ad portionem, & ſymmetriam additum, Hiſpani appellant. Duodecimùm, tortus orbis ex ouo, lacte, ſaluia, polline ſacchareo, ſaluiatum uocamus. Terciumdecimùm, ſtruthea cotonea ex ſaccharo. Quartumdecimùm, carduus, pinea, icolymon, ſiue cynaram potius appellare conuenit. Quintumdecimùm, à lotis manibus bellaria, & tragemata omnis generis ſaccharea. Inducti mox hiſtriones, pantomimi, petauriſtæ, aretalogi, funambuli, choraulæ, citharœdi. Singulis porrò ferculis præibant faces, atque tubæ: ſub facibus incluſa caueis altilia, quadrupedes, auiculæ, omnia uiuentia generis eius uidelicet, cuius ea quæ magiſtri, & ſtructores cocta menſis inferebant: menſæ per atrium abacis ſingulæ ſingulis diſpoſitæ, ſed et priui priuis miniſtri. Ante omnia ſilentium, quale ne Pythagorici quidem ſeruare potuiſſent. Vale. Mediolani, Idibus Maijs, M. cccclxxxviij.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος Ἰουλίῳ τῷ Δελφίνῳ εὖ πράττειν.

Καὶ πολλὰ φιλῶν, καὶ διὰ τὴν φιλίας ἀρετὴν, ἄξιος ἀντιφιλεῖσθαι πέφυκας, ἄλλως τε καὶ ἀπαιτῶν τοῦτο μεγάλῃ τῇ σπουδῇ. ἐγὼ δὴ πρῶτον μὲν, τοὺς παρ' ὑμῶν ἐπαίνους κατὰ πολλὰ μείζους καὶ πλείους τῶν προσηκόντων ἐπίσταμαι. ὅμως

συγγνώμη

συγγνώμη σοι τοῦ πρῶτον ἐπιστέλλειν ἀπὸ ψεύδους ἀρχομένῳ. αἴτιος γὰρ τούτου, σαφῶς οἶδα οὐ σὺ καθέστηκας ἀλλ' ἐκεῖνος, οὗ τῷ λόγῳ πεισθεὶς, σαυτόν τ' ἔλαθες τοὺς τῶν ἐγκωμίων νόμους ὑπερβάς. καὶ τὴν περὶ ἐμοῦ τ' ἀνδρὸς ἐδέξω γνώμην οὐκ ἀληθῆ. μᾶλλον δὲ καὶ παρελήλυθας πλὴν οὐκ ἄκων γε σύ. πῶς γὰρ ἀπιστεῖν οὐκ ἔδει τῷ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα εἰς ἡμᾶς ᾄδοντι, καὶ μὴ μελαγχολᾶν ἡγεῖσθαι τὸν διηγούμενον; ἐπτόηται περὶ φίλους Αὔγουστος, ἐπτόηται. μαρτυρήσει περὶ τούτων ὦ γαθέ. εἰ καὶ συμβὰς τοῖς ὅρκοις καὶ θεῶν ἐνώμοτος ὑγιὲς οὐθὲν, τῇ τε ἄλλῃ γενναῖος ὢν, καὶ τοῦ ψεύδεσθαι φειδόμενος, ταύτῃ ἀναιδὴς καὶ πανταχοῦ σαθρὸς φανήσεται. χάριτας μὲν οὖν αὐτῷ πολλὰς ὀφείλων οἶδα. ὅτι μου μετ' εὐφημίας ἀεὶ μνημονεύων διατελεῖ. σκοπείτω δ' ὅμως τὸ Εὐριπίδειον ἐκεῖνο. αἰνούμενοι γάρ φησιν, οἱ ἀγαθοὶ, τρόπον τινὰ μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ' ἄγαν. ἴστω. ὃ μέντοι λέγεις σὺ, ἐπειδὴ τῷ τοῦ διαστήματος πολλῷ κεκώλυσαι καὶ γνωρίζειν ἡμᾶς, καὶ ἡμῖν γενέσθαι γνώριμος, χρῆσθαι δεῖν σε τῷ δευτέρῳ, δηλονότι τῷ γράφειν ἐπιστολάς. ποίει τοῦτο παρακαλῶ σε ποθεινότατέ μοι Ἰουστῖνε, συνεχῶς. καὶ τοῦ πνεύματος ἁμαρτὼν, φασὶν, ἐπὶ τὰς κώπας χώρει. ἐμὲ δὲ, τῇ τε ἄλλῃ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ τῷ πρὸς τὸ ἀντεπιστέλλειν ἐπιμελεῖ, μηδὲ ποθ' ἡττώμενον εὑρήσεις. κἂν ἴδω σου ποτὲ τὴν ὄψιν (τοῦτο γὰρ ἴσως οὐκ εἰς μακρὰν θεῶν τὰ δίκαια ποιούντων συμβήσεται) ὥσπερ νῦν καὶ φιλῶν καὶ γράφων, οὕτως εὖ ποιῶν τότε κατὰ δύναμιν οὐ παύσομαι. ἑκάτερον ἅμ' ἐλέγξαι φιλοτιμούμενος, τήν τ' ἐπωνυμίαν, ὡς ἄρα βάρβαρος οὐχ ὑπάρχω, καὶ τὴν παροιμίαν, ὅτι κἀν τῇ βαρβάρῳ χάριτες. ἔρρωσο. ιε τοῦ Ἰουλίου.

HERM.

HERMOLAVS BARBARVS Iustino Decadio s.

ET quòd mirificè amas, & ob uim ipsius amicitiæ, cui in amore uicißim respondeatur, dignißimus es, quum id præsertim tute ingēti studio efflagites. Ego primùm à uobis quidē me plus æquo laudari certò scio. Ignoscendū tamen tibi falsa scribere nunc primū aggredienti. Huiusmodi enim rerū autorē, exploratū habeo te haudquaquàm extitisse, sed illum, cuius uerbis facilè adductus imprudens laudādi leges præuaricatus es, & minime ueram de me sententiam acceptam præterijsti, nec id tamen inuitus. Quomodo enim credere oportuit homini talia, tantaq; de nobis decantanti, & nō insanire potius ipsum narrantem autumare? Augusti mentem excusserūt amici, excusserunt inquam. Testabitur de his ò præclare intercedente etiā iureiurando nihil ueri, quum uir alioqui generosus sit, & mendacij abstinēs, hoc uno impudēs, & rimosus ubiq;, & uanus uidebitur. Veruntamen gratias ei permultas habeo, quòd de me cum laude & benedicētia nunquā non meminerit: perpendat tamē Euripideum illud: Quum enim laudantur, inquit, boni, nescio quo modo laudātes odio prosequuntur, si plus satis laudēt. Esto. Quod autem dicis, quando per multam locorū intercapedinem non tibi licet nec me cognoscere, nec à me cognosci, iterum uidelicet ad nos literas scribere uelle: scribe quæso, charißime mihi Iustine, creberrimas. Et uēti, quod dici solet, impos remos arripe. Cæterùm quum reliqua omni sedulitate, animiq; alacritate, tum uerò rescribendi cura, & diligentia nunquàm abs te comperiar superari.

Quòd

Quòd si coràm tueri aliquando nobis datum fuerit, quod dijs forsan bene iuuātibus breui succedet, quemadmodum nūc & amore, & literis, sic tum quoq; pro uirili beneficijs prosequi nō desinam: utrūq; simul arguere cōtēdēs, tum cognomē, quòd barbarus nō sim, tum parœmiā, quòd etiam in barbaro gratiæ. Vale. Quinta decima Iulij.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος Ἀντωνίῳ Πυροπύλῳ ἐνδοξοτάτῳ ἰατρῷ καὶ φιλοσόφῳ εὖ πράττειν.

Καὶ πολλῶν καὶ πολλάκις ἀκούειν ἡμῖν ἐστὶ διεξιόντων περὶ σοῦ, τήν, τε γενναίαν ἐκείνην καὶ πάνυ φιλόσοφόν σου προαίρεσιν περί, τε τὴν ἄλλην σοφίαν, καὶ δὴ τὴν περὶ τὰ μαθήματα. καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὸ ταύτης ἀξιολογώτατον μέρος ἰατρικήν, καὶ τέλος ὡς ἄρα μόνος ἁπάντων ἀνθρώπων εἴης, ὧν γε καὶ ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι φίλον, καὶ διαλέγεσθαι, παρόντα πάντα δέοι φιλοτιμεῖσθαι. καὶ οὐδένα πόνον ἡγεῖσθαι τούτου κρείττω. οὕτω τοί νυν πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων σοι πλεονεκτημάτων κατὰ ἀρετήν, ἀθυμίας ἔχομαι τῆς ἐσχάτης κατ' ἀμφότερα. καὶ ὅτι κινδυνεύω σοι διατελεῖν τοιούτῳ ἀνδρὶ ἄγνωστος, Καὶ ἐπεὶ τουτόγε θᾶρρα πεύσειν ἔξεστι τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολαῖς, ὅτι γε νὴ δία οὐδὲ μίαν ἐλπίδα ἔχω τοῦ ἐντυγχάνειν σοι ποτὲ κατ' ὄψιν, ἔστι δὲ ὅμως ἡμῖν παραμυθία τῆς λύπης ὑπόλοιπος ἐλαχίστη μὲν ἐκείνη ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, μόνη δὲ καὶ ἄλλως ἀγαπητή. τὸ ἐπαινεῖν σου τὴν ἀρετὴν ἀεί. καὶ τὸ γράφειν συνεχῶς πρὸς σέ, εἴπερ μὴ δι' ὄχλου τούτου, ἀλλὰ καὶ βουλομένῳ σοι μάλιστα συμβήσεται. Κἀγὼ μὲν οὐχ οὕτως εὐήθης, οὐχ οὕτω σκαιός εἰμι, ὥς τ' ἀγνοεῖν τῆς τοιαύτης φιλίας τὸ ἄνισον. καὶ ὅτι τὸ συμφέρον ἐμοὶ τὸ παρὰ σοῦ, πολλῷ μεῖζον περισσεύεται, ἢ σοὶ τὸ παρ' ἐμοῦ. Ἐπεὶ δὲ τὸ τῆς φιλίας τίμημα ψυχικόν ἐστι μᾶλλον, καὶ μέτρον οὐκ ἔχει τὸ λυσιτελές, ὡς ὑμεῖς οἱ φιλοσοφοῦντες φατέ, μεγάλου ἂν ἀνδρὸς εἴη, καὶ τὸ ἦθος σεμνοῦ καὶ

μετρίου

μετρίου, προσδέξασθαι τοὺς αὐτοῦντας εἰς φιλίαν, μή τε βαρβά-
ρους, μήτε κακοὺς τὸν τρόπον ὑπάρχοντας, καὶ ὅλως μένθοι σὺ κα-
λὸς, κἀγαθὸς ὢν, ἅπερ εἴς ἄλλος, ἀντιφιλήσεις οἶμαι τοὺς φι-
λοῦντας. εἰ δὲ μὴ τόγε φιλεῖσθαί σε καὶ θαυμάζεσθαι, τῶν σοφῶν εὖ οἶδ'
ὅτι οὐκ ἂν ἡμῶν ἀφέλοις. τὸ μὲν γὰρ μεμνῆσθαί σου καὶ τιμᾶν τὴν
μνείαν, ἐφ' ἡμῖν ὂν τυγχάνει. ὅπως δὲ χαίρω, καλούμενος
ὑπὸ σοῦ εἰς φιλίαν, καὶ ξένος σοι γενόμενος, τοῦτ' ἐπί σοι καθέ-
στηκεν. εἰ μὴ οὐδὲ τοῦθ' ἥδη ἐπί σοι πᾶσι γοῦν οἷός τ' ἦς ἀντέχειν σο-
φὸς ὢν καὶ πάνυ χρηστὸς ἀνήρ, καὶ τὸν οὕτω προσωκειωμένον σοι
τὴν διάθεσιν μὴ προσίεσθαι, ἔρρωσο, ἀπὸ Ἐνετιῶν γαμηλιῶνος
ἕκτῃ ἱσταμένου.

HERMOLAVS BARBARVS ANTO *nio Pyropylo Medico Philosophoq; clarißimo* S.

ET ex multis, & sæpe audire nobis licet referentibus generosum illud tuum, & philosopho dignisimum institutum, amoremq; non tam in cæteras disciplinas, quàm mathematicas, & physicam, & huius partem dignitate præcellentem medicinam: denique quòd unus omnium hominum sis huiusmodi, quem sibi parare amicum, & coràm compellare nullus non certatim eniti debeat, & huic pulcherrimo certamini cætera omnia posthabere, nullumq; laborem hoc præstantiorem existimare: quando multis, & ingentibus uirtutibus sic anteis, & emines, duplici mœrore, & quidem summo conficior, & quòd in periculum adducor, ne tibi tanto uiro perpetuò sim ignotus, & quòd id quidem mutuis curare epistolis licet. Quippe tua olim consuetudine utendi spes me omnis destituit. Est tamen nobis medela doloris reliqua minima quidem illa, dij boni, unica uerò & alioqui gratisima, in tuas continuò laudes ire, & sæpisime ad te literas dare, modò id tibi molestum non sit futurum. At rectè & tibi maxime desideranti forsan præstabitur. Nec ego quidem tam hebeti sum ingenio, & rudi, ut huiusce amicitiæ me lateat inæqualitas, quodq; emolumentum mihi abs te maius, quàm tibi à me sit obuenturum. Verumenimuero quando amicitiæ operæpretium animorum magis est, nec utilitatis modo uenit metiendum, ut uos philosophi asseritis, magni uiri fuerit, & moribus præditi grauisimis, ac modestisimis, amicorũ in album admittere ultro sese ingerentes, qui neque barbari

sint, neque improbi. Denique quum sis ipse honestus, & probus, si quisquam alius, tui studiosos puto redamabis, sin secus, tui certè amorem, admirationemq́ certò scio, te nobis nequaquàm ademptum. Nam tui meminisse, memoriamq́ colere nostri est arbitrij. Quòd autem me abs te in amicitiam ascitum, & hospitem tibi factum esse lætabundus exultem, id in te situm est. At si iam non in te est, quomodo poteris, quum uir sis optimus, & sapientia singularis, reluctari, & hominem ita tibi affectum, & addictum non admittere? Vale. Venetijs octauo Idus Ianuarij.

HERMOLAI BARBARI IN PARAphrasin physices Themistij præfatio ad Antonium Galateum.

PHiloxenum Eryxidis, & Gnathonem Siculum gulæ proceres, imò uerò extremos, ac perditos gulones, cupediuorasq́; infamant literæ, quòd conuiuijs adhibiti emungere se in pultarijs soliti essent, ut abstinentibus cæteris, soli epulis ampliter fruerentur. Idem mihi uidentur peccare, qui studia liberalium artium docere, aut scribere ingreßi, uocabulis sordidis, & ex intima plebei sermonis fece acceptis, fœdant, & contaminãt omnia, ut bonis mentibus, & præclaris ingenijs, aut auersis, aut perterrefactis, soli rerum potiantur, uoluptenturq́; citra æmulum. Ita fiet, ut qui paulò modò humanius educati, institutiq́; sunt, non reformident hæc adeò, sed fugiant, oderint, despuant. Contrà, rudißimus quisque, infantißimusq́; admoliri manus ijs audeat. Quod non contingeret, nisi quòd (ut in prouerbio est) balbi balbos intelligunt. Ac sunt quidem nonnulli tam malè affecti, animatiq́;, ut putent quæ in philosophia, mathesi, iuris scientia tractantur, Latinè dici, aut explicari non posse:

non

non tam propter egestatem linguæ, & rerum nouitatem (ut Lucretio uidetur) quàm quòd sentiunt humanas literas, quasi negotium facessere, & impedimento esse maioribus doctrinis. In quo alij etiam importunius, stolidiusq́; affirmant pugnantia esse hæc non alio genere, quàm ea quæ disparata, & contraria aientibus dicuntur. Proinde uitio uertunt, si qui utrunq; aut iunctim con discat, aut ab eloquentiæ studijs se ad philosophiam conuertat. Hi sunt, qui plausus modò in celebritatibus captant, qui per urbes uehuntur cōspicui, qui unicos se Aristotelis lectores, narratoresq́; & credunt, & prædicant. Durius fortasse uerbū, quàm ut uel homo minime iurgiosus, immodestusq́; afferat, uel ut abesse ab eo inuidia possit. Sed, fortis fortuna, dicendum est. Nihil æquè perniciosum in omni Republica est, quàm ista persuasio: nihil tota uita incōmodius, indignius, foedius, quàm peruersio hæc, & deprauatio studiorum. Addicerem hoc necessarijs rebus, & testibus, sed nolo esse longior in re non dubia. Illud non poßum tacere, hoc quod uulgò creditur, philosophos non esse rebus gerendis aptos, nauosq́; non aliunde habuisse ortum, quàm quòd ex ijs plurimi, dum se totos ponunt in una illa, cui addicti sunt arte, aspernantur, & deserunt cætera, eloquentiam abdicant, id est cultum, & elegantiam uitæ, historiam negligunt, id est magistrā, & ducem bene, ac beate uiuendi, de qua & usus rerum omniū prouenit, & peritia tota Reipublicæ administrandæ, constituendæq́; paritur. Hi cùm legati ad externos mittuntur, cùm prætores iuri dicundo sedent, cū in senatu sententiā rogantur, mirum non est, si aliquando præ-

sentibus risum excutiūt, si fatua, si delira, si extrema deblaterant, si tota eorum non plus incompta, quàm imprudens oratio est. Et hercules nullum hominum genus uisitur tam abhorrens à sensu communi, tam distorto, & corrupto iudicio, quàm qui aut philosophiam, aut ius ciuile sine literis cultioribus adierunt. Sed mittamus obsecro hos, qui non uerbis, sed ferula commonendi essent: nisi quòd senex est psitacus, negligit ferulā. Prius tamen quàm hinc decedo, de genere hoc ita statuo, quemadmodum luscitiosi exquisitius cernūt uesperi, quàm interdiu: ita hi facilius præpostera, & confusa, quàm recta, & explanata percipiunt: & quemadmodum qui miserè degunt (ut inquit Plato) dicunt humanū genus felix, ac beatū esse non posse, ita qui diuersum à Musis ingeniū obtinent, negant habitare eas posse, in quibus ipsi artibus uersentur. Cæterùm hortor te mi Galatee, ut adulescentibus istis uestris nouitios philosophos cùm ueteribus confiras, pensitesq;, ut quantùm intersit intelligant. Incumbe omni studio, labore, dexteritate, prudentia, ut opinionē illam, de qua superius dixi, quæ ferè in hominū mētibus obduruit, aut discutias, aut mollias. Ita enim & illos priuatim, & literatos omnes in commune promeritus fueris. Multum te in hoc iuuabit Pontanus noster, cuius tanta est uel doctrina, uel autoritas, uel utrūq;, ut sperare sit eum (si uires intenderit) talē huic malo futurū, qualis aut Sphingi Oedipus, aut Hydræ Hercules fuit. Quòd siquos nactus fueris egregiè pertinaces (sunt enim & in uolucrum, in terrestrium genere animalia, quæ fœtidis gaudeant) ad hos tu ceu aui præpostera ortos, lustratos, & intemperijs actos, ac

planè

planè depositos, deploratosq́; ne manum quidem admoueas. Nūc restat, ut de meipso tibi aliqua dicā. Mirari te nolim si infinitos errores, quos isti partim imperitia linguæ, partim Aristotelicæ disciplinæ inscitia prælegunt, & defendūt in scholis, non coarguo. Nec enim hanc prouinciā suscepimus scribendi res physicas, ut cum illis tanquam in palæstra (ut dicitur) certaremus de laude, & gloria: quippe quos uincere nullum negotium sit, sed ut uel nobis ipsis commentaremur hæc, si nullos habituri sectores essemus: uel si quibus idem, qui nobis, stomachus esset, ijs ad bonas literas aliquid opeculæ adderemus. Nec enim spiritus magis magnos in hoc, quàm utiles (ut ille inquit) afferimus. Nec de nobis quicquam magnopere arduum pollicemur, sed quædā tamen inuenisse non negamus, quæ aggredientes ad hæc tantisper morari nō inuenta potuerint. Illud tempus est in calce uti dicamus, nos tibi interpretationem in paraphrasim physices, pro nostra ueteri, ac stabili necessitudine uolentes dicasse: alioqui dicaturā hanc stipulatus à nobis es, cum essemus istic: oppigneratā tibi fidem reluimus, quanquàm præscriptione uti poteramus & fori, & decennij, sed beneficio harum legum renunciant philosophi, quibus in fraude ponitur uel furioso abiurare gladium. Vale. Venetijs. M.cccclxxx.

HERMOLAI BARBARI IN PARAPHRASIN Themistij Peripatetici præfatio ad Sixtum IIII. Pontificem Maximum.

QVi tibi studiorum suorum opera nuncupant, Sixte Pontifex summe quarte, alij id agunt, ut te utcunq; sibi promereātur, alij ut fructum aliquem sentiant iudicij

tui de se, alij ut abs te tantùm probentur, alij ob alias causas. Ego uerò hæc tibi dedico, tum ut meam in te obseruantiam, præsertimq; Zachariæ patris, qui istic ad te pro Venetis agit legatus, agnoscas: tum uel maxime ut te pro fide ea, quæ à me tibi ut principi meo debetur, summa, instituti illius tui præclari, & diuini cõmoneã, quòd protinus quàm creatus Pontifex es, flagrantißime amplexus uideris adiuuandi, prouehendiq; literas, quæ proculdubio sine autoritate, & diligentia doctißimi principis, aut interituræ penitus uidebantur, aut ad pristinam barbariem rrdituræ. Nam & ingenia undiq; conduxisti, & bibliothecã opulentißimã ære tuo, impensáq; publicasti. Nunc te obsecrant, obtestanturq; bonæ omnes artes, ne (quæ tuæ maxime occupationes sunt) negligẽtiusculæ in posterum habeãtur. Errant qui credunt grauius esse cum quibusuis hostibus, quàm cum imperitis, & indisertis bellum. Intestinum hoc, & intra parietes, ac perpetuum: illud externum, temporariumq;. In eo libertas, imperium, uita sub alea est: in hoc labes animi certa. Per illud desinas uiuere, ut res peßime cedat: per hoc uiuas omnino, sed uiuas non homo. À Barbaris, à feris, à uulgo differimus, quòd literas habemus, illi non habent: cæteris uincimur. Tolle hoc discrimen, deteriores sumus, quàm Barbari, quàm feræ, quàm uulgus. Hoc tibi (quod cœpisti) spectandum identidẽ, premendumq; aßiduè propositum est. Nullæ sint cogitationes tuæ tam multæ, tam arduæ, quæ curã tibi hanc, aut excutiant, aut offundant. Sub Nicolao principe exerere se, ac reuirescere studia cœperunt. Nisi tu (quod facis) facere perseueres, necesse est consenescant

denuo

denuo, atq; decedant. Igitur *Themistium è familia Aristotelis elegantem philosophum, ad te in* Latinum *sermonem conuerti: ratus non ingratißimam tibi rem me facturum, si philosophia ea, quæ de natura est,* Latinis *literis quanta modò legitur in scholis, cötineretur.* Videbam *nihil incultius, horridius, ineptius, quàm partem istam literaturæ haberi.* Placuit *periclitari in* Themistio, *an istæc quoq; proprietatē, & lucem* Romanæ *linguæ reciperēt.* Oppido *quàm laboratum mihi in hac interpretatione est.* Non *tam quòd nihil iuuari ab ijs autoribus potui, qui* Aristotelem *commentati fœdè ac barbarè pridem sunt, quàm quòd ne ab illis quoque, qui ætate nostra* Latinam *eloquentiam professi* Græca *eius philosophi commentaria transtulerunt.* Horum *plerique dum alienam inscitiā insectantur, suam prodidêre.* Adeò *omnia ab ijs peruersè, deprauateq; sunt perscripta, ut siquis interpretationes eorum cum illis ueteribus conferat, quas reprehendunt, uel in aliqua* Aristophanis *libra, aut* Critolai *appensas examinet, utræ earum uergant, internosci non poßit.* Percenserem *sigillatim quæcunque peccassent, nisi plura eorum essent errata, quàm uerba.* Alioqui *non incessendi quenquam, lacerandi'ue studio, sed iuuandi bonas mentes hæc scribimus.* Magnam, *incomparabilemq; iacturam iampridem fecimus* Pontifex Maxime *in* Theodoro Gaza, *qui uir* Græcus Latinos *omnes in hoc munere scribendi, interpretandiq; superauit.* Is *si diutius uixisset, linguam* Latinam *hac quoque parte locupletasset.* Quod *& fecit in libris illis absolutißimis de animalibus* Aristotelis, & Theophrasti *de stirpibus.* Hic *unus mihi*

certare cum uetustate ipsa uisus est, hunc mihi quem colerem, quem imitarer proposui. Ab huius scriptis adiutum me & fateor, & prædico. Hunc ego non magnopere incuriosius legi, quàm Marcum Tullium, Pliniū, Columellam, Varronem, Senecam, Apuleium, & cæteros, quos in hoc genere commentandi diligēter euoluere necessarium est. Ne ille quoque minimus labor noster fuit, quòd in ijs libris uertēdis non modò non expreßimus uerbum è uerbo, quod interpretes indisertos solere Cicero meminit, sed liberè & translationibus, & figuris, & tropis usi sumus ad morem Romanum sensibus stantibus. Lusimus arbitratu nostro, sed sententiam integram dedimus autori. Tantum uerò abest ut aliquid prætermiserimus, dißimulauerimus'ue, ut illud periculū sit, ne quòd eruditioni impensè studuimus, addidisse aliqua potius, quàm detraxisse, inuisoribus inuideri poßimus. In plenum non tam Latinū reddere Themistium, quàm certare cum eo uolui. Hæc enim laus, ut ille ait, linguæ Latinæ est, ut Græcam proprietatem, & gratiam in transferendo, aut æques, aut etiam antecellas. Hoc me non dico assecutū fuisse, sed crimen meum confiteor. Laboraui planè hoc ambitu. Sed an effecerim quod quærebam, alij iudicent. Ipse certè mea nec magnifacio, nec probo. Sed quid te princeps humanissime oratione longa detineo? Finem faciam, si quædam de Themistio dixero. Is Libanij sophistæ, & Iuliani Cæsaris temporibus floruit. À quibusdā abbreuiator creditus Alexandri ex Aphrodisiade est, sed falsò. Nam & ab eo dissentit haud timidè, cùm collibuit, & ab ordine, ac serie eius euariat. Prætereà ipsemet se paraphrasten Aristotelis facit.

lis facit. Est autẽ Paraphrasis exercitamenti apud rhetoras genus. Ea finitur à Græcis hoc modo, ut sit, quæ narrationi proportione respondeat: aut sic, in qua uertimus aliorum scripta, non in alia, quæ humiliora, grandiora'ue sint, ut à Metaphrasi differat, sed imparia sensu modò seruato. Quod & Fabius duobus locis sic explicat: Tum mutatis uerbis interpretari, tũ Paraphrasi audacius uertere, qua & breuiare quædam, & exornare, saluo modò sensu dimittitur, quod opus consummatis professoribus difficile, qui commodè tractauerint, cuicunq; discẽdo sufficient. Alio item loco: Sed & ipsis, inquit, sententijs adjicere licet oratoriũ robur, & omissa supplere, & effusa substringere. Neq; ego paraphrasin esse interpretationem tantùm uolo, sed circa eosdem sensus certamen, atq; æmulationem. Dictus est & à quibusdam Ecphrastes. Est autem Ecphrasis mera, puraq; enarratio. Quod ergo diximus inter initia doctissime pontifex, susceptum abs te patrocinium literarum ne desere: cùm dico literas, philosophiam intelligo, quæ coniuncta cum eloquentia sit. In te eruditio summa, et summa fortuna. Facilè sperare possumus temporibus tuis futurũ, ut recta studia uolente te (nam potes, nec alius potest) ad dignitatem pristinam reuocentur. Vale Venetijs M. cccclxxx. Ecphrastes.

HERMOLAI BARBARI IN CASTIGATIONES PLINIANAS AD ALEXANDRUM SEXTUM PONTIFICEM MAXIMUM PRÆFATIO.

QVi lucubrationes suas regibus inscribunt, Alexander sexte Pontifex maxime, ueterem consuetudinẽ sequuntur. Nec interest qua materia, modò nõ obscœna. Lucubrationes literariæ principibus dicari solitæ.

quando ea literarum dignitas, & quasi prærogatiua semper fuit, ut dicari eas sibi principes & honestum, & gloriosum putarent. Adeoq; nullum genus fastiditum est, ut Iulius Pollux ad Commodum Cæsarem de grammatica, Vitruuius ad Augustum de architectura, Oppianus ad Antoninum de piscibus, Diophanes ad Deiotarum regē de agricultura scripserint. Ego uerò Plinianas castigationes, quas legatus Romæ, necdum sacris initiatus inchoaueram, optimis, & doctißimis uiris suadētibus perfectas, emissurus, grauißime reprehendendus fuissem, nisi eas (qualescunque forent) numini, & maiestati tuæ cōsecrassem. Futurum enim erat, ut cùm alia, tum illud quoq; diceretur: ideo me tibi eas dicare noluisse, quia nescirem aut quantùm semper ingenijs fauisses, aut quo demū animo princeps factus, in bonos, & studiosos homines futurus esses. Nicolaus quintus, à te septimus, cùm ei renuntiatum esset, quosdam esse Romæ, qui bonos uersus facerent, negauit bonos esse. Cur enim, inquit, ad me non ueniunt, qui poëtis etiā malis pateo? Molestè tulit homo sapiens in urbe sua esse, qui literas scirent, & nescirentur. Quantò mihi iustius tu succenseas pōtifex maxime, si & militiæ, & sacerdotij iure tibi secūdū deū maxime deuinctus, autoratusq;, testimonio tuo sæpißime ornatus, patrocinio adiutus, autoritate seruatus, cōmisero, ut labores mei (quicunq; sit eorum Genius) atrati, hoc est sine auspicio tuo prodeant? Iam ipse Plinius, si queādmodū restitutus ferè creditur, ita redire posset ab inferis, cui quæso alij salutem, & dignitatem suam, quàm tibi commēdaturus esset? Quem simul atq; suscepisses, periculum non esset

Nicolaus quintus.

esset, uti (quæ tua felicitas, & autoritas est) denuo pessimorum latronum præda fieret. Quinq; milia in eo ferè uulnera librariorũ sanauimus, aut certe quemadmodum sanari possent, ostendimus. Dixi *librariorum, nequis aut me parum pudentem esse, aut* Plinium *errasse dubitaret.* Fuit *& hæc utilitas, quod in Pōponio quoq; Mela, quem nemo ignorat corruptissimũ haberi, trecenta ferè loca, totidemq; in alijs autoribus mendosa, properè in transitu, atq; aliud agentes correximus. Nec omnium tamen par conditio.* Prodigiosa *quædam, & monstris insignia. Secũdæ tribus aliqua, minusq; fœda.* Iam *quædam ex confesso falsa, quædam ad electionem libera.* Erunt *& quæ tutissimum fuerat omittere, si utilibus ambitiosa prætulissem, aut placere magis, quàm prodesse laborassem. Nuda aliqua, & quæ uelut notare inter agnoscentes satis habui: aliqua paulò pluribus uerbis explicata.* Passim *uerò autores posuimus (id quidem uerbosum fuit, sed occurrẽdum erat inuidiæ) paucissimis exceptis, in quibus tamen non aleã, aut libidinẽ, sed rationem aliquã secuti sumus. Nec mihi fiducia est, ut (quod* Fabius *quoq; dixit) ea sola esse contendam.* Scio *quædam inuenturos adhuc, qui sagacius indagare uoluerint.* Vtinamq; *sit tempus unquã, quo nostra hæc & leuia, & parum necessaria fuisse uideantur.* Ego *uerò tametsi quantùm mediocritate ualui, summũ in ijs quærendis, & exponẽdis studiũ adhibui. Quia tamen nec scire omnia profiteor, & conniuere multò sæpius, atq; falli propriũ est hominis, paratus sum, si in ullo unquam opere, in hoc præcipuè, quod ad bonorũ iuuenum aliquam utilitatem componitur, nõ pudorem modò adire*

Plinianæ castigationes.

Loci in Pomponio Mela restituti.

depre

deprehẽsus,sed & culpæ satisfacere. Reliquum est,pontifex summe,ut Plinium, & in Plinio literatos omnes fidei tuæ creditos, ita tueare, ut omnes intelligant te non modò religionis,sed etiam studiorum, & bonarũ artium esse principem. Falleris, si alium fuisse pontificem existimas,de quo sibi omnis ordo, sexus,ætas, uel maiora, uel plura spoponderit.Assentari nescio, & si sciam, nolim. Ridiculi sunt, nec animi tui magnitudinem intelligunt, qui ea te prædicant fecisse, quæ nouus princeps nondum facere potueris,imperium promouisse, autoritatem sanxisse,innocentißimas manus habuisse,religionis & iustitiæ pertinacem fuisse.Flagitantur, & expectantur hæc à te: laudari sine adulatione,priusquam fiant,nec possunt, nec pateris.Atq; ut hæc ipsa priuatus cumulatißime præstiteris,nescio tamen quo pacto pinguiora quædam, & grandiora desiderantur in principe. Illud citra suspitionem captatæ gratiæ testari licet, cùm tu maximo rerum usu,incomparabili prudẽtia,suprema gloria, incredibili felicitate,admirabili facundia,promptißimo ingenio, castißima eruditione polleas, facere non possunt homines præsertim eruditi,atq; studiosi, quin summa omnia de te sibi etiam tacente pollicẽatur. Huius autem spei suæ fructum satis uberem consecutos se putabũt,si Plinium, sine quo uix potest Latina res consistere, in clientelã tuã susceperis:atq; ita susceperis,ut opinionẽ de illo iam receptam,non solùm agnoscere, sed etiam approbare uidearis.Conuelli quidem existimatio eius nullo modo potest. Habetur in manibus,celebratur, colitur. Persuasißimum est indoctos esse,quibus ille non sapit. Vix tamẽ dici potest

test, quantum ornamenti atq; præsidij eminentißimo autori patrocinium tuum afferre posse uideatur. Romæ VIII. *Calend. Septemb.* M. *ccccxcij.*

PRAEFATIO HERMOLAI BARBARI *cùm libros Aristotelis domi cœpit prælegere, quas lectiones ἑώθινα uocauit: cœpit autem mane sub emersum solis ferè.* id est matutina.

Quod propositum meum esset in hac prouincia, quam suscepi adulescentes optimi, quanquàm priuatim, & seorsum uobis sæpe dixi, tamen nunc quoq; dicendum uniuersis, & in commune puto. Animus est, & professio primum Aristotelis ipsius tum uerba, tum sensum interpretari, deinde quid expositores eius utraq; lingua dixerint, referre, sed breuiter, & cum delectu: ita nec onerati, nec inanes abibitis, id quod ecōuerso faciūt philosophi ætatis nostræ. Expositores enim ipsos magna cura prælegunt, Aristoteles ipse negligitur. Quam quidem rationem docendi utrum reprehendam, necne, non sum dicturus hoc loco, certè non sequor. Sed aliud est reprehendere, aliud non sequi. Illud sine iniuria cuiusquā modestè dictum arbitror, eos qui philosophiæ præcepta tradunt Aristotele postposito, philosophos fortasse magnos & admirabiles dici posse: Peripateticos utiq;, uel saltem Aristotelicos nec haberi, nec appellari posse, nisi quis contēdat Peripateticæ sectæ placita melius ab alijs, quàm ab Aristotele ipso tradi. Neq; tamen deterreri uolo quēquam, si qui sunt è uobis, qui præceptores huic instituto nostro cōtrarios audierint, imò gratulari possunt utrūque, & quòd pspicaciores futuri sunt, & quòd facilè iudicabunt

dicabunt, quid intersit inter hoc, & illud præcipiendi genus. Contrà quoq; si qui penitus rudes acceßistis, nihil propterea desperandum uobis est, nisi potius gaudendũ, quibus contigerit incunabula philosophiæ ab ipso protinus Aristotele doceri, & eam statim uiam ingredi, quam clarißimi, & castißimi quiq; secutores eius solam nouerunt. Alioqui qui putant hunc aditum patere nemini, qui scholas illas philosophiæ nunquam intrauerit, in magno uersantur errore: quandoquidem tales scholas nec Marcus Varro, nec Brutus, nec Plantius, nec Calcidius, nec Boëtius ingreßi, non Alexander, nõ Themistius, nõ Porphyrius, non Iamblichus, non Simplicius, philosophi tamen eminentißimi, & Aristotelis interpretes iuratißimi fuere. Sed reuertor unde sum digressus, credo polliceri uobis posse duas res. Alteram, interpretaturum me uobis intra triennium, uel summum quadriennium, Aristotelis omnia uolumina, hoc est quicquid ad dialecticen, quicquid ad philosophiam naturalem, quicquid ad transnaturalem pertinet: item quicquid ad moralẽ, ad rhetoricen, ad poëticen. Nam de omnibus ijs Aristotelem scripsisse constat. Quorum ne centesima pars quidem legitur, nec ipsa planè legitur uidelicet. Nam ex uoluminibus Aristotelis centum & uigintiquinq;, aut sex, aut septẽ tantùm leguntur. Alteram effecturum me pro uiribus, ut nihil sit in Aristotele tam difficile, tam obscurũ, quod assequi non poßitis omnes intelligentia. Reliquum est, ut horter uos non ad hæc studia, uideo enim incitatißimos uos esse, sed ut ad hoc desyderium uestrum ardens, & concitatũ afferatis & diligentiam, & constantiam: facilè magis cogitamus

Philosophi Peripatetici Latini & Græci.

Arist. uoluminum numerus.

gitamus, ut in auſcultatione naturali legitur, ſed magis fa cilè non conſequimur. Nihil eſt tam arduum, quò humanum ingenium penetrare non poßit: ſed ſine labore, ſine uigilijs peruenire nemo poteſt ad ea, quæ nos à uulgo ſeparant, & à populo. Cauẽdum autem uobis inter prima eſt, non dico, ne per ignauiã deſiſtatis ab incepto, ſed ne uicti difficultate uideamini, atq; ita in numero eorũ eſſe, quos ipſemet Ariſtoteles à lectione commentationũ ſuarum reiecit. Omnes enim philoſophi diſcipulorũ ſuorum ingenia probabant. Pythagoras ex inſomnijs, quæ per quietem uidiſſent: Plato in conuiuijs, atq; potu. Ariſtoteles utroq; melius ex ipſa ſermonis obſcuritate, ad quam non præſentes adeò, ſed & poſteros explorauit, quaſi aquila infantes ſuos, ut quorũ oculos conniuere ſenſerit, præcipitet è ſchola tanquam adulterinos: quorum uerò acies firma contrà ſteterit, educet, & recipiat ut legitimos, atq; ſuos. Quamobrem enitendum uobis eſt, ut huius aquilæ uideamini generoſa ſoboles fuiſſe, nõ pulli degeneres, & eiecti. Cæterùm tacere nolo unum, quod ego maximum, & præcipuum ad ſtudia philoſophiæ cõperi: quod equidẽ qui ſequi uolet, nemo eſt ingenio tam retuſo, tam hebeti, qui euadere non poßit ad huius apicẽ doctrinæ. Quæritis quid hoc ſit? Abſoluo breuiter, uoluptatum fuga, id quod uerſu quodam Græco præcipitur: Voluptatum fuga.

Γαστρὸς μὲν πρώτιστα καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος.

Ventris quidem primum, & ſomni, & amoris.

Quem per iocum nos expreßimus paraphraſi:

Venter, pluma, Venus laudem fugienda ſequenti.

Sed finem dicẽdi faciam, ſi addidero ijs quæ dixi, breuem

ſenten

sententiolam. Non sum adeò tardus, nec impudēs, qui magnitudinem huius profeßionis meæ ignorē, sed fretus sum non eruditione aliqua mea, sed nōnulla fortasse diligētia, ut quod uel ingenio, uel doctrina non possum, labore saltem, & cura perficiā. Propter quæ si sunt è uobis aliqui uel studiosi, uel amantes mei, hāc unam mercedem postulo, ut Aristotelem nō dico diligenter auscultetis, sed diligatis, atq; ametis. Atq; amari quidem & ipse uelim, sed si amare simul duos non potestis, Aristotelem solū pro me diligite, atq; amate: amabitur autem tunc demū cum cœperit intelligi. Illud uerò persuasißimum habetote, nullam uobis maiorem uoluptatem futuram, quàm cùm ita familiarem habebitis Aristotelem, ut libros eius legere continenter, & inoffensè ualeatis, expositoribus nō consultis. Hæc enim summa profectus est, hic finis librorū, unde fructus ille cumulatißimus, & uerè beatus capitur, ut cū ipso planè uiuo, & præsente loqui uideamur. Sed accedendi tempus est ad institutum nostrum. Dixi.

ORATIO HERMOLAI BARBARI Zachariæ F. Legati Veneti, ad Federicum imperatorem, & Maximilianum regem Romanorum, principes inuictißimos.

POstquàm literæ tuæ, sacer Imperator, iucundißimū Reipublicæ nostræ nuntium attulêre, Maximilianum celsitudinis tuæ filium principem celeberrimum, & fortißimum, admirabili populorum & optimatum consensu lectum, & salutatum esse regem Romanorum, Senatus & uniuersa ciuitas nostra nō contenta id per epistolam

ſtolam feciſſe, congratulatum utriq; nos miſit, & in mandatis adiecit, ut magnitudinem gaudij ſui, quod pro tanta re meritò concepiſſet, non duobus modò uobis principes inuictiſſimi, ſed Galliæ, ſed Germaniæ, ſed omnibus gentibus, omnibus nationibus teſtatiſſimam, & conſpicuam faceremus: cùm quia nihil tam amplũ, tam glorioſum ſacratiſſimæ maieſtati ueſtræ poteſt cõtingere, quod ſibi quoq; pro ſua in uos obſeruãtia, fide, beneuolentia cõmune non putet: tum uerò maxime, quia cùm Chriſtianum nomen, & Romanum imperium hoc altiſſimo prouidẽtiæ ueſtræ conſilio diuinitus amplificatũ ſit, hoc tanto, & tam cõmuni bono ſic afficitur uniuerſa noſtra Reſp. ut ſolicita ſit admodũ, ne lætitiam incredibilem ſuam oratione cõſequi ualeamus. Quanquàm enim Cæſar glorioſiſſime, ut à te primùm incipiam, nihil eſt ferè, quod uel à natura, uel à uirtute, uel à fortuna ſit expectandũ, quin cumulatiſſime conſecutus eſſe uidearis: & iampridem eas res geſſeris artibus pacis, & belli, quæ nomen tuum æternitati commendare poſſint: hinc tamen opinione noſtra fructum omnis anteactæ uitæ tuæ maximũ cepiſti, quòd filium generoſiſſimum, qui nobiliſſimas gentes, ferociſſimos populos, bellicoſiſſimas nationes non minus armis, quàm ſapientia uiciſſet, regem Romanum te uiuo renunciari permiſeris. Multa ſunt maiorum tuorum Cæſar egregia cùm bello, tum pace monumenta, quorum perſecutio neque loci, neque temporis huius eſt: ſed omnia ea, ut per ſe magna ſunt, & immortali memoria digna, ita cum hoc uno tuo facto comparata multò reperiuntur eſſe minora, quàm præ ſe ferunt. Ac geſſerunt quidem illi rem Romanam

tam præclarè, ut nihil addi potuerit. Sed quādiu uixerūt, & utique sibi. Tu autem filio tuo ad gubernacula tantarum rerum promoto, posteritati quoq; consulis, & pluribus in futurū seculis prouides, ratione inuenta, quemadmodum curā publicæ salutis retinere uidearis etiam post mortem: ratus id quod est, imperatoris esse boni prospicere ne poßit esse malus imperator. Principē esse malum, quem uitia successoris commendent, & bonum uideri faciant. Nam quotus quisq; princeps non bonus sit, ad alterum collatus? Congratulatur ergo tecum sibi, & secum tibi, princeps eminentißime, non respublica modò nostra, sed Christianus orbis uniuersus, quod principē eum, quem certatim omnes efflagitabant, & tibi facere, & sibi habere cōtigerit. Rara, & uisenda felicitas tua Cæsar beatißime, filium genuisse, quem Galliæ, quem Germaniæ, quem Barbari, quem Romani, quem populus Christianus imperatorē optare te uiuo, te reluctante, non erubescant. Dixi te reluctante, nam hæc tua diue Federice propria laus est, non minus tibi, quàm cæteris moderari. Verebaris audio modestißimus, & grauißimus imperator, ne si precibus populorum, & principū omnium protinus annuisses, aut charitati patris in filium, aut ambitioni datū esse iudicaretur: parum tibi uidebatur præstare Cæsarē in alios, nisi aduersus teipsum quoque præstitisses, imò qui clemētißimus, humanißimus, & facillimus es in cæteros, id quod ego non famæ credo, sed expertus loquor: in te parum æquus, & duriusculus esse uoluisti. Nihil erat apud te fuga uoluptatum, & continentia, quas uirtutes uno te nullus ante te magis cōmendauit, nisi & paternū affectum, quo

quo nihil esse constat in homine potentius, nihil tam legitimũ, castigasses, & compreßisses. Nec enim uitium erat in Cæsare liberos suos, qui & ipsi sunt Cæsares, protinus quàm nascuntur, reges esse cupere: quandoquidẽ non magis honestum est regem uocari, quam Cæsaris esse filium. Iam patris in filios indulgentia popularis, & plausibilis quoq; solet esse, nedum ut uel inuidiosa sit, uel probrosa. Nam in Cæsare commendabilis semper fuit, in te uerò etiam expetitur quasi debita. Nec iam indulgentiæ nomẽ habet, sed iuris, & æquitatis. Quis enim est filio tuo uel bello, uel pace clarior? quem res aduersæ magis exercuere? Quis prosperis, & secundis minus intumuit? quis in utraq; fortuna constantior? in labore pertinax? in remisβione diligens, ac præcinctus? Mitto bellicas uirtutes, quæ ut in eo præstabiles, & eximiæ, ita nec temporum sunt omnium, nec locorũ. Attingantur pacis artes, quæ semper & ubiq; sunt usui, sapiẽtia, temperãtia, placabilitas, innocentia, religio, frugalitas: hæ in iuuene uno tam præclaræ, tam eminentes esse perhibẽtur, ut ne in sene quidem imperatore maiora desiderari posse uideantur: futuræ prorsus incredibiles, nisi eum ex Austria gente celebratißima, & filium tuum esse meminissemus. Quæ cùm ita sint, immortales tibi gratiæ prouinciatim, oppidatimq; habentur, & semper habebuntur, imperator consultißime, quòd pro communi bono uerecundiam, & modestiã tuam expugnari paßus es. Ergo bis teipsum uicisti Cæsar inuictißime. Primò, cùm oblatum filio tuo regnum minime dißimulanter auersatus, & deprecatus es, naturalemq; patris in filios pietatem uirtute plusquàm heroica, imò diuina

G 2 *quadam*

quadã mentis, & animi magnitudine superasti. Secundò, cùm hanc ipsam uirtutẽ, qua modò te uicisses, utilitatis publicæ contẽplatio peruicit: & impetrauit à Cæsare, quod impetrari non potuisset à patre. Sed iandudum mihi Cæsar innuit, Maximiliane Auguste princeps generosissime, ut à se digressus orationem ad te conuertam, obtemperabo lubens, atq; lætus: cũ quia laudes tuas pater æquiore animo, quàm suas audit: tum quia per hũc modũ imperio senatus, & desiderio Reip. melius, & uberius satisfecero. Ergo maiestatis tuæ nomen apud nos tam celebre semper fuit, ut ad diligendũ, amandumq; te propensos, etiam ad colendũ, & obseruandũ impulerit. Est hic mos Reip. nostræ peruetus, atque sanctus, pernitiosos, & improbos tyrannos exitialiter odisse, principibus bonis, & fortibus non solùm fauere, sed etiam obsequi, dignitatem eorum, & amplitudinem omnibus modis iuuare, tueri, defendere. Aetate porrò nostra nemo de regũ, & principũ numero fuerit, quem colligi tecum, & cõparari posse iudicemus. Omnino talis, & tantus es apud nos, in quo uel plura, uel maiora, quàm præ te feras, optare, comminisci, desiderare pudor sit: ut nemo mirari debeat, si lætitiam immortalem, gaudium incredibile, uoluptatem incomparabilẽ, quam te Romano rege declarato cõcepimus, dicendo repræsentare nullo modo possumus. Enitent, ac prælucent in uno te, sed iuuene, mirum dictu, uirtutes omnes imperatoriæ, iustitia, liberalitas, animi magnitudo, clementia, placabilitas, abstinentia uoluptatum omnium: & ut complectar uno uerbo multa, quàm immaturum æui te cernimus, tam maturum imperij te cognoscimus. Peruidit hanc indolis altitudinem

Carolus

Carolus rex Belgarum, experientißimus belli dux, & acerrimi uir ingenij, qua usqueadeo exarsit, ut nihil prius habere uideretur, quàm ut unicam sibi filiam uirginẽ magnæ spei, fœminam lectißimam, hæredem multarum gentium, nationumq́; futuram, & omnino quam multi reges appeterent, obseruarẽt, ambirent, tibi uni ferè puero, nec uxorio, nec quærenti desponsare posset. Vndeuigesimo autem ætatis anno, quum princeps ille, cui mox asciscendus gener eras, ab Leucis, & Heluetijs interceptus esset, soceri tui regnum à Gallis occupatum ingreßus, parua manu fusis, & trucidatis ingentibus hostium copijs, seruitute liberasti, uxorem defuncti ducis, & filiam fortunatißimas modò fœminas, tum miserrimas, & exangues, nec plus mœrore, quàm metu cõfectas, omni diuina, & humana spe destitutas erexisti, subleuasti, redemisti: uitam earũ, & dignitatẽ, & pudicitiã conseruasti. Hoc mater, hoc prouinciæ tanto, & tam immortali beneficio deuinctæ uirginem ope tua recreatam, uirtute tua defensam, tuis armis inimicorum ereptam iniuriæ, desponsatã à patre prius animo, tunc certatim opere tibi collocant, uidelicet ut eundem generum, atq; uirum haberent, quem habebant & assertorem, & uindicem. Hactenus rudimenta uirtutis, & fortitudinis tuæ diximus. Quid illa, quæ mox egisti? quàm famigerata? quàm mira? quàm uisenda? Nato tibi filio ciuiles ortæ seditiones sunt Morinis autoribus: quorum opera factum est, ut charißimum tibi pignus, nescio quo prætextu custodiẽdum, & asseruandum eriperetur. Fuit hoc eorum non perfidia, non defectio, princeps gloriosißime, sed fati uis hoc agentis, ut per intestina quoq; bella clarior, &

Carolus Burgundiæ dux.

celebrior fieres. Nec enim plus eos amat fortuna, quos indulgenter habet, & quibus parcit, sed quos iactat, quos exercet: alioqui clari nec bello, nec pace duces intelliguntur, quibus omnia prosperè cedunt, sed quibus contingit per labores, per ærumnas, per incommoda splendescere. Nam ut secūdæ res felicem, magnū certè faciunt aduersæ. Alexandrum illum Macedonem sunt qui minus egregium bello ducem fuisse prædicent, quòd ei nullius pugnæ non secunda fortuna fuerit, quodq; in ipso rerum incremento nondum uertentem fortunam expertus, uita decesserit. In te uerò, quem certa syderum decreta sceptro patris, & solio destinauerāt, quid mirum si aliqui operam dederunt, ut tristiora tibi tempora inciderent, ne aut uirtus quiete languesceret, aut parum dignus imperio fuisse uidereris, qui omnino futurus esses imperator? Itaq; continuos nouem annos in castris agens difficillima quinque bella profligasti, Gallicum, siue Francicum, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicū: quod quidem postremū haud facilè iudicari potest utra tibi re gloriosius fuerit, eóne quòd filiū tandiu tibi ademptū, auulsumq; recepisti, an eo quòd nobilißimas gentes, sciētißimos bellicæ rei populos, urbes opulentißimas ad deditionem, & pœnitentiā compulisti, id quod nec Carolus socer, nec prosocer Philippus excellentißimi duces, hic bello, ille sapientia, consequi potuisse memorantur. Non cogito Panegyricum, rex clarißime, non laboro uerborum ambitu, nihil amplifico, nihil alleuo, sed decurro per capita, & nudas rerum à te gestarum summas attingo. Mirantur tamen hæc omnes, mirantur etiam citra fucum & negligenter effusa: plus mirentur

siqui

ſiqui te propius introſpicerent, & uirtutes eas intuerentur, quarum præſidijs munitus, tot inſignes uictorias, tam multa belli decora conſequutus eſſes: uideretur iſtud os tam probum, tam facundũ, hæc tracta de cœlo ſpecies, iſta lacertorum, & pectoris firmitas, hic totius corporis uigor, hæc animi tempeſtiuitas, & uolucritas, hic imperatorius ardor oculorum: præterea quàm ferox in prælio, mitis in contubernio, effuſus alijs, tibi parcus, in caſtris non ueſte, non menſa præcipuus. Agũtur hyemes cum cætero milite ſub pellibus, ſudantur æſtates æqualiter. Epulæ modico, & caſtrenſi cibo contentæ. Iam quis te ſolertius caſtris locum capiat? commeatus expediat? hoſtem ludificetur? pugnæ tempus eligat? aciem inſtruat? urbes obſidione cingat? Neque uerò partes imperatoris, & optimi ducis imples, militis non imples. Nullum tibi caſtrenſe munus ſordet, non ſtare pro ſignis, non excubias ſorte agere, non uallum ferre, non ſpeculatum egredi, primus inire prælium, poſtremus excedere, utrunq; iuxtà doctus, opere militem, & conſilio ducem agere. Nullam tibi uel principalis fortuna, uel maieſtas imperij functionem remittit, nihil tibi parcis, nihil blandiris, indulgentiſſimus cæteris, tibi parum lætus: & omnino nihil gregario plus habes, niſi quòd plus laboras: ratus id quod eſt, non tam honorem, quàm onus eſſe quòd regnas: imperatoris hoc eſſe munus, ut opes, & magnitudinem ſuam non ad ambitum quempiã priuatum, ſed ad ſalutẽ, & commoda Reip. conuertat, utiq; non imperium ſibi, ſed ſeipſum imperio dedititium faciat. Sed & illa tibi peculiaria feruntur, deligere quidem omnes, ſed amicos etiam deligere, non oblatos

istos, & paßim obuios, de palæstra, de sphæriterio, de fritillo, sed quos ad innocentiã, patientiam, continentiã, ad algores, ad æstus, ad opera militaria sæpius exploraueris. Nec enim amici sunt, quicũq; uos sequuntur (alioqui tam multi, quàm sunt, ut Plutarchus inquit, in culina muscæ, quæ cùm ipso nidore confluunt, & recedũt) sed quos amicitia dignos esse iudicaueritis, eos debetis uos ultro sequi. Itaq; cum ijs, qui se tibi aliquando uirtute commendauissent, consuetudine delectassent, utilitate demeruissent, in omnia familiaritatis officia descẽdis, & Cæsarẽ obliuisceris, ut amicum præstare poßis. Neq; uerò postremũ inter laudes tuas posuerim, quòd literas, & ingenia (sicut audio) tam impensè diligis, quodq; bonas arteis nõ foues modò, sed alis, atq; promoues. Imperatorium & hoc decus, cùm quòd in nullo plus emicat hic nitor, & hoc lumẽ doctrinæ, quàm in regibus: unde natum sit illud ex Homero Platonis interpretatione, discipulos deorũ non alios esse, quàm reges: tum uerò maxime quòd præcepta sapiẽtiæ nõ habẽtibus modò prosunt, sed in alios (etiam ferè dixerim plus) redundant. Quis ignorat Anaxagoram in Pericle, Platonem in Dione multos instituisse? Non nauigasset ab exercitu Cato Rhodon, ut Athenodorum audiret, nec Panætium Scipio uidere concupisset, nisi tantum in ea re, uel ornamenti, uel fructus inesse iudicauissent. Prætereo multa prudens, atque conscius, nihil me fugit, quàm religiosè, quàm innocẽter, quàm sanctè ineuntem iuuentutem tuam exigas: patet omnibus obsequentiorem te patri filium nec esse, nec fuisse quenquam. Scio quàm præclaræ, quàm magnificæ cogitationes tuæ sint omnes. Non ignoro quà

pridem

pridem uota conceperis, nuncupariśq; digna principe Christiano, digna maioribus tuis, digna Cæsare, digna te ipso. Hæ uirtutes tuæ illæ sunt, imperator unice, propter quas ducem suum te bellicosissima terræ Galliæ pars Belgæ non modò non dedignātur aduenam, & Germanum, quibus alioqui tam sunt infensi, quàm proximi, lingua, cœlo, moribusq; disiuncti, sed appetunt ut indigenā, uenerantur ut principem, diligunt ut parentē. Hæc ingētia tua merita, propter quæ Federicus pater innocētissimus, & grauissimus imperator adduci, persuaderiq; potuit, uti te regē Romanum se uiuo renuntiari pateretur. Ac differebat quidem ille primùm, & cunctabatur, simul ut uerecundiā, & modestiam suam, quemadmodum prædiximus, ab omni labe suspitionis assereret: simul ut exploraret, assentarēturne patri, qui pro filio tam enixè laborarent, an consultum saluti suæ uellent. Sed extemplò patuit acclamationes illas, atque preces non adulantium uoces fuisse, sed studentium. Nam adulatio semel elisa protinus frangitur, atque languescit. Studia quò plus arceantur, eò magis gliscūt, & exardescunt. Quanto nunc, diue Federice, gaudio perfunderis, quòd filius tuus te incolumi placere potest imperator? quàm iucundum tibi, quòd te cōparari filio tuo sentis? Et quoniā controuersa res uidetur, modò uincis, modò uinceris. Cæterùm quid prouidentia tua dignius, amplitudini gloriosius, clemētiæ, pietati, felicitati conuenientius facere potuisses, quàm uti quē ex utilitate publica fuit ut genuisses, eidem quoq; per patrē & decus, & nomen imperatoris accresceret? Macte ingenti utroq; in Rempub. merito, etiam si difficilè percipitur

pitur, ut inquit ille, pulchrius, & honestius fuerit genuisse talem, an cooptasse. Non multò minor tamē uestra laus Germani principes integerrimi, quorum ius id est, regem Romanum mox futurum imperatorem eligere. Nec enim possunt non optimi censeri, qui principes sibi optimos prospiciunt. Proinde cùm talis, & tantus esset is, quem legistis, ut & omnibus anteponi meruerit, & ab omnibus, scitote uos utrunq; cumulatissime consecutos fuisse, & ut gratiæ uobis ab omnibus immortales, & incredibiles haberentur, & ut nomen uestrum æternitati commendatum, & consecratum esset. Etenim ut nomine Vitellij, uel Othonis subinde admonemur eorum, qui faces illas, atq; pestes ad dissipādum, & incessendum orbem intulissent: ita hæc optimi principis electio nunquàm memoriæ hominum sine uobis recurret, quotiesq; posteri uestri res ab illo fortiter gestas incognoscent, toties laudabunt, qui talem imperio præfecerint. Sed redeamus unde nos contemplatio patris, & eorum, qui te legerunt, adduxit. Magna per se res erat, omnibus punctis, omnibus suffragijs, & (ut ita dicam) tributim, centuriatimq; declaratum esse regem Romanorum: sed fecit occasio maiorem. Ea sunt enim Reipublicæ Christianæ tempora, is habitus imperij, ut nō tam speciosum fuerit te regem creari, quàm necessarium, nec ad futura modò, sed ad præsentia rerū momenta salutare. Omitto sigillatim enumerare publicas clades, omitto percensere quàm luxata, quàm conuulsa sint omnia religionis Christianæ mēbra, omitto bella, quibus imperium hoc distringitur: sit enim piaculum in tam festa præsentiū gaudiorum luce misceri tristia: illud sine periculo

culo uiolatæ publicæ letitiæ dicetur, hoc quod principes Germani de creando te sibi rege cogitauerunt, nõ tam cõsilium fuisse, quàm remediũ. Ergo *non ad otiũ, nõ ad remißionem, non ad quietem (alioqui tibi debitam post tam multos labores) sed ad nouas expeditiones, noua bella, nouas difficultates, imperium tibi traditur, omninoq; per hoc nõ solatiũ tibi, sed alijs quæritur: nihil enim aliud cogitasse uideo summos uiros, qui te patri tuo principi nobilißimo, sed annorũ pleno, socium addidere, quàm ut ille cõsilio* Remp. *tu laboribus, & operibus adiuuare posses.* Quid *illud, quàm gloriosum tibi, quàm lætũ patri, quàm omnibus in tempore, ut regẽ decerni tunc demum te contingeret, cùm opem tuam non imperium, sed imperator, nec imperator, sed pater expectaturus esse uideretur?* Ac*cesit hoc ad cumulum amplitudinis, & fortunæ tuæ, rex præstantißime, ut qui filium infantem è penitißimis hostium munimentis eripuisses, apud eundem patris quoq; recreati gloria staret.* Duos *omnino legimus cognomento* Pios *fuisse, nec argumentum ignoratur, unde sic appellari meruerint.* In *te posteritas ambiget, uter euentus hoc nomen tibi conciliauerit, quòd pius in parentem, an quòd pius in filium apparueris. Sed iam tempus est, ut uela retrahã, neu longius me quàm uolo, aut quàm partes legati sunt, laudum uestrarũ splendore, numero, magnitudine detineri patiar.* Quamobrem *si nihil est in rebus humanis principe* Romano *maius, & augustius, si talis, & tantus est filius tuus Cæsar, ut ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus: deniq; si nihil uel nobilius ad gloriã, uel certius ad salutẽ excogitari poterat, quàm ut ille*

Remp.

Remp. difficillimo tempore capeſſeret: nemini mirū uideri debet, ſi quod per initia teſtatus ſum, ad huius magnitudinem lætitiæ nullius hominis facundia, nullius uis ingenij, peruenire poteſt. Sed hæc trāslatitia ſunt, communia ſunt omnibus. Illæ peculiares Veneto cauſæ, quòd neque gens eſt ulla, neque natio (abſit uerbo inuidia) cuius uel plura, uel maiora, & in Chriſtianam Rempub. cuius uos caput eſtis, & in Romanum imperium argumenta beneuolentiæ, fidei, pietatis appareant. Non auderem iſta profiteri Cæſar optime, niſi & uera eſſe conſtaret, & tu uera libenter audires: alioqui ſciebam ſcelus eſſe coram te parum certa dicere, nedum falſa. Sunt & illa nobis propria, Maximiliane rex fortiſsime, quòd clariſsimum nomen Auſtriæ familiæ, qua nulla fuit unquam regum, imperatorumq; fœcundior, religioſum, & uenerabile ſemper habuimus, quòd Federico patri tuo principi ſaluberrimo, quæcunq; ſe res tulerunt, enixè ſtuduimus, quibuſcunq; eum locis, & temporibus ſingulari ſignificatione uoluntatis, & obſeruantiæ proſecuti ſumus, quòd ipſum te ſemper à teneris unguiculis inductione quadam animi non occulta impenſiſsime coluimus, autoritati tuæ fauimus, amplitudinem quantum uires fuere defendimus. Iam qui principibus Luſitaniæ nobiliſsimis, & fortiſsimis, unde maternum tibi genus eſt, qui ſocero tuo Carolo duci generoſiſsimo, qui Philippo eius patri ſapientiſsimo principi chariores unquam fuere, quàm Veneti? Tot modis copulati cum ſublimitate ueſtra ſumus, tam multiplici nexu uincti, ut qui hæc nō uidet, nihil omnino uideat: qui plus deſyderat, nihil

omnino desyderet. Gratulatur ergo prorsus in uobis sibi, & in se uobis senatus, & uniuersa ciuitas nostra, non quantùm cæteri fecêre, sed quantum nulli: nec quãtum dici, uel cogitari potest, sed quantùm nec dici, nec cogitari fas est. Et *quoniam ambo uos celeberrimi principes hinc pater, inde filius, ita mutuò creuistis, ut neque tu maior, neque tu felicior esse possis: reliquum est, ut* Deum *optimum maximum conditorem huius, & seruatorem imperij publica uice comprecer, & obtester, ut quando rem* Romanam *principum duorum patris, & filij, huius maturitate senioris, illius uirtute iuuenis florentissimam esse uoluit, beneficio suo faueat, pietatemq́; suam, & uoluptatem conseruandi per optimos principes generis humani sanciant, & perpetuam esse iubeat.* Postremò, *ut illustrissimum ducem nostrum, & inclytam* Rempubl. *incolumitatis, & gloriæ uestræ cupidissimam, quæ te* Cæsar *semper & patrem, & principem Christianæ religionis agnouit, coluit, & suspexit, sacrosanctæ maiestati tuæ, quanta maxima possumus ueneratione, religione, deuotione commendemus, opes nostras omneis, atque uires ad ornamentum, & incrementum imperij, dignitatem, & amplitudinem sacratissimi nominis uestri, promptas, expositas, & dicatas esse doceamus.* Dixi.

HERMOLAVS BARBARVS

I. *Carondeleto supremo regis* Rom.

Secretario s.

ORationem *à me nudiusquartus habitam ad principes, amplitudini tuæ mitto recognoscendam, castigandámq́;*

gandamq;. Quanquàm enim mei moris esset, nihil unquã temere, nihil non diu conditum, atque pressum emittere, cùm primùm tamẽ desyderari eam à te subodoratus sum, intuli mihi uim, & peruici tandem, ut instituto meo decederem: ratus id quod erat, minus esse malum, adire periculum famæ, quàm moram desyderio tuo facere. Quæris unde tanti sis apud me, quem ne de facie quidem norim. Perspectæ sunt omnibus eruditio, fides, integritas tua. Compertum nobis est quantùm Veneti nominis studiosus sis, exploratum habeo quantùm me diligas parùm merentem, quantùm orationem, & actionem meam commendes. Sed heus tu docte uir, obsecro ne mirere, siqua leges in hoc libello, quæ tunc dicta nõ fuerunt. Nec enim addidi nunc ea, sed detraxi tunc: admonitus ab aulicis extemplò quàm limen attigi, ne longus essem, ambitiosa reciderem, optima quæq; dicerem, patientißimis omnino, sed occupatißimis tamen principibus parcerem. Amputaui subito consilio multa, quanquàm quod potest con silium fuisse, si subitum? ea quæ tunc resecui, modò sunt annexa: utcunq;, ueterum exemplo facimus, quos F. Quintiliano teste, constat longè aliter scripsisse, quàm egissent. Exulanti Maßiliæ A. Miloni quidam orationem M. Tullij, non quam habuisset pro eo, sed quam scripsisset, attulit: tunc ille, Si sic egisses, inquit, Marce Tulli, non esitaret Maßiliæ barbatos pisces Milo. Cæterùm non dubito quin, nisi te amor fallat, ut audiendo tunc, ita nunc legendo non parum multa tibi displicitura sint. Sed æquum te quæso nobis & cognitorem, & iudicem præbe, considerans hoc, & æstimans, quòd sesquihoram

horam antè quàm principes adiremus significatum nobis fuerit, non duas orationes seorsum, ut cogitabamus, atq; paraueramus, sed unam duobus iunctim habendam, & recitandam esse. Plena difficultatis, plena discriminis res erat: tota mihi ratio dicendi puncto temporis immutanda fuit, orationis uniuersæ filum retexui, atque ut breui rem complectar, & cutis, & facies ipsa prorsus interpolata est. Vale decus nostrum, & me principi nobilissimo, cuius es inter eos, qui sunt à secretis, meritò supremus, commendatissimum rogo facias. Vtinam aliquando tanti sim, ut res ab illo fortiter, & magnificè gestas posteritati commendare possim. Tam facturus sum id libenter, quàm qui maxime desyderet. Ex Brugis, *pridie* Non. *Augusti* M. cccclxxxvj.

FINIS LIBRI XII.

Platonis Charmidem per Angelum Politianum Latinitate donatum, reiecimus in eum Tomum, qui reliqua ab eodem è Græco in Latinam tralata linguam continet.

ANGELI PO LITIANI MISCELLA= neorum Centuriæ primæ ad Lau rentium Medicem

PRAEFATIO.

VM TIBI superioribus die= bus, Laurenti Medices, nostra hæc Miscellanea inter equitandum reci taremus, delectatus arbitror nouita= te ipsa rerum, & uarietate non il= lepida lectionis, hortari cœpisti nos, ut unam saltem ex eis Centu= riam (nam centenis libri singuli capitibus explicãtur) pu blicaremus. Quod nũc utiq; simul autoritate tua, qua ma ior, nobis quidem, nulla in terris est, simul ratione adducti facimus: quoniam nostra ista iam nonnulli uel cum pului= sculo conuerrunt, sic ut alijs pridem, sibiq; nostrorum ti= tulo laborum nimis placeant. Quanquàm scimus inuidia magna fore hos libros, & multum sermonis subituros, ut qui de magni nominis autoribus liberè pronuncient. Sed non id nostrũ exemplum. Nam scriptores fermè omnes sic suas tuentur parteis, ut alienas oppugnent, ac laudis occa sionem plerunq; de aliorũ erratis petant: tum sæpe à te= nuioribus, & gregarijs, uelutiq; postremæ notæ, qualis ego, uel Cluuienus, etiam proceres illi (ut ita dixerim) & antesignani quidam literarũ sugillantur. Vetus est autem dictum, Conscientia mille testes. Scit illa prorsus nihil hic

odio datum, nihil ſtomacho, candidè omnia, & ſimplici= ter, nihil aut inſectanter, aut maleuolè, nihil oblatrãdi ſtu dio, nihil oſtentandi uoto protulimus, animoq́; ſemper ad probandũ (ſi liceret) quàm ad improbandũ propenſiore fuimus. Neque *uidelicet ſtrophis, aut cuniculis, ſed libero examine, libera ueritatis fronte rem geßimus.* Ac *non id quæſiuimus, ut aliquam doctis hominibus ueluti labeculã aſpergeremus, ſed id cauimus potius, ne ſub illorũ autori= tate ſtudioſorum fides periclitaretur.* Deniq; *in eos potiſ= ſimum cuneus hic ex profeſſo directus, in eos hic aries ex deſtinato temperatus, qui cõtra ueri faciẽ, pro uernaculo quidem ſibi, ſed imaginario tamen ſenſu frontẽ durãt: eos acie ſtyli maxime cõpungimus, qui ſtylũ uertere, hoc eſt, qui ſua errata diſpungere non didicerũt.* At *inordinatam iſtam, & cõfuſaneã quaſi ſyluã, aut farraginẽ perhiberi, quia non tractim, & continẽter, ſed ſaltuatim ſcribimus, & uellicatim, tantũ abeſt uti doleamus, ut etiã titulum nõ ſanè alium, quàm* Miſcellaneorũ *exquiſiuerimus: in queis* Græcum *tamen* Helianũ, Latinum *ſequimur* Gelliũ, *quo= rum utriuſq; libri uarietate ſunt, quàm ordine blandiores.*

Helianus.
Gellius.
Varietas blãda.
Clemens.
Alexander.

Q*uanquàm me* Clementis *quidem* Alexandrini Pontifi= *cis, apoſtoliciq́; uiri commentaria, quæ* Στρωματεῦς, *quaſi ſtragula picta dixeris, inſcribebãtur, alium profectò nobis titulum, niſi uarietatis iſtius inſinuabant.* Etenim *de* Ari= *ſtoxeni taceo commentarijs, quos pari fermè titulo citat eo uolumine* Porphyrius, *quod in* Harmonica Ptolemæi *compoſuit.* Deniq; *ſi uarietas ipſa, faſtidij expultrix, & lectionis irritatrix in* Miſcellaneis *culpabitur, una opera reprehendi rerum quoq; natura poterit, cuius me quidem*

profit

profiteor tali disparilitate discipulum. Quòd si ad omnem se minutiem demittunt, hoc uerò apud Latinos exemplo etiã Cæsaris, Varronis, Messalæ, Ciceronis, Plinij, Quintiliani, aliorumq; similium facere licet, quos æmulãtibus & errare honestum. Quare quod istos ueluti patritios decuit, etiam me quasi minorum gentium non dedeceat. Par adeò celebritas nominũ, uel Græca inserit, uel ex commodo interpretatur, idq; nunc ad sensum, nunc ad uerbũ; quod hîc utrunque. Iam si cui parum quæpiam enucleata, fortasse etiam nimis dura, obscuraq; uidebuntur, certè is nec ingenio satis uegeto, nec eruditione solida, fideliq; fuerit. Sicubi barbara quædam, & obsoleta deprehendentur, ea uerò de industria dispersimus, etiam ut barbaris & ineruditis placeremus, & fieret liber corrosa undique gratiola uendibilior. Siqui remotiora dicent hîc inueniri uocabula, quàm ut sumpta credantur de medio, næ isti arbitror sententiam suam mutabunt, cum adusq; medium literaturæ promouerint. Nec enim desunt, quibus etiam (ut ait M. Tullius) alabastrus unguenti plena putere uideatur. Tum in hoc genus scriptionibus, quæ non se populo uenditant, sed paucis modò parãtur, usus istiusmodi reconditæ supellectilis, præsertim uerecundus, minime improbatur à bonis. Nec enim renouare sit probrum, quæ iam penè exoluerunt, si modò hæc ipsa non uetustescere adhuc, sed ueterascere de integro poßint. Siquem nonnulla interim offendunt eloquendi diuerticula, minus fortasse homini nota, qui decem tantùm Ciceronis paginas, nihil prætereà lectitauerit, utique ab hoc ego ad eruditos prouoco: præcipuè credo laudaturos, quæ ab ipso Vetustesco. Veterasco.

improbabuntur. Nihil autem *forsan intolerabilius, quàm ut de te sententiã ferat indoctus, qui tamẽ sibi ipse doctissimus uideatur.* Siquis *ubi quid refellitur, multarũ uel autoritatum, uel rationũ moles desiderat, at uictoriam sciat illic à nobis, non uictoriæ quæri satietatem.* Si *longiuscula capita alia, breuiuscula rursus alia putabuntur, credamus hanc quoque esse legem noui operis, ut æquale habeat nihil, nusquam sibi sit par, semper dißimilitudine claudicet, unamq́; istam regulam tueatur, nequid ad regulã, nequid ad perpẽdiculum, libellamq́; reuocet.* Si *liberior stylus insolentis existimabitur naturæ, forsan benignior interpres simplicitati potius tribuet, quæ nec ingenuos dedecet.* Si-
Consuetudo, *cubi porrò cõsuetudo refragabitur, at ueritas, quæ nugas non facit, aut ueritatis uicaria cõsuetudo melior patrocinabitur.* Nam *& sumptũ cõsuetudine dicitur, quod aduersus autoritatem sit receptum, & error sæpe consuetudinis obiectatur à doctis.* Tum *pulchrè sic ait quidam,* Consue*tudo sine ueritate, uetustas erroris est.* Deniq; *si paucula respersimus interim scrupulosa, & anxia, quodq́; uerius, subacida, uel ex philosophia, cuius iam pridem sumus candidati, uel ex orbe illo disciplinarum, quæ studio sapiẽtiæ famulantur, at ea stomachum tamen lectoris prædulcibus marcentem recreabunt fortaßis, & exacuent.* Nam *quò hæc omnia grata sui uice conspirẽt, & quodã uelut anti-*
Prouerb. *theto fœderẽtur, penè de calcaria (quod dicitur) in carbonariam decurrimus, & id operam dedimus, ut alternatim deinceps inter se contraria quoq; subsequerẽtur, quæ nos querelæ istiusmodi eximerent.* Nec *enim desieri apud nos etiã patimur, quæ sint amœna magis, & oblectatoria, ne dixerim*

dixerim illecebrosa, quàm uel utilia, uel necessaria: si quidē est (ut ait Varro) aliud homini, aliud humanitati satis, etiamq; citra emolumentū. Speciosa interim petūtur, non hercule minus, quàm sine specie compēdiū. Ergo *ut agrestes illos, & hircosos quædā ex his impolita, & rudia delectabunt, exasceataq; magis quàm dedolata, nec modò limam, sed nec runcinas experta, nec scobinas, ita ediuerso uermiculata interim dictio, & tessellis pluricoloribus uariegata, delicatiores hos capiet, uolsos, & pumicatos, ne conflatis utrinq; uocibus, & æquabili uel plausu, uel sibilo, aut ad cœlum efferar, aut ad humum deijciar.* Medijs *autē inter hos, & neutro notandis, quasi quidā diuersorū* Cinnus *(ut ait* Cicero*) satisfaciet, nō uno aliquo excellēs, & omniū tamen particeps.* Nec *enim gustus idē omnibus, sed suum palatum cuiq;.* Tum *credo & expuent in conuiuio quidam, pro fastidioso, & uesco, quod mox in culina pro suaui liguriāt, & opimo.* Nos *ista certè non foro, & curiæ, sed cubiculo, & scholæ parauimus, eoq; studuimus, nescio an & præstiterimus, ut siquæ hic essent, omnino faciles essent, & simplices munditiæ, nō operosa, & pigmētata lenocinia: color, nitorq; uerus, & ingenuus, nō ascitus: & ex arcula congruens habitus, & expeditus, non onerosus, & lasciniosus.* Postremò *cuicuimodi exeant, quomodo hæc accipiātur, minime profectò recusamus, sed nec opinor euademus communē illam scribētium sortem, malè audiēdi, sit modò ita cordi lectoribus.* Quinimo *isti aleæ caput obiectamus, neq; patrociniū respicimus, quod ultro nobis ademimus censura.* Decernaturq; *potius in nos, traducamur, uexemur, quàm non literarum publica*

Homo.
Humanitas.
Cuicuimodi.

ſtraus, quarum nobis eſt honor proprijs utilitatibus antiquior, etiam noſtro aliquo, uel famæ, uel otij diſpẽdio redimatur. Nam quò iſta quæſo ſtudiorum communiũ profeßio, ſi iam uentum ad hæc uſq; eſt, ut quod officium ſtudijs uniuerſi debemus, ceſſare omne tamen ſuſpicione degeneri patiamur? Quo pacto uel durare ultrà, uel eſſe iam poterit honeſtarũ literarum ſynceritas, ſoluta penitus cenſura, dum ſic æquè omnes inuidiam perhorreſcimus? Inuidia.
Quanquàm (quod ad me attinet) utinam labori meo non cõtẽptus potius, quàm inuidia debeatur. Illud *enim propè in uotis eſt, ſi modò, quod ait* Liuius, *Inuidia uelut ignis alta petit. Quin agitedum ſtudiorum cultores optimi, pro ſe quiſque alacres, gramen hoc inexpugnabile, quo bonæ fruges humanitatis præfocantur, auellite, ſubnaſcentesq; ſacris ſtirpibus, quaſi pernicioſißimas hederas, & omnem earum ſuccũ lapſibus erraticis exſorbentes, abrumpite penitus, & detrũcate.* Non *deſunt interpolatores ueritatis, ne deſint quoque redintegratores: exiſtat uindex aliquis rogo, & patronus periclitantiũ diſciplinarũ.* Nam *ego ut unus è medio, quid mihi liberum ſit, utique experiar.* Fa*ciam necne operæpretium, pòſt uidero. Quorſum tamen fluxerit, aut quocunque res ceciderit, æqui boni faciam, planeq; malignitatum omnium, & obtrectationum uenena, non deuorabo modò, ſed (quo ſum ſtomacho) etiam concoquam: certè ueritatis hunc eſſe quaſi genium, ſimul atq; in publicum appareat, ut odioſa, inimicaq; ſit uulgo. Conniueãt igitur alij licet, & dicere uerum muſſent, ego unus profectò (quicquid erit) non dißimulabo iudicium, non ſupprimã quæ ſenſero, non indulgebo iam talibus patientiam,*

Muſſent palã mutire non audeant. Ex Perſio.

tiẽtiã, ſed uel huic libello meo, ſaltẽ ſemiliberè, ſic inſuſur rabo: Vidi, uidi ipſe libelle, cottidieq; uideo multa in literis fieri capitalia, compilari ſubdole aliena, confingi ad libidinem, quæ cui commodum, aſcribi etiam idoneis, quæ nec agnoſcãt, allegari qui non extẽt autores, citari quinetiam pro uetuſtis, nullibi comparanteis codices, compleri libros omneis operoſiſsimis uanitatibus, falſa pro ueris, aſcita pro natiuis, nouitia pro uernaculis ſupponi, pollui, adulterari, oblini, incruſtari, diſtorqueri, confundi, præcipitari, interuerti omnia, nulla fide, nullo nec pudore, nec iudicio, quodq; his omnibus peſtilentius, occaſione quoq; recentis artificij, quãlibet ſtolidiſsimas opiniones in mille uoluminum traduces momento propagari: poſtremò (ut ſemel dicam) etiam nunc multos auriculas habere aſini. Dicat hic aliquis: Quid tu autem? Fateor equidẽ, poſsum falli, ut humanus, ſed neminem profectò ſciens fallo, & ut mendacium fortaſſe dico, ſic certè non mentior. Tum egomet mi ignoſco, Meuius inquit, imò autem (extra iocum) nec egomet mi ignoſco, & ſiquid indoctius, incautiusq; protulero, refutari à quouis cupio, refutaturus ipſe me, ſi fuero admonitus. Non enim ſic me peruerſè amo, ut errare alios malim, quàm innoteſcere quòd errem. Sed ex eorum ſum numero & ipſe, qui proficiendo ſcribunt, & ſcribendo proficiunt. Ac de iſto quidem ſors uiderit. Illud ueriſsimum, ſi domi commentarios iſtos diutius, atq; in manibus habuiſſem, & reguſtare interim ex interuallo licuiſſet, longè inſtructiores fuiſſe eos, locupletiores, adminiculatiores, prodituros. Videlicet hoc illud eſt præcipuè ſtudiorũ genus, quod uigilijs augeſcat, ut cui ſubinde

Aul. Gell.

ceu fluminibus ex decursu, sic accedit ex lectiōe minutatim quo fiat uberius. Tum incōdita nunc quoq; pleraq;, ineliquata, indiscussa, non rotūda, non tornata adhuc, sed quæ aurem prorsus præterierint, utpote restrictim cogitata, & ex tempore potius, quàm à cura, quanquàm ex abundanti penè styli negotium curat, & elocutionē cōcinnat, quem cana & ueritas, & fides præcipuè sollicitat. Enimuero *ne putent homines maleferiati nos ista, quæquæ sunt, de fece hausisse, neq; grammaticorū transiluisse lineas,* Pliniano *statim exemplo nomina prætexuimus autorum, sed honestorum, ueterumq́; duntaxat, unde ius ista sumunt, & à quibus uersuram fecimus, nec autem, quos alij tantùm citauerint, ipsorū opera temporibus interciderint, sed quorum nosmetipsi thesauros tractauimus, quorum sumus per literas peregrinati, quanquàm & uetustas codicum, & nomismatū fides, & in æs, aut in marmore incisæ antiquitates, quæ tu nobis* Laurenti *suppeditasti, plurimū etiā præter librorum uarietatem, nostris commentationibus suffragantur.* Vt *autem uel exemplo doceremus circulatorum præstigias, & imposturas omnes esse tollendas, refrenandamq́; adeò quorumpiam lasciuiam, quæ iam sicuti cancer latè serpit, inaniter de præscripto & licenter egrediendi, nusquam aliquando ueteris scripturæ testimonium citauimus, nequid adscriptitium, ne'ue quid usquam superductitium præualeret, quin sua quodq; facie repræsentauerimus, & eas apposuerimus notas, unde exquiri penitus usque à stirpe poßit autoritas.* Atque *ut muneris* Appendix fœminini gener. *huius nostri nullæ prorsus appendices desiderentur, etiam capita ipsa rerum, titulis inclusa breuißimis, sed in queis*

maior quàm pro numero utilitas, concenturiauimus, & ceu breuibus ceris ingentes summas calculatorum more collegimus, quò negligentiæ delicati lectoris ipsi potißimum subscriberemus. Proinde sicuti sub Aiacis clypeo Teucer Homericus, ita nos utiq; sub umbra tui nominis latitantes, centuriatim dabimus in barbaros impreßionē. Ita editione subinde aliqua, uel æquis, uel iniquis mos geretur. Et quadam pēsante uice, sicut illis quod osculētur, ita his abundè supparabimus, quod mordeant. Mordebūt autem puto nostra uel rabiosuli quidam, quos eleganter Cato uitiligatores appellat, isto potißimum litigandi uitio, ueluti morbo laborantes, cerebrosa gens & irritabilis, qui sine causa, sine discrimine, clausisq; (quod aiunt) oculis, quodcunq; nomen adlatrant: uel qui rursus aduocatione mercenaria, uenaliq; sententia, cuicūq; semel auctorati, atq; addicti, quasiq; dediti mancipio sint, eundem tueri pugnaciter, pertinaciterq; quo iure, quaq; iniuria obstinauerint. Vel iactanticuli illi, & nugiuēdi, pleni tumida, sed & fatua coniectura, qui seq;, & sua duntaxat etiam sine riualibus adamāt, sibi fauent, alijs obtrectāt. Vel postremò lucifugi quidā ueritatis, & (ut planius dixerim) blatarij, literatores, qui defluentibus oculis, ueréq; noctuinis, non diem tantū sereniorem, sed nec umbrā sublustrē satis ferunt. Nam de illis dubitat nemo, quos liuoris tinea comest, quos rubigo subrodit inuidiæ, qui gloriam alterius, suam pœnam, felicitatem alterius, suam carnificinam faciunt, qui profectu contabescunt alieno, quos ægrescens prosperis maleuolentia, ceu tortor intestinus iugiter excruciat. Sed & censores item pulpitarij (nec

Impreßionem, impetum more militari.

Vitiligatores. Pl. in prol. multos fore qui uitiligent, id est uitio alligēt, uituperent.

Quo iure, quaque iniuria, susque deq; ferentes.

Pulpitarij.

autem de doctis, bonisq; nunc agimus) solent plerunq; fo dicare nos, & studijs obstrepere istis. Etenim pleni ieiunitatis literas humaniores apud insciam plebeculã, penè dixerim solenniter, buccis concrepantibus infamant, &
Ferocuii. crassa rusticitate feroculi, quam solam (quod & Hieronymus ait) pro sanctitate habent, sic in eas, & earum studiosos ampullosis proclamationibus infrendentes, inspumãtesq; desæuiunt, ut facilè se declarent etiam Græcos illos improbare, & penè odisse uerè sanctas animas, Basiliũ, Chrysostomum, Gregorios, etiam Latinos, Cyprianum, Ambrosium, Augustinũ, Hieronymumq; ipsum, & alios id genus nostræ religionis antistites, gentium, linguarumq; omnium disciplinis, uelut opibus Aegyptiorũ suffarcinatos. Quo mihi etiam uidetur admirabilior deliciæ tuæ Marianus hic Genazanensis, nec in theologia cuiquam secundus, & omnium quos in ecclesia concionãtes audiuimus, non prudentißimus modò, sed & facundißimus, cuius neq; suspecta populis ad bonam frugẽ tendẽtibus eloquentia, quoniam uitæ incredibili seueritate cõmendatur, nec è diuerso tristis, aut reformidabilis austeritas, quoniam poëtica delenimenta, pulchramq; istam literarum uarietatem, nitorem, delicias non aspernatur. Vt igitur lana purpuram bona fide potura, certis prius inficitur medicamentis, ita literis arbitror, doctrinisq; talibus excoli animos (quod ait in Hortensio Cicero) &
In.imitatus. ad sapientiam excipiendam imbui, præpararíq; decet. Atqui non tamẽ ob istos pigebit aut exigere stylo, quicquid hoc nostrarum lucubrationum est, aut experiri quid concedatur in illos, qui fraudes in literarum negotio

tio concipiunt capitales. Nam & ego Philoxeno ignosco, sicuti Cicero idem ad Atticum scribens, redire in carcerem, quàm mancipare iudicium præoptanti, maxime si non præsenti seculo, sed quasi æternitati: prout etiam dictum à Thucydide, seruire scriptores conuenit. Eoq; libri puto ipsi monumēta uocantur, quòd ad memoriā magis posteritatis incorruptius iudicaturæ, quàm ad ineptā præsentis temporis gratiolam, spectare debent. Ergo ut quàm maxime (si licebit) hæc non extinguatur solùm, sed etiam opprimatur improbitas effusè omnia deprauantium, nec abeat in exemplum, trita, & prostituta frons, atq; oris tanta duritia, iam nunc centurias sequēteis, pro suscepto (arbitror) salutari conatu, neutiquam ad huius primæ gustum repromittimus. Quos enim molli nunc articulo tractamus, quos leui, & lento brachio tangimus, fortius dein puto prememus, atque urgebimus, & contēti paulisper interim præluſoria, uelitariq; pugna, mox uiribus collectis, toto exercitus robore deprœliabimur. Quinetiàm (quoniam tunica propior pallio) uindicabimus audacter, & gnauiter à plagiarijs, ac furunculis interdum nostra, & asseremus liberali causa manum. Nostra uerò nunc accipi tantùm uolumus, quæ labore, industriaq; ipsi magna principes extudimus, nec expalpari unquam, nec extorqueri nobis ea passuri, quamdiu licebit, nostra inquam, non eiectamenta, sed pignora. Nam ut hæc in medium uice missilium direptui, conculcatuiq; relinquimus, ita illa nobis recipimus, & defendimus, hæc exponimus, illa & agnoscimus, & tollimus, sed ita tamen, ut imitari simias nolimus, quæ suos dicuntur

Monumenta cur libri.

Simiarum in catulos amor.

fœtus

fœtus, quamlibet deformes, pro formosissimis admirari. Nec erunt opinor hæc quoq; nostra, quanquàm leuioris operæ studia, seu ludicra uerius, dedecori tibi Laurenti Medices, cui nunc adscribuntur. Adscribuntur autem nō magis adeò ut me gratum beneficijs tuis approbent, aut reponant gratiam, quòd auxiliarium te, quodq; consiliarium habuerunt, quàm ut auspicatò procedant, & ut in ijs tui memoria frequentetur, ex quo liber autoritatē capiens magni celebritate nominis commendetur. Tum cui summa studiorum meorum debetur omnis, ab eo quoque portio ipsa iure incipiet. Et hercule ueluti bellaria sint ista, secundis accepta mensis. Quoniam rectæ cœnæ speciem, uicemq; grauiora illa occupant, qualia tibi multa uel Marsilius Ficinus *Platonis, uel Aristotelis interpres Argyropylus* Byzantius *è philosophiæ penu congesserunt. De isto enim præ cunctis admirando, non* Pico *iam, sed (ut ipse appellare soleo) phœnice potius, qui nunc in tua lauru nidificat, tanta mea quidem expectatio est, ut ausim* Propertio *succinere, Cedite Romani scriptores, cedite Graij. Tu uale patrone iucundissime, & (quod facis) perge fauere doctis, perge literas excitare, perge à situ recipere rem Latinam, ab interitu Græcam, quò tui memoria nominis ab iniuria prorsus obliuionis asseratur.*

Ficinus. Argyropylus. Picus Mirandula.

Autorum

AVTORVM, QVI in hisce Miscellaneis citantur, catalogus.

Lucilius.
Euenus.
Posidippus.
Gauradas.

HISTORICI.

Herodotus.
Thucydides.
Plutarchus.
Herodianus.
Iosephus.
Strabo.
Pausanias.
Dion.
Zosimus.
Xenophon Ephesius.
Diodorus Siculus.
Dionysius Halycarnasseus.
Laërtius.
Appianus.
Helianus.
Heliodorus.
Sozomenus.

RHETORES.

Aristides.
Lucianus.
Libanius.
Aphthonius.
Synesius.
Nicetes.
Nicephorus.

MATHEMATICI.

Theon.
Achilles.
Heron.
Cleomedes.
Aristides Quintilianus.

PHILOSOPHI.

Plato.
Aristoteles.
Xenophon.
Theophrastus.
Heraclitus.
Porphyrius.
Proclus.
Abammon.
Iamblichus.
Atticus.
Dexippus.
Philo.
Maximus Tyrius.
Alexander.
Themistius.
Sextus.
Philoponus.
Simplicius.
Arrianus.

MEDICI.

Galenus.
Paulus Aeginita.
Dioscorides.

AVTORES AMBIGUI TITULI.

Artemidorus.
Iustinianus.
Diogenianus.
Callistratus.
Africanus.

AVTORES SACRI.

Paulus.
Eusebius.
Seuerianus.
Basilius.
Theodoritus.

Sunt & alij citati ueteres prudentes autoritatis incognitæ, sicuti Poëmenicon *scriptor, & Aristophanis, Xenophontis, Aristidæ, Euripidis, Callimachi, Synesiq; enarratores. Sed nec barbari deniq; Hebræi, Chaldæiq; autores, in suis quoq; originibus asymboli.*

CAPITA PRIMAE CENTVRIAE.

Teuthrantia turba, Thespi uocatæ filiæ.

CAP. XXX.

Vocabula inuentu rara, nec tamẽ singularia. Cucuma, Proseuca, Scruta.

CAP. XXXI.

Quid significet illud apud Iuuenalẽ, Tanquã habeas tria nomina: quodq́; manu emissi, patronorũ sibi noĩa imponebãt: deq́; in nomen adoptando ex testamento.

CAP. XXXII.

Restituta Plinianis codicibus abolita pridem uox: quidq́; poppysmos, aut poppysma significent, quodq́; mos poppysmis adorandi fulgetras.

CAP. XXXIII.

Crambe quæ sit apud Iuuenalem, superq́; ea Græcum prouerbium.

CAP. XXXIIII.

Vitiosa quæpiã in epistola Ciceronis: deq́; uocabulo quod est Sciamachia.

CAP. XXXV.

Locus in M. Varronis, & item alter in Columellæ libris rei rusticæ defensus à uitio: quædamq́; super Euhemero inibi, & Iouis sepulchro, & Cretensibus addita, & locus apud Statium declaratus.

CAP. XXXVI.

Solutum hîc, & enodatũ quod ænigma de Varronis libro citat Gellius.

CAP. XXXVII.

Lapsum fœdè Seruiũ, super Oaxe fluuio & Creta.

CAP. XXXVIII.

Expositum Iuuenalis carmen contra omnium hactenus sententias, super Laconico & Pitylismate.

CAP. XXXIX.

Scirpus exsolutus Ausonij uatis de Cadmi filiabus, Melone, Sepia, & Cnidijs nodis.

CAP. XL.

Scirpi simile uatis eiusdẽ epigramma emaculatum, atque enarratum.

templo molles appellati honores à Martiale.

CAP. LII.

Quæ sit apud Martialē Cornibus ara frequens.

CAP. LIII.

Quod positum nomen Agamemnonis in M. Tullij diuinationibus pro Vlyßis est: tū in transcursu locus in epistolis ad Atticū non inelegās super miniatula cera correctus, & enarratus.

CAP. LIIII.

Ceratinæ qui sint apud Quintilianum.

CAP. LV.

Qui sint Crocodilitæ apud eundem.

CAP. LVI.

Cur gemino cornu Martialis dixerit in spectaculis, ubi de Rhinocerote, deq; tauris Aethiopicis.

CAP. LVII.

Quæ sint apud Suetoniū Tetraones, correctumq; erratum in Plinianis exemplaribus.

CAP. LVIII.

Origo, & ritus ludorum secularium, prætereaq; ad id alia: citatumq; eò Sibyllæ oraculum: mox & obiter explicata quædam, rursusq; alia refutata non inutiliter.

CAP. LIX.

Non Vergilium, sed Ouidiū uideri Priapëi carminis autorem. Tum uersiculum illum, qui sit apud Martialem, Ride si sapis ò puella ride, Nasonis esse proculdubio, sed ex epigrāmatis potius, quàm aut ex artibus aut ex tragœdia Medea, uideri citatum: moxq; nouum quippiā, & mirum de Medea Nasonis adscriptum.

CAP. LX.

Agon uerbū, quo Victimarius uti solitus, de quo etiam in Fastis Ouidius.

CAP. LXI.

Erratū in codicibus Plinianis super cicuta, uinoq;, quodq; mendosè apud Macrobiū aconitū, pro conio.

FINIS.

DEFENSVS A CALVMNIA CICERO SVPER ENARrata ui noui apud Aristotelem uocabuli, quod est Endelechia.

CAPVT PRIMVM.

RGYROPYLVS *ille Byzantius, olim præceptor in philosophia noster, cùm literarũ Latinarum minime incuriosus, tũ sapiẽtiæ Decretorum, disciplinarumq; adeò cunctarũ, quæ cyclicæ à Martiano dicũtur, eruditißimus est habitus. Hic & apud Medicem Cosmũ decreto publico patrem patriæ, & dein apud Cosmi filiũ Petrũ, nepotemq; adeò Laurentiũ hunc, decus ubiq; nostrũ, patriæ simul, auitæq; uirtutis hæredem, suæq; R.P. columẽ, insigni fuit & autoritate, & gratia, quibus etiã libros dicauit Aristotelis à se uersos in Latinũ, sed & ipsum uix adhuc quidẽ puberem Laurentiũ dialecticis imbuit, eaq; philosophiæ parte, qua de moribus præcipitur. Cæterũ (ut homo Græcus) perquàm ferebat iniquo animo nobilem illã, nec (ut Theodorus Gaza putat) importunã M. Tullij Ciceronis exclamationẽ, qua Græciã uerborum interdum inopem, quibus se putat abundare, nõ eloquẽtius fortasse, quàm uerius pronũtiauit. Ob id igitur subiratus Latinæ copiæ genitori, & principi Græcus magister, etiã dictitare ausus est (quod nũc quoq; uix aures patiuntur) ignarũ fuisse nõ philosophiæ modò Ciceronẽ, sed etiã (si dijs placet) Græ-*

carũ literarũ. Vix enim dici poteſt quàm nos aliquãdo, id eſt Latinos homines, in participatũ ſuæ linguæ, doctrinæq; non libenter admittat iſta natio. Nos enim quiſquilias tenere literarũ, ſe frugẽ: nos præſegmina, ſe corpus: nos putamina, ſe nucleũ credit. Sed ut ad Argyropylũ reuertar, oculos ad hunc modũ noſtri parẽtis uiuẽtis, uictuſq; ſugillantẽ, utebatur hoc ille uel maximo argumento, quòd in primo Thuſculanarũ quæſtionũ ſcribat Cicero, cenſere Ariſtotelẽ quintã eſſe quandã præter elemẽta naturam, de qua ſit mens, uerbaq; deniq; ipſius ita legãtur: Quintũ genus adhibet uacans nomine, & ſic ipſum animum

Ἐνδελέχεια. Endelechian appellat nouo nomine, quaſi quandã cõtinuatã motionẽ, & perennẽ. Sed enim nemo eſt (aiebat) in Ariſtotelis lectiõe pauló frequẽtior, quin ſciat

Ἐντελέχεια. Entelechian eſſe potius Ariſtoteleũ uerbũ, neutiquã ſignificans quod Cicero putat, continuatã motionẽ, & perennem, ſed perfectionẽ potius, aut conſummationem quampiam.

Copioſiſsime de his Budæus lib.j. de Aſſe.

Nam cũ uellet Ariſtoteles quaſi nomenclaturã facere intellectuũ ſuorũ, uerba ipſe quæpiã noua concepit animo, uelutiq; dein peperit, in queis hoc quoq;, per qđ indicatur forma, ſpeciesq;, cui perfectionẽ res quæq; ſuã debeat. Quod enim quidq; eſt, ab hac eſt Entelechia potiſsimùm. Cicero autẽ non quidẽ hanc Ariſtotelẽ uocẽ, ſed aliã prorſus ei cõtiguã, finitimamq; ſimilitudinis præſtigio falſus enarrauit.

Ἐνδελεχῶς. Ἐνδελεχισμός.

Endelechôs enim cõtinuatim mobiliter, cõtinuataq; mobilitas Endelechiſmos, unde hanc Ariſtotelis entelechiã deduci putauit ille: quæ nõ d literã tamẽ, ſed t potius habeat in ſyllaba ſecunda. Iam autores cõtra Ciceronem ſtare quamlibet magnos Peripateticos adijciebat

adijciebat. Et *ut homo erat omniũ (ut tũ q̃dẽ uidebatur) acerrimus in diſputãdo,atq; aurẽ(quod ait* Perſius*)mordaci lotus aceto,præterea uerborũ quoq; noſtrorũ fundi tator maximus,facilè id uel nobis,uel cæteris tum quidem ſuis ſectatoribus perſuaſerat:ita ut,quod penè dictu quoque nefas,pro cõceſſo inter nos haberetur , nec philoſophiam ſciſſe* M.T*ulliũ,nec literas Græcas.* Enimuero *re dein tota diligẽtius perueſtigata,meas eſſe partes ,* & *itẽ cuiuſcũq;* Latini *profeſſoris exiſtimaui,Ciceronis gloriã, qua uel maxime cõtra Græcos ſtamus, etiam uice capitis omni cõtentione defenſare,quanquàm illã ſua nõ antiquitas modò,ſed quædã propè diuinitas extra ictũ , ſupraq; iniuriã poſuit.* Iam *primũ igitur* Argyropyli *huius apud me quoq; nõ exigui põderis autoritas,alijs autoritatibus, multoq; (arbitror)ualẽtioribus refellenda eſt,tum oſtendendũ,ex eo quod obijcitur,augeri* Ciceronis *præconiũ, nedum decreſcat.* Et *prodibũt in medium ſatis(arbitror) q̃d ad philoſophiã modò pertinet, idonei* Ciceronis *laudatores (ut ſimus interim quàm pauciſsimis cõtẽti)* Boëtius,*Macrobius,*& Auguſtinus. Nam *quis* Boëtio *uel in dialecticis acutior ? uel ſubtilior in mathematicis ? uel in philoſophia locupletior?uel in theologia ſublimior?* Quẽ *tãti iuniores etiã philoſophi lõgè (arbitror) omniũ perſpicaciſsimi fecerunt, ut* Aquinatem Thomam *diuũ hominem,*Magnũq; *illũ* Thomæ *præceptorẽ(deus bone)quos uiros habere meruerit enarratores,*& *ab ipſius ſentẽtia ne ſit ulla q̃dẽ penè iam,ꝓuocatio.* Porrò *de* Macrobio, *cui,rogo,magis credendum, q̃ laudãti præcipuè* Boëtio? Deniq; *ipſius* Auguſtini *tam altè niſa in oĩbus firme diſciplinis*

Nedum.
Ciceronis laudatores.
Boëtius.
Thomas.
Alber.magnus.
Macrobius.
Auguſtinus.

mò quòd surgere iã cœperit, ut ad deũ reuerteretur, cunc̃ta hæc esse Ciceronis munus fatetur, uniq; prorsus illius libro, qui uocaretur Hortẽsius, *omnẽ suæ salutis occasionem retulit acceptã.* Non *enim ad acuẽdam linguã liber (inquit) ille offerebatur, nec loquutionẽ mihi, sed qđ loquebatur persuaserat. Quod isti utinã legissent, qui somniũ ægroti nobis* Hieronymi *uapulãtis ad tribunal obiectant, nec illud saltẽ cogitantes, illũ ipsum* Hieronymũ, *quũ post repetitã dein statim Ciceronis lectionẽ periurus à* Rufino *argueretur, etiã grauißime conqueri, quòd sibi ab illo suamet somnia obijcerẽtur. Cæterũ (ut ad propositum reuertar) uicerit sanè uel* Argyropylus, *uel quiuis alius Ciceromastix. Sed rogo istas prius transcendere audeat autoritatum moles, quas opposuimus.* Enimuero *de Græcis literis facilior, proniorq; sentẽtia. Quis enim tam hispida aure, qs tam inimicus ueritati, q̃ si pauca modò, penéq; etiã tumultuaria Græca uerba, sparsim adhuc uel in epistolis ipsius olfaciat, quicquã se dicat unquã magis aut elegãs, aut Atticũ tota quoq; Græcia reperisse? sic ut iure* Poßidonium, *doctißimũ illum hominẽ deterruerit à scribendo, iure Græcam nationem Græco de rebus suis commentario cõturbauerit, in quo se ait libro totum* Isocratis Myrothecion, *atq; omneis eius discipulorũ arculas, tum nõnihil etiam* Aristotelea *pigmẽta consumpsisse. Qua mihi uidetur fiducia, non minus aliquando Græcæ, quàm* Latinæ *linguæ ueluti pomerium protulisse. Sit argumẽto uel illud (ut uno interim cõtenti exẽplo simus) quòd innocentiæ uocabulum negat habere apud Græcos usitatum nomen, sed habere ait posse tamen* εὐλάβειαν.

Hortensius Ciceronis.

Hieronymi somnium.

Ciceromastix.

Posidonius.

Isocratis μυροθήκιον.

εὐλάβεια.

Tum

Tum castigat interdũ quoq;, ceu segnitiam quorundam apud illos uocabulorũ, sicuti cum uelle eos ait quidem distinguere, sed parũ ualere uerbo, quod uel in illis probãt, quæ sunt melãcholia, & furor: uel item in eo quod πόνος pro labore cõfusius illi, & dolore pariter accipiunt: tum melius aliquid nos dicere indicat, quàm illos, ut cõuiuiũ, ut alia, multoq; melius quædã notata esse uerbis Latinis, quàm Græcis, qđ & significat multis locis reperiri, sed & carere hos ipsos nomine rei cuiuspiã, quam maxime habeãt familiarem, nõ dißimulat. Nec ullus eorum tamen quamlibet inquirendo se torserit, inepti reperire adhuc, aut excogitare uocabulũ potuit. Iam uerò non'ne Apollonius quoq; ille Molo, rhetorũ omniũ sui tẽporis celeberrimus, audita semel Græca M. Tullij, sed & extẽporali oratiõe, defixus diu stetisse, ac deniq; ita mirabũdus pronuntiasse dicitur? Ego uerò te quidẽ Cicero cum laudo, tum admiror, sed me Græcorũ fortunæ miseret, tædetq;, quòd humanitatis, & eloquentiæ decora, quæ sola nobis reliqua feceramus, ea quoq; per te (quãtũ intellego) Romanis arrogantur. Enimuero hoc illius iudiciũ non Latinus, nõ ineptus aliquis, sed Plutarchus ipse Græco uir ingenio, Romana grauitate in literis retulit. Ergo ad hunc sanè modũ de scientiæ ipsius, deq; Græcæ linguæ peritia, testatum nobis ueteres reliquerũt. Age uerò nunc Endelechian quoq; istam pẽsitemus, serã Ciceronis calumniatricem. Vtrum ne istic igitur reprehenditur, quòd Aristotelem dixerit adhibuisse Cicero quintam quandã præter elementa naturam, & sic ipsum animum nomine appellauisse? Quod & Alexander Aphrodisieus Peripateticorum

Πόνος.

Inepti uocabulum.

Apolloni⁹ Molo de Cicerone.

rum omnium etiam ab Auerroē laudatißimus,in egregiè ſubtilibus illis naturalium quæſtionū libris oſtendit, quos à ſe lectos diuus Hieronymus *gloriatur , & Porphyrius in commētario,quod in Ariſtotelis decem genera per interrogationes edidit,& reſponſiones,& Themiſtius ſuper hos,in paraphraſi de anima ſecunda, & Simplicius ubi Ariſtoteleum paris argumenti uolumen interpretatur, & Quintilianus Ariſtides in tertio de muſica,et poſtremò in epiſtola quadam ſua diuus Ambroſius(ut alios interim prætereamus) unanimiter propè ſignificauerūt. Quanquàm de hoc utiq;,ne in uerbis quidem Ariſtotelis ipſis ulla dubitatio eſt.An illud potius culpatur,quòd endelechiæ uocabulum nec ſuis literis notauerit, & alium quàm Ariſtoteles intellectū(ſicuti ſuprà diximus)accommodauerit? Principio igitur quæro ego ab iſtis, quonam maxime argumēto Entelechian potius,quàm endelechiā ſcriptum collegerint ab Ariſtotele ? Tam enim uerbū nouum hoc quàm illud,nec minus altero ſignificari animus, quàm altero poteſt, nec Ariſtoteles ipſe perfectionem potius,quàm motionē illā indicari cōtinuā noua uoce pronūtiat.Crediderint ita ſanè Porphyrius,Themiſtius,Simplicius,aut ſi qui cōpares:quæ autē tandē inuidia eſt,etiā Ciceronē aliter,quàm poſteriores opinatum,ſi ſtare ipſe ſic quoq;,tueriq; gradū bene,& fortiter poteſt?Nam ſit utra lectio uerior,ea quā Cicero agnoſcit, an quæ apud poſteros obtinuit,in incerto adhuc eſt. Etenim libri oēs Ariſtotelei,qui tā grādi nunc quidē autoritate pollēt,interpolati,pleniq; multis erroribus olim ſunt editi, ſi fidē Straboni accōmodamus,autori nō malo. Siquidē Neleus ille*

Ariſtoteleorum librorum corruptor. Neleus.

ille Scepsius, Corisci filius, & Aristotelis, Theophrastiq; non solũ auditor, sed & bibliothecæ successor, & hæres libros utriusq; philosophi Scepsin, hoc est in suã patriã comportasse uniuersos perhibetur. Hiq; dein à posteris ipsius, metuentibus uidelicet Attalicos reges, librorum istiusmodi studiosissimos, infossi terræ, negligẽterq; habiti diu, tandẽ aliquãdo ab Apellicone Teio magna empti mercede dicũtur, sed carie, situq; (quod necesse fuit) multis exesi, & labefacti locis, quos tamen inconsultius supplere Apellicon ipse librorum, quàm philosophiæ studiosior, & pro arbitrio (quemadmodũ quidẽ putabat) emendare ausus, plurimis temerauit erroribus. Hi tamẽ adusq; Sullæ tempora (sicuti Plutarchus memorat) Athenis delitescebant. Nam peripatetici ueteres ordinarijs istis, quibus omnis instruitur philosophia, carẽtes, paucos modò quos uocant Exotericos habuerũt, eoq; posteriores exquisitius philosophati, quòd Aristotelis uolumina (quanquàm alicubi cõtaminata) peruolutabant. Quippe Lucius Sulla bibliothecam Apelliconis istam repertam Athenis, Romam primus transtulit, tum grãmaticus Tyrannion, & ei penè suppar Andronicus Rhodius is, qui libros etiam Perihermenias negat esse Aristotelis, magna copia libros eius philosophi tabulis etiã, nescio quibus, editis inuulgarunt. Quocirca nihil est quod iam dubitemus, quin de synceritate primæua lectionis istius, præsertim tantillo discrimine, uel libera sit in utranq; partem suspitio, uel (si alterutri accedendum) tutius Ciceronem sit præferri, longè priorem, quàm Alexander est: primus ex illa cohorte, quam diximus, Aristotelis enarrator, quem Seueri

Apellicon Teius.

ἐξωτερικοί. Externi.

L. Sulla.

Seueri floruisse temporibus, uel ipsius de fato significat opus, æqualemq; propemodũ, seu paulò credo maiusculũ summis illis Academicis Origene, & Plotino. Quid autem prohibet, quò minus Cicero ipse uidere matricem quoq; librorũ Aristotelis, qui fuerint ipsius ætate publicati, si non incorruptam, certè (sicuti diximus) conscribellatam potuerit? Tum & consultò factum ab homine doctißimo crediderim, ut libero pectoris muro septus, eam nouo huic Aristotelis uocabulo interpretationem, iure accommodare sit ausus, quæ cum Platonis in Phædro sentẽtia, super animæ motu sempiterno, atque (ut Varro inquit) dio, consentiret: de qua ipse quoque uel in Tusculanis quæstionibus, uel in sexto Reip. uolumine, commeminerit: quãdo & Philoponus in Aristotelis uita, & Simplicius in commẽtarijs de anima, & in extremo Peri hermenias libro Boëtius ipse germanas esse, & compares utriusq; philosophi sententias asseuerant: etiamq; libros septem composuisse Porphyrius traditur, quibus hoc maxime argumentũ colligeretur, eandem Platonis esse prorsus, & Arist. hæresin, quod & Picus hic Mirandula meus in quadã suarũ disputationum præfatione tractauit, & uero uerius esse copiosißimo opere (credo) pulcherrimoq; peruincet (nisi me tamen gustus fefellit) quod de Platonis hac ipsa, quam dicimus, & Aristotelis concordia, noctes atq; dies molitur, & cudit. Ita non modò non errasse in uocabulo isto noster Cicero, sed uel eruditius aliquãtò, quàm cæteri, uel ad suam sectam scripsisse accõmodatius intellegetur, ut quod de clarißimi uiri doctrina tam idonei, quàm superius ostẽdimus, autores spoponderũt, etiam ipsemet, in quo præcipuè

Matricem conscribellatam.

Platonis & Arist. cõcordia.

pue diuerticulo calumniam patitur, largißime, cumulatißimeq; præstiterit. Nec autem nouum Ciceroni, aut inusitatum calumniam pati à Græcis, quando etiam Didymus sex libros aduersus eundem composuit, syllographos imitatus maledicos scriptores, qui tamen libri iudicio doctarum aurium sunt improbati. Sic aduersus generosißimum leonem procul despectis uocibus, etiam quidam sæpe lucernarij canes baubantur.

Didymus aduersus Ciceronem.
Syllographi.
Lucernarij canes baubantur.

QVAE SINT CREPIDAE APVD *Catullum Carpatinæ, quod probè scriptum uocabulum perperam mutatur.* CAP. II.

Valerius Catullus in epigrammate quodam sic ait:
Ista tamen lingua, si usus ueniat tibi, poßis
Culos, & crepidas lingere carpatinas.

cum

Quæsitum uerò à multis, explicatũ adhuc à nemine, quæ sint carpatinæ, seu carbatinæ crepidæ. Nam utrũq; rectè, sed & item carbasinæ dicitur. Quidã autem plãni, & tenebriones in literis, uetere expũcto uocabulo, nescio quas supponũt aut Cercopythas, aut Coprotinas ex hara productas, non schola, uocabula nuda, nomina cassa, & nihili uoces. Nos de Græco instrumẽto, quasi de cella proma, nõ despicabileis, nec abrogãdæ fidei proferemus autoritates, quibus & lectio præstruatur incolumis, & interpretamẽti nubilum discutiatur. Iam primùm igitur Iulius ipse Pollux libro nono ad Commodum Cæsarem Carbatinas esse ait rusticum calciamentũ, sic à Caribus appellatum. Aristoteles uerò in secundo de animaliũ historia camelos calceari carbatinis scribit, ne scilicet in exercitu lõgiore itinere fatiscant. Sed & quatuor extant Græcè nimis quàm

Carpatinæ.
Carpasinæ crepidæ.
πλάνοι, errões, impostores.
Carbatinæ.

libelli

libelli elegātes Pœmenicōn titulo, quorū in secūdo senex quidam cum pera, & calceis carbatinis introducitur. & Lucianus in dialogo, qui uel Alexander, uel Pseudomātis inscribitur, oratores quospiam è Paphlagonia carbatinis calceatos ait. Deniq; etiam Xenophō Socraticus Anabaseos tertio, cum defecissent, inquit, ueteres calcei, carbatinas habebant ex recentibus corijs bubulis confectas. quem etiam locum, dissimulato tamen autore, Suidas adducit. Quin interpres quispiam Xenophontis eiusdem, carbatinas esse addit barbaricum calciamentum. Libri ποιμενικῶν.

QVIBVS VERBIS HORATIVS Camelopardalin significauerit, quæq; sit eius animantis facies, quibusq; etiam nominibus censeatur, & quo primùm tempore uisa in Italia.

CAPVT III.

Horatius in epistola ad Augustum, Diuersum, inquit, confusa genus panthera camelo. Nos olim iam publica prælectione dictauimus uideri eum de camelopardali, quæ uulgò Girafa dicitur, sentire. Quam enim uocamus pantheram, Græci pardalin. Et hanc à rege dein ipso Aegypti, qui Sultanus uocatur, inter munera alia dono missam Laurētio Medici uidimus, non tam meo, quàm ingeniorum omnium, uirtutumq; patrono. Tantum mirati sumus habere ipsam cornicula, quanquàm mas erat, quoniam de his nihil hactenus in ueteribus memorijs legebamus. Cæterùm Græcus Heliodorus non dilutæ scriptor autoritatis, libro Aethiopicōn decimo in hanc fermè sententiam de ea meminit, cùm scilicet Hydaspæ regi Aethiopū dono datum ab Auxomitarū legatis fabulatur. Postremò, Camelopardalis. Sultanus. Heliodorus.

inquit, accessere etiam Auxomitarũ legati, non uectigales illi quidem, sed amici, & foedere iuncti, qui beneuolentiã rebus prosperè gestis indicãtes, cùm alia & ipsi munera obtulerũt, tum in primis animantem quampiam inusitata specie, naturaq;, cuius ad magnitudinẽ cameli proceritas, color, pellisq; Pantheræ, maculis ueluti florentibus uariegata. Postremæ infra aluum partes, humi subsidebãt, sicuti in leonibus uidemus. Humeri, pedesq; priores, atq; item pectus, præter cæterorum membrorũ rationem, procera. Tenuis ceruix, & quæ de reliqua corporis mole in olorinũ collum se tenderet. Camelo caput simile. Maior ipsa penè duplo, quàm Libyssæ Struthi, subscriptosq; uelut oculos toruè motans cõniuebat. Incessus autem longè animantiũ cæterarum terrestriũ, uel aquatiliũ dißimilis, neq; enim uicissatim crura simul, sed dextra pariter, dein sinistra utraq; agitabat, cumq; ijs suspẽsa proferebat latera, tractu, motuq; tam facili, ut eam quò uellet, tenui capistro uertici deuincto, ueluti fortißimo uinculo, magister perduceret. Hæc ut est cõspecta animans, omnem continuò multitudinem obstupefecit, speciesq; nomẽ inuenit ex ijs, quæ præcipua in corpore, sic ut ex tempore eam populus Camelopardalin appellaret. Hactenus Heliodorus. Dion uerò Græcus & ipse autor, in tertio quadragesimoq; Romanæ historiæ libro, de Cæsare narrans, ita firmè scribit. Camelopardalin uerò primus ipse Romã adduxit, & populo ostendit. Id animal cætera camelus, crura autẽ inæqualia habet, posteriora prioribus magis breuia, ut à clunibus attolli sensim, quasi ascendenti simile incipiat, corpusq; reliquum sublime admodùm cruribus prioribus sustentatur,

Variegata.

Strothus Libyssa.

Vicissatim.

Hæc animans.

stentatur, sed ceruix in altitudinem penè peculiarẽ se tol- lit. Colore ipsa maculoso, ceu panthera, quo fit ut ambo- rum promiscuo uocabulo censeatur. Plinius uerò de came lis tractans, hoc quoq; addit. Harum aliqua similitudo in duo transfertur animalia. Nabun Aethiopes uocant, collo similem equo, pedibus, & cruribus boui, camelo capite, maculis albis, rutilum colorem distinguentibus. Vnde ap- pellata Camelopardalis, dictatoris Cæsaris Circensibus lu dis primum uisa Romæ. Ex eo subinde cernitur aspectu magis, quàm feritate conspicua: quare etiam ouis feræ no- men inuenit. Consimilia ferme huic etiam Solinus prodi- dit, quo loco de Aethiopibus. Sed & M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronem, Camelus, inquit, suo no- mine Syriaco in Latinum uenit, ut Alexandrea Camelo- pardalis nuper adducta, quòd erat figura ut camelus, ma- culis ut panthera. Risi etiam nuper, quia uerbum ex Var rone dimidiatum pardalis tantum, nescio quis Grammati- cus in Lexicon retulerat suum, quod per ordinem litera- rum compositum circunfertur. Centum autem Gordiani principis ludis exhibitas, autore Capitolino, feras oues accepimus.

Ouis fera. Pardalis. Oues feræ.

QVÀM MVLTA POETARVM interpretibus legenda, quodq́; satyram Persius de Alcibiade Platonis effinxit. CAP. IIII.

QVi poëtarum interpretationem suscipit, eum non so lùm (quod dicitur) ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis oportet lucubrasse. Nec prospiciendæ autem philosophorum modò familiæ, sed & iurecõsulto- rum, & medicorum item, & dialecticorum, & quicunq;

Encyclia. doctrinæ illum orbem faciunt, quæ uocamus Encyclia, sed & philologorum quoq; omnium. Nec prospiciendæ tantùm, uerùm introspiciendæ magis, neq; (quod dicitur) ab

Ab limine. limine, ac uestibulo salutandæ, sed arcessendæ potius in penetralia, & in intimam familiaritatem, si rem iuuare Latinam studemus, & inscitiam quotidie inualescentem profligare, alioqui semidocta sedulitas cum magna sui persuasione detrimento sit, non usui. Plurima tamen in philosophorum maxime operibus inuenias, quæ sint in poëtarum nostrorũ libros ascita: quale uidelicet, quod etiam annos abhinc aliquot Persiũ publicè poëtam enarrãtes indica-

uartam. bamus, satyram ipsius quintam, cuius est initium: Rem populi tractas: ad Platonici dialogi, qui primus Alcibiades uocatur, exemplar, ueluti delineatam, sic ut non ea solùm, quæ de iusto, atque iniusto, deq; sui cuiq; notitia Socrates inibi cum Alcibiade agit, delibasse ex eo pudenter, sed locos etiam quospiam si non magni momẽti, certè Veneris tamẽ plenissimos, & lepôris duxisse indidem Persius intel

Quod genus. ligatur. Quod genus & illa, Dic hoc magni pupille Pericli: quoniam Socrates quoq; ostendit omnium maximum uisum Alcibiadi, quòd ipsi relictus à patre tutor Xanthippi filius Pericles. Sic item, Dinomaches ego sum: du-

O amice Cleniæ & Dinomachis fili. ctum ex eo quod apud Platonem sic est, ὦ φίλε παῖ κλεινίου καὶ Δεινομάχης. Consimuliter quod ait ibidem, Tecum habita: non'ne dialogi eiusdem peruidisse uidetur uoluntatem? Siquidem (quod Proclus enarrator affirmat) nihil hic aliud Plato, quàm literam Delphicam respexit, monen

Heptaplus Pici. tem se quisq; ut norit. Quod & Picus Mirandula, noster amor, in Heptaplo sua, quam mox editurus, de septiformi

formi sex dierum geneseos enarratione pulcherrime teti-git. Hæc igitur inuenisse aliquãdo, uel inuicem etiam contulisse, non emolumentum modò studiosis, sed & uoluptatem pepererit minime uulgarem.

QVI SIT APVD LVCRETIVM *Durateus equus, quodq; legendum apud Valerium Flaccũ non quidẽ nox Dorica, sed durica, uel duria potius, in libro Argonauticõn secũdo.* CAP. V.

L*Vcretius in primo de rerum natura, Nec cùm Durateus Troianis Pergama partu Inflãmasset equus nocturno Graiugenarum. Durateum uocauit equum illum Troianum ab Epeo fabricatum peritè simul, & eleganter: quæ Græca uox, & poëtica ligneum significat. & sanè durateon uocat hunc etiam Homerus equum libro octauo Odisseæ sic inquiens,* Durateus equus.

Ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον
Δουρατέου τὸν ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν Ἀθήνῃ. Δουράτεος.

Verum age, iam progredere, & equi structuram cane
Lignei, quem Epeus fabrefecit cum Minerua.

Et item paulò pòst:

Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἵατο πάντες ἄριστοι.
Ligneum magnum equum, ubi considebant omnes præstantissimi.

Vulgoq; eundẽ non durateon, sed durion, cõmuniore lingua, sicuti etiam poëta Aristophanes. At enim opici homines dictionem sibi incognitã expungere, proq; illo, quod est durateus, reponere nugamenta quæpiã, uel dura tuens, uel, dira tenens, occeperunt. Id ne attentare amplius audeãt, uisus mihi sum facturus operæpretiũ, si de isto quoque nonnihil Miscellaneis inseruissem. Sed & codicem proxime nobis Argonauticõn Valerij Flacci peruetere m Δούρειος. Opici. Val. Flacci locus.

Taddæus Vgoletus.

Taddæus Vgoletus Parmensis Matthiæ Pannoniorū sapientißimi, & inuictißimi regis aulicus, homo literatißimus ostendit, è quo fluxisse opinor & cæteros, qui sunt in manibus, cuius in secundo sic est: Manet immotis nox durica fatis: non ut uulgò legitur, dorica. Quæ certò aut uera, & emendata lectio, aut (quod suspicor magis) ueræ proxima, ut quod & usus, & uocalitas persuadet, nox duria sit apud illū, qua scilicet inclusos utero Danaos equus ille durius, hoc est idem qui durateus, patefactus ad auras reddiderit. Neq; autem diphthōgus impediat. Quàm enim δοῦρος Græce, tam & δόρυ.

Duria nox.

δοῦρ⊕, καὶ δόρυ.

QVO INTELLECTV CATVLlianus passer accipiendus, locusq; etiam apud Martialem indicatus. CAP. VI.

Passer. Obscœniorem.

PAsser ille Catullianus allegoricūs, ut arbitror, obscœniorem quempiā celat intellectū, quē salua uerecundia, nequimus enunciare. Quod ut credam, Martialis epigrammate illo persuadet, cuius hi sunt extremi uersiculi:

Da mihi basia, sed Catulliana,
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

Insubidus poëta.

Nimis enim foret insubidus poëta (quod nefas credere) si Catulli passerem deniq;, ac non aliud quippiam, quod suspicor, magis donaturum se puero post oscula diceret. Hoc quid sit, equidem pro styli pudore suæ cuiusq; coniecturæ, de passeris natiua salacitate, relinquo.

PATHICOS HOMINES IVVEnalem innuere, qui digito scalpant unò caput, idq; de Calui poëtæ uersiculis. CAP. VII.

Qui

QVi digito scalpunt uno caput. Sanè mollem uirũ ex co significari apud Iuuenalẽ in satyra nona nemini dubium: sed & Pompeium sic à Clodio notatũ Plutarchus indicat in Pompeij uita, ut illud interim omittã, qđ in libello quoq; eo notã hanc Pompeij attigit, cui titulus est: Quo pacto fiat, ut inimici quoq; prosint. Quin & Ammianus Marcellinus historiæ lib. xvij. Pompeij obtrectatores ait etiam hoc in eo ludibriosum, & irritum obseruasse, quòd genuino quodam more caput digito uno scalpebat. Cæterùm non tam mollis ex his uerbis, q̃ planè pathicus, & draucus aliquis designatur. Quod genus homines in satyra uniuersa Iuuenalis insectatur. Alioqui lãguidus oppugnator, & lenũcidus, uel potius (ut ita dixerim) ficulneus poëta sit iste, si iam quasi ĩ molles ferratur, hactenus in pathicos inuectus. Alludit enim, sicuti mihi uidetur, ad Calui poëtæ uersiculos in Pompeiũ, de queis ita est apud Senecam in libris oratorum, & rhetorũ. Carmina quoq;, inquit, eius quãuis iocosa sint, plena sunt ingẽtis animi: dicit de Pompeio, Digito caput uno scalpit, quo credas hunc sibi uelle uirum. Huc usq; Seneca de Caluo. Quare cùm poëta Iuuenalis indicare conaretur cõfluere Romã pathicos omneis, hoc est eos, qui sibi uirũ uellent, festiuè id innuit ex particula Calui uersiculorũ, tum quidem (ut est uerisimile) notißimorũ, per quam consequẽtia noscitarentur. Deq; his item supradictis Calui uersiculis sentire Porcium Latronem declamatione quadam apud eundem Senecã arbitror, qui ita dicat: In Cn. Pompeium terra, mariq; uictorem fuit qui carmen componeret, uno (ut ait) digito caput scalpẽtem. Fuit aliquis qui

Scalpentes caput digito uno.

Draucus.

Lenuncidus.

licentia carminis tres auratos currus contemneret. Hæc Porcius Latro. Quoniam autem liber hic Senecæ, quem adducimus, rarißimus adhuc inuentu, propterea quasi nouum dignati sumus hunc locum nostris commentationibus, nequis exposita nimis forsitan, & proculcata, uelutiq; in medio iacentia putet retulisse.

CVR ERRANTIVM SYDERVM uocabula, diebus tributa: rationesq; inibi ordinis eorum scitu, relatuq; iucundæ.

CAPVT VIII.

Dierum nomina cur à planetis.

Nomina ista dierum, de stellarũ errantium uocabulis appellata, quam habeãt aut originem, aut rationem, nusquam sanè alibi me legere, quàm apud historicũ Dionẽ memini. Cuius ex libro septimo atq; trigesimo sic uerba possumus interpretari. Nam quòd his septẽ stellis, qui planetes uocãtur, dies aßignari, receptũ est, inuentũ quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnes tamẽ homines haud ita pridem (ut sic dixerim) uulgari cœptũ. Cæterùm Græci ueteres (quantũ equidem sciam) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habuerunt. Quoniã uerò cum nationibus alijs, tũ Romanis uel maxime sic mos peruulgatus hic est, ut quasi iam patrius uideatur, pauca super ijs edisseram, & quo pacto, quáue causa sic ordinentur, exponã. Duplex igitur audita mihi ratio est, utraq; sanè haud intellectu difficilis, sed ut ambæ tamen inspectionem contineant. Nam siquis harmoniam, quæ diatessarωn appellatur, qua una uis uniuersa musicæ totius cõtineri creditur, ad stellas has, quibus omnis cœli ornatus distinguitur, eodem quo feruntur ordine, retulerit, atque ab orbe illo

Planetes.

illo supremo, qui Saturno tribuitur, incipiēs, omißis duobus sequētibus, quarti deniq; dominum nuncupauerit, ac dein duos itē alios transiliēs, septimū adiecerit, eodemq́; modo progrediēs, præsides illorū deos subinde in orbem recēsuerit, atq; ita dies adnumerauerit, deprehendet oēs ratione quadam musica cum cœlesti illa distinctione, ornatuq́; congruere. Cæterùm hæc una est, quæ fertur ratio. Altera uerò eiusmodi. Si diei, noctisq́; horas à prima statim cœperis numerare, sic ut eam Saturno, dein sequētem Ioui, tertiam Marti, quartam Soli, quintam Veneri, sextā Mercurio, septimā Lunæ tribuas: per eam scilicet orbium seriem, quæ ab Aegyptijs traditur, atq; item denuo facias, donec horas quatuor & uiginti pertranseas, inuenies primam sequentis diei horam Soli cohærentem. Tum hoc idem in quatuor illis & uiginti horis, eadem qua prius ratione si facias, Lunæ primā tertij diei horam conciliabis. Quòd si subinde hoc ipsum in cæteris obseruabis, congruentem planè deum sibi dies quælibet asciuerit. Hæc Dion, festiua nimis, & arguta, ni fallor. Sed quoniam uulgò nunc Sabbatum, diesq́; Dominicus uetus ami sere nomen, cùm cæteri etiam nunc retineāt, scire studiosos cōuenit, & hunc Saturni, & illum Solis appellatum. Nam de Solis die (quantū equidem nunc recordor) etiā Sozomenus Græcus historicus, etiamq́; diuus Hieronymus: de Saturni autem, uel hic ipse Dion libro eodem, uel Frontinus in Stratagematis, uel itē poēta elegiarū Tibullus, uel postremò etiam Tertullianus in Apologetico, & Gaudentius in sermonibus cōmeminerunt. Sed & Faustus Mileuitanus Manichæorum propugnator ille maximus

Sabbatū Dies dominicus.

ita inquit

ita inquit: Placet suscipere sabbatorum ocium, & Saturniacis manus insertare catenis. Nec illud omiserim, mutata dierum istorũ nomina, in quæ nunc à Christianis usurpantur, autore Constantino principe, sicut in illius Græca laudatione meminit Nicephorus.

Dierum nomina à Constantino mutata.

QVID IN LITERIS DOMITIO, *& quatenus credendum, deq; illius euidenti, pudendoq; errore super uoce attegias.*

CAPVT IX.

Dirue Maurorum attegias. Hoc Iuuenalis hemistichion de satyra quartadecima, quàm aut eruditè, aut fideliter, aut etiam perspicaciter enarret Domitius, age iam (si uacat) inspiciamus. Sed pauca de hoīe prius, siquis hæc etiā fortasse. Domitius igitur Calderinus Veronēsis, qui decē ab hinc annos uita functus, uir fuit acris ingenij, multæq; in literis industriæ, Latinæ linguæ diligētissimus, Græcæ nō incuriosus, nō prosam condere absurdus, nō carmē. Nimium sui tamen (quod opera ipsius testantur) admirator, ac pro sententia cui semel adhæserat, etiam cōtra uerum contumax, & refractarius. Tum ob id in scribendo quoq; iactantior, atq; omnium præ se contemptor, omnium quàm minima occasiuncula cauillator, & sine discrimine uellicator. Itaq; etiam simultates eum doctißimorum hominum nimio plures exercuerunt, odioq; apud eos neutiquā obscuro laborauit. Autoritatis uulgò tam magnæ fuit, ut Romæ inter professores iuuenis adhuc, primā sibi celebritatē uindicauerit. Cuius tuēdæ, ac retinēdæ gratia, factū cōpluries putamus, ut in suis operibus frontē perfricuerit, & per æqua, per iniqua famam

Domitius Calderinus.

Refractarius.

Perfricuerit frōtem.

Per æqua & iniqua.

mam captans, parum ex fide quæpiam retulerit, nonnulla etiam malè solers, & præstigiosus, speciem quidẽ primorem ueri habentia, magno credentium dispendio, sententijs ignorabilibus implicuerit, & puluerem (quod aiunt) oculis offuderit: aut sicubi maior difficultas, nec absistẽs, nec congrediens, spem lectoris eluserit. Ita dum nescire se nihil probare cõtendit, etiam Parthis aliquoties, & Cretensibus mendacior inuenitur. Cuius exemplũ secutis alijs quoq;, in omnes iam literarum articulos (ut uerbis utar Varronis) hæc mali gangræna sanguinolẽta permeauit, præcidenda deletili styli parte certatim à doctis oĩbus, ne ad uitalia usq; deserpat. Sunt autẽ editi ab eo grãmatici cõmentarij aliquot, ut in Martialẽ, Iuuenalemq; poëtas, quos & Medicibus meis Laurentio, Iulianoq; fratribus dedicauit, à quibus etiam muneribus est amplißimis honestatus. Sed & in Statij Syluulas, & in epistolã Sapphûs, in Ibin quoq; Nasonis edidit quæpiam plena nimirum bonæ frugis, ubi non fucum facit, & lectoris credulitatem ludificatur. Cæterùm Georgius Merula uir planè doctus, ac diligens, longeq; quàm Domitius in scribendo cautior, & nunc primi ferè nominis, non remulo (quod aiunt) sed uelificatione plena inuectus, commentariorum illius in Martialem permultis editis notis licentiam primus hominis magno ueluti paßu gradientem, prorsusq; iam ferocientem compescuit. Nos quoq; dein primæ sub flore iuuentæ, nõ quidem ut ipsius libros planè de manibus excuteremus, sed ut somniculosam iuuentutem, uelut in aurem utranq; dormiẽtem, expergefaceremus, in ipso iam tum nostræ profeßionis tyrocinio sic eundẽ leniter quandoq;

Gangræna.

Domitij commentarij.

Merulæ laus.

quãdoq;, quasiq; parcente manu scribebamus: & nũc idẽ facturos præfamur, utcũq; res feret, quo fides nobis, libertasq; cõstet. Neq; enim patiemur, quatenus uires suppetẽt, impune illudi credulæ iuuẽtuti, & simplicia ĩgenia supplãtari. Quoniã autem (ut est apud Plautum) feliciter sapit is, qui periculo alieno sapit, cauebimus ipsi quidem pro uirili, nequid in hos libros, quod non defendi queat autoritatibus, referamus. Quid autem ad summam de ipso sentiamus, si uitia uirtutibus pensamus, & qua parte ingenij maxime stetit æstimemus, uel epigrãma testetur nostrũ, quod in ripa Benaci lacus, ipso Domitij natali solo, Baccius Vgolinus Florentinus, atque Angelus Maffeus Veronensis, illius memoriæ studiosi, nouennium fermè ab hinc, incidendũ saxo curauerunt, quod & hic adscribã.

Epigrãma Politiani Domitio dicatum.

Asta uiator, puluerem uides sacrum,
Quem uorticosi uexat unda Benaci,
Hoc mutat ipsum sæpe Musa Libethron,
Fontemq; Sisyphi, ac uiretta Permeßi:
Quippe hoc Domitius uagijt solo primùm,
Ille, ille doctus, ille quem probè nosti,
Dictata dantem Romulæ iuuentuti,
Mira eruentem sensa de penu uatum.
Abi uiator, sat tuis oculis debes.

Sed nimis multa fortaßе de homine, pauca præsertim polliciti, quod eo tamen consilio fecimus, ut offam ueluti quãpiã grãmaticis istis diobolaribus, omnia quasi per nebulam uidẽtibus, obijceremus, qui nihil omnino rectũ putabunt, nisi quod ipsi deniq; tritum diu, proculcatumq; de suis illis profitentiũ cõmentariolis excerpserũt. Ad Attegias

gias autem quod attinet, ipsius hæc Domitij uerba sunt. Alij, inquit, accipiunt lingua Maurorum Attegias mapalia significare. Ego potius intelligo, hoc significare Mauritaniam ad extremam partem Libyæ. Dionysius:
Ad summam Libyen habitant attegias undas,
Alcidæ quà sunt statuæ Maurusia plebes.
Hæc ille, uidēs utiq; meliora, deteriora sequēs. Volebāq; sanè ista credere, sed rumor uera negat esse. Dionysium uerò citat autorē Domitius, qui si unquam uocabuli istius mētionē fecisse ullā reperietur, cedā, tollamq; manū iam tum, meq; omnium haberi uanissimum non recusabo. Sed ut omni remota uesica, rē putemus ipsam, nō sunt Dionysij uersus hi, non sunt, uerùm Prisciani potius, quo libello Dionysium poëtam de Græco interpretatur. Corrumpit eos autem Domitius, atq; deprauat. Nam quod apud Priscianū fuit, ad Tethyos undas, priore inducta, interpolataq; scriptura, pro eo supposuit Attegias undas, neutiquā (ut arbitror) facturus, si rationem carminis, aut si spatia, morasq; syllabarū cōsuluisset: cùm uocabulum, quod est Attegias, antepenultima porrecta syllaba, contra ipsius, quē interpretatur, testimoniū, tum postrema breui, cōtra omnium posuerit autoritatem. Bene quòd extat Dionysius, cuius esse Græcos illius argumenti hos puto uersus. Prisciani uersio.

Ἀλλ' ἤτοι πυμάτην μὲν ἐπὶ γλωχῖνα νέμονται
Ἄγχι συλάων Μαυρούσιον ἔθνεα γαίης.
Sed summam quidem ad extremitatem habitant
Prope columnas Maurusidis gentes terræ.

Licet autē euoluas iam totum, uidebis ne minimā quidem suspitionē subesse Attegiarum apud Dionysium: uidebis

alium citari pro alio, expũgi ueram scripturam, supponi falsam, rationẽ syllabarũ, uel carminis haberi nullã. Et du bitabit aliqs ab ipso iam liberrime dissentire, & refutare has nugas, uel si praeiudicata pridẽ de hominis ingenio, doctrinaq; opinio, causam faciat inuidiosiorẽ? Caeterum Attegias ipsi uel tabernacula, uel umbracula, uel (si hoc magis placet) mapalia intelligimus, qualia Mauri colũt, qui Numidae à Romanis, ut historiae scriptor Herodianus est autor. Vocabulũ id Rufinus usurpat in libro Iosephi de bello Iudaico septimo: Cũ ad fistũ, inquit, diem uenisset, quo attegias in honorẽ Dei componi ab hominibus mos est. Nam quod Latinè Rufinus cõponi attegias ait, id ipse autor Iosephus σκηνοπηγεῖσθαι dixerat Graecè.

Praeiudicata opinio. Attegiae. Rufinus Iosephi traductor.

DE BAPTIS, ET COTYTTO, deq; Cotyttijs, tum apud Iuuenalẽ, & Horatium recta indicata lectio, enarratioq;.

CAPVT X.

Cecropiam soliti Baptae lassare cocyton. Hunc Iuuenalis uersum Domitius expositurus, erraticis (ut ita dixerim) suspitionibus fibulã laxans, ineptias hallucinatur, & nugas meras: Baptas esse inquiẽs Cereris sacerdotes, Cocyton Cererem. Nec arbitror hoc unquã dixisset, siquod in homine nõ pudoris dixerim, sed sensus omnino uestigium fuisset. Nos enim tunc demum credituri, cùm quispiam proferretur, quo satis certo autore stetur. Sed est hoc familiare huic (agam enim iam liberius) ut cùm nihil explicare posit, implicet, & quicqd obuiũ sit, arripiat, eoq; feratur diffidente conscientia, quò deniq; ipsum impetus errabundae opinionis impellit. Nos antiquã comoediam

Hallucinatur.

diam poëtæ Eupolidis innui suspicamur, quod ueterum Eupolidis comœdia.
excellens autoritas persuasit. Etenim de ea sic Platonius
Græcus autor, ubi de comœdiarum differentijs agit,
ἴσμεν γοῦν τὸν Εὔπολιν ἐπὶ τῷ διδάξαι τοὺς βάπτας ἀπο-
πνιγέντα εἰς τὴν θάλατταν ὑπ' ἐκείνων, εἰς οὓς κάθηκε τοὺς
βάπτας. *Scimus, inquit,* Eupolin, *quoniam* Baptas *fabu=*
lam docuerit, ab ijs ipsis in mare summersum, cõtra quos
Baptas *emiserat. Lucianus quoq; in ea oratione, quæ in=* Baptæ.
scribitur Ad *ineruditum multos emptitantem libros, in*
*hanc fermè sententiam:*Dic *mihi, inquit, etiam'ne Aeschy=*
nis orationem aduersus Timarchum *legis? an uerò illa*
omnia scis, & nosti singula? Aristophanem uerò & Eu=
polin subisti? Baptas *integram fabulam pellegisti?* Tun'
nihil ex his pertinere ad te putasti? neq; ea cum agnosce=
res erubuisti? Sed & Hephestion *in enchiridio, de acata=*
lectis agens, duos citat uersiculos ex Eupolidis Baptis. Et
Suidas unum ex eisdẽ in uocabulo, quod est Atrypheros.
I*am primum igitur constare opinor* Baptas *comœdiam*
fuisse ueterem, & mordacem poëtæ Eupolidis. Quod *au=*
tem comœdiæ argumentum, quæ materia, per ipsa, quæ
nunc extant uestigia, sagaciter indagabitur. Athenienses
igitur ea tempestate sacra quædam, religionesq́; peregri=
nas, nouosq́; deos asciuerant, quibus nocturnæ peruigila=
tiones essent institutæ, magnorum dein flagitiorũ causa,
sicuti Romæ Bacchanalia. *Sed inter sacra cætera, fuere*
etiam quæ dicerentur Cotyttia. Contra *hæc nocturna* Co Cotyttia sacra.
tyttia scripsisse Eupolin Baptas *putamus: sed & alios co*
micos, interq; eos Aristophanẽ quoq; uidemus, totũ hoc
genus peruigiliorum, & peregrinitatis exagitasse. Sic ut

Iuuenalis, quæ Romæ fierent contra ritum cerimoniarũ, non dißimilia dicat ijs, quæ Baptæ Athenis in nocturnis Cotyttijs patrarẽt. Cicero in legibus sic ait: Quid autem mihi displiceat in nocturnis, poëtæ indicant comici, qua licentia Romæ data, quidnam egisset ille, qui in sacrificium cogitatam libidinem intulit, quo neq; impudentiã quidem oculorum adijci fas fuit? Et mox idem: Atque omnia nocturna (ne nos duriores fortè uideamur) in media Græcia Diagondas Thebanus lege perpetua sustulit. Nouos uerò deos, & in his colendis nocturnas peruigilationes, sic Aristophanes facetißimus poëta ueteris comœdiæ uexat, ut apud eum Sabadius, & quidam alij Dij peregrini iudicati è ciuitate eijciantur. Apparet utiq; de Ciceronis testimonio cùm Aristophanem, tum Comicos alios ueteres contra nouos deos, contraq́; nocturnas peruigilationes, aciem styli destrinxisse. Cùm uerò ex superioribus liqueat Baptas fuisse comœdiam, qua turpia, & obscœnà carperentur, atque hìc de Baptis, deq; nocturnis Atheniensium sacris mentio, quæ nos Cotyttia fuisse appellata declarabimus, quis non intelligat iam Baptas fuisse deniq;, qua potißimum fabula talia uexarentur? Strabo autem in libro de Geographia decimo, Cotyttia, Bendidiaq́; sacra fuisse apud Thracas narrat, ex quibus Orphica sumpserint originem: deamq́; nominat Cotyn, cuius faciat Aeschylus mentionem. Tum idem paulò pòst Athenienses ait multa ex peregrinis sacris accepisse, ὥς τε καὶ ἐκωμῳδήθησαν, inquit. Sed & inter cætera, quæ peregrina ab ijs recepta sacra commemorat, prima enumerat Thracensia, quæ suprà ostendimus Cotyttia, Bendidiaq́; appellari.

Nocturna sacra inhibenda.

Diagondas.

Aristophanes. Sabadius.

Bendidia.

Cotys.

Id est, Ita ut etiã comœdijs sint decantata, seu explosa.

Liquet

Liquet igitur Cotyttia ab Athenienſibus ſacra externa coli ſolita, liquet etiam uexata à comicis. Coniectura autē ducimur, ut cùm de Baptis hîc mentio, quam ſcimus fuiſſe Eupolidis comœdiam, deq́; ſacris Athenienſium nocturnis, in ea potiſſimum id genus ſacra exagitarentur. Cæterùm deam, quæ talibus præeſſet ritibus, peruigilijsq́;, Cotyttò uocatam putamus, à qua etiam rectà ratione Cotyttiorum eſt innata appellatio, quæ quoniam dea comœdijs ueteribus deſamatiſſima, ideo Syneſius in epiſtola quadam cuius principium eſt, ὁ καὶ τ' οὔνομα δοῦλος καὶ τὴν προαίρεσιν, *ad hunc planè modum narrat:* Ἑρμῇ μὲν καὶ Ἡρακλεῖ τοῖς παλαίστρας ἐφόροις οὐδὲ κατὰ μικρὸν πρέπει. Κοτυττοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς κονισάλοις νεωκορεῖ. *Quibus uerbis ſignificatur eum, de quo in epiſtola agat, non Mercurio congruere, non Herculi paleſtræ præſidibus, ſed eſſe Cotyttûs æditimum, cæterorumq́; apud Atticos deſpicatiſſimorum. Quare Cotytto legendum non cocyton, præſertim cum ſyllabæ repugnet quantitas, quæ ne tum quidem breuis, cum c alterum ſubtraxeris, ut Domitius præſcribit, inſcitè ille quidem nimis (ſit uero uenia) nimis inquam inſcitè, negligenterq́;, qui non cogitauerit primam nominis ſyllabam non poſitu modò, cui duntaxat occurrit, ſed natura quoque productā. Quidam tamen hanc deam Cotyn maluere, quàm Cotytto, ſicuti Strabo ſuprà, ſicuti alibi Syneſius idem his uerbis:* θαῤῥῶν ἀποφαίνου τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον αὐτόσχημα θιασώτην τῆς Κότυος. *Audacter, inquit, pronuncia uirū cum ſemimarē ſtatim, ſodalemq́; Cotys. Quem exponēs locū Suidas, Cotyn deam coli ait turpium præſidem. Vnde, inquit, ſunt*

Cotytto. Cotyttiorum appellatio.

Id eſt, & nomine ſeruus & inſtituto.

Cotys.

Clisthenæ. Timarchi. *Clisthenæ, & Timarchi, & quicũq; lucri gratia formam colunt, ad infandam libidinem, sicut effœminati, & capillum fingentes uniuersi. Sed & alibi credo inuenient, quibus hæc adiuuentur, uiri docti, si doctrinæ studium adhibuerint.* Horatij locus. *Quin apud Horatium quoq; in Epodis ita legendum existimamus. Inultus ut tu riseris Cotyttia, non ut plerique codices Cocytia. Et in uetustißimo libro, qui sit Georgij Antonij Vespuccij Florentini, Græce, Latineq; docti hominis, uocabulum id antepenultima syllaba t, retinet, non c, uestigium arbitror unum adhuc integrum ueræ, integræq; lectionis.*

SENTENTIA DE CLAVDIANO *exposita, relatu perquàm lepidæ fabellæ. Tum fabella altera non insuauior è Græco itidem uersa, super Venere & rosa.* CAP. XI.

CLaudianus in libro de raptu Proserpinæ secundo, de Venere dea rosas purpureas colligente loquens, ita inquit: -Sic fata, cruoris
Carpit signa sui.

Aphthonij Rhetorica progymnasmata. *Locus sanè uideri obscurus poterat, nisi apud Aphthoniũ in Progymnasmatis rhetoricis exposita fabella, sic propemodùm. Qui rosæ pulchritudinẽ demiratur, plagam Veneris cõsideret. Amabat Adonin dea, Mars ipsam. Quodq; dea foret Adonidi, Veneri Mars erat. Deus deam adamabat, deaq; hominem sequebatur. Par cupido, tametsi genus dispar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, finẽ putans amoris, Adonidis necem. Ferit Adonin Mars. Accurrit auxilio Venus, festinãs, in rosas incidit, ac se spinis implicuit, ita pedẽ perforatur, qui uulnere manarat cruor,* de se

de se rosam colorauit. Sic rosa, quæ prius candida, quod nunc cernitur, facta. Attigimus ipsi quoque fabellam hanc in Rustico *nostra, uersiculo illo.*

Idalio pudibunda sinum rosa sanguine tinguit.

Sed & uniuersam pulcherrime numeris uernaculis complexus, Mœcenas hic æui nostri Laurentius Medices, ut in omni uirtute, sic etiam in poëtica eminētißimus. Non*nus autem poëta mirificus lib. j. & xl.* Dionysiacωn *Martem ipsum, cum ab eo fuerit* Adonis *occisus, in aprum semet uertisse fabulatur, ita de Venere scribens :* μούνην δ' συῶν οὐκ ἔθελε λεύσσειν τερπωλὴν ἅτε μάντις, ἐπεὶ συὸς εἰκόνι μορφῆς ἄρης καρχαρόδων θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων ζηλομανὴς ἔμελλεν ἀδώνιδι πότμον ὑφαίνειν. Negat *his uersibus* Nonnus *delectatam fuisse apris Venerem, quoniam fore cognouerat ut apri figuram indueret aliquando Mars, ac præ zelotypia necaret Adonin. Rosam uero esse alioqui gratum Veneri, nec ille tacet lepidißimus epigrammatum uates.*

Nonnus poëta.

Id est, Solū autem aprorū noluit conspicere oblectamētum, utpote Vates, quoniā apri sub imagine Mars dentium letale uirus proijciēs præ zelotypiæ insania paraturus erat interitum Adonidi.

I felix rosa (inquiens) mollibusq; sertis
Nostri cinge comas Apollinaris,
Quas tu nectere candidas, sed olim
Sic te semper amet Venus memento.

Sed & Vergilius in Elegidio *quodā suo (cur autem non suum credamus, quod omnium sit elegātißimum?) sic ait:*

Vergilij Elegidion.

Syderis & floris est domina una Venus.

Cæterū Libanius ille quoq; sophista Græcus, nec ulli Atticistarū secundus, ita quodā uelut angulo super argumento isto de rosa Veneris, lusitat: Quo, inquit, tempore iudicem deabus pastorem fabula dedit, male habebat Iunonē,

Cestus Veneris. malè Mineruā quoq; cestus ille Veneris, in quo amabilitas, in quo etiam Cupido est. Ita uenturas prius in certamē negabant, quàm ubi à se Venus medicamentū foret amolita. Sic enim cingulū illud appellabant. Atqui ne uos quidem, Venus aiebat, lenocinijs uacuæ. Tu diadema aureum crinibus, tu galeam similiter auream geris uertice. Sed enim fucos istos habere per me uobis liceat, liceat modò per uos ornatū, comptumq; mihi alium asciscere cinguli uice. Sic morem deabus gerens, ire ad Scamandrū pergit, lectura flores, quà se pratū sub ripa explicabat herbidū. Simul aqulæ ipsæ blandæ, perspicuæq; suberāt, & ad la-

Ilex. uandū illices. Lota ibi dea, statim (qua causa uenerat) ornatum quærebat sibi. Tum nescio qui mirè suauis aspirare odor uisus. Iam lilia, iam uiolas legerat dea, cùm tamen odor ille magis interim, magisq; blādiebatur. Pergit auræ

Rosa. fragrantis uestigia subsequi, uidet rosam, uisamq; naribus admouet, & esse hanc suaueolentiæ illius matrem cognoscit. Ibi flores aspernata cæteros abijcit humi, tantumq; rosis coronata, recepit se ad Idam denuo. Nec autem plus Veneri flos, quàm flori Venus conciliare gratiam uisa. Adeoq; confestim Iuno, Mineruaq; uictæ, ut ne ipsæ quidem pastoris expectarint calculū: sed adcurrentes utraq; sertum crinibus detraxerint, floremq; deosculatæ ipsum, rursum Veneris capiti reposuerint. Hactenus de rosa Li-

Græcanici colores. banius, cuius tamen linguæ Græcanicis pictæ coloribus nitidissimum tectorium, nescio an ad unguem nostra ista tumultuaria Latinitas repræsentauerit.

QVOMODO INVENTA PVRpura: simul explicatus Nonni locus, Græci poëtæ.

CAP

CAPVT XII.

QVo pacto inuenta sit purpura non alienū fuerit hic referre, uel ut Græci poëtæ Nonni locus intelligatur, uel ut fabella prǽquàm lepida, Latinis intacta, noscatur. Est autē apud Pollucē libro de uerbis idoneis ad Commodum primo, in hanc sententiam: Tyrij ferunt (inquit) captum amore Herculem nymphæ cuiusdā indigenæ, cui nomen Tyro, sequebaturq; eum (inquiunt) canis antiquo more, quo dominum canes usq; etiam ad concionē comitabantur. Quare canis hic Herculeus irreptantē scopulis purpuram conspicatus, peresa caruncula, sua sibi labra cruore Puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam Hercules adijsset, delectata illa insueta tinctura, quam ceu florentem in eius canis labris aspexisset, affirmauit sibi cū illo posthac nihil fore, nisi ad se uestem afferret, etiā canis illius labris splendidiorem. Quocirca inuenta Hercules animāte, collectoq; sanguine, munus puellæ detulit, primus (ut Tyrij dictitant) autor Punicæ infecturæ. Nos igitur in Rustico nostra, propter hoc ipsum deniq; concham diximus Herculeam, cùm purpuram significaremus. Porrò autem Nonni poëtæ uersiculi super hac ipsa fabula sic in libro quadragesimo Dionysiacω̄n inueniuntur.

Præquàm. Tyro. Inuenta animante. Concha Herculea.

Καὶ Τυρίης σκέπασε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης συνεθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης.
Εἶχε κύων ἀλιεργὸς ἐπ' αἰγιαλοῖσιν ἐρείπων
Ἐνδόμυχον χαροποῖσι γενειάσι θεσκελον ἰχθῦν,
Χιονέας πόρφυρε παρηΐδας, ἔνδοθι κόχλου
Χείλεα φοινίξας διερῷ πυρὶ, τοῦ δ' ὥστε μούνῳ
Φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων.

Et Tyriæ specta infectas uestes concha,
Purpureis splendoribus micantes maris.
Vbi canis cursitans in maris littoribus mandens
Abditum sublucentibus faucibus admirandum piscem,
Niueas rubefacit maxillas intra concham,
Labra purpurissans roranti igne, quo olim solo
Amœna purpuratorum rubescebat uestis regum.

SALVTIS AVGVRIVM QVOD *sit apud Suetonium.*

CAPVT XIII.

.31. *Suetonius Tranquillus in Augusto sic ait:* Nonnulla *etiã ex antiquis cerimonijs paulatim abolita restituit,* Salutis augurium. *ut salutis augurium,&c. Quod autem foret salutis augurium,uideo etiam à doctis aliquot ignorari.Nos eam rem libro septimo,trigesimoq; Dionis historiarũ, ad hanc sen tentiam reperimus. Tum uerò etiam salutis augurium, quod appellant,longo interuallo fecerunt. Est autem modus augurij quispiã,ut si Deus permittat, salutem populo poscant,quasi ne salutem quidẽ à Dijs petere fas,ni prius hoc ipsum Dij cõcesserint. Obseruabatur autem dies una quotannis, in qua nullus ad bellum proficisceretur exercitus,nemo se contrà pararet, nemo pugnaret. Quocirca in assiduis periculis,maximeq; ciuilibus,neutiquam fiebat. Nam & arduũ in primis, puram rebus his omnibus diem seruare,& perquàm absurdum uideri poterat,ultro seditionibus detrimenta sibi ipsos incredibilia conciliare,cùm & uictis ea res futura esset, & item uictoribus perniciosa,mox autem salutem à dijs immortalibus petere. Cæterũ tum fieri quidem auguriũ eiusmodi potuit.Sed ne id quidem purum processit, quoniã aduersæ quæpiam aues deuolarunt,unde augurium captum, aliaq; item signa inau*

spicata

ſpicata apparuerunt. Idemq; etiam libro quinquageſimo ſcribit, ab Auguſto pace terra, mariq; parta Ianum clauſum, neq; non ſalutis augurium factum, quod antè multis cauſis fuerat omiſſum.

NAVLIA QVAE SINT IN *Ouidij Artibus: atq; inibi de barbaris organorũ appellationibus, qbus Græci, noſtriq; utãtur: quodq; etiam Chaldæi Græca interim, noſtraq; id genus uocabula non aſpernãtur.* CAP. XIIII.

Diſce etiam duplici genialia naulia palma
Vertere, conueniunt dulcibus illa modis.

NAulia diminutiuum puto, ſiue nablia, ab illis, quæ uel naula, uel nabla dicimus. Etenim, *b, literas & u, fermè pro eiſdẽ poſitas inuicem ſæpe ueteribus monimentis adnotauimus.* Suidas *etiam:* Nabla *organi ſpecies: ait. & idem alio loco:* Pſalterium, *inquit, organũ eſt muſicum, quod* Naula *etiam uocatur.* Quin *&* Sophoclis *uerſum* Plutarchus *adducit,* οὐ ναῦλα κωκυτοῖσιν, οὐ λύρα φίλα, *libro eo, quẽ ſuper* ει Delphico *fecit, ſed &* Theodoretus *in pſalmos de eo meminit, &* Plutarchus *in libris* Sympoſiacis. Ex *quo nos in* Nutrice.

Naulia. Nablia. Naula. Nabla.

Id eſt, Nõ naula luctibus, non lyra grata.

–Non quæ duplici geniale reſultãt Naula *citata manu.*

Sunt aũt multa organorũ barbara nomina, ſicuti Strabo *narrat libro decimo, ĩter quæ* Nabla *quoq; enumerãtur, hoc eſt pſalteria. Sed & illud obſeruaui nuper apud* Danielem *prophetã, ducẽte me ſcilicet in receſſus illos, & ſacra ſtudiorũ ſuorũ penetralia* Ioãne Pico *Mirandula. Græca etiã quæ uideãtur,* Latinaq; *adeò iſtiuſmodi organorũ nomina, quãquã paulò corruptius, à Chaldæis quoq;*

Organorum nomina.

 autoribus

Carna. Cathros. Sabecca. Psanterin. Samphonia. Neuel. *autoribus usurpari,ut carna pro cornu, cathros pro ci= thara,sabecca pro sambuca,psanterin ꝑ psalterio, sam= phonia pro symphonia.* Quin Gallus Solomon, *ordina= rius apud* Hebræos *enarrator sacrarum literarū,* Neuel *ait esse* Hebraicè,*quod ibi psalterin, id est psalterium le= gatur.Constat autē literis id nomen tribus* נֵבֶל *ex quo etiā nauel in Esaia legitur,& Amos, & Græca dein fi=*

Naulon. Naulion. *gura* Naulon,*à quo diminutum sit naulion hoc* Ouidia= *num.Siquidē nouitiæ istæ sunt notæ,quibus* Hebræi *nunc pro uocalibus utuntur,ut idem & comperit,& ostendit*

Picus Mirandula. Ioānes Picus Mirandula *meus,unus omnium prorsus ab omni parte beatissimus,in opere singulari,atq; admiran= do,quo psalmos à septuaginta uersos, isto notarum præ= cipuè argumēto,docet* Hebraicæ *ueritati respondere.*Ne *iam insultare* Iudæus,*aut obijcere possit, ea eos in tēplo singulis canere horis,quæ ne ipsi quidem satis uersa fide= liter existimemus.*Deniq; Genialia *cur dixerit* Ouidius *fa cilè noris,uerba ipsa legēs de* Scipionis Aphricani Aemi liani *oratione,contra legem iudiciariā* Cornelij Gracci, *quæ posita sunt in* Macrobij *Saturnalibus,eorumq; prin cipiū sic est:Docētur præstigias inhonestas:cū cinædulis, & sambuca psalterioq; eunt in ludum histrionū, discunt cantare,quæ maiores nostri ingenuis probro ducier uo= luerūt.*Eunt,*inquā,in ludum saltatorium inter cinædos, uirgines,puerią; ingenui. Sic Scipio.* Tum Ambrosius *quoq; libro ipso de utilitate ieiunij tertio,psalteria docet adhiberi conuiuijs,ut libidines incitētur.Sed enim in co= mœdijs quoq; crebra psaltriarum mentio.* Porrò *uocabu lum ipsum* Hebraicum *est, nā* Græcè *psalterium dicitur,*

Latinè

Latinè laudatoriū, ſicuti diuus Hieronymus ait in epiſto la ad Dardanum, docēs in clypei modū quadrati eſſe formatum, chordarum decem, quāquàm Romanus Emanuel Hebraico cōmentario in pſalmos, utricularíam putet eſſe fiſtulam Neuel, uidelicet etymon ſequutus, quòd ab utre deduci uocabulum illud apud Hebræos uideatur.

QVI FVERIT AVTOR SYBAritidos, de quo Ouidius, deq; Sybariticis libellis apud Martialem, luxuq; item cætero Sybaritarum.

CAPVT XV.

Ovidius in epiſtola ad Auguſtum libro Triſtium ſecundo, ſic inquit:

Nec qui compoſuit nuper Sybaritida fugit.

Quæritur inter literarū ſtudioſos quinā ſit is, qui Sybaritida cōpoſuerit, quod'ue ipſius operis fuerit argumentum. Nos utrūq; apud Lucianū deprehēdiſſe uidemur, in oratione, quæ eſt ad ineruditū, qui multos emptitaret libros. In ea ſcriptū eſt ad hanc ferè ſententiam. Dic mihi hoc quoq;, inquit, ſi Baſſus ille ſophiſta ueſter, aut tibicen Battalus, aut cinædus Hemitheon Sybarita, qui uobis mirificas cōſcripſit leges, quo pacto inſanire oporteat, & uelle, & pati, ac facere illa, ſi horum quiſpiā nunc leonis pellem circūdatus, clauamq; tenens incedat, quid? eum'ne putes Herculē ſpectantibus uiſum iri? Sed & Philo Hebræus, in uita ipſa Moſis, Comœdias inquit, et Sybariticas nequitias componētes. Martialis quoq; in libro duodecimo epigrammatōn de Sybariticis libellis ita: Sybaritis. Hemitheon. Philo. Sybariticæ nequitiæ.

Qui certant Sybariticis libellis,
Muſseti pathicißimos libellos,

Et tinctas

Et tinctas sale pruriente chartas,
Instanti lege Ruffe: sed puella
Sit tecum tua, ne Talaßionem
Indicas manibus libidinosis,
Et fias sine foemina maritus.

Sybaritarum luxus.

Hemitheon igitur fuisse uidetur, non ut Domitius Ario= latur Sybaris, à quo uel Sybaritis, uel libelli Sybaritici obscœnißimo sint argumẽto cõpositi. Notabiles aũt sunt in primis luxu, & delicijs Sybaritæ, sic ut præcipuos omnium colerent Ionas, atq; Tyrrhenos: quoniam alteri Græcorum, alteri barbarorum luxuriosißimi. Ab his etiã fabulæ Sybariticæ, quales fermè apud Aesopum, & pro= uerbium deductũ, Sybarites per plateam, cõtra fastuosius ingredientes. Atq; hæc quidẽ de Sybaritis, aliáq; nõ dißi milia Suidas. Plutarchus autem in cõuiuio septẽ sapiẽtũ, morẽ fuisse scribit Sybaritis, mulières ab usq; anno prio= re ad cõuiuia uocandi, ut ueste, auróq; moliri, exornaréq; per ocium se possent. Sed & maximus Tyrius in discerta= tione tertia de uoluptate, primos enumerat Sybaritas in= ter eos populos, quos uult mollißimos, deliciosißimosq; uideri: neq; non Sybariticas etiam saltationes cõmemo= rat. Quin idem in disertatione alia, cui titulus, Quæ finis sit philosophiæ, ferè in hanc sententiam: Crotoniates, inquit, oleastrum adamat, Spartiates armaturam, uena= tiones Cretensis, luxum Sybarites, Ion choros.

Sybarites per plateam.

Hinc ergo Iuuenalis:

Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Istros,
Et Sybaris colles.

Astipulatur

Astipulatur & Strabo, qui Sybaritas omni sua filicitate, propter delicias, luxumq́;, septuaginta solis diebus fuisse narrat à Crotoniatibus exturbatos. Quin dictum quoq; Plutarchus Sybaritæ ponit in Pelopide, negātis mirum facere Spartiatas, qui se in bellis morti obijcerent, ut tantos labores, uictumq; illum, quo utebantur, effugerent. Aristoteles autem Moralium Eudemiorum primo, Smyndiriden quoq; Sybaritā comparē Sardanapalo, inter uoluptarios nominauit. Illud urbanū sanè, quod Aphricanus tradit in Cestis, sic enim Græcè liber ipsius de re militari īscribitur. Etenim Sybaritas eò deliciarū uenisse narrat, ut equos in cōuiuia introducerēt, ita institutos, ut audito tibiæ cantu, statim se tollerent arrectos, & pedibus ipsis prioribus uice manuum gestus quosdā chironomiæ, motusq́; ederent ad numerum saltatorios. At enim tibicen, inquit, ibi quispiā cōtumelia affectus transfugit ad Crotoniatas hostes, paulò antè prælio superatos à Sybaritis: & quod è Rep. foret illorū, pollicetur (si fidē modò habeāt) sua opera Sybaritarū cunctorū equites in ipsorum uenturos potestatem. Credita res, & belli dux creatus à Crotoniatibus tibicen, cōuocat omneis quotquot eiusdem forēt in urbe artificij, modulamētumq́; ijs indicat, atq; ut uisum tēpus, procedere in hostē iubet. Sed enim Sybaritæ fastu præturgidi, quòd equitatu superabant, eunt contrà, præliumq́; cōserūt. Hic autem repentè dato signo tibicines uniuersi conspirāt. Ecce tibi igitur cōfestim modulamine agnito, cantuq; illo uernaculo, tollūt, erigūtq́; semet in pedes equi Sybaritæ, sessoribus excussis, & quod tripudium domi didicerant, etiam in acie exhibēt. Ita capti omnes

Sybaritæ dictū insulsum.

Historia non uulgaris.

Chironomia.

Equorum tripudia.

omnes equites, sed humi iacentes, omnes equi, sed tripudia repræsentantes. Tantùm de Sybaritis Aphricanus.

DE ARISTIDAE MILESIACIS, de quo sit apud Ouidium: deq; Milesiorũ delicijs.

CAPVT XVI.

Ovidius idem in eadem ad Augustum epistola sic ait:

Vertit Aristiden Cisena, nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse iocos.

Qui sit hic Aristides, qua'ue libros materia fecerit, magna hæsitatio: nos aũt studiosam iuuẽtutẽ ad autorẽ Plutarchũ delegamus, cuius ĩ M. Crassi uita, sub hoc ꝑpemodùm intellectu uerba sunt. Collecto igitur Seleucensium senatui libros Aristidæ Milesiacῶn perquàm impudicos ostentauit, nihil in eo mentitus, siquidẽ re uera fuerãt inter Rusti sarcinas reperti. Quod & Surenæ præbuit occasionẽ probri, cauilliq; aduersus Romanos, cùm ne iter bella quidem cõtinere semet à rebus, literisq; huiuscemodi ualerent. Ita Plutarchus. Est autẽ Surenas apud Persas magistratus nomẽ, quasi prætorẽ dixeris, quod & Zosimus ostendit. Atq; hunc quidem Plutarchi locũ transcriptum planè, sicuti alia pleraq; in Appiani quoq; historia deprehẽdes. Lucianus itẽ in amoribus sub hoc penè sensu, de Aristide: Magnopere, inquit, me narratiuncularum tuarũ perquã impudicarũ lepida, & dulcis suadela lactauit, ut propemodùm te esse Aristidẽ, meq; sermonibus crederem Milesiacis demulceri. Quocirca etiã Apuleius epigrãma ipsum statim, quod in fronte Asini sui collocauit, ita exorditur: At ego tibi sermone isto Milesio, uarias fabellas

Milesiaca Aristidæ.

Surenas.

Milesius sermo.

fabellas conseram, auresq; tuas beneuolas lepido susurro permulceam. Ex quo *Martianus:* Nam *certè,inquit,mythos,poëticæ etiã diuersitatis delicias Milesias: & reliqua.Fuere aũt Milesij quoq; delicijs,luxuq; notabiles,ex eoq; prouerbium Græce fertur,* οἴκοι τὰ μιλήσια μὴ γὰρ ἐνθάδε. *Hoc est,domi,nõ hîc Milesia,uidelicet in eos, qui domesticum luxũ celebrant,ubi minus probatur.* Nam *sic Lacedæmone Milesius hospes audiuit,cũ delicias patrias extolleret,sicuti est scriptum in Zenodoti prouerbiorum collectaneis. Sed & Maximus Tyrius idem significat, qui Milesios à uestitu molliore uocat* εὐαμονοτάτους. *Ex quo apud Vergilium in Georgicis:*

Milesiæ deliciæ.

Prouerbium.

Id est mollissime indutos.

-Milesia uellera nymphæ
Carpebant.

Ex quo illud item Horatianum:

Alter Mileti textam cane peius,& angui
Vitabit chlamydem.

Sunt aũt omnino Iones quoq; cæteri perquàm delitijs habiti deflüctes,quod in ueteribus memorijs paßim.Cæterũ ne hoc quidẽ tacitũ præteribimus.Veretro solitas uti Milesiacas fœminas è corio:sicuti scriptum etiã apud autorẽ Suidã.quin itẽ apud eundẽ legimus à Milesio Cadmo libros compositos quatuor,de soluendis amoribus.

Iones delicati.

CORRECTVS IN TRAGOEDIA SENECÆ LOCUS, ATQ; EX GRÆCA REMOTIORE FABULA DECLARATUS, SUPER NEMEÆO LEONE.

CAPVT XVII.

IN *tragœdia Senecæ, quæ Hercules furens inscribitur,hic Senariolus legitur:*

Senecæ locus.

Sublimis

Sublimis altas luna concipiat feras.

Alias enim codex habet uetustus ex publica Medicæ familiæ bibliotheca, non altas, ut in uulgarijs excēplaribus. Cuius intellectū loci nō temere aliunde quàm ex Achille desumpseris, quē autorem Iulius quoq; Firmicus in Matheseωn libris, & citat, & laudat. Is igitur in cōmētarijs Aratëis, cùm de luna uerba facit, ita scribit ad uerbum: εἶναι δὲ ἐπ' αὐτῆς οἴκησιν ἄλλην ποταμούς τε καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς, καὶ τὸν λέοντα τὸν νεμιαῖον ἐκεῖθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν. *id est, In ea etiam habitari, fluuiosq; esse, & cætera, sicut in terra. Quin Nemeæum quoq; illinc cecidisse leonem fabulantur. Ex quo nos in Nutrice –Nemeæaq; tesqua Lunigenam mentita feram.*

Vulgarijs.

Lunæ habitationes.

QVID SIT APVD IVVENALEM *Fraterculus gigantis. Quidq; apud alios Terræ filius: ibidemq; de Manij uocabulo.*

CAPVT XVIII.

Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantis.

VErsum poëtæ Iuuenalis hunc ex Satyra quarta, quicunq; hactenus interpretati sunt, hærent in salebra, quantum uideo, nec enarrare illi quidem mihi, sed risum captare anilibus fabulamētis, uel derisum potius uidētur. Quippe alij gigātas in simias cōuersos, alij post gigantas à Terra simiam productā in deorum contēptum cōminiscūtur: frigidiora his alia, quæ sicut ille Martialis rhetor, Neronianas thermas refrigerarēt. Etenim nullo quantū intelligam sensu, nullo (quod sciam) dicūtur tradēte has nugas autore. Mihi fraterculus gigātis significare hominē uidetur, nullis maioribus ortū, ignoto genere, obscuroq;

Neronianas thermas refrigerare.

Fraterculus gigantis.

obscuroq;, quoniam cuius ignorabantur parentes, eũ uulgò appellare ueteres Terræ filium consueuissent. Ex quo Persius: -Præsto est mihi Manius hæres,
Progenies terræ, quære ex me quis mihi quartus
Sit pater, haud promptè dicam, tamen adde etiam unum,
Vnum etiam, terræ est iam filius.

Vides igitur uel unius autoritate Persij, terræ filiũ dici, cuius nescirẽtur parentes. Nec adeò putes otiosè Maniũ illic à Persio nominatũ. Vt enim omittam, quæ de Manio scribit Aricino Pompeius, etiam Manij nomẽ ipsum Græcus autor Sozimus Romanæ historiæ libro tertio, non quia natus mane, sicuti cæteri, sed à manibus ait appellatum. Quin M. Varronis liber cõpluries à Marcello citatur Manij titulo, etiã nescio quid alicubi de funere attingens, ut fauere hunc quoq; augurer nobis. Cicero item in primo epistolarũ uolumine ad Atticũ: Sed hæc ad te scribam aliàs subtilius, nam neq; adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio, nescio cui, cõmittere epistolam tantis de rebus nõ audeo. Sed idem quoq; in epistola ad Trebatium sic ait: Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris, summo genere natus, terræ filius: quod in quibusdam codicibus deprauatum, proq; eo suppositũ zeræ filius, cùm uerior scriptura maneat adhuc in libro peruetere quondã doctißimi uiri Philelphi, nũc Laurentij Medicis, patroni literarij, simulq; in libro altero de uetere (ut apparet) exscripto, qui nunc in bibliotheca publica Medicæ familiæ. Vides à Cicerone quoque nihilo secius ignotum prorsus hominem terræ appellari filiũ. Lactantius etiam diuinarum institutionũ libro primo his utitur

Manius. Terræ filius. Cic. locus. Philelphus.

uerbis: Minutius Felix in eo libro, qui Octauius inscribitur, sic argumẽtatus est. Saturnũ, cum fugatus esset à filio, in Italiamq; uenisset, Cæli filiũ dictũ, quòd soleamus eos, quorum uirtutẽ miremur, ad quos repentine aduenerint, de cælo cecidisse dicere: Terræ autẽ, quòd ignotis parentibus natos terræ filios nominemus. hactenus Lactantius. Sed & Tertullianus in apologetico, de eodẽ Saturno sic

Cæli filij. scribit. Dictus aũt Terræ, & Cæli filius, quia ignoti, uel ex inopinato apparẽtes de cælo supuenisse dicũtur, ut terræ filios uulgus uocat, quorum genus incertũ est. Quare cum hoc præoptaret, homo esse obscurus, quàm nobilis Iuuenalis, quod olim prodigio par erat in nobilitate senectus, utpote sæuiẽtibus in eã Romanis principibus, malle se ait fraterculũ gigãtis, hoc est terræ filiũ, quod (ut ostendimus) obscurũ significat, quàm nobilẽ, patriciumq;. Gigantes enim terra editi. Suauius autẽ fraterculũ quàm fratrem, ne uideretur uastitatẽ illam, molemq; gigantei corporis, sed generis duntaxat ignobilitatem concupiscere.

SVPER ASPIRATIONE CItata quæpiam, simul enarratum Catulli nobile epigramma. CAP. XIX.

Aspirationis usus. QVintilianus libro Oratoriarum institutionũ primo de aspiratione agens, ita inquit: Parcissime ea ueteres usi etiã in uocalibus, cum œdos, ircosq; dicebant: diu deinde seruatũ, ne consonantibus aspirarẽt, ut in Graccis, & in triumpis. Erupit breui tempore nimius usus, ut chorona chenturiones, prachones adhuc quibusdã inscriptionibus maneãt. Qua de re Catulli nobile epigramma est. Hæc ille. Putamus autẽ epigrãma citari hoc potissimum.

Chomm

Chommoda dicebat, siquando commoda uellet
Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Et tum mirificè sperabat se esse loquutum,
Cùm quantùm poterat dixerat hinsidias.
Credo sic mater, sic liber auunculus eius,
Sic maternus auus dixerat, atque auia.
Hoc misso Syriam requierunt omnibus aures,
Audibant eadem hæc, leniter, & leuiter.
Nec sibi post illa metuebant talia uerba,
Cùm subitò affertur nuncius horribilis:
Ionios fluctus, postquàm illuc Arrius isset,
Iam non Ionios esse, sed Hionios.

Est uerò obseruandũ, ut etiam in pronũciando, quemadmodum in scribendo uocibus aspires. Quod nunc Græci tantùm in consonantibus, Latini ne in consonãtibus quidem retinuerunt. Contrà ueteres Latini etiã in loquendo uocalibus aspirabãt. Ex quo Cicero in oratore ad Brutũ *ita scribit: Quin ego ipse cũ scirem ita maiores loquutos esse, ut nusquã nisi in uocali aspiratione uterẽtur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumpos, Cartaginem dicerem. Aliquando, idq; sero conuitio aurium, cùm extorta mihi ueritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiã mihi reseruaui. Sic Cicero. Sed & aureolum uidi equidem nuper apud Laurentium Medicen nomisma, cum titulo,* TRIVMPVS. *& item argenteũ alterum, cum uulgatiore hoc,* TRIVMPHVS. *Quin Aul. quoq; Gellius in secundo Noctium Atticarũ testatur ueteres, h, literam, seu spiritũ, plerisq; uocibus uerborum firmandis (ut ipse inquit) roborãdisq; inseruisse, ut sonus eorũ esset ui-* Vsum loquendi populo. Triumpus.

 ridior,

ridior, uegetiorq́;. Sed & Priſcianus ait aſpirationẽ uocalibus extrinſecus adſcribi, ut minimũ ſonet, conſonãtibus autem intrinſecus, ut plurimũ. Quare ſi conſtare tibi Catulliani epigrãmatis lepôrem uoles, aſpirationẽ ipſam ſuo loco, quantũ poteris pronunciabis. Sed iſta uideo iam ſic innotuiſſe, ut aliena fortaſſe cuipiã uideri poßint: atqui tamen penè adhuc equidẽ adoleſcens, coram literatis aliquot, quos & meminiſſe arbitror, de hoc ipſo loco ad Domitium *Florẽtiæ retuli, qui ſic ei ſtatim applauſit, ut ingenuè fateretur, ſe plus eo die, ab uno ſcholaſtico didiciſſe, quàm multis antè annis à quopiam profeſſorũ. Scit* Aurelius *Ariminẽſis (ut alios omittam) qui nunc* Pataųj *degit, præſtanti iuuenis & ingenio, & literatura, quàm multos abhinc annos, iſtam de nobis enarrationẽ* Florentiæ *tum quidem agitans acceperit, quamq́; ſit (ut idẽ poſteà* Pataųj *narrabat) noua prorſus, ignotaq́; iam tũ uiſa omnibus, ad quos de ea.* Catullum *autem planè uniuerſum* Veronæ *(ſcit hoc uir liberrimi ingenij* Baccius Vgolinus*) intra officinã quampiã, quò nos pluuia coëgerat, uiris aliquot literatis penè cogẽtibus, enarrauimus, cũ quidẽ illic adeſſet etiã* Guarini *propinquus,* Ioannes Baptiſta *(ni fallor)*

Dantes. *nomine, ſimulq́;* Dantes *quidã* Aligherius, *quintus ut aiebat à* Dante Florentino *poëta, neq; nõ duo, qui tũ* Veronæ *nõ indocti homines profitebãtur, magnaq; itidẽ ſcholaſticorũ manus, ita pronis auribus noſtra illa qualiacũq; accipientes, ut identidẽ clamarẽt demißum cœlitus* Angelum *ſibi (ſic enim aiebãt) qui poëtã conterraneũ interpretaretur. Neq; ob id iſtorum tamen cõmemini, quò inuenta mea mihi deniq; uni, nullo in participatum recepto, tribui*

poſtulem

poſtulem (non enim ſic mihi arrogo) ſed ne quis forſan alienis laboribus me, quaſi coruum, aut uulturem relictis ab aquila cadaueribus putet ueſci.

EMENDATA APVD SVETONIUM, *& enarrata uox hæc Aſcopera.*

CAPVT XX.

Vitiati deprehendũtur Suetoniani codices in Nerone. Nam ſic utiq; in omnibus: Alterius collo, & ſcopa deligata, ſimulq́; titulus: Ego quod potui, ſed tu culleũ meruiſti. Nam neq; ſcopa Latinè dicitur numero ſingulari, & ſi maxime dicatur, nihil tamen commercij ſcopis, & culleo. Sed enim in uetuſtis exemplaribus ueſtigium, ut arbitror, extat incolumis, ueræq́; lectionis, hoc modo: Alterius collo aſcopa deligata. Quare ſi literam penultimam per, ſcripſeris, Aſcopera fiet, quod & eſſe rectiſſimũ puto: ſiquidem eſt Aſcopera ſacculus pelliceus: compoſitũq́; nomen Græcè eſt, ex utre & ſacco. de quo uocabulo ita ſcribit Suidas, ἀσκοπήρα ȣ μαρσύπιον ἤτοι σακκοπάθιον. Marſypium ſignificare Suidas aſcoperã docet. Hæc ergo fuit Aſcopera Neronianæ ſtatuæ collo deligata, cullei ſymbolum, quoniam matricida. Quòd enim culleo parricidæ inſuuntur, qui fit è corio bouis, eius cullei ueluti inſtar quoddam repræſentauit, qui deligauit aſcoperam. Iuuenalis de parricida & culleo ſic:

Ascopera. Id eſt, Aſcopera marſupium uel ſacculus.

Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis.

QVID SIT AVT MINERVAL, *aut Mineruale munus, ex eoq́; ſentẽtiæ Iuuenalis, & Varronis expoſitæ.* CAP. XXI.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Mineruam.

Iuuenalis locus. Hoc ex decima Iuuenalis poëtæ Satyra Domitius ita exponit, ut eius neutiquam uideatur peruidisse intellectum. Mineruã partam, id est, cuius ludis quinquatribus, ut posset certare, adeptus est. Quo quid est absurdius, aut incõcinnius? an quæso uno asse quispiã assequatur, ut certare de eloquentia publicè poßit? Cæterũ Mineruale munus, quod & Mineruaì dicitur, innuisse Iuuenalis uideri potest, mercedulã magisterij scilicet à scholasticis dari solitam, potißimumq; arbitror ante quinquatria, per quos dies pueri uacabant. Vnde Horatius in extrema epistola:

Mineruale munus.

Ac potius puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo, gratoq; fruaris tempore raptim.

Sicuti Saturnalibus, & Calendis itẽ mos habuit. Quare de quinquatribus agens Ouidius in Fastis, ita inquit:

Quinquatribus à scholis uacandum.

Nec uos turba frri censu fraudata magistri
Spernite, discipulos attrahet illa nouos.

De Mineruali hoc munere, etiam diuus Hieronymus ita meminit in epistolã scribẽs Pauli ad Ephesios, quod etiã in Canonicis Decretis inuenias. Legant (inquit) Episcopi, atq; presbyteri, qui filios suos secularibus erudiũt literis, & faciunt illos comœdias legere, & Mimorũ turpia scripta cantare, de ecclesiarum sumptibus forsan eruditos, & quod in corbonã pro peccato uirgo, uel uidua, uel substãtiam suã totam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calendarũ strenam, & Saturnalium sportulam, & Mineruale munus grãmaticus, & rhetor aut in sumptus domesticos, aut in templi stipes, aut sordidũ conuertit in lucrum. Quas autem Saturnaliũ sportulas uocat Hieronymus,

Saturnalium sportulæ.

mus, has nomine absoluto Saturnalitia Tertullianus. Varro quoq; in tertio libro rerũ rusticarum, sic de Mineruali. Axius: Merula mi, inquit, recipe me discipulũ uillaticæ pastionis. Ille: Qui simul ac promiseris Mineruãl incipiã (inquit) id est cœnã. Ludit enim Merula hic apud Varronem, quoniamq; Axius discipulum se uelle recipi dixerat, ipse sibi Mineruãl promitti postulat, quasi magistro. Cœnã autẽ iocosè Mineruãl appellauit, quia magisterij merces. Næ fortè igitur poëtæ sensus hic erit: eum quoq;, qui semel præceptori Mineruãl porrexerit, quod per assem designatur, id est qui paucis diebus rhetori, aut grammatico operam dederit, optare totis quinquatribus, quæ festa erant Mineruæ ingeniorum præsidis, non modicũ quippiam, sed eloquiũ, & famã Demosthenis, aut Ciceronis. Saturnalitia. Mineruãl.

CVIVSMODI SVNT VERSIculi, in quibus (ut ait Martialis) Echò Græcula recantet. CAP. XXII.

MArtialis in secũdo epigrammatũn de supinis quibusdam, superuacuisq; carminibus agens, in queis multus labor, minima laus faciendis, hoc quoq; inter cætera scribit. Supina carmina.

Nusquam Græcula quod recantat Echò.

Domitius autem Græculam accipit Echò, uocem Græcam insertã, quasi se neget Martialis Græcis uspiã uerbis uti in suis epigrãmatis, quod contrà deprehenditur. Aut nos igitur coniectura fallit, aut innuũtur uersiculi quidam, sic facti, ut in extremis responsitationes ex persona ponãtur Echûs, sententiam explentes, & morem tuentes illius ultima regerẽdi. Quales etiam uernaculos ipsi quospiã fecimus, Politiani opera lingua uernacula.

Henricus musicus. *mus, qui nunc à musicis celebrantur, Henrici modulaminibus commendati, quosq; etiam abhinc annos ferme decem Petro Contareno Veneto patritio non inelegantis ingenij uiro, mirè tum desideranti, nonnullisq; alijs literarum studiosis dedimus. Sed & extant Græci quoque Gauradæ cuiusdam antiqui poëtæ, quos & apponam.*

Ἀχὼ φίλα μοι συγκαταίνεσόν τι. τί;
Ἐρῶ κορίσκας, ἀλλ' ἐμ' οὐ φιλεῖ. φιλεῖ.
Πρᾶξαι δ' ὁ καιρὸς καιρὸν οὐ φέρει. φέρει.
Τὺ τοίνυν αὐτᾷ λέξον ὡς ἐρῶ. ἐρῶ.
Καὶ πίστιν αὐτᾷ χρημάτων τὺ δός. τὺ δός.
Ἀχὼ τί λοιπόν; ἢ πόθου τυχεῖν. τυχεῖν.
Echo chara mihi assona aliquid. quid?
Amo puellam, illa uerò me non amat. amat.
Faciendi uerò tempus occasionem non patitur. patitur.
Tu igitur ipsi dic quòd amo. dicam.
Et fidem ipsi pecuniarum tu da. tu da.
Echo quid reliquum? an uoto potiri? potiri.

LEGENDVM APVD MARTIALEM *Cum compare mulo, quod pleriq; Cum compare gibbo: simul explicata ratio in eo, sensusq; uerior.* CAP. XXIII.

MArtialis epigrammatωn sexto:
Non aliter ridetur Atlas cum compare gibbo.
Sic enim & uulgò legunt omnes, & pro rectissimo exponunt, quicunq; sunt in cultu literarum celebriores. Nos contrà in codicibus plerisq; ueteribus, minusq; uacillantis autoritatis, & fidei sic inuenimus. Nõ aliter ridetur Atlas cum compare mulo. Mulo, inquã, non gibbo. Ne' ue sur- Surda testimonia. *dis (quod aiunt) agatur testimonijs, in hac ipsa gẽtis Medicæ bibliotheca publica codex habetur uetustissimus,*

Lango

Langobardis literis, quem & Domitius olim Florentiæ pellegit. Sed & Veronæ mihi pagellas quaspiā antiquißimi item uoluminis Bernardinus quidā adulescens, ut tum uisus est haud illiberalis, Domitij ꝓpinquus, cōmodauit, cum quidē unà esset mecum Baccius Vgolinus absolutissimi uir ingenij, candidißimiq;. Neq; non Romæ quoque uolumen itē Martialis, Langobardis characteribus ostēdit, legēdumq; nobis indulxit Bernardinus Valla, uir & carminum studio, & iuris scientia, & generis nobilitate, atq; opibus, prætereaq; humanitate quapiā non uulgari celebrandus. Quin Florentiæ item præter hos, alium codicem primæ nobilitatis ciuis Pandulfus nobis Oricellarius semiueterē dedit utendū, in queis utiq; singulis hanc, quam dicimus scripturam reperias. Neq; autem diffitear etiam illam superiorem in uno, alteroq; non planè nouo exēplari uidisse me, sicuti in eo quod Romæ in Palatina bibliotheca, mediæ antiquitatis, & itē in altero tum quidem quū legebamus Frācisci Saxetti Florētini negotiatoris, nunc autem Taddæi Vgoleti Parmensis, humani, doctiq; uiri, qui regi Pannonum Matthiæ regij prorsus animi principi libros, ornamentaq; alia Florentiæ nobis ista prodētibus procurabat. Nam in eo, quē mihi nuper doctus utraq; lingua uir Bernardus Michelotius ab nescio quo sibi Perusino commodatum dedit inspiciendum, gippo scriptum corruptius adnotaui. Quare quum superiorem illam ueluti constantem, solidamq; reperiamus in melioribus scripturam, quærendum uidetur, quid sibi Atlas postulet cū cōpare mulo, quáue causa perinde rideatur uti Maurus elephanto uehens. Porrò Atlantem de

[Margin notes: Bernardinus propinquus Domitij. — Baccius Vgolinus. — Bernardinus Valla. — Pandulfus Oricellarius. — Taddæus Vgoletus. — Bernardus Michelotius. — Atlas.]

Iuuenalis uerbis, nanum quendã, pumilum'ue fuisse temporibus illis, haud ignoratũ colligimus. Sic enim inquit:

-Nanum cuiusdam Atlanta uocamus.

Vt ex contrario per deridiculum sit Atlas appellatus, qui foret pumila statura, sicuti

-Canibus pigris, scabieq; uetusta
Turpibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit tigris, pardus, leo, si quid adhuc est
Quod fremat in terris uiolentius-

Sed & muli cùm pumili, uel mulæ, tum in precio sunt, inq; delicijs habitæ. De queis in distichis idem Martialis:

His tibi de mulis non est metuenda ruina,
Altius in terra penè sedere soles.

Siquando igitur nanus hic Atlas, mulo cõsimiliter nano, & compare sibi utebatur, uersimile est rideri solitum publicitus, sicuti etiam Maurus niger derisui uulgo, quoties concolorem sibi elephantum inscenderat. Vnde inquit idem in primo:

Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro bellua nil negat magistro.

Conuenit autem proposito, argumẽtoq; poëtæ in eum, qui iuuenis, & ualidus, & pauper, lectica identidẽ tamẽ à sex, & ipsis iuuenibus ualidis, pauperibusq; gestabatur. Atque ut illi superiores, nihilo ipse secius cunctis deridendi sui dabat occasionem.

QVAEDAM SVPER HECALE anu in memoriã data: deq; poësi Callimachi: tum ex epigrammatis Priapeis expositus locus, & itẽ alter apud Statium: quodq; uitiosè legitur de eo in Apuleianis codicibus. CAP.

CAPVT XXIIII.

Aequalis tibi, quam domum reuertens
Theseus repperit in rogo iacentem.

VErsiculi sunt hi de Priapeis epigrãmatis, per quos, aut ego fallor, aut Hecale anicula demonstratur, à qua Theseus olim adulescens hospitio comiter acceptus est. Vnde sacrũ quoq; Hecalesion per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non sine ipsius Hecales honoribus. Quam etiam Hecalenen diminutiua forma uocabãt, quoniã ipsa quoq; adulescentem adhuc Thesea salutare aniliter, & huiuscemodi excipere diminutiuorum blanditijs consueuisset. Quoniã autem proficiscẽte ad pugnam Theseo, sacrum Ioui pro illius reditu uouerat, ac prius quàm reuerteretur, ipsa obijt diẽ, uicẽ hãc Thesei iussu pro hospitalitate recepit, sicuti Philochorus memoriæ prodidit. Qua de re Plutarchus in Thesei uita commeminit. Cæterùm de ea iustũ poëma Callimachus fecit Hecalen nomine, sicuti innuit item uersiculus ex notißimo epigrammate.

Hecale.

Hecalesion sacrum.

μέλπω δὲ γραὸς τῆς φιλοξένου τρόπους
Modulor uerò anus hospitæ mores.

Multiq; paßim reperiũtur autores Hecalen citantes Callimachi. Nam & herbas edules enumerat aliquando Plinius, quas rustica illa Hecale apud Callimachũ apponat: sicuti Crethmon in lib. xxvj. Sicuti etiã Sonchon in xxij. quamuis in nouis codicibus Hecate sit ibi, non Hecale: uestigium autẽ ueræ lectionis manet adhuc in antiquis eis, qui sunt in publica gentis Medicæ bibliotheca. Quin ubi Callimachus in Apollinis ait hymno,

Crethmon Sonchon.

ὁ φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν.

Οὐκ

Οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδὸν, ὃς οὐδ᾽ ὅσα πόντος ἀείδει.
Inuidia Apollinis in aures Clandestina dixit:
Non admiror illum cantorem, qui neq; quanta Pontus canit.

In eum locum sic interpres propemodũ: Per hæc, inquit, illos accusat, qui sic in eum cauillarentur, quasi magnum facere poëma non posset. Vnde coactus est Hecalen facere. Verba interpretis ita sunt. Ἐγκαλεῖ διὰ τούτων τοὺς σκώπτοντας αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα, ὅθεν ἠναγκάσθη ποιῆσαι τὴν Ἑκάλην. *Id est,*
Accusat per hoc inuidos cauillantes in eum non posse condere magnum poëma, unde est coactus condere Hecalen.

Hinc nos in Nutrice.
Battiades Hecalen sonat, & Marathonia gesta.
Celsior assueto.
Sed & Statius in extremo Thebaidos de hac ipsa:
Nec fudit uanos anus hospita fletus.

Et Suidas Hecalen ait heroida quampiã esse apud Callimachum. Deniq; Apuleius in primo Metamorphoseos de eadẽ puto, Si cõtentus (inquit) lare paruulo Thesei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitium tenue. Neque autem ignoro, deprauatam ferè ubiq; esse scripturam, siquidem nõ Hecales anus, sed Ales anus, præcerptis aliquot literis, scriptum plerunque inuenies, ut in transcursu etiam Apulei locus emaculatus. *Apuleianos codices emaculemus, & lectorem ueluti superpondio dimittamus honustum.*

QVÀM MVLTA IN EPISTOLIS *familiaribus, quæ nunc habentur Ciceronis præpostera, tum quem in ordinem restituendæ.*

CAPVT XXV.

Nactus

NActus sum Ciceronis epistolarũ familiarium uolumen antiquißimum, de quo etiam suprà dixi, tum ex eo ipso, alterum descriptum, sicuti quidã putant Francisci Petrarchæ manu. Descriptum autem ex ipso liquet multis argumẽtis, quæ nunc omiserim: sed hic posterior, quem dixi, codex, ita est ab indiligẽte bibliopola conglutinatus, uti una transposita paginarum decuria, contrà quàm notata sit numeris deprehendatur. Est autem liber in publicis gentis Medicæ bibliotheca. De hoc itaq; uno quantũ coniiciam, cũcti planè quotquot extẽt adhuc epistolarũ earundũ codices, ceu de fonte, capiteq; manarũt, inq; omnibus præposterus, & peruersus lectionis ordo, qui mihi nũc loco restituẽdus, quasiq; instaurãdus. Quare adhibe quæso animũ, quicũq; liberalis has literas amplecteris. Igitur in libro octauo Cælij epistola ad Ciceronem, sic incipit: Certè, inquã, absolutus est, me repræsentante, pronuntiatũ est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoq; genere sentẽtijs. Vide modò, inquis. huc usq; ordo nondum interpellatus. Quæ autẽ statim sequũtur uerba, Literis ostẽderis, & cætera, diuersa prorsus à superioribus, atq; alterius epistolæ inuenias. Perge porrò ab ea ipsa epistola deinceps numerare sequẽteis, ad eã quæ sit quarta & uigesima, cuius ita principiũ, Nõ me Hercules, nihil unquã enim, quæ cũ superiore cõtinuatur, ut legas ita, Certè, inquã, absolutus est, me repræsentante, pronuntiatũ est, & quidẽ omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoq; genere sententijs. Vide modò inquis. Nõ me Hercules: Nihil unquã enim. Atque ita reliqua subtexe, donec ab ipsa, quam diximus alterius

Codex epistolarum Ciceronis.

esse epistolæ, perueneris ad sequentem decimã, cuius hoc initiũ, Sic tu, inquis, Hirciũ? quã eò usq; lege, dũ in uerba hæc incidas, Si ullã spem. quæ simul offenderis, totum hoc delebis, Aut in tecto uitij, cætera mihi probabũtur. Totũ hoc, inquã, delebis aut induces, quoniã aliena planè huic loco. Mox denuo recurres ad ea, quæ posita perperam sunt, in illa Cœlij, de qua primitus dictũ, atq; ita cõtinuabis lectionẽ, Si ullã spem literis ostenderis. ita tractim legens, ad epistolã peruenies tertiã ab hac, & uigesimam, sic uidelicet incipiẽtẽ, Duabus eius epistolis respõdebo. clausamq; hac fini, Si enim nihil est in parietibus, aut in tecto uitij, cætera mihi probabũtur. Post eam, quæ statim cõsequi debet epistola, quæ nũc ab illa undecima, sic ordines, Delectauerunt me tuæ literæ. Comprobat hunc ordinem quem posuimus, non solũ codex uterq;, uel ille antiquus, uel hic ex eo statim natus, à quo cæteros quoque omneis bibliopolæ uitio deprauatos liquet, sed intellectus etiam, sensusq; ipse luce clarior, sic ut acutius inspicienti quicquid usquã prorsus obscuri est, ambiguiq; tollatur.

VERSICVLI IN FASTIS E' Græco super uite & capro: tum parodia quæpiam obscurior apud Suetonium.

CAPVT XXVI.

Ouidij locus. OVidius in primo Fastorum.

Sus dederat pœnas, exemplo territus horum
 Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in uite prementem,
 Talia non tacito dicta dolore dedit.
Rode caper uitem, tamen hinc cum stabis ad aras,

In tua quod ſpargi cornua poßit, erit.

Nimirùm hi duo uerſiculi de Græci poëtæ diſticho perquàm inclyto, feſtiuoq; facti, quod in primis celebre fertur, & uolitat docta per ora uirûm. Nam cùm dixiſſe quempiam illa memorat, ipſum nimirùm autorem carminis Euenum digito deſignauit. Loquitur autem in Græcis uerſiculis uitis ipſa, ſic ſcilicet,

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ τράγε θυομένῳ.

Et ſi me comederis ad radicem, tamen adhuc fructum producam,
Quantum inſpergi tibi hirce immolato, ſup. ſatis.

Vertit hos nimirùm quàm potuit ad unguem poëta ingeniosißimus, & ſunt tamen in Græco nonnulla, quæ noſter parum enarratè. Quin ſi ueris concedendum, tranſmarinam illam neſcio quam Venerem, ne attigit quidem noſter. Quod uitium, linguæ potius minus laſciuientis, quàm parum copioſæ. Sed quoniam in Græci huius diſtichi mentionem incurrimus, afferamus etiam quod apud Suetonium in Domitiano eſt, ut obiter illi quoque non in obſcuro loco, lucem interpretationis inferamus, uelutiq; auctarium demus merce ipſa neutiquam uilius. Verba igitur ita ſunt: Vt edicti de excidendis uineis propoſiti gratiam faceret, non alia magis re compulſus creditur quàm quòd ſparſi libelli cum his uerſibus erant, Suetonij locus.

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Et ſi me comederis ad radicem, tamen adhuc fructum producam,
Quantum infundi Cæſari immolato, ſup. ſufficiat.

Quod enim ſuprà uitis capro minitabatur, hoc eadē nūc Cæſari

Cæsari: pulcherrima, hercules, parodia: Vel si me, inquies, ad radicem comederis, tantū tamen uini producam, quantū immolando Cæsari poßit infundi. Mos enim ueteribus uti capitibus stantiū sub ictu, cultroq́; uictimarum uinum infunderetur. Sic apud Maronem uidelicet:

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis uaccæ media inter cornua fundit.

Igitur neci Domitianum Cæsarem per hos uersiculos libelli destinabāt: quoniam, ut Suetonius idem scribit, Ad summam quondam ubertatē uini, frumēti uerò inopiam, existimās nimio uinearum studio negligi arua, edixit ne quis in Italia nouellaret, utq́; in prouincijs uineta succiderētur, relicta ubi plurimū dimidia parte, nec exequi rem perseuerauit. Meminerint autem studiosi nos in hoc inuento, non uno duntaxat nomine in commune cōsuluiße, quoniā in plerisq; adhuc Suetonij codicibus, etiamq́; nōnullis ueteribus, nō modò Græcos hos uersiculos non inuenias, sed ne uestigium quidem, ac ne locum etiā quò se recipiant. Sed eos nos quoniam tenebamus iampridem, utpote lepidißimos, facilè mox de obsoletis, mendosisq́; exemplaribus singulas pensitando, paulatimq́; nūc agnoscendo, nunc restituendo literas peruestigauimus.

VERBA IN CICERONIS EPISTOLA ex Ennij Medea, de Græca Euripidi.

Euripidi genitiuo.

CAPVT XXVII.

Cic. locus.

Cicero in epistola ad Trebatium, Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthū arcem altam habebāt matronæ opulentæ, optimates, quibus illa manibus gypsatißimis p̄suasit, ne sibi uitio

Gypsatißimæ manus.

uitio illæ uerterent, quòd abesset à patria. Nam *multi suã rem bene gessêre, & publicã, patria procul. Multi, qui domi ætatẽ agerent, propterea sunt improbati. Nemo ex his, quorum edita sit sententia, suspicatus est adhuc, non esse ista planè Ciceronis uerba, sed poëtæ alicuius magis, cui liceret uti uocibus illiusmodi, figurisq́;, ceu sunt illa, quæ* Co*rinthũ arcem altam habebant, & matronæ opulẽtæ optimates, neq; saltẽ hoc uiderũt* I*ambos adhuc in his uersibus extare integros duos, aliorumq́; quasi discerpta membra ueluti noscitari.* Nos *hæc ex Ennij* Medea *uerba esse collegimus, nõ quidẽ suo prorsus ordine, sed quo cõmodissimũ* C*iceroni fuit, allegata.* Nam *quum de Græca* Euripidi *uersam ab* Ennio Medeã *in Latinũ cognouissemus, sententiã ꝑtinus horũ uerborũ de ipsa nimirũ* Euripidi *tragœdia, quãdo illius* E*nnianæ iacturã fecimus, libuit aucupari.* Sic *igitur in ea fabula cũ matronis* C*orinthijs loquẽs inducitur* Medea, *uti persuadeat non sibi uerti uitio oportere, quòd absit à patria, quãdo multi, inquit, honesti etiã procul à patria, multi cõtrà domi fuerũt inglorij.* Nam *malè audiebãt peregrinæ fœminæ, unde illud* C*omicũ,* A*deon' est demẽs, ex peregrina? Similiter tacere posse ait* Parmeno, *Samiã fuisse* T*haidis matrẽ, tunc* A*thenis uictitantis.* V*ersiculos autem* Euripidis *ipsos, ex* Medeæ *persona, nequis fortasse desideret, hic adscribemus.* Terentius in Andria.

Κορίνθιαι γυναῖκες ἐξῆλθον δόμων,
Μή μοί τι μέμψησθ᾽, οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
Σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο
Τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις, οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς
Δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥαθυμίαν.

Corinthiæ fœminæ egressæ sunt domos,
Ne mihi quippiam crimini uertatis, noui enim multos mortalium
Honestos factos, illos quidem ab oculis,
Hos uerò in externis, sed homines ab otioso pede
Infamiam sibi contraxerunt, & ignauiam.

Quod autem diximus poëtam Ennium de Græco uertisse tragœdiam Euripidi Medeā, partim de uerbis Ciceronis coniectamus, qui sic ait in primo de bonorum, malorumq́; finibus. Quis enim tam inimicus penè nomini Romano est, qui Ennij Medeā, aut Antiopam Pacuuij spernat, aut reijciat? Qui se ijsdē Euripidi fabulis delectari dicat, Latinas literas oderit? partim etiā quòd Ennianæ tragœdiæ principiū multis locis, ut à Quintiliano uolumine quinto, ut à Cicerone in libro de Fato, ut item ab alijs autoribus identidem citatur, sed nusquā tamen longiore tractu, quàm in rhetorico secundo eiusdem Ciceronis ad Herennium. (Rhetorici ad Herennium.) *Quod hîc ex codicibus uarijs emendatum subscribimus, ut illustretur obscuritas locis aliquot in lingua Latina oboriens, quoties unus, aut alter de eius tragœdiæ principio uersus allegatur, suppresso autoris nomine, simulq́; intellectu suspenso. Locus ipse apud Ciceronem sic est: Ne Ennium, inquit, & cæteros poëtas imitemur, quibus hoc modo loqui concessum est:*

Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna ad terram trabes,
Ne'ue inde nauis inchoandæ exordium
Cœpisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua Argiui uecti, delecti uiri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis imperio regis Peliæ per dolum.
Nam nunquàm hera errans mea domo efferret pedem

Medea

Medea animo ægro, amore sæuo saucia.

Est autem trabes in uersiculo secundo, singularis nu-meri, quemadmodum & Priscianus legit libro septimo. Vetustißimi enim (ut ipse inquit) etiam trabes pro trabs proferebant. Euripidi uero tragœdiæ principium si cum Ennianæ conferas, feceris arbitror operæpretium, quod & subnectam. Trabes.

Εἴθ' ὤφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος
Κόλχων ἐς αἶαν, κυανέας συμπληγάδας,
μηδ' ἐν νάπαισι Πηλίου πεσεῖν ποτε
τμηθεῖσα πεύκη, μηδ' ἐρετμῶσαι χέρας
ἀνδρῶν ἀρίστων, οἳ τὸ πάγχρυσον δέρος
Πελίᾳ μετῆλθον, οὐ γὰρ ἂν δέσποιν' ἐμή,
Μήδεια πύργους γῆς ἔπλευσ' Ἰωλκίδος,
ἔρωτι θυμὸν ἐκπλαγεῖσ' Ἰάσονος.

Vtinam Argus non prouolasset nauigium
Colchorum in terram, Cyaneas Symplegades,
Neque in syluis Pelij cecidisset unquam
Secta picea, neque remos egissent manus
Virorum præstantissimorum, qui aureum uellus
Peliæ petierunt, non enim hera mea
Medea ad turres terræ nauigasset Iolcidis,
Amore animum perculsa Iasonis.

PANICI TERRORES QVI *uocentur, eoq; locupletißimi citati te-stes.* CAP. XXVIII.

IN *Ciceronis epistola ad Tyronē, quæ posita in extre mo familiariū uolumine, sic scriptum est:* Et si Atticus *noster, qui quondam me commoueri* πανικοῖς intellexit, *idem semper putat, nec uidet quibus præsidijs philoso-phiæ septus sim, hercle quòd timidus ipse est,* θορυβοποιεῖ. Id est, perturbat.

Panica. *Panica uocãtur (ut arbitror) à Græcis repentini quidam terrores, & consternationes, quales utique lymphatici metus, usq; adeò irreuocabiles, ut non ratione modò, sed mente etiam careant. Quo item uerbo Cicero idem utitur in epistola ad Atticũ libro quinto. Scis enim, inquit, quædam πανικὰ dici. Facit item Higinius de Panico terrore mentionem, quo loco de capricorno his uerbis. Hic enim dicitur, cũ Iupiter Titanas oppugnaret, primus obiecisse hostibus terrorem, qui Panicos dicitur, ut ait Eratosthenes. quam fabulam & Germanicus innuit in Arateo commentario. Euripides in Medea sic ait:*

Καί τις γεραιὰ προσπόλων δόξασά που
ἢ πανός ὀργὰς, ἤ τινος θεῶν μολεῖν
Ἀνολόλυξε.

Et quædam uetula ministrarum opinata fortasse
Vel Panos iras, uel alicuius deorum mouere
Vlulauit.

Panos autem uocat iras Euripides, sicuti est apud antiquißimum ipsius interpretem, τὰ πανικὰ δείματα, *id est panicos terrores,* ὅτι τῶν τῶν αἰφνιδίων φόβων καὶ ταραχῶν αἰτίαν τῷ πανὶ ἀνατιθέασιν. *Quoniam, inquit, repentinorum terrorum, & consternationum causam deo Pani tribuunt. Et apud Synesium in libro de prouidẽtia, sic inuenio fermè,* καὶ πανικοὶ θόρυβοι μεθ' ἡμέραν τὸ στράτευμα κατελάμβανον. *Et Panici tumultus interdiu exercitum occupabant. Quo loco ampliter etiam cuiusmodi essent hi deniq; terrores, explicatur. Quin interpres etiã nescio quis ita uerba hæc ipsa Synesij enarrat, ut Panicos appellari terrores dicat, cùm repente in exercitu uiri, equiq; perturbãtur, nulla comparente causa. Solent enim,*

inquit,

inquit, fœminæ ui numinis instinctæ, Panos *orgia clamoribus concelebrare, quibus utpote repentinis metu audientes afficiantur. Sed &* Nicetes Choniates *non asperna=* Nicetes rhetor.
bilis omnino inter Græcos autor, Panicorũ meminit phantasmatum, in oratione quapiam sua. Theon *quoq; Arati* Theon.
poëtæ interpres, militasse ait Pana *deum aduersus* Titanas, *primumq; eum uideri concham illam tortilem, & turbinatam, qua pro tuba utuntur, inuenisse, quæ Græcè* Cochlos *appellatur, factumq; ipsius opera, uti se armandi so* Cochlos.
cijs interim fieret copia, dum sonitu quocunq; illo, qui Panicos *uocatur, in fugam* Titanes *agebãtur. Sed &* Nonnus *poëta* Dionysiacõn x. *furentem describens* Athamanta, *nunc insano* Panos *flagello furiatũ ait, nunc intra ipsius aures bombum illum insonuisse* Panici Saturnij *flagelli. uerba ita sunt:*

Οἰστρηθεὶς Ἀθάμας μανιώδει Πανὸς ἱμάσθλῃ.
Αἰεὶ δέ οἱ ἔνδον ἀκουῆς.
Agitatus Athamas insano Panos uerbere.
Semper uerò ipsi intra aurem.

Et *item.*

Πανιάδος κρονίης ἐπιβόμβεε δοῦπος ἱμάσθλης.
Panici Saturnij insonat bombus flagelli.

Quo autẽ nunc piaculo Valerij Flacci *pulcherrimos poëtæ uersus taceam super hoc ipso, positos in libro* Argonauticõn *tertio:* Dant, *inquit, æthere longè*
Signa tubæ, uox & medijs emissa tenebris.
Hostis habet portus, soliti rediere Pelasgi,
Rupta *quies, deus ancipitem lymphauerat urbem*
Migdoniæ Pan *iussa ferens sæuissima matris,*
Pan *nemorum, belliq; potens, quem lucis ab oris*

Antra tenent, patet ad medias per deuia noctes
Setigerum latus, & toruæ coma sibila frontis.
Vox omnes super una tubas, qua conus, & enses,
Qua trepidis auriga rotis, nocturnaq; muris
Claustra cadunt, talisq; metus non Martia caßis,
Eumenidumq; comæ, non tristis ab æthere Gorgo
Sparserit, aut tantis aciem raptauerit umbris.
Ludus & ille deo, pauidum præsepibus aufert
Cùm pecus, & profugi sternunt dumeta iuuenci.

Quin libro etiam sexto apud eundem barbarus quispiam ad terrorem incutiendum simulachra Panos prætulit.

Hispidus inq; dei latuit terrore Lycæi.

Sozimus historicus. *Sed & Sozimus historiæ Græcus autor in libro tertio, monstroso aspectu quempiam apparuisse pellitum dicit, Albanis, Romanisq; prælium commissuris. Etenim deum*

Pan belliger. *Pana belligerum fuisse, uel ex argumento Nonni cognoscimus, uel ex Theocriti fistula, nam in ea sunt ista quoq; uerba de Pane deo.*

Οὗ αἶθε πάρος φρένας τέρμα σάκους.
Cuius inflammauit quondam animum umbo clypei.

Eundemq; fuisse Atheniensibus auxilio contra Persas cùm alibi legimus, tam in ea ipsa, quam diximus, fistula, his uerbis:

Ὅς σβέσεν ἀνορέαν ἰσωνύμαν
Παπποφόνου, τυρίης τ' ἀφείλετο.
Qui extinxit arrogantiam eiusdem nominis
Cum auicida, à Tyriaq; abstulit.

VNDE SINT APVD OVIDIVM *Teuthrantia turba Thespij uocatæ filiæ.*

CAP. XXIX.

Ouidius

Ovidius in epistola Deianiræ ad Herculem.

Nec tibi crimen erunt Teuthrantia turba sorores,
Quarum de populo nulla relicta tibi est.

Notissima quidem fabula, etiamq; à Diodoro prodita super Thespij natabus ab Hercule compressis. Cur autem Teuthrantia turba uocentur, hoc tam plerisq; incompertum, atq; ignotum est, ut audeant literatores pro illo teu- Teuthrantia turba. *thrantia, Thespeia reponere, nimis quàm improbè, inscitéq;. Nos de eo inuenimus apud Eustathium Homeri interpretem, ubi maxime Catalogum enarrat:* φησὶ δὲ ὁ τῶν ἐθνικῶν συγγραφεὺς ὅτι κτίσμα ἐστὶν ἡ Θέσπεια Θεσπιάδου, κατὰ δέ τινας Θεσπίου υἱοῦ Τεύθραντος τοῦ Πανδίονος. *Ex autoritate scilicet cuiuspiam, qui de gentibus conscripserit, Thespiam tradit à Thespiade fuisse conditam, sicut au-* Thespia. *tem nonnulli scribant à Thespio Teuthrantis filio, Pandionisq; nepote. Quare Teuthrantia turba Thespij uo-* Teuthras. *catæ filiæ ab auo Teuthrante. Denique & Aeschylus in tragœdia Agamemnone Thespiam, urbem Teuthrantis appellauit.*

VOCABVLA INVENTV RAra, nec tamen *singularia, Cucuma, Proseucha, Scruta.* CAP. XXX.

Vocabula quæpiã sunt ita rara inuentu, ut si iterum in ea incidamus, ob id fecisse operæpretium uideamur, quoniam singularia credebantur, sicuti est cucuma apud Martialem in hoc hemistichio, Cucumã fecit Ota- Cucuma. *cilius. Nam sic in Satyrico legimus Petronij Arbitri, Tum illa carnis etiam paululũ delibat, & dum coæquale natalium suorum sinciput in carnarium furca reponit,*

fracta est putris sella, quæ staturæ altitudinem adiecerat, anumq́; pondere suo deiectam super focum mittit. Frangitur ergo ceruix cucumæ, ignemq́; conualescentẽ restinguit, atq; totam faciem excitato cinere perfudit. Ex eoq; inclinatum diminutiuum cucumion inuenio apud Arria-
Cucumion. *num in libris de Epicteto, quo maxime capite* περὶ κυνισμοῦ, *hoc est de Cynica professione loquitur, atque adeò uerba Arriani ponam,* δεῖ αὐτὸν κουκούμιον ἔχειν ὅπου θερμὸν ποιήσει τῷ παιδίῳ ἵν' αὐτὸ λούσῃ. *Habere, inquit, eum cucumion oportet, ubi calfactet puero, quo ipsum lauet. Cucumion dixit Græca consuetudine, quod nos cucumu-*
Proseucha. *lam non inconcinnè. Sed & Proseucha tantùm apud Iuuenalem inueniri uocabulum pro loco mendicabulorum putatur, cùm tamen Cleomedes in secũdo circularis inspectionis libro, aduersus Epicurum differens ita propemodùm loquatur. Ex ijs nonnulla è lupanaribus ascita, quædam simillima his, quæ in Cerialibus à fœminis dictitãtur: alia uerò ex media proseucha, atque ab ijs ipsis, qui illic mendicant desumpta, Iudaica planè, & retrita, longeq́;*
Scruta. *etiam reptilibus humiliora. Sed & Scruta dixit Horatius quidem semel in hoc uersiculo:*

Vilia uendentem tunicato scruta popello.

Dixit iterum quantũ uideam Sidonius Apollinaris libro epistolarum septimo per hæc uerba: Nunc quædam friuola, nunc ludo apta uirgineo scruta donabat.

QVID SIT ILLVD APVD IVuenalem, tanquã habeas tria nomina: quodq́; manu emißi patronorum sibi nomina imponebãt: deq́; in nomẽ adoptando ex testamẽto. CAP. XXXI.

Et pon

ET ponêre foris, si quid tentaueris unquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina.

Sanè Domitius idẽ (nam cæteros omitto interpretes, cum ipso ut præfractiore cõgredior) Domitius igitur sic hunc ex quinta Iuuenalis satyra locũ enarrauit. Si uelles, inqt, loq, quasi tu quoq; unus esses ex nobilibus: quasi innuat, quòd tantum his, qui nobiles sunt, loqui liceat. Nobilitas enim cognomine, agnomine, & nomine designabatur, C. Iulius Cæsar. Hactenus ad uerbũ Domitius. Cæterũ tria nomina, nec soli habebant nobiles, nec uniuersi, sed hi potius arbitror, qui è seruitio manumittebantur. Quocirca sensus quoq; uel ob id acutior, atq; concinnior, ut cõuiuator ne liberũ quidẽ putet, ne'ue pro libero fari æquũ censeat, quẽ sibi cõuiuam uocauerit. Hoc si nõ autores haud lubricæ fidei cõprobant, uincor nihil esse Domitio pẽsitatius. Artemidorus igitur Ephesius, siue is Daldianus dici mauult, in libro de somniorũ cõiecturis primo, Græcè ille quidẽ, sed ad hanc sententiam: Noui autem quendam, inquit, seruũ hominẽ, qui sibi habere tria uirilia uisus: Dein uerò liber factus, eo pacto tria pro uno habuit nomina, duobus assumptis patroni nominibus. Hæc Artemidorus. Septimius quoq; Florẽs Tertullianus in libro de resurrectione sic ad uerbũ: Oro te, inqt, si famulũ tuũ libertate mutaueris, quia eadẽ caro, atq; anima permanebunt, quæ flagellis, & cõpedibus, & stigmatibus obnoxiæ retro fuerãt, idcirco'ne illas eadẽ pati oportebit? nõ opinor. Atqui & uestis albæ nitore, & anuli aurei honore, & patroni nomine, ac tribu, mensáq; honoratur. Hinc illud opinor Persianum: Exit Marcus Dama. Probat morem Cicero

Nomina tria quibus.

Persij locus.

Cicero locus.

quoq; epistolarũ ad Atticũ uolumine quarto, sic scrib De Eutycide gratũ, qui uetere prænomine, nouo nomi T. erit Cæcilius, ut est ex me & te iunctus Dionysius M. Põponius. Sed ut obiter hũc quoq; Ciceronis nõ inobsc rum locũ interpretemur, nosse oportet etiã morẽ fuisse ut hæredes testamẽto in nomẽ, familiamq; adoptarentur Sicuti est à Cæsare C. Octauius, quẽadmodum scribit & Suetonius in Iulio. Quocirca post eã diem semper est ille Cæsar, ut in epistolis quoq; Bruti ad Ciceronẽ, appellatus. Quẽadmodũ & Q. Scipio collega in cõsulatu Pompei, qui cùm filius Nasicæ foret, ex testamẽto in Metelli Pij genus adoptatus, eius etiã noĩe uocabatur: sicuti in libro historiarũ xl. scribit Dion. Quare etiã T. Põponius Atticus hæres relictus à Q. Cæcilio ex dodrante, sicuti scribit Cornelius Nepos ĩ ipsius Attici uita, posteà ut est apud Varr. in secũdo de re rustica, ex T. Põponio Attico Q. Cæcilius Atticus est appellatus. Quare Eutychidẽ manumissum T. Cæciliũ Eutychidẽ uocauit, uetere prænomine suo, nam T. Pomponius olim dicebatur, nouo noĩe, quòd haud pridẽ Q. Cæcilius uocari cœperat. Sic seruus Dionysius, M. Pomponius Dionysius uocatus est, ascito Ciceronis prænoĩe, Attici noĩe. Sed & Milesius Alexander, cui Polyhistori cognomẽtũ fuit, Cornelius est etiã à Cornelio Lentulo appellatus, à quo uidelicet fuerat manumissus, sicuti quæ Suidæ dicũtur collectanea, testãtur.

Suidæ nomine collectanea.

RESTITVTA PLINIANIS CODICIBUS abolita pridem uox: quidq; poppysmos aut poppysma significent, quodq; mos poppysmis adorandi fulgetras. CAPVT XXXII.

Corrigendus

Corrigendus apud Plinium locus ex libro octauo & uigesimo naturalis historiæ, capite secũdo, quo tractatur, an sit in medendo aliqua uis uerborum: subducta enim uox una, qua uetus indicatur consuetudo, uetustiore quoq; testimonio cõprobata. Sic autẽ pleriq; codices habent: Fulgetras adorare cõsensus gentium est. Sed in uetustis duobus exemplaribus, ex ipsa Medicæ gẽtis nobili bibliotheca, sic scriptum: Fulgetras autorare poppysmis consensus gentium est. Quam lectionẽ uel Aristophanes facetißimus poëta confirmat in comœdia, cui σφῆκες *inscriptio. Nam apud eum Philocleo quidam senex ita loquitur, ut se dicat poppyssantibus (liceat autem sic uerbo uti) fulguraturum. Tum interpres antiquißimus morem hunc esse ait, uti ad fulgetras poppyssetur. Verba Aristophanis hæc sunt:* κ᾽ ἀναστράψω ποππύζουσιν. *Tum interpres hæc,* ἔθος ταῖς ἀστραπαῖς ποππύζειν. *Quemadmodum ergo apud Iuuenalem, Martialemq́; poëtas poppysma legitur, & poppysmata, sic apud Pliniũ poppysmus à casu recto, qui sit poppysmus. Est autem factitia de sono uox, id significans, quo maxime nõdum perdomitis equis adulamur, uti Maximus in lexico, & Nicas item, & Suidas. Vtitur uerbo etiam Sophocles,* ποππύζετ᾽ ζευγηλάτρις. *sicut & Pollux meminit in septimo Onomasticῶn. Quin idem quoque in primo sisti equum poppysmo docet, hoc ipsum usurpãs uocabulum, quod & Plinius, qui tamen etiam libro eiusdem naturalis historiæ quinto trigesimoq́; sic ait: Similis & Nealcem successus in spuma equi, similiter spõgia impacta sequutus dicitur, cum pingeret poppyzonta, retinentẽ equum.*

Plinij locus.

Poppysmi.

Id est, uespæ.

Id est, Et affulgurabo poppyssantibus.

Id est, Mos fulgetris poppyssare.

Id est, Poppyssat mulier aurigans.

Dexippus etiam Platonicus philoſophus in dialogo, qu edidit in Ariſtotelis Categorias, ita ſcribit. ἤ τις ἄναρθρος ψόφος, ὡς ἐπὶ ποππυσμάτων.

Id eſt, Vel ſiqs inarticulat' ſtrepitus, ut in poppyſmatis.

CRAMBE QVAE SIT APVD Iuuenalem, ſuperq́; ea Græcum prouerbium.

CAPVT XXXIII.

Occidit miſeros Crambe repetita magiſtros.

Calderini de Cambre ſententia.

HVnc Iuuenalis uerſum Domitius idem Calderinus his uerbis enarrat. Cornelius de declamationibus ita ſcribit. Declamationes aut ex hiſtorijs trahebantur, ſicuti ſanè nõnullæ uſque adhuc: aut ex ueritate, ac re, ſiqua fortè recens accidiſſet. Itaq; locorũ etiã appellationibus additis proponi ſolebant, & ſic certè collectæ, editæq; ſe habẽt. Cambre igitur inſcriptio eſt declamationis à loco. Nam Crambe oppidũ eſt in Teuthrania Troadis, ut ſcribit Plinius, & è proxima regione eſt Lesbos, in qua Mitylenen occupauerunt tyranni, ut autor eſt Strabo, Nigeſsilus, & Megarogilus. Alcæus poëta eos carmine eſt inſectatus, unde aureum plectrum habuiſſe dicitur, autore Fabio. De tyrannis eiectis, Crambe declamatio ſemper erat repetenda à magiſtris.

Hæc placet ſententia, ut conueniat cum eo, quod dixit: Cùm perimit ſæuos claſsis numeroſa tyrannos.

Quòd alij à Crambo Scytharũ rege, cuius meminit Diodorus, Cramben declamationem deducunt, nulla ex parte accommodatum eſt. Hactenus igitur Domitius, tortuoſa prorſus, & tergiuerſanti oratione, cuius ex uerbis hæc deniq; colligitur confuſa neceſsitate ſententia: Cramben declamationem ab oppido Teuthraniæ appellari, quod

& à locis nomina declamationibus imponantur,& Mitylenen tyranni occupauerint, oppidum in Lesbo, ut id poëta uersiculo illo significet:
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nos igitur proponerentur nec´ne à ueteribus controuersiæ,locorũ appellationibus additis,non laboramus, quãuis hoc nõ Cornelius(ut ipse dicit) sed Suetonius Tranquillus scripserit in libello, quem de claris grammaticis, rhetoribusq; composuit,eumq; libellum,non ut Cornelij, Sed ut Suetonij Domitius quoq; ipse superius agnoscit, & suo se laqueo (quod dicitur) implicat, exponens (ut quidem sibi uidetur) uersiculum eiusdem satyræ:
Parte alia solum rus sati pone lacertæ.
Iam uerò Cramben (ut quod nũc instat agamus) esse inscriptionem,id nos planè pernegamus. Quin audacter pronũtiamus,neq; tale quippiã apud idoneos modò scriptores inueniri,neq; si maxime inueniatur, idcirco tamẽ ad tyrãnos eos,qui Mitylenen occupauerint, referendũ, cùm oppidũ Crambe nõ modò nõ in Lesbo, sed ne in insula quidẽ sit ulla. Quare,quod pace sua dixerim, nihil hac Domitij cõmentitia opinione,siquis modò eã diligẽter excutiat,dici,fingiq; potest aut absonũ magis,aut incõcinnũ,& ridiculũ,sic ut sese ipsa nullo impellẽte subuertat.Neq; aũt causa fuit,cur Mitylene ad Alcæum con surgeret,ut classis numerosa tyrãnos perimeret, quando inter primas cõtrouersiarũ materias, tyrãnicidarũ præmia numerat Cornelius in eo dialogo, quẽ de claris edidit oratoribus.Ita sibi oĩa tenebrarũ, & caliginis ĩgenia Domitius offundit, quoties uelut è nassa pisciculus nequit [Pace sua.]

quit

Atticus philosophus. quit exsinuari: quodq; Aristotelem facere docet Attic philosophus, nō inelegās Platonis propugnator, ut qu admodum sepia sparso sub oculos ipsos, manumq; pisc toris suo sibi succo elabitur, ita ille deprehendi metuens sentētias de industria obscuritatibus infuscet, hoc in hun hominē potius cōueniat, nūquàm magis, quàm cùm pen tenetur, inuoluētem semet, obnubilātemq; ambagibus, & quoddā sicut attramētum perplexitatis interuomentem Quòd aūt quidā uir alioq doctus, & industria sua ben de literis meritus, in cōmentario nuper edito de Gambra, Anathoq; affert ex Probo, ut ipse inquit, Iuuenalis interprete, fateor equidem, nec scire me quinā sit hic Probus, nec putare eum esse cuius Gellius, alijq; ex ueteribus meminerint. Fides ergo de eo apud autorē sit. Mihi tamen quod uidetur exponā breuiter: nam, ut ait ille nescio qui tragicus, ueritatis simplex oratio est. Græcum igitur hoc, arbitror, prouerbium Iuuenalis expreßit, δὶς κράμβη θάνατος. quo significatur, bis posita Crambe mors esse.

Sepiæ natura.

Græcum prouerbium.

Crambe. Crambe aūt braßicæ genus, ut fastidiū uidelicet repetitæ sæpius cōtrouersiæ denotaret, cū uulgò quoq; recalfacta braßica iam in prouerbiū fastidij cōceßerit. Maluit autē Græcū usurpare, quàm Latinū uocabulū poëta: uel quia tritius id Græcis, quàm Latinis prouerbiū, uel sanè quia species etiam quædā braßicæ propriè appellata Crambe, tenuioribus, ut est apud Plinium, folijs, & simplicibus, densißimisq;, amarior, sed efficacißima. Ipsius uerò Græci prouerbij mētionem Suidas facit, poniq; etiā in cōuiuijs Cramben docet, quòd sit ebrietati contraria, quēadmodum in libro de re rustica testatur Cato.

Vitiosè

VITIOSE QVAEPIAM IN EPIstola Ciceronis: deq; uocabulo quod est Sciamachia.

CAPVT XXXIIII.

RVsticum nimis, & illepidum, sordidumq; adeò planè uocabulum Ciceronis epistolam occupauit eam, quæ est ad Brutū isto principio: Mirabiliter mi Brute lætor. sic enim in ea legimus. Meæq; illæ uehemētes contētiones tanquam scientia adnihilatæ esse uideātur. Quod quidam tamen hactenus corrigūt, ut dicant tanquā si iam adnihilatæ esse uideātur. Consulāt quæso eruditi, peritiq; idoneorū uerborū, ueterumq; lectionum, consulant suum quisq; iudiciū, sensumq;, ac tū demū credere audeāt adnihilatas cōtentiones scriptū fuisse à Cicerone. Nos in codicibus duobus Medicæ familiæ, quorū suprà quoq; fidem allegamus, mēdosè id etiā, sed tamē ut erroris adhuc uestigiū nō sit abolitū, sic reperimus, Tanquā Sciamachalæ esse uideantur. Quare suspicamur legendū, sciamachiæ. Sunt enim sciamachiæ nihil sanè aliud, quàm umbratiles pugnæ. Sētit enim Cicero hoc, utiq; frigere iam se planè in senatu, nō succedētibus Bruto rebus, suasq; illas uehemēteis cōtētiōes sciamachias uideri. Vocabulū ipsum per q̃ est elegās apud Græcos, & magnopere usitatū. Quin Galenus quoq; medicus in libro secundo ὑγιεινῶν sic ait: Μεταβαίνειν δὲ καιρὸς ἐπὶ τὰ ταχέα χωρὶς εὐτονίας καὶ βίας, δρόμοι δ' εἰσὶ ταῦτα καὶ σκιαμαχία.

Sciamachiæ.

Id est, Sanatiuorum, uel salubrium.

Transire uerò tempus ad celeria absq; tensione, & uiolentia, cursus uerò sunt talia, & umbratiles pugnæ.

Inter celeres exercitationes, quæ tamē attētæ, uiolentæq; non sunt, etiā cursus adnumerat, & sciamachias. Deniq;

uel

uel Eustathius in Odysseæ commentario Rhapsodiæ tertiæ, de uerbo eo sic meminit:

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὲν ὑπὸ σκιᾷ μαχούμεθα, φαῦλον δηλοῖ οὐδὲν, οὐ μέν τοι καὶ τὸ σύνθετον σκιαμαχεῖν.

Similiter autem & hoc, quod dici solet, sub umbra pugnamus, fœdum nihil significat, & præterea neque ipsum compositum sciamachein, id est, in umbra pugnare.

Gellij locus.

Et M. Varro satyram unã è suis illis Menippeis Sciamachiam inscripsit. Hæc enim est apud Gelliũ uera ex antiquis exemplaribus lectio, non ut quidã etiã scribũt Criomachia. Quin paulò etiã suprà in epistola eadem Ciceronis, uocabulũ alterum, quod est ὄργανον, de Græca scriptura deprauatũ migrauit in Latinã. Nam pro eo, quod erat ὄργανον, factum iam optanon, neq; autẽ hoc quoq; ab ullo hactenus animaduertitur. Quare sic legeris: planè iam Brute frigeo. Organon enim erat meum senatus. ut quo pro organo Cicero, proq; instrumento utebatur.

Organon. i. instrumentum.

LOCVS IN M. VARRONIS: *& item alter in Columellæ libris rei rusticæ defensus à uitio: quædãq; super Euhemero inibi, & Iouis sepulchro, & Cretensibus addita: & locus apud Statium declaratus.* CAP. XXXV.

Varronis locus.

IN M. Varronis libro primo rerum rusticarum mẽdosè legitur illud: Arista, & granum omnibus ferè notum, gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Ephemeridis uersibus. Nam quod habent etiam, qui putantur emendatissimi codices, in Ephemeridis uersibus, hoc ego in uenerandæ uetustatis exemplari è publica gẽtis Medicæ bibliotheca sic inuenio: In Euhemeri libris uersis. Neque autem dubium est, Ennij

Euhemerus eiusq; libri.

ſacram hiſtoriam ſignificari à Varrone de Euhemero in Latinũ uerſam, quam uidelicet & Lactãtius identidẽ, & Euſebius citat, & Auguſtinus. Verba Lactantij de libro diuinarum inſtitutionũ primo ſic habent. Antiquus autor Euhemerus, qui fuit è ciuitate Meſſana, res geſtas Iouis, & cæterorũ, qui dij putantur, collegit, hiſtoriamq; contexuit ex titulis, & inſcriptionibus ſacris, quæ in antiquiſsimis templis habebãtur, maximeq; in ſano Iouis Triphyli, ubi aureã columnã poſitam eſſe ab ipſo Ioue, titulus indicabat. In qua colũna geſta perſcripſit, ut monimẽta eſſent poſteris rerum ſuarum. Hanc hiſtoriam interpretatus eſt Ennius, & ſecutus, cuius hæc ſunt uerba: Vbi Iupiter imperium Neptuno dat maris, ut inſulis omnibus, & quæ loca ſunt ſecundũ mare omnibus regnaret. Dein Lactantius idem locos Ennij nõnullos, de hac ipſa hiſtoria iterũ atq; iterũ adducit, quos equidẽ breuitati ſtudens præteribo. Quin ipſius quoq; Euhemeri uerba Sextus item allegat Empiricus, Pyrrhoniorũ maxime uolumine quarto, uocatumq; ait Atheon, ſicuti Melium Diagoran, Prodicũ Ceum, Theodorum Cyrenaicum, complureiſq; alios. Ac de eo quoq; Timon Phliaſius (ut arbitror) ſic ait:

Euhemerus eiusq; libri.

Atheon.

Εὐήμερος γέρων ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψύχων.

Euhemerus ſenex inſolens iniquos libros effutiens.

Sed his omiſsis, illud utiq; acrius inſpiciendũ eſt apud Columellam quoq; libro x. capite autem tertio, ubi de apibus agitur, bis Homerum citari pro Euhemero in peruulgatis codicibus, quod & uetuſtiſsimus indicat liber de priuata familiæ Medicæ bibliotheca, literis Langobardis exaratus, & item alter è publica eiuſdem gentis, quem de uetu-

Columel. locus.

N.Nicolus. *sto exemplari Nicolaus Nicolus uir doctus, & diligens sua manu perscripserit, tũ & ratio astipulatur, cui nulla resistũt claustra: siquidẽ apud Homerũ fabula nulla istiusmodi de apibus reperitur, ac uerisimile est scriptum fuisse ab Euhemero potius, qui Iouis historiã cõposuerit, cuius apes illæ fuisse nutrices prædicantur. Quòd autem apud hunc ipsum (ut arbitror) Euhemeron, de quo suprà diximus, scriptum repererat poëta Callimachus in sacra eadẽ*

Iouis sepulchrum. *historia, Iouem in Creta uitam cõsummasse, atq; inibi sepulchrũ eius esse in oppido Gnosso, in quo sepulchro eius inscriptum fuerit antiquis literis Græcis* ζεὺς Κρόνου, *id est Latinè, Iupiter Saturni: quòd hoc, inquam, poëta doctissimus & scriptum ab illo cognouerat, & pro confesso à Cretensibus habitum, testatumq́;, ob id opinor in hymno ipso ad Iouẽ, Cretenses, inquit, semper mendaces, qui sint Iouis sepulchrum fabricati, cùm nunquàm ille obierit, perpetuoq́; sit. Versus autem hi sunt:*

κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Cretes semper mendaces, etenim sepulchrum ô rex tuum
Cretes extruxerunt, tu uerò non interijsti, es enim semper.

Propterq́; hoc ipsum deniq; Statius quoq;, opinor, in primo Thebaidos inquit: Mentitaq́; maneis Creta tuos.

Cypriani locus. *Cyprianus etiam martyr homo disertissimus in libro de origine, & generibus idolorum: Antrum Iouis, ait, in Creta mutitur, & sepulchrũ eius ostenditur. quanquàm parum emẽdatè scripta uerba hæc in nouis codicibus reperiũtur. Porrò Cretenses adeò mendaces habiti semper, ut Græco*

Id est, Aduersus Cretensem cretizare. *prouerbio, quod est,* πρὸς κρῆτα κρητίζειν, *nihil aliud significetur, nisi mendacio uti aduersus mendacem. Sed &*

Cret

Cretensis illius Epimenidis uersiculus hic à Paulo etiam Apostolo citatus, atque ob id etiam sanctificatus est:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί.

Id significat: Cretenses semper mēdaces, malæ bestiæ, uentres pigri. Nam uersiculi prioris hemistichion de Epimenide sumpsit Callimachus. Quocirca eleganter etiam hoc Ouidius in amoribus:

Cretes erunt testes, nec fingunt omnia Cretes. Et alibi:
Nota loquor, non hoc quæ centum sustinet urbes,
Quamuis sit mendax, Creta negare solet.

SOLVTVM HIC, ET ENODAtum, quod ænigma de Varronis libro citat Gellius. CAP. XXXVI.

AEnigma illud ex Varrone, quod Gellius proponit, & inenarratum relinquit, ut legentium coniecturas acuat, equidem soluturum me meo quoque periculo profiteor. Est autem tale in tribus senarijs: **Auli Gellij locus.**

Semel minus'ne, an bis minus sit, non sat scio,
An utrunq; horum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

Terminum significare uidetur, qui deus cōcedere Ioui noluit, cùm Capitolium exaugurabatur. Ouidius Fast. 2. **Terminus deus.**

Quid noua cùm fierent Capitolia? nempe deorum
Cuncta Ioui cessit turba, locumq; dedit.
Terminus, ut ueteres memorant, inuentus in æde
Restitit, & magno cum Ioue templa tenet.

Dubitat ergo hic scirpi autor, semel minus, an bis minus fuerit, an utrunq; horum, ex utroq; autē, hoc est ex semel, & bis resultat ter. Quare non semel minus, nō bis minus,

ſed Terminus fuit, qui Ioui ipſi regi noluit concedere.

LAPSVM FOEDE SERVIVM *ſuper Oaxe fluuio, & Creta.*

CAPVT XXXVII.

ET *rapidum Cretæ ueniemus Oaxem.* Hoc *ex prima bucolicωn ecloga ſic enarrat ad uerbum Seruius.* Rapidum *Cretæ, inquit, lutulentũ, quod rapit cretã. Creta, alba terra dicitur.* Nam Oaxis *fluuius eſt* Meſopotamiæ, *qui uelocitate ſua rapiens albã terrã turbulentus efficitur. Hactenus ille. Sed ego* Oaxẽ *Cretæ inſulæ fluuiũ intelligi crediderim potius. nã* Vibius *quoq;* Sequeſter Oaxem *Cretæ fluuium dicit eſſe, à quo & ciuitas* Oaxia. Quare Apollonius *Cretam quoq; inſulam, tellurem* Oaxida *uocauit in primo* Argonauticωn, *his uerbis:*

Oaxis.

Δάκτυλοι Ἰδαῖοι Κρηταιέες οὓς ποτε νύμφη
Ἀγχιάλη Δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
Δραξαμένη γαίης Οἰαξίδος ἐβλάστησε.

Dactyli Idæi Cretenſes, quos olim nympha
Anchiale Dictæo in antro utraque manu
Capiens terram Oaxida produxit.

Hoc *autem poſtremum ita* Varro *tranſtulit, ille arbitror* Attacinus *alieni operis interpres.*

Et *geminis capiens tellurem* Oaxida *palmis.*

Neq; *uerò non conuenit rationi, ut qui diſperſum iri toto orbe ſuos populares uelit oſtendere, de inſula quoq; in medio, ueluti mediterraneo mari ſita, tum autem & de altera toto penitus orbe diuiſa meminerit.*

EXPOSITVM IVVENALIS CAR*men contra omnium hactenus ſententias ſuper* Laco*nico, &* Pityliſmate. CAP. XXXVIII.

Qui

QVi Lacedæmoniũ pityſmate lubricat orbem. Verſus hic ex undecima Satyra Iuuenalis uariè prorſus expoſitus eſt hactenus, atq; (ut arbitror) indiligenter. Nam Domitius Pityſma dicit eſſe irrorationem è leui ſputo, de uerbo Pityo. Lacedæmonium uerò orbem pro anulo accipit, quoniam, inquit, à Lacedæmonijs anulorũ uſus manauit, ut ſenatores, & equites per anuli mentionem ſignificentur. Porrò alter eruditiſsimus homo, quem tamen nominare parcimus honoris gratia, qua parte ab eo diſſentimus, ſaltationem putat eſſe Lacedæmoniam, ſed ingenuè tamen fatetur, nihil adhuc de eo ſe legiſſe, niſi tantùm apud Pollucem, mentionem factam Lacedæmoniæ ſaltationis. Tertius deniq; uir ipſe quoq; doctiſsimus, trochum intelligit de arbore pinu fabricatum, quod pitys dicatur pinus, unde ſit pityſma. Nos è tribus his opinionibus, honorem præfati autorum nullam planè probamus. Principioq; negamus orbem Lacedæmonium ſignificare anulum poſſe, quoniam nuſquam legatur anuli originem manaſſe à Lacedæmonijs. Plinius autem, quem Domitius adducit, tantùm ferreo etiam tum anulo Lacedæmone uti refert. Quod ſi tollitur non poſſe Lacedæmonium orbem pro anulo accipi, ſicuti certè tollitur, nihil profectò commentitia illa irroratio ualebit. Neq; tamen à pityo, quod nunquam uerbum inuenias, ſed à pityzo magis pityſma deducetur, quod apud Nicam Grammaticum declaratur. Qui uerò ſaltationem putat eſſe Lacedæmoniã pityſma, cùm de eo nihil inueniat, facilè (ut eſſe ingenuus conſueuit) potiori ſententiæ ceſſerit. Quod item facturum credo, qui trochum putat è pinu factum pityſma eſſe, cùm nec uſquam

Iuuen. locus.

Hęc uidetur recantare Politianus epiſtolarũ lib. xj. epiſt. vj.

usquã lectum, nec ad rem faciat, & syllabæ ratio pugnet, quoniam pitys habeat priorem correptam syllabam, ut ex primo liquet etiam Theocriti uersiculo. Nos igitur pitylisma legendum credimus, ut inscitia librariorum syllabam de medio dempserit. Quod haud mirum est in tantis tenebris. Pitylisma uerò intelligimus exercitationem, de qua Galenus excellens medicus in secundo ὑγιεινῶν *libro. Quamuis apud eum sit uerbum potius pitylizin, quàm nomen pitylisma. Cæterùm rectè pitylisma fit inde, etiam usitatißima proportione. Neq; adeò incongruum Galeni Græca uerba prius adscribere, dein pro captu nostro interpretari. Cùm igitur exercitationum uaria genera notet, ac de ijs etiam doceat, quæ ueloces quidem, sed citra intentionem, uiolentiamq; sint, inter quas & hæc ipsa sit, de qua nunc agimus, ita scribit ad uerbum:* ἔστι δὲ πιτυλίζειν ἐπειδὰν ἐπ' ἄκρων τῶν ποδῶν βεβηκὼς, ἀνατείνας τὼ χεῖρε κινεῖ τάχιστα, τὴν μὲν ὀπίσω φέρων, τὴν δὲ πρόσω, μάλιστα δὲ τοίχῳ προϊστάμενοι γυμνάζονται τοῦτο τὸ γυμνάσιον, ἵν' εἰ καί ποτε σφάλλοιντο, προσαψάμενοι τοῦ τοίχου ῥαδίως ὀρθῶνται, καὶ οὕτω δὴ γυμναζομένων λανθάνει τε τὰ σφάλματα καὶ ἀσθενέστερον γίνεται τὸ γυμνάσιον. *Est, inquit, pitylizin, uel si mauis pitylissare, cùm quispiam summis pedibus ingrediens, manus protendit, ocyßimeq; mouet, alteram retrorsum scilicet, alteram prorsum, quo potißimum gymnasij genere ad parietes exercentur, ut sicubi lapsentur, apprehenso mox pariete facilè resurgant, atque ita exercentium lapsus fallunt, & ipsa fit exercitatio imbecillior. Porrò Lacedæmonium orbem, Laconicum ipsum acceperim, ut in quo solerent ad eum modum exerceri. Dion historiarum tertio quinquagesimoq;*

De tuenda bona ualetudine.

Galeni locus.

Lacedęmonius orbis.

gesimoq́; libro, Laconicum in urbe uaporarium, aut sudatorium (sic enim interpretari uidemur posse, quod est apud eum Pyriaterium) ab Agrippa ædificatum tradit. Pyriaterium. Dein Laconicum dicit appellatum, quoniã Lacedæmonij per ea tempora nudi, unctiq́; præ cunctis exercebantur. Laconicum istud & Martialis innuit, ita inquiens:

Ritus si placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido uapore,
Cruda uirgine, Martiáq; mergi.

Sed & Columella in libro de agricultura primo sic: Attonitiq́; miramur gestus effœminatorũ, quòd à natura sexũ uiris denegatum, muliebri motu mentiantur, decipiantq́; oculos spectantium. Mox deinde ut apti ueniamus ad ganeas, cottidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exusto sudore sitim quærimus. Iam igitur uel ex his Columellæ uerbis constare cuiuis potest, quos iam potißimum poëta significet, nempe eos dubio procul, qui diem totum in Laconicis istis, gymnasijsq́; contererent, uncti, nudiq́;. Quare etiam lubricat, inquit, propter oleum, & unguen, quo defricti exercebantur. Seneca etiam libro epistolarum septimo ad Lucilium nihil aliud prorsus, quàm Laconica insinuat, ita narrans: Quid mihi cum istis calentibus stagnis, quid cum sudatorijs, in quæ siccus uapor corpora exhausturus includitur, ut omnis sudor per laborem exeat? Restat uti nunc, quoniã orbem dixit, etiam doceamus fuisse in orbem constructa Laconica, quod ex libro quinto Architecturæ apud Vitruuium patet, in his uerbis: Laconicôn sudationes, quæ sunt coniungendæ tepidario, æquè quàm latè fuerint, tantam altitudinem Laconicorum figura.

 habeant

habeant ad imam curuaturam hemisphærij, mediumq́; lumen in hemisphærio relinquatur, ex eoq́; clypeum æneum catenis pēdeat, per cuius reductiones, & dimißiones perficietur sudationis temperatura. Ipsumq́; ad circinum fieri oportere uidetur, ut æqualiter à medio flammæ, uaporisq́; uis per curuaturæ rotundationes peruagetur.

SCIRPVS EXSOLVTVS AVSOnij uatis de Cadmi filiabus, Melone, Sepia, & Cnidijs nodis. CAP. XXXIX.

SCirpum, quem Theoni Grammatico per dimetros iambos acatalectos proponit ingeniosus, & non ineruditus poëta Ausonius, sic nos tentabimus explicare. Sed ipsos prius uersiculos adscribamus. Ausonij locus.

Aut adsit interpres tuus,
Aenigmatum qui cognitor
Fuit meorum, cùm tibi
Cadmi nigellas filias,
Melonis albam paginam,
Notasq́; furuæ sepiæ,
Cnidiosq́; nodos prodidit.

Ex his autem postremus uersiculus, libris quidē uulgatioribus mēdosè legitur, modos habēs, uel meos, pro eo quod nos reposuimus nodos. Sic autē inuenio cùm in alijs nonnullis, tum in libro Ioānis Boccacij manu perscripto, qui nunc in bibliotheca sancti spiritus Florētina seruatur. Cæterùm nec ratio metri patitur alterutrum uel modos, uel meos. Quoniam iambū esse non pyrrhichium sede illa secunda oportet. Literas igitur Cadmi Phœnicis munus, & papyrum Niloticam, & atramentum scriptorium, & calamum

lamum librarium literatoris eius germanũ instrumentum uidetur mihi Ausonius sub hæc ĩuolucra cõplicasse. Cadmus enim literas primus in Græciã attulit è Phœnice. Testatur Herodotus in Terpsichore, Phœnicas eos, inquiẽs, qui Cadmo duce uenêre in Græciã, literas uernaculas, & patrias, hoc est Phœnissas ostẽdisse primitus Græcis, sed fluxu ætatis, ait, cũ uoce notæ quoq; sensim mutatæ. Primiq; ijs Iones usi. Quare etiã φοινήκεια *sunt appellatæ. Cadmeas aũt se quoq; uidisse scribit Herodotus literas in tẽplo Apollinis Ismenij Thebis in Bœotia, cælatas in tripodibus quibusdã, de quibus tria citat epigrãmata, maxime (ut inquit ipse) Ionicis similes. Quamobrẽ si ueteres Græcæ literarum notæ, nõ aliæ quàm Phœnicum, Latinæ uerò nõ aliæ fuere, quàm Græcorũ, sicut & Plinius indicat, citata ipse quoq; Delphica (nam illud tabula nouitiũ est, & ab ineruditis additũ) manifestũ est etiã Latinas literas, non alias esse, quàm quas à Cadmo didicerimus. Quare ob id eas Cadmi filias uocat Ausonius: quoniamq; atramẽto minusculæ imprimuntur, ideo suauiter nigellas. Ob id igitur Zeno sic in epigrammate:*

Cadmus ĩ Græciam literas attulit.

Οἶδε πάτρα φοινίασα τὶς ὁ φθόνος· οὗ καὶ κάδμος
Κεῖνος ἀφ᾽ οὗ γραπτὰν ἑλλὰς ἔχει σελίδα.

Nouit patria Phœnissa quænam inuidia, ubi & Cadmus
Ille, ex quo scriptam Græcia habet paginam.

Timon quoq; Pyrrhonius, ut apud Sextũ legimus, libro Pyrrhoniorum quarto sic scripsit:

Γραμματικῆς τῆς οὔτις ἀνασκοπὴ οὐδ᾽ ἀνάθρησις
Ἀνδρὶ διδασκομένῳ φοινικικὰ σήματα κάδμου.

Grammatica huius nulla contemplatio, neq; conspectio
Viro edocto Phœnicica signa Cadmi.

Cadmi Phœnicica signa notas literarum uocitans.

Zopyrion un' ex illis autoribus è quibus cõstãt collectanea quæ Suidæ nomine circunferuntur.

Omitto quòd & Suidas, aut Zopyrion potius φοινίκια uocatas literas ait. Omitto Plinium, cæterosq; permultos, qui dicãt eas à Cadmo in Græciam allatas. Nam cùm diuersi quæ legerant apud Herodotum paßim meminerint, satis ipsi fecisse uidemur, quòd ista suæ reddimus autoritati. Nec enim tam numeranda, sicuti putamus, ueterum testimonia sunt, quàm ponderãda.

Melo qui & Nilus.

Melonis uerò albam paginam ob id ait, quòd papyrum Nilus producit, ex quo paginæ fiunt candidæ. Nilus autem à ueteribus Latinis nõdum aßuetis Græcæ linguæ, Melo uocabatur, quẽadmodum

Põpeij locus.

Pompeius in uocabulo, quod est alumento declarat. Quãquàm habent pleriq; codices non Melo, sed Milo, mendose, insciteq;. Quare uacillãtem (si uidetur) autoritatem adminiculo Seruij substentabimus, cuius in primo

Atlas.

Aeneidos ita uerba sunt: Sanè Atlas Græcũ est, sicut Nilus. Nam Ennius dicit Nilum Melonem uocari, Atlantẽ uerò Telamonem. Sic ille. Deniq; pro atramento in literarum

Sepia.

formas lito sepiam capimus etiam apud Persium:

Nigra quòd infusa uanescat sepia lympha.

Scilicet ob eius piscis ingenium, qui liquorẽ dicatur atrũ profundere, quo fortaßis olimq; atramentum confieret. Ex quo Martianus: Dehincq; nigello puluere, qui ex fauilla cõfectus, uel sepia putaretur, illato per cannulas eadem resanari.

Furuum.

Furuum porrò nigrum, de quo & furem dici putat Varro. Sed & Horatius ex eo quoq;, Furuæ (inquit) regna Proserpinæ. Et furuas hostias Diti patri, Valerius Maximus. Sed & ante eum Varro nigras interpretatur.

Nodi Cnidij.

Cnidios dein nodos accipe, quoniam calami probatiores

probatiores Cnidij, ſicuti Plinius ait libro ſextodecimo hiſtoriæ naturalis. Affectauit autem imitationem Perſianam, cùm dixit nodos, quoniam & ille ſcripſerat:
Inq; manus chartæ nodoſaq; uenit harundo.

SCIRPI SIMILE VATIS EIVSdem epigramma emaculatum, atq; enarratum.

CAPVT XL.

QVem nuper uatis Auſonij ſcirpum enodauimus, redegit in mentem nobis tetraſtichon eiuſdē, facilius intellectu fortaſſe, ſiquis & emaculatum habeat codicem, & Græce literaturæ non ſit ignarus, ut cui uel alterutrū deſit, nō minoris ſanè laboris futurum, quàm hoc eſt ænigma ſuperius. Verſus hi ſunt: Auſonij locus.

Lais eros & itys, chiron & eros itys alter
Nomina ſi ſcribas, prima elementa adime,
Vt facias uerbum, quod tu facis Eune magiſter.
Dicere me Latium non decet opprobrium.

Nempe de primis ſingulorum ipſorum nominum literis ſeriatim inter ſe coagmentatis Græcum diſſultat hoc uerbum λεῖχε, quod eſt Latinè lingit, ut eo uerbo (ſit autem honor auribus) inguinū liguritor Eunus, aut ſiquid tale addiuinas, inſinuetur. λεῖχε.

QVO'D IN DIGESTIS IVSTINIAni principis diē diffuſum, malè pro eo, quod eſt diffiſſum, legitur, ut & apud Gelliū diffundi, & definitiones, pro illis diffindi, & diffiſſiones: atq; inibi de Pandectis Florentinis nonnihil. CAPVT XLI.

DIffiſſionis uocabulum, & item quod dici ſolitum in iudicijs diffindi diem, penè iam ſublatum è medio, Diffindi diem.

atque

atq; inscitia quadã improba, importunaq́; bonis artibus exitiosa iam obliteratũ restituere ipsi pro uirili conabimur, & renouare diligẽtia nostra. Vtitur ista loquẽdi figura etiã iurecõsultus Vlpianus in libro lxxiiij. ad edictum, per hæc sanè uerba, quæ posita libro primo Digestorum sunt, sub hoc titulo: Siquis cautionibus in iudicio sistendi causa factis, nõ obtẽperauerit. Siquis, inquit, in iudicio se sisti promiserit, & ualetudine, uel tẽpestate, uel ui fluminis ꝓhibitus, se sistere nõ potuit, exceptione adiuuatur. Nec immeritò. Cum enim in tali promißione præsentia opus sit, quẽadmodũ potuerit se sistere, qui aduersa ualetudine impeditus est? Et ideo etiã lex xij. tabularum, si iudex, uel alteruter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iubet diẽ iudicij esse diffissum. Hactenus Vlpianus. Diffissum aũt legẽdum, nõ diffusum, quod oẽs habent hi fermè libri, qui sunt in manibus. Atqui uolumẽ ipsum Iustiniani Digestorũ, seu Pandectarũ, dubio procul archetypum, in ipsa curia Florentina à summo magistratu publicè adseruatur, magnaq́; ueneratione, quãquã rarò, id etiamq́; ad funalia ostẽditur. Est autẽ liber haud quota spoliorum, prædæq́; Pisanæ portio, sæpe à consultis citatus, maioribus characteribus, nullisq́; interuallis dictionum, nullis item compendiarijs notis, quibusdam etiam, saltem in præfatione, uelut ab autore planè, & à cogitante, atq; generante potius, quàm à librario, & exceptore inductis, expunctis, ac superscriptis, cum Græca epistola, Græcoq́; etiam pulcherrimo hoc epigrammate in prima fronte.

Sistere. Pandectæ Pisanæ. Compendiariæ notæ.

Βίβλον Ἰουστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε

Τὴν

Τὴν ῥὰ Τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆϊ
Οἷά τις Ἡρακλῆϊ πανάιολον ἀσπίδα τεύξας,
Ἧ ἐπιμαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων,
Ἄνθρωποι δ' Ἀσίης τε δορυκτήτου τε Λιβύσσης
Εὐρώπης τε πίθονται ὅλου σημάντορι κόσμου.

Librum Iustinianus imperator molitus est hunc,
Quem utique Tribonianus magno elaborauit omnium imperatori.
Veluti quispiam Herculi uariegatum clypeum fabricatus,
Vbi refulgent imagines omnes legum.
Homines uerò Asiæque, subactæque Libyæ,
Europæque parent totius rectori mundi.

Cuius tamē uoluminis legendi, ac uersandi per ociū mihi est uni facta copia, Laurētij Medicis opera, causaq;, q uir suæ Reip. princeps, dū studiosis obsequatur, etiā ad hæc usq; officia se demittit. Igitur in Pandectis his, nō iam Pisanis, ut quondā, sed Florētinis, in quibus pura sunt uerba, nec ut in cæteris plena maculis, & scabie, Diffissum reperio nō diffusum. Quod idem apud Aul. quoq; Gellium uideo deprauatū, libro qui nunc uulgò tertiusdecimus, cū sit quintusdecimus emēdatis codicibus. Nam ubi hæc uerba legimus: Atq; in rerū quidē definitionibus, cōperēdinationibusq;: hic ego in codice Gelliano, ex bibliotheca publica Medicæ familiæ, quē uir haud indoctus (ut tū ferebāt tempora) sed diligēs tamē in primis Nicolaus Nicolus ex uetustißimo exēplari fideliter pro suo more descripserit, ita inuenio: Atq; in rerū quidē diffißionibus, cōperendinationibusq;. Quòd si suspitio libera mi detur, malim credere equidē, in dierum, quàm in rerum, ueram habuisse, & incolumē scripturā. Quin eodē capite Gellius: Iußi igitur, inquit, diem diffindi. Sic enim in eodem codice, quod in his peruulgatioribus, Diem diffundi.

Libri Auli Gellij inuersi.

Alius Gel. locus.

POLLICES IN FAVENDO PREmi, sicut in denegãdo fauorem uerti solitos: ex eoq́; sententiæ Horatij, Iuuenalis, & Prudentij declaratæ.

CAPVT XLII.

Horatij locus. HOratius in primo epistolarum libro:
Consentire suis studijs, qui crediderit te,
Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.
Vtroq; inquit pollice Porphyrion, hoc est utraq; manu, ut sit tropos synecdoche, à parte totum. Sed neque fortè ueteris scriptoris autoritas infatuet, ei quoq; aurem leuiter peruellemus. Scriptum est igitur apud Plinium libro naturalis historiæ octauo, & uigesimo, in hæc uerba: Pollices, cùm faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Ex quo Iuuenalis peritissime illud: Et uerso pollice uulgi, Quemlibet occidunt populariter. Ceu si uerso pollice tollatur fauor. Denique etiam Prudentius in heroico aduersus Symmachum, ita contra Vestales, quæ muneri gladiatorio intererant, declamauit:
Et quoties uictor ferrum iugulo inserit, illa
Delicias ait esse suas, pectusq́; iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi.
Pollicem uertere. Nam ut fauere, qui pollicem premerẽt, ita puto, qui uerterent, denegare gladiatoribus fauorem credebantur.

QVÀM MVLTAS HABVERINT antiqui diphthongos. CAP. XLIII.

Diphthongi ueteres. DIphthongi apud Latinos nõ plures quatuor perhibentur, cùm septẽ nos eas saltẽ inueniamus in antiquis uel marmoribus, uel nomismatis, quorũ nobis copiã ingẽtem Medices Laurentius suppeditat. Nã præter illas uulgatissimas

uulgatißimas, quæ sunt ae, oe, au, & eu, est adeò inuenire etiam ai, & ei, & item ou, pro illis ae, i, u, in ueteribus monimētis. Et *ai quidem pro ae, nonnulli cū litera i, non e, Græcorum more semper efferebant, ut* Quintilianus *ostendit.* Quidam *singulariter tantùm, cum in genitiuum, uel datiuum casum incidissent.* Vnde *etiam* Aimilius *pro eo quod sit* Aemilius *alicubi* Romæ *in antiquis spectationibus adnotauimus.* Omnino *autē cùm supra testudinem* Panthei *ascendissemus, fragmentū ibi marmoreum cū eiusmodi scripturæ uestigijs offendimus.* Ex *quo etiam diæresin uidemus factam in illis, quæ uel apud* Vergilium *sunt,* Aulai, *pictai, & quod nunc mēdosè legitur, aquai.* Porrò *autē diphthongus ei frequētius inuenitur, peneq; etiā in cōfesso est, quod & nomismata pleraq;, & marmora uetustißima declarāt, & argumēta ipsa* Plautinarum *comœdiarum, quæ* Captiui, *quæ'ue item* Menæchmi *inscribuntur.* Nam *si uersuum singulorum primas subinde literas cōnectas,* Capteiuei, & Menaechmei *resultabit, ut sit ubiq; ei diphthongus.* Præterea *fouri, non furi legimus in nomismate alio, ut prima syllaba diphthongo producatur.* Qualis *etiā apud* Græcos *est.* Quid *autē de eo dicam, quod &* Quintilianus *indicat, & nos aliquando obseruauimus, ut uocalem producendā geminarent, cùm in aureo nomismate fœlix per e geminū, in æreo autē* Galbæ *principis uijrtus per i duplex reperiatur?* Iam *illa* ἄκυρ&, *non'ne etiam apud nos in* Græcis *saltem nominibus, ut in* Harpyia, Orithyia, Thyiadéq; *reperitur? ut non iam septem diphthongos, sed decem quoq; habuisse uideri maiores queant.*

Ai diphth.

Aquai.

Ei diphth.

Fouri.

Vocales geminatæ.

Pegaseium

PEGASEIVM NECTAR LEGI oportere apud Persium, non melos.

CAPVT XLIIII.

Persij locus. PErsius in epigrãmate, quod prooemij uice fungitur,
Coruos poëtas (inquit) & poëtridas picas,
Cantare credas Pegaseium melos.

Nos in uetustißimo cõmẽtario literis, quas Langobardas uocãt, perscripto, quod etiã publicè nostris auditoribus exhibuimus, sic ad uerbũ inuenimus: Pegaseium nectar. in alijs melos, ex quo existimamus ueterem, synceramq; scripturã nectar habuisse, nouitiã uerò, & mendosam, melos. Sed & Pomponius Lætus Romanæ princeps academiæ, diligẽtißimus homo antiquitatis, ueterẽ se habere Persianũ codicẽ multis audientibus affirmauit, huic nostræ lectioni suffragantẽ. Quod & ratio tamen carminis euicerit. Nam cùm oporteat nouißimũ choliambi pedem spondeũ poni, uel trocheum, melos autem nunquàm neq; apud Græcos, neq; itẽ apud nostros, nisi breui priore syllaba accipiatur, mendum profectò fuerit in uersu, si melos admiseris. Nam quod autumant nonnulli, λ literã uim producẽdi habere apud Græcos, quod omnino tacuit Hephestion autor metrorum. autor metrorum singularis Hephestion, id ego inueniri quidẽ scio, sed in obscuris dũtaxat quibusdã, & ignobilibus Primo Iliados. schedis, exẽplumq; afferri ex Homero, apud quẽ ἑλώρια. helória prima intenta syllaba legamus. Id autẽ quàm friuolum, quàm leue sit, & nugatoriũ, uel hoc euidẽtißime declarat, quod usu iam, & autoritate doctißimi cuiusq; receptũ est, ut id uocabulum apud Homerum quoq; λ duplici notaretur. Cæterùm si maxime concesserimus fieri hoc

hoc solere aliquando apud Græcos, non tamen continuò credendum est, illiusmodi usum licentia Persium Græca una appellatione, quam uix semel in tanta scriptorum sylua Græci usurpare ipsi reperiantur: præsertim cùm neq; apud Græcos, quantum equidem obseruauerim, neq; item apud Latinos aliter, quàm breui priore syllaba melos inueniatur. Nam quantopere hanc solis concessam Græcis licentiam fugitarint Latini ueteres uel Martialis poëta declarat, cū se de nomine ipso Earini tantopere torquet, nec sibi saltem pro Earino εἰαρινὸν dicere permittit, uulgata apud Græcos licentia, id est, literam interponendi, sicut apud Homerum ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν. Atque adeò Martialem ipsum audi: Id est, In floribus uernis.

Dicunt iarinon tamen poëtæ,
Sed Græci, quibus est nihil negatum,
Et quos Ares Ares licet sonare: Ἄρες Ἆρες.
Nobis non licet esse tam disertis, Iliad. ε.
Qui musas colimus seueriores.

Quare nihil dubitandum, quin sit illud melos in Persiano uersiculo tanquam uerruca deformis recidendum, restituendumq; nectar: quod ratio nobis toto capite, & uetusta pariter autoritas adnuerunt.

PATROCLO IVNIOREM *Achillem, contrà quàm aut Aeschylus prodiderit, aut uulgò existimetur.* CAP. XLV.

D*Isseminata inter omnes iampridem, receptaq; opinio, Patroclum fuisse Achille iuniorem, ab eoq; uelut adamatum, sicut fermè Hylan ab Hercule: tum innuere hunc ipsum Martialis creditur, sic inquiens:*

Aeacidæ propior leuis amicus erat. Quare etiam uersiculo cuidam nequißimo ex Hermaphroditi libellis uulgò quoque applaudebatur. Cæterùm Statius in Achilleide parem denique utriusq; ætatem prædicat, ita inquiens:

Insequitur magno iam tum connexus amore
Patroclus, tantisq́; extenditur æmulus actis.
Par studijs, æuiq́; modis, sed robore longè,
Et tamen æquali uisurus Pergama fato.

Achilles patroclo iunior.

Plato autem in Symposio longè diuersum cōtendit. Nam & multo iuniorē fuisse Achillem declarat, & ipsum potius à Patroclo adamatum, utpote imberbem adhuc, nec Patroclo ipso modò, sed heroibus etiam cunctis formosiorem. Quin ea causa dij, inquit, illū honoribus egregijs affecerunt, ut ad insulas fortunatas mitterent, quòd amatorem tanti fecerit, ut non pro eo solū mori, sed ei uel immori, quàm in patria consenescere præoptauerit. Quin Aeschylum Plato idē ceu nugacē taxat, quod is quoq; Achillem Patrocli fuisse amasiū prodiderit, testéq; utriusq; ætatis Homerum citat, cuius si quispiā uerba (nam hæc utiq; Plato nō posuit) sibi indicari postulat, legat in undecima Iliados Rhapsodia sub Nestoris persona, quibus cū mandatis Patroclū filium pater Menœtius ad bella dimiserit.

CACOETHES APVD IVVENALem tetrasyllabon, nō cacethos. Et cōdita pyxide Lyde. nō in cōdita legendū. Simul enarratus apud Martianū locus haud, arbitror, indiligēter. CAP. XLVI.

Iuuenalis locus.

IN septima Iuuenalis poëtæ satyra sic scriptum:
-Tenet insanabile multos
Scribendi cacethos, & ægro in corde senescit.

Vocab

Vocabulū autem quod est cacethos, neq; à Græcis uspiam usurpatur, neq; à Latinis, sed neq; ratio carminis admittit. Quare cacoëthes legendum suspicamur, ut sit quod apud Græcos τὸ κακοήθες. Eo nanq; uerbo frequentißimo, usitatißimoq́; mala cōsuetudo significatur. Quod item in uetusto codice Lāgobardis exarato literis reperimus, cuius mihi potestatē legēdi fecit Franciscus Gaddius Florentinus, summi magistratus à secretis, prudens, humanusq́; uir, nec literis incultus. Sed & ille uersus ita in eodem: Cacoëthes.

Turgida nec prodest condita pyxide Lyde. Iuuenal. locus.

Quod alibi perperam sic est, In pyxide condita Lyde. ut anum intelligas Lyden, illiusmodi medicamēta uenditantem, craßā, & (ut inquit Plautus) doliarē. Quod & Capella fortasse spectās, & facetißime super ebrio Sileno ludens, ita inquit: Ac dum mouere greßū cupit auocāte Lyde. Nam ut si Cātharæ, uel Pyrrhiæ nomina, uel Baucidos inaudias, continuò suffarcinatas tibi, & uinosas, & pannucias quasdam delectione confinxeris, ita nomine audito Lydes, mox hanc Iuuenalis turgidam recordaris, ut mirificè sint inductæ ad excutiendos cachinnos personæ, uino uenas inflatus Silenus, & uentriosa Lyde, quæ titubantē, & lapsabundum etiam (si dijs placet) auocet ab irrisu. Lyde. Doliaris.

QVAE PLINIVS SVPER TITVlis ueterum artificum pendentibus prodiderit, ea de monimētis etiā ueteribus agnita Romæ, sicutiq; speciem Vergilianæ ægidos. CAP. XLVII.

ROmæ nuper in atrio Mellinæ domus marmoream quandam ueluti basin aspeximus, in qua Græcè sic erat: Σέλευκος βασιλεὺς Λύσιππος ἐποίει. Id Latinè ualet, Sed

let, Seleucus rex: Lysippus faciebat. Erat ibi tum nobiscum Ioannes Laurentius Venetus, summi pontificis à secretis, homo linguæ utriusq; doctissimus, omniumq; istiusmodi quasi lautitiarum studiosissimus. Is igitur nos submonuit, quod & statim arripuimus, agnouimusq; non temere illic ἐποίει *potius, quàm* ἐποίησεν, *hoc est faciebat, quàm fecit. Siquidem, ut ait Plinius in præfatione librorũ naturalis historiæ, Sũmi illi artifices, etiã absoluta opera pendenti titulo inscripsere, ut Apelles faciebat, & Polyclitus: tanquàm inchoata semper arte, & imperfecta, ut contra iudiciorum uarietates superesset artifici regressus ad ueniã, uelut emẽdaturo quicquid desideraretur, si non esset interceptus. Quare, inquit, plenũ uerecundiæ est illud, quòd omnia opera tanquã nouissima inscripsere, & tanquã aliquid singulis fato sit ademptũ. Tria aũt, nõ (ut ille opinatur) amplius, absolutè tradũtur inscripta, Ille fecit: quæ suis locis reddit. Quo apparuit summã artis securitatem autori placuisse. Et ob id magna inuidia fuere oĩa ea. Cæterùm etiam alibi Romæ simileis inueniri titulos, idem Ioannes Laurentius Venetus asseuerabat. Vidimus item, quod etiã his Miscellaneis nostris putauimus inserendum, marmoreum quoddã in urbe eadem Palladis simulachrũ gestans Aegida squamoso draconũ corio contectã, sic ut extremũ ipsius ambitũ dracũculi item ad limbi, aut fimbriæ uicem circuncluderent. Erat ibi tum nobiscũ Iulianus Bononiẽsis, cui nunc ex re cognomen Antiquario factum, simulq; Georgius Italianus Genuẽsis, homo rerũ abditarum inuestigator experiẽtissimus, cùm statim Vergilianos uersus recordati, quibus eam demum Palladi clypei*

Faciebat.

Aegis Palladis.

Antiquarius.

pei cælaturam mirè expreßiſſe poëta incomparabilis uidebatur, ita in octauo Aeneidos libro ſcribens:

Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma
Certatim ſquamis ſerpentum, auroq; polibant,
Connexosq; angueis, ipſamq; in pectore diuæ
Gorgona deſecto uertentem lumina collo.

DE MEGABYZO SCRIPSISSE *alios, quod Plinius de Alexãdro, uentitare in Apellis officinam ſolito.* CAP. XLVIII.

PLinius Secũdus in uolumine hiſtoriæ naturalis quinto & trigeſimo uentitare in Apellis excellentißimi pictoris officinam ſolitum ait Alexandrum Macedonem, non artificio ſolùm, ſed comitate etiam hominis delectatũ. Qui & in officina, inquit, imperitè multa diſſerẽti, ſilentium comiter ſuadebat, rideri eum dicens à pueris, qui colores tererent. Hoc, quod de Alexãdro Plinius ſcribit, Plutarchus ad Megabyzum retulit, in eo uolumine, quo diſputat, quæ ſint adulatoris, & amici diſcrimina. Cuius ſi uerba Latinè interpretemur, hæc ferè ſunt. Apelles, inquit, pictor aßidẽti ſibi Megabyzo, ſuperq; linea, & umbra dicere nõnihil tentanti, uiden' inquit, ut pueri melida (coloris id genus) terentes tacenti nuper tibi animos adhibebant, purpuramq; demirabãtur, & aurum? Sed idem te nunc derident, loqui ſuper ijs, quæ haud didiceris, inci pientẽ. Quin Helianus quoq; in libris hiſtoriæ multifariæ ad Megabyzum & ipſe, non ad Alexandrum retulit. Plinij locus. Megabyzus.

CONTENTIO EPIGRAMMA*tum Græci Poſidippi, & Latini Auſonij ſuper Occaſionis imagine: tum pulcherrima ecphraſis*

Græci Callistrati. CAP. XLIX.

Ausonij locus. AVsonij poëtæ celebre est epigramma, quo simulachrum describitur Occasionis. Nam sic utiq; deum, καιρός. quem Græci καιρὸν appellant, interpretatus est. Sed enim longè miror, quid ita Phidiæ tribuerit, quod erat Lysippi. Extat adhuc enim Posidippi Græcum comparis argumenti, de quo suum finxerit Ausonius, quanquã in Græco Lysippus Sicyonius artifex, in Latino Phidia perhibetur. Porrò autem summis digitis Græcus autor ingredi, Latinus insistere dicit rotulæ. Talaria uterque adnectit, uterq; faciem crine tegit, uterq; occipitium denudat. Nouaculam tamen dextra gerit Græcus ille καιρὸς, & Pœnitentia comes iungitur Latinæ Occasioni. Figuræ sunt apud utrunq; poëtam pariles, plus tamen aliquanto arrident Græcæ. Nam in istis omnibus (ut ita dixerim) mãgonissandis, nescio quo pacto Græci belliores, quàm Romani nostri: tum uelut ab antigrapho decidere apographon Antigraphon. Apographon. erat necesse. Sed & Callistrati legimus ecphrasin simulachri eiusdem mirè festiuam, qua confirmatur à Lysippo id opus factum, publicè Sicyonijs spectabile. Porrò autem ex ære hunc ait esse deum Callistratus, puerũ adhuc primæ pubis à capite, florulentæ ad pedes. Tum formosum eundem, sparsisq; fauonio crinibus, & multa frontis gratia, genarumq; adeò, & corporis totius pulchritudine Dionysio maxime similem: quin & insistere pilæ suspẽso gradu, pinnatis pedibus. Sed & capillos idem Callistratus in oculos pueri, genasq; deflectens occipitium crinibus liberat. Cætera denique scriptoris huius condimenta, & lenocinia, delicias, festiuitates, argutiasq; transmarinas

nas ex ipso utiq; petendas autore arbitror. Fit autem, nescio quo pacto, lasciuiolas ut istas, & delectatiunculas, quasi textam Mileti chlamydem, cane peius & angui Romana reformidet grauitas. Illud haudquaquam prӕterierim, Nicephorum quoque non inelegantem scriptorem Grӕcum sic ordiri, quā de uirgine Deipara cōposuit orationem, ut cùm super imagine ista nescio Tēporis dixerim, an Occasionis loquatur, referat eam ad tēporis illius, qui sit Grӕcè chronos, fugacissimam celeritatem. Romana grauitas. Nicephorus.

LOCVS IN PLINIANIS EXEMplaribus emēdatus super nomine Prœtidū: atq; inibi de ipsarum furore relata historia. CAP. L.

IN quinto & uigesimo Naturalis historiӕ libro uerba Plinij Secundi, quo capite de helleboro tractatur, ita in uulgatissimis codicibus reperiuntur. Melampodis fama diuinationis artibus nota est, ab hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt capras purgari pastore illo animaduertente, datoq; lacte earum sanasse parotidas furentes. Cӕterùm non pastore, sed pasto, non parotidas, sed Prœtidas in codice uno uetustissimo, ex nobilissima ista Medicӕ gentis bibliotheca inueniebamus. Sed de pastore & pasto facilè est. Sic Prœtidas non parotidas legendum manifesta fides, eamq; uel indubitatissimā, uerissimamq; esse scripturam, prӕterquàm quòd ratio docet in primis efficax (quid enim sint parotides furentes? aut quid parotidibus aurium uitio, cum ueratro?) tamen & Dioscorides bonus autor apertissime declarat, ita scribens: Veratrum nigrum, id alij Melampodium, alij ecto- Plinij locus. Parotides. Veratrum Melampodium.

mum, quidam polyrrhizum appellant. Melampodiũ uerò, quoniam eo Melampus quidam pastor Prœti furẽtes filias purgasse uidetur, atq; curasse. Sic ille. Sed Atheniensis Apollodorus in bibliotheca (nam ita liber eius appellatur) purgationum Prœti filiarum potius ad uatem Melampoda, quàm ad pastorem refert, natasq; ait ex Prœto & Sthenobœa filias Lysippen, Iphinoën, & Iphianassam, quæ ubi primùm adoleuerint, uexatæ insania sunt, seu quoniã (ut scribit Hesiodus) Liberi patris cerimonias non acceperint, siue (quod est apud Acusilaum) quoniam Iunonis contempserint simulachrum. Posteà autem quàm furere occeperint, toto Argiuorum agro prius errabundas, dein uerò etiam per Arcadiam, Peloponnesumq; uniuersam sui decoris oblitas, locis solis excucurrisse, donec Melampus Amythaone, filiaq; Abantis Idothea natus, uates scilicet, & qui primus medicamentis sanare, ac purgationibus inuenerat, curaturum se uirgines spopõderit, si pretiũ sibi pars regni tertia transcriberetur. Cui cùm Prœtus minime assentiret, uidelicet mercede tam immani deterritus, magis magisq; in dies gliscere furorem illum uirginum cœpisse, contagione etiam ad mulières cæteras demigrante, sic ut uulgò suam quæq; domum relinquerent, filios occiderent, ac per solitudines uagarentur. Quare propagante se etiam atque etiam calamitate, cùm daturum Prœtus postulatam mercedem pacisceretur, iam uerò non prius curaturum Melampus ait, quàm cùm alterum tantũ agri fratri quoq; suo Bianti adiudicaretur. Hîc uerò metuentem Prœtum, ne si præsentem conditionem respueret, plus etiam subinde postularetur, consensisse

Prœtidũ furor.

Excucurrisse.

Melampus.

ſiſſe in eam mercedem. Ac tum demum Melampoda ualentiſſimũ quenq; iuuenum comitem ſibi aſciuiſſe, clamoribusq; eas, atq; enthea quadã (ſic enim inquit) chorea Sicyona uſq; de montibus cõpuliſſe. Cæterum in perſequẽdo, maximam natu Iphinoën extinctã, reliquas purgatione uſas reſipuiſſe. Tum Malampodi eas, & Bianti Prœtum tradidiſſe, ipſumq; dein filium genuiſſe Megapenthen. Hactenus firmè Apollodorus. Helianus autem nomina Prœtidibus in omnifaria hiſtoria Elegẽ facit, & Celenen. Sextus porrò Empiricus Pyrrhoniorum quarto, Polyanthum Cyreneũ dicere ſcribit in libro de Aſclepiadarũ genitura, Prœti filias ab Aeſculapio fuiſſe inſania liberatas, in quã Iunone irata incidiſſent. Adijcit Ouidius purgamine mẽtis earũ Biantem miſiſſe in Clitorium fontẽ, cuius potus abſtemios faciat. Sed enim qui Probus uulgò putatur, haud improbus omnino Maronis enarrator, & ipſe teſtẽ citat Heſiodũ, fabulamq; penè ſicut hæc eſt Apollodori, quanquã breuiſſime perſtringit. Hũc autem in eis errorẽ fuiſſe mentis, animiq;, boues ut ſe crederent, quod Vergilius quoq; in Bucolicis ſignificat, neutiquam uideri fabuloſum debet: ſiquidem Paulus Aeginita medicus Græcus autor in tertio Periodeutico de atra bile, deq; inſania ipſa narrãs, uſu quoq; uenire ait, uti quidam ſibi brutæ animãtes eſſe, uoceſq; imitari illarum uideãtur. Prætereaq; nonnullos arbitrari ſe uaſa eſſe teſtacea factos, tum autem ob id metuere, ne confringantur.

Enthea chorea.

Prœtidum purgatio.

Prœtidum nomina.

Probus, Maronis enarrator.

Paulus Aeginita.

CVR IN EPHESIAE DIANAE *templo molles appellati honores à Martiale.*

CAPVT LI.

CVr molles dixerit honores in Triuiæ templo Martialis, hoc est in Dianæ Ephesiæ, etiam hæc afferri possunt, scita (ni fallor) & arguta satis, sed quæ tamen interpretes omiserunt. Ac primò quidem de multimammijs possumus dictum existimare. Nam ut diuus Hiero. in epistolam Pauli ad Ephesios scribit, Erat Ephesi templum Dianæ, & eiusdem in ipso multimammia, id est multarũ mammarum effigies, qua cultores eius decepti putabant eam omnium uiuẽtium nutricem. Possumus item ad pompam referre, de qua Xenophon Ephesius in primo Ephesiacorum libro scribit ad hanc sententiam: Agebatur autem, inquit, solenne ijs locis Dianæ festũ, ab urbe ad templum, quæ sunt stadia omnino septem. Celebrare pompã uirgines omneis indigenas oportebat, splẽdidè in primis ornatas. Prætereaq́; ephebos, Abrocomi æquales, qui tum annum circiter decimum septimum agebat, & cum ephebis aderat, uelutiq́; primas in ea pompa ferebat. Magna autem uis hominum spectaculo intererat, uel populariũ, uel hospitum. Siquidem mos habebat, uti in ea celebritate & sponsi uirginibus, & ephebis uxores inuenirentur. Procedebat ergo ordinatim pompa, primò scilicet sacra, faces, canistra, & suffimenta, tum autem equi, canesq́;, & uenatoria arma, nonnullorum quoq; bellica, sed pleraq; tamen pacalia. Fœminarum se quæq; ueluti ad amatoris oculos composuerat, uirginumq́; ordinem ducebat Antia. Sic utiq; Xenophon scribit, nõ quidẽ Atheniensis ille, sed alter eo non insuauior Ephesius, qui paulò pòst etiã ita subdit: Vt igitur peracta pompa, uenère in templum sacrificatũ multitudo omnis, atq; ibi ornatus pompæ

Multimãmia.
Festum Dianæ.
Antia.
Xenophon Ephesius.

pæ solutus omnis. Et conuenere eodem uiri, fœminæq;, ephebi, & uirgines. Non absurdum est autem propter Dianæ quoq; sacerdotem molles honores audire, de quo etiam nonnihil Domitius ex Strabone. Cæterùm Heraclititi Ephesij summi philosophi, scilicet illius, qui ex obscuritate librorũ Scotinos, hoc est tenebricosus appellabatur, quiq; omnibus humanis actibus illachrymabat, illius inquã Heracliti ad Hermodorum extat epistola, qua sic fermè in Ephesios cauillatur: Quanto Ephesijs meliores lupi, atq; leones. Non se inuicẽ mancipãt, nec aquila aquilã emptitat, nec leoni leo ministrat pocula. Sed neq; canẽ canis exsecat, ut uos deæ sacerdotẽ exsecuistis Megabyzum, metu ne uirgini uir cõsecretur, & quo pacto impij aduersus naturam, pij sitis aduersus simulachrum. Principio enim id agitis, ut dijs primus imprecetur sacerdos amissa uirilitate. Quin deam quoq; impudicitiæ uelut insimulatis, metuentes ne illi ministretur à uiro.

Heraclitus. Scotinos. Sacerdos castratus.

QVAE SIT APVD MARTIALEM Cornibus ara frequens. CAP. LII.

IN superiori epigrãmate locus est hic alter, neutiquã à Domitio, ne'ue ab alijs, quantum uideam, cognitus:

Dißimuletq; Deum cornibus ara frequens.

Quod enim Domitius Ammonis tẽplũ in Libya accipit, nullo pacto procedit. Nam cũ hic magnificẽtißima orbis terrarũ ædificia memorẽtur, quæq; inter miracula referrentur, ut ex eorũ cõparatione amphitheatri præconiũ crescat, ridiculũ profectò fuerit de templo hic Ammonis audire, pauperrimo scilicet, ut Lucanus ait his uersibus:

Mar. locus. Ammonis templum pauperrimum.

Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum

Inculti Garamantes habent, ſtat corniger illic
Iuppiter, ut memorant, ſed non aut fulmina uibrans,
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Ammon.
Non illic Libycæ poſuerunt ditia gentes
Templa, nec Eois ſplendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
Gentibus, atq; Indis unus ſit Iuppiter Ammon.
Pauper adhuc Deus eſt, nullis uiolata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq; priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.

Neq; autem aut ex Plinij, aut ex Maronis dictis colliges templum Ammonis apud Naſamonas inſigne uel ædificijs, uel opibus fuiſſe, ſi uerba ipſa diligēter utriuſq; penſitabis. Et quidem mētior, niſi ara potius Apollinis in Delo accipienda, quod Ceratinon bomon dicunt, inter ſeptē orbis ſpectacula, ſicuti Plutarchus ait, celebrata, quæ tantùm ex dextris cornibus ſine glutino ullo, aut uinculo coagmētata, compactaq; ſit. Hoc autem Plutarchus in eo ſcribit opuſculo, quo tractat utra prudentiora ſint, aquigena, an terrigena animalia. Deq; ara eadē ſic Ouidius in epiſtola Cydippes ad Acontiū meminit hoc uerſiculo:

Miror & innumeris ſtructam de cornibus aram.

Plutarchus etiā in Theſeo de ara in Delo ſcribit, nō quidem ex dextris, ſed ex ſiniſtris tantū cornibus compacta, quem κεράτωνα βωμὸν appellat, niſi mendū ſit exemplarium. Laërtius quoq; Diogenes Ceratinæ aræ, hoc eſt è cornibus factæ mentionē nonnullam facit in Pythagoræ uita. Quin & Callimachus poëta in Apollinis hymno, quadrimū adhuc Apollinē ſcribit ex cornibus Cynthiadum

κεράτινὸς βωμός.

Id eſt, Corneā aram.

dum caprearum, quas soror Diana *in uenatu occiderat, aram compegisse, fundamētaq; item, & parietem è solis struxisse cornibus.* I*psius autem sunt hæc uerba:*

Τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε
Καλῇ ἐν ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἔνδοθι λίμνης,
Ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν
Κυνθιάδων φορέεσκεν, ὁ δ᾽ ἔπλεκε βωμὸν Ἀπόλλων
Δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν
Ἐκ κεράων, κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους.

Quadrimus prima fundamenta Phœbus iecit,
Pulchra in Ortygia orbiculari in lacu.
Diana uenata cornua assiduè caprarum
Cynthiadum tulit, ipse uerò connexuit aram Apollo,
Extruxit quidem cornibus fundamenta, compegit autem aram
Ex cornibus, corneos uerò circunduxit parietes.

Ob id ergo, inquit Martialis, *Dißimulet deum, quasi nō iam dei esse id opus uideri queat, quo alterum longè præstantius, hoc est amphitheatrum mortali manu factū. Saneq; per totum epigramma signatis usus est uerbis argutißimus poëta, qui* Memphin *silere iubet, quia barbara, nec iactari uult* Babylona *labore aßiduo, quoniam ipsa quoq; iactatio intellectū laboris habeat.* Et *negat laudādos ob id honores* Triuiæ, *quia molles, neq; enim mollibus præconia debentur.* Negat *etiam quæ aëre pendeāt* Mausolea, *supra aëra ipsum, hoc est ad astra usque ferri oportere, ut sit hoc epigrammate nihil utiq; pensitatius.* Martialis argutia.

QVOD POSITVM NOMEN *Agamemnonis in* M. Tullij *diuinationibus, pro* Vlyßis *est, tum in transcursu locus in epistolis ad* Atticum, *non inelegans, super miniatula cera correctus, & enarratus.* CAP. LIII.

Aulus

Ciceronis erratula.

Aul. Gellij libertas.

*Genuinũ fortasse le.

AVlus Gellius in noctibus illis suis maxime candidis, errorem notat Ciceronis manifestißimum, non magnæ rei, neq; errasse eũ miratur, sed errorẽ nõ esse postcà uel ab ipso animaduersum, uel à Tyrone suo. Nam cũ Homeri uersus Cicero quospiam uertat in Latinũ, dicere illos Aiacem scribit apud eum poëtam, cùm reuera dicantur ab Hectore. Facit hæc Aul. Gellij libertas, ut ne ipse quidẽ uerear referre in his libris paululũ quiddã compar huic eiusdẽ Ciceronis, penéq; illi superiori germanũ, & *geminũ, nisi fortè (quod auidius crediderim tãto interuallo) mendum fuerit exemplariũ. Quamuis etiam in antiquißimo quoq; libro nõ dispariliter scriptum inueniamus, nec sanè lubricius ex literarũ uicinitate sit in alterutrum nomẽ lapsus. Verba sunt Ciceronis in libro diuinationum secũdo: Nam illud mirarer si crederẽ, quòd apud Homerum Calchantem dixisti ex passerum numero belli Troiani annos auguratum, de cuius coniectura sic apud Homerum, ut nos ociosi uertimus, loquitur Agamemnõ:

Iliad. β.

Ferte uiri, & duros animo tolerate labores,
Auguris ut nostri Calchantis fata queamus
Scire, ratos'ne habeant, an ueros pectoris orsus.

Ac deinceps uersus quoq; cæteros Homericos à se conuersos exponit. Quòd igitur hæc Agamemnonem loqui apud Homerũ Cicero tradit, si modò ita scriptũ Cicero reliquit, hoc neutiquã uerum probatur, cùm apud Homerum ipsum in secunda Iliados Rapsodia nõ Agamẽnon, sed Vlysses istius sententiæ uersus pronuntiet. Neque est quod quisquã aut stomachetur hæc apud Ciceronẽ quoque deprehẽdi, aut miretur, cùm appareat ex ipsius epistolis

stolis nonnunquã huiuscemodi errata memoriæ fuisse in Ciceronis libris uel ab Attico, uel à Bruto animaduersa, atq; curata. Sicut illud in oratione Ligariana de L. Cursidio, quod erratũ fatetur esse suũ. Sed (ut aiũt) inquit, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sicuti quod in oratore arbitror, Eupolim pro Aristophane Cicero posuerat. Dein Atticus Aristophanẽ pro Eupolide reposuit. Itaq; etiã uereri se Cicero dicit aliquãdo, ne suæ syntaxis miniata illius cerula pluribus locis notãdæ sint. Quòd aũt incidit, ut de miniata cerula meminerimus, corrigẽdus obiter, & interpretãdus nobis hic ex epistola ad Atticũ libro penultimo locus est, in quo ita scriptũ perperã inuenitur. His literis scriptis me ad syntaxis dedi, quæ quidẽ uereor, ne nimia tua pluribus locis notãdæ sint, ita sum meteoros, & magnis cogitatiõibus impeditus. Ego legẽdũ puto, ne miniatula cera tua pluribus locis notãdæ sint, ut sit intellectus, ad libros cõponẽdos, id enim Græcè syntaxis, Ciceronẽ se dedisse. Sed uereri tamẽ ne miniatula cera ipsius, ad quem scribit, Attici, quo sæpe uteretur emẽdatore, pluribus locis notãdæ sint, quoniã meteoros, hoc est suspẽsus animi foret Cicero, et magnis cogitationibus (ut ait) impeditus. Cõsueuerat, opinor, Atticus, siquis parũ absolutè locus à Cicerone tractaretur, ei loco rubellas ceras affigere, qđ nũc quoq; solemus. In codice aũt, quẽ fuisse aiunt Frãcisci Petrarchæ primitus, certè Colucci Saluiati dein fuit, & post hũc Leonardi Aretini, mox & Donati Acciaioli, uirorum suæ cuiusq; ætatis eruditißimorũ, sic adhuc extat, ne miniata ceruia tua. Quòd si penultimæ dictionis penultimã literã paululum à summo produxeris, hoc est de, i, litera

Id est, Memoriæ uitium.

Miniata cerula.

Locus epistolarum ad Atticũ.

Σύνταξις.

Μετέωρος.

litera,l,feceris,omne proculdubio mendum sustuleris.S
& peruulgatis codicibus sic in extremo rursum uolum
ne epistolarũ adhuc earundẽ legitur: Cerulas enim tu
miniatulas illas extimescebam, ut iam omnis hoc testim
nio superior ambiguitas aboleatur.

CERATINAE QVAE SINT APV
Quintilianum. CAPVT LIIII.

Quintiliani locus. Ceratinæ.

CEratinæ quæ sint apud Quintilianum libro prim
non temere qui tibi explicet inuenias. Qui aute
Græca uoluerint,Latinaq; cõmentaria, planè intellige
ratiocinationis inexplicabilis esse eam speciem, quæ n
scio quas ansas, atq; uncos arte dialecticæ perplexita
inferret.Sic arbitror appellatam à materia ipsa,qua ut
rentur uerborum, sicuti est apud Senecã libro epistol
rum quinto ad Lucilium:Sederẽ,inquit,ociosus,& eiu
modi quæstiunculas ponens:Quod non perdidisti habe
Cornua nõ perdidisti,cornua ergo habes. aliaq; ad ex
plum huius acutæ delirationis cõcinnata.Sed de hoc ite
κέρατα. in Atticis noctibus inuenias.Cerata autẽ Græcè dici C
nua quis nesciat? Meminit huius etiã Lucianus in phil
sophorum Symposio,sicuti de Sorite, atq; Therizont
[handwritten margin note: ...is et Pollucis; ...ist... est Dialogus] Sed & in dialogo item mortuorũ Castoris, & Polluc
ita fermè inquiens.Et cornua inter se producũt, & cr
codilos faciunt,& eiusmodi perplexa docent interrog
re,ut ex cornibus scilicet,hanc quam diximus Ceratin
ratiocinationem,nec ratiocinationem uerius, quàm tẽd
culam accipias. Quin etiam in dialogo altero, cui u
somniũ,uel Gallus est nomen. Et docens, inquit, duab
negationibus unam confici asseueratiõẽ, noctemq; n
es

esse, si dies sit. Interdum etiam cornua mihi esse dicebat: aliaq; id genus. Huiuscemodi autem dialecticis in percunctando quaestiuculis, quales frequenter ingenioru acumen excogitat, etiam Milesius Eubulides plurimu usus, sicut à Laërtio Diogene in Euclidæ Megarensis uita ponuntur, ut Latinè conemur interpretari: Mentiens, fallens, electra conuelata, acerualis, & ceratinæ, uel cornea, & item calua. Ex quo in hanc sententiam est apud Comicum nescio quem, ut idem prodit Laërtius: Contumeliosius autem Eubulides Ceratinas interrogans, & mendacibus, gloriosisq; sermonibus oratores uersans, abijt Demosthenis habens uolubilitatem. Quem etiam locum Suidas citauit. Sed & Zenon ille Cyticus inter cauilla cætera dialecticorum Ceratinas item, & Vtidas numerabat, sicuti idem in libro septimo de uitis philosophorum prodidit Laërtius. Quin hoc ipsum postremò nobis insinuat Martianus Capella libro quarto, cùm inquit:

Perdita nequa unquam cornua fronte ferant.

QVI SINT CROCODILITAE *apud eundem.* CAP. LV.

APud Quintilianum eundem libro item primo etiam de Crocodiline mentio fit, obscuro & ipso plerisq;, ignotoq; uocabulo. Cæterū de hoc inuenimus apud Aphthonij Græcum enarratorē Doxapatrem, quamuis apud eū Crocodilites potius, quàm Crocodiline, quod et uerius puto. Verba ipsius ita Latinè interpretamur. Serra, inquit, & Crocodilites sicuti est in Aegyptiaca fabula. Mulier quæpiā cum filio secundū fluminis ripas ambulabat, ei Crocodilus filium abstulit, redditurum dicens, si uerum

mulier responderet. Negauit illa fore ut redderetur, atq; ob id æquum aiebat reddi. Hactenus ille. Moxq́; idẽ, Crocodiliten, inquit, hanc propositionẽ uocant, Crocodili huius gratia: quam etiã πρίωνα, id est Serram uocari à Græcis indicat. Adiuuat Lucianus in dialogo cui titulus, Vitarum uenditiones: ita fermè Chrysippum loquentem inducens, eiq; respõdentẽ quempiã, qui se profiteatur emptorem. Cõsidera igitur ita, Est'ne tibi filius? Quorsum istud? Si forte illum iuxta fluuium errabundum Crocodilus inueniat, rapiatq́;, dein redditurũ polliceatur cùm uerũ dixeris, utrũ reddendus ei uideatur, nec'ne? Quid eum sentire dices? Rem sanè perplexam interrogas. Ex his ut arbitror, liquet etiam Crocodiliten sicuti suprà ceratinen, sophismatos esse parũ explicabilis speciẽ, quo dialectici ueteres, potissimumq́; Stoici uterentur. Quod genus eleganter Quintilianus exquisitas ambiguitates appellauit.

Crocodilites.

Πρίων.

...itar, auctio. uide Lucianũ fo. 64. A.

Exquisitæ ambiguitates.

CVR GEMINO CORNV MARtialis dixerit in spectaculis, ubi de Rhinocerote: deq; tauris Aethiopicis, CAP. LVI.

Mart. locus.

Martialis epigramma est in spectaculis de Rhinocerote, cuius extremi uersus hi sunt:

Nanque grauem cornu gemino sic extulit ursum,
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.

Domitius ita enarrat: Gemino, inquit, cornu, forti, & uehementi. Vergilius: Gemino dentalia dorso. Vel quoniam Rhinoceros habet duo cornua, ut apud Pausaniam solum legi, quorũ alterũ insigni magnitudine ex naribus extat, alterum supernè erumpit, exiguum, sed ualidissimũ. Fatetur sanè Domitius apud unum se Pausaniã legisse Rhinocerotem

cerotem duo habere cornua. Quid autem Plinium, quid Solinum, quid alios credimus unum Rhinoceroti cornu tribuenteis duntaxat? an uidelicet ignoraſſe omnes, quod ſolus animaduerterit Pauſanias? Quid porrò Septimio Florenti Tertulliano reſpōdebimus Chriſtianorū omniū, **Tertulliani laus.** *quorum quidem Latinè opera extent, ut antiquißimo, ſic auſim dicere in omni penè literatura diligentißimo? qui libro aduerſus Praxeam tertio, uerba illa enarrans de uetere inſtrumento :* Tauri decor eius, Cornua unicornis cornua eius, in eis nationes uentilabit ad ſummum uſque terræ: *Non utique, inquit, Rhinoceros deſtinabatur unicornis, nec Minotaurus bicornis. & quæ ſequuntur.* **Rhinoceros.** *Cæterùm de eo Pauſanias in Bœoticis meminit: neque autem omnino Rhinocerotas duo habere cornua, nam hoc manifeſto refelli poterat, ſed tauros dicit eſſe in Aethiopia,* **Tauri Aethiopici.** *qui rhinocerotes uocentur.* ὅτι σφίσιν ἐπ' ἄκρᾳ τῇ ῥινί. *Sic enim illius uerba ſunt,* ἓν ἑκάστῳ κέρας καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οὐδ' ἀρχὴν κέρατά ἐστιν. *Quoniam, inquit, illis in ſumma nare ſingulis unicum cornu, tum aliud ſuprà non magnum, uerùm in capite, ne initio quidem cornua. Non igitur Pauſanias aut inſigni magnitudine alterum cornu, aut alterum ait eſſe ualidißimum, quod ob id eminiſcitur fortaſſe Domitius, ut his facilius urſus extolleretur. Neq; autem de Rhinocerote ipſo Pauſanias, ſed, ut diximus, de Aethiopico tauro, qui ſimilitudine quapiam & ipſe Rhinoceros à quibuſdā uocabatur. Quare nos ita putamus exponendum Martialem, ut rurſum uidelicet à Rhinocerote cornu illo unico elatum, eiectatumq; ſentiat, grauem gemino cornu, hoc eſt*

grauem tauro futurum, cui sunt cornua gemina,ut cor
sit datiui,non ablatiui casus. Nam cũ tauri pilas corni
ad astra euentilent, extollere ursum tamen non poter
grauem gemino cornu,proptereaq; eum mirabilius q
libet uno cornu Rhinoceros extulit.

QVAE SINT APVD SVETO=
nium Tetraones: correctumq; erratum Plinianis
exemplaribus. CAP. LVII.

Tetraones. TEtraones in Caligula Suetonij,quæ sint aues,om
no ignoratur. Verba ipsius hæc: Hostiæ erant p
nicopteri, pauones, tetraones Numidicæ, meleagri
phasianæ,quæ generatim per singulos dies immolarẽ
Cæterũ inuẽtu res erat haud difficilis,nisi Plinianos
mẽdatißimos haberemus codices. Nã quod apud illũ
Plinianus locus. mus libro x. historiæ naturalis,ubi de anseribus agit,
cet Erythrotaonas suus nitor, absolutaq; nigritia.Ho
Erythrotaones. illo uetustißimo Pliniano exemplari,de Medicæ gẽti
bliotheca publica,penè legitur emẽdatè,uidelicet una
tùm cõmutata litera,qualia multa in uetustis omnibus
luminibus interpolata uocabula.Nam cũ ipsa quoq; n
dosißima plerisq; sint locis,uestigia tamen adhuc ser
haud obscura ueræ indagãdæ lectionis,quæ de nouis
cibus ab improbis librarijs prorsus obliterãtur.In eo
tur sic est. Decet & troanas,ut si ordinẽ duarum pri
rum literarũ inter se commutes,tetraonas dissultet : c
re ita apud illum Politiano autore legas. Decet tetra
suus nitor, absolutaq; nigritia. In supercilijs cocci ru
Alterũ eorũ genus uulturũ magnitudinẽ excedit,quo
Struthocamelus. & colorem reddit: nec ulla auis,excepto Struthocam
m

maius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis prehendatur. Gignunt eas alpes, & septentrionalis regio. Hactenus ille de Tetraonibus.

ORIGO, ET RITVS LVDORVM *secularium, praetereaq; ad id alia, citatumq; eò Sibyllae oraculum: mox & obiter explicata quaedã: rursusq; alia refutata non inutiliter.* CAP. LVIII.

ERit, arbitror, operaepretium colligere hîc etiam secularium ludorũ originem, causamq; nominis, & item quot annorum interiecto spatio, quotiesq; facti, quo ritu, quibusq; deis celebrati. Nã & res est ipsa per se cognitu non indigna, cui studium modò sit ullum uetustatis, & ad intelligendos poëtarum locos nonnullos ingens attulerit adiumentũ. Quum igitur bellũ inter se Romani, Albaniq; gererent, & utraq; in procinctu iam staret acies, extitit repentè quidam monstrosa specie, pelle amictus torua, uociferans iubere Ditem patrem, deamq; Proserpinam fieri sacrum sibi prius, quàm praelium cõmitteretur. Quo perterrefacti uiso Romani protinus aram sub terra aedificarunt, & statim sacrificio facto, pedum x x. aggere contexerunt, ut esset omnibus praeterquã Romanis ipsis ignorabilis. Sed enim euenit, ut Valesius Valesius, unde nomen, & origo Valeriae familiae, clarißimus in gente Sabina, & locuples, homo rusticae uitae aram hanc, quam diximus, ita diuinitus inuenerit. Erat ei nemus ante uillã proceris maxime arboribus, quae statim fulmine ictae conflagrarunt. Nec multò pòst filij duo, & filia correpti pestilẽtiae morbo ad desperationem usque medicorum laborabant. Cùm sese igitur laribus familiaribus aduoluens pater, pro libe-

Secularium ludorum origo.

Daemonum praestigia.

Valesius Valesius. Origo Valeriae familiae.

rorum salute suum, matrisq; puerorum capita deuoueret, uox è nemore, quod tactum de coelo, statim audita, saluos fore eos spondens, si Tiberi ad Tarentum peruecti, calfactam Ditis & Proserpinæ *foco de fluuio ipso biberent aquam. Quoniam uerò longißime abesse Tarentum, scilicet in extrema Iapygia, nec proxime eam urbem reperiri Tiberim ullum fluuium sciebat, spem sibi deterrimam fingebat, etiam inde territus, quòd inferarum potißimũ uox illa potestatum meminisset. Sed impositos nihilo secius in lintrem filios Hostiam pergens, mox ad campi Martij regionem deuexit. ibi recreare sitientes, & æstu, febriq; laborãtes desiderans, quà placidißime amnis labitur, exponit in ripa ægrotos, ac dum tumultuariam sibi tegeticulam concinnat, extincto igniculo, admonetur à gubernatore petendum potius Tarentũ (nam ita locus in proximo uocabatur) etenim fumum sese illic aspicere. Tum uerò lætior audito Tarenti nomine Valesius, deos adorans, & salutem sibi liberorum iamiam propemodũ bona fide spondens, agi prorsum iubet, & illuc maxime nauigium appelli. Quò cùm peruenisset, haurit aquã festinatò de flumine, fretusq; omine tenacius arrepto, fumigãs ibidẽ solum flatu solicitat in flammam, calfactamq; mox aquam porrigit in calice pueris. Succedit autem potui somnus. Vident in quiete illi spõgia sibi à nescio quo detergeri morbum, tum præcipi, ut Diti patri, & Proserpinæ, furuæ ibidem mactarẽtur hostiæ, trinoctiumq; perpetuũ choris, & carminibus concelebraretur. Surgunt igitur recuperata ualetudine, uisumq; illud patri renunciant. Is homo locuples defodi iaciundis altè fundamentis humum iubet.*

Tegeticula. Tarentum.

Inuenta

Inuenta igitur sic ara est ea, quam diximus, cum titulo Ditis & Proserpinæ. Mactat ille (quod erat iussus) furuas continuò uictimas, & trinoctium sacris frequētat, tot enim numero filios media de morte receperat: ex eoq́; Manius Valerius Tarentinus appellatus, quòd à dijs manibus in Tarento liberûm suorum ualetudinem impetrauisset. Ad hunc igitur modum quidā tradiderūt. At enim M.Varro libro de scenicis originibus primo, Cùm multa, inquit, portenta fierent, & murus, ac turris, quæ sunt inter portam Collinam, & Exquilinam, de cœlo tacta essent, et ideo libros Sibyllinos Quindecemuiri adijssent, renunciauerūt uti Diti patri, & Proserpinæ ludi Tarentini in campo Martio fierent tribus noctibus, & hostiæ furuæ immolarentur. Hactenus de origine. Seculares autem, non quia fierent anno uel centesimo denique, uel etiam centesimo decimoq́; nuncupati, quod utrunq́; sicut assertores habet, ita re ipsa penitus coarguitur: sed ob id magis credi potest, quod plerunque semel hominis ætate fierent, ut multa alia, quæ rara sunt, post seculum euenire loquentium consuetudo usurpat. Tarentini autem à loco ipso, qui Tarentus ob id uocatur, aut quòd ara ibi Ditis patris (quemadmodum suprà diximus) in terra occultaretur, aut quòd ripam Tiberis fluuius eo loco tereret, ex quo etiam Rumon dictus à ueteribus, & in sacris Serra nominatus, quòd ruminaret, hoc est exederet, & secaret ripas. Vnde ait Maro:

Manius Valerius Tarentinus. **Ludi Tarētini.** **Seculares cur dicti.** **Tarentus.** **Rumon. Serra.**

Stringentem ripas, & pinguia culta secantem.

Cæterùm de temporū interuallis, quibus isti ludi referrentur, fides in ambiguo est. Siquidē in carmine seculari Horatius

Secularium tempus.

ratius undenos decies per annos fieri declarat, quod & commentarij Quindecemuirorũ, & diui Augusti edicta, & ipsius deniq; Sibyllæ, quod adhuc extat, oraculum confirmauerint. Contrà uerò centesimum redire post annum, tam Valerius Antias, quàm Titus Liuius, & item M. Varro testati perhibẽtur. Quod enim legimus apud Herodianum trium spatio ætatũ solitos instaurari, uereor ut emendata sit ibi lectio, nostramq́; ob id è Græco interpretationem cum uenia legendam censeo. Nec autem (si tempora dinumeres) aut quanta interualla retro fuerint, aut quãta esse debeãt, omnino colligas. Instituti autem primi seculares ludi post exactos reges à P. Valerio Publicola, qui primus consul fuit, existimantur. Etenim laborãtibus pestilentia ciuibus, apud hanc ipsam, quam diximus, aram publicè nuncupatis uotis, atrum bouem Diti pro maribus, cõcolorem pro fœminis iuuencã Proserpinæ mactauit, ludosq́;, & lectisternia trinoctio fecit, & aram terra, sicut antè fuerat, exaggerata occuluit, inscriptã titulo isto: P. Valerius Publicola frumentariũ campum Diti & Proserpinæ consecraui, & ludos Diti & Proserpinæ Romanorũ salutis ergô feci. Secundos autem secundo & quinquagesimo post Romã cõditã factos anno admonitu Sibyllinorũ carminum, tradit Græcè Zosimus, missis occupata morbo ciuitate lectis ad hoc uiris, qui libros consulerent: ex quorũ responso, denuo regesta humo apud aram hanc ipsam, in extremo campi Martij, de more sacra, & ludi persoluti, restitutaq́; Romanis iterũ est incolumitas. Consulem uerò scriptor hic unum duntaxat, exemplario fortasse mendo, M. Publium Quintium nominauit, cùm Censorinus

Secularium institutio.

M. Valerium, & Spurium Verginium consules prodat. Idemq; tertios, & item quartos consulum temporibus, quos & nominatim citat autoritatibus Antiatis Valerij, T. Liuij, Varronis, Pisonis, Gellij, & Heminæ cõprobat factos, etiamq; cõmentarios Quindecemuirûm sacris faciundis, in testimonium asciscit. At enim quoniã lubricus in proprijs nominibus, & item in numerorũ notis librariorum lapsus, uitiata ista (ni fallor) in Censorini cõmentario reperies. Cæterùm diuus Augustus abolitos eos paulatim (sicuti quidam putãt) atq; intermissos instaurauit, magno (ut Liuius ait) apparatu, L. Cẽsorino, & M. Mãlio Puellio cõsulibus, Atteio autem Capitone circumitũ, spatiumq; subijciente, ritum uerò sacrorũ libris indicantibus Sibyllinis. Porrò sextos, Claudius se consule iiij. & L. Vitellio quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reseruatos, quãuis ipse in historijs suis prodi disse memoretur, intermissos eos Augustum multò pòst diligẽtissime annorum ratione subducta, in ordinem redegisse. Quare uox etiam irrisa præconis traditur, inuitantis more solenni ad ludos, quos nec spectauisset quisquam, nec spectaturus esset, cùm superessent adhuc qui spectauerant, & quidam histrionum producti olim, tum quoq; producerẽtur. Etenim Stephanionem, qui primus Stephanio. *togatis saltare instituit, utrisq; secularibus ludis, Augusti uidelicet, & Claudij, saltasse accepimus, qui lxxxiij. non amplius*anno interfuere, quãuis & posteà ille diu uixe-* * Alias, annos. *rit. Septimos Domitianus, se xiiij. & L. Minutio Ruffo consulibus, computata ratione temporum ad annum, non quo Claudius proxime, sed quo olim Augustus ediderat.*

Deniq; in nomiſmatis uarijs apud Laurentium noſtrum
Stelographia. Medicem, ſtelographiam quoq; iſtam uidimus. LVD. SAEC. FEC. COS. XIIII. Ac de his Papinium ſentire in Syluula ad urbis præfectum Gallicum, cui titulus Soteria, iam tum noſtris auditoribus oſtendebamus, cùm uolumen ipſum ſcilicet abhinc nouennium publicè interpretabamur. Verba ita ſunt:

Nec tantum induerint fatis noua ſecula crimen,
Aut inſtaurati peccauerit ara Tarenti.

Quo loco Domitius noſter, quãquã de Tarẽti ara, dijſq; ipſis manibus meminit, nihil oĩno tamẽ ſuper ſecularibus iſtis ſuſpicatur. Iam uerò apud Martialem, quàm penè idẽ ſuæ literaturæ, ne dixerim ingenij quoq; obliuiſcitur, quẽ ſcilicet & tũc, et cũ Faſtos anno pòſt enarrabamus, luculẽtè (ni fallor) coarguimus. Eſt aũt Martialis epigrãma de matrona, quæ, puto, binis ludis, Claudij ſcilicet, Domitianiq; interfuerat, in eoq; etiam hic uerſiculus:

Bis mea Romano ſpectata eſt uita Tarento.

Quo loco parũ cordatus homo hic trigeſimo quôq; anno celebrari ſacra ad Tarentum dicit cõſueſſe, quod nec aliquis etiam fando audiuerit. Quin idem illos ex quarto eiuſdem poëtæ libro uerſiculos pertractans,

Hic colat ingenti redeuntia ſecula luſtro,
Et quæ Romuleus ſacra Tarentus habet.

Etiã poſteriorẽ diſiungit à priore, & ut in illo ſeculares ludos, ita in hoc cõmẽtitia iſta tricenaria ſacra putat inſinuari. Facit aũt Tarenti huius etiã Varro in Latinæ linguæ cõmẽtario, etiamq; uel iterũ in Faſtis Ouidius mentionẽ. Sed redeo unde digreſſus. Cẽteſimo decimoq; poſt Domitiani

Domitiani ludos anno instaurauit & eos Imperator ille Septimius Seuerus, cuius etiā nunc Romæ pulcherrimus spectatur triūphalis arcus, cū filijs Antonio, & Geta, Chilone, & Vibone cōsulibus. Quos ludos & uidisse se memorat Herodianus, & Dion ætate sua factos memoriæ prodidit. Post Seuerū negat instauratos Zosimus, quoniā hic annorum centum & decem penè receptus autoritate ambitus, in cōsulatū Constantini Christiani principis tertium, & Licini, quē dein bello ipse uicit, incurrisset. Nos tamē apud Eusebium in chronicis, & Eutropiū in historiarū libro nono legimus Philippo imperante (quāquā primus fuisse Christianus Imperator creditur) millesimū annum Romanæ urbis ingēti ludorum apparatu, & spectaculorum fuisse celebratū, bestiasq́; in circo innumerabiles interfectas, & ludos in campo Martio theatrales tribus diebus, ac noctibus populo peruigilante cōcelebratos: quibus ludis secularibus etiam dicitur Philippus Iunior, is, qui nunquā risisse creditur, patrem Philippū seniorem petulātius cachinnātem, uultu auersato notauisse. Restat uti de ritu carptim paucula perstringamus. Instātibus itaq; ludis tota Italia præcones mißitabantur cōuocatum ad ludos, qui nec spectati, nec spectandi iterum forent. Tum æstatis tempore, paucis antequàm spectacula edebātur diebus, Quindecemuiri sacris faciundis in Capitolio, & Palatino templo pro suggestu cōsidētes, piamina diuidebant populo, quæ erāt, tæda, sulfur, & bitumen. Nec tamē ad ea seruis quoq; accipienda ius ullum. Coibat autem populus, cùm in quæ suprà retulimus loca, tum præterea in Dianæ tēplū, quod erat in Auentino, & cuiq;

Septimij Seueri arcus.

Philippus Imperator christianus primus.

Philippus Iunior.

Secularium ritus.

Piamina.

cuique triticum, faba, hordeumq; dari mos. Tum ad instar Cereris initiorum peruigilia fiebant. Vbi uerò iam aduenit festus dies, triduum, trinoctiumq; sacris intēti in ripa ipsa maxime Tiberis agitabāt. Sacrificia uero Ioui, Iunoni, Apollini, Latonæ, Dianæ, prætereaq; Parcis, & quas uocant Ilithyias, tum Cereri, & Diti, & Proserpinæ suscipiebātur. Igitur secunda primæ noctis hora princeps ipse tribus aris ad ripam fluminis extructis, totidem agnos, & unà Quindecemuiri immolabant, & sanguine imbutis aris, cæsa uictimarū corpora concremabāt. Constructa autē scena in theatri morē, lumina, & ignes accendi, & hymni concini ad hunc usum tum maxime cōpositi, & item spectacula edi solenniter solita, data celebrantibus hac mercede, tritico, faba, hordeo, quæ suprà inter uniuersum populum diuidi ostendimus. Mane uerò Capitolium ascendere, sacra ibi de more agitare, tum in theatrum conuenire ad ludos in honorem Apollinis & Dianæ faciundos, consueuerunt. Sequenti die nobiles matronæ, qua hora præcipitur ab oraculo, cōuenire in Capitolium, supplicare deo, frequentare lectisternia, canere hymnos ex ritu, mos habebat. Tertio deniq; die in tēplo Apollinis Palatini, ter noueni pueri prætextati, totidēq; uirgines, patrimi omnes, matrimiq; Græca, Romanaq; uoce carmina, & Pæanas concinebant, quibus imperium suum, & incolumitatem populi dijs immortalibus cōmēdabant. Quòd si quis fortasse quæsierit quod genus tunc aut ludorū fieret, aut sacrificiorum, sciat & ludos celebrari omnibus theatris, atq; omne genus, & sacrificia tēplis omnibus consuesse, noctu pariter, atq; interdiu. Nam

Ad instar.

de scenicis

de scenicis & Circensibus minime dubitatur, cùm Domitiani ludis histriones interfuisse meminerimus, prætereaq́; Circensium die, quo facilius centum missus peragerētur, singulos à septenis spatijs ad quina legerimus correptos. Illud utiq; in Augusto memorabile, qui ludis istis iuuenes utriusq; sexus prohibuit ullū nocturnū spectaculū frequētare, nisi cū aliquo maiore natu propinquorū. Enimuero his prout in mentem desubito uenerūt expositis, iam nec ille uatis Ausonij uersiculus ambiguus relinquetur.

Trina Tarentino celebrata trinoctia ludo.

Iam nec obscura apud Horatium ratio extiterit, cur Parcas, Ilithyian, Dianamq́; ex Auentino, cur & puerorum uota, & Quindecemuiros memorauerit, & item Sibyllinos uersus, qui nunc quoq; apud eundē Zosimum uetustißimis quidem codicibus citra ulla fastigia, qualesq́; de industria subiecimus, inueniuntur.

Αλλοποταν μηκιστος ικηι χρονος ανθρωποισι
Ζωης εις ετεων εκατον δεκα κυκλον οδευων
Μεμνησθαι ρωμαιε και ει μαλα λησεται αυτου
Μεμνησθαι ταδε παντα, θεοισι μεν αθανατοισι
Ρεζειν εν πεδιω παρα θυμβριδος απλετον υδωρ.
Οππη στεινοτατον. νυξ ηνικα γαιαν επελθηι.
Ηελιου κρυψαντος εον φαος. ενθα σε ρεζειν
Ιερα παντογονοις μοιραις αρνας τε και αιγας
Κυανεας. επι ταις δ᾽ ειλειθυιας αρεσασθαι
Παιδοτοκους θυεεσσιν οπη θεμις. αυθι δε γαιη
Πληθομενη χοιρος συς θρευοιτο μελαινα
Παλλευκοι. ταυροι δε διος παρα βωμον αγεσθων
Ηματι μηδ᾽ επι νυκτι, θεοισι γαρ ουρανιοισιν

Ημεριος

Ημεριος πελεται θυεων τροπος ως δε και αυτος
Ιρευσεν. δαμαλις δε βοων δμας αγλαον ηρης
Δεξασθω νηος παρα σευ και φοιβος απολλων
Ος τε και ηελιος κικλησκεται ισα δεδεχθω
Θυματα λητοϊδης αειδομενοι τε λατινοι
Παιανες κουροις κουραισι τε νηον εχοιεν.
Αθανατων. χωρις δε κοραι χορον αυται εχοιεν
Και χωρις παιδων αρσην σταχυς. αλλα γονηων
Παντων ζωοντων οις αμφιθαλης ετι φυτλη
Αι δε γαμου ζευγλαις δεδμημεναι ηματι κεινωι
Γνυξ ηρης παρα βωμον αοιδιμον εδριοωσαι.
Δαιμονα λισσεσθωσαν. απασι δε λυματα δουναι
Ανδρασιν ηδε γυναιξι. μαλιστα δε θηλυτερηισιν
Παντες δ' εξ οικοιο φερεσθων οσσα κομιζειν
Εστι θεμις θνητοισιν απαρχομενοις βιοτοιο
Δαιμοσι μειλιχιοισιν ιλασματα και μακαρεσσιν
Ουρανιδαις ταδε παντα τεθησαυρισμενα κεισθω.
Οφρα τε θηλυτερηισι και ανδρασιν εδριοωσιν,
Ενθεν πορσυνηις μεμνημενος. ημασι δ' εστω
Νυξι τε πασσυδιηισι θεοπρεπτους κατα θωκους
Παμπληθης αγυρις, σπουδη τε γελωτι μεμιχθω.
Ταυτα τοι εν φρεσιν ηισιν αει μεμνημενος ειναι
Και σοι πασα χθων ιταλη και πασα λατινη
Αιεν υπο σκηπτροισιν επαυχενιον ζυγον εξει.

Cur autẽ nõ & Latinos eos tentemus reddere, si nõ eleganter, utpote extemporales, ex fide tamẽ, seruato etiã, quantũ liceat, incomptæ illius, sed uenerãdæ uetustatis colore nonnullo, aut squalore potius. Igitur ita qui uolet, eos togatis illis adhuc quidem rusticanis adscribat.

Ast ubi

Ast ubi iam humanæ longißima tempora uitæ
Orbis agens annos referet centumq́; decemq́;,
Sis Romane memor (licet alta obliuia tentent)
Sis memor,ut quà se nimium Tiberina coartat
Ripa,feras dijs in campo solennia sacra,
Cùm nox atra premit terras,tectusq́; latet sol,
Agnæ,caprigenumq́; pecus genitalibus Parcis,
Hostia furua utræq́; cadant,tum numina placa
Læta puerperijs (quod fas fuat) Ilithyias.
Terra suem ferat,& scropham sibi fertilis atram,
Sed Iouis ante aram candenti corpore tauros
Luce feri,nam lux superis gratißima diuis.
Iunonis templum nitida ceruice iuuenca
Imbuat,atque itidem Phœbus placetur Apollo,
Quem uocitant etiam solem,Latoa propago.
Pæanas puerique canant,pueræq́; Latinorum
In templo.Sed enim pueri,pueræq́; seorsum
Concelebranto choros,uerùm hæc sit patrima proles,
Matrimaq́;,at nuptæ genibus Iunonis ad aram
Oranto innisæ,diuamq́; in uota uocanto.
Februa quinetiam uir quisq́;,& fœmina,quanquàm
Fœmina præcipuè,accipito,dehinc ædibus omnes,
Primitias uitæ placidis placamina diuis
(Quà fas est) & cœlitibus portando beatis.
Antè domi tamen illa memor tibi habeto reposta,
Quæ dare mox usu liceat poscente uirisq́;,
Fœmineoq́; gregi: tum digna sedilia diuis,
Perq́; dies iuxtà & noctes multesima turba
Complento,& lepidis miscento seria ludis.

Quæ

Quæ tibi, si stabili sint omnia condita mente,
Cuncta tuo Italiæ tellus, cunctiq; Latini
Subdent colla iugo, & uictoris sceptra timebunt.

NON VERGILIVM, SED OVIdium uideri Priapei carminis autorē. Tum uersiculū illum, qui sit apud Martialem, Ride si sapis ò puella, ride: Nasonis esse proculdubio, sed ex epigrammatis potius, quàm aut ex artibus, aut ex tragœdia Medea uideri citatum: moxq́; nouum quippiam, & mirum de Medea Nasonis adscriptum. CAPVT LIX

Priapeia. QVæ Priapeia uocantur epigrammata, Vergilio pleriq; tribuūt, inter quos etiā est (arbitror) Seruius. Cæterùm ego in Senecæ libris illis, q iam diu delituerant, nuper in lucem, quāquàm nō admodùm synceri, prodiere, quibusq́; oratorū, & rhetorum sententias, diuisiones, colores suasoriarū cōplectitur (nisi fortè mendosum credamus, quod habetur exemplar unicum) subdititia esse, nec Vergilij, sed Ouidij deprehēdo. Siquidē illius in uolumine secundo uerba ita sunt: Hoc genus sensus memini quēdā prætoriū dicere, cùm declamaret controuersiā de illa, quæ egit cū uiro malæ tractationis, quòd uirgo esset, & damnata. Posteà petijt sacerdotium. Nouimus, inquit, istam maritorum abstinentiam, qui etiā si primam uirginibus timidis remisere noctem, uicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantùm disertißimus homo, sed uenustißimus, qui nullius unquam impunitam stultitiā transire passus est: statim Ouidianum illud:

Dum timet alterius uulnus inepta loci.

Et ille excidit, nec ultrà dixit. Hucusq́; Seneca. Nouimus

autem

autem hunc esse uersiculum in Priapeio epigrammate, cuius principium est:
Obscurè poteram tibi dicere.
Sed & stylus ipse (ni fallor) & prorsus Ouidiana quæpiã in eis uersibus germana lasciuia. Quatenus autem sit huic autoritati fidendum, legentium sit iudicium. Nos ut non pro uano scripsimus hoc, ita nec pro confesso. Certè sic Ouidio cõuenit etiam in cæteris osceniori, sic Vergilium contrà dedecet, à uirginea quoq; uerecundia Partheniam uocatum, titulus istius operis, ut quamlibet iniurato testi, & suspecto pudeat tamen profectò nõ credere. Sanè illud in confesso, scripsisse epigrammata quoq; alia Nasonem, de queis uersiculum citat hunc Priscianus: Partheniã uocatum Vergiliũ.

Larte ferox cæso Coßus opima tulit.

Et apud eundẽ ludentẽ legerat sanè Quintilianus istud:

Cur ego non dicam furia te furiam?

Nec alibi certè crediderim, quàm fuisse in epigrammatis, quem citat hendecasyllabum Phalecium Martialis:
Ride si sapis ò puella ride.
Nam quòd præceptum respicit aliquod ex artibus Domitius, id utiq; uel autoritate refutatur Martiani Capellæ, q uidelicet in Satura pro uersiculo Nasonis eũ, nõ pro Martialis agnoscit. Audiui etiã qui crederent de tragœdia esse Medea, quã Tacitus, quam laudat Quintilianus, & quã fuisse (quod miror) penè Vergilianis consutam uersibus, autor Tertullianus est, & nos in Nutrice significauimus. Sed hoc mihi non fit uerisimile. Quis enim uel in Græca uspiã, uel in tragœdia Latina phalecios legit? aut quid omnino tragicũ sapit hic uersiculus, à tetrica illa grauitate Medea Ouidij.

resiliens penitus atq; abhorrens? An uerò non & Martianus ipse negat propemodùm clarè de tragœdia hunc esse, si uerba modò ipsius fideliter recitata, diligẽter quoque expendantur? An non ille Saturā suam, quòd austera, & censoria, quodq́; nimiū tragici supercilij, lusus castigauerat, quasi repercutiens, & ad frontem (quod dicitur) exporrigendam inuitans, Peligni, inquit, decætero iuuenis uersiculo resipisce, & (ni tragicum corrugaris)

Ride si sapis ò puella, ride?

Caperare frontem. Ni tragicum, inquit, corrugaris, id est, nisi frontem caperas tragica seueritudine. Quod significat rugarum tristitia, & squalore asperas. Igitur si de tragœdia sit ipsa uersiculus, quo reuocare uno maxime Saturā suam poëta hìc ab austeritate illa tragica molitur, sanè locus hic (ut arbitror) Frigidus hybernas cana niue conspuet alpes. Iam siquis de synceritate lectionis istius ambigat, libros uelim Martiani uetustißimos inspiciat è publica Medicæ gentis Florentina bibliotheca, sic enim profectò fidem nostrám, credo, sua diligentia adiuuabit.

AGON' VERBVM, QVO VICtimarius uti solitus, de quo etiā in Fastis Ouidius. CAP. LX.

Ovidius in primo Fastorum:

Nominis esse potest succinctus causa minister,
Hostia cœlitibus quo feriente cadat:
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agat'ne rogat, nec nisi iussus agit.

De hoc mactādæ uictimæ ritu, deq́; item uerbo, quo sacerdotis minister uteretur, apud unū dúntaxat Senecam in li

bro

bro eodem oratorum, rhetorumq; tertio, factam reperio mentionẽ per hæc uerba. Deinde cùm scholasticorũ summo fragore, & tu quisquis es carnifex, cum strictam sustuleris securim, antequàm ferias patrem respice. Bellè deridebat hæc Asinius Pollio: Filius, inquit, ceruicẽ porrigat. Carnifex manũ porrigat, deinde respiciat ad patrem, & dicat, Agon'? Quod fieri solet uictimis. Sed ioco quoque remoto, aiebat rem uerißimã, non posse carnificẽ uenire, nisi eo tempore, quo iam exorari pater nõ posset. Hæc Seneca. Quo colligitur, uerbum, quo uictimarius identidem utebatur, Agon' fuisse, hoc est agóne. Quare bellè Ouid. Agon.

Semper agát ne rogat, nec nisi iussus agit.

ERRATVM IN CODICIBVS PLInianis super Cicuta, uinoq;. Quodq; mendosè apud Macrobium Aconitũ pro Conio. CAP. LXI.

VErba ex epistola Androcidis ad Alexandrum Magnum, clari sapientia uiri, uitiosè posita in Plinianis his codicibus reperiũtur hoc modo. Vinum potaturus rex, memento te bibere sanguinẽ terræ. Sicuti uenenũ est homini cicuta, ita & uinum. Leuis profectò sententia, nimisq; uiolenta, & coacta, addo etiam insipida, falsáq;, uinum esse homini uenenũ, sicuti cicutam. Sed enim in uetustißimo illo Medicæ familiæ Pliniano codice, citato à nobis iam sæpe, sic inuenias: Cicuta homini uenenũ est, cicutæ uinũ, Nã ut hominẽ cicuta, sic cicutæ uirus meri potus extinguit. Ex eoq; persuadere Alexãdro nititur Androcides, ut tanquam re potentißima parcius utatur uino, quod ueneni uenenum sit. Vnde non dispari sensu terræ esse sanguinem docuerat. Quocirca de uerbis eius ita Plinius concludit, Plinij locus. Cicutæ uinum uenenum. Vini usus.

cludit, neq; uiribus corporis utilius aliud, neq; uoluptatibus perniciosius, si modus absit. Consimiliter etiã idem in lib. y. & xx. de cicuta narrãs ut homini exitiosa, Remediũ est, ait, priusquã perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Quod idẽ Dioscorides prodidit. Diuus igitur Amb. in libro quem de utilitate ieiunij composuit, Etiam, inquit, maior uis uini, quam ueneni. Deniq; uenenũ uino excluditur, nõ uinũ ueneno. Sed & Plutarchus in Symposiacis libris eadem fermè, quæ Plinius de cicuta. Tum cum locũ, sicutiq; alios permultos, propè ad uerbum conatus exprimere est in Saturnalibus Macrobius. Quanquàm in omnibus, quos quidem hactenus uiderim Macrobianos codices, Aconitũ pro cicuta reperitur, sicut in uetustißimo etiã Bernardi Michelottij bene literati hominis, & amici nobis. Sed enim opinor mendum esse id exemplarium, nec enim mihi tam fuisse ineruditũ Macrobiũ persuaserim, ut quod esset Græcè Conion, ipse Aconitũ uerterit. Libentius crediderim Græco usum uocabulo, sicuti quoq; Amb. in hexahemero Conium dixit, quod ex Basiliano paris argumenti libro & tituli, cicutam Rufinus transtulit. Lubricus autem sanè lapsus in aconitum, de conio.

Conion non aconitum sed Cicuta.
Hexahemeron Ambrosij.

QVI SINT ARIETINI TESTIculi; *quid digitus medicus apud Tullium.*

CAP. LXII.

Cicer. locus.

Cicero ad Herennium libro tertio de memoriæ artificio tractans, ita imaginẽ quandam instruit. Et reum, inquit, ad lectum eius statuemus, dextra poculum, sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenentem. Quo loco uideo hæsitare literatores quospiam etiam haud extremæ

sortis,

ſortis, quid ſit quod legimus, medico teſticulos arietinos tenentem. Medicus autem unus è digitis quinq; uocatur, hoc eſt, ut arbitror, minimo proximus. Porphyrio enim ſuper Horatianum illud ex ultimo ſermone: Medicus.

- Qui ſiquid fortè lateret,
Indice monſtraret digito : Sic ait : Hoc ideo, quia certis *nominibus ſinguli digiti appellabātur, & ſunt hæc nomina:* Pollex, *index, famoſus, medicus, minimus. Quidā uerò* Digitorum nomina. *è* Græcis, *credo, iunioribus nomina digitorum* ῥωμαϊστὶ *ſic* Id eſt, Romanè. *eſſe ſcribit,* ἀντίχειρ, δεικτικός, ἰατρός, δακτυλιώτης, ὠτίτης. *ut ſi dicas,* Pollex, *index, medicus, anularis, auricularis. Quod equidem nec affirmo, nec refello.* Tantùm *notandum, medicum ab eo dictum, qui ſit medius, aut famoſus, non qui minimo proximus. Apud ipſos autem leguntur hæc nomina:* ἀντίχειρ, λιχανός, σφάκελος, ἐπιβάτης, μύωψ. *De teſticulis autem arietinis legis in uocabulo Scortes in* Teſticuli arietini. *Feſti compendio ſic* : *Scortes, id eſt pelles teſtium arietinorum, ab eiſdem pellibus dicti.* Tantùm *apud* Feſtum. Scortes. Sportæ. *Sed enim* Pedianus *ſportas, ſportulas, ſportellas, nummûm* Loculorum nomina. *eſſe ait receptacula, & ſaccos, ſacculos, ſacellos, & crumenas, & uelleas, & ſcorteas, & manticas, & marſypia.* Marſypia. *Vt nihil ſit dubium quin è digito eo, qui ſit minimo proximus, ſuſpenſas haberi uelit ſcorteas, hoc eſt è teſtibus arietinis pelliceas crumenas.*

ALITER CITARI À VARRONE *Terentij uerba, quàm aut in exēplaribus habeatur, aut* Donatus *agnouerit.* CAP. LXIII.

MArcus *Varro in libris de lingua* Latina *ſic ait: Apud* Terentium, *ſcortatur, potat, olet unguenta* Terentij locus

 de meo.

Scortari. *de meo. Scortari est sæpius meretriculam ducere. Sic ille, ac deinceps alia in eam sententiam. Cæterùm Terentiani omnes ad unum codices, non scortatur habent, ut Varro legit, sed obsonat. Locus autem in Adelphis est: Obsonat, potat, olet unguenta de meo. Quam lectionem etiam Donatus agnoscit. Quid hîc igitur dicemus? mendum'ne esse in Terentianis omnibus codicibus, an (quod uix credere ausim) memoriola uacillasse Varronẽ quoq; ipsum πολυγραφώτατον à Cicerone appellatum, sicuti eundem Ciceronem Gellius deprehendit? Vt fateamur etiam maximis* Diligentiæ utilitas. *quibusq; ingenijs officere incuriam nonnunquam, prodesse usquequaq; diligentiam.*

DECLARATI VERSVS AVSOnij, sed & Ouidij super Choliambo, aut Scazonte. CAP. LXIIII.

Auso. locus. *AVsonij poëtæ sunt trimetri uersus ita:*

Cui subiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa uoluunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos uerbere.

Quid hîc eũ significare opinemur? Nempe, ut arbitror, Choliambi. *uersus illos, qui Choliambi, uel Scazontes appellantur, ut* Scazontes. *si dixeris claudicãtes, quales apud Persium in principio, qualis ille item Martialis, ab ipso nominatim citatus:*

Apollinarem conueni meum Scazon.

Est enim Scazon trimeter iambicus, senis & ipse cõstans pedibus, sicuti rectus iambicus: hoc uno dispar, ut etiã scribit Hephestion, quòd rectus postremã sedem iambo, pyrrhichio'ue occupat, in antepenultima cunctos accipit pedes, quorum modò id metrum sit capax, circa syllabarum

quantitates indifferens. Sed claudus hic iambicus clausulam postulat spondaicam, uel trochaicam prorsus. Penultimum autem pedem, non dyßyllabum modò, sed iambum planè, uel spondeum. Quod uerò ait Hephestion, Spondeum recipi sede quinta choliambi, nunquàm equidem apud Latinos inuenire me commemini. ipse uersiculum hunc adducit Græcum:

Ἐπ' ἄκρον ἕλκων ὥσπερ ἄλλαντα ψύχων.

In summum trahens uelut extra refrigerans.

Et Quintilianus Aristides Græcus autor in libro de Musica, super iambico loquẽs trimetro, Claudũ fieri ait, quãdo in extremo spõdeũ recipit. Deniq; Ouidius quoq; in priore libro de amorum remedijs de utroq; Iambo sic scribit:

Liber in aduersos hostes stringatur Iambus,
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.

Sunt autem utriq; ad maledicentiã, libertatemq; facti, truces, & cruenti. Quare ob id stringẽdos etiã ait Ouidius in aduersos hostes. Dionysius itẽ Halicarnasseus in libro de interpretatione, uehemens, aut acre metrũ esse choliambos ait. Idemq; mox Hipponacten, cùm lacessere conuitijs inimicos uellet, infregisse ait de industria metrum, ac pro recto claudũ fecisse, & abnumerũ, hoc est acrimoniæ consentaneum, conuitioq;. Nam sicuti dissoluta figura parat acrimoniã, sic (ut ille inquit) dissoluta compositio. Quare caballos utiq; choliãbos eos Ausonius nominat, quorũ trãlationẽ duxerat ab essedo, & uehiculo, cui caballi adiunguntur: & ut tardos ostenderet, de molarum ambagibus captos dicit, prætereaq; terga ruptos uerbere: tum eosdẽ tripedes uocauit, quia Græcè trimetri, quamuis senos habeant

Choliambi. **Abnumerus.** **Caballi.** **Trimetri.**

beant pedes, nam bini quiq; pro singulis uidẽtur in iambicis capi. Qui machinali saxa uoluãt pondere: propterea dixit, uelut molas describeret, quas uersare ipsos indicauerat: uel ut eos uiolentos, ferocesq; ostenderet allegoricῶs, quasi qui lapides ingẽtes torquent, & uoluunt in hostem. De trimetro item utroque sic idem Ausonius alibi Græco uersiculo:

Εἰλιποδην σκάζοντα καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον.

Quod Latinè sic uertas:

Scazontes. *Loripedem Scazonta, & non scazonta trimetrum.*

De scazontibus eisdem sic in epistola quapiam ex libro quinto apud iuniorem Plinium: Proinde aut rumpe moras, aut caue ne eosdem istos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditijs elicere non potuerunt, conuitio scazontes extorqueant.

QVI SIT HABITVS IN STAtuis pacificator, deq; eo sentire Statium in prima Sylua. CAP. LXV.

Statij locus. *STatius in Syluula prima, quæ in equum maximum scripta est: -Iuuat ora tueri*

Mixta notis belli, placidamq; gerẽtia pacẽ. Tum idẽ: Dextra uetat pugnas.

Quem locum Domitius sic enarrat. Dextra uetat pugnas, hoc est inermis est in statua, uel ad dextram est templũ Pacis, quod nõ placet, inquit. Cæterũ sicuti placet hic sensus, Dextra uetari pugnas, quia sit inermis, aut itẽ quod de templo ipso traditur Pacis, quanquã nec autori quidẽ placet suo, feram non molestè scilicet huic sententiã meã Habitus pacificator. *non probari. Nam ego notari habitum puto, qui pacificator*

cator in statuis diceretur. De quo ita legimus apud Quintilianũ: Fit & ille habitus, qui esse in statuis pacificator solet, qui inclinato in humerũ dextrũ capite, brachioq; ab aure protenso, manũ infesto pollice protendit, qui quidẽ maxime placet ijs, qui se dicere sublata manu iactãt. Hactenus Quintilianus. Extat autem adhuc pacificatore habitu (ni fallor) statua illa Romæ, quæ pro æde Lateranẽsi inter prima urbis spectacula conuisitur. Quintiliani locus.

LOCVS IN PLAVTI MVSTELaria, & item alter in Milite, uindicati à uitio.

CAPVT LXVI.

IN Mustelaria Plauti locus est mendosè scriptus plerisq; codicibus ad hũc sanè modũ. Viden' ornamẽta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiũt: dormiũt. Ille quidem ut conuenit uolui dicere. Sed cum de his neq; sensus eliciatur ullus, & festiuum Plauti dictũ uitio librariorum pereat, faciã, ut arbitror, operæpretiũ, si scripturã incolumen de Plautino codice citato à nobis, iterum reposuero. Est autẽ prorsus hæc. Viden' coagmẽta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiunt: dormiunt. Illud quidem ut conniuent uolui dicere. Nam quia cõniuere dicũtur, qui dormitant, ut apud Cinnam lectus est uersiculus: Plauti locus. Conniuere.

Iam grauis ingenti conniuere pupula somno.

Propterea cùm in foribus iuncturas esse minime laxas, id enim coagmẽta sunt, Tranio seruus ostẽderet, dormire eas ridiculè prius, dein etiã cõniuere iocülariter dicit, ex oculis dormitantium ducta metaphora. Similiter corrigendũ puto locum alterum ex Plautino Milite, qui sic uitiosè legitur: Mirus oleo uictitare te tã uili tritico. Quid iam? Coagmenta. Plauti locus alter.

quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cæcus, non lusciosus. Nam cùm nullus hinc elici sensus queat, legendum arbitror sic. Miruſt lolio uictitare te, tam uili tritico. Siquidem hoc ubique idem apud Plautum, miruſt, pro mirum est reperies. Atque lolio uitiari oculos etiam ait Ouidius Fastorum primo:

Miruſt.

Et careant lolijs oculos uitiantibus agri.

Fulgentius. Notat id Fulgẽtius quoq; non contẽnendus Grãmaticus. Quare cũ Sceledrus seruus lusciosum, uitiatisq; oculis cõseruum Palestrionẽ uelit significare, mirũ esse ait uictitare cũ lolio, cũ sit ipsum triticũ tam uile. Lolio aũt uictitare eum, colligere se uel inde affirmat illudẽs, quòd sit lusciosus. Lusciosi porrò seu luscicij, qui uitium hoc habent oculorum, ut clarius uesperi, quàm meridie cernant.

Lolio uictitare. Lusciosi. Luscicij.

CORNICEM VIDERI APVD ueteres concordiæ symbolũ, nõ ut omnes apud Iuuenalem existimant, Ciconiam.

CAPVT LXVII.

Iuuenalis locus. PRo comperto iam habetur Ciconiã deniq; esse, qua concordiæ repræsentaretur apud priscos effigies, atq; ita uersiculum Iuuenalis omnes interpretantur:

Quæq; salutato crepitat concordia nido.

De eo tamẽ nullũ omnino afferũt testimoniũ, quod autoritatis adminiculo sustẽtetur. Ego cornicẽ magis accipio, ductus Heliani Græci scriptoris testimonio, qui libro de animalibus tertio, de hac aui sic propémodũ scribit: Cornices, inquit, inter se fidissimæ sunt, & cũ societatẽ coierint, maximo se opere diligunt. Neq; id genus animalia uideat quispiã licẽter misceri, & temere. Quin hoc quoq; dictitant

Cornicum concordia.

dictitant, qui res istiusmodi callent, altera extincta, cōpa rem uiduam degere. Cæterùm id quoq; audio, ueteres in nuptijs post hymenæum cornicem inuocare, signumq́; id concordiæ dare ijs consueſſe, qui liberûm quærendorum gratia conuenissent. Tum qui sedes auium, & uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria dicunt unius tantùm cornicis obsequium. Sic ille. Sed & in nomismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ, manifestam prorsus imagunculam nuper mihi Laurentius Medices ostendit, cum titulo ipso concordiæ.

VERSVS EX CALLIMACHO *super crinibus reginæ Berenices, atq; inde mendum ex Catulli exēptū uersiculo.* CAP. LXVIII.

ELegiā Callimachi de crinibus Berenices inter sydera receptis mira elegātia uertit in Latinā linguā nobilis poëta Catullus, quamuis pleraq; sint in ea corrupta, mendosaq́;, & temere scripta librariorū inscitia. Sed argumētum ipsius partim apud Hyginū Latinū autorem, partim etiam apud Theonem, neq; non Achillem quoq; Græcos Arati enarratores inuenias. Græca sanè ipsa Callimachi elegia nō extat ad nos quantū compererim, sed ætate intercidit. Apud Theonem tamen Arati eiusdem interpretem principium illius tale reperio: Catulli locus.

Ἦ με Κόνων ἔβλεψεν ἐν ἠέρι τὸν Βερενίκης
Βόστρυχον, ἣ κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

Vel me Conon uidit in aëre Berenices
Crinem, uel illa omnibus posuit deis.

Prætereaq́; in commētarijs super Apollonium Rhodium ex Lucilio Tarrheo, Sophocleo, ac Theone collectis, ubi Apollonij commentaria.

de

de Chalybibus agitur libro secundo, sic adeò est inueni-re, μέμνηται αὐτῶν καὶ Καλλίμαχος Χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος τηλόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν. Ex quo uersiculum sic illum legendum quis dubitet? Iuppiter ut Chalybon omne genus pereat. Vt sit Chalybon Græcè dictum. Atque hoc inscitè legunt quidam Telorum. Vulgatissimi codices cœlitum retinent contra etiam metri rationem. Sed hanc scio nostram obseruationem iam pridem esse peruulgatam, quam tamen à nobis ortam, uel ille ipse scit, qui uulgauit, libenterq; etiam fatetur uir doctissimus undecunq; Picus.

Id est, meminit ipsorum & Callimach' Chalybum ut pereat genus à longe exorientem malum germẽ qui ipsum demonstrat.

OARION SYNCERITER ESSE apud Catullum, quod Aorion isti legunt, qui bonos uiolant libros. CAPVT LXIX.

Catulli locus.

IN elegia eadem Catulli ex Callimacho, Oarion legitur pro eo, quod sit Orion. Quam quoniam integrã adhuc, inuiolatamq; dictionem nonnulli temere attentare iam incipiunt, cõtra hanc sinistram imperitorum audaciam standum mihi est omni (quod aiunt) pede, uel Callimachi eiusdẽ autoritate, qui sic in hymno ipso in Dianam, etiam nunc extante, ait:

Οὐδὲ γὰρ ὦτος οὐδὲ μὲν ὠαρίων ἀγαθὸν γάμον ἐμνή-στευσαν.

Nihil quidem Otos, nihil quidẽ Oarion bonas nuptias ambierunt.

Sed & Nicander Theriacωn libro consimiliter:

Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠαρίωνι.

Bœoto parans malum fatum Oarioni.

Et Pindarus in Isthmijs:

Οὐ γὰρ φύσιν ὠαριωνείαν ἔλαχεν.

Non

Non enim naturam Oarioneam sortitus est.

Et alibi:

Ὀρείαν πελειάδων μὴ τηλόθι ὠαρίωνα νέεσθαι.

Montanam à columbis non longè Oariona accedere.

Quare putat Eustathius quinto in Odissęam cõmentario, παρὰ τὸ ὀαρίζειν appellatum. Non igitur Aorion, sed Oarion uera lectio. Id est, à conuersando cum mulieribus.

CVIVS IN BRVTI NOMISMATE symbolum sint pileus, & pugiones. CAPVT LXX.

SI quis nomisma Bruti reperiat ipsius cælatũ imagine, prætereaq; pileo, & duobus pugiunculis, ne diutius in explicãda ratione, causaq; laboret, legat historiarum Dionis librũ xlvij. Nam ex his, inquit, Brutus significabat ab se, & Caßio patriã liberatã. Sed enim pileum gestari ab his solitum, qui libertatem nacti, uulgatius, manifestiusq;, quàm ut sit autoritatibus confirmandum. Bruti imago insignita pileo, & duobus pugiunculis.

QVAEPIAM VVLGO LEGI adhuc apud Maronem contra regulam, contraq; rationem metri. CAP. LXXI.

PVdet referre quàm manifestum, sed nondum tamẽ à quoquã (quod sciam) nisi nobis indicibus animaduersum, mendum Vergilianis codicibus inoleuerit lib. Aeneid. octauo, Vergilij locus.

Quod fieri ferro, liquido'ue potestur electro.

Cæterùm in uolumine illo, quod est in intima Vaticana bibliotheca mirè uetustũ, & grãdibus characteribus perscriptũ, nõ potestur offendas, sed potest usitatius uerbum. Quæ etiã uerior esse lectio, uel inde ꝓbatur, quod electrũ Electrum. ubiq;

de hac re uide Crit... in ar... notat. in Vergi...

ubiq; prima syllaba lōga, tā apud Græcos ponitur, quàm apud nostros. Neq; quicquā interpretes super uerbo po-

Potestur. testur alioqui nouo, inusitatoq; loquuntur. Haud tamen præterijt me ueteres hoc quoq; protulisse, sicut Pacuuiū in Chryse, sicut etiā Lucretiū, quēadmodū & poteratur lectū à Nonio Marcel. est in Cæcilianis annalibus. Sed et

Vergilij alter locus. alter locus itidē uitio cōsimili laborat, apud eūdē poëtā:

Sceptra Palatini, sedemq; petiuit Euandri.

Cùm in uolumine eodem nō petiuit trissyllabum, sed petit dissyllabū scriptum inueniatur. Quod & metri uis co-

Euander. git, alioqui prima syllaba Euandri, contra omnem uel rationem, uel cōsuetudinem breuis foret. Est uerò in utroq; uersu spondeus quinta sede. In uerbo autem petit syllaba ipsa posterior, uel quia sit in fine, uel quia coaluerit una ex duabus, iure producta est. Martianus autem Capella

T, finita syllaba communis. syllabā docet ubiq; esse cōmunem, quæ desinat in t, literam, sicut in illo cernimus Vergilij:

Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis.

DE PHILYRA ET LEMNIscatis coronis. CAP. LXXII.

Philyra. PHilyra quid sit uideo nesciri à plerisq;, peruerseq; etiam à nonnullis interpretibus accipi.

Horatij locus. Nā uocabulo eo sic utitur Horatius in primo Carminū:

Displicent nexæ philyra coronæ.

Et Ouidius item quinto Fastorum:

Ebrius incinctus philyra conuiua capillos Saltat.

Quo apparet usum ipsius apud ueteres in coronamentis fuisse percelebrē. Iam primùm igitur si cōferas, quæ super philyra Theophrastus in tertio de plantis, quǽue item

Plinius

Plinius in decimosexto Natu.historiæ narrāt, facilè nimi rùm cognosces eandē apud nos esse tiliam, quæ philyra sit apud Græcos. Ac sic etiā Theodorus Gaza quantū uis homo doctus, & diligens interpretatur. Porrò autem tuniculæ etiā quædam ex libro ipso tiliæ arboris, uel ad eius imitamentū factæ, quibus aut lemnisci fierēt, id est fasciolæ de coronis pēdulæ, aut libelli, Græco uocabulo peculiariter appellatæ philyræ. Tilia. Lemnisci.

Testatur partem ex his eodem libro Plinius his uersibus: Inter corticē & lignū tenues tunicas, multiplici mēbrana, è qbus uincula tiliæ euocātur, tenuissimæ earū philyræ coronarū lēniscis celebres, antiquorū honore. Rursusq; idē libro primo atq; xx. de lemniscis et philyris ita meminit: Crassus diues primus argēto, auroq́; folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserūt quoq; & lemnisci, quos adiici ipsarū coronarū honos erat, ꝑpter Hetruscos, qbus iungi nisi aurei, nō debebāt. Puri diu fuere ij. cælare eos primus īstituit P. Claudius Pulcher, bracteasq́; etiā philyræ dedit. Porrò lemniscatas coronas, etiā (ni fallor) in nomismatis Laurētij Medicis idētidē uidemus, deq́; his mētio quoq; apd' Suetoniū, sicuti itē à Pōpeio Festo lemniscorū uocabulū diligēter exponitur, deq́; lemniscis itidē nōnihil Tertullianus quoq; ī libro de corona militis. Nicas aūt in cōmētario, quē per ordinē literarū composuit, Græcè ille qdē, sed in hūc fermè ītellectū philyrā interpretatur: Philyra, inquit, plāta librū papyro similē habēs, ex quo etiā funes cōplicāt. Esse aūt ductilē philyrā lanicij modo, uel netilē potius, innuit & Tertullianus idē in libello eo, qui de pallio īscribitur. Quin Herodianus etiā Græcus autor, olim Cælare. Lemnisci. Coronæ Lemniscatæ. Nicæ commentarij. Philyra.

olim à nobis in Latinũ cõuersus, & Innocẽtio octauo põtifici maximo dedicatus, libro ipso historiæ primo, mẽtionẽ libelli facit è philyra tenuissima, utroq; uersum replicabili. Sed & Capella Martianus libro de Philologiæ nuptijs secũdo, Cernere erat, inqt, q libri, quãtaq; uolumina, quot linguarũ opera ex ore uirginis defluebant. Alia ex papyro, quæ cedro perlita fuerãt uidebãtur. Alij carbasinis uoluminibus implicati libri, ex ouillis multi quoq; tergoribus. Rari uerò in philyræ cortice subnotati. Tum ista quoq; Vlpiani uerba reperias in titulo Digestorũ, de legatis, & fideicõmissis. Librorũ appellatione cõtinentur oĩa uolumina, siue in charta, siue in mẽbrana sint, siue in qualibet alia materia. Sed & si ĩ philyra, aut tilia, ut nõnulli cõficiũt, aut in alio corio, idẽ enim erit dicendũ. Deniq; etiã Eusthathius ĩ cõmẽtario secũdo Homericæ Odysseæ, facta prius de nauticis rudẽtibus mẽtione, corticẽ tiliæ dicit, quã Græcè philyrã nominat, plurimã ĩ id genus funiũ suppeditare materiã. Receptũ aũt uidetur ex eo uti coria quoq; singula, uel tunicas, aut mẽbranulas etiã materiæ disparis à tilia, philyras uocẽt, aut philuras, y Græca in u cõmutata, ueteri, & peruulgata Latinorũ cõsuetudine. Sicuti de papyro agẽs Plinius libro xiij. Præparantur ex eo, inqt, chartæ diuisæ acu in prætenues, sed quàm latissimas philuras. Nã illud utiq; ad hæc enarrãda neutiquam pertineat, quod idem ait Plinius lib. xiiij. Philyra cocos, & polline nimium salem cibis eximere.

Philuræ.

Salis exẽptio.

VOCABVLVM QVOD EST expernata, Catullianis uideri exemplaribus reponendum. CAP. LXXIII.

Quod

QVod nunc tradituri sumus fortasse à nonnullis ut incertum, & uacillans, parumq; adhuc exploratũ deridebitur, & exsibilabitur: sed ego mihi de eo dicendum putaui, ne uestigium istud antiquitatis penè iam abolitum, qualecunq; sit, extingueretur. Ostendit mihi Romæ *abhinc quadrienniũ* Manilius Rallus Græcus *homo, sed* Latinis *literis adprime excultus, fragmentũ quoddã* Sexti Pompeij Festi *(nã ita erat in titulo) sanè quàm uetustum, sed pleraque mutilatum, prærosumq́; à muribus.* Quod *me magnopere tenuit, siquidẽ reliquiæ illæ qualescũq; ex integro ipso uolumine superabant, quod autor* Festus *cõ posuerat, non ex hoc autem compendiario, quod nunc in manibus coactũ, uiolenter & decurtatum, scilicet ab ignobili, & indocto quodam, nec isto quoq; nomine satis bene de literis merito.* Nonnullas *quoq; ex eodem fragmento* Pomponius Lætus *uir antiquitatis, & literarũ bonarum consultissimus sibi pagellas retinuerat, quas itidẽ legendas mihi, describendasq́; dedit.* Ex *lectione igitur ea suspicatus utiq; sum, uerbum me* Catullianum *quasi postliminio in suas sedes reuocaturũ.* Siquidem *ubi exponitur in hoc compendiario uocabulum* Supernati, *quod eos significare ostendit, quibus fœmina sunt succisa in modũ suillarum pernarum, atque ex* Ennio *uersus allegatur:*

His *pernas succidit iniqua superbia* Pœni.

Hoc *utiq; loco uetus codex circunrosam planè habet expositionem, sed ita tamen, ut appareat ex reliquijs literarum malè cohærentibus,* Catullum *quoq; post* Enniũ *adduci, citariq́; eum uersiculũ, qui nunc mendosè sic legitur:*

In *fossa* Liguri *iacet separata securi.*

Festi Pompeij opus. Pomp. Lætus. Catull. locus. Supernati.

Nam ut de carminis residuo nihil mihi arrogem temere, uidebar sanè tum syllabatim quæq; olfactans, etiam pro explorato afferre posse, expernata legendum in eo, non separata, quantũ ex paucis illis poteram ueluti minutalibus, aut ramentis colligere, quantumq́; etiam uel ex obliteratis penè iam uestigijs ariolari. Quòd si cui pendêre adhuc ueri fides uidetur, at pendeat equidem malo, quàm aut cadat, aut iaceat. Nos aliquod in eo certè, nec arbitror iniuria, ponimus firmamentum.

Expernata.

HISTORIA NON ILLEPIDA SUPER ZEUSI PICTORE, & HELENA. CAP. LXXIIII.

Zeusis. Helenę imago.

ZEusis ille pictor Heracleotes adprime nobilis etiã Helenæ pinxit imaginẽ Crotoniatibus nimis quàm laudatam, de qua Cicero in rhetoricis contra Hermagoram luculentissime scripsit. Sed quod obiter in Heliani libris omnifariæ historiæ superioribus annis apud Ioãnem Laurentiũ Venetum, magnæ quidem in pontificia curia autoritatis, nec minoris tamen in literis eruditionis, sed & emunctæ naris hominem Romæ legimus, id nobis neutiquam indignum uisum, quod hîc etiam legeretur. Neminem ait spectatum Zeusis admittebat, nisi qui manu pretium dedisset. Ex quo uulgò etiam tunc Helena meretrix uocitata, quoniam quæstuaria.

Ioan.Laurent. Venetus.

Helena cur meretrix.

EMENDATA VOX IN IBIDE, simul explicata sententia neutiquam nota hactenus. CAP. LXXV.

Domit' Cald.

ENarrauit Domitius libellum Nasonis in Ibin, præfatus ex Apollodôro se, Lycophrone, Pausania, Strabone, Apollonio, alijsq; Græcis, etiamq́; Latinis accepta scribere.

scribere. Multa in eo commentario uana, ridiculaq́; confingit, & cominiscitur ex tempore, cōmodoq́; suo, quibus fidem facit aut se frontē penitus amisisse, aut tam magnū sibi fuisse interuallū inter frontem, & linguam (sicut ait quidā) ut frons cōprimere linguam nō potuerit. Furor est adhuc aliquos tā cæcos istius hominis inueniri amatores, ut ad ista nondū suos qualescunq; oculos adaperiant. Furor est profectò, furor dare occasionē impudentiæ cæteris fouendo errores etiam alicuius, quoniam fuerit interdum sententiæ non pœnitēdæ. Sed quid istis facias literationis, non literaturæ magistris, qui nullo magis, quàm talibus nugis supercilia tollūt ut cochleæ cornua, quorūq́; plumbea prorsus ingenia, quàm magis excoluntur, tam magis obbrutescunt? At enim ne penitus ludamus operā, dißimulatis his, quos sua facit uilitas contemnendos, exequemur reliqua propositi. Mihi igitur ille unus locus inter cæteros mouere stomachū solet, qui sic mendosè nunc legitur:

Inter frontem & liguā interuallum.

Literationis magistri.

Vtq; loquax in equo est elisus gutture Agenor,
Sic tibi claudatur pollice uocis iter.

Vbi sic ait Domitius: Agenor lapsu equi inserta ori manu extinctus est. Ita'ne tandem uir doctißime? Sed oro te, mi Domiti, Græcum profer, si potes, aut Latinum, modò idoneum, fabulæ istius autorem, nec recusabo iam quin me, non dixerim gregales, aut admiratores tui, sed uiri quoque literati, quibus hic labor exsudat, pro indoctißimo iam, proq́; etiam impudētißimo damnent, & quidem cunctis suffragijs, quoniam à te dissentiam. Mihi sanè recta esse, & emendata scriptura uidetur, si rationi libera coniectura sit, non Agenor, sed Acerno, ut de Anticlo dictum

Ouid. in Ibin locus. Anticlus.

accipiamus. De quo est etiam apud Homerum lib. quarto Odysseæ: Nam cùm ad equum illum Troianũ, trabibus contextũ, grauidumq; militibus impulsu numinis accessisset Helena, uoces imitari uxorum cuiusq; occepit, ut inibi delitescentiũ desideria euocaret, refricaret memoriam, responsa tentaret elicere. Sed enim reliquis patientiã, silentiumq; præstantibus, cùm solus Anticlus in respõdendi lubrico, articuloq; iam foret, statim est ab Vlysse præuētus, & manibus impreßis suffocatus. Itaq; intercepto, uel interstructo potius indicio periculum depulsum. Cæterùm Tryphisiodorus quoque Græcus autor in poëmate, quo de Ilio capta scribit, Anticlum hunc Ortygiden appellat, uxoremq; eius nominat Laodamiam, ita inquiens:

Helenæ conatus.

Laodamia.

Ὀρτυγίδης δ᾽ Ἄντικλος ὃν αὐτόθι τεθνειῶτα
Ἵππῳ δακρύσαντες ἐνεκτερέϊξαν Ἀχαιοί.

Ortygides autem Anticlus, quem ibi mortuum
Equo lachrymantes sepeliuerunt Achiui.

Et item alibi sic:

Ἄντικλος δ᾽ ὅτε κέντρον ἐδέξατο Λαοδαμείης
Μοῦνος ἀμοιβαίην ἀνεβάλλετο γῆρυν ἀνοίξας
Ἀλλ᾽ Ὀδυσεὺς κατέπαλλε.

Anticlus uerò cum stimulum accepisset Laodamiæ,
Solus respondentem incepit uocem aperire,
Sed Vlysses irruit.

Et alia deinceps addit, per quæ fabula omnis similiter ab Homero uersibus permultis explicatur. Sed & nos in Ambra sic attigimus:

Ambra Politiani.

Indicijq; metu præclusum pollice fauces
Anticlon Ortygiden.

Domitij licẽtia.

Consimilia uerò istis apud Domitium multa, quæ facilè arguãt, quò fuerit illius processura

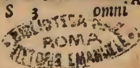
sura licētia, præsertim sic inuitata fauoribus imperitorū, nisi morari apud superos adhuc quidem iuuenis desisset.

NON ANTILOCHVM AB HEctore, *sed aliter uideri legendum in prima heroidum.* CAP. LXXVI.

IN *prima heroidum Nasonis epistola, sic legitur:* Ouidij in heroid. locus. Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore uictum. *Sed uictum, necatumq; ab* Hectore Antilochum *profectò neutiquā reperietur. Quare aut Amphimachum crediderim legendū, aut non ab* Hectore, *sed* Memnone. *Constat enim ex xiij.* Homeri Rhapsodia, *occisum ab* Hectore Amphimachū Cteati *filium, qui de Græcis ducibus unus* Amphimachi cædes. *etiam in catalogo numeratur. Constat item interfectum à* Memnone *filium* Nestoris Antilochum. *Quamobrem in* Antilochi cædes. *eo quod obtinuerat hactenus mendum deprehenditur manifestarium, sic his à nobis ita pro tempore suffectis, quæ lector uelim boni consulas: aliqua, ni fallor, gratia si non ueritatis, at certè ueri similitudinis assentatur.*

QVO ARGVMENTO DICENDVM Vergilius, non Virgilius. CAP. LXXVII.

VErgilius *dicendum ne sit, an* Virgilius, *ut nunc uul* Vergilius. *gò loquuntur, hoc est cum uocali secunda, an cum tertia potius in prima syllaba, uideo adhuc inter eruditos ambigi. Cæterùm ut ego* Vergilium *dicam magis per* e, *quod iam placere quibusdam per nos etiam doctis incipit, quàm* Virgilium *per* i, *quod uulgò nimis obtinuit, in causa sunt ueterrima aliquot monumenta, nostræ obseruationi patrocinātia, quæ libens equidem subijciam propter propudiosos nescio quos, & æruginis plenos, odio* Propudiosi. Aerugo.

omni, fastidioq; dignißimos: qui quanquã semper elementarij sunt, uindicare tamen inter indoctos fautores audent sibi censuram literarũ. Sic ut istam quoq; qualemcũq; nostram uetustatis deprehendendæ, ac reuocãdæ (si liceat) diligentiã, studiumq; non cauillentur modò, sed & ita reprehendant acerbè, quasi flagitiũ facere putent, quòd his otiũ oblectemus, uel (ut ipsi magis contemptim) quòd ob hæc otio nostro inuideamus, dum in rebus adeò friuolis, & leuibus operã sumimus, quasiq; tẽpus, rem pretiosissimam, in superuacua erogamus. Qui tamen si legissent aliquãdo maximos uiros de singulis quoq; literis integra uolumina composuisse, ac ne Cæsarem quidẽ ipsum ueritũ in hanc tenuitatem descẽdere, darent fortasse mihi ueniã, non occupatißimo homini, siquando inter altiora studia, etiam res istiusmodi tractarẽ, paruas quidem, sed quibus etiam magna iuuentur. Neque enim reprehendi me iure puto, si hæc etiam, sed hæc sola consecter, ad quæ non ut ab otio ad studium, sed ut à studio ad otium me refero, & in quæ non tam feror ex professo, quàm casu incido, ceu si littoribus ex commodo inambulans, cõchas interim colligam securus. Neq; tamen in id ego supercilium subduco, nec inde me cẽseri facilè paterer, ut qui nõ Apinas modò hæc esse & trichas, ut in puerbij ludicro est, uerũ etiam penè nihil, & noui, & fateor. Sed tamẽ hoc ipsum tam nihil præstat agere, quàm longas ad ipsorum fortasse exemplum trahere oscitationes, & grunnire in cœno turpiter, aut quàm omnino nihil agere, ne nihil prorsus agendo malè discamus agere. Reddẽda igitur testimonia sunt nobis, necubi fides claudicet, ac nequid non in expedito

Vindico.

Literarum illustratores.

Apinæ, Trichæ.

dito

dito sit noscere uolentibus. Inuenies igitur Volsinis mensam quampiam marmoream, uetustissimis, peneq; exoletis characteribus intra ædem Christinæ uirginis, quæ pro ara est Apostoli Petri, ubi VERGILI legitur. Inuenies etiam Sutri nomen hoc Vergilius ita notatũ in mensa item lapidea, qua uidelicet & ipsa intra ædẽ Virginis uice utuntur altaris. Idq́; nos utrinq; non sine aliquot arbitris etiam de proximo inspeximus. Neq; enim antiquarũ duntaxat inspectionũ auriti testes, sed & oculati esse concupiuimus. Quin in Pandectis quoq; ijs, quæ nũc Florentiæ publicè asseruantur, libro ipso Iustiniani principis archetypo, non aliter quàm per c, notatur id nomen. Sicuti etiam in uolumine Maroniano literis maioribus parato, qui Romæ in intima Vaticana bibliotheca mirè uetus ostẽditur. Prætereáq; cõmentariũ Tiberij Donati nunc in manibus habet Landinus homo & eloquẽs, & eruditus, & Florẽtiæ iam diu doctor bonarũ literarũ celebratissimus, cui se præceptori adulescẽtiæ meæ rudimẽta magnopere debẽt, & qui nunc in professione quasi dixerim collega, locata iam in tuto sua sibi fama, nobis adhuc in stadio laboriosissime decertantibus ita fauet, ut quicquid ipsi laudis acquirimus, quasi suũ sibi amplecti, atq; agnoscere uideatur. Is igitur (ut diximus) commentariũ Tiberij Donati habet in manibus, & ipsum grãdioribus notatum uetustis characteribus, cuius autoritas hoc haud dubium reliquerit. Quod item in codice diui Aug. de ciuitate dei, ex publica Medicæ familiæ bibliotheca, neq; nõ in Columellæ ex priuata eiusdem gentis, literis utroq; Langobardis exarato. Tũ in Senecæ epistolarũ libro peruertere, cuius

Christophorus Landinus.

mihi copiam fecit Nicolaus Michelottius Laurentij Medicis à secretis, elegantis homo ingenij, multisq; item alijs uenerandis antiquitate uoluminibus, identidem nunc Iacobo Modesto Pratensi familiari nostro, & studiorum adiutori, nunc alijs item nostris auditoribus, utcunq; aut res ferat, aut exigatur, ostendimus. In collectaneis autem, quæ nuperrime ad Laurentium Medicem Iucundus misit, uir unus, opinor, titulorum, monimentorumq; ueterum supra mortales cæteros non diligētissimus solùm, sed etiam sine cōtrouersia peritissimus, relata quoq; inuenio elogia duo, quæ Romæ (sicut ille indicat) in marmoribus inueniuntur: TI. VERGILIVS DONATVS. *Et iterum* C. PAPIRIVS CESTVS VERGILIAE OPTATAE VXORI SVAE BENE MERENTI DE SE. *Quamuis autem monimenta ista tanta seculorum uetustate roborata, mihi satis ad præsidium sint, attamen res ipsa quoque astipulatur, & ratio. Nam sicuti à uere dictæ uergiliæ stellæ, sic à uergilijs ipsis, uel item à uere proprium hoc nomen crediderim inclinatum potius hercle, quàm à uirga, quod quidam nugantur, laurea. Nam id cùm apud autorē minus idoneum inueniatur, tum refellitur hoc ipso, quòd multi ante hunc editum poëtam, eodem sunt appellati nomine. Quandiu igitur aut non testimonium grauius, aut non ratio ualentior exhibetur, utiq; à uetusta magis consuetudine, quàm à noua inscitia standum est, unde hæc sartago loquendi uenerit in linguas. Etenim magna pars iuniorum caligamus ad ueri conspectum. Quin ut reliqua exequar, Verginius quoque nomen huic finitimum, non Virginius in marm*

Iucundus Veronensis.

marmoreo nuper labro pro æde ipsa diuæ Mariæ Maioris insculptum Romæ animaduertimus.

ADDITAM FALSÒ NEGATIOnem primo Digestorum uolumine, quo capite de officio proconsulis agitur, & legati. CAP. LXXVIII.

PAulus iuriscõsultus libro secũdo ad edictũ ita scribit: Legatus mãdata sibi iurisditione iudicis dãdi ius habet. Sed hæc uerba in primo Digestorũ uolumine, quo capite de officio procõsulis et legati tractatur, addita ꝑperã negatione in plerisq; codicibus inuenias, sic uidelicet: Legatus mãdata sibi iurisditione iudicis dandi ius nõ habet. Cæterũ in Pãdectis istis Florentinis, quas etiã archetypas opinamur, negatio prorsus est nulla. Quo fit, ut interpres legũ Florentinus Accursius, mẽdosum & ipse nactus codicem, penè dixerim miserabiliter se torqueat. Digest. locus. Archetypæ Pandectæ.

CVR LYSIMACHI REGIS FACIES in nomismatis cornigera. CAP. LXXIX.

LYsimachi regis facies in nomismatis cornigera. Causa eius apud Appianum in Syriacis. Nãq; ait ab eo ferũ taurũ de sacrificio Alexãdri Magni uinculis elapsum retentũ manibus ambabus, et occisum. Atq; ob id inquit, Lysimachi facies cur cornigera.

προστιθέασι ἐπὶ τοὺς ἀνδριάντας ἐπὶ τῷ δὲ τὰ κέρατα.

Quod significat, ob id eius statuis deniq; apponi cornua.

FABVLA IGNOTIOR DE TIresia & Pallade, qua sensus aperitur Propertianus. CAP. LXXX.

PRopertius in libro elegiarum quarto sic ait: Propertij locus.

Magnam Tiresias aspexit Pallada uates,

Fortia dum posita Gorgone membra lauat.

Extat adhuc hymnus Callimachi poëtæ, cui titulus εἰς λουτρὰ τῆς παλλάδος. *In quo fabula Tiresiæ multis elegiacis uersibus in hanc fermè sententiam tractatur: fuisse Nympham quampiam Thebis, cui nomen Chariclò, Palladi præ cæteris gratam, matrem Tiresiæ. Sed quum se Pallas aliquando, & Chariclò item in Heliconio Hippocrene nudæ per æstum lauarent, ac tum casu uenator Tiresias ad eundem fontem sitiens accessisset, Mineruam scilicet imprudens nudam cōspicatus, statimq; oculis est captus. Nam ita Saturnijs legibus cautum, inquit, ut qui deum inuitum cernat, ingenti mercede cernat. Cui simile quippiam de dearum cōspectu etiam Abammon Aegyptius in epistola scribit ad Porphyrium philosophum, quam tamen existimat Proclus Iamblichi potius esse, quàm Abammonis: ex quo Vergilius: Transq; caput iace, ne respexeris. Quod & Leucothea Homerica monuit Vlyssem. Sed ut illuc, unde abij, redeam: Cùm in hanc Tiresias calamitatem incidisset, mota lachrymis Chariclûs Nymphæ Pallas, & uatem eum, & longæuum, & post obitum quoq; prudentem, sapientemq; præstitit, & baculo insuper donauit, quo ueluti duce, uestigijs inoffensis graderetur. Quod & nos in Ambra sic attigimus, quum de poëta loqueremur Homero:*

Baculum dat deinde potentem
Tiresiæ magni, qui quondam Pallada nudam
Vidit, & hoc raptam pensauit munere lucem,
Suetus inoffensos baculo duce tendere gressus.

Et item sic in Nutrice Tiresian periphrasticos insinuauimus:

Quid cui post uisos nudatæ Palladis artus

Cenere

Marginal notes: Id est, In lauacra Mineruæ. — Chariclo. — Tiresias cur oculis captus. — Saturniæ leges. — Abammon. — Verg. locus. — Baculus Tiresiæ. — Ambræ locus. — Nutric. locus.

Cernere nil licitum?
Quin hinc apud Nonnum lib.v.Dionyſiacῶn,ita exclamans inducitur Actæon,ut felicem Tireſian dicat,qui citra mortem tantùm amiſsis oculis Mineruam aſpexerit nudam, quæ etiam lumen ademptum in animum ipſius tranſtulerit.Atque adeò ſic ait:

Ὄλβιε τειρεσία, σὺ μὲν ἔδρακες ἐκτὸς ὀλέθρου
Γυμνὸν ἀναινομένης οἰκτείρμονος εἶδος Ἀθήνης.
Felix Tireſia,tu quidem uidiſti citra perniciem
Nudam inuitæ miſericordis formam Mineruæ.

Et paulò poſt:

Ζώεις σῶν βλεφάρων ὀλέσας φάος, ὑμετέρων δὲ
Ὀφθαλμῶν ἀμάρυγμα νόου μετέθηκεν Ἀθήνη.
Viuis tuorum oculorum perdito lumine, ueſtrorum uerò oculorum ſplendorem cum mente commutauit Pallas.

Hactenus autẽ ſuper hoc poëtæ loco ſcripſeramus, cùm nobis Picus noſter Mirãdula,quaſi Cynthius alter in illo ipſo,quo iam hæc imprimẽda fuerãt articulo,aurẽ uellit, & admonuit,ut elegiam quoq; ipſam Callimachi,quæ uidelicet una extat apud Græcos (quantũ equidem ſciam) ſed & rariſsima eſt inuẽtu, ſubijceremus, & quanquàm ſpatijs iniquis excluſi tẽporis,uertere eam quoq; tamẽ in Latinũ tentaremus.Ego uerò, qui nec ſcribere alieno ſtomacho libẽter ſoleo,nec extẽporalitati ſatis confido, non diſtuli tamen id onus quoquo modo ſubire. Quoniã cùm quid à me Picus exigit,nec licet mihi neſcire qd' neſciã, nec non poſſe quod nequeã:uel quòd homini me chariſſimum ſentio, uel quòd plus eum uidere in rebus meis, quàm meipſum mihi perſuadeo.Vertimus igitur penè ad uerbũ,& quod Græce dicitur παραπόδα, nõ ſenſu modò, Faceta dictio .i. e ueſtigio.
ſed

ſed numeris etiã, quod eſt difficillimũ, coloribusq; ſeruatis. Tantumq; nunc admonemus lectorem, paucula uideri mihi adhuc mendoſa in Græcis exẽplaribus, quæ nõ erat pudoris noſtri corrigere, ſed & ſeptimum ipſum à fine uerſiculũ reliquo uno dũtaxat uocabulo exoleuiſſe, quem nos tamen Latinũ pro cõiectura ſuffecimus. Illud itẽ ſcito eſt opus, noſtrũ hoc eſſe interpretamentũ, & à nobis deniq; fluxiſſe prius, quàm in ullius cõmentarijs ebulliret, quod & Syluæ p ſe ipſæ, quas citauimus, tot ab hinc annos editæ probabũt, quarum uidelicet alterã magno ſumus olim cõuentu publicè multis excipiẽtibus interpretati. Sit ergo noſtri iuris, quod noſtri fuit muneris, ne quarta omnino luna (ſicuti puerbiũ fertur) nati credamur, ut alijs tantũmodo ad Herculis exẽplũ laboremus. Iam illud quoq; miror, cur & Domitius, & alij quidã poſt illum, quocunq; momẽto, quacunq; occaſione ſcribere audeãt, hoc, aut illud imitatiõe Callimachi dictũ fuiſſe à Propertio, cùm præter hymnos pauculos nihil prorſus extet ad nos poëtæ iſtius, nec aũt planè quicquã quod amoris argumẽta cõtineat. Sed aures ad Callimachi iam uerſiculos ſubſcriptos ueteri more ſine ullis accẽtiũculis arrigamus.

Luna quarta nati.

Καλλιμαχου εις λουτρα της

Παλλαδος.

Οσσαι λωτροχοοι τας παλλαδος εξιτε πασαι,
Εξιτε. ταν ιππων αρτι φρυασσομεναν,
Ταν ιεραν εσακουσα. και αθεος ευτυκος ερπει.
Ξουσθε νυν ω ξανθαι, ξουσθε πελασγιαδες.
Ουπο Ταθαναια μεγαλως απενιψατο παχεις
Πριν κονιν ιππειαν εξελασαι λαγονων.

Ουδ

Ουδ' οκα δη λυθρω πεπαλαγμενα παντα φεροισα
Τευχεα των αδικων ηνθ' απο γη γενεων.
Αλλα πολυ πρατιστον υφαρματος αυχενας ιππων
Λυσαμενα παγαις εκλυσεν ωκεανω,
Ιδρω και ραθαμιγγας, εφοιβασεν δε παγεντα
Παντα χαλινοφαγων αφρον απο στοματων
Ωιτ αχαιιαδες. και μη μυρα, μηδ' αλαβαστρως
Συριγγων αιω φθογγον υπαξονιων.
Μη μυρα λωτροχοοι τα παλλαδι μηδ' αλαβαστρως
Ου γαρ αθαναια χριματα μικτα φιλει.
Οισετε μηδε κατοπτρον. αει καλον ομμα το τηνας.
Ουδ' οκα ταν ιδαν φρυξ εδικαζεν εριν,
Ουδ' ες ορειχαλκον μεγαλα θεος, ουδε σιμουντος
Εβλεψεν διναν ες διαφαινομεναν.
Ουδ' ηρη. κυπρις δε διαυγεα χαλκον ελοισα
Πολλακι ταν αυταν δις μετεθηκε κομαν.
Αδε, δις εξηκοντα διαθρεξασα διαυλως.
Οια περ ευρωτα. τοι λακεδαιμονιοι
Αστερες, εμπεραμως ετριψατο λιτα λαβοισα
Χριματα τας ιδιας εκγονα φυταλιας.
Ω κουραι, το δε ρευθος ανεδραμε πρωιον, οιαν
Η ροδον η σιβδης κοκκος εχει χροιαν.
Τω και νυν αρσεν τε κωμισατε μουνον ελαιον,
Ω καστωρ ω και χριεται ηρακλης.
Οισετε και κτενα οι παγχρυσεον, ως απο χαιταν
Πεξηται, λιπαρον σμαξαμενα πλοκαμον.
Εξιθ αθαναια παρα τοι καταθυμιος ιλα.
Παρθενικαι μεγαλων παιδες ακεσοριδαν,
Ωθανα. φερεται δε και α διομηδεος ασπις,

Ως

Ως εθος αργειων τουτο παλαιοτερον
Ευμηδης εδιδαξε τειν κεχαρισμενος ιρευς.
Ος ποτε βουλευτον γνους επι οι θανατον
Δαμον ετοιμαζοντα, φυγα τεον ιρον αγαλμα
Ωιχετ εχων, κρειον δ' εις ορος ωικισατο
Κρειον ορος. σε δε δαιμον αποῤῥωγαισιν εθηκεν
Εν πετραις. αις νυν ουνομα παλλατιδες.
Εξιθ αθαναια περσεπτολι, χρυσεοπηληξ
Ιππων και σακεων αδομενα παταγωι
Σαμερον υδροφοροι μη βαπτετε. σαμερον αργος
Πινετ απο κραναν, μη δαπο των ποταμων.
Σαμερον αι δωλαι τας καλπιδας ης φυσαδειαν
Ηες αμυμωνην οισετε ταν δαναω.
Και γαρ δη χρυσω. τε και ανθεσιν υδατα μιξας
Ηξει φορβαιων ιναχος εξ ορεων.
Ταθανα το λωετρον αγων καλον. αλλα πελασγε
Φραζεο μη ουκ εθελων ταν βασιλειαν ιδης.
Οσκεν ιδη γυμναν ταν παλλαδα ταν πολιουχον,
Τωργος εσοψειται τουτο πανυστατιον.
Ποτνι αθαναια. συ μεν εξιθι. μεσφα δ' εγω τι
Ταισδ' ερεω. μυθος δ' ουκ εμος αλλ' ετερων.
Παιδες αθαναια νυμφαν μιαν εν ποκα θηβαις
Πουλυ τι και περι δη φιλατο ταν εταραν.
Ματερα τειρεσιαο, και ουποκα χωρις εγεντο.
Αλλα και αρχαιων ευτ επι θεσπιεων.
Η πι κορωνειας η εις αλιαρτον ελαυνοι
Ιππους, βοιωτων εργα διερχομενα.
Η πι κορωνειας, ινα οι τεθυωμενον αλσος
Και βωμοι ποταμω κειντ επι κουραλιω.

Πολλακι

Πολλακις α δαιμων μιν εω επεβασατο διφρω.
Ουδ οαροι νυμφαν ουδε χοροστασιαι
Αδειαι τελεθεσκον, οθ ουχ αγειτο Χαρικλω.
Αλλ ετι και τηναν δακρυα πολλ εμενε,
Και περ αθαναια καταθυμιον εοισαν εταιραν.
Δη ποτε γαρ πεπλων λυσαμενα περονας
Ιππω επι κρανα, ελικωνιδι καλα ρεοισα
Λωντο. μεσαμβρινα δ ειχ ορος ασυχια,
Αμφοτεραι λωοντο. μεσαμβριναι δ εσαν ωραι,
Πολλα δ ασυχια τηνο κατειχεν ορος.
Τειρεσιας δ' ετι μουνος αμα κυσιν αρτι γενεια
Περκαζων, ιερον χωρον ανεστρεφετο.
Διψασας δ αφατον τι ποτιροον ηλυθε κρανας
Σχετλιος. ουκ εθελων δ ειδε τα μηθεμιδες.
Τον δε χολωσα μεν α περ, ομως προσεφασεν αθανα,
Τις σε τον οφθαλμως ουκ ετ αποισομενον,
Ω ευηρειδα χαλεπην οδον αγαγε δαιμων.
Α μεν εφα. παιδος δ ομματα νυξ εβαλεν.
Εσταθη δ αφθογγος. εκολλασαν γαρ ανιαι
Γωνατα, και φωναν εσχεν αμηχανια.
Α νυμφα δ εβοασε, τι μοι τον κωρον ερεξας
Ποτνια. τοιαυται δαιμονες εστε φιλαι.
Ομματα μοι του παιδος αφειλεο. τεκνον αλαστε
Ειδες αθαναιας στηθεα και λαγονας.
Αλλ ουκ αελιον παλιν οψεαι. ω εμε δειλαν.
Ο ορος. ω ελικων ουκ ετι μοι παριτε.
Η μεγαλ αντ ολιγων επραξαο, δορκας ολεσσας
Και προκας ου πολλας, φαεα παιδος εχεις,
Α μεν επαμφοτεραισι φιλον περι παιδα λαβοισα.

Ματηρ

Ματηρ μεν γοερον οιτον αηδονιδων,
Αγε βαρυ κλαιουσα. θεα δ' ελεησεν εταιραν.
Και μιν αθαναια προς, το δ' ελεξεν επος.
Δια γυναι, μετα παντα βαλευ παλιν οσα δι οργαν
Ειπας. εγω δ' ουτοι τεκνον εθηκ αλαον.
Ου γαρ αθαναια γλυκερον πελει ομματα παιδων
Αρπαζειν. κρονιοι δ' ωδε λεγοντι νομοι.
Οσκε τιν αθανατων οκα μη θεος αυτος εληται
Αθρηση μισθω τουτον ιδειν μεγαλω.
Δια γυναι, το μεν ου παλιναγρετον αυθι γενοιτο
Εργον. επει μοιραν ωδ επενευσε λινα,
Ανικα το πρωτον νιν εγειναο νυν δε κομιζευ
Ω ευηρειδα τελθος οφειλομενον
Οσα μεν α καδμηις εσυστερον εμπυρα καυσει,
Οσα δ' αρισαιος τον μονον ευχομενοι,
Παιδα τον αβαταν ακταιονα τυφλον ιδεσθαι.
και τηνος μεγαλας συνδρομος Αρτεμιδος
Εσσεται. αλλ ουκ αυτον ο τεδρομος αιτ εν ορεσσι
Ρυσευνται ξυναι ταμος εκαβολιαι.
Οπποταν ουκ εθελων περι δη χαριεντα λοετρα
Δαιμονος. αλλ αυται τον πριν ανακτα κυνες
Τουτακι δειπνησευντι. τα δ υιεος οστεα ματηρ
Λεξειται δρυμως παντας επερχομενα
Ολβισαν ερεει σε και ευαιωνα γενεσθαι,
Εξ ορεων αλαον παιδ' υποδεξαμεναν.
Ω ετερα, τω μητι μινυρεο τω δε γαρ αλλα
Τευχαριν εξ εμεθεν πολλα μενευντι γερα.
Μαντιν επει θησω νιν αοιδιμον εσσομενοισιν.
Η μεγα των αλλων δη τι περισσοτερον.

Γνωσεται

Γνώσεται δ' ὄρνιθας ὃς αἴσιος, οἵτε πέτονται
 Ἤλιθα, καὶ ποίων οὐκ ἀγαθαὶ πτέρυγες.
Πολλὰ δὲ βοιωτοῖσι θεοπρόπα, πολλὰ δὲ Κάδμῳ
 Χρήσει, καὶ μεγάλοις ὕστερα λαβδακίδαις.
Δώσω καὶ μέγα βάκτρον, ὃ οἱ πόδας ἐς δέον ἄξει,
 Δώσω καὶ βιότου τέρμα πολυχρόνιον.
Καὶ μόνος εὖτε θάνῃ, πεπνυμένος ἐν νεκύεσσι
 Φοιτασεῖ, μεγάλῳ τίμιος ἀγεσίλᾳ.
Ὣς φαμένα κατένευσε. τὸ δ' ἐντελὲς ᾧ κ' ἐπινεύσῃ
 Παλλάς. ἐπεὶ μούνᾳ Ζεὺς τόγε θυγατέρων
Δῶκεν ἀθαναία, πατρῷα πάντα φέρεσθαι.
 Λωτροχόοι. ματὴρ δ' οὔτις ἔτικτε θεάν.
Ἀλλὰ Διὸς κορυφά, κορυφὰ Διὸς οὐκ ἐπινεύει.
 θυγατήρ.
Ἔρχετ' ἀθαναία νῦν ἀτρεκές. ἀλλὰ δέχεσθε
 Τὰν θεὸν ὦ κῶραι τὤργος ὅσαις μέλεται,
Σύν τ' εὐαγορίᾳ σύν τ' εὔγμασι σύν τ' ὀλολυγαῖς,
 Χαῖρε θεά. κάδευ ἄργεος ἰναχίου.
Χαῖρε καὶ ἐξελάοισα. καὶ ἐς π' ἄλιν αὖτις ἐλάσσαις
 Ἵππους. καὶ Δαναῶν κλᾶρον ἅπαντα σάω.

Iam nostros quoq; legito, qui malè collocare bonas horas uolet, attamen cum uenia quæso, & conniuentibus oculis.

POLITIANI EX CALLI=
macho in Palladis lauacra.

ITe foras agedum, quæcunque liquentibus undis
 Membra lauaturæ Pallados, ite foras.
Ipsa uenit, fremitus sacrorum audimus equorum,
 Ite agedum flauæ, ó ite Pelasgiades.
Non prius ingentes lauit sibi diua lacertos,

Ilia quàm absterſit puluere cornipedum.
Nec tum quando armis multa iam cæde cruentis
 Venit ab iniuſtis horrida terrigenis,
Tum quoque equûm ſubducta iugis fumantia colla
 Perfudit largi fontibus Oceani,
Dum ſudor,guttæq́; putres,dumq́; omnis abiret
 Spuma oris circum manſa lupata rigens.
Ite ò Achiuæ,ſed non unguenta,aut alabaſtros,
 Audio certè ipſum ſtridulum ab axe ſonum,
Palladi lotrices non unguenta,aut alabaſtros,
 Nulla etenim diuæ huic unguina miſta placent.
Ferte nec huic ſpeculum,uultu eſt pulcherrima ſemper,
 Nam nec in Ida olim iudice ſub Phrygio,
Se uel orichalco,magna hæc dea,uel Simoëntis
 Spectauit,quanquàm uertice perſpicuo.
Nec Iuno,ſed ſola Venus,ſe ſplendido in ære
 Vidit,eandem iterum diſpoſuitq́; comam.
Bis ſexaginta ſpatijs uerùm incita curſu,
 Stellæ apud Eurotan ceu Lacedæmoniæ,
Perfricuit tantùm pingui ſe diua liquore,
 De baccis,arbor quem ſua protulerat.
O` pueræ emicuit rubor illico,matutina
 Quem roſa,quem grano Punica mala ferunt.
Ergo marem nunc tantum olei quoq; ferte liquorem,
 Quo ſe ungit Caſtor,quo Amphitryoniades.
Ferte etiam ſolido ex auro, quo pectine crines
 Explicet, & pinguem cæſariem dirimat.
Exi age iam ò Pallas, præſto tibi uirgineus grex,
 Natæ magnorum charus Aceſtoridum.

O` Pallas

O` Pallas, quin iam clypeus Diomedis & ipse
Fertur, ut Argiuûm mos uetus obtinuit.
Eumedes docuit, meditans tibi grata sacerdos,
Cùm in se composito cerneret interitu
Ire malam sortem, fugit quippe ille, tuamq́;
Ad montem Crion sustulit effigiem.
Ad montem Crion, tum abruptis imposuit te
Cautibus, hasq́; uocant nunc quoq; Pallatidas.
Exi age, quæ expugnas urbes, cuiq́; aurea cordi
Caßis, equûmq́; fremor, cum sonitu clypeûm.
Vos hodie undiferæ ne tinguite, uos hodie Argos
Fontibus ex ipsis, non fluuijs bibite.
Vos hodie ancillæ ferte urnas ad Physadean,
Aut ad Amymonem progeniem Danai.
Namq; auro, & multis permistus floribus undas
Defluet è lætis Inachus ipse iugis,
Et purum feret huic laticem. caue tu ergo Pelasge,
Ne nudam imprudens aspicias dominam.
Aspiciet nudam qui Pallada, quæ tenet urbem,
Vltra iam hoc Argos cernere non poterit.
Iam ueneranda exi Pallas, dum quiddam ego istis
Dicam, nec meus hic sermo, sed alterius.
Vnam olim ô pueræ Thebis dea Pallas amabat
Nympham, præ cunctis quas habuit comites,
Matrem Tiresiæ, nunquamq́; fuêre seorsum:
Sed siue ad ueterum mœnia Thespiadûm,
Siue Coroneas, seu tenderet illa Haliarton
Bœotum uisens uecta iugis populos,
Siue Coroneas, ubi pulcher odoribus halat

Lucus,ubi ara ipsi Curalium ad fluuium.
Sæpe illam curru secum dea uexit eodem,
Nullaq; Nympharum colloquia,aut Thyasi
Grata fuere satis,nisi præforet ipsa Chariclò.
Verùm & ei multæ debitæ erant lachrymæ,
Quamuis chara comes magnæ foret usque Mineruæ.
Nam se olim peplis utraque depositis
Dum lauat in lymphis Heliconidos Hippocrenes,
Vtq; die uacuus mons tacet in medio,
Dum lauat ergo utraque,& mediæ sunt tempora lucis,
Dumq; est in toto plurima monte quies,
Tiresias unus canibus comitantibus ibat
Per loca sacra,leui flore genas nitidus,
Immensamq; sitim cupiens releuare, petito
Fonte,uidet quæ non cernere fas homini.
Hìc irata licet sic illum affata Minerua est,
Quis te non ullis iam rediturum oculis,
O` Euerida malus hæc deus in loca duxit?
Sic ait : at pueri lumina nox pepulit.
Astitit,obticuit,dolor illi ut glutine uinxit
Genua,sonum tenuit uocis inops animus.
At Nympha exclamans,quid nato ait ò dea factum est?
Nunquid uestra deæ talis amicitia?
Lumina mi pueri rapuisti. pectora nate
Vidisti infelix Pallados, iliaq;,
At non & solem cernes iterum. heu misera, ò mons,
O` Helicon rursum non peragrande mihi.
Magna nimis paruis mutas, qui lumina nati
Pro ceruis paucis, dorcadibusq; habeas.

Sic pue

Sic puerum ambobus charum complexa lacertis
Mater, flebilium carmen Aëdonidon
Triste gemens iterat. sed enim miserata Minerua
Tunc sociam, uerbis talibus alloquitur:
Dia, inquit, mulier, uerte hæc, quæ protulit ira,
Non per me captus luminibus puer est.
Nam pueris auferre oculos haud dulce Mineruæ,
Verum Saturni legibus hæc rata sunt,
Vt quicunque deum aspiciat, nisi iusserit ipse,
Mercede ingenti scilicet aspiciat.
Dia igitur mulier fieri hæc infecta nequit res,
Quippe ita Parcarum fila uoluta manu,
Editus ut primùm puer est, sed tu accipe contrà
O' Euerida quod maneat pretium.
Munera Cadmeis pro quanta adolebit in ignes,
Quanta & Aristæus, uotaq́; suscipient,
Natus ut impubes Actæon, unicus illis
Tantùm oculis careat, nanq; erit & Triuiæ
Concursor, sed non cursus, non æmulus illum
Tela arcu iaciens montibus eripiet,
Cùm diuam (licet inuitus) se fonte lauantem
Viderit: at fiet, qui modò erat dominus,
Esca suis canibus. Sed enim nemora omnia lustrans
Dum genitrix nati colliget ossa sui,
Tunc te felicem, tunc dixerit esse beatam,
Cui mons uel cæcum reddiderit puerum.
Parce queri mea grata comes, nam plurima contrà
Huic ego te propter præmia contribuam,
Esse dabo egregium uatem, quem protinus omnis

Perpetuo celebret nomine posteritas,
Cognoscet uolucrum quæ prospera, quæq; uolatu
Irrita, cuius item triste sit augurium.
Plurima Bœotis oracula, plurima Cadmo
Hic canet, & magnis plurima Labdacidis.
Huic ingens baculum dabo, quod uestigia ducat
Quà uelit, huic uitæ tempora longa dabo.
Mox & honoratus Diti colet infra regna,
Inter & extinctos unicus hic sapiet.
Adnuit his Pallas dictis, quodq; adnuit illa
Perficitur. soli Iuppiter hoc tribuit
Natarum è turba, quæ sint patris omnia ferre
Lotrices. mater nulla deam peperit,
Imò Iouis uertex. uertex Iouis omnia nutu
Perficit, & natæ prorsus idem licitum est.
En uerè nunc Pallas adest. Eia ergo puellæ,
Queis Argos curæ est, ite, deam accipite,
Cumq; bonis uerbis, & cum prece, cumq; ululatu,
Salue ô diua, urbem protege, & Inachiam,
Salue hinc abscedens, iterumq; huc flecte iugales,
Ac rebus Danaûm sis precor auxilio.

DE OCNO, ET ASELLO: quodq; apud Propertium mendosè legitur orno. CAP. LXXXI.

Propertij locus.

Apud Propertium eundem quarto elegiarum libello, ita duo uersiculi leguntur:

Dignior obliquo funem qui torqueat orno,
Aeternusq; tuam pascat aselle famem.

Diu, fateor, animũ meũ stimulauerat, ac pupugerat quidã quasi

quasi scrupulus, donec eũ codex uetustus euellit, quẽ mihi Bernardinus Valla celeber iurecõsultus, & primæ homo nobilitatis Romæ abhinc fermè quinquẽnium cõmodauit, ubi nõ orno, sed ocno legi, legissēq; me statim duobus eru ditißimis iuuenibus ostẽdi, qui me domi cõmodũ salutauerant. Liquet autẽ insinuari à Propertio Socraticæ illius pi cturæ argumentũ, de qua sic Plinius libro naturalis historiæ quinto & trigesimo narrat: Et piger, inquit, q appellatur Ocnos spartũ torquẽs, quod asellus arrodit. At enim piger hic Ocnus (ut uideo) multorũ inuitamẽtis uagus repentè factus, & desultor, cottidie iam sedes mutat. Quapropter ut certo in siliquastro cõquiescat aliquãdo, petẽda fides est ab eo maxime codice, quem citauimus, hoc est (ut uerè dixerim) à stirpe, de qua istius cõiecturæ pullulauit occasio. Sic enim quiuis intelliget, neutiquã me mihi asserere aliena, sed mea dũtaxat, inq; meis libris nil prius esse fide. Bern. Vall. Commodũm. Ocnos spartũ torquens.

QVOD IN DIGESTIS TITVlo de edendo legatur ad alium, legi ad album conuenire. CAP. LXXXII.

IN titulo de edendo, qui secundo Digestorum uolumine legitur, uerba Vlpiani sunt ita libro quarto ad edictum. Eum quoq; edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstret quid dictaturus est. Sic etenim scriptum in Pandectis ipsis Florentinis. Atqui codices omnes, qui sunt in manibus, non ad album, sed ad alium habent. Vnde multa uidelicet Accursij hæsitatio. De albo autem prætoris intelliges. Digest. locus.

DE HARPOCRATE. CAP. LXXXIII.

Catulli locus.

EPigramma est Catulli:

Lælius audierat patruum obiurgare solere,
Si quis delitias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit fecit, nam quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Quæsitum diu quinam is foret Harpocrates, de quo mentionem & hoc loco faciat Catullus, & item in altero epigrammate, sic inquiens:

Si quidquam tacito commissum est fido ab amico,
Cuius sit penitus nota fides animi,
Me unum esse inuenies illorum iure sacratum
Corneli, & factum me esse puta Harpocratem.

Nos tamen & Venetijs, & item Veronæ (quod diximus) ab hinc annos octo fermè de eo studiosis aliquot publicè respõsitauimus, quorum nunc testor fidem, cõscientiamq;, sicui fortè aliena adscribere, ac nõ mea potius mihi uideor uindicare. Plutarchus igitur in libro, quẽ de Iside fecit, & Osiride, Harpocratẽ scribit ex Iside ipsa natum, & Osiride, qui cũ illa iam mortuus rem habuerit, sed natũ tamen præmaturo partu, debilitatisq; cruribus. Porrò editũ eundem circa brumæ tempus minus absolutũ, & rudem, præflorentibus puta, præuirentibusq; terræ fœtibus, quocirca etiã lentis primitias illi offerri. Neq; tamen, inquit, aut imperfectum esse deum, aut infantẽ, aut deniq; legumen aliquod existimandũ, sed rudis, imperfectiq; sermonis, minimeq; articulati præsidem quendã potius, ac moderatorẽ. Ex quo etiam digito labra comprimit, argumẽtũ taciturnitatis

Harpocrates. Eius significatio.

nitatis, & silentij. Quin mense eo, quē uocant Mesorem, primitias leguminum offrētes, ita dictitant: Lingua fortuna, lingua dæmō. Deq; Aegyptiacis arboribus Persicā in primis ei sacratā ferunt, quòd fructus cordi, frons linguæ persimilis. Hactenus ex Plutarcho de Harpocrate, carptim, uellicatimq́;, & per interualla. Meminit eiusdē Lucilius quoq; poëta Græcus in epigrāmate ad Dionysium, monens ut siquem habeat inimicum, nec Isin ei, nec Harpocratem, aut qui cæcos deus faciat iratos precetur, cogniturum quid deus, quid Simo ualeat. Sed & Tertullianus in Apologetico sic ait: Serapidē, & Isidē, & Harpocratē, cum suo cynocephalo capitolio prohibitos inferri, id est curia deorum pulsos, Piso & Gabinius consules, nō utiq; Christiani, euersis etiam aris eorum abdicauerunt, turpium, & ociosarum superstitionū uitia cohibentes, his uos restitutis summam maiestatem contulistis. M. autem Varro in libro de Latina lingua ita scribit: Cœlum & Terra, hi Dei ijdē, qui Aegyptij Serapis, & Isis, etsi Harpocrates digito significat ut taceas. De hoc igitur intellexit Ouidius libro Metamorphóseôn nono:

Persicæ arboris typus.

Serapis & Isis.

Ouid. locus.

Sanctaq; Bubastis, uarijsq; coloribus Apis,
Quiq; premit uocem, digitoq; silentia suadet.

Et idem Augustinus libro de ciuitate dei undeuigesimo: Et quoniam, inquiens, ferè in omnibus templis, ubi colebantur Isis & Serapis, erat etiā simulachrum, quod digito labijs impresso admonere uideretur ut silentium fieret: hoc significare idem Varro existimat, ut homines eos fuisse tacerēt. Hactenus Augustinus. Sed ī epistola Abammonis Aegyptij ad Porphyrium, quam aut in Græcam

Aug. locus.

uertisse orationem, aut certè cõposuisse Platonicus Iamblichus existimatur, de Deo quodam ueluti secundo fit mẽtio, cui nomen Aegyptiaca lingua fecerit Icheon, hũc ostendit silẽtio coli oportere. Quod idem etiam de summi Dei cultu prolixè Porphyrius ἐν τῷ περὶ ζώων ἀποχῆς. Quin Dauid item propheta psalmum ita quempiam inchoat.

Icheon.

Id est, In libro de animalium abstinentia.

Dauid locus.

לְךָ דֻמִיָּה תְהִלָּה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן

Lecha dumia tehilla elohim bezion.

Id Latinè significat, Tibi silentium laus, Deus in Sion. Quod aliter tamen interpretes septuaginta uerterunt, hoc est, Te decet hymnus Deus in Sion.

Quare Harpocratem, puto, Aegyptij suis adhibebant sacris, qui silentio colendum ostenderet summum deorum. Plinius quoq; de Harpocrate in libro naturalis historiæ xxxiij. hactenus meminit. Iam uerò etiam Harpocratem, statuasq; Aegyptiorum numinum, in digitis uiri quoque portare incipiunt. Vt ergo ad Catullianum Lælium redeamus, scitè ille quidẽ, ne obiurgaretur à patruo, posthabita illius, quam comprimebat uxore, ipsum iam cœpit irrumare patruum, eoq; pacto tacere coëgit, quoniam lo qui fellator non potest.

DE LIBERTINIS, QVI VOcentur Dedititij. CAP. LXXXIIII.

Insti. locus.

Theophili Institutiones appellantur.

INstitutiones hæ, quæ uocãtur in iure ciuili, Iustiniani principis nomine editæ, sed à Triboniano tamen, doctisq; alijs iuris cõpositæ, etiã Græcè scriptæ sub eodem prorsus intellectu reperiũtur. Nisi quia ritus quidã, consuetudinesq; Romanorũ ueteres, uberius aliquãto, & laxius

xius in Græco ipso, quàm in Latino codice referũtur, ut peregrinis hominibus, atq; à Romanorũ more, cõsuetudi neq; alienis, res tota penitus innotesceret. Sed quod de li bertinis ijs, qui dedititij uocabãtur, strictius, breuiusq; in nostris institutionibus, nõ alienũ uisum est ex Græci uo= luminis sentẽtia prolixius hîc, atq; ob id etiam dilucidius explicare. Qui igitur apd' antiquos manumittebãtur, mo dò maiorẽ, & iustã libertatẽ cõsequebãtur, & fiebãt ci= ues Romani, modò minorẽ, et Latini Iuniani ex lege Iu= nij Norbani fiebãt, q illorũ quasi sectæ fuerit inuentor, atq; autor. Modò etiã inferiorẽ, & fiebãt ex lege Aelia Sẽtia dedititij. Nã si quisquã diu seruitutẽ seruierat, sup= pliciũ ex delicto dedisset, ut aut inscriptus fuisset, hoc est, ut notas, & stigmata inusta fronti accepisset, aut in publi cũ carcerẽ cõiectus, aut ex delicto uerberatus, & se deli= qsse cõfessus fuisset, dein gratia inita à domino manumit= teretur, Libertinus dedititius uocabatur, ad exẽplũ uide= licet peregrinorũ dedititiorũ. Nã cũ aliquãdo peregrini quidã Romanorũ uectigales, elatis animis bellũ repentè aduersus eosdẽ suscepissent, tum uicti ui, abiectis armis, se uictoribus dedidissent, hactenus humanè tractati sunt à Romanis, ut uitã qdẽ impetrarẽt, sed hac uelut ignomi= nia notarẽtur, ut dedititij deinceps uocati sint, qa se de= didißent. Quare etiã libertinorũ hoc genus dedititij sunt ab Aelio Sentio nũcupati, ut qui in admittendo crimine uelut ijdem fuissent, eodem quoq; nomine appellarẽtur.

Libertini Dedititij.

Latini. Iuniani.

Dedititij.

Libertinus dedititius.

CVIUSMODI APVD IVVENA lem Cereris ludi accipiantur: deq; Ceria= lium autore, Memmio.

CAPVT

CAPVT LXXXV.

Iuue. locus. IVuenalis in Satyra quartadecima sic ait:

Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet,& Cybeles aulæa relinquas.

*Nemo ex ijs poëtæ huius interpretibus super ludis Cereris quippiã locutus,nõ quo nomine appellaretur,nõ quæ fierent in eis,non itẽ à quo primitus celebrati, nõ ubi de his facta mẽtio. Quæ singula tamẽ à boni, doctiq; interpretis officio non abhorrebant. Quocirca totũ id nobis sarciendũ,ne curæ istius nostræ scrupulositas in paruulis etiam momentis desideretur.*Ludi igitur Cereris,*quorum* Cerialia. *hic est memoria,*Cerialia *dicti,quibus equorum cursus in* Circo *celebrabãtur;primusq; eos* C. Memmius *edilis curulis fecit.*Cornelius *tacitus in libro historiarũ sextodecimo,de* Nerone *principe loquẽs,*Tandem,*inquit,statuêre* Circenses. *Circensium ludorũ die,qui Cereri celebratur,exequi destinata,quia Cæsar rarus egressu,domoq;,aut hortis clausus ad ludicra Circi uẽtitabat.*Et *paulò pòst:*Vtq; *Circẽsium Cerialium ludicrum pluribus equitum cursibus celebraretur.*Ouidius *in quarto Fastorum:*

Circus erit pompa celeber,numeroq; deorum,
Ouid. locus. *Primaq; uentosis palma petetur equis.*
Hic Cereris ludi,non est opus indice causa.

Dion *quoq; historiæ scriptor in libro secũdo & quadra-* Aediles. *gesimo narrat,potito iam rerũ Cæsare, ædiles tũ primũ duos ex patricijs,quatuor ex plebe creatos. Sed duos il-* Cereales. *los superiores à Cerere fuiße denoĩatos:idq; ab illo initio scribit ad suã usq; ætatẽ permanere.*Idemq; *etiã* Dion *libro septimo quadragesimoq;, ante deuictũ* Brutum *euenisse*

nisse dit, ut ædiles plebei gladiatorũ certamina pro equorum cursibus Cereri exhibuerint. Præterea Laurentius Medices, uir omni laude præcellẽs, nomismata cõpluria nobis ostẽdit, quæ faciẽ uiri barbatã, & intõsam habeãt, cum duplici titulo, Quirinus & C. Memmij. Altrinsecus autẽ Cereris imaguncula draconibus uehentẽ, cũ titulo huiusmodi: Memmius Aed. Cur. Cerialia preimus fecit. Vbi etiã preimus nõ primus cũ diphthongo in priore syllaba notatũ obseruauimus. Hunc nos putamus autem C. ipsum Memmiũ fuisse, qui prætor cum L. Domitio fuerit, quiq; Cæsari obiecerit etiã ad cyathum & uinũ Nicomedi stetisse, cũ reliquis exoletis, quiq; eundẽ Cæsarẽ asperrimis orationibus lacerauerit, mox reconciliatus, etiã suffragatorem in petitione cõsulatus habuerit. De quo sic in epistola ad Atticum Cicero libro quarto: O uirum, ô ciuem Memmium. Cæsaris omnes opes cõfirmant, cum eo Domitium cõsulẽ iunxerunt, qua pactione, epistolæ cõmittere nõ audeo. Ad eumq; puto, uel certè ad filiũ liber poëtæ Lucretij de rerum natura scriptus. Siquidem & dignitas hominis, & tempora congruunt, nisi tamen arbitrari malumus filium potius eiusdem C. Memmij, cognominem patri, ædilem Curulem tum factum à Cæsare.

Vehentem draconibus.

Preimus.

Memmius.

DE FLVCTV DECIMO, SEV *Decumano, cuius permulti poëtæ meminerunt.*

CAPVT LXXXVI.

Ovidij poëtæ uersiculi sunt ĩ primo Trist. uolumine:

Qui uenit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est, undecimoq; prior.

Decumanum intelligit fluctũ, qui fieri maximus dicitur: sicuti

Decimũ seu decumanum.

Ouid. locus.

sicuti oua quoq; decumana dicuntur, quæ maxima. Nam & ouum decimum maius nascitur. Ex hoc scuta quoque decumana, quæ essent amplissima, sunt appellata. Et decumana in castris porta, ab hoste auersa. Sicutiq; decumanus in agro limes ab oriẽte ad occasum, nõ mihi propterea uidetur dictus, quoniam quasi duocimanus, ut M. Iunius Nypsius opinatur, id enim nimis durũ, & coactũ, sed quoniam longissimus. Nam cardo ipse iam dimidiatus decumano scilicet anticipante, consideratur. Sed de fluctu decimo, siue decumano, etiam in undecimo Metamorphóseωn poëta idem meminit his uerbis:

Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ.

Et Silius Italicus libro xiiij.

Non aliter Rhodopes Boreas à uertice præceps,
Cùm sese immisit, decimoq; uolumine pontum
Expulit in terras.

Sed & Seneca in Tragœdia Agamemnone:

Hæc onere sidit, illa conuulsum latus
Summittit undis, fluctus hanc decimus tegit.

Valerius etiam Flaccus Argonauticω̃n secundo sic ait:

-Quanta quoties & Palladis arte
Incassum decimæ cecidit tumor arduus undæ.

Lucanus quoq; in quinto Pharsaliæ:

Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Inualida cum puppe leuat.

Vt uel hoc ipsum notabile sit, atq; insigne, tantopere decimum istum fluctum uelut à conspirante poëtarum choro celebrari.

QVOD ERAT IN CICERONIS *epistola uocabulum Philotheôron, corruptum dein improbè in nomen, quod est Philocteten.*

CAP. LXXXVII.

IN *Ciceronis epistola ad Trebatium, cuius initium, In equo Troiano scis esse in extremo, sero sapiũt: ita scriptum ferè cunctis exẽplaribus inuenitur, Deinde quòd in Britãnia nõ minus, quàm Philocteten te præbuisti, planè non reprehẽdo. Diu me torserã, macerauerãq; eliciendo sensu de uerbis his, neq; procedebat. Quorsum enim de Philoctete hic Cicero? Sed enim posteà codicẽ illũ uetustissimũ Laurẽtij Medicis opera sum nactus, quẽ & superius citaui, minus multò, quàm cæteri, deformatũ, inquinatũ, peruersum, cõturbatũ. Nam in eo sic erat: Deinde quòd in Britannia nõ minus philotheorum te præbuisti, planè nõ reprehẽdo. Nam philotheorus is est, qui spectationum studiosus, qualem se Trebatius in Britannia præbuerat, dum præliũ fugitans ocio se asserit in armis medijs. Ex quo Ciceroni materia ioci, & cauilli.*

Cic. locus.

Philotheorus.

lapsus hic est Politian. uide Victor. in eps. eandem.

VNDE ILLVD TRACTVM, *fuimus Troẽs: quæq; extent in literis super Lacedæmoniorum choro, & cantico.*

CAP. LXXXVIII.

FVimus *Troẽs, hic loquẽdi color tam efficax, de consuetudine chori illius Lacedæmonij ductus, quasiq; in adagiũ ascitus. Nam ut est scriptũ apud Plutarchũ in libello, cui sic est titulus, Quo pacto laudare se quispiam citra inuidiã ualeat, Chorus erat Lacedæmoniorũ trifarius, senum, puerorum, iuuenum. Canebãt autẽ senes ita,*

Fuimus Troẽs.
Verg. locus.

ἄμμες

Id est, nos quondam fuimus robusti iuuenes.

Id est, Nos uero erimus lōge meliores.

Id est, Nos autem sumus, si uerò uis, respice.

ἄμμες πότ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι. Quo significabant fuisse quondam se robustos iuuenes. Pueri uerò sic, ἄμμες δέ γ' ἐσόμεθα πολλῷ κάῤῥονες. Ex quo se futuros longè his meliores profitebantur. Iuuenum autem cantio hæc, ἄμμες δέ γ' ἐιμὲν, αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο. Indicās ipsos iam id esse, quod uel illi fuissent, uel hi futuros sperarent, eiusq; rei paratos facere periculum. Quod item scriptum in Diogeniani collectaneis. Consimile prouerbium de Milesijs ponit Aristophanes in comœdia Pluto: πάλαι πότ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. Vt iam non esse eos uiros fortes intelligamus, quos olim fuisse dicamus. Hoc intellectu Cicero de coniuratis agens, Vixerunt, inquit: extinctos ea uoce, nescio quo pacto significantius declarans, minusq; multò inuidiosè, quàm si planè dixisset occisos.

Id est, Iam olim erāt fortes Milesij.

QVOD SERVIVS GRAMMATIcus Bucolicos Maronis uersus tā mēdosè legit, quàm falsò enarrat. Notataq; ibi, & relata quædam super initiādis pueris, superq; Dijs aliquot ueterum, maximeq; Genijs, & Iunonibus. CAP. LXXXIX.

Verg. locus.

IN Bucolicis Vergilianis hi duo sic uersiculi legūtur:
Incipe parue puer: cui non risere parentes,
Nec Deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

Seruius notatur.

Quos enarrans Seruius haud inceleber grāmaticus, & uerā lectionē (quod eius pace dixerim) cōtaminat, & fabulā sibi ex tempore, cōmodoq; suo cōfingit cōtra omnē ueterū autoritatem. Neq; enim cui, sed qui legēdum, hoc est nō casu datiuo, singulariq; numero, sed plurali nominatiuo, quāquā utrobiq; apud ueteres eadē uox, ijsdemq; notata literis, sicuti in primo Quintiliani de Institutione

oratoria

oratoria non oscitans lector inueniet. Ex quo etiamnum uersiculus in vij. Valerij Flacci Argonauticõn libro:

Curaq́; cui profuga forsan tenet alta carina.

Etiamnum, inquam, iste uersiculus, cui retinet, nõ qui, tam scilicet in uetustißimo codice, de quo reliq fluxêre, quàm in his quoq; peruulgatioribus. Quòd autem dicimus qui legendũ, non cui, docet idem Quintilianus in nono, figuram esse declarãs hic in numero, sic ut plurali singularis subiũgatur. Ex illis enim, inquit, qui non risere, hunc non dignata. Quis autẽ dubitet, quin de Vergilianæ lectionis incolumitate Quintiliano credendũ sit potius, quàm Seruio, præsertim qui manum quoq; Vergilij citet aliquãdo, & Ciceronis? Quocirca manifestũ est quod diximus, mendosè locum à Seruio adduci. Fabulam autem sibi eundẽ ex proposito, cõmodoq́; finxisse quis non uideat? cũ nusquã ob id præcipitatum fuisse Vulcanum legamus, quoniã deformis natus, quoniamq́; ei non Iuno arriserit. Et enim poëta Homerus ob id ait, quòd matri contra Iouem patrẽ suppetias tulerit. Natus enim ex Ioue & Iunone secundum Homerum Volcanus, licet ex Iunone sola fingat Hesiodus in Theogonia, sicuti ex solo Ioue Minerua dicitur. Vnde ἀπάτωρ à Theocrito uocatur in ænigmatio, cui βωμὸς inscriptio. Quare parentes ad Iouem, Iunonemq́; uix satis etiam propriè referrẽtur. Sed & illud sanè quàm frigidè Seruius idem, quòd neq; admißum ad epulas deorum Volcanum dicit, neq; diuinos honores meruisse, quem Varro etiam inter selectos Deos numerat septimũ. Tum ne processerit quidem uel isto pacto quod molitur Seruius, quando non ob id ait præcipitatũ, quòd haud riserit,

Vulcanus cur præcipitatus sit, & quòd ex Ioue natus.

Deus selectus Vulcanus.

ferit, sed quòd ipsi haud arrisum. Viderimus utrum'ne ipse mox credibiliora suspicer: certè iam Seruius uerissimis reuincitur. Et quidē sic ego legerim, sic enarrauerim: Parentes Salonini pueri, de quo nunc agitur, ut sit parentes uocandi casus, hunc qui non risere, neq; deus mensa dignatus, neq; dea cubili: hoc est, nec Genius, nec Iuno uitalibus auris dignū putauere hunc, ex illis qui non risere: ut sit figuratè dictum Quintiliano teste, pro eo quod est, hunc, qui non risit, uel qui è numero est eorū, qui non risere. Credebatur enim habere quisq; suū deū, suamq; deā, hoc est suum Geniū, suamq; Iunonem uitæ præsides. Hos igitur indicauit Maro Catexochen. Mensa enim Genio conuenit, ut, Funde merum Genio: Iunoni lectus. Quod Iunius quoque Philargyrius docet, hunc ipsum ita interpretans locū: Pueris, inquit, nobilibus editis, in atrio Iunonis Lucinæ lectus ponitur Herculis mensura. Sed & apud Varronem lectum est initiari pueros Educæ, Potinæ, & Cubæ, diuis edendi, potandi, & cubandi, ubi primùm à lacte, & cunis transferūtur. Quam Varronis autoritatem Donatus in Phormionem Terentianā adducens, etiam hunc ipsum citauit Maronis uersiculum, atq; idem Probum quoq; retulit adnotasse. Mensa igitur, & lectus argumenta uitalitatis, quòd initijs ipsis adhiberentur. Cæterùm habet homo suam sibi ridendi proprietatem. Qui uerò non rideat, ei quî potest esse uita uitalis? ut ait Ennius. Deum uerò, deamq; ad has referre Varronis Educā, Potinam, Cubamq; nequeas, quòd hæ fœminæ omnes, ut Augustinus etiā in libro de ciuitate dei sexto declarauit. Sed ad Pilumnū ratione pari, et Pitumnū cōiugales deos, quibus

Loci enarratio.

Genius. Iuno.

Initiandi puerorum superstitio.

Ridere hominis principiū.

quibus ut ait Varronem scribere Martianus in secũdo libro de uita patrũ, natus si erat uitalis, simul ab obstetrice fuerat sublatus, & in terra stratus ut esse rectus auspicaretur, sternere etiam in ædibus lectum consueuerũt. Restat igitur uti quod de Genio, & Iunone diximus, autoritatũ quoq; tibicinibus fulciatur. Plinius itaq; nat. historiæ primo: Cùm singuli, inquit, ex semetipsis totidẽ deos faciant Genios, Iunonesq; adoptando sibi. Seneca epistolarum ad Lucilium undeuigesimo: Ita tamen, ait, hoc seponas uolo, ut memineris maiores nostros, qui crediderint, Stoicos fuisse. Singulis enim & Genium, & Iunonem dederunt. Vnde arbitror Iuuenalis:

Et per Iunonem (inquit) domini iurante ministro. Iuuenalis locus.

Hoc enim reprehẽdit Satyricus poëta, quòd non per Genium, sed per Iunonem domini minister iuraret, uidelicet more muliebri. Quocirca sic illa apud Petroniũ Arbitrũ Quartilla loquitur: Iunonẽ meam iratam habeã, si unquã meminerim uirginẽ fuisse. Nam infans cũ paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiã puto natum prouerbiũ illud, dicatur ut posse taurum tollere,* qui uitulũ sustulerit. Cæterũ si detur modò nõ iniquam planè à nobis peragi reprehensionem, labascereq; iam commentũ istud Seruianum, quod antequã talia prodebamus pro indubitato obtinuerat, reliqua in mediũ (ne nobis blandiamur) libera opinaturis relinquemus. *quæ.

QVI VIR THEODORVS GAZA, quantumq; tamen lapsus in Aristotelis problemate uerso. CAP. XC.

NOn recuso quin sub censuram, sub aleamq; ueniat qualecunq; hoc erit, de quo scribam, dum ne sint in hoc albo duæ mihi maxime suspectæ literariæ pestes, inscitia, inuidiaq;, dum nequis mihi amusoteros (ut uerbo utar quo Symmachus) dum nequis opicus, dum nequis durus, & cõtumax, & in hominis uerba, quàm in ueri fidem iuratus contingat iudex. Quòd si iudices etiam nuncupãdi, non Tarentinos equidem, & Cõsentinos, & Siculos mea ista legere, sicuti sua quædam Lucilius, sed Latinos homines, Græcæ literaturæ non ignaros, non Iunium Congiũ uolo, sed Scipionem, sed doctissimũ omnium Persium, atq; Rutiliũ, hoc est, siqui sunt illis compares, macti prudẽtia, ingenio, doctrinaq; uiri, ad quorum iudiciũ iure sit elaborandũ, qualis puta, si liceat, is ipse est, qui mihi instrumẽta studiorum tam multa, otiumq; altissimum suppeditat, auis, atauisq; potens Medices Laurentius, Florẽtiæ Reip. columen, cuius cùm iudiciũ illud circunspectissimũ, & naturalem quandã mentis altitudinẽ maximæ quæq; in actu rerũ uel ciuitates experiuntur, uel principes, tum eundem in literis & humanitatis, ac sapientiæ studijs, ei deniq; nõ admirãtur, qui non penitus ut ipsi, qui non introrsus inspexerunt. Qualis est item Ioannes Picus hic meus è Mirandulanis principibus absolutissimũ naturæ opus, à quo philosophia Latinè iam meditans loqui, summũ puto fastigiũ accipiet. Quales præterea duo illi, sed una deuincti amoris copula, Veneti patritij sunt, Hermolaus Barbarus, barbariæ hostis acerrimus, qui Latinæ philosophiæ uelut arma, instrumẽtumq; uerborum sic aut aure diligentissima terget, aut incude noua fabricatur, ut ob ipsius industriã iam

Tarentini. Consentini.

Laurẽtij Medicis laus.

Pici Mirandulæ laus.

Herm. Barb. laus.

iam nunc penè in isto quidē genere, uel nitore, uel copia uiuamus ex pari cum Græcis. Et *Hieronymus Donatus, uir nescio utrum grauior, an doctior, an etiam humanior, certè omni lepôre affluens, omni uenustate, cuius tamē ob id uereor, ne leuior cuiquam censura uideatur, quoniā me pulcherrimo carmine, sed & epistola una atq; altera mirè laudauit.* Licet enim *tantum boni de me ipso, qui multū à tolerabili, nedum à perfecto absum, pudeat credere, magis tamen tanto uiro pudet nō credere, talia de me, sic (ut apparet) ex animo affirmanti, dum nostra hæc qualiacunq; sunt, arriserint: floccipēdo iam nūc imagines penitus, umbrasq; laruarum, quibus natura esse dicitur (ut sancti uiri uerbis utar) terrere paruulos, & in angulis garrire tenebrosis.* Theodorus *igitur* Gaza *uir Græcus, & ut doctus etiam uidetur eruditißimus, Aristotelis problemata uertit in* Latinū. Sed *in quo problemate quæritur cur homines, qui ingenio claruerunt, uel in studijs philosophiæ, uel in* Rep. *administrāda, uel in carmine pangēdo, uel in artibus exercēdis, melancholicos omnes fuisse uideamus, & alios ita ut etiam uitijs atræ bilis infestarētur, in eo manifestius utique (ni fallor) insigniusq; extitit interpretis erratum, quàm ut excusari iam, dißimulari'ue poßit.* Nam *cùm illic exēpla subijciat* Aristoteles *heroum, qui laborasse dicantur atra bile, primumq; de* Hercule *agat, fuisse illum nimirùm tali habitudine, signis, argumentisq; colligit istiusmodi, quòd &* Comitialis *morbus sacer ab eo sit dictus, & filios occiderit uecors, ut in* Senecæ *tragœdia tractatur, & antequàm obiret, scatentiū ulcerum eruptione laborauerit, unde illa, puto,* Nessea *tunica uenerit in fabulā: nam*

Hieron. Donatus.

Gazæ erratū.

Atra bilis.

Herc. furor.

Comitialis morbus sacer.

Nessea tunica.

hoc quoque uitium atræ bilis eſt. Ex quo etiam Lyſandro Lacedæmonio proxime ante obitum genus id, inquit, ulcerum emerſit. Theodorus itaque quod ad filios, & ad ulcera Herculis attinet, ita deniq; interpretatur. Puerorum quoque, inquit, motio mentis idem hoc explicat, & eruptio ulcerum, quæ mortem interdum antecedit. Cùm ſit ita Græce: καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις καὶ ἡ πρὸ τῆς ἀφανίσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἑλκῶν ἔκφυσις γενομένη. Neque autem dubitem ex uſu eſſe, antequàm ipſi locum uertimus, perpendere diligẽtius, quid ſibi illud uelit ἐν τῇ, quod ille diſſimulat, quæ'ue de præpoſitione, articuloq; illo abiuncto ſententia elici poſſit. Et quidem ego ſic arbitror legendum, corrigendumq; ἐν οἴτῃ, ut ſit ad uerbum ſenſus, Et in liberos ſuos pauor, ſeu mauis dicere mentis exceſſus, & ante obitum ipſius in Oëta ulcerum eruptio. Quòd autem pauorẽ maluimus, aut mentis exceſſum uertere, quàm ut iſte, motionem mentis, quæ Græcè ſit Ecſtaſis, autorẽ ſequimur in priore, quem pſalmorũ probat interpretem Pictauienſis Hilarius, in poſteriore Hieronymum, qui tamen alicubi ſolitariũ quoq; illud exceſſus, Latinè pro illo Ecſtaſis reddidit. Nam pauorẽ Cicero quoq; metum definit eſſe mentem loco mouentem. Sed de nomine aliàs. Nunc quod inſtat. Profert exempla Ariſtoteles, per quæ manifeſtum fiat Herculem quoq; atra bile uexatum, ſicuti dein Aiacem, Bellerophontem, cæterosq; oſtendit, ut ſenſus, ordo, ratio, prætereaq; ueritas inexpugnabilis, & uinci neſcia, noſtræ prorſus interpretationi ſuffragentur. Quorſum enim hìc de pueris mente motis in medijs agatur heroibus? aut quæ magis ætas à bile hac atra, quem furorem

Vlcera Herculis.

Ecſtaſis.

Hilarius.

Atra bile uexatus Hercules.

furorem dicimus, quàm puerilis abest? Quid autem generalem hanc ulcerum ante obitum eruptionem accipit, quod neque uerba significant Aristotelis, & planè illius proposito, uoluntatiq; contrarium? Nempe qui probare nitatur ex argumentis quibuspiam, atq; exemplis, non pueros, non quoslibet atra bile, sed heroas, maximosq; uiros inquietari. Quin illud etiam diligentius cogitandum, sacer'ne tantum morbus, ut Aristoteles ait, an etiam Herculeus, quod de suo Theodôrus adijcit, appelletur. Atqui locum eundem malè uersum à Petro etiam Aponensi, cui cognomentum ex re Conciliatori factum, naturæ rerum, ac medicinæ consultißimo: sed, ut tum fuere tempora, parum linguæ utriusq; perito homine, munus equidem indigner. Is autem errantē suo semet indicio prodit, in cōmentario quodā super hæc ipsa problemata composito. In eas enim se coniecerat angustias, ut explicare nil poßit, ac stuporem, siue, quod ait ipse, congelationē, quæ pueris accidat, denominari inde cogatur dicere, hoc est (ut arbitror) ab Hercule. Quod ego illi tum dedero, cùm denominationis istius uox quæpiā indidem pronūciabitur. Sed enim Theodori causam facilè iam quiuis impulsam, prostratam, constrictam sciat, etiā si nihil adijciamus. Quin ipse credo, si reuiuisceret, & de hoc admoneretur, neutiquā pro recto defenderet, si plus uero daret, quàm studio potius, ut in duodecim scriptis adsolet. Quoniā moti semel pœniteret, concedi sibi postularet, ut calculum reduceret. Nec autem nos hæc de eo notaremus, si non plurimi faceremus. Non enim sic dementis otij sumus, ut incolumi dignitate nostra, uelimus eo abuti contra recentem, nimiumq; iam tri-

Petrus Aponensis.

uialium nugamentorũ prouentũ,contraq́; iſta penè dixerim mendicabula, & propudia garrulorũ, neſcio riſu'ne explodẽda magis,an ſilentio diſsimulanda, quò perpetuò ignobiles inter ſuas ineptias deliteſcant. Hoc autem duntaxat attulimus, nõ quidẽ obſtrigilãdi, quod dicitur,cauſa, ſed admonẽdi potius ſtudioſos,qui ſcribẽdi onus hoc laborioſiſsimũ pariter, inuidioſiſsimumq́; ſuſceperint, nequid unquã de intentione remittant,neu parcãt induſtriæ, operæq́;,ne'ue indulgeãt ſibi,aut oneri cedant.Circunſpiciãt undiq́;,librent,penſent,exigantq́; ſingula,nihilq́; non olfaciãt, non excutiãt, non examinent,non caſtigent etiã atq; etiã,ac ſub incudem ſæpius reuocẽt. Conſulantq́; interim uel minus eruditos,& tenuiorũ (ut ita dixerim) uiriculas non aſpernentur. Quando ita fermè comparatum eſt,ut in alienis erratis Lyncei ſimus, in noſtris lippi,cæciq́;,ac nõ uideamus, ut Catullus ait, manticæ quod in tergo eſt. Sed in primis caueant hoc tamen, qui ſcribunt,ne dum nimis ad uota laudum properant,cruda adhuc in publicum ſua ſtudia propellãt. Illud in Theodoro mirari me fateor,quid ita ſcripſerit in præfatione librorum de animalibus Ariſtotelis, quibus unis præcipuè commendatur, adiutum ſeſe à nullo,nec certare adeò cum cæteris interpretibus,quos,inquit,uincere nullum negotium eſt, cùm libros eoſdem ſic Georgius Trapezuntius ante ipſum luculentè uerterit,ut uel redditis,quæ apud ueteres inuenerat, uel per ſe denuo fictis, excogitatisq́; uocabulis Latiam prorſus indolem reſtrẽtibus,uitio factum noſtro primus,opinor,iuniorum docuerit,cur ipſi minus multas, quàm Græci rerum appellationes habeamus. Hos igitur ſiquis

Parænesis bona.

Georg. Trapezuntius.

ſiquis libros diligenter legerit, minus profectò Gazam laudabit, pene iuuus ueſtigijs inſiſtentē: quin ſi homo erit ingenuus, credo ſtomachabitur, ſic à Theodoro diſſimulatum, per quē maxime profecerat, ſic habitum penè cō-temptui, ludibrioq́;, cuius potiſſimū laboribus inſidiabatur, nobis uerò etiā fortaſſe habebit gratiā, quòd iſta reddere ſuis autoritatibus contendamus. Nam quantum ſibi Georgius in eo placuerit opere, uel illa de præfatiōe uerba ſignificāt, quibus ſeſe libros eos Latinis ait nō minus elegātes, emēdatosq́; dare, quàm apud Græcos habeantur. Sed & hoc ad ſe trahere Theodôrus conatur, ut itē quæ de mēſibus Græcè prodidit, ex huius potiſſimum, de qua loquimur, interpretationis procemio ſubleguntur. At enim fuêre, ſicut apparet, acerbiſſimæ inter hos Græcos inimicitiæ, ſic ut in grammatico quoq; ſuo commentario Theodorus Georgiū uocet hūc pornoboſcon, quod alē-tem ſcorta ſignificat, alludēs arbitror ad Georgiū ueterē grammaticum, cui cognomentum Græci Chœroboſcon dixêre. Cætera porrò, quæ Theodorus hic edidit, ubi modò nō repetundarum ſit accuſandus, ſicut eruditione, diligentiaq; nō carent, ita ſunt, ut mihi quidem uidetur, ad examen quoddam ſtrictius, curioſiusq; reuocanda. Nos hoc loco nec doctorū nitida nomina tentamus apud imperitorum decolorare iudicia, nec tamē diſſimulare, quid in quoq; deſideremus: aut inhonoratū tranſire uolumus, cui ueritas patrocinetur. Vt autem habere ſtylum quàm maxime ingenuū, paratumq́; uolumus, ita quàm minime accuſatorium, quàm minime licētioſum, & noxium. Nec enim tam uafritiam profitemur, quàm exhibemus induſtriam

Lib. quarto ſub finem.

Pornoboſcos.

striam. Quid autē nos olim de doctrina æstimauerimus, ingenioq; Theodori Græcis aliquot, & Latinis epigrāmatis testati sumus, quorum nunc unum duntaxat, idq; Græcum subijciemus: siquis tamen hæc quoq;, siquis captus amore leget. Igitur sic est:

Κεῖτο μέγας πότ' ἀγὼν Γαζῆ Θεοδώροιο ἀμφὶ
  Μούσαις τ' αὐσονίαις ἠδ' ἑλικωνιάσι.
Ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν ταῖς δ' αὖ θρεπτήρι' ἔφειλεν
  Ἑλλὰς γὰρ τέκε, τὸν γ', αὐσονίη δ' ἔτραφεν.
Ἶσον δ' ἀμφοτέρων σοφίη γλώττῃ τ' ἐκέκαστο
  Τὸν δ' οὔτ' αὐτὸς ζῶν οὔτ' ἂρ ἔκρινε θανών·
Ἀλλὰ καὶ ἰταλίης μεγάλῃ ἐπὶ ἑλλάδι κεῖσθαι
  Εἵλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾖ ἀμφοτέραις.

Proponebatur magnum olim certamen de Theodoro Gaza,
Musisq; Ausonijs,& Heliconiadibus,
His quidem natiuitatem,illis autem nutritoria præmia debebat.
Græcia enim genuit hunc, Ausonia uerò nutriuit,
Ex æquo autem utriusq; sapientia, linguaq; excelluit,
Hoc neq; ipse uiuens, neq; certè diremit mortuus,
Sed & in Italiæ magna Græcia iacere
Voluit, ut gloria communis sit utriq;.

QVO PACTO VIR IDEM GRAEcè transtulerit, quod est apud Ciceronem, Suadæmedulla, positiq; Eupolidos uersus de Pericle: tum indicatum, quibus deniq; dea Pithò Latinis appellationibus censeatur. CAPVT XCI.

Libellum Ciceronis aureolū de Senectute Theodorus idem Gaza nō incōmodè profectò, nec infeliciter uertit in Græcam linguam. Sed est in eo quoq; (ne quid grauius dixerim) paulò nōnūquā indiligētior. Illud interim pro argumēto sit, quod ait strictim Cicero M. Cethegū

ab Ennio

ab Ennio *Suadæmedullam dictũ, uocabulũ illud Suadæmedulla,* μελίγηριν Theodorus,*quaſi tu dixeris dulciloquum interpretatur, cùm* Cicero *idem in Bruto locum hũc* Ennij,*uerbaq́; ſic ampliter exponat. Suadæmedulla, inquit,*Pithò *quam uocant Græci, cuius effector eſt orator,hanc Suadam appellauit Ennius.* Eius *autem Cethegum medullam fuiſſe uult,ut quam deam in* Pericli *labris ſcripſit* Eupolis *ſeſsitauiſſe, huius hìc medullã noſtrũ oratorem fuiſſe dixerit.Hactenus in* Bruto Cicero. *Quo apparet utiq; non intellectum à* Theodoro *locum. Neque enim* μελίγηριν *debuerat, ſed* πειθοῦς μυελὸν *interpretari.Neq; id pluribus tamen arguemus, quia uerborum diſceptationis res non eſt arbitro eius,& cognitore Marco* Tullio. *Quoniam autem* Marcus Tullius *etiã* Eupolim *citat,qui deam ſcripſerit hanc perſuadẽdi ſeſsitauiſſe in* Pericli *labris,quam* Pitho *uocet ipſe,Suadã uerò* Ennius, *agedum (ſi placet) ipſos ex* Eupolidos Δήμοις *(id enim comœdiæ nomen) uerſiculos ſubijciamus, gratum puto futurum ſtudioſis, ſi ceu ſpicilegium, racemationemq́; faciamus,aut ſi tabulas ueluti quaſpiam ex hoc literarum naufragio collectas in corpus aliquod reſtituamus.Sunt autem quos inueniamus hi:*

Suadæmedulla. Pitho.

Id eſt, Pithus medullam.

Id eſt, tribubus.

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν
Ὁπότε παρέλθοι, ὥς περ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
Ἐκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Præſtan

Præstantissimus hic fuit hominum ad dicendum
Quando esset ingressus, quemadmodum boni cursores,
Sexdecim pedibus superabat orans ipsos rhetoras.
Velox ad dicendum quidem, ad nanque ipsius uelocitatem
Pitho quædam insidebat in labris,
Ita demulcebat, & solus oratorum
Aculeum reliquit audientibus.

Neq; autem istos Eupolidis poëtæ uersus ex ipsius statim fontibus hausimus, ut cuius opera ætate interciderint, sed eorum partim ex interprete quopiam Aristidæ rhetoris accuratißimo, partim ex epistola Plinij Iunioris *accepimus. Quin Aristides ipse oratione, quæ p* Pericle *inscribitur, comici eiusdem testimonium aduocãs, ita loquitur:* μόνῳ δὲ Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσιν. *Quam autem uocauit* Ennius Suadam, *puto eandem Suadelam* Hora*tius: Sed bene, inqt, nummatũ decorat Suadela,* Venusq;. *Neq; enim assentiam* Porphyrioni, Veneris *id epitheton existimanti.* Nam Cicero *in lib. de* Oratore *tertio, cùm de* Pericle *loquatur,* Lepôrem *maluit nũcupare, quàm Suadam, sic inquiens: Cuius in labris ueteres comici etiã cũ illi maledicerẽt, quod tum Athenis fieri licebat, lepôrem habitasse dixerunt, tantumq; in eo uim fuisse, ut in eorum mẽtibus, qui audiuissent, quasi aculeos quosdã relinqueret.* Contrà autẽ *Quintilianus ne enuntiare quidẽ istius deæ Latinũ ausus nomẽ, ita in decimo scribit Oratoriarũ institutionum:* Et *quod de* Pericle *ueteris comœdiæ testimonium est, in hunc transferri iustißime poßit, in labris eius sedisse quandã persuadendi deam.* Porrò Martianus *modò* Suadã, *modò* Pitho *nũcupat.* Nos *eandẽ in poëmatis* Manto, Ambraq; *nostris modò Suadam, modò* Lepôrem, *uidelicet* Ennium, Ciceronemq; *secuti.*

Id est, Solius uerò Pitho quædam sedebat in labris.

Suadela.

Hora. locus.

Lepor.

QVI

QVI SINT APVD LIVIVM causarij. CAP. XCII.

Liuius in septimo ab urbe cōdita, Tertius, inqt, exercitus ex causarijs, senioribusq; à T. Quintio scribatur, qui urbi, mœnibusq; præsidio sit. Causarij qui sint, nō temere qui tibi explicet inuenias. Sed id ex uerbis tamen Vlpiani iureconsulti lib. vj. ad edictum facilè colliges. Ea sunt in tertio scripta digestorum uolumine, quo titulo de his agitur, qui notantur infamia. Verba ita sunt: Ignominiæ causa missum, hoc ideo adiectum est, quoniam multa genera sunt missionum. Est honesta, quæ emeritis stipendijs, uel antè ab Imperatore indulgetur: & causaria, quæ propter ualetudinem laboribus militiæ soluit. Ex quibus uerbis ratiocinari possumus, causarios propriè dici milites ualetudinis causa missos. Liuij locus. Causarij.

VINDICATA IVSTINIANI Principis præfatio quæpiā à uitijs, mēdisq; aliquot. CAPVT XCIII.

Pvdet me seculi nōnunquā istius, in quo sum natus, indocti nimis, & arrogantis, uersantē animo idētidē quæ monstra rerū, uerborumq; libros etiā ipsos legū, quibus regimur, occupauerint. Sicuti quod nuper dubiū ridens, an stomachans, adnotabam in epistola Iustiniani, quæ posita est ante Digestorū libros, Theophilo, Dorotheo, Theodoro, Isidoro, & Anatolio, & Thallelco, & Cratino uiris illustribus, antecessoribus, & Salaminio uiro disertißimo scripta. Nā cū doceat illic Imperator anni quarti studiosos Græco uocabulo lytas appellatos, & itē quinti prolytas, ut in Pandectis extat illis archetypis, Lytæ. Prolytæ.

cuncta

cuncta nunc habent exẽplaria hircos in priore, coloritas in posteriore loco, nihili uocabula, sed quæ tamẽ ab Accursio pro maxime idoneis enarrentur. Quin primi anni
Dupondij. *auditores, nõ dispõdij (quod uulgò) sed dupondij, sicut in Archetypis inuenio, tã friuolo ut idẽ ait, quã ridiculo cognomine appellabãtur. Sed & in eadẽ epistola (ut ĩ trãscursu hoc quoq; ostẽdã) desiderãtur uerba de sexta Iliados Rhapsodia, cũ Glaucũ & Diomedẽ nominat Imperator ĩter se dißimilia pmutãtes. Etenim post id uerbũ, seq statim debet hic Homeri uersus, si archetypo credimus:*
χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.
Aurea pro æreis, quæ centum boum, pro quæ nouem boum.

LEPIDVM SEVERIANI COMmentum de Lunæ factura, & solis, deq; menstruis diebus, & annuis. CAPVT XCIIII.

PErcurrimus aliquãdo ego & Picus hic Mirãdula, nunquã satis homo laudatus, subcisiuis horis anti-
Veteris testamẽti enarratores. *quos enarratores instrumẽti sacri ueteris, Græcos maxime Diodorum, Philonẽ, Gennadium, Aquilã, Origenem, Basiliũ, Didymũ, Isidorũ, Apollinarẽ, Seuerianum, alios id genus cõplureis, quorum ille, sicutiq; Latinorũ, sentẽtias omneis quàm diligẽtißime cũ Iudæorũ, & Chaldæorum interpretum cõferens opinionibus, nihil non euenti-*
Pici diligentia. *lat, & pensiculat, unde modò aut ueritas elici, aut obscuritas tolli, aut roborari fides, aut refelli poßit impietas. Sed quod apud Seuerianum superioribus diebus autorẽ luculẽtum memini nos legere, uisum est haud indignum,*
Lunæ & solis factura. *quod in hunc acciperetur gregem. Solem factum à Deo primitus, & lunam legifer Hebræus prodit, quarta mox ut orbem*

ut orbem inchoauerat die, qui tamē quoniam alterū diei, nocti alteram præfecisset, etiā illum in orientis credi potest, hāc in occidētis posuisse confinio. Nec autem debuit *(quēadmodum quidā hic opinatur) sic à principio statim lunam fingere* Deus, *ut detrimēto affecta, ut decerpta, ut gracilescēs, ut discriminata, ut inanis, ut diluta, ut exhausta foret lumine, qualē nunc esse eam uel nascentē, uel intermenstruam, uel senescentem, uel in coitu, uel in ipso quoq; deliquio uidemus.* Quin *orbe pleno potius, integroq; circulata, nō gibbosa, nō prætumida, non sinuata, nō corniculans, non diuidua, non silens.* Etenim *ista dein multiformitas temporū erat & noctium, & dierū uelut interuallaris, & discriminatrix futura.* Quocirca *edito recens, & matutinos ingrediēte carceres sole, luna prorsus è regione metā finitoris radebat occiduā, munifex tū primū orbis, & in suo quasi dixerim tyrocinio. Sed ut ad occidentem sol ipse circūactus est, etiā inuicem peruecta luna suo curriculo est ad oriētis collimitiū. Sic igitur audientes dicto diei pariter præfuerunt, noctiq;. Cur autem non se tū potius quartæ lunæ facies exhibuerit, quota est edita die? quoniā summū, inquit, luna quarta tenere occidentis limitem nequiuisset.* Ita *rotundata specie, plenoq; prorsus ore quintādecimā pro quarta exhibens, undecim sibi dies uelut arrogauerat, ac totidem planè diebus luna solem natura præuertitur.* Ex *quo fit ut soli etiam iure dies illos xj. luna quasi bona fide restituat.* Nam *cùm sit undetriginta & semißis dierū menstruus lunæ calculus, dissultat hinc annarius duodecim mēsiū numerus è diebus oīno cccliiij.* Q*uæ summa undecim sibi alios agglutināns,* quos

Luna quarta.

quos à primordio luna ſicut auctariũ præſumpſerat, annũ cõſtituet hũc ſolarẽ ccc. & lxv. dierũ. Tantũ Seuerianus, lepidiore tamẽ, puto, quàm ueriore cõmẽto, quo etiã creſcere in immẽſum poßit fabularis illa de Arcadũ uetuſtate ſuperlatio, qui προσέληνοι, *quod eſt antelunares, appellati, ſi fuerit in cõfeſſo diebus eſſe undecim lunã, non tam mundo ipſo, quàm initiali quoq; die maiuſculam.*

Arcadæ proſeleni.

GRAECVM ELEGANS ADAgium ſuper xenijs, Digeſtorũ exemplaribus reſtitutum CAP. XCV.

Libet in gratiã iurecõſultorũ reſtituere Græcũ quoq; prouerbiũ ſublatũ planè de ipſorum libris, ſed integrũ adhuc in Archetypo, ſicut in epiſtola quapiã diui Seueri, & Imperatoris Antonini reperitur, ea citatur ab Vlpiano ĩ primo de offi. procõſulis. codẽq; titulo ponitur in digeſtorũ lib. j. Verba ſunt hæc epiſtolæ. Quæ quoniã elegãtißima, & plena bonæ frugis, ediſcẽda ijs cẽſeo, qui Remp. geſturi. Quãtũ, inquit, ad xenia pertinet, audi qd ſentimus. Græcũ prouerbiũ eſt, οὔτι πάντα, οὔτι πάντοτε, οὔτι παρὰ πάντων. *Nam ualde inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paßim uilißimum eſt, & per omnia auariſſimũ. Sic illi. Porrò Græca uerba poßis ad hunc interpretari modum. Nec omnia, nec paßim, nec ab omnibus.*

Prouerb. Græcum.

QVANTA IN MVRIBVS SALAcitas, & Aeliani uerborũ interpretamentũ: atq; inibi locus apud Martialem correctus, & enarratus.

CAPVT XCVI.

In ſeptimo epigrammatõn uulgatis quidem codicibus ita eſt apud Martialem:

Mart. locus.

Nam

Nam cùm me uitam, cùm me tua lumina dicis. Sed enim uetustißimi quique sic habent:

Nam cùm me murem, tu cùm mea lumina dicis.

Quod tamẽ à nullo est hactenus animaduersum, aut emendatum. Quæri uerò potest, quo intellectu puella blandiẽs amatori murem eum uocet. An eodem, quo etiam passerculum solet, quia mures quoque perhibentur salacißimi, Mures salaces *sicuti scriptũ inuenio libro Aeliani duodecimo de animalium proprietate, uerbis ad hanc sententiam : Ferunt autem mures (inquit) salacißimos esse, testemq; adducunt Cratinum scilicet in Fugitiuis: Agè nunc tibi de sereno aduersus mollitiem muris fulgurabo Xenophontis. Sed enim fœminã quoq; murem narrant ad uenerea esse prærabidam. Rursumq; apud Epicratem in choro. Fabula enim hæc Epicratis est: Postremò subijt me detestabilis læna, deierans per puellam, per Dianan, per Persephattam, esse uitulam, esse uirginem, esse puellam indomitam. At illa cauus erat murinus. Superiectione eam salacißimam dicere uoluit, cùm Cauum prorsus murinũ uocitauit. Et Philemon: Mus albus, cùm quis eam. Sed pudet fari. Clamauit adeò statim detestanda læna, ut sæpe latere non est. Hactenus Aelianus, autoritatibus etiam magni nominis comicorum succenturiatus.*

AVTOMATON LEGENDVM *in Suetonio, quod nunc uulgò aut ornatum: quidq; ea uoce significetur.* CAP. XCVII.

L*Ocus apud Suetonium in Claudio ita perperam legitur in plerisq; uoluminibus: Si aut ornatum, aut pegma, uel quid tale aliud parum cessisset : cùm ueri, inte-*

Automaton, *gri'q; sic habeant codices : Si automaton, uel pegma. Inspice uel* Bononiæ *librum ex diui* Dominici, *uel item alterum* Florētiæ *ex diui* Marci *bibliotheca, quam gens* Medica *publicauit, ueterem utrunq;. Sed & utroq; uetustiorem, quem nunc ipsi domesticum poßidemus, ut taceam cōplureis alios, ne fortaßis ambitiosior, & nimius citādis testimonijs deprehendar, ubiq; hanc nimirùm posteriorē*

Automata. *scripturam inuenies. Apparet ergo automata appellari solita, quæ ita mechanici fabricabantur, ut sua sponte efficere quippiam, uelut ignara causa uiderentur. Qualia nunc aut horologia sunt, aut uersatiles quæpiam machinæ, in quibus imagunculas occulta ui cursitantes, ludibundasq; miramur. Quales etiam uel fontes, uel ignes ipsi quodam artificioso temperamento, specieq; noua, certis interuallis aquas, flammas'ue iaculantes. Automaton enim uelut ultroneum, & spontale poßumus* Latinè *interpretari. Sic* Homerus *in* I I. *Rapsodia uenisse ad dapem* Menelaum *dicit automaton, sponte sua significans, non cuiuspiā uocatu, quasi à semet impulsum. Sicut* Eustathius *quoq; exponit, qui deinde ait à iunioribus* αὐτόματα *uocari, quæ forte quadam fiant, quasi* μάτην, *hoc est temere,* καὶ ὡς

Et ut contigit. ἔτυχεν. E*t pauló pòst idem sic addit propemodùm :* T*alis autem sententia etiam illa mechanicorum nominauit au-*

Hero, περὶ πνευματικῶν. *tomata. Cæterùm philosophus* Heron *in* Pneumaticis, *Aquam exprimi ait in sublime automaton: id est spontalem, de sphæra concaua, quam describit : sicuti cornicem quoque confingit, quæ se ad auiculas itidem fictas conuertat* αὐτομάτως. *Quin ædiculam quoque docet construere, cuius accenso igni fores item* αὐτομάτως, *id est*

sponte

ſponte aperiantur, extincto cludantur, ut omnia quo diximus intellectu ſint audienda.

PERSII LOCVS, ET ITEM SEnecæ declarati : deq; manumittendis feſtuca ſeruis, & circumactu. CAP. XCVIII.

quinta

PErſius in ſatyra ſexta ſic ait:
Non in feſtuca lictor quem iactat ineptus. Perſij locus.
Vbi poëta diligentißimus manumiſſum hominẽ ex uetere conſuetudine ſignificauit. Eſt enim à Plutarcho traditũ in libello de ijs, qui ſerò puniũtur à Deo, morem fuiſſe Romanis, ubi quempiã manumitterẽt, ut eius corpori tenuem feſtucam inijcerent. Ex quo illud apud Plautũ in Milite, Manumittendi mos.
Quid ea igenua, an feſtuca facta? ſerua an libera eſt? Quoniam autẽ & circũagebantur, qui libertatẽ nanciſcebantur, fortaſſe ut oſtenderetur licere iam ipſis, pro ſuo arbitrio quorſum uellẽt moueri: qđ & ſuprà dixerat Perſius:
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. Et à prætore plerũq; uindicta liberabãtur : propterea & iactat inquit, & lictor. Nam lictores ſeni prætoribus apparebãt. Circumagi autem ſolitos, qui manumitterentur, etiam Seneca docet in octaua primi libri ad Luciliũ epiſtola. Philoſophiæ, inquit, ſeruias oportet, ut tibi contingat uera libertas. Non differtur in diem, qui ſe illi ſubiecit, & tradidit, ſtatim circumagitur. Hoc enim ipſum philoſophiæ ſeruire, libertas eſt. Circumagitur, hoc eſt manumittitur, liberaturq;. Circumagitur, id eſt, liber fit.

CVR MVRI PARTEM DISIIcere, quod ait Suetonius, Hieronicæ ſoliti. CAP. XCIX.

Suetonij locus. Hieronicæ.

SVetonius in Nerone: Reuersus, inquit, è Græcia Neapolin, quòd in ea primũ artem protulerat, albis equis introijt, disiecta parte muri, ut mos hieronicarum est. Ita ille. Nemini autem est dubium, sacrorũ certaminum uictores, hieronicas appellari. Sed moris istius causam tantùm adhuc inuenio apud Plutarchũ, libro Symposiacon II. in hanc sententiã. Quòd autem, inquit, uictoribus curru uehentibus permissum partem muri diuidere, atq; deijcere, hunc sanè habet intellectũ, non magnopere ciuitati muro opus esse, uiros habenti, qui pugnare poßint, & uincere.

Vehentes. Murorum deiectio.

QVAE SINT APVD MARONEM silentia lunæ: quæ'ue tacita uirgo apud Horatium: superq; ijs Seruiana, & Acroniana refutatæ sententiæ. CAP. C.

Verg. locus.

VErgilius Aeneidos secundo:

-Tacitæ, inquit, per amica silentia lunæ.

Seruius igitur, Sciendũ autẽ est, ait, septima luna captam esse Troiam, cuius simulachrum apud Argos est constitutum. Hinc est quod dicit: Oblati per lunam. Et alibi: Per cæcam noctem tacitæ lunæ. aut more poëtico noctem significat, aut physica ratione dixit. Nã circuli septẽ sunt, Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ. Et primus, hoc est Saturni, uehemẽter sonat, reliqui secũdum ordinem minus. Sicut audiuimus in cithara, cuius ultima chorda minus sonat. Hactenus Seruius. Libenter igitur ab eo quæsierim, cur amica Luna latere, ac fallere conantibus, aut num Lunã quoq; silentem apud M. Catonem, & item apud Plinium, ad candẽ referat harmoniam planetarum. Quòd autẽ citharæ ultimã chordã sonare ait minus, hoc

hoc ita deniq; procedet, si ultimã nõ iam pro ima, sed pro summa capiat, quæ Græce hypate uocatur, unde grauior excitatur sonus. Sicuti ab extima altera, & tenuißima, quam equidẽ libentius ultimã dixerim, acuta uox profertur, quæ plus sonare ob id uidetur, quia prorsum tenditur, ut in libro de Musica secundo scribere ait Theophrastum Porphyrius in cõmentarijs illis, quos in harmonica Ptolemæi scriptos reliquit. Sicuti grauis ob id, inquit, minus auditur, quia circà diffunditur. Quod autem & apud Macrobium legimus, & item apud alios, Saturni orbem, cuius conuersio sit concitatior, edere acutißimũ sonum, minime hoc arbitror à Platone uel in Timæo, uel in rep. probabitur, qui tardißimũ scribit esse Saturni orbẽ, quan quàm hoc fortasse ad longiorẽ sui cursus ambitum referetur. Sed Aristoteles certè in libro secũdo de cœlo tardiores ob id ait esse superiores orbes, quòd impetu stelliferi octaui orbis, magis retardẽtur. Vt ergo uel Alexandri, uel Simplicij, uel item iuniorũ de eo opinionẽ prætermittã, si ueram planè Macrobij sententiã uis colligere, ad cursum referas diurnũ, qui sine dubio celerrimus in supremis, & concitatißimus inuenietur. Sed nos hac ablegata cõmenti tia (ut arbitror) Seruij, minimeq; necessaria subtilitate, potius accipimus tacitæ lunæ silentia, lunã ipsam, quã uo cant silentẽ, hoc est minime tum quidem lucentẽ, ut latere insidiæ magis possent, pulchra nimirũ, & eleganti tralatione ab auribus ad oculos. Nam sicuti silẽtio nihil auditur, ita nihil tenebris cernitur. Plinius igitur lib. nat. histo riæ xvj. Diem, inquit, coitus lunæ ab alijs silentis lunæ, ab alijs interlunium appellari. Tum idem libro duodeuige-

Hypate. Chordarum sonus. Macrob. locus. Saturni cursus. Tacitæ lunæ silentia. Luna silens.

ſimo. Et hoc ait ſilente luna ſeri iubent. M. Cato etiã in libro de re ruſtica: Nunc ſtercus euehi luna ſilenti, nunc

Mala. item ſilẽte luna ficos, oleas, mala, pyros inſeri. Poſtremò etiã prata primo uere iubet eadẽ luna ſilente ſtercorari. Ridiculũ autem fuerit aut hæc Catoniana, Plinianaq́; referre ad ſyderũ muſicã, aut in uetuſtiſſima, uſuq́; receptiſſima locutione deſiderare iſtiuſmodi ambages. Equidẽ lunam hîc ſilentem, ut dixi, pro minime tum lucente acceperim, quod fuerat tempus Græcis obſeruandũ. Neq; ita tamen interpretor, ut ad uiuum reſecem, atq; ipſum deniq; lunæ coitum planè intelligam, cùm nox tota tenebricoſa, nam hoc utiq; refellitur, quoniam poëta mox ait, Oblati per lunam. Nondum igitur luna lucebat, cùm illi à Tenedo ſub ueſperam nauigabant. Sed lucere tum cœpit, cùm iam urbem occupauerant. Non igitur aut ſera fuerit, aut pernox luna, tum nec lunæ quidẽ omnino coitus, ſed tempus arbitror potius, quandiu illa non luceret. Etenim plura ſæpe, quàm uideatur, uox apud poëtas aliqua complectitur.

Lo. in Ruſt. Ob hoc igitur illud in noſtra Ruſtico:

Quidq́; ſilens moneat, quidq́; intermenſtrua Phœbe.

Amica ſilentia Lunæ. Nec abſurdè tamen, præter epitheti rationem temporariam, lunæ acceperis amica ſilentia, quoniam in auſpicijs

Silentium in auſpicijs. quoq; ſilentium uocari Cicero ſcribit, quod omni uitio caret. Iam apud Acronẽ quàm pulchrũ, quàm ingenioſum,

Horatij locus. qui enarrans Horatij locum libro carminum ſecundo:

Dum Capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.

Tacita uirgo. Tacitam uirginem intellexit quaſi claram ſacerdotij nobilitate. & ut hoc ineptis perſuadeat, autoritate etiã abu-

titur Maronis, qui dixerit, Tacitæ per amica silentia lunæ. Ceu si tacita luna sit hic etiam pro clara accipienda. Videlicet nõ & apud Dionysium saltem Romanæ historiæ autorem, & apud Plutarchũ, aliosq; permultos Acro legerat ignorari prorsus ab oĩbus, quibus deniq; uel sacris, uel simulachris Vestales uirgines tuendis præforẽt, ut ob hoc ipsum, quod præstabat, silẽtium, Tacita uocetur uirgo, Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.

SEd ut hic liber, quanquã sic quoq; nimis longus, aliqua tamen ueluti Coronide cumuletur, & nihil sit omnino inrepercussum, scire lectorẽ uolumus, posteaquã de magno quasi populo, iam tum anno superiore, Centuriam hanc unam, sicuti nunc est, nisi tantùm pauculis subinde (ut fit) interspersis flosculis adornaueramus, & spectandam publicè amicis aliquot exhibueramus, emanasse in uulgus fabulam, non satis certo autore, quæ susurris aures istiusmodi compleuerit, Nihil esse mirum, si quædam noua, & insignia uel anteà dictauerit Politianus, uel nũc referre in*literis incipiat: Olim iam istæc omnia diligentissime perscripta à Nicolao Perotto, qui fuerit Sipontinus pontifex, in eo maxime libro, cui titulũ fecisset Copiæ cornu. Nam quoniã plurimùm autoritate (sic enim quicunq; illi aiebant) apud Vrbinatem ducẽ, cui dicatus is liber, Medices suus Laurentius & gratia ualet, per eum uidelicet operis istius, & quidẽ Archetypi facta est Politiano potestas. Ergo ille nunc rapinator ut hunc semel inuncauit librũ, uelut instar quoddã uirgulæ diuinæ, publicam prorsus materiam priuati iuris facit, & ut alter Aesopi gracculus aliena supbit pluma. De his itaq;

Coronis. *literas. Nicolaus Perottus. Cornucopiæ. Rapinator. Virgula diuina.

per aliquot iam conciliabula iactatis, euẽtilatisq; rumusculis cùm mihi nescio quid, ut est officiosissimus homo, Robertus noster Saluiatus *renuntiasset, nõ literarũ modò, sed literatorum quoq; omnium uelut alba linea magnus amator, agnoui statim inuidiæ mores, quam dum cui nocere molitur, in omnia sese uertit, & ut ille apud* Licentium *Proteus:*

Alba linea.

Spumat aper, fluit unda, frenit leo, sibilat anguis.

At enim quòd ad ipsius ictus occallueram, non sum propterea studijs iratus meis, tantum laboris tali mercede rependentibus, nec ipse me damnaui, quòd non hanc teterrimam pestẽ desidia magis placassem, nec, ut nõnulli forsitan cupiebant, concerpsi librum, sed eum potius seposui paululũ, & omissa in præsens edendi cura, tantumq; sulcis uelut intercisiuis ita librũ nonnunquam sicut hortum rigans, pleniorem tamen cogitatum uelut à siliquis ad panes, hoc est à ludicris ad Philosophiæ seria trãstuli. Sic igitur uersare altiora quæpiam animo studia, & operæ grauioris instituui, quæ suo & ipsa tẽpore (si lecta potenter erit res) in publicã utilitatem, quò magis argutatoribus istis oculi doleant, apparebunt. Etenim ego tenera adhuc ætate, sub. duobus excellentissimis hominibus Marsilio Ficino Florentino, *cuius longè felicior, quàm* Thracensis Orphei, *cithara ueram (ni fallor)* Euridicem, *hoc est amplissimi iudicij* Platonicã *sapiẽtiam, reuocauit ab inferis, &* Argyropylo Byzantio *Peripateticorũ sui temporis longè clarissimo, dabam quidem philosophiæ utriq; operam, sed non admodùm assiduam, uidelicet ad* Homeri *poëtæ blandimenta natura, & ætate procliuior,*

Marsilij Ficini laus.

Argyropylus.

quem

quem tum Latinè quoq; miro, ut adulescēs, ardore, miro studio uersibus interpretabar. Posteà *uerò rebus alijs, negotijsq; premētibus, sic ego nonnunquā de philosophia, quasi de* Nilo *canes, bibi, fugiq;, donec reuersus est in hanc urbem maxime* Laurētij Medicis *cū beneuolentia, tū uirtutis, & ingenij similitudine allectus, princeps hic nobilißimus* Ioannes Picus Mirandula, *uir unus, an heros potius omnibus fortunæ, corporis, animiq; dotibus cumulatißimus, utpote forma penè diuina iuuenis, et eminenti corporis maiestate, perspicacißimo ingenio, memoria singulari, studio infatigabili, tum luculenta, uberiq; facundia, dubium uerò iudicio mirabilior, an moribus.* Iam *idem totius philosophiæ consultißimus, etiamq; uaria linguarum literatura, & omnibus honestis artibus supra ueri fidem munitus, atq; instructus.* Deniq; *ut semel complectar, nullo non præconio maior.* Is *igitur cōtinuò me, cū quo partiri curas dulcißimas, & nugari suauiter interdum solet, & quem sibi studiorum propè aßiduum comitem (qui summus honor) adlegit, is me instituit ad philosophiam, non ut anteà somniculosis, sed uegetis, uigilantibusq; oculis explorandā, quasi quodam suæ uocis animare claßico.* Quocirca *talem ego illum, tantumq; uel autorem nactus, uel ducem, neutiquā occasioni defui, quin occurri potius, & arripui, sic ut aßiduo ꝑpemodū summorū tractatu autorū, uelut attrito crebrius silice pauculas saltē ueri scintillas uidear excudisse, tantumq; flammæ rapuisse fomitibus, ut in nocte cæca, & illuni iamiā mihi aliquid profectò fulgoris sublucescat. Sed ecce tibi interim, dum totus in hoc ego, repentè* Cornu *istud in uulgus.* Fit *concursus*

Pici laus.

Illuni nocte.

Cornucopiæ.

concursus. Est in manibus. Effunditur. Excutitur. Quid multa? Calumnia me liberat. Vidisses cõtinuò nonnullorum uultus lugubre quiddã tacẽtes, & quod anteà nunquàm soliti, nescio tum quo pacto (sicut ille apud Platonem Thrasymachus) erubescẽtes. Sed isti quidem Cornu, quanquàm certè non uacuo, quid inesse tamen uiderim, non est huius temporis iudicium. Tantùm cõstiterit impræsentiarum non idem spectasse me, quod eius uoluminis autorem, nec par utriq; destinatũ, præstitutumq; fastigium. Quòd sicubi locos eosdẽ pro re nata fortè uterque tractauimus (id autem incidere alicubi fuit necesse) craßior tamẽ inter nos, quàm inter Piramum, Thisbenq; paries. Argumẽto sit interim uel illa Iuue. Cotytto, quæ tamẽ apud ipsum Cocytos est, de qua tanquã de paupere regno cum Domitio digladiatur: uel ara item Martialis frequens cornibus: uel Philyra: uel siquid aliud istiusmodi, quod optes cũ meis manipularibus, accensisq; cõmittere. Quin illud euenit, ut hoc ipso, quo Miscellanea cessabant, interuallo, centum quædã adnotationes doctæ mehercules (quis enim neget?) & laboriosæ ab homine amicißimo nobis, nec huius ignaro propositi, tum bene etiam literato, non sine beneuola, grataq; nostri mentione publicarẽtur. In queis unum casu, credo, uel alterum pari ferme atq; apud nos argumento, compluscula certè germana illorum propemodùm, quæ uel cum Fastos Nasonis abhinc nouennium firmè, uel posteà cùm Flacci satyras interpretabamur, quãta norunt omnes frequentia, publico auditorio dictaueramus. Persanctè (si sit opus) deierem, tenens aram, cogitasse me statim, si non de meo, certè

De rep. lib. a.

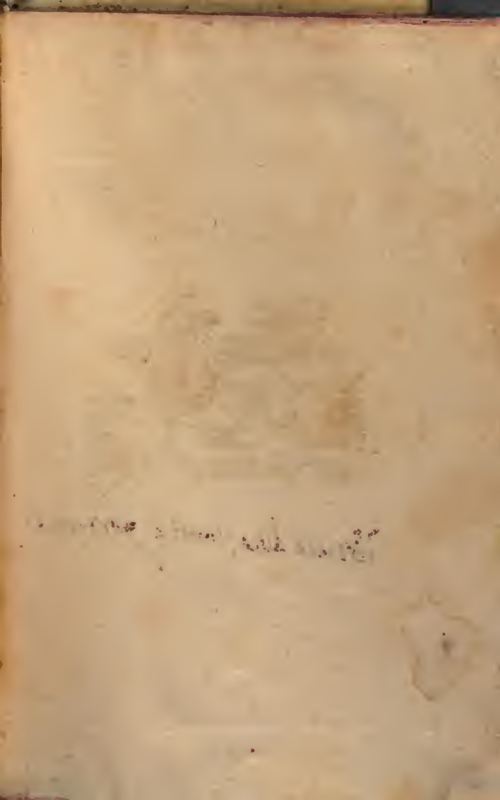
Accens.

certè de communi iure concedere amico penitus, nec aliquid ex eis agnoscere, quorum sibi ille titulum haud, opinor, iniuria uindicauisset. Non enim sic fastu turgeo, sic mihi ipse faueo, ut uideri uelim tā docti hominis in aliquo doctor, ne mihi illud in os iaciatur, sus Mineruā. Sed quoniam sic ea se principem demum reperisse narrabat, ut ignorata prorsus (ita, credo, putauit) & inenarrata ad eā diem cæteris assueraret, coactus fateor sum, quod & ipse pro ea, quam profitetur, humanitate facilè patietur, simpliciter, ingenueq; professionem meam suspitionibus istis communis ignorantiæ absoluere. Nam sicut haberi iure uel inciuilis possim, uel arrogans, si nō ei quoq;, qui tam sit & diligens, & eruditus, domi & ista, & meliora nasci putē (quandoquidē medio posuit deus omnia campo) sic è diuerso patrocinium famæ deserere non solùm dissoluti, sed etiam (ni fallor) in semetipsum penè crudelis uideri possit. Et pereant, Donatus aiebat, qui ante nos nostra dixerunt. Nos ei prospera, faustaq; precamur, & cupimus, qui nostra post nos aut inuenit, aut certè dixit. Donati dictum dutum.

Tantum rogamus ne pigeat in eorū consortium, quæ tantò antè tam multi sub nobis excepe runt, & in quibus pro uirili parte laborauimus, etiā nos sicuti partiariò admittere, ne nō amicorum sint (quod ait Euripides) cuncta communia.

MISCELLANEORVM FINIS.

EXCVDEBAT LVGDVNI
SEB. GRYPHIVS
ANNO
M. D. XXXVI.

Virtute duce; comite fortuna